

PRÄSTESTÅNDETS RIKSDAGSPROTOKOLL

PÅ RIKSDAGENS UPPDRAG
UTGIVNA AV

RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN

GENOM

OLOF HOLM

15

1760–1762

1

16 oktober 1760–25 september 1761

STOCKHOLM 2019

Prästeståndets riksdagsprotokoll 15:1

Tryckeri: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2019

Formgivning: Olof Holm (inlaga), Louise Edlund (omslag)

Omslaget återger prästeståndets ledamöters namnteckningar från riksdagsbeslutet 1762 (Ständernas beslut och försäkringar nr 90)

ISBN 978-91-7915-005-1 (hela volym 15)

ISBN 978-91-7915-003-7 (volym 15:1)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1

Förord	5
Inledning	7
Protokoll 16 oktober 1760–25 september 1761	9

DEL 2

Protokoll 30 september 1761–22 juni 1762	753
Bilagor	1367
1. Prästeståndets allmänna besvär	1369
2. Prästeståndets protokollsutdrag 8 november 1760 om de emellan riksdagarna utkomna kungliga förordningarnas överseende	1393
3. Prästeståndets protokollsutdrag 12 januari 1761 om prästernas rättigheter på Gotland	1394
4. Prästeståndets protokollsutdrag 12 januari 1761 om de emellan riksdagarna utkomna kungliga förordningarnas överseende	1396
5. Prästeståndets protokollsutdrag 3 juli 1761 om lasarettets inrättande i varje landsort	1397
6. Prästeståndets protokollsutdrag 10 juli 1761 om fullmäktiges förordnande i jordtvister rörande prästbord	1399
7. Prästeståndets protokollsutdrag 7 augusti 1761 om en professur i kemi i Lund	1401
8. Prästeståndets protokollsutdrag 13 augusti 1761 om berg- mästaresysslans inrättande i Lappmarken och Västerbotten	1402
9. Jakob Serenius memorial augusti 1761 om invandring	1403
10. Prästeståndets protokollsutdrag 7 september 1761 om en professur i offentlig rätt i Uppsala	1407
11. Prästeståndets protokollsutdrag 2 oktober 1761 om råds- lönernas beräkning för de utnämnda riksråden	1410
12. Prästeståndets protokollsutdrag 26 oktober 1761 om en kyrkohistorias förfärdigande av d:r Celsius	1411

13.	Prästeståndets protokollsutdrag 9 november 1761 om en ny bibelöversättning	1412
14.	Prästeståndets protokollsutdrag 9 november 1761 om en ny svensk psalmbok	1413
15.	Prästeståndets protokollsutdrag 22 januari 1762 om att deputationerna inte får ta upp och remittera mål där tidsfristen har gått ut	1415
16.	Prästeståndets protokollsutdrag 29 januari 1762 om indragning av de vid 1751 års riksdag beviljade löneökningarna för hovrättsledamöter	1416
17.	Prästeståndets protokollsutdrag 4 februari 1762 om saltbristens förekommande	1417
18.	Prästeståndets protokollsutdrag 20 mars 1762 om präst-rättigheter i Växjö stift och sommaringens indragande i Filipstads bergslag	1418
19.	Prästeståndets protokollsutdrag 7 maj 1762 om kollekt för Möja kapell i Uppsala stift	1420
20.	Prästeståndets protokollsutdrag 21 maj 1762 om Vingåkers församlings delning	1421
21.	Prästeståndets protokollsutdrag 4 juni 1762 om allmän tacksägelsedag samt amnesti	1422
22.	Prästeståndets protokollsutdrag 5 juni 1762 om befordrings-mål	1423
	Personregister	1425
	Ortsregister	1462
	Käll- och litteraturförteckning	1472

FÖRORD

Sveriges riksdag beslutade 1936 med anledning av en motion från året innan, då man firade 500 år sedan riksmötet i Arboga 1435, att ge ut de dittills otryckta riksdagsprotokollen. Uppdraget låg länge hos Riksgäldskontoret, men övertogs 1984 av Riksdagsförvaltningen.

Föreliggande två delar omfattar prästeståndets protokoll från riksdagen 1760–1762. Arbetet med dessa har, förutom av undertecknad, förtjänstfullt utförts av medarbetare vid Riksdagsbiblioteket. Ulrika Andersson, Birgi Filppa, Eva Joelsson, Carl Johan Pettersson och Sabine Sjöberg har på olika sätt deltagit.

Dessa delar görs även tillgängliga via Kungliga bibliotekets digitala riksdagstryck (<https://riksdagstryck.kb.se>). Där är det möjligt att fritext-söka. Av den anledningen har det syntts överflödigt att ha med ett speciellt sakregister i denna utgåva.

Nämnda digitala tjänst, som är helt ny, har skapats av Riksdagsförvaltningen och Kungliga biblioteket i samverkan. Där kan läsaren ta del av i princip allt riksdagstryck från både ståndsriksdagens och tvåkammarriksdagens tid, det vill säga från 1500-talet till år 1970.

Stockholm i december 2019

Olof Holm

INLEDNING

Protokollen från prästeståndets sammanträden under riksdagen 1760–1762 – den längsta av frihetstidens riksdagar – finns renskrivna i två volymer i Prästeståndets arkiv i Riksarkivet, volym R 697 och R 698. Även konceptprotokoll finns bevarade i samma arkiv, i volym R 699. De renskrivna protokollen används som förlagor i denna utgåva, men jämförs med konceptprotokollen. Avvikelser av betydelse påtalas i notapparaten.

I noterna görs också systematiskt hänvisningar till de handlingar, tryckta förordningar m.m. som nämns i protokollen. De flesta av de handlingar som det rör sig om finns i Prästeståndets arkiv. I de fall när handlingarna finns tryckta i samtida eller senare utgåvor har detta nämnts. Vissa tidigare utgivna handlingar som har bedömts vara intressanta har medtagits som bilagor.

Det bör nämnas att det i prästeståndets protokoll från denna riksdag saknas omnämmanden av ganska många ärenden, som enligt utfärdade protokollsutdrag och påskrifter på handlingar tagits upp i plenum. Ett antal protokollsutdrag rörande sådana ärenden återges i denna utgåva som bilagor.

Bland bilagorna ingår även prästeståndets allmänna besvär. Tyvärr finns det inget bevarat fullständigt exemplar av dessa besvär från denna riksdag. Besvärsparaferna återges därför i bilaga 1 efter de utdrag (transumter) som i dag ligger samlade framför allt i Prästeståndets arkiv, vol. R 915. En besvärsparafer har påträffats i Frihetstidens utskottshandlingar.

Texterna återges bokstavstroget men med vissa varsamma redigeringar. Bruket av versaler och sammanskrivningar av ord har moderniserats. Interpunktion och kommatering har bara redigerats i den mån det har ansetts vara väsentligt för förståelsen av texten. Förkortningar återges med kolon som uteslutningstecken. Understrykningar i förlagan återges med kursiv. Suppleringar anges med hakparentes och avser dels bokstäver som skrivaren missat att skriva ut, dels bokstäver som i dag inte är synliga i förlagan (på grund av skada eller inbindning). Uteslutna ord eller bokstäver eller andra redaktionella ändringar anmärks i notapparaten. Vissa rättelser av uppenbara skrivfel, t.ex. bortfallna diakritiska tecken över *å* och *ä* i vissa ord, har rättats utan kommentar.

Uppgifterna i personregistret om ställning och yrke avser, om inte annat anges, förhållandena vid riksdagen 1760–1762. Både i personregistret och Ortsregistret återges väsentligt avvikande stavningar av namn inom parentes. I Ortsregistret har de vanligt förekommande namnen Stockholm och Sverige uteslutits.

PRÄSTESTÅNDETS RIKSDAGSPROTOKOLL

1760–1762

I Herrans namn

År 1760 den 16 October

Till underdånigt följte af Hans Kongl:e Majj:ts nådiga kallelse under d:n 3 Junii sidstledne till allmän riksdag, at hållas i Stockholm d:n 15 uti denna månad, och sedan högstbemälte nådiga kallelse,¹ på wanligit sätt offentliga här uti kongl. residencestaden, blifwit i går ytterligare kundgiord, inställte sig, efter anslag, å wanligit rum uti Storkyrkan:

rikets archibiskop och Upsala academiæ-procancellern, högwördigste herr doctor Samuel Troilius,

biskopen uti Skara, högwördige herr doctor Engelbert Halenius,

biskopen uti Westerås, högwördige herr doctor Lars Benzelstierna,

biskopen och academiæprocancellern uti Åbo, högwördige herr doctor Carl Fredrich Menander,

biskopen och academiæprocancellern uti Lund, högwördige herr doctor Johan Engström,

biskopen uti Götheborg, högwördige herr doctor Eric Lamberg,

superintendenten uti Carlstad, högwörd. herr doctor Nils Lagerlöf,

superintendenten uti Wisby, högwörd. herr doctor Gabriel Timotheus Lütke-man,

kongl:e öfwerhofpredikanten och præses consistorii uti Stockholm, h.h:r doctor Jöran Schröder,

jemte flere af riksens presterskap.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen började sammanträdet med ett bewekeligt tal, därutinnan han med tacksäjelse inför Gud betygade sin hierteliga fågnad, öfwer herrar biskoparnes och samteliga presterskapets wälgång och lyckeliga ankomst, samt tillönskade ståndet Guds milderika nåd, hielp och wälsignelse, uti de nu i Herrans namn förestående öfwerlägg-

¹ Tryckt riksdagskallelse 3 juni 1760: *Kongl. Maj:ts Öpne Bref och Påbud Til Samtelige Rikens Ständer, Angående En Allmän Riksdag Til then 15 Octobris uti innewarande År.*

ningar, så at de allesammans må syfta på den högste Gudens äro, vår christeliga religions wård, och vårt kiära fäderneslands sanskyldiga bästa.

Herr biskopen Halenius, å samteligas wägnar, instämde uti samma tack-säjelse och önskan, samt förklarade ståndets fägnad öfwer högwördigste herr archibiskopens wälmåga.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte, at aldenstund det åligger Upsala stift, enligt den af ståndet giorde författning, at hålla notarius primus wid riksdagarne, och notarien wid högwördiga domcapitlet i Upsala, magister Norin, i anseende till dess swaga hälsa, blifwit befriad ifrån at resa till riksdagen, så hade domcapitlet i dess ställe utsedt comministern wid Storkyrkoförsamlingen här i Stockholm, magister Johan Stenbeck, at wara högwördiga ståndets notarius primus wid nu påstående riksdag, i den förmodan, at magister Stenbeck, såsom icke owan wid protocoll, och för detta riksdagsman, lärer giöra högwördiga ståndet behörigt nöije.

Och såsom efter wanligheten en notarius secundus kommer at antagas, så föreslog högwördigste herr archibiskopen notarien wid Stockholms stads consistorium, magister Johan Brander, såsom till denna förrättning skickelig, hwarwid ståndet icke hade något at påminna.

Efter erhållit företräde, blef sådant af högwördigste herr archibiskopen, comministern Stenbeck och notarien Brander tillkännagifwit, hwilka betygade för högwördiga ståndet deras wördnad, och med hand å bok aflade den wanliga notarieeden.

4 §. Förrättades sång och bön på wanligt sätt.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen föreställte, det behagade samtelige ledamöterne aflämnas deras fullmagter. Och antecknade sig följande:

Upsala stift

theol. professoren h:r doctor Lars Hydren, för Fierdhundraclassen,
probsten h. magister Jacob Manquer, för Uplandsclassen,
kyrkoherden h. magister Pehr Alm, för Roslagsclassen,
kyrkoherden h. magister Casper Wikman, för Gestrike- och Helsingelandsclassen.

Stockholms stad

professoren och kyrkoherden h. doctor Olof Celsius,
kyrkoherden h. magister Carl Gustaf Werander,
för comministri, kyrkoherden h. doctor Anders Carl Rutström.

Kongl. öfwerhofpredikanten och præses consistorii h. doctor Schröder inlämnade en protest af någre comministrer i Stockholm emot doctor Rutströms wahl, samt utdrag af consistorii Holmensis protocoll angående samma ärende.

Herr doctorn anmälte tillika, det consistorium Holmense, enligt högwördiga ståndets förordnande wid sidsta riksdag, denna gången allenast walt 2:ne riksdagsmän, utom dess præses, men i händelse högw. ståndet skulle finna sig behöfwå någon förstärkning, så trodde herr doctorn, det någre af consistoriales torde icke wågra at antaga sig detta beswär.

Högwördigste herr archibiskopen tackade för denna benägenhet, men förmente, at aldenstund ståndet resolverat till ett wist antal, så wore ock bäst at därwid förblifwa.

Lindkiöpings stift

professoren och domprobsten h. doctor Peter Filenius,
probsten herr Nils Palmerus,
probsten herr cand. Jöns Meurling,
kyrkoherden h. magister Axel Lindblom,
för comministri, probsten h. magister Tiburt Tiburtius.

Skara stift

theologiæ lectoren och probsten h. magister Anders Forssenius,
probsten h. magister Anders Hygrell,
probsten h. magister Thore Hellstadius.

Biskopen h. doctor Halenius gaf härwid tillkänna, det wid consistorium blifwit anmält, det comministri äfwen woro sinnade, at upsända en fullmächtig, näml:n scholæmästaren och comministern h. magister Söderborg, som dock ännu icke wore ankommen.

Strengnäs stift

theologiæ lectoren och probsten h. magister Eric Humbla, från consistorium,

probsten h. doctor Jacob Serenius, för Nyköpingsclassen,
 probsten h. doctor Eric Lidius, för Örebroclassen,
 probsten h. Jonas Hiortsberg Larsson, för Strengnäsclassen,
 för comministri, kyrkoherden h. Carl Eric Lenngren.

Härwid gaf probsten h. magister Humbla tillkänna, at comministrorum wal blifwit i consistorio anmäلت, och hade biskopen h. doctor Alstrin sig förbehållit, at för högwördige ståndet sig däröfwer skrifteligen utlåta.

Westerås stift

theologiae lectoren och probsten h. magister Axel Hellberg,
 probsten h. magister Magnus Troilius,
 probsten h. doctor Johan Lindegren,
 kyrkoherden h. magister Aaron Gagner,
 af hela stiftet befullmäktigade.

Wexiö stift

probsten och lectoren h. magister Nils Alin,
 probsten h. magister Sven Almquist,
 hwilka förmälte, att biskopen h.h:r doctor Osander äfwen med första förwäntas.

Åbo stift

professoren h. Jacob Gadolin,
 probsten h. magister Peter Niclas Mathesius, för Österbottn,
 kyrkoherden h. magister Johan Laihiander.
 Tillika anmäلتes kongl:e öfwerhofpredikanten och kyrkoherden h. magister Johan Grunnerus, för Ålands probsterier, och kyrkoherden h. magister Henric Wegelius, för de pastorater i lappmarken, som höra under Åbo stift.

Lunds stift

probsten h. magister Johan Bolmstedt,
 probsten h. magister Alexander Ziebet,
 kyrkoherden h. Wilhelm Julius Hoffgardt.

Borgo stift

domprobsten h. doctor Gabriel Fortelius,

som tillika anmälte, det probsten h. magister Abraham Poppius äfwen förväntades.

Götheborgs stift

lectoren och probsten h. magister Jacob Arfwidsson,
kyrkoherden h. Sven Linderot, från Halland,
kyrkoherden h. magister Anders Kollinius, från Elfsborgs län,
probsten h. doctor Jonas Wahlborg och
kyrkoherden h. Olof Kloth, från Bohuslän.

Och inlämnade h. kyrkoherden Kloth, jemte fullmagten, ett memorial angående riksdagsmanswalet uti Bohuslän, som med h. probsten doctor Wahlborg communicerades.

Calmar stift

probsten h. doctor Carl G. Schröder,
som anmälte det biskopen h. doctor Beronius äfwen med första förväntas.

Carlstad stift

probsten h. magister Anders Lagerlöf.

Hernösand stift

probsten h. magister Peter Staaf,
som gaf tillkänna, at superintendenten doctor Körning och probsten magister Brunnius äfwen innan kort förväntades.

Wisby stift

probsten herr Peter Åkerman.

Pastoren wid kongl:e artillerieregementet här i Stockholm, h. magister Olof Forssén gaf tillkänna, det han af predikanterne wid regementerne så här i Stockholm, som de i Pommern warande, wore wald till riksdagsfullmäktig, inlämnade fullmagt och utbad sig därwid högwördige ståndets ynnest.

Kyrkoherden h. doctor Rutström begärte del af de documenter, som till ståndet woro inlämnade och rörde dess wal, hwilket bewiljades.²

² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 164 med bilagor.

6 §. Utnämdes deputerade at öfwerse fullmagterne, nämligen:

biskopen h. doctor E. Halenius,
biskopen h. doctor L. Benzelstierna,
probsten h. magister Manquer och
probsten herr Palmerus,

och förmälte högwördigste herr archibiskopen härwid, det torde herrar deputerade, i mårgon med denna förrättning blifwa färdige, så at ståndet om lördag, åter må komma tillsammans och afgjöra, hwad wid fullmagterne kan wara at anmärka, samt sedermera uti dess arbete fortfara, på det ståndets angelägenheter och i synnerhet hwad som rör religionens wård, må, om möjligt är, wid riksdagens början föredragas och afgjöras.

7 §. Biskopen doctor Halenius föreställte, at ehuru han noggsamt hade sig bekant, hwad riksdagsordningen i detta mål stadgar, så torde dock wara nödigt och med samma riksdagsordning öfwerensstämmande, at ståndet ju förr dess häldre wäljer dess taleman, i synnerhet, som hwarjehanda discusser wid fullmagternes justerande pläga förefalla, som ordenteligare och med bättre drift kunna uptagas, då någon wiss wid ståndet förer ordet, warandes noggsamt bekant, at icke allenast wid andre stånd, utan i synnerhet wid högwördiga presteståndet det nu mera blifwit lika som en lex consuetudinaria, at straxt i början om taleman sig förena. Och som herr biskopen i mångahanda afseenden, icke allenast för sin del önskade, utan ock gjorde sig försäkrad om högwördiga ståndets enhälliga önskan, det högwördigste herr archibiskopen, utan formelig votering, täckes berörde talmanskap sig benäget åtaga, så wille herr biskopen samma dess önskan nu förklara.

Härmed instämde biskopen h. doctor Benzelstierna, med flere, förmälandes det ståndets wärdighet och styrka mycket därpå beror, at ståndet får anförtro sitt talemanskap uti högwördigste herr archibiskopens händer.

Probsten h. magister Alin hölt före, at såsom högwördiga ståndet torde finna för godt, att föreläsa andra med sitt exempel, så torde tillika wara bäst, at wid detta mål i det nogaste hålla sig efter riksdagsordningen.

H. probsten Palmerus förmälte, at ehuruwäl han aldeles instämde med herr biskopen Halenius uti dess önskan, det högwördigste herr archibiskopen gunstigt täckes åtaga sig, att blifwa taleman för högwörd. ståndet, så

skulle han dock tillika önska, att det måtte gå förut, som på fullmagternes bepröfwande kan ankomma.

H. biskop Halenius sade sig icke skola nämt detta, om icke han tillika sedt, det ratio legis förswinner, då ståndet enhälligt utan votering om taleman sig förenar.

H. doctor Celsius förmente, att det icke kan säjas wara emot lag, hwad ståndet ofta tillförene giordt och ståndet finner för godt utan formeligit wal sådant afgiöra. Warandes ståndet kärt, at ju förr dess häldre få taleman, och då votering ej skier, kan sådant skie straxt.

H. probsten Manquer förmälte, at de äro ganska få uppå hwilka ratio legis kan appliceras, och utom dess säger lagen, det ståndet på annat sätt än genom formelig votering kan nämna dess taleman, hwilket herr probsten, för de anförde skiäl, hölt före kunna skie utan vidare upskof.

H. probsten Palmerus läste up hwad riksdagsordningen härom dicterar, och förklarade h. probsten Hiortsberg wara bäst, at man icke ett hårsman går ifrån riksdagsordningens föreskrift.

H. probsten Ziebét med flere höllo före, at hwad ståndet förra gånger giordt och äfwen denna gången är projecterat, icke är med riksdagsordningen stridande, och önskade så wäl at nu straxt taleman blefwe utnämnd, som ock, at högwördigste herr archibiskopen tackes sig samma wigtiga sysla åtaga.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade sig finna, at det kan hafwa rum, hwad i riksdagsordningen om fullmagternes öfwerseende förmäles, då votering till taleman skall anställas, men finner tillika, at detta icke är lämpeligit till det tillfälle, då ståndet, utan votering om taleman sig förenar. Och aldenstund högwörd. ståndet enhälligt förklarat dess förtroende för mig, så ärkänner iag en sådan heder och förtroende med all kärlek och tacksäjelse. Talemanssysslan är en hederlig, men tillika, under våra critiska omständigheter, tung börda, och styrke mig Gud, att kunna den samma föra pro Deo, religione et patria, honestoque sanctoque coram Deo inter nos ordine, samt at städse hafwa för ögon och efterlefwa den dyra ed, som iag nu inför Gud och högwörd. ståndet will aflägga.

Högwördigste herr archibiskopen aflade däruppå den ed, som uti riksdagsordningen föreskrifwes, och lyckönskades å ståndets wägnar af h. biskopen doctor Halenius.

8 §. Præses consistorii i Stockholm, h. doct. Schröder aflämnade räkning öfwer de medel, som af högwörd. ståndet wid sidsta riksdag till ståndets behof blifwit föreslagne och ifrån stiften influtit. Hwarwid en ock annan gaf tillkänna, det de ock nu hafwa sådana medel med sig, som hos notarien komma at aflämnas.

Herr doctor Schröder förmälte tillika, det consistorium Holmense genom förra notarien, nu warande kyrkoherden magister Gråberg, låtit afhjelpa ståndets behof och önskade, at högwörd. ståndet wille wara omtänkt på någon tillräckeligare fond till ett och annat, hwaröfwer herr doct. Schröder sade sig wilja upgifwa något förslag.

År 1760 den 18 October

1 §. Superintendenten ifrån Hernösand, herr doctor Olof Körning, war nu i ståndet upkommen och beneventerades. Likaledes berättades at biskopen i Calmar herr doctor Beronius wore i staden men af häftig siuklighet hindrad, at i dag wara i ståndet tillstädes.

[2. Justerades protocollet af d. 16 hujus.]³

2 §.⁴ Innan herrar deputerade aflämnade sin berättelse angående fullmagterna, kom hos ståndet uti öfwerwägande, huruwida de samma kunde därwid i ståndet wara tillstädes, wid hwilkas fullmagter något warit at ärinra. Och som comministern magister Stenbeck äfwen war ibland dem, som befullmäktigat kyrkoherden h. doctor Rutström, emot hwilken fullmagt blifwit protesterat, tillsades han af högwördigste herr archibiskopen, att wid den saken sig med protocollet icke befatta.

Men hwad sielfwa fullmäktige angår, så förmälte biskopen herr doctor Halenius, at de kunde afhöra deputerades berättelse utaf det protocoll, som då blifwit hållit, men sedermera taga afträde, när deras sak kommer at i ståndet skärskådas.

Härwid yttrade h. doctor Celsius, at han wäl finner skäl i detta, men så dependerar det dock af protocollet, huru det är författadt, om de, hwilkas

³ Denna paragraf endast i konc.

⁴ Läs: 3 §. I konc. är paragrafangivelsen 2 ändrad från 3.

sak där står uptagen, kunna det afhöra, wore därföre i h:r doctorns tanka säkrast, at namngifwa dessa fullmäktige, som äro någon twistighet underkastade, på det de nu straxt måtte kunna taga afträde.

Biskopen h. doctor Halenius swarade häruppå, det han ej skulle hafwa projecterat, at alla riksdagsmännen utan åtskillnad skulle afhöra förenämde deputerades berättelse, så framt han icke wetat, at intet af deputerade blifwit raisoneradt uti de mål de haft under händer, utan endast refereradt till högwördiga ståndets eget ompröfwande.

I anledning härutaf, och till följe af ståndets godtfinnande, blef herrar deputerades protocoll för samtelige närwarande upläst. Och som därutaf befants, at de fullmagter, wid hwilka fordras någon ståndets öfwerläggning, woro utfärdade: för probsten h. doctor Wahlborg och h. kyrkoherden Kloth ifrån Götheborgs stift, för h. kyrkoherden Wigelius och h. öfwerhåfpredikanten Grunerus ifrån Åbo stift, för h. doctor Rutström, h. probsten Tiburtius och h. kyrkoherden Lenngren ifrån capellaner i Stockholm, Linköpings och Strengnäs stift och ändteligen för h. kyrkoherden Forssén af krigspresterne, så lämnades desse befullmäktigade afträde, sedan dem likwäl blifwit tillåtit, at anföra hwad dem godt syntes.

H. probsten Tiburtius anhölt då, at om något personelt emot honom wore anfördt, det måtte han därutaf del bekomma.

Honom swarades at så icke wore, widare, än hwad biskopen h:r doctor Anders Rhyzelius, uti skrifwelse till högwördigste herr archibiskopen af d:n 13 i denna månad omförmäler som äfwen nu blef för probsten upläst.

Kyrkoherden h. doctor Rutström åberopade sig dess memorial, med förmälan, at han nu icke kunde inlåta sig i något annat, än hwad där finnes anfördt till swar mot dem som protesterat mot hans wal. Men i fall ståndet skulle finna skäligit, att under öfwerläggningen om hans sak, äfwen höra honom i något annat, så hoppas han, at få niuta en sådan förmån till godo.

Kyrkoherden h. magister Forssén utbad sig, at, i anledning af högwördige herr archibiskopens höggunstiga tillstadjelse, få anföra de skäl, som krigspresterne haft, at nu wilja hålla riksdagsman.

Uppå erhållen tillåtelse, yttrade kyrkoherden, at krigspresterne tro deras rättighet i detta målet wara grundad:

1:o uti preteståndets privilegier,⁵ äfwen så wäl som capellanernes, hwilka icke utaf annan grund kunna wälja riksdagsman, än i anledning af samma privilegier, ty hwad 1727 års förordning angår,⁶ synes den icke decidera i quæstio an, utan allenast föreskrifwer, i hwilken händelse de böra betala riksdagspenningar, som då war materia substrata. Och beträffande riksdagsordningen⁷ och regeringsformen⁸ i detta mål, nämna de ej mera än prestman af hwarje 2:ne eller 3:ne probsterier, således krigspresterna äfwen därunder så mycket mera begripas, som ock de ju äro prestmän, och äfwen nu i Pommern stå under fältprobst, efter Hans Kongl. Maj:ts nådige anordnande.

2:o at de prester som äro wid guarnisonsregementerna, hafwa intet tillfälle, at få sina angelägenheter hos riksens ständer föredraga, så wida de icke någonsin blifwa kallade at deltaga i något herrdagsmanswal, ej eller genom regementsfullmäktige få andraga några beswär såsom predikanterna af guarnizonerna, emedan inga regementsfullmäktige wid de sidstnämde existera.

3:o at presterskapet wid de indelte regementerna hålla det wara så oskickeligt för dem såsom prester, at betiena sig af officerare till fullmäktige, som det skulle wara olagligt, om en officerare skulle wilja agera fullmäktig för någon del af det öfriga presterskapet i riket.

4:o. Krigspresterna i gemen hafwa åtskilliga angelägenheter, som wid en riksdag tyckas böra komma under skärskådande, så wäl angående deras skyldigheter som rättigheter, och deras församlingars oeconomie, öfwer hwilket i många mål icke finnes någon uttryckelig lag, som likwäl wid riksdagar kunde blifwa stiftad, och således icke sådana angelägenheter ofta

⁵ Tryckta privilegier 16 oktober 1723: *Privilegia af then stormechtigste och allernådigste konung Friedrich Sweriges, Göthes och Wändes konung. &c. &c. &c. åhr 1723. uppå riksdagen i Stockholm öfwersedde och stadfästade, för biskoparna och samtliga presterskapet i Swerige och desz underliggande landskaper.*

⁶ Tryckt förordning 16 november 1727: *Kongl. Maj:tz nådige Förordning Uti Några måhl som angå Capellanerna i Riket.*

⁷ *Kongl. Maj:ts och Sweriges rikes ständers riksdags-ordning författad wid riksdagen uti Stockholm den 17. oktober 1723.*

⁸ *Kongl. Maj:ts och riksens ständers faststälte regerings-form dat. Stockholm den 2 maji 1720* (även utg. i *Sveriges regeringsformer 1634–1809 samt konungaförsäkringar 1611–1800*, red. E. Hildebrand, Stockholm 1891).

decideras efter hwarje regementschefs wälbehag, ex. gr. commenderingar, bäckenpenningar, med mera.

H. kongl:e öfwerhofpredikanten Grunerus anförde, hurusom:

1:o Åland är till sina rättigheter skiljagtigt ej allenast ifrån det öfriga af stiftet, utan snart sagt ifrån hela riket,

2:o bönderna af hwilka presternas rättigheter mäst kunna bestridas, hafwa ständigt ifrån Åland sin egen riksdagsfullmäktig,

3:o det har tillförene händt, att ett probsterie haft sin egen fullmäktig.

I anseende till hwilket alt h:r öfwerhåfpredikanten förmodade, att ingen swårighet nu skulle göras honom, att såsom fullmäktig för detta contract biwista riksdagen, så mycket mindre, som ingen twistighet är at befara mellan honom och kyrkoherden Laihiander angående riksdagspenningar.

H. kyrkoherden Wigelius recommenderade sin sak hos ståndet till det bästa, med anhållan at blifwa hörd, om så skulle behöfwas.

4 §.⁹ Sedan desse fullmäktige häruppå afträdt, företogs först målet angående probsten h. doctor Wahlborg och h. kyrkoherden Kloth, hwilka enligt herrar deputerades berättelse, nu wilja förena sig, at bägge biwista denna riksdag, om ståndet så godt finner.

Biskopen h:r doctor Benzeltierna förmälte, hurusom hos herrar deputerade, besynnerliga omständigheter sig i denna saken yppat. Å ena sidan åberopas en convention af år 1726 emellan Bohusläns presterskap, at Elfsyssels och Wikornas contracter skulle i riksdagsfullmäktig alternera, men å andra sidan wisas, at en sådan convention icke existerar, utan produceras i stället 3:ne synodalacter, hwarigenom alla sådana conventioner blifwit uphäfna.

Imedlertid har h. kyrkoherden Kloth på god tro, i afseende på denna convention, rest up till riksdagen, när däremot h. doctor Wahlborg i kraft af deras pluralité som honom befullmäktigat, sig härstädes inställt.

Superintendenten h:r doctor Lütke man anmärkte, at den, som således på god tro rest up till riksdagen bör därföre icke komma in i ståndet.

Superintendenten h:r doctor Körning förmälte, huruledes i Hernösand stift en dylik convention blifwit träffad emellan Medelpad och Jämtland,

⁹ Se föreg. not.

men som den icke blifwit wederbörligen stadfastad, så hade man icke bundit sig wid den samma, utan hållit för rådeligast, at blifwa wid lagen.

I anledning hwaraf det äfwen blifwit afslagit, at för detta stiftet hafwa flera än 2:ne fullmäktige wid riksdagar.

Biskopen herr doctor Halenius hölt före, at när ståndet wid 1727 års riksdag fastställt ett wist antal för hwart stift,¹⁰ är sådant att anse som ett onus, hwilket för den orsaken blifwit stiften pålagt at riksdagsmän aldrig under detta antal måtte sammankomma, men härigenom lærer icke vara presterskapet betagit at sända flere, om de sielfwa finna sig därwid. Således och när wid 1747 års riksdag äfwen samma casus som nu förewarit i det probsten Oedman och kyrkoherden Tranchell bägge ifrån Bohuslän upkommit, hade ståndet deciderat, at bägge skulle wid riksdagen qwarblifwa.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius yttrade, huruledes saken honom förefaller, at i Bohuslän blifwit en lex consuetudinaria att förenämde contracter om riksdagsman skola alternera, hwaraf sedan blifwit formerad en convention. Och ehuru conventionen sedermera blifwit uphäfwen, har dock lex consuetudinaria likafullt blifwit fölgd. I anseende hwartill, och som h. doctor Wahlborg i grund utaf det förra, men h. kyrkoherden Kloth i anseende till det senare, sig hit till riksdagen begifwit, skulle, i doctor Celsii tanka, den medelvägen icke obilligt kunna widtagas, at bägge till ståndet admitteras.

Superintendenterna h. h:r doctor Körning och h. h:r doctor Lütkeман trodde, att en sådan distinction kunde öppna vägen till wärre labyrinther.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke ståndet finner skäligt att bifalla herrar deputerades förslag, det måtte en särskild deputation blifwa satt, som pro futuro kan utarbete någon wiss författning, till förekommande af de oredor, som ståndet måste widkännas, då flere deputerade sig där inställa, än efter wanligheten wara borde. Och då ståndet härtill enhälligt samtyckt, samt en och annan önskat, att sådant ju förr de häldre måtte ställas i werket, förklarade högwördigste herr archibiskopen widare sin tanka wara, at för denna gången och innan för framtiden något wist blifwit stadgat, det skulle wara ömt, at utesluta någondera af desse

¹⁰ Se prästeståndets protokoll 8 augusti 1727, § 7, *PrP* 7, s. 473 f.

fullmäktige, så wida hwar hafwer sin orsak at förebära, och ståndet tillföre-
ene intagit 2:ne för samma contracter.

H. probsten Hellstadius war af den tankan, att hwad framdeles finnes
böra förekommas, äfwen nu kunde undwikas.

H. probsten magister Arvedsson utlät sig, at h. kyrkoherden Kloth är
oskyldig, om han af oriktig anledning företagit sig denna resan, emedan
han haft skäl, at af consistorio förwänta underrättelse, at den åberopade
conventionen icke gäller, hwilket åter consistorium icke kunnat göra, så
wida de documenter, hwarigenom convention annulleras, icke förr än ny-
ligen kommit i liuset.

H. superintendenten Körning sade sig icke wilja wara mot kyrkoherden
Kloths intagande i ståndet, allenast påföljden, som därutaf kan hända, men
nu icke ses förut, icke wore äfwentylig, hwartill då högwördigste herr ar-
chibiskopen swarade, at alt sådant förekommes, genom det som deputa-
tionen kommer at utarbete, hwartill nu i ståndet blifwit resolverat, anmärk-
te doctor Celsius, at då äfwen bör blifwa regleradt angående sielfwa me-
thoden, som, wid riksdagsmanswal, är på olika orter nog olika bland pres-
terskapet, hwad rösters afgifwande beträffar.

I anledning af hwad således blifwit taladt, gjorde högwördigste herr ar-
chibiskopen ståndet proposition: Om icke, sedan ståndet fastställt, att ge-
nom en deputation låta reglera, hwad som hittills är oordenteligit wid pres-
terskapets riksdagsmanswal, ståndets tanka nu imedlertid är, att doctor
Wahlborg och kyrkoherden Kloth, för denna gången, på samma sätt som
med probsten Oedman och kyrkoherden Tranchell tillförene skiedt, må
bägge i ståndet blifwa inlätne.

Sedan detta nästan enhälligt blifwit med Ja beswarat, påminte probsten
h. doctor Lindegren, at till den omförmälta deputation en utaf hwart stift
måtte förordnas.

H:r doctor Wahlborg och h. kyrkoherden Kloth blefwo häruppå inkal-
lade och om föregående ståndets beslut underrättade, hwarefter de till in-
träde i ståndet lyckönskades.

5 §. Då ståndet häruppå tog i öfwerwägande, huruwida h. kyrkoherden
Wegelius ifrån Åbo stift, kunde som riksdagsman anses, anhölt probsten h.
magister Matthesius, om ståndets rättelse i detta wal, så wida hans com-
mittenter anse sig därigenom förfördelade. De som befullmäktigat kyrko-

herden Wegelius, utgiöra en sammansättning med dem som befullmäktigat h:r probsten, i anseende hwartill desse wäntat af de förra den wänligheten, at de med dem skulle communicerat sina tankar och skiäl i detta fallet, at wälja egen riksdagsman. Men som sådant ej skedt, underställer h:r probsten, huruwida detta deras ensidiga wal är conformt med riksdagsordningens 6 och 7 §§ som förmå, att ett eller flere probsterier skola wälja riksdagsman, i anledning hwaraf det aldrig tillförene händt, at någon warit fullmäktig för mindre än ett helt probsteri, när däremot Wegelii fullmagt nu befinnes icke wara underskrifwen af flera, än en probst, som är hans far, en kyrkoherde, och en capellan.

Och ehuruwäl ståndet wid de förra riksdagarna, nog förmärkt brist på ledamöter då deputationer skolat besättas, i anseende hwartill probsten önskade, at det af flera goda och wärdiga män kunde blifwa understödt, äfwen som h. probsten, i detta afseende intet hade at påminna mot kyrkoherden Wegelii person, skulle det dock, i h:r probstens tanka läggas grund till många oordenteligheter, om det skall blifwa fritt för 1 eller 2, att wälja särskild riksdagsman. H:r probsten hade wäl hört berättas, att h. kyrkoherden Wegelius resolverat afsäga sig riksdagspenningarne, men som de icke belöpa sig till mera än 12 d:r quartalet, så göra de för h:r probsten hwarken till eller från, utan hwad han ärinrat, har skedt att afwärja skadeliga præjudicat.

Biskopen h. doctor Menander yttrade, huruledes det wäl har sin riktighet, att lappmarken, i synnerhet den som bär namn af Kemi, af ålder lydt under Österbottn, men sedermera har den blifwit afskild till ett litet probsterie för sig sielft. Och som kyrkoherden Wegelius är ifrån ett land, hwarom man hittills warit i nog mörker, och som denna riksdag torde få en ny skattläggning, hwarwid angelägit är, at presterskapets rätt bewakas, ty hemställer h:r biskopen, om icke Wegelius, för att om sitt hemwist gifwa uplysning, kunde hos ståndet emottagas.

H. probsten Mathesius förmente, att Wegelius kunde blifwa qwar här i staden, på det han må kunna förekallas och höras wid de omständigheter som röra lappmarken.

Superintendenten h:r doctor Körning androg, at under Hernösands stift lyder wäl 5 gånger så stor lappmark, som under Åbo, men sedan riksens höglöfl. ständer år 1738 fogat den anstalt angående Lappland, att både en direction är förordnad för ecclesiastiquewerket, och en commission satt till

oeconomiens uphielpande darsammastades, så har h:r superintendenten ansetdt detta landet såsom nu mera lika som stående under ett förmynderskap, som gör, att inga mål angående det samma kunna directe och immediate gå, hwarken till Hans Kongl. Maj:tt eller riksens ständer, utan at först passera förenämde direction eller commission, i anseende hwartill h. superintendenten hemställte, till hwad ända de under Åbo stift hörande få lappska prester, wid så beskaffade omständigheter, behöfwa wid riksdagar hafwa någon fullmäktig. Herr superintendenten har intet at påminna, med mindre 2:ne prestmän kunna från Österbottn befullmäktigas, men för lappmarken skulle tyckas wara onödigt, at hålla någon, när riksens ständer tagit därmed så wiss och tillräckelig författning. Hwartill kommer, at Kemi lappmark nu skall wara i upodling och mästadels bebos af bönder.

Biskopen h:r doctor Halenius sade sig icke kunna finna, att kyrkoherden Wegelius, igenom det, att en direction och commission är satt för Lappland, hindras at blifwa ansedd som en ledamot af rikets presterskap, eller att han därföre bör undantagas utur den relation i hwilken han står med det öfriga clericiet, och i kraft hwaraf han anser sig berättigad att komma in i ståndet, när hans comittenter tro, att genom hans närwarelse, mera kan uträttas till deras bästa, än allt skrifteligen skulle afhandlas.

Professoren h:r doctor Gadolin tillade, at, som för detta landets aflägsenhet skull, ingen biskopsvisitation där kan hållas, emedan sådant knapt under ett år skulle låta sig göra, så kan wäl ingen lifligare afmåla tillståndet darsammastades både för direction och commission, än en man, som sielf är boende där å orten, och som af riksens ständers förut gjorda författningar icke lærer hindras, at vidare bewaka sina och dess landsmäns angelägenheter. Och wore det ömt, om Wegelius, som i wälmening af en pluralité blifwit till detta ärende utsedd, skulle förgäfwes hafwa giordt en så lång som mödosam resa.

Professoren h:r doctor Celsius anmärkte, at här war en quæstio legis, om och huruwida kyrkoherden Wegelius enligit lag bör wara riksdagsman? Och icke huruwida han wid riksdagen kan wara gagnelig? En sådan fråga finner h:r doctorn sig böra neka, och det

1:o emedan han är wald emot den method och ordning, som i stiftet subsisterar,

2:o emedan han icke är wald af ett helt probsteri, och

3:o emedan han afsagt sig riksdagspenningar, och således gärna will blifwa riksdagsman, i hwilken händelse h:r doctorn tror sig böra ha betänkande, att därtill gifwa sitt bifall. Och som det torde hafwa bedröfweliga sviter för ståndet, om antalet af ledamöter får på detta sättet lätteligen ökas, så hölt h:r doctorn säkrast, att blifwa wid lagens uttryckeliga bokstaf.

H:r probsten Matthesius conformerade sig till alla delar härmed, och anmärkte vidare, att om Wegelius har pluralité, så är det i anseende till probsteriet där han bor, men icke i anseende till divisionen af stiftet, som sammansatt sig, att hålla en riksdagsman, hwilken pluralité enligt riksdagsordningen här allena gäller.

H:r probsten Palmærus sade sig icke kunna finna, at kyrkoherden Wegelii intagande wore emot riksdagsordningen, som nämner prestmän i allmänhet, ingen landsort utesluten.

H. kyrkoherden magister Wikman förmente, att probsten Wegelius, såsom fader till kyrkoherden, icke ägt rättighet att underskrifwa dess fullmagt.

Högwördigste herr archibiskopen hölt den påminnelsen för ganska nödig, att rösterna till riksdagsmän hädanefter noga kringkansas, på det ståndet icke måtte öfwerhopas med dem, som sig där till ledamöter skulle wilja intränga, helst sedermera icke Herculeus labor skulle förslå, att sådant hielpa. Men hwad nu egenteliga kyrkoherden Wegelius beträffar, fant högwördigste herr archibiskopen det wara hufwudquæstion, om han för Åbo stift skulle blifwa supernumerarius?

Härtill swarade h:r biskop Menander, att Åbo stifts fullmäktige, honom inberäknad, wäl skulle öfwerskrida det wanliga antalet, men så wore det icke nytt, emedan Österbottn tillföre haft flere än en fullmäktig.

Herr biskop Halenius trodde, att han ej borde slutas ut under namn af supernumerarius, hwilket skulle strida emot hwad ståndet nyligen beslutit, helst det icke ännu är afgjordt, huru 6 och 7 §§ i riksdagsordningen böra förstås, och frågan kan blifwa, om det är ett presteståndets oeconomicum dem att förklara?

H:r doctor Celsius gick in i någon undersökning, om hwilken som skulle kunna kallas supernumerarius. Och förmente h. doctorn, under det namnet böra komma så wäl den, som är kallad öfwer den numern och utom den methoden, som öflig warit där han blifwit voterad, ända därintill, att en annan lag blir giord, som den, hwilken är en person mera, än stiftet bör

gifwa ifrån sig. Och som h:r doctorn märker, att ståndets godhet nu straxt will dragas till præjudicat; så underställes, om icke desto nödigare blifwer, att hålla sig wid lag.

H. kyrkoherden Werander utbad sig få gifwa tillkänna, att både 1741, 1743 och 1747 årens riksdagar, hafwa 2:ne riksdagsfullmäktige från Österbottn warit uti ståndet, och 1743 i synnerhet, war probsten Hedman för ett contract allena.

H:r probsten Mathesius: Efter den tiden hafwa de öfwerenskommit om en.

Högwördigste herr archibiskopen frågade, om en sådan öfwerenskom-melse skedt med ståndets goda minne.

H:r probsten Mathesius trodde detta, så wida Åbo stift, utom kyrkoherden Wegelius och h:r öfwerhåfpredikanten Grunerus, nu lefwerera riksdagsmän till det antal, som 1727 års convention¹¹ i ståndet föreskrifwer.

Högwördigste h:r archibiskopen yttrade, att som denna saken kan ab ut-raque parte disputari, så skulle det dock nu se okärligit ut, om denne så långwäga mannen, af ståndet skulle förskiutas, hälst de uplysningar han kan gifwa, torde finnas af mycken wigt.

H. doctor Celsius wille giärna finna sig häruti; men när h. doctorn betraktar dem, som underskrifwit Wegelii fullmagt, af hwilka en är probst, en kyrkoherde och en capellan, kan h. doctorn icke yttra sig öfwer detta, utan att tillika döma öfwer de quæstioner, som hädanefter kunna före-komma.

Probsten h. doctor Serenius fruktade, att dispensation ifrån lagen kunde komma illa till pass, efter man ej wet, hwad hädanefter möta kan.

H. probsten Hellstadius conformerade sig med h:r superintendenten Körning och h:r doctor Celsius.

Sedan probsten magister Troilius upläst utur 1756 års protocoll ett för-behåll, som probsten Mathesius giordt, att om, för hwarjehanda omstän-digheter skull, flere fullmäktige skulle wilja sig infinna, det då måtte wara dem tillåtit, begärte h:r professoren doctor Gadolin blifwa underrättad, hwad h:r probsten Mathesius skulle welat påminna, om kyrkoherden We-gelius nu blifwit från ett annat contract befullmäktigad? Hwartill h:r prob-

¹¹ Se prästeståndets protokoll 8 augusti 1727, § 7, *PrP* 7, s. 473 f.

sten swarade, at om skäl tagas af dess förbehåll, så skola antecedentia och consequentia upläsas.

Härupå skiedde af högwördigste herr archibiskopen proposition till ståndet, om kyrkoherden Wegelius skulle intagas? Som detta af en del med Ja, men af en annan del åter med Nej beswarades; ty föranläts högwördigste herr archibiskopen, sedan åter något å ömse sidor blifwit discurerat, att förnya propositionen. Och när uti swaret förmärktes lika dissensus som tillföre, samt således enligt riksdagsordningen borde komma till votering, yttrade h:r probsten Hiortsberg, att efter kyrkoherden Wegelius har pluraliteten af ett probsteri, ehuru därutinnan blifwit skiljaktighet i en sammansättning. Altså och emedan sammansättningar, såsom mycken förändring underkastade, icke äro fast grund att bygga uppå, ty bör Wegelius enligt lag i ståndet insläppas. Kunnande det, att en capellan honom voterat, icke ligga någon i vägen, att nu häröfwer fälla sitt omdöme, så wida 1727 års resolution talar om interessentskap capellaner emellan, men här är en allena.

H:r doctor Lindegren hölt betänkeligit at votera, aldenstund lagen i detta fall är tydelig. Med flera probsterier förstås det samma som nu kallas sammansättning eller division. Följakteligen är befullmäktigande af en division så wäl grundat i lagen, som af ett probsteri.

H:r biskop Halenius påstod aldeles, att votering häröfwer icke är emot lag, i hwilket fall h. biskopen wisseligen icke skulle understå sig votera, och högwördigste h:r archibiskopen proponerade votering, hwilken bifölls, och, sedan ståndets respective herrar ledamöter blifwit sammanräknade och befundne till antalet 48, verkstältes genom slutne sedlar, samt så utföll, at 24 bejakade kyrkoherden Wegelii inträde i ståndet, men lika många woro däremot. I anseende hwartill, och som saken icke eller härmed blifwit deciderad, proponerade åter högwördigste herr archibiskopen, om icke den delen borde hafwa öfwermagten, som mäst inclinerade till lindrighet, samt således Wegelius admitteras. Hwilket då det af de flästa blef bifallit, erinrade h:r doctor Celsius, om det strängaste förbehåll, at icke detta måtte blifwa något præjudicat, och h:r probsten Mathesius, att det icke måtte gifwa anledning till söndring i någon division.

H. kyrkoherden Wegelius inkallades och afhörde ståndets utslag, att, ehuru han i kraft af walet till riksdagsman, icke aldeles kan anses därtill berättigad. Dock i anseende till de öma omständigheter, som wid det under

Åbo stift hörande Lappland kunna förekomma, har ståndet för denna gången welat honom sådant bewilja. Hwarföre honom äfwen önskades lycka.

6 §. Widkommande nu ytterligare h:r öfwerhåfpredikanten Grunerus, som ifrån Ålands probsteri war med fullmagt försedd, anmälte professoren h:r doctor Gadolin, att han nyss af h:r öfwerhåfpredikanten blifwit utkallad och anmodad att erinra, det han är befullmäktigad ej allenast af pluraliteten bland kyrkoherdarne, utan äfwen af samtelige capellanerne. Och ehuru Åland är en del af den division för hwilken h:r doctorn är fullmäktig, är dock hwarken han eller hans committenter emot h. öfwerhåfpredikantens intagande i ståndet, utan blifwer det dem fast mera ett nöije, om det samma honom bewiljas.

Likaledes förmälte h:r kyrkoherden Laihiander, att ehuru han kunde hafwa åtskilliga skiäl, som wisa, att h:r öfwerhåfpredikanten är mera supernumerarius än h:r kyrkoherden Wegelius, will han dock för sin del intet wid detta tillfället mot honom påminna, allenast hwad honom skier ej blifwer præjudicat, och med förbehåll, att riksdagspenningarne aflämnas till den, som division gemensamt kallat.

Högwördigste herr archibiskopen proponerade därför, om ståndet samtycker, under de nu giorda förbehåll, till h:r öfwerhåfpredikanten Gruneri intagande?

H:r doctor Serenius förmente, detta wara för mycken dispensation, med hemställande hwart sådant till slut wille taga vägen.

H:r kyrkoherden Kloth höllt saken billig, efter han både hafwer för sig en laglig pluralité, och stiftets fullmäktige icke äro däremot.

H:r kyrkoherden Wikman påminte hwad riksdagsordningen säger, att han bör lönas af dem, som han är fullmäktig före.

Men som för öfrigit propositionen öfweralt med Ja beswarades, blef h:r öfwerhåfpredikanten inkallad, och i kraft af ståndets resolution till säte och stämma lyckönskad.

7 §. Till slut af denna sammankomsten, företogs krigspersonernas fullmagt för h:r kyrkoherden Forssén, hwilken herrar deputerade ansedt både för owanlig och icke ägande nog stöd i lagarne, ehuru de lämnat till ståndet,

om det kan verka för krigspresterna en sådan frihet, att en så stor del af dem nu är stadd på främmande bottn och utom rikets gränssor.

Biskopen h:r doctor Halenius förklarade, att ehuru han hölt nyheter mycket skadeliga, wore han dock i någon owisshet, hwarest krigspresterna skola få producera sina beswär.

H:r doctor Celsius yttrade, huruledes den föresatts, att wara mot nyheter, är för ståndet så betydande, att han af den grund allena, utan annan consideration, fant sig förbunden, att wara mot kyrkoherden Forssén. Men så wore ock utom dess:

1:o ganska beklageligit, att se ståndet riksdag från riksdag oroadt af dem, som wilja tränga sig därin, så att wid detta tillfället icke skulle wara utur vägen, jemte någon allwarsam correction, statuera sådant exempel, hwarigenom lusten måtte förgå andra, att med en dylik tilltagsenhet tillwälla sig denna rättighet. Hade krigspresterna gått ordentliga wägar, att skaffa sig tillstånd till egen fullmäktig, så hade ingen därwid haft att påminna, men nu hafwa de af eget bewåg till denna ändan giordt en sammansättning.

2:o. Kyrkoherden Forssén är ej af deras corps, utan designatus pastor wid en församling i Upsala stift, äfwen då han blef wald, hwaraf följer, att han är oskickelig att wara deras fullmäktig, skönt de skulle hafwa rätt att någon sådan hålla.

3:o. Voteringen har eij kunnat skie formeligen, emedan den måst gå per posto, och således omöijeligen kunnat lagligen verkställas.

4:o. De hafwa redan wäg utstakad för sina beswär, när de till regementscheferne ärlägga riksdagspenningar.

5:o. Kyrkoherden Forssén är wäl wald af sina förra medbröder, men så hafwa de dock till en stor del icke blifwit ombudne att votera. Somlige hafwa sammansatt sig därtill, och somlige icke wetat därutaf. Och är det icke utan, att detta födt af sig många försök hos andra presterliga societeter att wåga samma steg, men af eftertanka, modestie och aktning för ståndet hafwa de därmed haft fördrag. Om därföre ståndet hæsiterat wid de förra casus, trodde h:r doctorn det wara nog tydeligit, att detta icke kunde bifallas.

H:r probsten Bolmstedt sade sig i 19 år hafwa tjent såsom krigsprest, och påminte sig, att samma begäran för dem tillföre blifwit anmält, men at de däruppå fått afslag.

Superintendenten h:r doctor Lütkekan sade sig kommit i erfarenhet, att fullmagten skall innehålla något owanligt, hwarföre den uplästes, då ingressen icke befants öfwerensstämmade med det formulair, som riksdagsordningen föreskrifwer, utan som de voterande wända sig till riksens höglofl. ständer i gemen, kunde detta werka den frågan, om icke de andra respective stånden kunna votera om kyrkoherden Forssén därest han här får afslag.

H:r doctor Serenius yrkade däruppå, att fullmagten borde casseras, alldenstund han icke till bokstafwen är stäld efter riksdagsordningen, och således Forssén uteslutas.

Högwördigste herr archibiskopen fant äfwen, att denna fullmagten börjades på ett sätt som för ståndet war nog otjänligt, i anseende hwartill proposition giordes, om kyrkoherden Forssen skulle intagas i ståndet? Hwilket enhälligt blef afslagit. Och gafs kyrkoherden tillkänna, sedan han blifwit förekallad, ståndets resolution, att aldenstund ståndet funnit det wara stridande mot riksdagsordningens 6 och 7 §§, samt Kongl. Maj:t:s nådiga bref till consistorierne, angående förklaring däröfwer af d:n 15 Decemb. 1741,¹² att kyrkoherden magister Olof Forssén, blifwit af åtskilliga krigsprester försedd med fullmagt, att wid innewarande riksdag å deras wägnar sig inställa, äfwen som ock sielfwa fullmagten i det ena exemplaret icke war ställd likmätigt det i riksdagsordningen föreskrefna formularet; ty kunde ståndet icke den samma för giltig erkänna eller denna fullmäktig kyrkoherden Forssén i ståndet inlåta.

Och skulle detta, uppå kyrkoherden Forsséns anhållan, som därhos betygade sin wördnad för ståndets resolution, genom utdrag af protocollet honom meddelas.

¹² Tryckt cirkulärbrev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtelige Consistorierne huru 6. och 7. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

År 1760 d:n 20 October

1 §. Beneventerades biskoparne h:r doctor Osander och H:r doctor Beronius, som sig äfwen nu i ståndet infunno.

2 §. Justerades föregående protocoll wid hwars 3 § högwördigste herr archibiskopen lämnade till ståndets ompröfwande, om icke det wore billigt, att kyrkoherden Forssén får frihet hos notarien justera, hwad han låtit flyta till ståndets protocoll, och i fall han funne något där wara af sig anfördt, som framdeles kunde lända honom och andra till olägenhet, sådant då rätta och uttaga.

Sedan kyrkoherden Wikman erindrade, det ett sådant beneficium att taga ut något, hwad han sagt, borde icke lämnas honom, om han öfwer den resolution han hos ståndet bekommit, wänder sig till de öfriga respective stånden och h:r probsten doctor¹³ Serenius i anledning därutaf föreslagit, det med en sådan justering kunde dröijjas, till dess man finge se, hwad steg kyrkoherden Forssén nu mera ämnar företaga, fant ståndet skäligen att bewilja, det kyrkoherden Forssén får wid justeringen, om honom så godt synes, rätta sina utlåtelse.

Wid 4 § och i anledning af den där omförmälta deputationen öfwer oreddors förekommande wid riksdagsmanswal, hemstälte biskopen h:r doctor Beronius, huruwida en assessor consistorii, som sielf icke är kyrkoherde, kan wara riksdagsfullmächtig för consistorium eller någon division utaf stiftet. Hwilken fråga högwörd:ste herr archibiskopen trodde af den tillämnade deputationen bäst kunna afgiöras.

Wid 5 § förklarade h:r probsten Mathesius, att hwad han i 1756 års protocoll anfördt i anledning af de discurser som då i ståndet föreföllo, angående 1727 års convention och dess öfwerseende, wore i ingen annan mening af honom taladt, än att det skulle wara tillåtit, i fall någon division skulle wilja hålla flera än en fullmächtig. Men för öfrigit skall sidstledne riksdags protocoll på flera ställen wisa h:r probstens åstundan, det hans committenter måtte befrias ifrån någon obligation, att till riksdagar deputera mera än en fullmächtig, samt att ingen skulle få söndra sig ifrån sin division.

¹³ *dotor* i prot.

Detta fant högwördigste herr archibiskopen äfwen wara af den beskaffenhet, att det i meranämde deputation till närmare skärskådande borde upptagas.

Widare yttrade herr probsten Mathesius, huruledes han förnummit, att kyrkoherden Wegelius sielf sagt, det han till riksdagspenningar icke är berättigad, samt änteligen anhölt, att öfwer denna saken, som hans committenter anse wara för dem utaf mycken wigt, få genom utdrag ur protocollet del af ståndets resolution, hwilket bewiljades.

3 §. Företogs skiärskåandet af de öfriga fullmagterne, hwilka herrar deputerade funnit nödigt, att ståndets eget ompröfwande underställa, nämligen: h:r doctor Rutströms, h:r probsten Tiburtii, och h:r kyrkoherden Lenngréns. Och uplästes till den ändan först, så wäl den protest emot h:r doctor Rutströms befullmäktigande, som af 6 capellaner i Stockholm blifwit genom consistorii fullmäktige till ståndet inlämnad, såsom ock de af h:r doctor Rutström därwid giorda påminnelser, och änteligen deras namn, som fullmagten underskrifwit, hwaribland högwördigste h:r archibiskopen anmärkte, att comministern magister Möller, ehuru ifrån sitt embete suspenderad, sig äfwen undertecknad.

H:r biskop Beronius gjorde följande anmärkningar öfwer sielfwa procedere wid detta capellanernes wal:

1:o att de, som giordt pluraliteten därwid, öfwerträdt sin förut giorda öfwerenskommelse och voterat på en person, om hwilken war förordnat, att han icke skulle komma in votis. Lämnas till behörig reflexion om detta är christeligt och för en prestman anständigt att handla twärt emot fides och conventa?

2:o att en af de voterande skall wara suspenderad ifrån sitt embete. Lämnas till behörig reflexion, å den ena sidan öfwer den suspenderades oförsynta diärfhet, att han uti sådan sin belägenhet, welat tillwälla sig rättighet, att wälja och blifwa wald till riksdagsman, och å den andra sidan, den släta discretion, som dessa wäljande haft i anseende till en sådan persons habilité, och:

3:o att dessa capellaner hållit ett ensidigt wal, utom sitt consistorio, utom dess wettskap och dess ledamöters öfwerwaro. Lämnas till behörig reflexion, huru lydna under förmän i så måtto will i akt tagas: warande detta ett ibland mångfaldiga exempel af öfwerända kastad och under fötterna

trampad subordination, äfwen ibland prester, hwarutinnan vårt allmänna obestånd, med oro, oenighet och confusion i riket, Gudi klagadt sig besticker.

Häruppå och som de nu förewarande fullmagter, allesammans woro af capellaner lämnade till kyrkoherdar, framställte högwördigste herr archibiskopen den frågan, som äfwen herrar deputerade funnit nödig, att i ståndet afgiöras, om och huruwida det är lagligt eller icke, att capellaner wälja kyrkoherdar till riksdagsfullmäktige?

Præses consistorii Stockholmensis h:r doctor Schröder yttrade, att hwad doctor Rutströms wal beträffar, så utom det, som högwördigste herr archibiskopen redan anmärkt, att magister Möller, som nu mera icke är capellan, äfwen warit bland de voterande, har det äfwen utom consistorii minne och öfwerwaro blifwit anstältdt, då likwäl ståndet sidstledne riksdag för godt funnit, att ett sådant wal af capellanerne här i staden, bör ske i närwaro af consistorii præses, i anledning hwaraf h:r doctorn äfwen då infunnit sig wid deras wal, när de i stället för 3:ne, skulle wälja sig en fullmäktig. Och hemställte fördenskull nu h:r doctorn, om icke detta wal, som denna gången mindre ordenteligen för sig gådt, bör gå om, och ett nytt anställas, så mycket mera, som igenom det som redan skiedt, en så swår förtrytelse och kallsinnighet upkommit emellan de wäljande och protesterande, att prester i en och samma stad, ja äfwen de som tjena wid ett och samma altare, åhörarna till förargelse och embetet till wanheder, tro sig hafwa skiäl att öfwer hwarannan sig beswära, hwilket igenom ett nytt wal torde kunna förekommas.

Högwördigste herr archibiskopen biföll probsten Palmæri tanka, att först i allmänhet afgiöra frågan om lagligheten af kyrkoherdars befullmäktigande för capellaner, då sedermera genom tillämpning till förewarande casus, det lättare kunde utrönas, huru de böra anses.

H:r probsten Humbla framgaf häruppå ett bref i detta ämne ifrån biskopen herr doctor Alstrin, hwilket, sedan det blifwit upläst, högwördigste herr archibiskopen fant af sådan betydelighet, att notarien befaltes upsätta swar däruppå ifrån ståndet, när sysslorna så kunna medgifwa, och h. probsten Humbla imedlertid anmodades, att till herr biskopen häremot betyga herr archibiskopens och ståndets tacksäjelse.

4 §. Enär högwördigste herr archibiskopen häruppå repeterat den hufwudfrågan, huruwida det är enligit med riksdagsordningen, samt kongl:e förordningarne af d:n 16 November 1727¹⁴ och d:n 15 Dec. 1741,¹⁵ att när capellaner wilja hålla någon särskild riksdagsman, de då därtill måge wälja en kyrkoherde, började högwördigste herr archibiskopen öfwerläggningen härom med apostelens Pauli ord: *Käre bröder, hwad sant är, hwad ärligit är, hwad rätt, hwad kyskt, hwad liufligit, hwad wäl lyder: är någor dygd, och är något låf, tänker thereafter.* I anledning hwaraf herr archibiskopen upmuntrade ståndet, at med all möjlig ömhet handtera denna så laggranna saken, som icke annat kan, än för hela ståndet i gemen och hwar och en dess ledamot i synnerhet wara utaf yttersta wigt.

Uppå h. probsten Mathesii begäran, blefwo först kongl. förordningarne af 1727 och 1741 in extenso upläste, hwarefter högwördigste herr archibiskopen erinrade, huruledes till utredande af den proponerade frågan, nödigt är att weta, om med ordet: *medbröder*, i 1727 års förordning, förstås capellaner, eller prester i allmänhet.

Till uplysning härutinnan berättade h. probsten Manquer, huruledes år 1746, fem eller sex capellaner ifrån samma division för hwilken h:r probsten warit riksdagsman, befullmäktigat h:r probsten Kihlmarck, att å deras wägnar resa hit till riksdagen. Detta föranlät då warande herr archibiskopen, att till sig kalla probsten Manquer och honom däröfwer höra. Och ehuru h:r probsten styrkt herr archibiskopen, att i ett sådant mål inhämta ståndets tankar, hade han dock icke kunnat wägra att afgifwa sina egna, som då gådt ut däruppå, att capellaner icke, i stöd af 1727 års förordning, äga frihet, att votera kyrkoherdar till sina fullmäktige, och det;

1:o emedan reciprocité då borde äga rum, så att kyrkoherdar med samma skiäl skulle kunna bruka capellaner till fullmäktige för sig, och

2:o skulle ståndet till slut komma till största delen att bestå af capellansfullmäktige, så wida långt flere capellaner än kyrkoherdar finnas uti riket. Dessa skiälen hade herr archibiskopen funnit utaf sådan wigt, att han rådt

¹⁴ Tryckt förordning 16 november 1727: *Kongl. Maj:tz nådige Förordning Uti Några måhl som angå Capellanerne i Riket.*

¹⁵ Tryckt cirkulärbrev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtelige Consistorierne huru 6. och 7. §. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. Octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

probsten Kihlmarck, till olägenhetens undwikande resa bortt, utan att i ståndet sig anmäla. Hwilket äfwen skiedt.

Sedan högwördigste herr archibiskopen tackat h:r probsten Manquer för denna uplysning, lämnade h:r probsten och lectoren Hellberg till ståndets eftersinnande, huruledes kyrkoherdar och capellaner af olika grunder behöfwa hålla riksdagsmän, och huru skiljaktiga deras interessen i wist mål äro. Prof däråf hade Westerås stift haft år 1751, då en kyrkoherde blifwit kallad till fullmäktig för capellaner, som endast upwäkt dispute och oreda emellan dessa bägge slags prestmän, och syftat på rubbning i de sednares rättigheter.

H:r probsten är därföre af den tanken, att ordet: *och*, efter de orden: *interessera wilja*, uti 1727 års förordning bör tagas som en particula disjunctiva, och betyder samma som: *eller*, så att det således blifwer annat, att interessera i kyrkoherdarnas riksdagsmanswal, och annat, att skicka upp någon¹⁶ fullmäktig af sina egna medbröder, hwarmed följakteligen förstås capellaner; ty bägge tillika kan dem icke tillåtas.

H:r probsten Palmærus påstod häremot, att orden: *och äfwen*, böra tagas copulative, så att capellaner kunna både interessera i kyrkoherdarnes wal och tillika hafwa en kyrkoherde till deras särskildta fullmäktig, hwilket ock praxis på åtskillige ställen bekräftar.

H:r probsten och lectoren Forssenius bewiste utaf Kongl:e Maj:ts nådiga resolution på presterskapets i Borgo stift beswär af d:n 4 Dec. 1734, att med capellaners medbröder förstås capellaner.

H:r professoren Gadolin utlät sig på detta sättet: om frågan är i gemen huruwida kyrkoherdar kunna wara habila riksdagsfullmäktige för capellaner, så måste den man, som wid wissa tillfällen af consistorio kan blifwa utsedd, att företräda en biskops ställe, och som wid riksdagar kan wara fullmäktig för kyrkoherdar, ju mycket mera wara habil, att å capellaners wägnar sig inställa. H:r doctorn kan wid detta tillfället icke annat, än förswara en sådan kyrkoherdarnes habilite, aldenstund han will föreställa sig, att de som wisat honom det förtroende, att de walt honom till deras fullmäktig wid denna riksdag, förwänta sig sådant utaf honom, och han i annor händelse skulle göra sig detta förtroende owärdig. I öfrigit hölt h:r

¹⁶ I prot.: *någom*.

doctorn före, att kyrkoherdar och capellaner wisseligen kunna anses för medbröder, så wida de äro stadde uti ett och samma embete.

H. probsten Palmærus trodde, att hufwudsaken eller kyrkoherdars befullmäktigande för capellaner, är aldeles lagligit; ty 1:o äro biskopar, superintendenter, probstar, kyrkoherdar och capellaner allesammans competente ledamöter utaf presteståndet, å ömse sidor wäljande och följakteligen sådane, som af hwarandra kunna wäljas. 2:o fordrar lagen fritt wal för capellaner äfwen så wäl som för alla andra, så att de få wälja på hwem de wilja, utan att någon bör blanda sig däruti. 3:o har wid riksdagar tillföre warit häruppå præjudicat: När biskopar befullmäktigas både af kyrkoherdar och capellaner; hwarföre icke äfwen kyrkoherdar af capellaner? 4:o capellanerne af Linköpings stift, hafwa blifwit föränlåtne, att taga detta steg- et, af ett ståndets circularbref af år 1747, som förmår, att efter den tiden inga andre prester skulle wara riksdagsmän, än probstar och kyrkoherdar. Antingen skola därföre capellanerne committera desse sina angelägenheter till kyrkoherdar, eller skall alt tillfälle wara dem betagit, att få de samma föredragna. 5:o hafwa de detta ibland sina gravamina wid denna riksdag. Hwartill kommer, att det för ståndet är mindre farligit, om en kyrkoherde där är ledamot, så wida det är naturligit, att han först och främst står på kyrkoherdarnes bästa och bewakar deras rätt.

H:r biskopen doctor Halenius formerade för redighet skull dessa quæstioner hwar för sig: Om capellaner få hafwa riksdagsfullmäktig? och om en sådan deras fullmäktig kan wara en kyrkoherde, som innom samma division förut är därtill voterad? anseende h:r biskopen för afgjordt, att dessa frågor med Ja beswaras. Men när nu frågan är, om capellaner få wälja en kyrkoherde till deras särskildta fullmäktig, eller om de äro förbundne, att med sina röster nödwändigt falla på den, som probstarne och kyrkoherdarne redan förut kunna hafwa walt? trodde h:r biskopen, att ett sådant deras wal i detta sednare fallet, så mycket mindre kunde kallas fritt, som det på sådant sätt skulle kunna hända, att de nödgades hwila med sitt förtroende wid en som de wiste wara mindre mån om deras rättigheter. Det är en annan sak, om icke det tyckes wara orimligt och oförsiktigt giort utaf capellanerne sielfwa, att taga kyrkoherdar till sina fullmäktige. Men ingen lag förbiuder dem det, och att giöra lag då casus sig yppar, lærer wara angeläget att akta sig före, och i stället ordenteligare, att af casus, sedan han existerat, taga sig tillfälle till lag.

Superintendenten herr doctor Körning argumenterade: om capellaner få interessera med divisionen, att hafwa kyrkoherdar till deras fullmäktig, så tyckes ock att de få i det målet särskildt anlita en kyrkoherde: och det i grund af den öfwertygelse h:r superintendenten äger, att icke de sielfwe böra wara riksdagsmän. Detta åter följer utaf preteståndets natur och uprinnelse uti de aldra äldsta tider. Icke blott och allenast religionens wård, fast än den på ett utmärkt sätt åligger presterskapet, utan äfwen det att kyrkoherdar äro possessionati, gör, att de warit och äro ett stånd. Men icke capellaner, utan kyrkoherdar äro possessionati; ty när de förra hafwa sina boställen till förläning af Kongl. Maj:tt, äro de sednares pretebol till beskaffenheten skilda från alla andre boställen, hwilket wisar sig, så wid andre tillfällen, som wid husesyner, hwilka härads höfdingen och nämnden förrätta wid pretebol, men länsmanne allena wid capellansbolen. Och år 1752 uti resolution på presterskapets besvär försäkras,¹⁷ att dessa pretebol skola behålla deras gamla natur. Hwarföre och emedan capellaner i början warit det samma som comministri nu i Skåne, eller kyrkoherdarnes adjuncter, är i h:r superintendentens tanka icke rådeligit, att för mycket extendera limites af deras rättigheter.

H:r probsten Manquer tillade, att pastores så mycket mera äro possessionati, som konung Christophers stadga förmår, att hwar och en som kyrka bygga will, skall gifwa presten jord. Och om ej: *och äfwen*, tages disjunctive i 1727 års förordning, händer den orimeligheten, att de skulle både få hafwa egen fullmäktig och en gemensam med kyrkoherdarne.

Högwördigste herr archibiskopen fruktade, att om icke kyrkoherdarnes rätt i detta mål bewaras, skulle till slut adjuncter äfwen wilja blifwa riksdagsmän.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius beklagade sin willrådighet i denna saken, den han därföre begärde måtte få ligga, till dess han en annan gång sig däröfwer kan yttra. Så mycket kunde h:r doctorn nu nämna, att, som preteståndet wid riksdagar samlas, icke endast för att bewaka sina förmåner och rättigheter, hwilket äfwenwäl wid samma tillfälle skie kan, utan i synnerhet att besörja om rikets wäl. Så bör på detta hufwudändamålet

¹⁷ Tryckt resolution 7 juli 1752: *Kongl. Maj:ts nådige resolution och förklaring uppå the almänne beswär och ansökningar, som thesz trogne undersåtare af prästerskapet i Swerige och Finland wid then nyligen öfwerståndne riksdagen andragit.*

hafwas förnämsta afseendet, när man öfwerwägar, hwilka som kunna wara skickeliga lemmar i ståndet. Dageliga erfarenheten wisar, och andra nationers exempel, som genom ständer under konung regera sig sielfwa, wittnar, att corruptioner ibland menigheterna sig altmer och mer kunna inrita. Hwarföre det wid riksdagar blifwer för ståndet ganska wesenteligit, att tänka uppå, det inga sådane öppningar medelst det högwördige ståndets eftergifwenhet wid riksdagsmanswal, emot ståndets tanka må banas, igenom hwilka slike fördärfweliga oseder, ståndet till nesa och riket till förderf, sig med tiden måtte insmyga.

Biskopen h:r doctor Beronius yttrade, att han nu finner sannadt, hwad han både hemma och under hitresan hört berättas, att någon förstärkning skulle i ståndet wara å färde, men ehwad som däruti mera hända kunde, önskade herr biskopen och bad för Jesu skull, att enighet inom ståndet måtte stärkas, så att det kunde förskantsa sig emot flera tilltag, och icke allenast som prester, utan ock som stånd andra föreläsa.

H:r probsten Hiortzberg sade sig wäl icke finna någon lag i denna quæstion expresse utsatt, men tyckte att ståndets begifwande här kunde hafwa rum, så att capellaner finge hafwa en kyrkoherde till särskilt fullmäktig, och det 1:o ex analogia juris et legis; ty om angelägenheterna kunna lämnas en kyrkoherde i interessentskap, hwi icke enskildt? 2:o bibehålles ståndet i sin heder och tillständiga myndighet, om pastores ej skiuta från sig capellanernes förtroende, hwaremot det skulle uttydas, som en afwoghet, om desse nu härutinnan finge afslag. Men så skulle dock ett sådant ståndets begifwande nu skie med det starkaste förbehåll, först att det ej bör påtvingas som lag hwilken, som h:r biskop Halenius anmärkt, icke bör göras in casu existente, och sedermera, att ingen recipocation må hafwa rum.

Probsten herr doctor Serenius yttrade sig således:¹⁸ Det är ganska tungt att höra af någrom, och nu nyss af h:r probsten Hiortsberg föregifwas, såsom wore här ingen lag, hwarefter denna twisten slitast bör, utan att nu först borde göras lag till casum, där likwäl lagen är klar för hwar och en som intet will att han skall wara mörk, att pastores ej kunna wäljas af comministris. Ty 1740¹⁹ års förordning²⁰ säger att ingen kan wäljas uti en

¹⁸ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

¹⁹ Läs: 1741.

sammansättning, som icke sielf är wäljande. Capellanerne äro ju oförnekeligen efter 1727 års förordning²¹ en sammansättning för sig sielft, hwaraf följer ostridigt, att ingen kan af dem wäljas, som icke inom deras corps sielf wäljande är, och detta är en restriction i lagen, som capellanerne icke lära igenom våra explicationer wilja låta sig betaga. Ty de skulle äfwenså litet tåla, att kyrkoherdar walde åt dem, som desse att capellaner walde åt kyrkoherdarne.

Härtill swarade h:r probsten Hiortsberg, att han icke finner lag härpå expressis verbis, utan allenast per consequentiam.

Högwördigste herr archibiskopen wisade lagens tydelighet, så wida wid jemförandet af 1727 och 1741 års förordningar, det tyckes wara klart, att kyrkoherdar icke få wäljas, efter de wid capellaners riksdagsmanswal icke äro wäljande.

H:r professoren Gadolin anmärkte häremot, att en biskop wäljes till divisionsfullmäktig, ehuru han ej där är wäljande.

Probsten h:r doctor Serenius förmente, att en biskop mera kommer å embetes wägnar såsom biskop, än såsom fullmäktig för någon division. Hwartill superintendenten h:r doctor Körning lade, att som en biskop ex nobili officio måste biwista riksdagen, så skier det genom stiftets kärlek, i upsåt att lätta dess omkåstningar, att han tillika blifwer fullmäktig för någon division, och genom ståndets tillstånd, att han under sådant namn antages.

Consistorii præses h:r doctor Schröder hemställte, om icke, sedan det är begäradt, det denna saken måtte hwila, consistorii i Stockholm relation till ståndet wid denna riksdag, som nu öfwerlämnades, imedlertid kunde få upläsas, hwarom h:r doctor Celsius äfwen anhöllt. Men som tiden war förliden, skulle det till nästa gång uppskiutas. Och hölt högwördigste herr archibiskopen nödigt, att dylika religionsmål, framför allt i början utaf ståndet företagas.

²⁰ Tryckt cirkulärbrev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtliga Consistorierne huru 6. och 7. §. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. Octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

²¹ Tryckt förordning 16 november 1727: *Kongl. Maj:tz nådige Förordning Uti Några måhl som angå Capellanerne i Riket.*

År 1760 den 21 October

1 §. Justerades föregående protocoll.

Wid 2 § begärade h:r probsten Mathesius, att protocollet rörande kyrkoherden Wegelius, måtte till honom in extenso extraderas. Hwilket dock ståndet pröfwade icke vidare böra sträckas, än till dess resolution.

2 §. Lämnade högwördigste herr archibiskopen på någon stund ståndet för att sammanträda med herr landtmarskalken och de öfrige ståndens talemän, till wäljande af secreterare för det hederwärda bondeståndet.

3 §. Efter högwördigste herr archibiskopens återkomst, och sedan han notificerat ståndet, att secreteraresysslan wid bondeståndet tillfallit kongl:e secreteraren Paléen, samt att upwaktningen hos Deras Kongl. Maj:ttter icke kunde skie förrän i mårgon, i anseende till någon Hennes Maj:tt återkommen opasslighet, inlämnades och uplästes ett memorial författadt af h:r öfwerhåfpredikanten Grunerus rörande målet om kyrkoherdars befullmäktigande för capellaner, ut in actis.²²

Kyrkoherden h:r doctor Celsius yttrade häruppå sina tankar uti samma sak, hwars afgjörande enligt dess begiäran, blef sidsta gång upskutet. Af den deliberation, som redan härwid uti ståndet förefallit, hade h:r doctorn inhämtat, huruledes en och annans mening varit, det intet mera skall behöfwas, till att kunna wara skickelig ledamot i det högwördiga ståndet, än att en är prestman. Men detta kunde h:r doctorn icke finna sig wid. Ty 1:o gör lagen tydelig skilnad emellan prester i detta afseende, hwilka 1741 års förordning²³ indelar uti sådane, som kunna wäljas, af den grund, att de sielfwe äro wäljande, och sådana, hos hwilka bägge dessa omständigheter saknas. 2:o består det till riksdagar församlade presterskapet egenteligen af archibiskop, biskopar, probstar och kyrkoherdar, hwartill genom speciella resolutioner, äfwen i nyare tider kommit capellaner, ehuru i h:r doctorns tanka, icke utaf mera grund, än superintendenten herr doctor Körning i näst föregående protocoll å daga lagt. Detta bestyrkes vidare, genom den

²² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 170.

²³ Tryckt cirkulärbrev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtelige Consistorierne huru 6. och 7. §. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. Octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

af h:r probsten Forssenius åberopade 1734 års resolution,²⁴ hwarest märkeligen nämnes: ordenteliga wal i stiften, hwilka tydeligen utmärkas såsom egenteliga riksdagsmannawal, och skiljas således ifrån capellanernas, såsom af en annan natur warande. Med sådana ordenteliga wal förstås probstars och kyrkoherdars. När däremot ståndet likasom ex speciali privilegio welat emottaga capellaner, förmodeligen i afsigt, att de måtte wara tillstädes och höras, när deras angelägenheter komma före. Sådan har äfwen det högwördiga ståndets tanka warit wid förledne riksdag om capellanernes riksdagsmannarätt, som protocollen utwisa. Detta med mera, föranlåter h:r doctorn att tänka, det ståndet icke bör bestå af andra prester än biskoppar, probstar och kyrkoherdar, såsom de där allena kunna blifwa ordenteligen walde. Widare och som förewarande quæstion i synnerhet tyckes bero uppå rätta förståndet af 1727 års förordning,²⁵ så anmärkte h:r doctorn, att hwad däri stadgas, består af 2:ne delar. Först omtalas, huruwida capellaner kunna interessera i kyrkoherdars wal; warande ändamålet därutaf icke, att capellaner jemte kyrkoherdar skola kunna wälja, utan att de få anförtro sina angelägenheter åt den fullmäktig, som af kyrkoherdar redan wald är. Ty sådant involverar det ordet: interessera. Imedertid har hittills händt, att de uti mycken oreda exerceerat denna sin frihet, så att de än voterat tillika med kyrkoherdarne, än åter gått in i en dubbel votering. Den andra delen af 1727 års förordning angår walet af capellanernas medbröder, hwarmed icke kan förstås prester i gemen, som redan bewist är, utan när 1734 års förordning härmed jemföres, finnes meningen owedersäijeligen wara den samma, som om här skulle stå, att capellaner få till sin fullmäktig wälja en capellan. Att detta är otwungna meningen af anförda lagsens rum, blir ögonskenligit, när det af 1741 års förordning uplyses. Ty som i kraft därpå kyrkoherdar böra utaf kyrkoherdar wäljas, såsom utaf deras egna medel, så kunna ock utaf capellaners medel inga andra än capellaner befullmäktigas. Och när kongl. brefwet utsätter, att de som wäljas, skola sielfwa wara wäljande, är klart, att det bör appliceras på capellaner inom deras corps, äfwen så wäl som på kyrkoherdar inom deras sammansättning.

Skulle det nu wara möjligit at en dubbel mening kunde tagas utur lagen i detta fallet, hwilket dock icke medgifwes. Så hemställer h:r doctorn,

²⁴ Se protokollet ovan 20 oktober, § 4.

²⁵ Tryckt förordning 16 november 1727: *Kongl. Maj:tz nådige förordning uti några måhl som angå capellanerne i riket.*

om icke af dessa meningar, den som är den naturligaste, nyttigaste för ståndet och medförande bästa ordning, samt för riket i framtiden, är af de minst beswärliga påföljder, i sådan händelse bör antagas, som är, att capellaner votera capellaner, i synnerhet emedan, om en annan mening nyttjas wid detta tillfälle, det högwördiga ståndet torde wid en annan tid swårligen kunna emotstå den ström af oredor, hwilken samma mening med sig föra kan.

H:r probsten Mathesius conformerade sig med h:r doctor Celsius, men tillade, att som till följe af alla lagar om riksdagsmannawal, rättighet att kallas till riksdagsman, icke kan wara mera än en, ej eller tillkomma någon annan än den, som sielf är wäljande, så emedan en kyrkoherde, som skulle blifwa wald af capellaner, därför icke skulle wilja afsäga sig rättigheten att wälja sin fullmäktig inom sin division, hwilket äfwen af exempel wid denna riksdag bestyrkes, bör rättighet, att kallas af andra än inom hwilka man sielf hafwer röst, af sig sielf förswinna. Biskopen h:r doctor Halenius önskade, att lagen förekomme alla i detta så tydlig, som några af ståndets ledamöter welat föregifwa att den werkeligen är. H:r biskopen tycker äfwen, att med capellaners medbröder icke kunna förstås prester i allmänhet. Men när ett af de förnämsta stiften i riket, hwarest capellaner räkna för sin skyldighet, att votera på kyrkoherdar, ansedt sådana deras röster såsom gällande, samt således medgifwit, att capellaner äga votum activam på kyrkoherdar, så kan h:r biskopen för sin del icke beskylla detta stiftet, att dymedelst hafwa förgått sig emot lagen. H:r biskopen slutar härutaf, att lagen icke är så aldeles tydlig. Men emedan casus nu är före kan ingen explication däröfwer göras.

Domproben h:r doctor Filenius försäkrade, att en del capellaner i Linköpings stift icke utan trängande nöd och af giltigaste skiäl utsedt h. probsten Tiburtius till deras särskilta riksdagsfullmäktig wid denne riksdag. De sucka i synnerhet öfwer den stora rotering, hwarmed en stor del utaf dem ännu betungas, oaktadt Kongl. Maj:tt för detta i nåder resolverat, att de därifrån skola befrias. Och ehuru de efter 1730 års convention äga frihet, att interessera i kyrkoherdarnes wal, har dock consistorium så mycket mindre kunnat wägra dem, att sidstledne riksdag hålla sin egen fullmäktig när en sådan deras åstundan wid prestmötet anmältes, som stiftets fullmäktige omöijeligen kunna medhinna, att med den drift och upmärksamhet som wederbör, en sådan deras angelägenhet bewaka.

Superintendenten h:r doctor Körning: Detta är singulare, hwarwid riksens höglofl. ständer sig så mycket mindre kunna befatta, som det till landshöfdingarne blifwit hänskutit. I Hernösands stift är roteringen ännu ganska stor, men när åtskilliga nybyggen nu blifwa skattlagde, så winnes frihet därifrån.

Sedan högwördigste herr archibiskopen påmint, att detta wore mindre hörande till det som nu egenteligen bör påtänkas, samt återfördt discoursen på lagens tydelighet, hwarefter man här bör rätta sig, förklarade biskopen h:r doctor Beronius, det han sig sielf lämnad, alltid funnit och ännu finner 1727 års förordning, så wäl som 1741 års kongl. bref så tydeliga, att man däraf intet annat kan hämta, än att capellaners wäljande bör skie af capellaner, och att han aldrig kunnat komma uppå någon annan tanka: wiljande icke taga del i någon mening, som leder ifrån lagens rätta förstånd, och drager det högwördiga presteståndet i widriga omdömen, både hos sina committenter och publiquen.

H. probsten och lectoren Hellberg wisade utaf ståndets circularbref wid 1747 års riksdag, huruledes ståndet sielf förklarar, att närfrågan är om presters medbröder, sådane då böra förstås wara inom den corps hwilkas medbröder de nämnas. Följakteligen menas i 1727 års förordning med capellaners medbröder inga andra än capellaner.

Högwördigste herr archibiskopen, som nu fant, att den i allmänhet framstälta frågan, tillräckeligen i ståndet blifwit ventilerad, hälst tiden skyndade, att andra giöromål borde företagas, och således casus speciales angående de återstående fullmagterna först afgiöras, lämnade till ståndets öma eftersinnande, om icke på det tankarnes skiljaktighet i detta mål, icke måtte giöra vidare uppehåll, det för ståndets egen heder, säkerhet och ordning wore rådeligast, utan att hwarken giöra eller begära någon förklaring öfwer lagen, och utan att för denna gången taga något sådant slut i den allmänna frågan, hwaraf tillämpning sedan skulle skie till de 3 kyrkoherdars sak, som nu egenteligen bör examineras, eller skrida till någon votering, hwarken öfwer det ena eller det andra, att låta lagen förklara sig sielf och lämna till en hwar, att nu som förr taga därutur den mening han finner enfaldigast och naturligast uti bokstafwen ligga.

Ståndet styrktes, att med högwördigste herr archibiskopens tanka härutinnan instämman, genom de skiäl, som af en och annan anfördes, hwaribland i synnerhet professoren h:r doctor Gadolin yrkade, att det icke wore

rådeligit för ståndet taga något vidare steg till utrönande af lagens förstånd, utan att det nu måtte förfoga sig till sielfwa hufwudsaken angående de 3 fullmäktige: och h. probsten Troilius bewekeligen förestälte angelägenheten, att nu få afhandla denna saken, hwarwid lagen tyckes wara nog tydelig, som en hwar det inför Gud förswara will, och att efterkommanderne icke måtte få anledning att beklaga sig däröfwer.

4 §. När nu häruppå efter stiftens ordning, ståndet tog i öfwerwägande, de återstående fullmäktigas sak, och således först angående kyrkoherden h. doctor Rutström ifrån Stockholm, påminte consistorii præses h:r doctor Schröder hwad han redan anmält om sielfwa walets oordentelighet. Hwar efter och sedan öfwer denna h:r doctor Rutströms sak emellan ståndets respective ledamöter åtskilligt i förtroende blifwit discourerat, tog högwördigste herr archibiskopen sig därutaf tillfälle att proponera, om icke, i afseende på hwarjehanda considerationer, ståndet kunde med dess antal af ledamöter åtnöijas, utan att med h. doctor Rutström det samma föröka? Och som sådant till slut med enhälligt Ja beswarades, blef bemälte doctor förekallad och om ståndets beslut förständigad, hwarå han äfwen, uppå anhållan, hade att undfå extractum protocoll.

Consistorii præses h:r doctor Schröder begärade häruppå förnimma ståndets utlåtande, om capellanerne i Stockholm nu äga frihet, att, där de så åstunda, anställa nytt wal, hwaruti hwarken magister Möller, eller de som icke innan nästkommande Maji tillträda syslan, må deltaga, samt om, både nu och framdeles, ett sådant wal bör skie under consistorii præsidis inseende och närwaro. Och fant ståndet skiäligit att därtill samtycka.

5 §. Angående h:r probsten Tiburtius, hwars skickelighet att wara riksdagsman ståndet sedan sidsta riksdag hade sig bekant, fant högwördigste herr archibiskopen anledning, att straxt giöra proposition, om han icke i ståndet kunde inlåtas? Hwilket uppå lämnat enhälligt bifall, skiedde, och h:r probsten beneventerades, hwaremot han betygade sin wördsamma tacksäjelse, och fägnade sig på sina committenters wägnar, att deras utskickade icke blifwit förskuten.

6 §. Hwad ändteligen h:r kyrkoherden Lenngrén beträffade, så ehuru h:r probsten doctor Serenius tillika med h:r probsten Humbla begärade, att

ståndet måtte häröfwer afbida biskopens och consistorii i Strengnäs skrifwelse angående walet, som enligt h:r biskopens egen skrifwelse, olagligen för sig gått, och hwaremot äfwen blifwit protesterat; fant dock högwördigste herr archibiskopen sig befogad, att giöra ståndet proposition, om icke för denna gången skulle wara bäst, att samtycka till kyrkoherden Lenngréns intagande, då sedermera och pro futuro angående dylika wal vidare kan jämkas? Men som swaret härtil icke blef enhälligt, föränläts högwördigste herr archibiskopen, att, i grund af riksdagsordningen, låta votering anställas. Hwarwid 52 ståndets ledamöter sig på det sättet åtskilde, att 30 röster bewiljade h:r kyrkoherdens intagande, när däremot 21 det samma afslog, men 1 voteringssedel hade wid hopwikningen blifwit otydelig.

7 §. Under dessa öfwerläggningar, ankom ifrån höglofl:e ridderskapet och adelen project till ceremonielet wid riksdagens början, som enligt påskrift blifwit af ridderskapet och adelen gillat. Och som detta ståndet icke eller wid dess upläsning fant något härwid att påminna, afgick det straxt med behörig påskrift till wällofl:e borgareståndet.

Efter någon stunds förlopp inlämnades utdrag af sidstnämde stånds protocoll för denna dagen, hwarmedelst de öfriga stånden communiceras de påminnelser, som wällofl. borgareståndet funnit nödigt att giöra wid detta project. Sedan dessa påminnelser blifwit uplästa, fant ståndet för godt, att först förnimma, huruwida de samma hos höglofl. ridderskapet och adelen warit eller komma före. Hwilket kyrkoherden h:r doctor Celsius åtog sig at efterfråga, och i det ärendet straxt afgick, men wid återkomsten berättade, att ridderskapet och adelen redan warit åtskilde, och att han lämnat documentet i h:r grefwens och landtmarschalkens händer.

8 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte huruledes det icke torde wara ståndet obekant, att kyrkoherden wid Ulricæ Eleonoræ församling här i staden, h:r magister Olof Gråberg, efter riksens höglofl:e ständers barnhus- och hospitalsdeputations godtfinnande, uppå consistorii Stockholmensis anmodan, författadt till stora barnhusets tjenst här i staden, en tractat under namn af catechetisk barnalära; och som bemälte h. kyrkoherde sig utbedt, att till det högwördiga ståndets respective herrar ledamö-

ter, få därutaf præsentera hwar sitt exemplar så skedde nu en sådan utdelning.

Ståndet betygade öfwer detta wackra arbete sitt nöije, och consistorii præses h:r doctor Schröder önskade, det måtte det samma hos högwördiga ståndet winna sådant bifall, att det i allmänhet mera kunde antagas, och således auctor, som tillika är förläggare, winna skyndesam afsättning.

År 1760 den 22 October

1 §. Justerades protocollet af d:n 21 hujus.

2 §. Notarien afsändes emedlertid till riddarhuset at inhämta underrättelse om tiden till upwaktning hos Theras Kongl:e Majj:tter och Kongl. Familjen, och berättade wid återkomsten, det Hans Kongl:e Majj:tt i nåder utnämnt klockan 12 i dag till samma upwaktning, samt att herr grefwen och landtmarskalken önskat, det samtelige ständernes deputerade wille så tidigt komma tillsammans uti secreta utskottets rum, att de klockan 3 fierdedelar till tolf, kunde wara färdige till att gå up på kongl:e slottet.

I anledning här af kom ståndet att tala om antalet af ledamöterna till denna deputation, som sades skola bestå af 48 ledamöter hos ridderskapet och adelen. Och aldenstund borgareståndet, uppå skiedd efterfrågan, berättades ej hafwa så præcise hållit sig wid hälften af ridderskapet och adelens antal, utan utnämnt 28, och ståndet fant för tjenligast, att, utom herrar biskoparne, de ledamöter af ståndet wisa sig för höga öfwerheten, som förut icke biwistat riksdag, så faststältes antalet till 34 utom högwördigste herr archibiskopen och taleman. Och utnämndes

biskopen herr doctor Halenius,
biskopen herr doctor Benzelstierna,
biskopen herr doctor Osander,
biskopen herr doctor Menander,
biskopen herr doctor Engström,
biskopen herr doctor Lamberg,
biskopen herr doctor Beronius,
superintendenten h:r doct. Lagerlöf,
superintendenten h:r doct. Körning,
superintend. h:r doctor Lytkeman,

k:e öfwerhåfpred:n h:r doct. Schröder,
 theol. professoren h:r doct. Hydrén,
 kyrkoherden h:r magister Wikman,
 probsten herr magister Meurling,
 probsten herr magister Lindblom,
 probsten herr magister Forssenius,
 probsten herr magister Humbla,
 probsten herr Hiortsberg,
 probsten herr magister Hellberg,
 kyrkoherden h:r magister Gagner,
 probsten herr magister Almquist,
 probsten herr magister Alin,
 k:e öfwerhåfpred:n h:r magist. Grunnerus,
 kyrkoherden h:r magister Wegelius,
 kyrkoherden h:r magister Hoffgart,
 domprobsten herr doctor Fortelius,
 probsten herr magister Arwidsson,
 kyrkoherden h:r magister Linderot,
 kyrkoherden h:r magister Kollinius,
 kyrkoherden h:r magister Kloth,
 probsten herr doctor Carl Schröder,
 probsten herr magister Lagerlöf,
 probsten herr magister Staaf, och
 probsten herr Åkerman.

Wid ledamöternes upräknande erindrades, att consistoriales i Stockholm, komma efter förra wanligheten, att hafwa deras rum framför probstar och kyrkoherdar af Upsala stift.

3 §. Ankom från höglofl:e ridderskapet och adelen löparen af borgareståndets extractum protocoll, angående anmärkningar wid riksdagsceremoniellet, med påskrift, att ridderskapet och adelen fant bäst, och tienligast wara, att förblifwa wid det altifrån denne regeringens början wedertagne och wid riksdagar brukade ceremonielle, samt ansåg för betänkeligit att därwid giöra någon ändring.

Denne påskrift biföll ståndet, som skrefs på löparen och afsändes till bondeståndet.

4 §. Deputerade afgingo.

5 §. Wid återkomsten berättade högwördigste herr archibiskopen och talemannen, att ständernes deputerade funnit Deras Kongl. Maj:tter och Kongl. Famillen wid fågnesam hög wälmåga, och blifwit nådigt emottagne, i synnerhet, att Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, till allas innerliga fågnad, beswarat deputerades underdåniga compliment med ett wackert tal, det han ock sielf skall hafwa författadt.

Som tiden nu war aldeles förliden, åtskildes ståndet.

År 1760 d:n 23 October

1 §. Justerades protocollet af d:n 22 i denne månad.

2 §. Superintendenten h:r doctor Lagerlöf inlämnade fullmagter för sig och h:r probsten Lagerlöf. Notarien tillsades, att samla fullmagterne, och öfwer dem författa behörige förteckningar, samt hafwa dem färdiga till inlämnande uti kongl. cancelliet, så snart någon till deras emottagande blifwer förordnad.

3 §. Utnämndes deputerade, att aflägga ståndets hälsning hos de öfriga respective stånden.

14 till antalet, nämligen:

biskopen h. doct. Halenius att föra ordet,
superintendenten h:r doctor Lütke-
man, theol.²⁶ professoren h:r doctor Hydrén,
probsten herr magister Meurling,
probsten herr magister Humbla,
probsten herr doctor Lindegrén,
probsten herr magister Almquist,
k. öfwerhåfpred:n h:r magist. Grunnerus,
kyrkoherden h:r magister Hoffgart,
domprobsten h:r doctor Fortelius,

²⁶ *thol.* i prot.

probsten herr magister Arfwidson,
probsten herr doctor Carl Schröder,
probsten herr magister Lagerlöf, och
probsten herr magister Staaf.

Och fant ståndet för godt, att denne samma deputation besöker alla trenne de andre stånden, såsom ock att början giöres hos höglofl:e ridderskapet och adelen, så snart man fått weta, att borgare- och bondestånden därstädes aflagt sin hälsning med sina deputerade.

4 §. Ankom deputation af 12 personer från hederwärda bondeståndet, hwarwid Joseph Hansson, som förde ordet, lyckönskade ståndet, försäkrade om bondeståndets aktning för presteståndet, och begärte att bondeståndet må få wara inneslutit uti presteståndets ynnest och förtroende, hwarpå högwürdigste herr archibiskopen å ståndets wägnar swarade.

5 §. Notarien Brander hade emedlertid warit ner till riddarehuset och berättade wid återkomsten, att herr grefwen och landtmarschalken begärt, det herrar talemän wille klockan 12 träda tillsammans och följas åt, att hos Kongl:e Maj:tt i underdånighet begära dag till riksdagspredikan.

6 §. Som det ock berättades, att borgareståndets deputerade nu woro på riddarehuset, så afgingo likaledes ståndets deputerade att hälsa på de öfriga stånden.

7 §. Biskopen uti Calmar, h. doctor Beronius, gaf wid handen, det han enligt ståndets förordnande wid 1756 års riksdag och den stiften emellan då skedde repartition warit omtänkt på något sådant öfwerseende af de bibliska böcker, som kunde tjena till en af riksens presterskap länge omtalt och efterlängtd ny bibelversion. Herr biskopen hade ock, wid afresan från sidsta riksdag, förskaffat sig tillräckeligare förråd af subsidier till detta ämne. Men som herr biskopen dels af embetsysslor, dels annat emellankommande, blifwit hindrad at efter önskan sielf därwid lägga handen, så hade med herr biskopens wettskap och tillstyrkande hebrææ et grecæ linguarum lectorn wid gymnasium i Calmar och probsten h:r magister Matthias Sylvius, en man af grundelig lärdom och god insigt uti grundspråken, härwid giordt en berömmelig utarbetning. Herr biskopen inlämnade till ståndet en

af bemälte probst författad öfversättning af propheterna Amos, Obadiah och Jonas, samt det apocryphiska stycket af Daniel, som handlar om draken i Babel: warandes wid sielfwa öfversättningen, åtskilliga exegetiska och philologiska anmärkningar bifogade.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman tackade herr biskopen för dess bewågenhet härwid, och förklarade det h:r probsten Silvius giordt sig ståndet härigenom så mycket mera förbundet, som man hade anledning att tro, det detta arbete märkeligen bidrager till det af ståndet påsyftade ändamål: önskandes tillika, det flere af riksens presterskap wille efterfölja ett så berömligit exempel, på det, med Guds hielp, saken måtte komma till någon verkställighet, på sätt som tid och andre omständigheter kunna framdeles medgifwa. Notarien anbefaltes att noga förwara detta arbete, dock så, att ståndets ledamöter, när så behagas, hafwa tillfälle det samma genomse.

8 §. Ankom deputation från wällofl. borgareståndet af 12 personer, och betygade h:r justitiæborgmästaren och håfrättsrådet Robeck som förde ordet, för ståndet dess lyckönskan, som af högwördigste herr archibiskopen, å ståndets wägnar, beswarades.

9 §. Likaledes företrädde landshöfdingen och riddaren h:r baron Rålamb med en deputation af 20 personer från höglofl. ridderskapet och adelen, och aflade för ståndet, ridderskapet och adelens compliment, hwarpå högwördigste herr archibiskopen, med ett lämpeligit tal swarade.

10 §. Högwördigste herr archibiskopen afträdde, att tillika med h:r landtmarschalken²⁷ och de öfrige talemännen, hos Kongl. Maj:tt upwakta.

11 §. Ståndets deputerade återkommo och berättade h:r biskopen doctor Halenius att h:r grefwen och landtmarschalken tillika med ståndens talemän, hwar för sig, å dess stånds wägnar, icke allenast för ståndet betygat all kiärlig tacksäjelse för den genom deputation giorda heder och lyckönskan, utan ock försäkrat sig wilja uti enighet och förtroende, tillika med ståndet arbeta på det som länder till den store Gudens ära och vår både

²⁷ *landtmarschalken* i prot.

allmänna och enskilda wälfärd uti andelig och lekamlig måtto, samt sluteligen bedt sin wänliga återhälsning till ståndet förmälas.

12 §. Högwördigste herr archibiskopen återkom, förmälte Hans Kongl. Majj:tts nådiga hälsning, med berättelse det Hans Kongl. Majj:tt utsedt lördagen, som är d:n 25 i denne månad, till riksdagsgudstjenst och ständernas sammanträde på rikssalen.

I anledning häraf, och som Hans Kongl. Majj:tt efter förra wanligheten torde i nåder behaga genom 2:ne kammarherrar meddela ståndet härom ytterligare notification, så fant ståndet för godt, att i mårgon klåckan 11 komma tillsammans, att afbida samma nådiga kallelse.

13 §. Taltes om ordning wid gudstiensten, och fant ståndet för godt, att förblifwa wid samma ordning, som sidstledne riksdag brukades, undantagande, att biskopen h. doctor Benzelstierna, som kommer att hålla riksdagspredikan, ordinerade psalmer, nämligen: gradual n:o 297; till predikstolen n:o 189; och af predikstolen n:o 377 v. 12, 13; och tillsades notarien Stenbeck, att såsom comminister primus wid Storkyrkan, efter förra wanligheten gå för altaret.

Hwarjemte kongl:e öfwerhåfpredikanten och préses consistorii herr doctor Schröder, åtog sig att besörja anstalterne wid kyrkobetieningen.

År 1760 den 24 October

1 §. Inlämnades 75 exemplar af riksdagsceremoniellet,²⁸ som ibland ståndets ledamöter utdeltes.

2 §. Justerades protocollet af d:n 23 hujus.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen och taleman förestälte, att som ståndet nu hade någon ledighet, under det man wäntade Hans Majj:tts nådiga kallelse, så wille ståndet höra sig föreläsa de berättelser angående religion och ecclesiastiquewerket, som ifrån consistorierne torde wara inkomne: berättandes tillika, att uti Upsala stift wore icke något besynnerligt att an-

²⁸ *Ceremonial wid riksdagens början 1760.*

föra. Docens wid academien magister Malmstedt hade wäl blifwit angifwen för att hålla olofliga sammankomster, men den saken wore ännu uti hofrätten anhängig.

Uplästes sålunda consistorii Holmensis memorial²⁹ till ståndet, innehållandes en berättelse: 1:o om de oordningar och försök, som här i Stockholm giöras af catholska prester, 2:o om de reformerta, 3:o om de hernhustiska anhängare, 4:o om det, som förelupit med kyrkoherden h:r doctor Rutström, och 5:o om consistorii upmärksamhet wid de böcker och tractater, som antingen af trycket werkeligen utkommit, eller af trycket skolat utgifwas.

Härwid erindrades att amanuensis Görvel sedermera uppå kongl. cancelliecollegii befallning, giordt någon recantation, hwilken ock, förän den trycktes blef consistorio communicerad. Och förmälte tillika h:r doctor Schröder, att hans excellence h:r cancellieprésidenten giordt consistorio all assistance, i synnerhet sedan högwördigste herr archibiskopen gunstigt behagade taga consistorium under armarne.

4 §. Uppå anmälan och emottagning af 8 ledamöter, företrädde kammarherrarne h:r Carleson och h:r grefwe Bonde, och anmälte Hans Kongl. Maj:tts nådiga hälsning och kallelse till ståndet, att i mårgon, Gud will, klockan 9 förmiddagen biwista riksdagspredikan uti Storkyrkan, och sedermera inställa sig på rikssalen, att afhöra Kongl. Maj:tts nådiga proposition.

Högwördigste herr archibiskopen betygade å ståndets wägnar underdånig tacksäjelse för denna Hans Kongl. Maj:tts nådiga kallelse, och förklarade, det ståndet wille i underdånighet efterkomma Kongl. Maj:tts nådiga befallning.

Sedan berörde kammarherrarn afgangt, berättade högwördigste herr archibiskopen att kammarherren h:r Carleson, under enskilt samtal, å öfwerstemarschalkens wägnar, tillika gifwit tillkänna, det Hans Kongl. Maj:tts nådiga wilja wore, att 24 ledamöter af ståndet, i mårgon efter sluten act, spisa middag på kongl. hofwet. Hwarföre ståndet betygade dess underdåniga tacksäjelse och utnämde samma ledamöter.

²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 192 (45 sidor).

5 §. Continuerades med upläsandet af consistorii riksdagsrelation, däruti talas 6:o om consistorii tillsyn angående christendomskundskapen wid stora barnhuset här i staden, 7:o om de mått och steg, som consistorium widtagit till hämmande af oordentligheter wid baler, masquerader och marknader, 8:o angående magister Olof Öhrlins här i staden anställte föreläsningar, 9:o och ytterst hwad i följe af ståndets önskan wid förledne riksdag angående offentliga gudstiensten hos deras excellencer herrar riksens råd kan wara uträttat.

Högwördigste herr archibiskopen å ståndets wägnar och med ståndets enhälliga instämmande, förklarade, att consistorium förtjenar heder, beröm och tacksäjelse, för dess waksamhet och flit wid alt det som rörer vår christeliga religion och de därwid anhängige delar, samt tillönskade consistorium nåd, wälsignelse och kraft, att kunna befordra hwad godt är, samt möta alla oordningar, hwilket högwördigste herr archibiskopen trodde wara här i Stockholm så mycket angelägnare, som högw. h. archibiskopen äfwen af egen erfarenhet hade sig bekant, att man här måste stå i gapet och wara utstald för de flästa och swåraste försök.

H:r præses consistorii och närwarande consistoriales förklarade, att näst ett godt samwetes wittnesbörd, är det för consistorium en glädje och fågnasam upmuntran, att ståndet med wälbehag anser consistorii giöromål.

6 §. Domproben h:r doctor Filenius förmälte, att uti Lindkiöpings stift, har ej blifwit förmärkt någon ny oordentlighet, men trodde tillika, det torde h:r biskopen doctor Ryzelius, som förwäntas hit till riksdagen, hafwa med sig någon relation.

Biskopen h:r doctor Halenius gaf tillkänna det han nu icke hade hos sig den relation, som Skara consistorium afgifwit, men wille en annan gång till ståndet den ingifwa.

Närwarande herrar præsidens och consistoriorum fullmäktige, förmälte hwar för sig, att icke något annat blifwit försport, än det, som tienar till god ordning och christendomens befordran, hwaröfwer consistorierne, enligt deras embetes plikt, också haft waksam tillsyn.

En och annan omständighet anfördes, som både warit mindre betydande, och blifwit på behörigt sätt rättad.

Superintendenten herr doctor Lutkeman gaf wid handen, det uti Wisby stift den bekymmersamhet förefallit, att flere personer, som warit angifne

för bråttmål, hela långa tiden, ja flere åren bortåt, som ransakningarne legat i kongl:e hofrätten, warit stängde ifrån herrans hel. nattward, hwilka de dock under mycken oro och ängslan begärt, men presterskapet i anseende till brottmålsens beskaffenhet ej kunnat medgifwa. H. doctorn hade sielf hos h:r præsidenten Gerdeschöld giordt påminnelse, utom det att h:r probsten Åkerman, wid förledne riksdag, anmodat då warande h. advocatfiscalen Linderstedt att yrka på desse sakers skyndsamma afgiörande. Men man måste alt hitintill sakna all werkställighet, och wore nu presterskapet uti mycket bekymmer, hwad steg man vidare skulle taga.

Anmärktes af flere ståndets ledamöter, det understundom går nog långsamt till wid domstolar, i synnerhet uti de mål, som presterskapet äskar werdslig rätts biträde och handräckning.

Högwördigste h:r archibiskopen hölt före wara bäst, att man ännu en gång, men med behörig alfwarsamhet, hos h:r præsidenten gör påminnelse, hwilket högwörd. herr archibiskopen sig ock sielf åtog; och torde ståndet framdeles få tillfälle, att närmare yrka på werkställighet både wid domstolar i gemen, såsom ock hwad i synnerhet kan angå behörig ordning i ecclesiastiquesaker.

För öfrigit förmälte högwördigste herr archibiskopen, blifwa ordenteligast, och med 1747 års riksdagscircular närmast öfwerensstämmande, att hwart och ett consistorium hädanefter ingifwer skriftelig riksdagsberättelse till ståndet, om tillståndet uti stiften, det må omständigheter af mer eller mindre betydelse sig hafwa tilldragit. Och om en eller annan af ståndets ledamöter nu skulle behaga skrifteligen anmäla något, så kan sådant komma under behörig ventilation då ståndet, Gud will framdeles, will besörja dess enskilda angelägenheter.

7 §. Högwördigste herr archibiskopen påminte, att om herrar biskopar och de öfrige ståndets herrar ledamöter, efter förra wanligheten, skulle behaga predika på kongl. håfwet eller uti Storkyrkan, så kunna de anteckna sina namn för de dagar, som åstundas. Twänne listor lades fördenskull på bordet, och tillsades notarien, att gifwa kongl. öfwerhåfpredikanterne Schröder och Rosén tillkänna, hwilka predikningar kunna blifwa uptagne.

År 1760 den 25 October

1 §. Sedan ståndet uti det wanliga rummet war samlat, samt hederwärda bonde- och wällofl:e borgarestånden uti kyrkan ankomne, gick ståndet uti de utsedde bänkar.

Uti ordningen wid gudstiensten förmärktes den ändring, att wid Hans Kongl. Maj:tts ankomst uti kyrkodören, börjades musique, som continuerades till dess Kongl. M:tt satt sig uti kongl. stolen. Därefter söngs psalmen n:o 84 och så vidare efter den föreskrefne ordonancen.

Efter sluten gudstienst upträdde ståndet tillika med de öfriga stånden på rikssalen.

Wid återkomsten uti ståndets rum aflade ståndet hos högwördigste herr archibiskopen dess wördsamma tacksäjelse för det wackra tal h:r archibiskopen hållit på rikssalen.³⁰ Och ehuruwäl ståndet icke twiflar, att det samma jemte de öfrige talemännens, torde blifwa tryckt, fant dock ståndet sig föranlåtet, att särskildt därom anhålla. Likaledes tackade högwördigste herr archibiskopen å ståndets wägnar, herr biskop Benzelstierna för den hållne predikan, och begärte, att den äfwenledes måtte af trycket utgifwas.

Upräknades ledamöterne som komma att spisa middag på kongl. håfwet, och åtskildes så ståndet med inbördes fågnad öfwer denne dagens anseende och ordentelighet.

³⁰ Tryckt som: *Til Hans Kongl. Maj:t, ärkie-biskopens d. Samuel Troilii tal, hållit på präste-ståndets wägnar uppå riks-salen i Stockholm, wid riksdagens början then 25 Octobris 1760* (Stockholm 1760).

År 1760 den 27 October

1 §. Justerades protocollet af d:n 24 och 25 i denna månad.

2 §. Kongl:e öfwerhofpredikanten och præses consistorii h:r doctor Schröder berättade, att, under dess öfwerwaro, comministri i Stockholm warit tillsammans, och både förklarar sig wilja hafwa riksdagsfullmäktig, såsom ock genom ordenteligit wal, utnämt comministern wid S:t Claræ församling, h:r magister Samuel Diurman, hwaröfwer fullmagt nu inlämnades. Ståndet hade ej något härwid att påminna, och admitterades således h:r comministern Diurman.

3 §. Uplästes fundamentallagarne, samt kongl. förordningen om riksdagars förkortande.

4 §. Högwördigste herr archibiskopen föreställte, det torde nu ståndet, enligt 14 § uti riksdagsordningen finna nödigt, att utse dem, som skola wälja ledamöter till secrete utskottet och deputationerne, men öfwerlämnade till ståndets eget godtfinnande, antingen ståndet will wälja electorer, såsom wid sidsta riksdag skedde, eller ock nyttja samma methode, som tillföre uti ståndet warit brukelig, hälst riksdagsordningen, till bägge delar gifwer anledning.

Detta togs uti öfwerwägande, och stadnade ståndet uti det slut, att så nu, såsom wid sidsta riksdag skiedde, hafwa electorer, som af hela ståndet med slutne sedlar komma att wäljas, och på det sättet, att en elector nämnes från hwarje stift, och en af Stockholms stads fullmäktige, så att antalet blifwer in allas 15.

Omröstning anställes, och befunnos wid sedlarnes öpnande och röster-nes sammanräknande, följande hafwa pluralitet, näml:n

Upsala stift: probsten h:r mag:r Manquer,
Stockholms stad: probst. h. mag:r Werander,
Lindköpings stift: probsten h. Palmerus,
Skara dito: biskopen h. doct. Halenius,
Strengnäs d:o: probst h:r doct. Lidius,
Westerås d:o: biskopen h. doct. Benzelstierna,
Wexiö dito: probsten h. mag:r Alin,
Åbo dito: profess:n h. doct. Gadolin,

Lund dito: biskopen h. doct. Engström,
Borgo dito: domprobst h. doct. Fortelius,
Götheborg d:o: probsten h. mag:r Arfwidson,
Calmar dito: biskopen h. doct. Beronius,
Carlstad dito: superint. h. doct. Lagerlöf,
Hernösand d:o: superint. h. doct. Körning,
Wisby dito: superint. h. doct. Lutkeman,
hwilka lyckönskades och aflade med hand å bok den wanliga electors-
eden.

Högwördigste herr archibiskopen förestälte, att ehuru ståndet nu walt electorer, så borde dock, enligt det förut wanligt warit och likaledes wid sidsta riksdag widtogs, herrar biskoparne och præses consistorii i Stockholm wara sielfskrifne ledamöter af secrete utskottet, och att sålunda det återstående antalet kommer allenast af electorerne att utnännas.

H. probsten Hiortsberg sade sig icke weta af hwad grund sådant påstås, men ståndet hade dock denna gången ej något därwid att påminna.

Det kom äfwen at talas om antalet af ledamöterne till secrete utskottet och deras fördelning på stift, hwarwid högwördigste herr archibiskopen förmälte, att en del stift, som utgiöra flere riksdagsmän, hafwa alltid 2:ne ledamöter i bemälte utskott, men andre allenast en. Och aldenstund Hernösands stift wid förledne riksdag hade 2:ne secrete utskottsledamöter, så lærer denna gången 2:ne komma att tagas af Götheborgs stift. Biskopen uti Calmar h:r doctor Beronius och probsten på Gottland h:r Åkerman, påstodo hwarthera å deras stifts wägnar, att med Götheborgs och Hernösands stifter få alternera om 2:ne ledamöter i secrete utskottet. Men erindrades därwid af superintendenten h:r doctor Körning, att Hernösands stift för några riksdagar tillbaka af ståndet begärt att slippa med 2:ne riksdagsmän, men sådant hade blifwit afslagit och stiftet ålagt att hafwa 3:ne, i anseende hwartill ståndet funnit för rättwist, det å Hernösands stift i ofwanberörde måtto alternera med Götheborgs stift, som likaledes håller 3:ne riksdagsmän, utan att de öfrige 2:ne stift, som hafwa mindre antal af ledamöter wid ståndet, i detta alternativ kunna få taga del, och hade för öfrigit h:r superintendenten ej något att påminna wid det, att nu 2:ne ledamöter af Götheborgs stift komma i secrete utskottet.

Ståndet förenade sig fördenskull därom, att för denna gången komma att tagas af

Upsala stift	2	ledamöter i secreta utskottet,	
Stockholms stad	2,	Lindköpings stift	2,
Skara stift	2,	Strengnäs dito	2,
Westerås dito	2,	Wexiö dito	2,
Åbo dito	2,	Lund dito	2,
Borgo dito	1,	Götheborg dito	2,
Calmar dito	1,	Carlstad dito	1,
Hernösand dito	1,	Wisby dito	1,

som gör tillsammans 25.

Ock aldenstund i mårgon är apostledag och gudstiensten ej slutas förr än klåckan 10, så träda electorerne då tillsammans att wälja ledamöter till secreta utskottet, hwarefter ståndet klockan 12 kommer tillsammans in pleno.

Talades om den methode, som electorerne skulle bruka wid utnämmandet, och lämnades sådant uti deras egit godtfinnande, allenast wid secreta utskottets ledamöter i akt tages, hwad ståndet fastställt om herrar præsidens och hwarje stifts antal.

År 1760 den 28 October

1 §. Sedan ståndet war samlat inkommo electorerne och aflämnade vöteringen till secreta utskotts ledamöter, förseglad till herr archibiskopen.

2 §. Ankom project till anslag angående termin för urskillningsdeputation, som blifwit utsatt till d:n 26 November nästkommande, eller sex weckor från riksdagens första utblåsning.

Med höglofl. ridderskapet och adelen som detta project gillat, instämde ståndet.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke ståndet nu med det första till utredande wille sig företaga beswären, på det man därmed kunde wara färdig, innan de öfrige riksdagssysslor begynna påtränga. Detta bifölls och utnämndes deputerade:

probsten herr magister Manquer,
 probsten h. magister Werander,
 probsten herr Meurling,

probsten h. magister Forssenius,
probsten h:r magister Humbla,
probsten h:r magister Hellberg,
probsten h. magister Almquist,
kongl. öfwerhofpred:n h. mag:r Grunnerus,
probsten herr mag:r Bolmstedt,
domprobsten h:r doctor Fortelius,
probsten herr doctor Wahlborg,
probsten herr doctor Carl Schröder,
probsten h:r magister Lagerlöf,
probsten h. magister Staf, och
herr probsten Åkerman,

hwilka sinsemellan öfwerenskommo, att i mårgon klockan 3 eftermid-
dagen med detta ärende giöra en början.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte tillika, att sedan beswären
äro utredde, och man får därifrån skilja religiosa eller sådant, som kan
komma under ståndets egen tillsyn, så lærer ståndet finna för nödigt, att
sätta någon deputation af egna ledamöter, som till utarbetande handterar
både detta, såsom ock hwad i öfrigit kan röra ståndets enskilda angelägen-
heter. I anledning häraf berättade probsten h:r doctor Serenius, huruledes
ståndet wid 1751 års riksdag widrört ett angelägit ärende, angående weder-
lagsspanmål, som på åtskillige orter af landshöfdingeembetet blifwit in-
dragen. Detta gaf anledning till en widlyftig deliberation, uti kongl. kam-
marcollegio, som ändteligen stadnade uti det, att wälbemälte collegium till
Hans Kongl. M:tt inkom med en af nu mera afl:ne kammarrådet Wulfwen-
stierna, till ståndets fördel utarbetad deduction. Afledne biskopen h. doctor
Browallius tillika med h. probsten Serenius, hade då straxt såsom ståndets
deputerade upträdt till rådet och begärt slut i saken, som ock låfwades,
men ännu icke skiedt, änskönt sådant äfwen wid nästförflutne riksdag skall
hafwa blifwit ytterligare äskat.

H:r doctor Serenius berättade vidare, det han wäl nyligen hos stats-
secreteraren baron Düben giordt om samma sak påminnelse, men begärte
tillika det ståndet nu wille med något mera eftertryck därwid lägga handen,
på det uti en för presterskapet så angelägen sak, och det man förmodar,
nöjaktigt, slut må erhållas.

Biskopen h:r doctor Benzellstierna tillika med flere af ståndet instämde med h:r doctor Serenius, att det wore en sak af angelägenhet; och tackade högwördigste herr archibiskopen h:r doctor Serenius för denne erinran, samt anmodade h:r doctorn som närmast känner saken, att skrifteligen up-sätta något i detta ämne, samt sedermera jemte någon annan ståndets ledamot det samma behörigen insinuera, hwilket h:r doctor Serenius sig äfwen åtog.

4 §. Uplästes riksdagsrelation från Skara stift, theruti consistorium, under puncter, omförmäler hwad sedan sidsta riksdag uti hwarjehanda måtto i stiftet kan wara förelupit, så hwad religionswärden, som tillståndet wid gymnasium och scholar, presters afgang och befordringar, visitationer, kyrkobyggnader och mera dylikt kan angå.

Högwördigste herr archibiskopen tackade biskopen och consistorium för en så fullständig berättelse, och i följe af hwad under d:n 24 hujus öfwer detta ärende blef discourerat, befalte notarien, att både anteckna såsom en nödig punct uti riksdagscirculairt, det samteliga consistorierne inkomma med skriftelig relation, såsom ock att samma relation blifwer i de hufwudsakeligaste delar inrättad efter den methode, som nu wid Skara consistorium blifwit brukad.

År 1760 den 29 October

1 §. Justerades protocollet af d:n 27 hujus.

Wid 4 § förbehöllo sig biskoparne h:r doctor Beronius, h:r doctor Lagerlöf och h:r doctor Lütkekan, att alternativet om 2:ne ledamöter uti secrete utskottet ej bör wara emellan Götheborgs och Hernösands stiften allena, utan äfwen sträcka sig till de öfriga stiften, som det ock af förra riksdagars protocoller kan wara at inhämta, hwarwid högwördigste herr archibiskopen förestälte, att aldenstund ståndet redan faststält, huru många ledamöter denna gången skola wara af hwart stift, och electorerne därefter allaredan anstält deras wal, så måste det nu därwid förblifwa. Men ståndet torde framdeles närmare efterse, hwad ordning pro futuro bör i akt tagas.

Justerades äfwen protocollet af d:n 28 i denne månad.

2 §. Ankom till ståndet ett exemplar af Kongl. Maj:ts nådige allmänna proposition till samtelige riksens ständer,³¹ som å nyo uplästes, ehuru ståndet hört sig den samma på rikssalen föreläsas.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen anmälte, det talemännen kommit öfwerens, att hemställa stånden, det en tulldeputation äfwen denna riksdag må sättas. Såsom ock att borgareståndet begärt det en fiskerideputation, bestående af 20 ledamöter, må förordnas.

4 §. Likaledes anmälte högwördigste herr archibiskopen, at kämnären här i staden h. Eric Ström wore sinnad af trycket låta utgå ett swenskt myntcabinett, hwarom tryckt kundgiörelse³² upwistes till prænumerations erhållande å 6 d:r kopparmynt exemplaret. Och aldenstund herrar riksens råd och en stor del af rikets embetsmän härpå prænumererat till understöd för auctor, som är känd af god insigt och samling af hwarjehanda curieuse saker, men swaga wilkor, så recommenderade herr archibiskopen hos ståndet denna kämnären Ströms angelägenhet.

Samtelige ståndets ledamöter förklarade sig straxt willige, och antecknade sina namn uti en af kämnären Ström inlämnad bok, samt aflämnade prænumerations medlen till notarien, som har att infordra quittance däröfwer af auctor.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte vidare, att en wiss man till honom inlemnad ett project till swenska psalmbokens förbättring.

I anledning häraf kom ståndet att tala om nödwändigheten af swenska psalmbokens öfwerseende, samt de utvägar, som därtill kunde finnas tienlige. Eftersågs äfwen hwad förslager wid förledne riksdag uti detta ärende woro af ståndet widtagne. Och som deraf befants, det åtskillige uti swenska poésien kände män woro af ståndet anmodade, att härutinnan giöra wår swenska församling en önskelig dienst, så åtog sig nu åtskillige ståndets ledamöter, att genom bref deras arbeten wänligen begära, neml. h:r doctor Hydrén af h. probsten Lohmans enkefru, den samling, som dess

³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 45.

³² Erich Ström Hindrichsson: *Kungörelse. Swenskt mynt-cabinet, eller Förteckning på swenska gångbara mynt och medailler, ifrån konung Olof Trætelljas, til och med konung Adolph Friedrichs regements-tid ...* (Stockholm 1760).

afl:ne man i lifstiden kan hafwa åstadkommit; h. probsten Ziebét, af h. probsten Trägård; h:r doctor Lagerlöf af h:r probsten Bergman; såsom ock h. doctor Celsius låfwade efterse och till ståndet aflämna hwad dess sal. fader domprobsten h. doctor Celsius i detta ämne kan hafwa utarbetat. Kunnandes ståndet sedermera nämna några deputerade, som öfverse alt-sammans och om möjligt är, till önskeligit och skyndesamt slut bringa, hwarwid ock h:r probsten Luth, som wid sidsta riksdag till ståndet inlämnade berömliga prof, och efter h. biskop Halenii berättelse, framdeles wäntas hit till staden, ej lärer undandraga sig giöra nöijaktigt tjenst.

Widare kom att omröras, hwad hinder lägges i wägen, så wäl för literaturen i gemen, som i synnerhet wid de böcker, som tiena till befordran af christendomens kundskap och utöfning.

Huru psalmböcker och catecheser befinnas wara med grofwa tryckfel upfylte, aldenstund boktryckarne dem å nyo uplägga, utan behörig tillsyn af consistorierne, som dock kongl. förordningen påbiuder.

Huru papperspriset omåtteligen stegras, så att det faller för dyrt här i Sverige uplägga tractater, men boktryckarne därjemte utwerkat sig en förordning, att inga swenska tractater få tryckas utomlands.

Högwördigste herr archibiskopen nämde till exempel h. doctor Bælters Jesu Christi historia, som är en ganska wacker bok, men slätt papper och ganska dyr.³³ Och då h:r biskop Halenius jemte flere förklarade sin önskan, det högwördigste herr archibiskopens herdabref måtte å nyo blifwa uplagt, nämde h. archibiskopen sielf, at man måste wänta till dess man får se om papperspriset blir lindrigare.

Huru boktryckare som hafwa frihet att införskrifwa papper utan tull, borttarendera samma frihet till handlande, och mera sådant.

Ytterligare förklarade åtskillige ståndets ledamöter sin önskan, att få ett utdrag af de kongl. förordningar, som årligen å predikstolarne upläsas, ungefärligen så inrättadt som Modees werk är, samt att man å predikstolarne kunde slippa sådane publicationer, som stundom äro nog obehagelige att åhöra, hwarå exempel här i Stockholm anfördes.

Sedan ståndet något discourerat om botemedel för alt sådant, hemställte probsten h. doctor Serenius, det torde ståndet finna angelägit, att ju förr

³³ Sven Bælter: *Wårs herras och frälsares Jesu Christi historia, ifrån hans födelse, til hans himmelsfärd* (Växjö 1755–60).

dess häldre widtaga någon författning till desse olägenheters afhielpande, hälst det torde dragas nog långt på tiden, om man låter altsammans ankomma på de allmänna beswären, hwilkas afgjörande gemenligen plägar besparas till slutet af riksdagen: warandes angelägit, att både auctorer och boktryckare få i tid weta författningen, på det de därefter må kunna inrätta sina calculer.

Uppå högwördigste herr archibiskopens föreställning fant fördenskull ståndet för godt, att utnämna wissa ledamöter till en så kallad ecclesiastiquedeputation, neml.

professoren herr doctor Hydrén,
 profess:n och kyrkoherd:n h. doct. Celsius,
 domprobsten h. doctor Filenius,
 biskopen h. doctor Halenius,
 probsten herr magister Humbla,
 biskopen h:r doctor Benzelstierna,
 biskopen h:r doctor Osander,
 biskopen h:r doctor Menander,
 biskopen h. doctor Engström,
 domprobsten h. doctor Fortelius,
 biskopen herr doctor Lamberg,
 probsten h. doctor Carl Schröder,
 probsten h. magister Lagerlöf,
 biskopen h. doctor Körning, och
 biskopen h. doctor Lütkeinan,

med wänlig anmodan, det behagade herrar deputerade urskilja det, som behöfwer skyndesammaste tillsyn, samt upsätta däröfwer ett extractum protocoll, som med de öfrige stånden kan communiceras. Hwarefter deputerade äfwen torde upgifwa förslag till ordning och rättelse uti det, som rörer så wäl ståndets oeconomica som ecclesiastiquesmålen.

6 §. Generallieutenanten h. grefwe Adam Horn anförde en deputation af 24 personer från höglöfl. ridderskapet och adelen och förmälte huruledes det öde, som öfwergådt en del capita familiarum, som warit uti Pomern, i det dem blifwit wägrat, att komma till riksdagen, utan de måst begära interimsafsked, hade ömat ridderskapet och adelen.

Och aldenstund dessa deras medbröder under warande krig å daga lagt prof af nit och kärlek för fäderneslandet, och detta på det närmaste rör adel. privilegierne, så hade ridderskapet och adelen icke kunnat undgå, att af Hans Kongl. Maj:tt igenom en deputation i underdånighet begiära, det desse capita af militairstat, måtte få deras tienster igen, hwilket beslut ridderskapet och adelen genom denne deputation wille ståndet tillkänna gifwa, med trofast försäkran, att wilja för ståndet hysa all wänskap och förtroende.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman tackade för det genom denna notification ståndet wiste förtroende och bad ståndets wördsamma återhälsning förmäles.

7 §. Biskopen uti Calmar h. doctor Beronius, hemstälte, om icke ståndet, som behagat med wälbehag anse den öfwersättning af någre Gamla Testamentets böcker, som probsten och lectorn h. magister Matthias Sylvius utarbetat och h:r biskopen till ståndet inlämnat, skulle äfwen behaga däröfwer lämna något betygande. Ståndet fant detta så mycket billigare som h. probsten Silvius giordt sig ståndet genom detta arbete förbundet, och ståndet önskade, det flere af riksens presterskap wille efterfölja ett så berömligit exempel, hwilket genom utdrag af protocollet skulle extraderas.

8 §. Högwördigste herr archibiskopen förestälte om icke ståndet torde finna för godt, att låta en deputation af 12 ledamöter afgå till högl. ridderskapet och adelen, till att recipocera den höflighet, som ridderskapet och adelen genom deputation nyligen wisat ståndet. Detta bifölls, och åtog sig biskopen h. doctor Benzeltierna, att därwid föra ordet. Och aldenstund ståndet icke känner denna sak till dess omständigheter; ridderskapet och adelen icke eller begärt något af ståndet, utan hade allenast lämnat ståndet ad notitiam det beslut som ridderskapet och adelen för egen del tagit, men ståndet ingalunda anser denna deputation såsom någon³⁴ riksdagsbeskickning, såsom ock ståndet sig förbehåller dess omdöme om sielfwa saken, då den till dess rätta beskaffenhet blifwer upgifwen, så kunde complimenten allenast så inrättas, att ståndet tackar ridderskapet och adelen för denne wänskap och förtroende, med bifogad begiäran, det wille ridderskapet och

³⁴ såsom någon upprepat i prot.

adelen i det möjligaste skynda med instructionernes öfwerseende för secreta utskottet och deputationerne, på det riksens ständer ju förr dess häldre må komma uti fullt arbete.

9 §. Wid återkomsten berättade å deputerades wägnar h. biskop Benzeltierna, att herr grefwen och landtmarschalken tackat ståndet för denne beskickning, samt att ridderskapet och adelen nu skulle upbryta deras electorswal, samt sedermera med möjligaste skyndsamhet fortsätta det öfriga.

10 §. Kyrkoherden h. doctor Celsius erindrade, huruledes en deputation af samtelige stånden blef satt wid sidsta riksdag, som utarbetade instruction för secreta utskottet och deputationerne. Men aldenstund desse acter ej hunno komma före wid den riksdagen, så torde nu, wid instructionernes öfwerseende, de samma kunna förehafwas och tjena till någon hielpreda, hwarmed ståndet instämde.

11 §. Wid det ståndet skulle skiljas åt, ankom en deputation af 12 personer från wällofl. borgareståndet, hwarwid h:r justitiarien Faxell, som förde ordet, berättade att högl. ridderskapet och adelen genom deputation låtit borgareståndet weta dess beslut angående några från Pomern hemkomne capita. Men som borgareståndet funnit denne sak wara af en besynnerlig beskaffenhet, och det ej annat kunde än wäcka upmärksamhet, att ett stånd skulle begära ändring i det, som Kongl. Maj:tt genom dess höga utslag fastställt, så hade borgareståndet fallit på den tankan, det borde de öfriga stånden, genom en gemensam deputation, hos Kongl. Maj:tt i underdånighet anhålla, det saken må hwila, till dess riksens ständer få tillfälle, att handtera den enligit grundlagarne.

Högwördigste herr archibiskopen swarade, att hwad det förra angår, så hade ståndet redan därom haft dess deputerade hos högl. ridderskapet och adelen, men beträffande det senare, så wille ståndet däröfwer i mårgon öfwerlägga.

År 1760 den 30 October

1 §. Justerades protocollet af d:n 29 hujus.

Wid 1 § förbehölt sig h. probsten Arfwidson, att i händelse alternativet om 2:ne riksdagsmän uti secrete utskottet ej skulle förblifwa emellan Götheborgs och Hernösands stifter, som superintendenten h. doctor Körning berättat wara uti ståndet tillförene afgjordt, och probsten h:r doctor Wahlborg nu sade wara skiedt wid 1743 års riksdag, så må äfwen alla de öfrige stift, som icke hålla flera riksdagsmän, än Götheborg och Hernösand, wara samma alternative underkastade.

Härwid inwändes, att grunden till antalet af stiftens ledamöter uti secrete utskottet ej allena tages af riksdagsmännens antal från hwarje stift, utan ock tillika af stiftens ålder.

Högwördigste herr archibiskopen befalte notarien, att uti förflutne riksdagars protocoller efterse och utdraga, hwad öfwer detta ärende tid efter annan kan af ståndet wara fastställt, på det ståndet om något wist för framtiden kan komma öfwerens.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius yttrade, det man bäst slipper hela denna quæstion, då man egenteligen och i det närmaste håller sig wid det som både riksdagsordningen och den electorerne föreskrefne eden tydeligen utsetta, att icke hafwa afseende, hwarken till fränd-, wän- eller fiendskap, embete eller wärde, utan utse personer som electorerne efter bästa samwete pröfwa wara skickeligast till att handtera så angelägna ärender.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade, att både riksdagsordning och electorseden blifwa upfylte, änskiönt man följer de författningar, som ståndet tillförene fastställt och äfwen denna gången funnit billige.

Superintendenten h:r doctor Lagerlöf begjärte, att dess följeslagare från stiftet h. probsten Lagerlöf må blifwa ledamot uti secrete utskottet, i händelse h:r superintendenten skulle erhålla Hans Kongl. Maj:tts nådige tillstånd att resa hem ifrån riksdagen.

Wid 3 § förbehölt sig h. doctor Celsius med flere ståndets ledamöter, att få sig yttra öfwer den projecterade fiskeriedeputation, tå ifrån något af de öfrige stånden därom upgifwes förslag.

Wid 5 § eller upnämmandet af ecclesiastiquedeputations ledamöter, påminte h:r doctor Celsius, att som consistorium i Stockholm upgifwit åtskilliga religionsmål, så torde wara nödigt, att consistorii præses äfwen biwisttar deputerades sammanträden. Hwartill ståndet så mycket mera samtyck-

te, som uppå h:r biskop Benzelstiernas hemställande, det kunde tillåtas något hwar af ståndets ledamöter, att inställa sig och gifwa uplysning uti de förekommande mål, hwarwid notarien Brander kommer att wara deputerade till hands.

Wid 10 § tillade h:r doctor Celsius, det han wil sig påminna, att samtliga stånden wid sidsta riksdag faststält, det instruction för secreta utskottet skulle tryckas. Men wet icke hwarföre ett sådant ständernes beslut icke blifwit till Hans Kongl. Maj:tt expedierat och sedermera verkstält. Önskade, att sådant denne gången må komma till verkelig fullbordan.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade, att när löparen kommer angående instructionerne, så kan ståndet så i detta som andra mål göra sina påminnelser.

I anledning af sidsta § förestälte högwördigste herr archibiskopen, om icke ståndet borde låta en deputation afgå till borgareståndet att gifwa swar uppå det bemälte stånd genom dess deputation hos ståndet i går anmälte.

Detta bifölls.

Wid öfwerwägande af det swar, som skulle lämnas borgareståndet, hölt h:r doctor Celsius före wara nödigt, att tydeligen gifwa borgareståndet wid handen, det presteståndet icke på något sätt præcluderat sig wägen, eller bundit sig händerna, att framdeles både cognoscera saken och däröfwer efter omständigheter sig yttra. H. doctorn hölt detta så mycket nödigare, som han igår af någre borgareståndets ledamöter fått höra, det presteståndets beskickning till högl. ridderskapet och adelen, ehuru oskyldig den i sig sielf war, blifwit af somliga så uttydd, som skulle presteståndet hafwa förklarar, att det wid saken quæstionis icke hade något att påminna. Och ehuruwäl ingen förnuftig ledamot endast grundar sine raisonnementer uppå det han hör utom ståndet, så är dock bekant, at det stundom är nyttigt att höra sig om, och angelägit att taga folck utur den wilfarelse, i hwilken de befinnas hafwa råkat.

Professoren h:r doctor Gadolin erindrade, att borgareståndet, genom dess deputerade icke allenast gifwit tillkänna uti hwad slut bemälte stånd för dess egen del stadnat, utan ock begärt, det så wäl preste- som bondestånden wille därutinnan göra ett med borgareståndet, och wore det fördenskull, efter h:r doctorns tanka, med bibehållande af wänskap och förtroende stånden emellan icke allenast öfwerensstämmande, utan ock nö-

dig, att borgareståndet fingo swar uppå dess anmälan, emedan i annor händelse förtroendet ej kan kallas fullt och oskrymtadt.

Högwördigste herr archibiskopen förmente, att borgareståndet blifwer nog underrättadt, när det får weta, huru presteståndet swarat högl. ridderskapet och adelen, och willfarelsen tillika uptäkt, uti hwilken några dess ledamöter genom mindre påliteliga berättelser kunna hafwa råkat; och hwad angår det af borgareståndet gjorde hemställande, om de 3:ne ståndens gemensamma deputation till Kongl. Maj:tt, så förfaller den omständigheten af sig sielf, sedan Hans Kongl. Maj:tt, som bekant är, uppå adelens underdånige anhållan, behogat i nåder allaredan resolvera, att de hemkomne officerare få deras tienster igen, och blifwer sålunda onödigt, att i det målet swara borgareståndet.

H:r doctor Celsius yrkade ytterligare, att alldenstund presteståndet allaredan tagit likasåsom en medelwäg, att för sin del bidra det må ridderskapet och adelens ledamöter sättas i något lugn, som synes ibland dem saknas, så fordrar den gemensamma aktning som presteståndet hafwer för samtliga stånden, att borgareståndet, som med fullt alffwar talar och efter h. doctors tanka synes i hufwudsaken icke hafwa så orätt, får ett sådant swar, som utmärker, att ståndet åtminstone gifwit akt på deras proposition.

Härwid inlämnade domprobsten h:r doctor Fortelius ett memorial,³⁵ däruti han först anförer hwad hos ridderskapet och adelen i denna sak angående de från Pomern hemkomne officerares tienster är förelupit, och sedermera i anförde skiäl och omständigheter hemställer, om icke ståndet, genom en deputation till ridderskapet och adelen borde begära del och kundskap om denne saks rätta beskaffenhet, såsom ock genom en af alla stånden sammansatt deputation af Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet begära det med all åtgärd i detta mål måtte innehållas, till dess saken af samtliga stånden blifwit behörigen skärskådad, på det inga oordentligheter må härwid förelöpa, eller sådant, som på något sätt kränker ståndets heder och rättigheter, hwaraf skadeliga fölgder woro att förwänta.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att om frågan är om någon egenteligen så kallad riksdagssak, så är otwifwelaktigt, det samtliga stånden böra sig däröfwer yttra, innan något wist slut kan affattas, och i sådant afseende är aldeles wäl påmint, hwad h. doctor Fortelius om samtliga

³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 114.

ståndens heder och rättigheter förmäler. Om ock denna sak till dess grund och beskaffenhet till fullo wore upgifwen, så är lika otwifwelaktigt, det samteliga stånden borde sig däröfwer yttra. Men aldenstund högl. ridderskapet och adelen icke såsom stånd, utan såsom adel, hitintils upgifwit quæstion, icke såsom ett riksdagsmål, utan såsom enskilt mål, hwarutinnan adelen, allenast för egen del, wilja hos konungen bönfalla för några deras medbröder; presteståndet icke eller vidare tagit del uti saken, än allenast tackat för den underrättelse, som ridderskapet och adelen genom deputation afgifwit; men ståndet icke desto mindre sig förbehållit att öfwer saken såsom stånd, behörigen sententiera, om och när quæstion såsom riksdagssak blifwer till ståndet upgifwen: äfwen därtill kommer, att Hans Kongl. Majj:tt, som tillföre är sagt, allaredan, uppå ridderskapet och adelens intercession för sina medbröder, i nåder resolverat till tiensternas återgifwande, så synes all vidare åtgärd för det närwarande wara onödig, till dess ståndet på ett lagligt sätt får saken om händer.

H:r doctor Gadolin sade sig icke kunna concipera högl. ridderskapet och adelen annorlunda, än såsom ett stånd, sedan riksdagen är utblåst, landtmarskalk wald, ständerne warit på rikssalen och början giord med riksdagsärender.

Swarades, att ridderskapet och adelen kunnat affärda en sådan deputation till konungen förr riksdagens början, ifrån den så kallade riddarehusdeputation. H:r probsten Hiortsberg önskade, att ridderskapet och adelen uti så beskaffade omständigheter gådt presteståndet aldeles förbi, utan att lämna någon kundskap om dess företagande.

H:r probsten Troilius förmente, att sådan notification war nödig, så wäl att utmärka det förtroende ridderskapet och adelen hade till de öfrige stånden, som ock att förekomma, det de andre stånden, under okunnighet om saken, icke måtte öfwer den deputation, som gick till konungen, göra någon obehagelig upmärksamhet.

Superintendenten h. doctor Lutkeman förklarade, att när Hans Kongl. Majj:tts nådiga utslag öfwer ridderskapet och adelens underdåniga begäran, blir till alla delar bekant, så lærer det kunna gifwa den bästa uplysning, och fulltyga, att detta ärendet icke warit något riksdagsmål, utan ett så kalladt oeconomicum hos ridderskapet och adelen.

H:r doctor Celsius yrkade ännu ytterligare, det borgareståndet borde få ett nöijaktigt swar uppå dess beskickning, och föreslog, att den deputation,

som wore af ståndet tillämnad, först berättade hwad swar ståndet gifwit ridderskapet och adelen och sedermera förklarade, att ståndet framdeles icke underlåter saken behörigen bepröfwä och sig deröfwer efter omständigheterne yttra.

Härtill samtyckte ståndet enhälligt, och afgeck deputation af 12 ledamöter till borgareståndet, hwarwid biskopen h:r doctor Benzelstierna förde ordet.

2 §. Uplästes ett af vice bibliotecarien i Upsala h. professor Evald Ziervogel ingifwit memorial,³⁶ däruti han såsom ägare af Academiska boktryckeriet i Upsala och af Kongl. M:tt privilegerad, att ensam trycka linierat papper, anhåller att för rikets presterskap få trycka kyrkoböcker och beskedsbilletter efter det formulair, som ståndet nu torde finna för godt att fastställa.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade, att detta kan komma under vidare öfwerläggning, sedan ståndet stadnat uti något wist slut om kyrkoböckerne och hwad därtill hörer.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen berättade, att secreteraren Sahlstedt sig erbudit göra någon tjenst wid svenska psalmbokens förbättring, hwarom memorial en annan gång skall inlämnas.

4 §. Återkommo deputerade från borgareståndet med berättelse att taleman tackat ståndet för detta förtroende, samt att för öfrigit borgareståndet tyckts wara nögt med det gifne swaret.

5 §. Tolf deputerade ankommo från bondeståndet, därwid Joseph Hansson förde ordet och berättade huru bondeståndet blifwit upmärksamt öfwer den af ridderskapet och adelen i går gjorde beskickning; att bondeståndet tycker den saken wara granlaga, samt hwad bepröfwandet angår, tillhöra icke mindre de öfriga stånden, än ridderskapet och adelen. Men som ståndet icke vidare känner saken, än att ridderskapet och adelen ad notitiam lämnat ett beslut, som ridderskapet och adelen tagit om enskilt deputation till Kongl. Maj:tt, och ståndet sålunda häröfwer stadnat uti någon willrådig-

³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 158.

het; ty utbad bondeståndet sig presteståndets förtroende och communication af presteståndets tankar på det bondeståndet, som wore want att gå säkrast, när det följde presteståndets mogna råd, kunde samla sina tankar och med presteståndet giöra ett, hwilket förtroende bondeståndet försäkrade sig wilja på alt sätt erkänna.

Högwördigste herr archibiskopen tackade för denna förtroliga beskickning och låfwade, att ståndet wille häröfwer genom deputerade lämna bondeståndet swar.

Sedan deputation afgådt och ståndet förklarar sitt nöije öfwer denne deputation, rådgiorde ståndet om det swar, som genom deputerade kommer att lämnas bondeståndet, och hölt högwördigste herr archibiskopen före wara bäst, att bondeståndet får samma swar, som ståndet tillföre gifwit borgareståndet.

Herr biskop Halenius förmente, att ståndet skulle mera upfylla det af bondeståndet för ståndet fattade förtroende, om deputation något utförligare sade ståndets tankar om denne sak, att nemligen ståndet icke ansåge ridderskapet och adelens beskickning ad notitiam såsom någon riksdags-sak, men förbehåller sig att framdeles cognoscera saken och efter befundne omständigheter sig däröfwer yttra.

Men anfördes däremot wara betänkeligit att säija något mera, än tillföre war sagt till borgareståndet, emedan detta sednare ståndet torde sådant misstycka.

Ståndet förblef sålunda wid det af högwördigste herr archibiskopen gifne förslag, och afgick herr biskop Benzelstierna med en deputation till bondeståndet.

6 §. Notarien afsändes till riddarehuset, att förnimma huruwida ståndet hade i dag att wänta något från ridderskapet och adelen angående instruction för secrete utskottet.

Härwid hemställte kyrkoherden h. doctor Celsius, om icke ståndet, som nu hade någon ledighet, wille låta sig föreläsa och med förra instruction jemföra det project till instruction för secrete utskottet, som förleden riksdags instructionsdeputation författat och till stånden upgifwit.

Detta samtycktes och blef samma project upläst.

H. doctor Serenius hölt före wara angelägit, att instruction för secrete utskottet noga granskas, och aldenstund exempel torde kunna gifwas, att

sådane beslut ifrån secrete utskottet emanerat, som i wiss måtto befunnits stridande emot allmänna lagen, hemställte h. doctor Serenius tillika om icke bref kunde afgå till Kongl. Maj:tt från ständerne, att alt sådant bör wara ogilt. Men erhindrades wid detta sednare af högwördigste herr archibiskopen, att sådant skulle utmärka alt för litet förtroende till secrete utskottet, som är bundit wid ed och instruction, samt utom dess medföra någon skadelig och emot sielfwa regeringssättet stridande werkan.

H:r doctor Celsius förklarade för sin del, att om detta expedient funnes betänkeligit, så wore ock högstangelägit, att stånden tänkte på andra utvägar, som sätte ständerna i säkerhet wid alla secrete utskottets giöromål.

Notarien som emedertid återkommit från riddarhuset, berättade, det herr grefwen och landtmarskalken låtit förmäla sin hälsning till ståndet, men beklagar, att han ej ser sig i dag kunna något aflämna.

Deputation återkom från bondeståndet, och berättade herr biskop Benzeltierna, att sedan den offentliga declaration å ömse sidor war giord, hade han fått tillfälle att enskilt tala med bondeståndets taleman, då h:r biskopen ytterligare gifwit tillkänna, huru presteståndet ansåg denna sak ännu icke såsom någon riksdagssak, utan såsom ett ridderskapet och adelen enskilt rörande mål.

Ståndet åtskildes och anmodade högwördigste herr archibiskopen deputerade, att skynda med beswärens öfwerseende, på det ståndet må kunna något röra wid dem, under det man väntar på det som bör komma från riddarhuset, hwilket deputerade äfwen låfwade.

År 1760 den 31 October

1 §. Justerades protocoll af d:n 30 hujus.

Wid 1 § berättade högwördigste herr archibiskopen innehållet af Kongl. Maj:ttts nådiga resolution uppå ridderskapet och adelens underdåniga anhållan wara den, att Hans Kongl. Maj:tt ej will föreställa sig, det ridderskapet och adelen sträcker sina rättigheter så långt, att Kongl. Maj:ttts och rikets tjenst därwid skulle komma att lida, men Kongl. Maj:tt will dock till ridderskapets och adelens underdåniga begäran i nåder samtycka.

2 §. H. kyrkoherden doctor Celsius upwiste en tryckt catalogue på afledne hålländske ministern Martevilles böcker,³⁷ som genom offentlig auction komma att försäljas, hwilken catalogue med stadsens consistorium blifwit communicerad. Men aldenstund consistorium uti samma catalogue befunnit åtskilliga böcker, som till offentlig försälgning äro förbudne, och det wid närmare efterfrågan blifwit wid handen gifwit, att cataloguen wore tryckt uppå kongl. cancelliecollegii tillstånd, samt att de anmärkte böcker kunde inkiöpas för publici räkning; så hade consistorium trodt vara säkrast, att sådant uti högwördiga ståndet anmäla, hwilket h. doctor Celsius under præsidis frånwaro och uppå dess anmodan bordt verkställa.

Ståndet hölt wäl före wara ordenteligare och med författningarne enligare, att sådane cataloguer blifwa förut och innan de tryckas, med consistorio communicerade, på det en nödig urskilning af de förbudna böcker må kunna anställas, men förklarade tillika för denna gången wara bäst aldenstund cataloguen redan är tryckt, att böckerna quæstionis blefwo af någon pålitelig inropade, då de sedermera antingen kunna lämnas till något biblioteque, eller ock emellan ståndets ledamöter fördelas. Och anmodades h:r doctor Celsius att uti cataloguen samma böcker utmärka, samt sedermera giöra anstalt om deras inkiöp på auction, till hwad pris de ock kunna gå.

3 §. Afsändes notarien till riddarehuset, och berättade wid återkomsten, att quæstion upkommit, om secrete utskotts-instruction nu straxt skulle företagas, eller därmed uppskiutas till måndagen, hwaröfwer votering nu skulle anställas, som efter wanligheten ej lærer slutas förr än efter middagen.

4 §. Uplästes ett promemoria om hwarjehanda som förelupit uti Carlstad stift sedan sidsta riksdag.³⁸

5 §. Uplästes notariens wid Stockholms consistorium, nu mera kyrkoherden wid Ulricæ Eleonoræ församling i Stockholm, h. magist. Olof Grå-

³⁷ *Catalog öfwer framl. herrar general-staternas envoyés wid kongl. svenska hofwet, högwälborne herr de Martevilles efterlemnade wackra och wäl conditionerade biblioteque, som kommer at genom offentlig auction försäljas ...* (Stockholm 1760).

³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 174, bilaga.

bergs memorial af d:n 15 Octob. sidstl:ne,³⁹ däruti magist. Gråberg först omrörer det sammanskott till ståndets archivi förnödenhet, som enligt ståndets godtfinnande wid sidsta riksdag och därom afgångne circularibref under d:n 21 Octob. 1756 ifrån samteliga stiften i riket skulle inflyta, samt bifogar behörig räkning öfwer det som influtit.

Widare berättar h:r kyrkoherden Gråberg, huruledes han icke allenast genom bref af d:n 31 Maji 1757 påmint consistorium i Strengnäs om de 450 d:r kopp:mt, som för h. domprobsten Liungbergs och h:r probsten Stierners frånvaro wid 1751 års riksdag, enligt ståndets beslut bort utbetalas, utan ock, när ej något swar från consistorium fölgde, anlitat landshöfdingeembetet om handräckning, hwilken correspondence i afskrift nu ock inlämnades, men att samma penningar ännu icke blifwit betalte, och hemstälte magister Gråberg ståndets godtfinnande, hwad utwäg härwid pröfwat tjenligast.

Sedan ståndet låtit sig acterne angående denne sednare omständigheten föreläsa, och hwarjehanda häröfwer blifwit discourerat, stadnade ståndet i det slut, att bref å nyo afgår till consistorium uti Strengnäs med begiäran, det consistorium fogar säker anstalt om desse 450 d:r kopp:mts skyndesamma betalande till ståndet af domprobsten h:r doctor Liungberg och h:r probsten magister Stierner; warandes denne summa så mycket lindrigare, som den är räknad allenast till 2 d:r 5 öre kopp:mt för hwarje dag berörde riksdagsmän ifrån ståndet uteblifwit.

³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 196.

År 1760 den 3 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 31 October förutgående.

Wid 2 § erindrades, det torde kongl. cancelliecollegium äfwen göra anstalt om de anmärkte böckers inropande på auction, hwarigenom kunde hända, att de till högre pris blifwa stegrade. Ståndet anmodade fördenskull h:r doctor Celsius, att uti kongl. cancelliecollegio gifwa tillkänna hwad anstalt ståndet giordt, det ock h:r doctor Celsius sig åtog.

I anledning af 5 §, gaf notarien magister Stenbeck tillkänna, hwilket af kongl. öfwerhåfpredikanten och præses consistorii i Stockholm ytterligare bestyrktes, och af ståndets protocoll wid förledne riksdag under d:n 20 October 1756 är att intaga, det ståndet anordnat de 450 d. k:mt som ifrån Strengnäs skulle infordras, till kyrkoherden magister Gråberg, såsom widare erkäntsla för dess under förledne riksdag, såsom notarius secundus wid ståndet hafde betjening. Wid denne erhindran tyckte ståndet illa wara, att kyrkoherden Gråberg så länge skulle hafwa warit i mistning af de honom anslagne penningar, och aldenstund det torde ännu något dragas på tiden med desse penningars inbekommande från Strengnäs, så fant ståndet, uppå högwördigste herr archibiskopens hemställande för godt, det må 450 d:r till kyrkoherden Gråberg af sammanskottsmedlen straxt utbetalas, hwilka sedermera komma att godtgöras af de penningar, som från Strengnäs förwäntas.

2 §. H:r probsten doctor Serenius upläste project till den underdåniga påminnelse, som till följe af ståndets beslut under d:n 28 October sidstl:ne kommer att afgå till Kongl. M:tt angående den indragne wederlagsspannemålen, som till alla delar gillades. Och påminte högwördigste herr archibiskopen att en hwar af ståndets ledamöter som hade kundskap om någre sådane under denna regering skiedde indragningar, kunde han dem upgifwa, så att en förteckning på dem allesammans må ståndets skrifwelse bifogas, och åtog sig h:r biskopen doctor Benzelstierna jemte h:r doctor Serenius att samma skrifwelse hos Kongl. Maj:tt i sittjande stad i underdånighet insinuera.

3 §. Uplästes den räkning, som h. kyrkoherden magister Gråberg författat öfwer sammanskottet till archivi förnödenhet, som ifrån stiftens influtit. Denne räkning aflemnades notarien Brander med befallning, att den

samma continuera, samt gifwa wid handen hwilka stift med detta sammanskott ännu kunna återstå, såsom ock bemälte notarie kommer att besörja ståndets angelägenheter i denna del, emot något arfwode, som framdeles kan utsättas. Och aldenstund kyrkoherden Gråberg hade understält ståndets godtfinnande den förfrågan, som notarien wid Wisby consistorium hade giordt, angående uträkningen af detta sammanskott då mantalen stiga något öfwer 10:talet, så resolverades, att 4 öre kopp:mt ärläggas för hwarje fullt 10-tal af mantal, utan afseende på de mantal, som kunna öfwerstiga, såsom ock att mantalen räknas oförmedlade. Men hwad tiden angår, under hwilken detta sammanskott skall continuera, tyckes bäst wara, att ståndet wid hwarje riksdag däröfwer, efter omständigheten sig utlåter; och kommer fördenskull äfwen detta ärende uti riksdagscircularet att omröras, hwarwid h. superintendenten doct. Lütke man försäkrade, att ehuru cons. notarien Klingvall något nämt angående förening emellan presterskapet på Gottland, om wiss tid af 8 år, så skulle dock samma presterskap, till alla delar rätta sig efter ståndets widtagande beslut.

4 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att wid talemännens sammanwaro hade herr grefwen och landtmarskalken förestält, huru angelägit det i hwarjehanda afseende wore, att riksens ständer ju förr dess häldre komme i deras riksdagsarbete. Herr landtmarskalken hade sielf beklagat, att det på riddarhuset ginge så långsamt till med öfwerseendet af secreta utskotts-instruction, men tillika begiärt, det de öfriga stånden wille underdess företaga sig samma instruction och dymedelst gifwa ridderskapet och adelen anledning att något mera skynda än hittills befinnes wara skiedt.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte vidare, att rikets högsta angelägenhet fordrar, det secreta utskottet med första blifwer satt, och hemställte sålunda om icke ståndet wille närmare öfwerse samma instruction, punct ifrån punct honom genomgå, och anmärka om och hwad ståndet för dess del kan hafwa därwid att erindra.

Härwid blef högwördigste herr archibiskopen anmodad att stiga ut i kyrkan, och berättade då han åter inkom, att h. borgmästaren Fris hade något att anmäla ifrån borgareståndet, och som herr archibiskopen förnummit, det hans anmälände rörde det ämne ståndet nu förhade, så hemställte herr archibiskopen om icke borgmästaren Fris kunde få företräde och för ståndet berätta sitt ärende. Detta samtycktes och berättade, efter erhållit fö-

reträde, bemälte h. borgmästare, att borgareståndet förehaft den af förleden riksdags instructionsdeputation projecterade instruction för secrete utskottet, och den samma för öfrigit gillat, men giordt en eller annan anmärkning, neml.

wid 1 § tillagt: enligt 6 och 7 §§ af regeringsformen,

wid 5 §: hwarest talas om ständernes contoïr, wore borgareståndets tanka, att de gamla fordringar, hwarwid fatalier woro försummade, eij borde af secrete utskottet uptagas utan plenorum wettskap och samtycke,

wid 6 §: trodde borgareståndet, att om wid någon quæstion 2:ne stånd stadnade wid paria vota, så borde icke det 3:die ståndet decidera utan saken uppskiutas till dess samteliga ledamöterne af hwart stånd kunde komma tillstädes, och om någon ledamot wore siuk, dess tanka insändas genom twänne andre ledamöter,

wid 8 § tillägges: allmänna lagen stadgar uti missg.b. 5 cap. 4 §.

H. borgmästaren Fris afträdde.

5 §. Ankom deputation af 12 personer från bondeståndet anförd af Otto Olofsson, med utdrag af protocollet,⁴⁰ däruti bondeståndet, i anseende till anförde skiäl och omständigheter förklarar sin högeliga åstundan, att snart se riksdagen i activité, secrete utskottet och samteliga deputationerne satte, samt att framför alt annat, riket först må wårdas, och de bästa medel och utwägar därtill utfinnas, så att allmänt lugn och en önskelig frid må genom den Högstas bistånd återwinnas, hwilket deputerade å ståndets wägnar till gunstbenägit bifall recommenderade.

Högwördigste herr archibiskopen swarade, att presteståndet så mycket heldre torde härutinnan instämma med bondeståndet, som presteståndet sig föresatt, att för sin del bidra till att ärnå denna af bondeståndet förklarade åstundan.

6 §. I anledning af alt detta och uppå högwördigste herr archibiskopens ytterligare hemställande, hwarmed ståndet enhälligt instämde, företogs secrete utskottets instruction, och uplästes först 18 § af riksdagsordningen, som utsätter hwilka giöromål egenteligen höra under secrete utskottet.

⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 1.

H:r kyrkoherden magister Alm förmälte härwid, att ehuru äfwen han för sin del önskade, det med ärendernes företagande måtte skyndas, samt att ståndet nu genomgingo oftanämde instruction, så trodde han dock icke wara ståndet betagit att ytterligare granska de anmärkningar, som af ridderskapet och adelen eller ock något annat stånd wid instruction kunna blifwa giorde, hwarmed äfwen ståndet instämde.

Uplästes 1 § af instruction och bifölls med den af borgareståndet giorde tillägning.

Wid 2 § uplästes hwad h. probsten Helledaj under förledne riksdag sig till protocols yttrat, och befants wara till det hufwudsakeligaste uti instruction infördt, men tillades: det må secrete utskottet sig icke befatta med kongsgårdarnes förläning, utan sådant till plena upgifwe.

Wid 3 § giordes påstående, att i händelse secrete utskottet skulle widtaga någon författning, som stridde emot dess instruction och 18 § uti riksdagsordningen, så borde sådant in plenis angifwas, men erhindrades, att sådant finnes wara stadgat uti sidsta §, och för öfrigit bifölls paragraphen.

Wid 4 § förmälte h:r doctor Celsius wara nödigt att förebygga, det nu icke heller några gratificationer bewiljas dem, som äro inom banquen, såsom ock sådant är förbudit för de ledamöter af secrete utskottet, som komma att sitta i bancodeputation.

H:r superintendenten doctor Körning erindrade, att hwad angår bancofullmäktige, så torde wäl tillförene hafwa händt, att någon af dem med någon discretion blifwit ihogkommen, i anseende till den besynnerliga möda och omtanka, som den samma för detta angelägna werk på ett utmärkt sätt kunnat å daga lägga. Men sådant wore nu så mycket mindre att befrukta, som bancowerket wore kommit till bekant stadga. Och hwad angår betjeningen, eller om någon af den samma skulle upgifwa något nyttigt förslag till bancowerkets förbättring, hwarpå controllverket till bewis anfördes, så wore det swårt att så binda händerna på secrete utskottet, att det ju icke skulle kunna en sådan belöna, hälst sådane slags belöningar wore ringa och föga objët.

H:r doctor Celsius tillika med h:r probsten Meurling förmente, att dock sådant med så mycket större säkerhet kunde för ständerna upgifwas, som man hade all anledning att tro, det riksens ständers plena skulle gärna samtycka till belöning för dem, som befinnas hafwa giordt sig däraf förtjente, men erindrades däremot, att ett sådant upgifwande till plena wore betänke-

ligit, äfwen i det afseende, att bondeståndet, som icke guaranterat banquen, torde däraf taga sig anledning att wilja komma in uti secrete utskottet, med hwilken quæstion de öfriga stånden wid förra riksdagar warit wande.

H:r probsten doctor Serenius förmente, det må secrete utskottet icke wara tillåtit, att utom plenorum wettskap för kronans räkning ingå uti negotiation med banquen om penningeförskotter, samt att de löningar och pensioner, hwarmed banquen, utom den ordinarie staten, befinnes wara graverad, må indragas.

Hwarpå af högwördigste herr archibiskopen swarades, hwad det förra angår, är det en gren af det för riket högstnödiga financeverket, samt en benefice för kronan, att till nödiga behof understundom hafwa förskott af banquen, då statsmedlen ej så straxt kunna wara att tillgå, hwilket blifwer ett af secrete utskottets angelägnare giöromål att efterse; och hwad angår de i sednare tider bewiljade löningar till betjente och dylikt, så lærer wara tydeligit, att de inrättas och åter indragas alt eftersom de nödiga behof sådant medgifwa.

Uppå skedd proposition bifölls⁴¹ §:n.

Wid 5 § biföll ståndet borgareståndets anmärkning.

6 § bifölls, och hölt ståndet före, att borgareståndets tilläggnig war onödig.

Wid 7 § fann ståndet, uppå doctor Celsii hemställande för godt att tillägga, det må secrete utskottet icke gifwa tillstånd till lotteriers inrättande för kronans räkning, samt lifräntor, utom plenorum wettskap.

8 § bifölls, utan den af borgareståndet gjorde tilläggnig.

Likaledes bifölls och 9 §.

H:r probsten doctor Serenius anmärkte, det han uti secrete utskottets instruction saknade något förordnande om manufacturfonden och hwad därtill hörer, hwilket h:r doctorn för sin del hölt före wara en nödig omständighet.

Härmed instämde h:r doctor Celsius, och fann ståndet för godt, att något uti instruction därom införes, hwilket h:r doctor Celsius anmodades projectera.

H:r doctor Gadolin sade sig icke kunna undgå att erindra, ehuru det icke egenteligen hörer till närwarande ämne, det landshöfdinginstructionen,

⁴¹ *bifolls* i prot.

som befinnes wara nog upfyllt med souverainitetsprinciper, torde behöfwa någon närmare granskning.

H:r doctor Celsius biföll icke allenast detta, utan lade och till, att instructionerne för åtskilliga kongl:e collegier äro af den beskaffenhet, att de böra förbättras. Samma instructioner äro författade på en tid då nation ännu icke så aldeles kände sin frihet och dess dyra frukter, och begärte fördenskull h:r doctorn, det ståndet wille nyttja de tillfallen, som framdeles kunna gifwas, att närmare inrätta sådane instructioner efter principen af vårt regeringssätt, på det undersåtarena i riket, äfwen i den delen, må niuta frukt af det regeringssätt, hwarmed Guds nådiga försyn behagat hugna vårt kiära fädernesland.

År 1760 den 4 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 3 November.

I anledning af sidsta §, upwiste h. kyrkoherden doctor Celsius project till den paragraph uti secrete utskottets instruction, som angår manufactur-ärenderne, så lydande:

Alt hwad som kan angå den i riket fattade manufactursystemens uprätthållande, kommer likaledes af secrete utskottet att wårdas och handhafwas, samt de medel hwilka under namn af manufacturfond, af inkommande waror från tullkammaren upbäras, till sina wederbörliga behof af secrete utskottet att användas; dock så att secrete utskottet icke några förskotter, byggningshielper, gratificationer, extraordinarie belöningar af hwad namn och natur de wara må, på annat sätt bifaller, än att dess betänkande om hwarje mål, till riksens ständers plena afgifwas. Och emedan wid förvaltningen af manufacturverket, åtskilliga mål förekomma kunna, hwilka tyste hållas måste, och till mångas kundskap ej utan skada komma kunna, ty bör riksens ständers manufacturcontoir, för dess emellan riksdagarne förda förvaltning, inför secrete utskottet allena giöra redo.

Detta project blef af ståndet gillat.

Ytterligare förmälte h:r doctor Celsius, det han ej kunde eller borde förtiga, hwad han af erfarenheten sig hade bekant, huruledes ifrån secrete handels- och manufacturdeputation emanerat en och annan befallning till manufacturcontoiret, och det understundom uti saker, som woro betydande

nog, utan att secrete utskottet, mindre ståndens plena, därom hade någon kundskap, sådant trodde h. doctorn böra alfvarligen förebyggas.

Högwördigste herr archibiskopen instämde härmed, och lade det därtill, att om secrete utskottet eller ock ständernas plena finna för godt, att bewilja någre gratificationer, upmuntringar eller dylikt, må sådane anordningar afgå till manufacturcontoiret på en gång, sedan tillgången förut är fullkomliga utrönt.

H:r biskopen doctor Benzelstierna erindrade, att uti 7 § af instruction stadgas något angående de särskilta deputationer, som höra under secrete utskottet, och trodde, att denne omständighet blifwer afhulpen, om detta förordnande äfwen sträcker sig till secrete handels- och manufacturdeputation, som likaledes består af secrete utskottsledamöter, jemte handelsutskottet af kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

Denne § uplästes å nyo, och efter någon discours stadsnade ståndet i det slut, att hwad den 7 § i instruction förmäler om de af secrete utskottet till wissa ärenders utarbetande deputerade, må äfwen sträcka sig till secrete handels- och manufacturdeputation; såsom ock, at de af secrete utskottet eller ständernas plena fastställte anordningar, må på en gång afgå till manufacturcontoiret, sedan fonden tillförene blifwit behörigen utrönt.

2 §. De af ståndet gjorde anmärkningar antecknades, och communicerades med borgareståndet; hwarjemte gafs tillkänna, att ståndet bifallit de af borgareståndet wid 1 och 5 §§ gjorda tilläggningar.

3 §. H. biskopen doctor Benzelstierna och h:r probsten doctor Serenius afgingo, att hos Kongl. Maj:tt afgifwa ståndets underdåniga skrifwelse angående de indragne wederlagen.⁴²

4 §. Uplästes probstens och kyrkoherdens uti Skellefteå, Hernösands stift, h:r magister Peter Högströms memorial,⁴³ däruti han först anförer nödwändigheten däraf, att theologiska arbeten på swenska genom trycket utkomma, samt de hinder, som nu på en tid blifwit i vägen lagde; och berättar sedermera huruledes han wore sinnad att continuera med upläggning af

⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 31.

⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 165.

sina storbönedagspredikningar, allenast han wore försäkrad om någon vidare och bättre afsättning, än han haft att hugna sig af wid de redan utkomna stycken, hemställer fördenskull, om icke genom ståndets bemedlande så kunde föranstaltas, att ett exemplar behöllos för hwar kyrka eller ock hwarje pastorat i riket, då han till nogaste pris will arbetet aflämna, såsom ock draga försorg om exemplarens afsändande till stiften och notariernes förnöijande, som med utdelningen hafwa beswär.

Ståndet trodde detta arbete skola wara så mycket nyttigare, som h. probsten Högström är känd att wara en lärd och nitisk prestman, och ehuruwäl det i hwarjehanda afseende syntes betänkeligit att med någon penningeutgift beswära kyrkorna i allmänhet, så trodde dock ståndet, att åtminstone ett exemplar wid hwarje församling med säkerhet skulle kunna debiteras, och det antingen till kyrkan, presterskapet eller församlingens inwånare. Och anmodades fördenskull h:r superintendenten doctor Körning, att genom skrifwelse låta h:r probsten Högström weta, det ståndet gillat dess föresats, samt ansedt detta förslaget tillräckeligit för afsättningen, och kommer fördenskull detta ärende uti riksdagscirculairt att anföras.

5 §. H:r biskop Benzelstierna och h:r doctor Serenius återkommo med nådig hälsning ifrån Kongl:e Maj:tt och löfte, det saken med första skall företagas, och i det möjligaste till ståndets nöije afhielpas.

6 §. Uplästes theologie lectorns wid Borgo gymnasium h:r magister Peter Bonsdorffs memorial af d:n 21 Jun. 1760 ställt till consistorium uti Borgo, däruti h:r lector Bonsdorff talar om ordning uti den christeliga församlingen och christendomens sanna utöfning, samt upgifwer någre förslag, som till befordrande af alt detta, synas kunna widtagas.

Ståndet fann detta wara wälmenande och sedan häröfwer hwarjehanda blifwit discourerat, resolverades, att den af ståndet utnämde ecclesiastiquedeputation, det ena med det andra kommer att närmare bepröfwä.

Högwördigste⁴⁴ herr archibiskopen styrkte ock nu till det, att dessa deputerade, med första och så snart andre syslor tillåta, träda tillsammans, på det de ärender må tidigt kunna anmälas, hwaruti ståndet finner sig behöfwä riksens ständers biträde och åtgärd.

⁴⁴ Högwördiste i prot.

7 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius anmälte, det han, uppå kallelse, instält sig uti kongl. cancelliecollegio, då wälbemälte collegium gifwit wid handen, att secreteraren Wilde, som nu gör censoris librorum-syssla, fådt befallning, att af Martevilska sterbhuset, utom auction, accordera om en del böcker, som af collegio blifwit specificerade, och hwilken specification nu upwistes, på det ståndet kunde hafwa tillfälle att se, om några flere borde komma under samma rubrique. H:r doctor Celsius trodde sålunda, att den af ståndet honom gifna commission, angående desse böckers inropande, nu torde uphöra.

Ståndet lät fördenskull bero wid den af cancelliecollegium gjorde anstalt, och åtog sig h:r biskop Benzeltierna, att jemte h:r doctor Celsius närmare genomse cataloguen och den af cancelliecollegio gjorde förteckning.

8 §. Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att sedan anslag nu är giordt till urskillningsdeputation, så är jemwäl nödigt, det samma deputation blir satt, och att fördenskull electorerne därtill utse ledamöter.

Som ock notarien, uppå giord efterfrågan berättade, att secreta utskotts-instruction nu wore förehafd på riddarehuset, och återstod allenast, att de af ridderskapet och adelen gjorda erindringar blifwa renskrifna, så att man i mårgon får wänta löparen till samma instruction; så resolverades, att electorerne sammanträda i mårgon klockan $\frac{1}{2}$ 10 att wälja ledamöter till urskillningsdeputation, hwarefter ståndet in pleno sig infinner klåckan 10.

Högwördigste h:r archibiskopen föreslog, det torde h:r kyrkoherden doctor Celsius, som är wan wid riksdagsärender, benäget åtaga sig att blifwa ledamot uti urskillningsdeputation, hälst ock de samma ståndets deputerade torde, som för detta warit brukeligit, komma att wara uti expeditionensdeputationen.

H:r doctor Celsius tackade för detta benägna omdöme, men undanbad sig tillika denna trägna syssla, den han förledne riksdag hade haft, så mycket mer, som han warit sinnad, att af ståndet wördsammeligen begära, att i det möjligaste blifwa för deputationer förskont, alldenstund h:r doctorn nyligen kommit till en widsträckt församling, som fordrar trägen tillsyn, wiljandes h:r doctorn icke undandraga sig att för öfrigit biwista ståndets öfwerläggningar och efter dess förmågo bidraga till gemensam nytta.

År 1760 d:n 5 November

1 §. Till ledamöter uti urskillningsdeputation woro af electorene utnämde:
probsten herr Meurling,
probsten herr magist. Forssenius,
probsten herr doctor Serenius,
probsten h:r magister Hellberg,
kyrkoherden h. magist. Laihiander och
kyrkoherden h:r Hoffgardt,
som genom utdrag af protocollet⁴⁵ skulle gifwas tillkänna.

2 §. Uplästes instruction för urskillningsdeputation, då åtskillige ståndets ledamöter erindrade sig, att en och annan ändring wid sidsta riksdag blifwit giord uti denne instruction, i synnerhet hwad allmänna beswären rörde, som gingo directe till allmänna beswärs-deputation, utan att blifwa uti urskillningen anmälte. Ledamöterne af urskillningsdeputation förklarade sin önskan att få weta alla dessa ändringar eller att hafwa något wist att rätta sig efter; och hemstälte kyrkoherden h:r doctor Celsius, om icke ståndet wille till öfwerseende sig företaga den af förledne riksdags instructionsdeputation projecterade instruction för urskillningsdeputation uti hwilken herr doctorn trodde, att så wäl de omrörde ändringar äro anförde, såsom ock åtskilligt annat anmärkt, som bidrager till sakernas jämna och tillbörliga gång.

Ståndet hade wäl härwid ej något att påminna; men aldenstund det ännu war owist, om de öfriga stånden höllo sig wid den gamla eller den nu nämde instruction, och ståndets bemödande med öfwerseendet i den förra händelsen blefwe onyttigt, så resolverades, att därmed hafwes anstånd till dess man får se, hwilkendera instruction för denne gången blir upgifwen.

3 §. Ankom löparen från ridderskapet och adelen till secreta utskotts-instruction, och företogs till öfwerwägande, de af ridderskapet och adelen gjorde anmärkningar.

Wid 1 § hade ridderskapet och adelen 1:o i stället för krigsplaner, satt: planer till började krigs utförande; hwaröfwer ståndet efter behörig deliberation stadnade i det slut, att presteståndet är wäl af samma tanka, som rid-

⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 26.

derskapet och adelen synes påsyfta, att hwad nu började krig angår, äfwen af secrete utskottet må bepröfwad hwad därtill hörer, men tror att sådant inbegripes under ordet krigsplan, och håller sålunda ståndet före, wara onödigt, att ändra det ordet, som i sielfwa riksdagsordningen 18 § tydeligen finnes wara utsatt. Den 2:dra ridderskapet och adelens anmärkning wid 1 § afslogs. Den 3:die bifölls. Den 4:de afslogs. Den 5:te bifölls.

Wid 2 § bifölls ridderskapet och adelens tilläggnig.

Wid 4 § bifölls förra anmärkningen med den sednare afslogs.

Wid 5 § bifölls tilläggnigen.

Wid 6 § bifölls ändringen.

Wid 7 § afslogs första anmärkningen. Den andra bifölls. Den tredje likaledes.

Wid 8 § afslogs den förra anmärkningen; den sednare bewiljades.

Bewiljades äfwen, att hela den 12 § af den förra instruction införes uti denna.

Detta ståndets utlåtande, tillika med de anmärkningar och tilläggningar, som ståndet wid denne instruction för egen del giordt, jemte ståndets bifall till 2:ne af borgareståndet giorda tilläggningar författades skrifteligen och lämnades tillika med löparen till borgareståndet.

4 §. H:r probsten doctor Serenius ingaf ett memorial angående wäxel-coursen,⁴⁶ förklarandes sig wilja därmed gå till de öfriga stånden.

Memorialet uplästes och bifölls med ståndets enhälliga önskan, att detta angelägna mål, ibland de första af secrete utskottet må företagas.

Önskandes tillika h:r doctor Gadolin, att secrete utskottet må finna på ett sådant medel, som botar saken i grund och har bestånd i framtiden.

Herrar probstarne Manquer och Ziebét gingo med memorialet till ridderskapet och adelen.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, det han fått bref af d:n 23 Augusti sidstledne från theol. professoren i Greiffswald h. doctor Levin Möller, som nu uplästes, däruti bemälte h:r professor förmäler, huruledes han wore sinnad på sätt som medsände prof utwisar, utgifwa ett arbete uti theologia dogmatica, men underställer därjemte, om icke till un-

⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 382.

derstödjande af detta verkets fullbordan, herr archibiskopen skulle behaga så föranstalta, det en förordning blefwe utwerkad, att till alla kyrkor eller pastorat i Sverige och Finland, ett exemplar måste anskaffas.

Ståndet förklarade öfwer detta arbete alt nöije; herrar præsidet som öfwersågo det aflämnade profwet, förklarade sig skola både wid academier och gymnasier det samma recommendera, såsom man ock hade all anledning att tro, det arbetet, när det blefwe färdigt, skulle sielf recommendera sig hos dem som med studium theologicum sig sysselsatte, men ståndet fann dock betänkeligit att beswära kyrkorna därmed, hälst det torde blifwa något dyrt, som man icke heller kunde wara förwissad, om det uti alla församlingar skulle finnas de som åstundade äga detta arbete.

År 1760 den 6 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 4 Nov.

Wid 5 § berättade h:r domproben doctor Filenius, det han i går påmint uti kongl. cancelliet om saken angående wederlagsspannemålen, och hade h:r statssecreteraren swarat, det han låtit eftersöka documenterne, men dem ej ännu igenfunnit: hade ock försäkrat, att om de ej stode att igenfinnas, så skulle de å nyo från kongl. kammarcollegium requireras.

2 §. Från ridderskapet och adelen ankom instruction för secreta och justitiædeputationerne,⁴⁷ som uplästes.

1 § bifölls.

2 § efter orden: åligger det ock deputationerne att inhämta, om; tilläggas: religionens wård, så wäl som etc.

3 § gillades.

4 § dito.

5 § i stället för: ock att ingen ny ansökning etc., bör stå: dock att ingen ny etc.

6 § ändras wid slutet sålunda: får deputation hwarken omedelbarligen icke eller till ständerna från sig lämna; dock må deputation, då någon finnes genom præjudice wara lidande, en sådan till wederbörlig reparation hos ständerne anmäla.

⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 1, bilaga.

Den af ridderskapet och adelen wid denne § giorda tillägning afslogs.

7 § efter orden: med sitt arbete slutat, tillägges: till warande riksdags första utblåsning.

8 § gillades.

3 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius androg, det han icke twiflade, att ståndet framför alt wore angelägit om religionens wård, och att fördenskull de saker som därmed hafwa gemenskap, först påyrkas, ju med mera skiäl än ridderskapet och adelen yrkat den så kallade capita quæstion. Och aldenstund Stockholms consistorii relation under den artikeln om kyrkoherden doctor Ruthström, omrörer ett nog betydande religionsmål, så lærer ståndet finna nödigt foga någon anstalt, att justitiædeputation med första må bepröfwa samma mål, ty det kunde annars hända, genom ärendernas mångfaldighet och annat tillstötande, att därwid blefwe mindre tillsyn, om man skulle wänta tills det kommer i sin ordning.

Härmed instämde ståndet och resolverades, att så wäl ståndets ledamöter i berörde deputation anmodas därom påminna, såsom ock att extractum protocolli därom afgår ifrån stånden till justitiædeputation.

4 §. Genom utdrag af protocollet som uplästes,⁴⁸ hemställte borgareståndet, det må, i anseende till anförde skiäl, ärendet angående capita familiarum, af secreta deputation ibland de första ärender företagas och bepröfwas, samt sedan riksens ständers vidare öfwerwägande underställas. Detta blef af ståndet bifallit.

⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 4.

År 1760 d:n 7 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 5 och 6 denne månad sidstledne.

2 §. Inställte sig den tredje riksdagsmannen från Hernösands stift, probsten h:r magister Eric Brunnus, och fägnade sig ståndet så mycket mer öfwer dess ankomst, som han länge varit på vägen under en ganska swår wäderlek, då ock åtskilliga fartyg beklageligen blifwit förolyckade.

3 §. H:r superintendenten doctor Lutkeman anmälte, det ock ytterligare af h:r probsten Åkerman blef wid handen gifwit, huruledes något förseende måste hafwa sig tilldragit wid en expedition, som under sidstledne riksdag gådt från ständerna till Hans Kongl. Maj:tt rörande presterskapets rättigheter på Gottland. Felet sades bestå däruti, att några ord woro utelämnade, de där dock woro af mycken betydelse, samt genom tydelig ständers pluralité wore stadfästade, och anhölt sålunda h. probsten Åkerman, det behagade ståndet förhielpa honom till någon rättelse härutinnan.

Ståndet förklarade dess missnöije öfwer en sådan händelse, och resolverades, att ståndets ledamöter uti expeditionsdeputation under warande riksdag giöra sig af acterne om beskaffenheten af denne sak noga underrättade, och i händelse det skulle befinnas något fel wid expedition wara begångit, så will ståndet genom utdrag af protocollet hos de öfriga ständerna sådant till rättelse anmäla.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förestälte i anledning så af detta, som hwad h:r doctorn sade sig wid förledne riksdag hafwa erfarit, då han war ledamot af expeditionsdeputation, huru nödigt wara will att riksens ständer både förse denne deputation med tillräckeligare instruction, såsom ock i öfrigit hafwa öfwer denne deputations giöromål någon närmare tillsyn, och anförde h:r doctorn åtskilliga exempel, som wisade en sådan nödwändighet.

H:r superintendenten doctor⁴⁹ Körning nämde tillika ett och annat, hwarwid man hade orsak att tro, det bemälte deputation wid förra riksdagar varit mindre akksam; såsom ock h:r biskop Benzelstierna och h:r probsten Manquer påminte sig åtskilliga oordentligheter, som wid denne deputation förelupit, och önskade den förra att riksens ständer wille foga

⁴⁹ *dotor* i prot.

den anstalt, at med ärendernes expedierande kunde brukas all skyndsamhet, såsom ock att ständerna kunde wara tillsammans, till dess alla saker woro expedierade. Hwarjemte h:r probsten Palmerus erindrade hwad riksdagsordningen om ärendernas expedierande föreskrifwer.

Under det ståndet rådgiorde på hwad sätt sådane, äfwen i allmänhet öfwerklagade, missbruk, med bästa eftertryck skulle kunna förekommas, berättade h:r doctor Celsius än vidare, huruledes expeditionsdeputation wid förledne riksdag, likasom ledsn wid desse oordentligheter, blef omtänkt, huru sådant för framtiden skulle kunna förebyggas, och projecterade något, under namn af instruction för denne deputation till vidare stadfästelse af ständerne wid denne riksdag. Nu warande kyrkoherden Gråberg hade uppå deputations anmodan i detta ämne, med en honom wanlig styrka och omtanka, satt up detta project, hwilket ock sedermera af flere deputationsledamöter blifwit närmare granskat, men deputation hade dock, man kan icke wäl säija af hwad orsak, eij kommit att lägga sidsta handen därwid. H:r doctor Celsius trodde fördenskull, at om detta document, som tillika utstakade den ordning under riksdagen med expeditionerne borde i akt tagas, komme för en dag, så kunde det gifwa anledning till botemedel för hwarjehanda som nu öfwerklagas.

Ståndet tackade för denna uplysning, och anmodade h:r doctor Celsius att af kyrkoherden Gråberg begära detta document, då ståndet will det samma öfwerse och sedermera saken hos de öfriga stånden behörigen anmäla.

4 §. Uplästes probstens och kyrkoherdens h. magister Axel Luths memorial under d:n 24 Octob. sidstledne, däruti bemälte probst anförer hwarjehanda om swenska psalmbokens förbättring, och i synnerhet om någon tillökning af psalmer uti wissa ämnen eller articlar, som befunnits wara nog sparsamt widrörde; berättandes h:r probsten Luth, det han i sådant afseende utarbetat en öfwersättning af åtskilliga tyska och danska utwalda psalmer i åtskilliga ämnen, hwilket arbete han will upgifwa om ståndet så för godt finner, och dess arbete för öfrigit, till någon hans ersättning för mödan, blifwer höggunstigt gynnat.

Ståndet förklarade mycket nöije öfwer h:r probsten Luths arbetsamhet uti detta angelägna ärende, och remitterades sielfwa memorialet till den af ståndet nämde ecclesiastiquedeputation, men anmodades tillika h:r bisko-

pen doctor Hallenius, att af h:r probsten Luth begära åfwannämde öfwer-sättning såsom tjenande till att upfylla den brist uti ämnen, som hitintills blifwit uti svenska psalmboken förspord.

5 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis af d:n 6 i denne månad,⁵⁰ angående borgareståndets utlåtande öfwer secreta utskottets instruction, samt de af ridderskapet och adelen och presteståndet gjorde anmärkingar wid samma instruction, hwilka borgareståndet till största delen bifallit.

6 §. Uplästes ett annat protocollsutdrag ifrån borgareståndet,⁵¹ hwaruti förmäles, det torde stridige meningar yppas uti urskillningsdeputation, huruvida besvär uti politie- och oeconomiemål skola antagas, antingen efter förra wanligheten, eller efter Hans Kongl:e Maj:ts nådiga förordning af d:n 10 Januarii 1759,⁵² och håller borgareståndet i anseende till anförda skiäl före, att det denna gången må med desse mål förfaras efter förra wanligheten, som ock borgareståndet tror, det riksens ständer torde finna nödigt, att ömsint och moget öfwerlägga hwad oumgängeliga förordningar emellan riksdagarne af Kongl. Maj:tt med råds råde, enligt regeringsformens 4 §, måge utfärdas.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och förmälte h:r doctor Celsius att detta wore af ganska mycken wigt och betydelse. Ty anser man saken i allmänhet, eller huruvida de af Kongl. Maj:tt emellan riksdagarne utfärdade förordningar skola wara gällande, innan riksens ständer öfwer samma förordningars stadfästade sig utlåt, så äro grundlagarne i detta mål tydeliga, och ålägga ständerne en ofelbar skyldighet, att samma förordningar i det nogaste öfwerse och granska; hwarföre ock h:r doctorn hölt före, att riksens ständers justitiædeputation wid sådane ärender bör wara upmärksam, samt till ständerne upgifwa sitt fullständiga yttrande däröfwer. Och hwad angår den af borgareståndet nu upgifna casus, så är den så mycket besynnerligare, som denna kongl. förordningen af d:n 10 Jan. 1759 rör ständerne sielfwa och den ordning, som de wid riksdagsärenderna hafwa

⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 5.

⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 6.

⁵² Tryckt förordning 10 januari 1759: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Fatalier i Politie- och Oeconomie-mål.*

att i akt taga, och bör i sådant afseende wisseliga underställas ständernas ratification, innan den för fullständig lag kan anses.

Högwördigste h:r archibiskopen förklarade, att detta med mycket skiäl yrkas. Och sedan ståndet hördt förenämde kongl. förordning sig föreläsa, samt befunnit, att dess 8 § utsätter enahanda i akt tagande wid oeconomie- och politiemål, som uti kongl. förordningen af d:n 6 Octob. 1738⁵³ wid justitiemål är föreskrifwit, men ståndet fant nödigt att efterse, om och hwad wid sidsta riksdag af ständerne kan hafwa härom blifwit stadgat: h:r doctor Gadolin äfwen begärte, att saken må ligga på bordet. Så uppsköts ärendet tills i mårgon, och tillsades notarien att emedlertid uppsöka de acter, som härtill höra.

⁵³ Tryckt förordning 6 oktober 1738: *Kongl. Maj:ts Ytterligare nådige Förordning, Angående Hwad wid tilkommande Riksdagar, til theras förkortande, vidare bör i acht tagas.*

År 1760 d:n 8 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 7 Nov. Wid 3 § inlämnade h:r probsten Åkerman skrifteligt memorial⁵⁴ om det ärende, som han förut i ståndet anmält, hwarjemte h:r superintendenten doctor Lutkeman begärte, att i händelse med saken uti expeditionsdeputation skulle för länge dröjjas, det må därom ytterligare påminnelse från ståndet afgå.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen berättade, det wid talemännens sammanvaro blifwit talt om ledamöter till expeditionsdeputation, som med det första kommer at sättas. Om fiskerideputations sättande, samt om protocolsdeputation, och att denne sidstnämde blir satt ju förr dess häldre, på det deputation må så mycket bättre hinna med att se öfwer sakerne, såsom ock hafwa tid att infordra wederbörandes förklaringar. Och hade h:r grefwen och landtmarskalken låfwat med det första ifrån ridderskapet och adelen afgifwa förteckning på alla deputationerne, såsom ock antalet på ledamöterne uti hwarje deputation till ståndets vidare bepröfwande.

Ytterligare hade h:r landtmarskalken gifwit wid handen, att secreta utskottet torde i dag för första gången träda tillsammans, hwarom dock vidare bud skulle komma, och förmälte högwördigste herr archibiskopen i anledning därpå, att ledamöternes wal komme att upbrytas, och de uti ståndet aflägga den wanliga eden.

3 §. Uplästes borgareståndets extractum protocolli af d:n 27 Octob. sidstledne,⁵⁵ hwaruti borgareståndet, i anseende till anförde skäl styrker till det, att en särskilt deputation må af riksens ständer förordnas öfwer de ärender som angå fiskerierne i riket.

4 §. Uplästes borgareståndets extractum protocolli af d:n 7 Nov.,⁵⁶ angående någon ändring uti instruction för secreta handels- och manufacturdeputation, rörande järncontoiret. Häröfwer discurerades något, men uppskiöts med deliberationerne, till dess ståndet öfwer förenämde instruction sig kommer att utlåta.

⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 33.

⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 1.

⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 7.

5 §. Uplästes å nyo borgareståndets extractum protocolli af d:n 6 hujus, som uti 6 § af protocollet under d:n 7 omrördes.

H:r biskopen doctor Benzelstierna gaf wid handen, det han af nästledne riksdagsacter giordt sig underrättad, huru justitiædeputation, i anledning af ett protocollsutdrag från kongl. rådkammaren, tillstyrkt riksens ständer, det må wid beswärens anförande hos ständerne öfwer Kongl. Maj:ttts utslag uti oeconomie- och politiemål det samma i akt tagas, som kongl. förordningen af år 1738 uti justitiemål föreskrifwer. Detta betänkande hade af ridderskapet och adelen samt presteståndet blifwit bifallit, men hade antingen icke kommit före hos de öfrige stånden, eller ock blifwit afslagit, hwaraf skall hafwa händt hwad borgareståndet nu förmåler, att icke någon wiss decision blifwit häröfwer af ständerne fattad. Men icke desto mindre hade Kongl. Maj:tt genom dess nådiga resolution af d:n 18 Jan 1759 fastställt det, som justitiædeputationen uti dess betänkande tillstyrkt.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och i anseende så wäl till de af borgareståndet anförde skiäl, som ock hwad häröfwer i går uti ståndet blef anfördt, resolverades, det må urskillningsdeputation efter wanligheten skicka sig wid pröfningen till antagande af förenämde beswär, utan att wara bundne till ofwannämde kongl. förordning.

För öfrigit och i anledning af regeringsformens 4 § kom hos ståndet i öfwerwägande, huruledes wid åtskillige riksdagar, de emellan riksdagarne utkomne kongl. stadgar och förordningar med riksens ständers stadfästade uti riksdagsbesluten icke alltid finnas wara intagne och utnämde. Och emedan riksens ständers rätt och säkerhet mycket däruppå beror, att alla de påbud, hwilka till allmän efterlefnad af Kongl. Maj:tt fattade blifwa, få sin kraft och gällande anseende endast från det stället, där den lagstiftande makten, efter grundlagarne har dess säte, samt riksens ständer, i samma mån som detta icke uttryckligen skier, synes icke nyttja en dem tillhörig rätt, att förtiga, det ett ofta timadt underlåtande häraf, torde med tiden föda af sig missnöjsamma påföljder. Ty fant presteståndet det wara af wigt och angelägenhet, att wid alla riksdagar, ifrån Kongl. Maj:ttts justitiærevision, en noga förteckning på alla sådane förordningar och reglementer till riksens ständer aflämnas, såsom ock justitiædeputation wid innewarande riksdag, sedan den undfått en sådan förteckning, må enligt dess instruction, med flit och sorgfällighet sig till genomseende företaga alla de kongl. påbud, hwilka sedan sednaste riksdag af Hans Kongl. M:tt blifwit i

nåder utfärdade, samt de samma uti ett särskilt betänkande till riksens ständers plena sedermera uppgifwa, på det riksens ständer således måtte få tillfälle dem att skärskåda, och sedan de gillade blifwit, medelst intygande uti riksdagsbeslutet dem stadfästa, som genom utdrag af protocollet med de öfriga respective stånden hörsam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.⁵⁷

6 §. Ankom en deputation ifrån ridderskapet och adelen, af 14 personer anförd af h:r grefwe Leijonhufwud, som aflemnade ett extractum protocolli,⁵⁸ theruti ridderskapet och adelen förmåler sig hafwa beslutit, det må quæstion, om de från Pomern hemkomne capita förwisas till en särskilt deputation.

Sedan deputerade afträdt, tog ståndet detta uti öfwerwägande, och ehuruwål denne quæstion kunde synas wara en ibland dem, som uti 13 § af riksdagsordningen omröres, så wida här kommer att frågas huru wissa §§ uti regeringsformen skola förstås samt huruwida en i kronans tjenst stående adelsman, som är caput familiæ, må äga frihet att under påstående krig öfwergifwa sin station där han är commenderad, och wid riksdagen sig inställa som altsammans wore af den beskaffenhet, att det en särskilt deputation till utrönande kunde anförtros, hwilket äfwen uti dylika händelser wid riksdagar icke warit owanligit. Dock till förekommande så wäl af den upmärksamhet, som sådane extraordinarie deputationer förorsaka så utom som innom riket, i synnerhet wid detta tillfälle då krig föres och rikets ministere med utrikes magter förehade wigtige och rikswårdande negotiationer, som ock att icke härigenom uppehålla riksens ständer från andre rikets wälfärd ännu närmare rörande deliberationer. Ändamålet äfwen kan winnas genom den ordinaira vägen. Så resolverades, det ståndet förblifwer wid dess under d:n 6 hujus till borgareståndets extractum protocolli gifne bifall, att denna sak af secreta deputation ibland de första ärender må företagas och bepröfwas, samt sedan riksens ständers vidare öfwerwägande hemställas. Hwilket ståndets beslut, genom en deputation, som af h:r biskop Benzeltierna anfördes, blef ridderskapet och adelen samt de öfrige stånden notificerat, såsom ock borgare- och bondestånden straxt

⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 34. Se bilaga 2.

⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 1.

därpå genom särskilte deputationer gåfwo tillkänna, att de stadnat wid samma slut.

Wid återkomsten berättade ståndets deputerade att ridderskapet och adelen redan warit åtskilde.

7 §. Justerades swaret på biskopens i Strengnäs h:r doctor Alstrins bref till ståndet angående comministrarnes riksdagswal uti Strengnäs stift.

8 §. Uplästes commendeurcapitain Hammarhielms memorial⁵⁹ om hwarjehanda omständigheter dem han tror till rikets eller det allmännas nu ärfordderliga wård wara nödige att i akt tagas.

Under dess kom bud från h:r grefwen och landtmarskalken, det ledamöterne af ridderskapet och adelen woro färdige att gå i secrete utskottet. Men aldenstund tiden nu war förliden och ståndets ledamöter eij så snart kunde sig inställa, så wida walet till ledamöter ännu wore obrutit och ledamöterne icke heller aflagt eden, så afsändes notarien att gifwa landtmarskalken sådant tillkänna, som gaf till swar, det icke heller borgareståndets ledamöter woro färdige, och att följakteligen sammanträdet uti secrete utskottet kommer att uppskiutas till måndagen.

⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 166.

År 1760 d:n 10 November

1 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att såsom, enligt riksdagsordningens 16 §, twänne af ståndets ledamöter komma att wara närwarande wid landtmarskalkens och talemännens sammanträden, så wore bäst, att den ordning därwid fölgdes, som emellan stiften faststald är, och tillsades sålunda notarien, att uppå erhållen befallning af högwördigste herr archibiskopen om tiden till berörde sammanträde, straxt kundgiöra sådant de ledamöter, som ordningen faller uppå.

2 §. Upbröts walet till secrete utskottsledamöter,⁶⁰ som woro följande:

biskopen herr doctor Halenius,
biskopen herr doctor Benzelstierna,
biskopen herr doctor Osander
biskopen herr doctor Menander,
biskopen herr doctor Engeström,
biskopen herr doctor Lamberg,
biskopen herr doctor Beronius,
superintendenten h:r doctor Lagerlöf,
superintendenten h:r doctor Körning,
superintendenten h:r doctor Lutkeman,
kongl. öfwerhofpredikanten och préses consistorii herr doctor Schröder,
professoren herr doctor Hydrén,
probsten herr magister Werander,
probsten herr magister Manquer,
domprosten herr doctor Filenius,
probsten herr Palmerus,
probsten herr magister Hygrell,
probsten herr doctor Lidius,
probsten herr Hiortzberg,
probsten herr magister Troilius,
probsten herr magister Alin,
professoren herr doctor Gadolin,
probsten herr magister Ziebet,
domprosten herr doctor Fortelius,

⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 25.

proben herr magister Arvidson,
och aflade secrete utskottets ledamöter uti ståndet den föreskrefne eden.

3 §. Uplästes ridderskapets och adelens extractum protocoll⁶¹ angående deputationernes antal wid denne riksdag, såsom ock ledamöternes antal uti hwarje deputation.

Wid kammar-, oeconomic- och commercedeputation anmärktes, att ridderskapet och adelen utsatt 24 ledamöter, hwaraf wil följa, att de öfriga stånden skola därstädes hafwa 12, då likwäl wid förflutne riksdagar, berörde deputation bestådt af 80 ledamöter, 32 af ridderskapet och adelen samt 16 af de öfrige stånden, hwarwid påminnelse kommer att göras hos ridderskapet och adelen.

Wid den projecterade fiskerideputation påmintes wara angelägit, att fiskerierne i riket icke sättas under någon sådan deputation, som får tillfälle att inskränka fiskefriheten, och hwarigenom denne nödiga hushållswara till allmänhetens otjenst skulle komma att stegras.

4 §. Anmodades de af ståndet till urskillningsdeputation utnämde ledamöter, att, i fall anslag snart skulle blifwa till sammanträde för expeditionerdeputation, då tills vidare, såsom ståndets deputerade sig där sammastädes inställa.

5 §. Wid det secrete utskottets ledamöter afgingo till riddarhuset, påmintes, om icke ståndets notarius secundus kunde få wara med, alldenstund man wid förledne riksdag märkt, att icke allenast secreteraren, utan ock cancellisten wid riddarhuset warit uti secrete utskottet närwarande. Härwid fants för godt, att notarius primus efter förra wanligheten nu följer med, men om borgareståndet har med sig någon utom ståndets secreterare, så må äfwen presteståndets notarius secundus wara uti secrete utskottet närwarande.

⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 2.

År 1760 d:n 11 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 8 äfwen protocollet af d:n 10 hujus.

Wid 3 § berättade högwördigste herr archibiskopen, det uppå giord erinran om ledamöterne uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation, herr grefwen och landtmarskalken förklarar, att berörde deputation kommer att bestå af lika många ledamöter som wid sidstledne riksdag.

Wid sidsta § berättades, att borgareståndet icke haft någon betjening uti secrete utskottet, utom secreteraren.

I anledning af 6 § under d:n 8 Novemb. fant ståndet för godt, att en deputation skulle å nyo afgå till ridderskapet och adelen och gifwa tillkänna ståndets beslut angående den så kallade capitum-quæstion, hwilken deputation äfwen nu af herr biskop Benzelstierna anfördes. Hwarjemte genom h:r biskop Lamberg hos borgareståndet och h:r probsten Werander hos bondeståndet notificerades att ståndet till ridderskapet och adelen afsändt en sådan deputation.

2 §. H:r kyrkioherden doctor Celsius gaf wid handen, det han af kyrkoherden Gråberg undfått de tillförene omtalte documenter, rörande en bättre ordning wid expeditionsdeputation och inlämnade de samma till ståndet.

I anledning här af berättade högwördigste herr archibiskopen huruledes äfwen i secrete utskottet i går tillfälleswis blifwit talt om denna sak, samt öfwerenskommit, att h:r landtmarskalken och talemännen, tillika med 2:ne ledamöter af hwart stånd träda tillsammans och något häröfwer samrådas, då sedermera till plenorum fastställande kommer att öfwerlämnas, hwad som kan blifwa projecterat. Och anmodades h:r doctor Celsius att tillika med någon annan ledamot af ståndet wara wid detta tillfälle tillstädes och hafwa till hands förenämde documenter, det ock herr doctor Celsius låfwade.

3 §. Återkommo deputerade från ridderskapet och adelen och hade h:r landtmarskalken tackat för deputation, men tillika gifwit wid handen, att den saken wore hos ridderskapet och adelen under någon ytterligare deliberation.

4 §. Uplästes h:r commercerådet Nordencrantz memorial,⁶² med påskrift af ridderskapet och adelen, hwaruti bemälte commerceråd berättar, huruledes han förfärdigat ett arbete,⁶³ att till riksens ständer inlämna, men blifwit därifrån hindrad genom h:r justitiæcancelleren Stockenströms befallning som war bifogad och likaledes uplästes,⁶⁴ hemställandes Nordencrantz riksens ständers yttrande, huruwida han borde åtlyda en sådan h:r justitiæcancelleren befallning.

Widare uplästes en af bemälte h:r commerceråd ingifven så kallad närmare förklaring till protocollet öfwer dess memorial,⁶⁵ hwaruti han sig ytterligare förklarar öfwer h:r justitiæcancelleren befallning, samt det af sig författade arbete.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte: Jag hörer här omtalas, att en skrift är af trycket utgifwen, med behörig påskrift af censor regius destinerad till riksens höglofl. ständer i sådant upsåt, att samma skrift skall gifwa uplysning om hwarjehanda saker, som böra komma under riksens ständers skärskådande. Jag hörer det auctor därwid brukat den försiktighet, att han haft alla exemplaren förseglade, till dess de efter auctors afsigt till riksens ständer skulle kunna aflemnas. Jag har haft tillfälle att se åtskillige andre skrifter af h:r commercerådet Nordencrants utgifna och kan icke neka, att uti dem funnits hwarjehanda, som warit nyttigt, ehuru skrifarten warit något diffus. Jag tycker mig härwid blifwa warse icke allenast mycken wälmening hos auctor, utan ock nytta för ständerne af detta arbete. Och som riksens ständer icke lära wägra emottaga goda uplysningar, från hwad kant de ock kunna komma, det tillika wore till befarandes, det andra, som med mogenhet och en anständig dristighet wilja något för ständerne framlägga, skulle igenom ett sådant förbud afskräckas. Det ock will förliudas att bor-

⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 286.

⁶³ Anders Nordencrantz: *Til riksens höglofl. ständer församlade wid riksdagen år 1760. En wördsam föreställning uti et omständeligt swar på de oförgripeliga påminnelser, som uti Stockholms Post-tidningar, den 25 september 1758, kundgjorde blifwit, wara af trycket utkomne, wid de under sidstledne riksdag til riksens höglofliga ständer aflemnade trenne skrifter om rättegångers förminskning, lag, domare och folk, samt en rättskaffens fri- och säkerhet. Af en deras ledamot och ödmjukaste tjenare* (Stockholm 1759).

⁶⁴ Avskrift i Prästeståndets arkiv, vol. R 919.

⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 286. Även i R 919.

gare- och bondestånden till Nordencrants begäran samtyckt, så håller iag för min del före, det må riksens ständer emottaga det af commercerådet Nordencrants gjorde anbud, hälst ständerne likafullt äga all frihet till urskillning af det som kan blifwa wid handen gifwit. Och tror iag tillika, att det tillhör ständerne sielfwa att decidera öfwer detta emottagande, ehwad förbud därwid kan wara giordt.

H:r probsten Ziebet med flere af ståndets ledamöter instämde med detta h:r doctor Celsii yttrande, och tillade h:r doctor Serenius, det han tror icke wara för ståndet anständigt att supprimera sådant, hwarifrån kundskap och uplysning kan inhämtas, hälst ock h:r doctorn hade anledning att tro, det uti arbetet quaestionis, något förmäles om wäxelcoursens och justitiens administration.

H:r superintendenten doctor Kiörning: Af det som nu är discourerat will iag wäl hämta någon uplysning om det rykte som iag förr hört, att h:r commercerådet Nordencrants skall hafwa skrifwit hwarjehanda, men måste tillika bekänna, det mig ännu någon uplysning felar, innan iag mig kan utlåta öfwer närwarande ämne, och begär därföre att saken må hwila till en annan gång. Här säges wäl att en skrift är författad, är censurerad och är ämnad till ständerne, samt will där af sluta att hon ock bör af ständerne emottagas, änskönt Hans Kongl. Maj:tt, åtminstone till någon tid, förbudit utgifwandet af samma skrift. Men lät oss sätta en sådan händelse, hwar på exempel äfwen torde kunna gifwas, att skrifter med behörig censur blifwit tryckte, som kunde angå dels religion, dels kyrkoceremonierne, dels wissa lärde män, och Hans Maj:tt i anledning antingen af consistorii Holmensis erindran eller annan orsak funnit för godt att förbiuda sådane skrifter. Det blefwe då frågan, om det wore rådeligit att låta sådane skrifter komma ut. Jag wet fuller icke innehållet af denne skrift, men tillämpningen torde dock kunna giöras, så wida Hans Kongl. Maj:tt befallt auctor innehålla med dess utgifwande, och måne det då icke wore nödigt, att weta skrifvens innehåll, innan man om dess utgifwande kan decidera.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade, att ehuruwäl ständerne icke wägra emottaga uplysningar uti de ämnen, som underställas deras ompröfwande. Ehuru det ock torde ske, att h:r commercerådet Nordencrants arbete i något måtto kunde gifwa uplysning, så wore dock wid denne sak den consideration som nödwändigt förtjenar aktning af riksens ständer, att Kongl. Maj:tt genom justitiæcancelleren befallt auctor wid answer till

görande, att icke låta något af de tryckte exemplaren utkomma, utan will Kongl. Majj:tt, då ständerne komma tillhopa, låta detta granlaga ärende komma till deras kundskap, och därjemte låta commercerådet weta på hwad sätt den tryckte skriften må till ständerne aflämnas.

Högwördigste herr archibiskopen hölt sålunda före, wara mindre tjenligt, att ständerne uphäfde Kongl. Majj:tts förbud och döma i saken innan Hans Kongl. Majj:tt sig något theröfwer till ständerne hunnit utlåta. Och förklarade för öfrigit högwördigste herr archibiskopen, det saken efter h: doctor Körnings begäran kommer att hwila.

5 §. Företogs instruction för secreta handels- och manufacturdeputation tillika med de af ridderskapet och adelen däröfwer gjorde anmärkning.⁶⁶

Wid 1 § hade ridderskapet och adelen anmärkt, att det ordet fiskerier skulle gå ut, aldenstund ridderskapet och adelen bifallit, det en särskilt deputation må sättas. Detta togs nu uti närmare öfwerwägande, och efter åtskillige discourser stadnade ståndet i det slut, det må en sådan fiskeriedeputation sättas till vidare uphielpande af denne så angelägna hushålls- och handelsgren, men med det förbehåll, att fiskerierne icke blifwa satte under sådane societeter eller directioner och monopoliska författningar, som hafwa tillfälle att inskränka den lagliga fiskefriheten, eller på något sätt stegra denne wara, hwaraf wi Gudi lof, inom rikets gräntzor spörja en rik wälsignelse.

2 § bifölls 3 § likaledes; 4 § äfwenså. Wid 5 § hade ridderskapet och adelen tillagt: *Silkesafwels*, som af ståndet bifölls. Hwarförutan ståndet fann för godt, att när det i samma § talas om dem, som undfått förskotter, men icke anlagt, mindre i gång bragt deras fabriquer, och stadgas, att det undgångna förskottet skall återfordras, eller wiss dag föreläggas, då werket bör wara i stånd, i den sednare händelsen heter: wiss dag emot nöijaktig borgen föreläggas.

6 § bifölls; 7 § likaledes. 8 § dito. Wid 9 § hade ridderskapet och adelen beslutit, att hela den 17 § af förra instruction för denne deputation, skulle i 9 § införas.

Denne § handlar om folks olagliga skyddande under fabriquer, och instämde ståndet så mycket mer med ridderskapet och adelen uti denne §:s

⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 133.

införande, som man i allmänhet har mycken orsak att klaga öfwer det sielfs-wåld, och hwarjehanda swårigheter, som med tjenstefolck sig tilldrager. Hwarjemte ståndet förklarade sin önskan, att det denne riksdag måtte bringas till slut, som wid förledne riksdag med den projecterade tjenstehionsförordningen war tillämnat.

10 § bifölls med den af ridderskapet och adelen gjorde ändring, att i stället för högsta försälgningspris, införes: högsta och för riket nyttigaste försälgningspris.

För öfrigit förbehölt sig äfwen ståndet, tillika med ridderskapet och adelen, att framdeles få sig utlåta öfwer det, som denne § wid slutet rör om jerncontoiret.

11 § bifölls.

12 § som handlar om fiskerierne i riket, går ut i anledning af det, som wid första § är förmält.

Wid 13 § biföll ståndet ridderskapet och adelens tillägning, att hwar ock en ledamot, utan hinder af eden, skall till plena upgifwa, om något i deputation skulle emot instruction förelöpa.

Härwid berättade h:r kyrkoherden doctor Celsius, det borgareståndet icke bifallit den af ståndet gjorde tillägning wid secrete utskotts-instruction, angående manufacturverket, och det under förewändning, att sådant hörde till secrete handels- och manufacturdeputations instruction, såsom man ock hade orsak att tro, det berörde tillägning icke heller fådt bifall hos ridderskapet och adelen. Och hemställte fördenskull h:r doctor Celsius, om icke ståndet wille ändra slutet af denne § på det sätt, eller i den idé, som wid secrete utskotts-instruction war tillämnat. Detta bifölls och författades slutet af § sålunda:

Eij må deputation göra någon disposition af penningar till byggningshielper, löner, gratificationer, förskotter, låner med, eller utan interessen, afskrifningar eller annat dylikt, utan att deputation sådane mål med dess betänkanden till riksens ständers plena afgang, hälst alt sådant så wäl som hwad emot denne instruction kan förelöpa, som ogilt anses. Som deputation äfwen icke några immediate befallningar till riksens ständers manufacturcontoir bör låta afgå. Och kommer i följe häraf med verkställandet af alla bewiljade penningemål att upskiutas till riksdagens slut, på det att riksens ständers befallningar då på en gång, eller på det sätt som det sig beqwämligast göra låter må fullbordade warda.

År 1760 den 14 November

1 §. Justerades protocollet af d:n 11 Novemb. Wid 5 § biföll ståndet uppå herr doctor Serenii erinran, det en instruction bör upsättas för den nu tillämnade fiskeriedeputation.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, det i går wid talemännens sammanträde blifwit öfwerenskommit, det de nödigaste instructioner må först förehafwas, innan deputationerne sättas, samt att med råds walet ännu kommer att dröjas. Hwarjemte högwördigste herr archibiskopen hos h:r landtmarskalken och de öfrige talemännen, till bifall recommenderat ståndets extractum protocolli, angående de emellan riksdagarne utkomne kongl. förordningars öfwerseende och stadfästade, såsom ock ståndets tilläggningar wid instructionerne för secreta och justitiæ- samt secreta handels- och manufacturdeputationerne, i den förra angående religionens wård, i den senare angående manufacturwerken. Hwarwid de låfwat all giörlig benägenhet.

3 §. H:r biskopen doctor Halenius hemställte, om icke ståndet behagade med någon sorgfällighet åtaga sig capellanernes angelägenhet angående de så kallade dagswerkspenningar, hwarom de tidt och ofta giöra påminnelse. Wid öfwerläggningen häraf gafs wid handen, det capellanerne i stöd af resolutionerne på presterskapets beswär under d:n 7⁶⁷ Sept. 1731 7 §,⁶⁸ äro befriade för förhögnen på dagswerkspenningarne. Men aldenstund ständerne wid sidstledne riksdag gjorde någon författning desse dagswerkspenningar angående, wid kronohemman i gemen, så torde därigenom hafwa händt, att kronobetjente sträckt ett sådant förordnande äfwen till capellansbolen och infordrat dagswerkspenningarne efter hwarje orts markgångsförwandling. Ja man har somligstädes häröfwer formerat efterräkningar. Som fördenskull man har i detta mål tydelig lag att hålla sig wid, och det följakteligen synes wara både onödigt och mindre försiktigt, att ställa saken under någon ny deliberation hos ständerne. Det allmänna för-

⁶⁷ Läs: 14.

⁶⁸ Tryckt resolution 14 september 1731: *Kongl. Maj:ts nådige Resolution Och Förklaring Uppå the allmänne Beswär, som thes trogne Undersåtare af Riksens Prästerskap wid thenne Riksdagen i underdånighet andragit.*

ordnandet af år 1756⁶⁹ icke heller bör sträcka sig till capellansboställen, som genom förordningen af 1731 äro tydeligen undantagne, så fant ståndet bäst wara, att genom underdånig skrifwelse till Kongl. M:tt sådant remonstrera och anhålla, det må capellanerne wid de dem i nåder förunte friheter blifwa bibehållne, hwilken underdånige skrifwelse h:r probsten Forssenius sig åtog att uppsätta. Wiljandes ståndet ytterligare därwid lägga handen som omständigheterne fordra.

4 §. Företogs å nyo saken angående h:r commercerådet Nordencranzes memorial,⁷⁰ hwarwid herr superintendenten doctor Körning [yttrade sig]: Jag har icke så mycket att lägga till det iag mig tillförene utlåtitt. Men det synes mig wara angelägit, att sedan Hans Kongl. Maj:tt lagt handen wid saken, det den kommer till ständerne genom den ordinaira wägen, hälst detta icke allenast utmärker ett mindre anständigt misstroende till Kongl. Maj:tt, som äger rätt och myndighet, att emellan riksdagarne, både öfwer det ena och andra hafwa högsta tillsyn, utan ock synes öppna en nog betänkelig wäg till ständerne, som sedermera icke så lätt torde kunna tillslutas. Wij hafwa nyligen haft ett exempel uti tractaten om borgelig frihet.⁷¹ Den har blifwit förbuden, och hwad skulle man wäl tycka om sådan methode, om äfwen den tractaten igenom memorial immediate skulle läggas för ständerne? Man wet att uti h:r commercerådet Nordencranzs förra skrifter funnits hwarjehanda betänkeligheter. Jag eftergifwer icke min egen riksdagsmannarätt, fast mindre riksens ständers, men tror tillika, att om herrar talemän skulle hos Kongl. Maj:tt gifwa tillkänna sakens beskaffenhet, så skulle Kongl. Maj:tt med första sig utlåta, och wore det då ständerne på alt sätt betagit, att efter befundne omständigheter sig yttra.

Kongl. öfwerhofpredikanten herr doctor Schröder: det är fuller swårt att yttra sig öfwer en bok, hwars innehåll ännu är obekant, men sådant är ännu icke in quæstione. Här talas nu allena om sättet, huru den må komma till ständerne. Är wäl sant, att stundom skrifter med censors påskrift utkommit, wid hwilka Stockholms consistorium funnit sig föränlåtitt att giöra

⁶⁹ Tryckt förordning 15 december 1756: *Kongl. Maj:ts Nådiga Förklaring och Påbud, Angående The oindelte Hemmansröntornes så wäl som öke- och hjälpedagswerkens utgörande, efter årliga markegången.*

⁷⁰ *En wördsam föreställning ...* (Stockholm 1759).

⁷¹ Petter Forsskål: *Tankar om borgerliga friheten* (Stockholm 1759).

anmärkningar. Men Nordencrants är riksdagsman och sålunda auctoriserad att säija sina tankar. Man har ingen orsak att misstro honom uti det som rör religion, ty iag känner honom såsom ledamot af församlingen för en religionsman, och hwad angår politica, så torde censors påskrift åtminstone tills vidare, därwid wara nog borgen, så wida dess insigt genom Ärlig Swensk wid sidstl:e riksdag blifwit utrönt,⁷² och torde man af denna skrift nu kunna hämta hwarjehanda uplysning, som man den tillförene fädt af Ärlig Swensk. Utom dess har Hans Kongl. Maj:tt icke warnat för skriften eller aldeles förbudit, att den skulle komma till ständernes kundskap.

Herr doctor Celsius upläste följande dictamen:

Wid detta tillfälle, då fråga är, om riksens ständer skola emottaga en tryckt bok, som handlar om regeringsconstitutionen i fäderneslandet, och skall, som föregifwes, tjena till uplysning i många wigtiga stycken, gör iag för min del den wälmenta erhindring i allmänhet, att en fri nation bör innom sig sielf söka uplysning uti alla sådane mål, som röra deras frihet till dess grunder och befredande. Och det

1:o emedan *friheten* därtill gier full rättighet. Uti ett despotiskt regemente få undersåtarna i dessa stycken weta intet; uti ett aristocratiskt eij mer än få regeringsherrar behaga såsom i Venedig. Men uti ett fritt regemente, där ständer äro magtägande, är klart, att ständer ibland annan magt, äfwen äga den magten, att låta uplysa sig af hwem de behaga, och därtill tjänlig finna. Ständer och allmänheten äro lika berättigade till *kundskapen* om sin frihet, som till *nyttjandet* af sin frihet, ty den förra leder till den sednare.

2:o emedan sielfwa naturen af en fri constitution det fordrar. Detta är sant och owedersäijeligt, så wäl in abstracto uti alla fria regeringar som concreto och application till vårt regeringssätt. Ty menigheten concurrerar till riksstyrelsen, antingen beständigt, såsom uti Roms frihetstid skiedde, eller årligen, som det skier i England, eller hwart tredje år, såsom i Sverige.

Roms efterdöme wisar, att med mörkret och barbariet följde enwäldet på hälarne, samt att en bland folket utbredd okunnighet, blef enwäldets förnämsta wärn. England som uti constitutionen oss närmast liknar, wisar med dess efterdömen, hwad influence den inbördes uplysning, som denne nation medelst skrifwande sielf gifwer sig sielf

⁷² *En ärlig swensk* (Stockholm 1755–56).

om sin lycksalighet, har i alla tider haft och än hafwer att formera skickeliga parlaments lemmar både till förstånd och hierta.

Man skulle kunna bewisa af deras egna skrifter, af deras tal i parlamentet, med mera, huru de anse den rätten, att få medelst tal och skrifwande uplysa sig inbördes, såsom med deras frihet oskiljakteligen förenad, samt räkna den bland sina förnämsta förswarswerk, emot eij mindre konungens än regeringsherrarnes tilltagsenhet.

Bese wi vår egen constitution, så skall saken i application till oss blifwa tydelig. Riksdagsmannaskyldighet är att bewara lagen undan wäld och friheten undan förkränkande. Om hela detta stora giöromålet, måste en riksdagsman antingen äga lius förr än han till riksmötet anländer, eller måste han hämta ett sådant lius på stället. I den förra händelsen är ingen fråga, i den sednare händelsen skall liuset dels hämtas af dem, hwilkas förmån, såsom redo skyldige, naturligen måste bestå uti sakernes inwecklande i mörker, eller om icke det, åtminstone af dem som kunna gifwa lius efter behag, och hålla det tillbaka då dem lyster, dels måste det ske inom en trångare rymd af tid, än att den kan i någor måtto swara emot alla de nödwändiga lius, som ständer behöfwa till ett så wigtigt ändamåls winnande.

Riksens ständer hafwa därföre redan år 1753 funnit nödigt att wid academierna, ungdomen bör underwisas uti jure publico patriæ, samt att lära känna nyttigheten af en laglig och ordentelig frihet. Men så nyttigt sådant är för de studerande, så otillräckeligit är det för allmänheten, ehuru regeringsformen och fundamentallagarna inbegripa både lärde och olärde. Dock torde däraf kunna göras den slutsats, att nämligen hwad riksens ständer förordnat till ungdomens underwisning wid lärosäten, icke kan blifwa förgripeligit och onyttigt i tryck för allmänheten, och att wi icke lefwa nu i de mörka tider, dem reformation förskingrat och uplyst, då Bibelen blef arcanum för clerker, hwarifrån laici blefwo uteslutne, en maxime, som bibehållit enwäldet i kyrkan, och som ofelbart leder till något sådant uti den politiska kroppen.

På sådane grunder war det äfwen, som en periodisk skrift eller commentarie öfwer den delen af våra grundlagar, som rör den konungsliga magten, är under namn af *Ärlig Swensk*, med regerings och ständers samtycke i tryck utgifwen. Sådant war både regerings och ständers tänkesätt under förledne riksdag, sådant måste det ännu wara och kan omöijeligen variera uti en och samma sak. Man bör äfwen bekänna att ehuru mycken critique denne periodiske skrift wid för-

ledne riksdag undergick, har den samma likwäl satt nationen på wägen att tänka, som ett fritt folk anstår. På wägen att åtrå kundskap, uti en lära, hwilken hwar och en så nära rör, och den där intill den tiden warit mindre både wårdad och ansedd, på wägen att inse uti alla de hemliga wråar, där något giller för frihetens förkränkande i tiden skulle kunna göras. Och har således Ärlig Swensk tändt ett lius, som icke så lätt lærer kunna fläckas, hwarföre äfwen författaren af samma skrift, af riksens ständer med en hederlig belöning blef ihogkommen.

Om nu alt detta lämpas till närwarande skrift, som af h:r commercerådet Nordencrants erbiudes, så lærer blifwa tydeligit, huru riksens ständer samma anbud torde böra anse. Och utom dess tycker iag mig med skiäl observera uti h:r justitiæcancellarens bref, det Hans Kongl. Majj:tt icke funnit saken sådan, att ständerna icke skulle få se boken quæstionis, utan har Kongl. Majj:tt allenast sig yttrat öfwer methoden. Det är sant, att Kongl. M:tt emellan riksdagarne äger till att förordna hwad rätt och godt synes, men när ständerne äro sielfwe tillsammans, finner iag dem så berättigade och uplyste, att kunna sielfwe förordna. Ty om ständer, i stöd af grundlagarne, äga rättighet att förordna huru Kongl. Majj:tt skall styra riket, ja, säija, hwilka kongl:a förordningar skola såsom gällande lag anses, fast mera tillhör det ständerna att säija om och på hwad sätt en bok skall komma till deras kundskap som är dem ämnad, och hwaraf de tro sig kunna hämta någon uplysning.

H:r probsten doctor Serenius:⁷³ Det är aldeles nödigt, att sätta rätta notion på saken och tydeligen föreställa sig, hwaruti status quæstionis består, då hwar och en lærer lätteliga finna sig däruti. Frågan är icke den, om boken quæstionis skall läggas på caffehusen i staden eller ett exemplar sändas till hwar sochnestufwa i landet och communiceras med gemene man, utan rätta frågan är, om en bok som är skrifwen för riksens ständer till deras uplysning om landets lagar och hushållning, skall med dem så communiceras. Att däruti finna någon fara och betänkelighet, tyckes mig oförgripeligen wara riksens ständers rätt och heder förnär. Ty det wore att supponera, det de icke hade discretion nog att utröna, hwad för dem sielfwe och riket nyttigt eller skadeligit wore. Iag ponerar casum, att i denna bok wore insinuationer gjorde till revolutioner, till ändringar i regeringssättet eller dylikt, så äro ju ständerne högsta censores och högsta magtägande, att cas-

⁷³ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

sera boken och relegera auctoren till Marstrand eller Smedgården, då hela saken wore därmed ändad. Sådant är här icke att befara, därför hoppas iag, att högwördige ståndet icke glömmet sin magtägande rätt och protestantiske principier, och att vårt stånd aldrig kan falla uti romerska kyrkans maximer, att undertrycka bokwett, propagera mörker och ignorence, och upresa spöken mot sanningen, att därigenom tyrannisera öfwer menskliga förnuftet.

H:r biskopen doctor Halenius: Mig tyckes af discurserne kunna hämta, det nu mera ingen fråga blifwer, om icke h:r commercerådet Nordencrants tryckte skrift må komma för ständernes ögon, hälst den rubriquen sättes därpå, att ständer om hwarjehanda mål kunna få uplysning, utan tyckes här frågan blifwa om ständerne skola sielfwa begära att få se boken, eller wänta, till dess Kongl. Maj:tt, efter dess nådige tillsäjelse genom h:r justitiæcancelleren, täckes sielf förordna om dess öfwerlemnande till ständerne. Det senare wore efter min tanka ordenteligare. Det argumentet, som tages af uplysnings nytta och nödwändighet för ständerne, bör man icke så långt yrka, att man därigenom förringar Kongl. M:ts tillständiga rättighet att efterse och förordna, hwilka skrifter böra komma för allmänhetens ögon, och hwilka icke. Erfarenheten wisar, det mången gifwer sig ut för att kunna upgifwa saker af större wigt, ja som röra det angelägnaste af rikets wälfärd, men wid anställd pröfning befinnes största delen wara föga annat än entusiastari, som i händelse det blefwe utspridt, åtminstone hos de okunnigare torde lämna skadeliga frö till owilja på ett och annat sätt. Jämförelse emellan England och Swerige torde kunna giöras så länge man talar om idea libertatis in genere, men in specie torde befinnas mycken skiljaktighet, och följakteligen hafwa mindre application på Swerige, hwad om Englands skrif- och tryckfrihet förmäles. Och i anseende till alt sådant tyckes mig wara bäst, att ständerne få skriften quæstionis på det sätt Hans Kongl. Maj:tt i nåder för godt finner, då tillika Hans Kongl. Maj:tt icke lærer wägra ständerne den uplysning som wid skriften torde wara nödig.

H:r doctor Celsius: Jag tror icke att riksens ständer kunna med skiäl begripas under den allmänna hopen där okunnighet regerar. Skriften præsenteras här icke åt gemene man utan till riksens ständer, som utgiöra sielfwa hiertat af rikskroppen och förmodas onkeligen hafwa bästa skickelighet att döma om hwarje sak efter dess rätta beskaffenhet. När det talas om friheten samt dess rätta bruk och nytta, har iag förspordt, det jemförelse

emellan Sverige och England äfwen på de högsta ställen blifwit gjord, eller exempel tagit af England. Är det godt i England, att de få uplysa hwarannan, så wida friheten därigenom stadfästes, så har sådant mycken application till Sverige. Här är nu icke frågan om skriftens värde, icke heller bör auctors mer eller mindre goda character qualificera skriften. Det tillhör ständerne att däröfwer decidera. Och om auctor wore enthusiast, eller skriften till wissa delar fanatisk, så må den likafult af ständerne emottagas, då den tillbiudes, och ständerne säija hwad som är godt eller anorlunda, så framt icke ständerne wilja stänga sig sielfwa vägen till uplysning och med det samma afskräcka andre att meddela kundskap.

H:r biskop Halenius: Min förra utlåtelse innehöll 2:ne ting. Först om skriften quæstionis, huruwida den må komma till ständerne på det sätt som auctor nu påsyftar. Därom får hwar och en hafwa sin tanka, och iag har sagt min. Hwad iag däreft sagt om skriffrihetens skadelighet ibland allmänheten, är icke sagt i relation till riksens ständer, hwilka iag ock wet hafwa tillräckelig urskillning, men hwem kan gå i god för det att skriften icke kommer längre, sedan den ibland samtelige ständets ledamöter blifwit utdelt. Man wet ju med hwad begärlighet publiquen söker att få del af de skrifter om hwilka någon quæstion existerat, samt att därwid sparas hwarken kostnad eller möda. Och i sådant afseende har iag trodt den befruktade skadan kunna förekommas, om Hans Kongl. Maj:tt, som allaredan känner skriftens innehåll, skulle sig få utlåta om sättet, huru den må komma till ständernes kundskap. Ständerne må wäl taga emot uplysning, men därföre icke hwar och en skrifwa och framgifwa hwad honom behagar.

H:r biskopen doctor Benzelstierna: Här frågas nu icke om uplysning kan wara god för ständerne: Här frågas icke heller simpliciter, om ständerne hafwa rättighet att emottaga hwad till uplysning upgifwes. Här är icke heller frågan om ständer hafwa rättighet att yttra sig öfwer det, som under namn af uplysning will upgifwas. Det tyckes icke heller wara fråga, om icke skriften quæstionis må komma för ständernes ögon. Mig synes, att om alt detta är emellan oss ingen skiljaktighet. Utan den enda och rätta frågan synes efter min tanka wara den, om riksens ständer böra, och med behörig aktning för Kongl. Maj:tt kunna, immediate af auctor emottaga skriften quæstionis, sedan Kongl. Maj:tt på sätt som här wisas, därwid lagt handen. Jag håller betänkeligit att bejaka denna fråga. Jag will icke neka, det

uti h:r commercerådet Nordencrants skrift kan wara hwarjehanda godt och sådant som kan tjena till uplysning. Bekänner, det iag ock för egen del wille se de samma. Går ock så långt, att om Hans Kongl. Maj:tt icke skulle i nåder täckas samtycka till skriftens öfwerlämnande åt ständerne, och desto större skiäl därtill icke upgifwas, så wore min tanka, det ständerne icke desto mindre torde den samma requirera. Men altsammans detta i sin ordning, och sedan Kongl. Maj:tt som funnit sig föränlåten att lägga hand wid skriften, sig däröfwer först utlåt. Och måge ständerne, efter min tanka, icke förr skriften emottaga, än de af Kongl. Maj:tt den samma åtminstone begärat, då ock Kongl:e Maj:ttts nådiga utlåtande otwifwelaktigt lärer medfölja.

Härwid conformerade sig h:h:r rar probstarne Werander och Lidius.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman: Ehuru iag ej will betaga ståndet dess frihet att sententiera öfwer saken, så finner iag mig dock föränlåten till att påminna, att så mycket man å ena sidan talar om ständernes rättighet att söka uplysning och taga emot det, som till uplysning tjener med mera som här blifwit anfördt och i sig sielft kan wara ricktigt, så mycket bör man komma ihåg konungens rätt, och se till, att emellan bägge desse rättigheter icke blir en sådan collision hwarigenom någonderas rätt lider. Ehuru skriften quæstionis är ämnad till ständerne, är censurerad och tryckt, så har dock sådant skedt emellan riksdagen och tillika det kommit därtill, att Kongl. Maj:tt, som emellan riksdagarne äger jus summum cendi, befalt, det med skriftens utdelande till ständerne skall innehållas, till dess Kongl. Maj:tt sig däröfwer vidare utlåter. Om nu ständerne taga åt sig skriften, förrän Hans Kongl. Maj:tt sig däröfwer utlåt, och följakteligen konungen ohördan, så torde med skiäl kunna frågas, om icke sådant wore att tråda konungens rättighet förnär.

H:r biskopen doctor Beronius: Jag finner af discurserne ingen quæstion wara, om icke boken skall komma fram; men allena om sättet. Jag förbehåller mig, det ståndet icke släpper denna saken så, att man kommer att sakna nödig uplysning. Boken är ju censurerad och måste följakteligen icke innehålla något som stöter emot religion, fundamentallagarne eller bonos mores. England åberopas, såsom exempel af fria regeringar där tryckfriheten tillåtes, men måne icke något dylikt äfwen skier uti souveraine riken. Icke allenast parlamentsacterne i Frankrike blifwa tryckte,

utan ock hwarjehanda raisonnementer om parlamentets giöromål. Wi må icke wägra att taga emot uplysning och det ju förr dess häldre.

H:r doctor Gadolin: Jag tycker mig kunna till närwarande quæstion lämpa hwad uti riksdagsordningens 11 § förmåles om den frihet att wid riksdagen få gå med memorialer till de öfrige stånden, sedan man dem förut uti sitt eget stånd anmält och fått påskrift. Jag anser h:r commercerådet Nordencrants skrift icke annorlunda än ett memorial, det han samman-skrifwit i tanka att först anmäla på riddarhuset och sedan gå därmed till de öfrige stånden i följe af sin riksdagsmannarätt, den han ock uti det nu ingifne memorialet reclamerar. Han har låtit trycka sin skrift på det den skulle wara beqwämligare och kunna läsas af flera. Han har tryckt den samma icke att offentligens säljas, utan framgifwas till ständerne, och är sålunda skriften quæstionis i sielfwa werket hörande till hans nu ingifna memorial, eller lika som ett tryckt memorial.

H:r probsten Manquer: Justitiecancellarens inhibition är icke att sträckas längre, än till riksdagens början. Nu har riksdagen stådt en månad; riksens ständers öfwerläggningar äro började; hwem wet om icke skriften quæstionis kan gifwa uplysning uti ständernas aldräförsta öfwerläggningar. Boken Ärlig Swensk blef emottagen, gaf mycken uplysning om grundlagarnes rätta förstånd wid förleden riksdag, ehuru den war confust nog skrifwen. Wij behöfwa ock nu uplysning om lag, domare och folck, hwilka ämnen Nordencrants säges egenteligen yrka. Hela landet klagar öfwer orättwisa och wäntar med oro, att riksens ständer härå skaffa bot. Hwem hade kunnat hindra Nordencrants at gifwa in sin skrift till ständerne, om han ej låtit trycka den samma, och Kongl:e Maj:tt därigenom fådt tillfälle henne förbiuda? Hans Kongl. Maj:tt har ju ock i nåder försäkrat, wid riksdagarne ej wilja giöra ständerne något intrång uti deras öfwerläggningar? Och begär iag öfwer målet votering.

Superintendenten h:r doctor Lutkeman: Hans Kongl. Maj:tt har ju icke nekat, det boken eller skriften må komma till ständerne, utan allenast i anseende till de därwid warande considerationer förklarar sig wilja låta weta, på hwad sätt sådant skall ske, och emedlertid slagit förbud på den samma. Och när nu Hans Kongl. Maj:tt utlåter sig, och ständerne få skriften, så blifwa både konungens och ständernes rättigheter conserverade.

H:r probsten Bolmstedt: Jag conformerar mig med det, som af doctörerne Celsius och Gadolin blifwit sagt. Skriften må emottagas af Norden-

crants och det ju förr dess häldre. Innehåller den något godt, så bör auctor hafwa tack och heder: är det annorlunda, så må han anses därefter.

H:r biskop Benzeltierna: Jag kan icke anse skriften quæstionis såsom något sådant memorial, som omtalas uti riksdagsordningens 11 §, ty då borde den samma hos ridderskapet och adelen wara anmält och därstädes påskrifwen.

H:r doctor Celsius: Mig förekommer att h:r doctor Gadolin exhaurierat saken och att ingen annan olikhet är emellan ett i riksdagsordningen omrördt memorial och Nordencrants skrift, än att den sednare är tryckt. Hwad angår anmälandet och påskriften uti auctors eget stånd, så har den utblifwit endast genom justitiæcancellarens inhibition. Sådant skulle ock en annan gång kunna skie och hafwa farliga påföljder. Ty hwad skulle wäl det wilja betyda, att Hans Kongl. Maj:tt skulle säija, hwilka memorialer skulle få gifwas in hos ständerne och hwilka icke? Och när en sådan inhibition för denne gången skedt, så hörer det ständerne till den samma utur wägen rödja.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman hemstälte, att discurserne nu kunde uphöra, och gaf proposition: om ståndet samtycker, det må riksens ständer af h:r commercerådet och riddaren Nordencrants emottaga den tryckta skrift, som han uti dess memorial omförmäler, hwarpå af ståndet swarades: Ja.

5 §. En deputation af 12 ledamöter från bondeståndet, anförd af Otto Olofsson, aflemnade ett extractum protocoll⁷⁴ hwaruti bondeståndet, medelst anförde skiäl styrker till det, att husbehofsbränningen af brännewin, nu åter må lösgifwas, så att alla hemmansbrukare måge få tillstånd, att, till egen nödtorft med sina små pannor brennewin tillwerka.

Sedan deputation afgådt, togs detta under öfwerläggning. Och anförde h.h:rar biskoparne Halenius och Beronius hwarjehanda betänkeligheter härwid, såsom i synnerhet, det torde genom denne så många missbruk underkastade wahras återlösgifwande, wanartigt folck taga anledning till friare utbrott i fylleri och hwarjehanda därmed förknippade ogudaktigheter.

H:r doctor Celsius och h:r probsten Manquer föreslogo, om icke någon jemkning härutinnan kunde påtänkas, som wid förra riksdag skiedde, så att

⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 2.

de wid bränningen förefallande missbruk i det möjligaste må förekommas.

Dock som bondeståndet allena talt om husbehofsbränning, hwilken i anseende till mångfaldiga skiäl skulle anses för nödig, men därjemte all tillwärkning med större brännerier samt införsel och försälgning af franskt bränwin är under förra förbudet inbegrepen, och det torde i anseende till åtskillige nu för tiden existerande öma considerationer wara nödigt att härutinnan wilfara bondeståndet, som af denne sak gör så mycket värde, så biföll ståndet ofwannämde extractum protocoll: warandes ståndet icke desto mindre obetagit, att gå in uti de modificationer, som uti en eller annan måtto kunna härwid blifwa projecterade.

6 §. Företogs instruction för urskillningsdeputation, med de af ridderskapet och adelen därwid gjorde påminnelser.⁷⁵

1, 2, 3 och 4 §§ gillades.

Wid 5 § hade ridderskapet och adelen efter det ordet: *fullmäktig*, infört: *allena*, som bifölls.

6 och 7 § gillades.

Wid 8 § befants meningen wara helt annorlunda än han borde, och tillades fördenskull: *icke*, efter orden: hwilka därstädes ej måge wägras.

9 och 10 §§ gillades.

Wid 11 § hade ridderskapet och adelen anmärkt, att i stället för löningar sättes: *enskilte personers ansökningar om löner*, som af ståndet bifölls.

13 § gillades.

Wid 14 § hade ridderskapet och adelen efter orden: *annat tillfälle*, infört: *efter hwad därom särskilt stadgat är*, som bifölls.

Wid 15 § hade ridderskapet och adelen wid slutet tillagt, dock under denne författning ej inbegripit de klagomål, hwartill någon i anledning af 1756 års förordning och reglemente för pensionscassan kunde finnas befogade,⁷⁶ hwarmed ståndet instämde.

16, 17, 18, 19, 20, 21 och 22 §§ gillades.

H:r probsten Forssenius förfrågade sig hwad slut månne skola blifwa om twänne stånd uti urskillningsdeputation stadna öfwer någon sak emot

⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 1.

⁷⁶ Tryckt förordning 10 januari 1757: *Kongl. maj:ts nådige Förordning Och Reglemente, Angående En Pensions Cassa För Arméen.*

twänne. Bemälte probst gaf tillika wid handen det uti riksdagsbeslutet af d:n 14 Dec. 1747,⁷⁷ 15 § finnes något häröfwer stadgat, som ock nu uplästes, och aldenstund instruction ej något förmäler om en sådan casus, fann ståndet för godt, det wid instructions 13 § införes: såsom ock deputation sig rättar efter hwad riksdagsbeslutet af d:n 14 Decemb. 1747 15 § föreskrifwer.

7 §. Genom beskickning gaf borgareståndet tillkänna, att berörde stånd gierna wille samtycka till den af presteståndet föreslagne tillägning wid instruction för secreta handels- och manufacturdeputation, allenast ståndet behagade tillåta en liten ändring wid slutet af samma tillägning, så att det må heta: *och kommer i följe häraf med verkställandet af alla penningars bewiljande och utbetalande at innehållas och hwila till dess riksens ständer på en gång må kunna sig öfwer altsammans utlåta.*

Ståndet fann härwid ingen swårighet, och samtyckte till denne ändring, som å löparen tecknades och återföljde till borgareståndet.

⁷⁷ Tryckt riksdagsbeslut 14 december 1747: *Sweriges rikes ständers beslut, giordt, samtykt och förafskiedat på then almänna riks-dagen som slöts i Stockholm then 14. december år 1747.*

År 1760 den 18 November

1 §. Upbröts det af electorerne författade wal till ledamöter uti secreta och justitiædeputationerne;⁷⁸ warandes till den förra följande ledamöter utsedde:

biskopen herr doctor Osander,
kyrkoherden h:r magist. Peter Alm
probsten h:r magist. Axel Lindblom,
probsten h:r doctor Johan Lindegren,
probsten h:r magist. Sven Almquist,
probsten h. doctor Jonas Wahlborg;
till den sednare:
superintend. h:r doctor Olof Körning,
professoren och kyrkoh. h. doct. Ol. Celsius,
kyrkoherden h:r magist. Joh. Laihiander,
kyrkoherden herr Sven Linderot,
probsten h:r doctor Carl Schröder,
probsten h. magist. Anders Lagerlöf.

2 §. Uplästes instruction för protocolsdeputation.

Wid 1 § anmälte biskopen h. doctor Beronius wara nödigt, det denne deputation sättes uti behörighet, att kunna giöra påminnelse wid saker i gemen som antingen flere åren bortåt hafwa blifwit liggande oafgiorde, eller ock warit besynnerliga hwälfningar underkastade: och nämde h:r biskopen i synnerhet, hwad sig wid Calmare consistorium tilldragit med lectoren Stagnell, som förorsakat h:r biskopen och consistorium hwarjehanda ledsamheter: warandes angelägit, så för consistoriernes, som andre embetsmäns säkerhet, att den saken blefwo något närmare skärskådad.

Högwördigste h:r archibiskopen förmälte wara nödigt, att ståndet fattar h:r biskopen och consistorium under armarne, i händelse de skulle befinnas wara på något sätt lidande, och föreslog, det ståndets ledamöter uti protocolsdeputation anmodas, att efter den anwisning, som h:r biskopen meddelar, noga se på saken, och därest så framdeles skulle pröfwat, med något protocolsutdrag af ståndet understödjas.

⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 27.

För öfrigit gillades instruction med de af ridderskapet och adelen wid 4 och 5 §§ gjorde tilläggningar.

3 §. H:r kyrkoherden Hofgart gaf wid handen, huruledes han kommit i erfarenhet, det en adelsman wid namn Kronaker hos Hans Kongl. Maj:tt giordt underdånig ansökning, som ock nu i afskrift upwistes,⁷⁹ att få sig tillbyta jus patronatus till Hörs och Munkarps sochnar belägna i Lunds stift, Frosta härad och Malmöhus län, med tillhörige fodermaskpenningar och altarespannemål emot wederlag af dess utsockne frälsehemman, Norra Wallåkra, belägit i Malmöhus län, Rönnebergs härad och Quistofta sochn. Hwilken underdånige ansökning, till kongl. kammarcollegii utlåtande remitterad blifwit.

Ståndet kunde ej annat än härwid fästa dess upmärksamhet, och anmodade h:r probsten Ziebet, att i kongl:e kammarcollegio, om denne sak straxt begära närmare underrättelse. H:r probsten Ziebet berättade wid återkomsten, att wälbemälte collegium remitterat saken till landshöfdingen i orten, som hade att höra consistorium och församlingarne samt tillika med dess eget utlåtande inkomma. Ehuru ståndet sålunda icke twiflar, det consistorium i Lund häröfwer hos Kongl. Maj:tt gör behörig remonstration; så anmodades dock h:r biskopen doctor Engeström samt de öfrige ståndets ledamöter från stiftet, höra efter hwad tour denne sak ytterligare får, på det ståndet, om så nödigt pröfwat, må kunna därwid lägga handen.⁸⁰

4 §. H:r probsten Ziebet berättade ytterligare, det han fådt swar af probsten Trägård, angående dess arbete wid svenska psalmbokens öfwerseende, och säger nyssnämde probst, det han wäl, ehuru långwarig siukdom honom träffat, användt lediga stunder till samma arbete, men har dock därwid ej kunnat præstera något besynnerligit och det i brist af behörig instruction, som härwid är nödig och h:r probsten will minnas wara af ståndet wid sidstl. riksdag låfwad.

H:r biskopen doctor Beronius instämde, att wid sidsta riksdag blifwit talt om en sådan instruction, men åtskillige sammanstötande ärender och riksdagens då annalkande slut hade hindrat verkställigheten däraf. För-

⁷⁹ Bilaga till nedan nämnda koncept.

⁸⁰ Jfr koncept till prästeståndets skrivelse till K. Maj:t 4 september 1761 i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 70 (med flera bilagor).

mente för öfrigit, att en sådan instruction nu i hwarjehanda afseende wore nödig, och kan till en stor del författas i anledning af det h. probsten Luth anförer uti företalet till dess arbete wid svenska psalmbokens förbättring.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte angelägenheten af det, att detta arbete, som angår svenska psalmbokens öfwerseende kommo till någon önskelig fullbordan, och anmodade å ståndets wägnar h:r biskopen Beronius jemte 2:ne andre ståndets ledamöter, samma instruction upsätta. Hwilket ock herr biskopen tillika med h:r doctor Hydrén och h:r doctor Celsius sig åtogo. Och kommer h:r probsten Trägård sedermera att få del af samma instruction.

Superintendenten h:r doctor Lagerlöf gaf wid handen, det han på ståndets begäran, i detta ärende skrifwit till herr probsten Bergman, som swarat, det han icke har tillfälle att härwid göra någon utarbetning.

År 1760 den 20 November

1 §. Högwördigste h:r archibiskopen gaf tillkänna, att h:r landtmarskalken och talemännen i går haft sammanträde, då 1:o blifwit talt om instruction för fiskeriedeputation och låfwades project därtill från borgareståndet. 2:o blef öfwerenskommit, att tå något protocollsutdrag eller memorial från stånden afgår, straxt ett exemplar däraf meddelas till hwarje stånd. 3:o ledamöterne af urskillningsdeputation anmodas att efterse, huruwida ansökningar, som ingifwas af ståndens ledamöter för någon menighet eller corps, böra skrifwas på stämplat papper eller icke. 4:o aldenstund urskillningsdeputation för hwarjehanda emellankommande så sent kommit att sitta, så torde termin till beswärens ingifwande kunna prolongeras för private personer till d:n 24 December och för ståndens ledamöter till d:n 10 Januarii nästkommande,⁸¹ som af ståndet straxt bifölls. 5:o om riksdagstidningars utgifwande, och syntes wara nödigt, att sådant skier under behörigt inseende, hwartill projecterades postdirecteuren och statssecreteraren Benzelstierna. 6:o att med rådsalet kommer att dröijjas, till dess riksens ständer sig utlåtit om afskied för h:r riksrådet grefwe Gyllenborg, hwartill han hos Kongl. Maj:tt sig anmält, och blifwit till secrete utskottet

⁸¹ Se ridderskapets och adelns protokollsutdrag samma dag, Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 3.

remitterat. 7:o att bondeståndets taleman gifwit tillkänna, det bemälte stånd will hafwa sina deputerade i secreta utskottet och tänker hos de öfrige stånden sådant anmäla.

2 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis angående instruction för secreta handels- och manufacturdeputation,⁸² hwaraf befants, det bemälte stånd i det öfriga conformerat sig med ridderskapet och adelen samt presteståndet; men tillagt, wid 5 §: dock bör deputationen härwid låta sig angelägit wara och noga tillse, huru de fabriquer, som af wådeld skada lidit, måge kunna åter uphielpas, och sättas i det stånd, som med deras inrättning warit påsyftat. Wid 10 § näst efter orden: *högsta försälgningspris*, införes de följande orden: *på utrikes orter*. Wid nyssnämde § åberopar borgareståndet sig dess yttrande genom protocollsutdrag af d:n 7 hujus om denne §:s ändring angående järncontoiret.

Ståndet biföll de 2:ne tilläggningar, men hwad angår järncontoiret, så will ståndet sig däröfwer framdeles utlåta.

3 §. Uplästes borgareståndets utdrag af protocollet,⁸³ hwaruti borgareståndet förmäler sig på sådant sätt bifalla presteståndets under d:n 8 i denne månad afgifne extractum protocollis angående de emellan riksdagarne utfärdade kongl. förordningar, att sådant må sträcka sig äfwen till de kongl. förordningar och allmänna bref, som förr sidsta riksdag utkommit, men icke af riksens ständer blifwit öfwersedde, samt att ständerne af Kongl. Maj:tt begära, det emellan riksdagarne inga nya och af riksens ständer sielfwe eij tillstyrkte förordningar eller allmänna bref måge utfärdas, annars än när rikets oumgängeliga wälfärd sådant fordrar.

Därjemte föredrogs bondeståndets extractum protocollis af d:n 14 i denne månad,⁸⁴ däruti bondeståndet förmenar wara angelägit, att icke allenast de sedan sidsta riksdag utkomne förordningar och reglementer måge, jemte de som ej förut af riksens ständer blifwit öfwersedde och fastställte, ifrån Kongl. Maj:ttts cancellie upgifwas och till justitiædeputation inlämnas, utan ock bemälte deputation åligga, att enligit dess instruction demsamma noga granska och genomse, samt öfwer hwarje förordning och reg-

⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 3.

⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 2.

⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 4. Jfr prot. 12 januari 1761 nedan.

lemente särskilt betänkande upgifwa, då de förordningar, som winna stadfästelse, kunna i riksdagsbeslutet intagas.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och anfördes hwarjehanda betänkeligheter, som wilja sig förete wid det af borgare- och bondestånden yrkade öfwerseende äfwen af de kongl. förordningar, som för sidsta riksdag utkommit; men ärendet uppskötts till vidare öfwerläggning då löparen till ståndet ankommer, och man tillika får se i hwad slut ridderskapet och adelen stadnat.

4 §. Föredrogs bondeståndets extractum protocolli af d:n 14 i denne månad,⁸⁵ hwaruti bemälte stånd i anseende till den klagan, som ifrån alla rikets provincier förspörjes öfwer brist på slantar och nödigt skiljemynt, håller för angelägit, att en underdånig föreställning härom afgår till Kongl. Maj:tt på det så kraftiga utvägar ofördröjeligen måtte widtagas, att tillgång må blifwa på slantar och skiljemynt öfwer hela riket.

Ståndet fann för godt, att remittera saken till secreta utskottet, som igenom bancodeputation ej lärer underlåta detta mål behörigen besörja.

5 §. Uplästes extractum protocolli från secreta utskottet af d:n 17 i denne månad,⁸⁶ hwaruti bemälte utskott, i anseende till anförda skiäl, rikens ständers ompröfwande hemställer, om icke kammar-, oeconomie- och commercedeputation kunde updragas, att under sammanträde med statsdeputation närmare undersöka, huruwida de skiäl och omständigheter nu uphördt, som under förflutne riksdag gifwit anledning till förbudet emot bränwinsbrännandet, samt hwad jämkning denne sak kunde fordra, på det å ena sidan rikets förmån, och å den andra rikens undersåtares hushållsbehof må kunna winnas, hwarefter berörde deputationer till rikens ständer hafwa att skyndesammast afgifwa deras utlåtande.

Ståndet biföll detta så mycket häldre, som de wid bränwinsbrännandet befarade missbruk, torde härigenom kunna förekommas.

⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 3. Tryckt i *BdP* 8, bil. 3.

⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 4.

6 §. H:r justitiarien Faxell företrädde med en deputation af 12 personer från borgareståndet, och förmälte, att borgareståndet förehaft secrete utskottets extractum protocolli angående brännewinsbrännandet och stadnat i det slut, att, i stället för att den saken efter secrete utskottets förslag öfwerlämnas till kammar-, oeconomie- och commercedeputation, så må en bewillningsdeputation sättas, som har att undersöka och till riksens ständer upgifwa, hwad författning må tagas så wid salu- som husbehofsbrännande: och låfwade deputerade med första häröfwer aflämna sitt stånds extractum protocolli.

7 §. Uplästes extractum protocolli från bondeståndet, af detta datum,⁸⁷ hwaruti bondeståndet förmäler, det torde wäl någon jemkning wid brännwinsbrännandet, som secrete utskottet genom dess extractum protocolli synes påsyfta, blifwa nödig, men föreställer tillika såsom nödigt, att till winnande af tiden och att undwika ytterligare lidande för landtmannen, husbehofsbränningen likafullt nu må lösgifwas, men alla stora werk och salubrännande, så i staden som på landet förblifwa under det förra förbudet, till dess riksens ständer fådt härom närmare stadga och förordna.

8 §. Genom extractum protocolli af d:n 17 i denne månad,⁸⁸ som uplästes, anhåller secrete utskottet, det inga penningeutgifter måge af riksens ständer under närwarande riksdag bewiljas, innan secrete utskottet blifwit hördt, hwad tillgång på medel till hwart och ett förekommande behof må kunna gifwas, på det riksens ständers författningar, utan sådan utdrägt på tiden, som en eller annan gång till förene kunnat sig tilldraga, må blifwa beledsagade med den snara werkställighet, som i sig sielf är så nödig, nyttig och anständig. Hwilket af ståndet bifölls.

9 §. Ankom ett memorial med påskrift och bifall af ridderskapet och adelen, undertecknat af Matthias Odenkrants, angående riksdagstidningars utgifwande, samt tillstyrkande, att desse tidningar må utgifwas under expeditionsdeputations upseende.

⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 5. Även 1 december.

⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 3.

Wid öfwerwägandet häraf fant ståndet tjena till allmänhetens nytta, det riksdagstidningar, så nu, som wid förledne riksdag blefwe af trycket utgifne; men aldenstund riksens ständer torde finna nödigt att giöra någon ytterligare författning wid denne deputation till sakernes skyndesamma expedierande, och det utan all twifwel skulle hindra deputation i dess egentliga arbete, om den med riksdagstidningen skulle sysslesättas; det utom dess är nödigt, at någon secrete utskottets ledamot härwid lägger handen, aldenstund åtskillige expeditioner gå till Kongl. Maj:tt ifrån secrete utskottet, hwarwid behörig urskillning bör anställas, i hwilka afseender nu warande h:r statssecreteraren von Hermansson, under förledne riksdag besörgde detta ärende; så resolverades, att ståndet på det sättet bifaller åfwanämde memorial, att riksens ständers expeditionsdeputation upgifwer målen till herr statssecreteraren och riddaren Benzelstierna, som drager försorg om riksdagstidningarnes öfwerseende och utgifwande.

10 §. De af ståndet utsedde ledamöter till secreta deputation, aflade den föreskrefne eden.

11 §. Notarien magister Stenbeck, gaf wid handen, att då han i går wid middagstiden uti något ärende upkommit i kyrkan, så hade hustrun, som, uppå waktmästarens anmodan, besörjer städningen uti ståndets rum, berättat, att en dräng förmiddagen insatt en förseglad säck, som skulle höra ståndet till; men hwem drängen warit eller af hwilken han wore utskickad wiste hustrun icke att säjja.

H:r kyrkoherden doctor Celsius berättade härwid, det h:r commercerådet Nordencrantz genom en utskickad låtit weta, att sedan han fådt höra, det riksens ständer behagat resolvera till emottagande af den skrift, som han låtit trycka, så wille han nu samma skrift till ståndets ledamöter aflämna, och att följakteligen behörige exemplar af berörde skrift woro till den ändan upsände.

Sedan fördenskull ståndet genom giord beskickning blifwit underrättat, att samtliga de öfrige stånden resolverat, det boken quæstionis skulle emottagas, ja, att den allaredan uti borgareståndet wore under utdelning bland ledamöterne, och ståndet icke heller kunde afse, hwad för slags expedition ifrån ständerne uti en sak af sådan beskaffenhet wore att widtaga; så anbefaltes notarien efter sluten session öppna säcken, och medelst på-

skrift å hwarje exemplar denne skrift ibland ståndets ledamöter utdela: hwarwid dock högwördigste herr archibiskopen gjorde det förbehåll, att hwad nu uti denne casu particulari blifwit verkställt, må ingalunda dragas till præjudicat wid andre saker, utan att blifwa från riksens ständer behörigen expedierat.

12 §. H:r probsten Forssenius upläste, hwad han uppå ståndets anmodan, under d:n 14 hujus projecterat såsom underdånig skrifwelse till Kongl. Maj:tt, angående capellanernes dagswerkspenningar för deras boställen.

Härwid förmälte herr kyrkoherden Linderot, huruledes capellanerne i Halland, genom kongl. kammarrevisions utslag af d:n 31 Jan. 1759, blifwit ålagde att betala hemmansräntan för deras boställen, hwarwid äfwen åtskilliga efterräkningar för framflutna år blifwit författade. Cappellanerne hafwa fuller wändt sig till Kongl. Maj:tt med underdåniga beswär häröfwer, såsom ock med underdåniga böneskrifter anhållit om befrielse från denna mistning i deras ringa lön, samt alt för mycket graverande efterräkning, och i synnerhet om nådigste inhibitorial uti den utmätning hwarmedelst de hotas, men ännu icke wunnit Kongl. Maj:tts nådiga utslag i någonthera delen, utan har kongl. kammarrevisions dom gått öfwer dem i fullbordan. Och hemställte fördenskull h:r kyrkoherden Lindroth, om icke ståndet skulle behaga på något sätt antaga sig desse capellaners sak, och så wäl hos Kongl. Maj:tt deras ansökning i underdånighet understödja, såsom ock i händelse Kongl. Maj:tts utslag föllo dem emot, hos riksens höglofl. ständer härutinnan söka rättelse, på det cappellanerne må få oqwaldt besittja de boställen, uti hwilka de fått wederbörlig immission och besutit, till dess detta bekymmer förledit år kom dem uppå.

Som tiden nu war förliden uppsköts detta till en annan gång.

13 §. H:r probsten doctor Serenius anmälte, det ståndet i behiertande af hinder wid literaturen och bokwett, torde finna nödigt att tänka på huru det höga priset på papper och tryck, som nu på en tid ansenligen stigit, kunde i någor måtto fällas, och upläste ett project till extractum protocolli i detta ämne, som blef liggande på bordet till vidare öfwerläggning.

År 1760 d:n 27 November

1 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att electorerne i går eftermiddagen trädt tillsammans och walt ledamöter till de öfriga riksens ständers deputationer. Voteringen upbröts och befans som följer:

– kammar-, oeconomie- och commercedeputation:

superintendent:n h:r doctor Lütke-man,
probsten h:r magister Lindblom,
probsten h:r magister Hellstadius,
probsten h:r magister Forssenius,
probsten h:r magister Humbla,
probsten h:r doctor Serenius,
kyrkoherden h:r magister Lenngren,
probsten h:r magister Hellberg,
kyrkoherden h:r magister Gagner,
k. öfwerhofpred. h. magist. Grunnerus,
probsten h:r magister Mathesius,
kyrkoherden h. magist. Laihiander,
kyrkoherden herr Klot,
kyrkoherden h. magist. Kollinius,
probsten herr magister Staf,
probsten herr Åkerman;

– bergsdeputation:

biskopen h:r doctor Benzelstierna,
biskopen h:r doctor Menander,
probsten h. magist. Tiburtius,
probsten h:r doctor Lindegrén
kyrkoherden h:r magist. Wigelius,
probsten h. magister Brunnus;

– tulldeputation

biskopen h:r doctor Halenius,
probsten h:r magister Manquer,
probsten herr Palmærus,
professoren h:r doctor Gadolin,
k. öfwerhofpred:n h. magist. Grunnerus,
kyrkoherden h:r magist. Kollinius;

– fiskerideputation:

kyrkoherden h:r magist. Lenngren,
probsten h:r doctor Wahlborg,
kyrkoherden herr Klot,
probsten herr Åkerman;

– landt- och siömilitiæoeconomiedeputation:

biskopen h:r doctor Lamberg,
kyrkoherden h:r magist. Wikman,
comministern h. magist. Diurman,
domprobsten h:r doctor Filenius,
probsten herr magister Humbla,
kyrkoherden h. magister Gagner,
probsten h. magister Almquist,
probsten h. magister Mathesius,
probsten h. magist. Bolmstedt,
kyrkoherden herr Hofgardt,
kyrkoherden herr Linderot,
probsten h:r magister Brunnius;

– protocolsdeputation:

biskopen h:r doctor Engeström,
probsten h. magister Werander,
kyrkoherden h. magister Alm,
kyrkoherden h:r magist. Wikman,
probsten herr Meurling,
probsten h. magister Tiburtius,
probsten h. magister Hellstadius,
probsten h. magister Humbla,
probsten herr Hiortsberg,
probsten h. magister Alin,
kyrkoherden h:r magister Wigelius,
kyrkoherden herr Hofgardt,
domprobsten h:r doctor Fortelius,
probsten h. magister Arfwidson,
probsten h:r doctor Carl Schröder,
probsten herr magister Brunnius;

– allmänna beswärs-deputation:
 biskopen herr doctor Halenius,
 superintendenten h. doctor Lagerlöf,
 professoren h. doctor Hydrén,
 profess:n och kyrkoherd:n h. doctor Celsius,
 kyrkoherden h:r magister Alm,
 comministern h:r magist. Diurman,
 probsten herr Meurling,
 probsten h:r magister Forssenius,
 probsten h:r magister Humbla,
 probsten h. magister Troilius,
 probsten h. magister Hellberg,
 probsten h. magister Almquist,
 professoren h. doctor Gadolin,
 probsten h. magister Mathesius,
 probsten h. magister Bolmstedt,
 probsten h. magister Ziebet,
 probsten h. magister Arfwidson,
 probsten herr doctor Wahlborg,
 kyrkoherden herr Klot,
 probsten h:r doctor Carl Schröder,
 probsten h. magister Lagerlöf,
 probsten h. magister Staf,
 probsten h. magister Brunnius,
 probsten herr Åkerman.

2 §. Justerades protocollet under d:n 14, 18 och 20 i denne månad, och för-
 mälte härwid högwördigste herr archibiskopen, att aldenstund h:r probsten
 doctor Serenius nu är ledamot uti kammar-, oeconomie- och commerce-
 deputation, så torde ock de öfriga ledamöterne af bemälte deputation så
 komma öfwerens, att bemälte h. doctor blir ledamot uti commerceutskot-
 tet, på det han, som allaredan ingifwit till riksens ständer sina tankar öfwer
 angelägna ämnen, i synnerhet wexelcoursen, må hafwa tillfälle, att ytterli-
 gare befordra samma saker, hwarwid ståndet icke hade något att påminna.

Wid 3 § under förstnämde datum, berättade h:r probsten Lindblom, att
 det nu blifwit resolverat, det capellanerne, hwad dagswerkspenningarne

angår, blifwa bibehållne wid 1731 års förordning,⁸⁹ och fann sålunda ståndet wara onödigt, att därwid lägga handen. H:r biskopen doctor Halenius, som detta ärendet anmält, fägnade sig häröfwer och tackade icke desto mindre ståndet, som behagat wisa ömhet för denne capellanernes angelägenhet.

Wid 4 § under d:n 18 Nov. anmodades h:r biskopen doctor Menander, att biträda de förr nämde ståndets ledamöter wid instructions projecterande för dem, som sysselsättas med svenska psalmbokens öfwerseende.

Wid 5, 6, 7 och 8 §§ under d:n 20, erhindrades, att det torde nog långt på tiden ankomma och landtmannen blifwa mindre hulpen, om saken angående bränwinsförbudet skulle remitteras till kammar-, oeconomie- och commerce- samt statsdeputationerne som secrete utskottet föreslagit eller ock efter borgareståndets project en bewillningsdeputation sättas, och hemställte sålunda h:r probsten doctor Serenius om icke, efter bondeståndets förslag, ståndet kunde lösgifwa husbehofsbränningen, och saken i öfrigit ankomma på de af secrete utskottet projecterade deputationers utarbetning.

Härunder ankom en deputation från bondeståndet, som först aflade hos presteståndet tacksäjijelse, för det ståndet med willfarighet ansedt bondeståndets anmälan angående husbehofsbränningen, men förmälte tillika, att den härigenom för landtmannen påsyftade förmån torde, om icke aldeles uteblifwa, dock nog länge uppskiutas, om någotdera af de förslagen blifwa widtagne, som secrete utskottet och borgareståndet upgifwit. Och som bondeståndet gärna önskade, att få sina pannor lösa till juhl, så anhöllo deputerade om ståndets bifall därwid, hälst bondeståndet under detta lösgifwande allena förstår husbehofsbränningen, och will att de större werk och alt salubrännande skola under det förra förbudet wara begrepne, som ock bondeståndet för sin del gärna will gå in uti den jemkning, som riksens ständer, efter sakens behöriga utarbetning finna för godt att widtaga.

Deputation afträdde och uppsköts med sakens sluteliga afgjörande.

Continuerades med protocollets justering.

⁸⁹ Tryckt resolution 14 september 1731: *Kongl. Maj:ts nådige Resolution Och Förklaring Uppå the allmänne Beswär, som thes trogne Undersåtare af Riksens Prästerskap wid thenne Riksdagen i underdånighet andragit*, § 7.

Wid 9 § förmälte h:r probsten doct. Serenius, att det torde i wist afseende wara bättre, det expeditionsdeputation drogo försorg om riksdagstidningarnes utgifwande, hälst ock då hälften af et arfwode, som därwid bestås, kunde anslås till den genom wådeld förolyckade S:t Mariæ kyrka: anfördes äfwen af h:r kyrkoherden Hofgardt, att en del documenter som hörde till expeditionsdeputation, hade under sidsta riksdag förkommit, hwaribland h:r probsten Meurling nämde de acter som angå presterskapets rättigheter på Gottland, hwilka ståndets ledamöter, uppå ståndets anmodan efterfrågat, men ännu icke kunnat få rätt uppå.

I anledning af detta sidsta begärte h:r superintendenten doctor Lütke-man, det wille ståndet, genom utdrag af protocollet understödja ståndets ledamöter uti expeditionsdeputation till att få behörig redo uti denna presterskapets angelägenhet, hwilket ock bewiljades, af följande innehåll:

S.d. Anmältes, det något twifwelsmål upkommit wid expedition af § uti bondeståndets allmänna beswär wid förledne riksdag,⁹¹ och anmodades ståndets ledamöter uti riksens ständers expeditionsdeputation, att af acterne giöra sig härom noga underrättade, samt sedermera därom berättelse till ståndet afgifwa.

Wid 11 § förmälte högwördigste herr archibiskopen, att sedan nu h. com-mercerådet Nordencrantzes bok eller tryckta skrift blifwit utdelad, hwid hwilken åtskillige critiquer blifwit giorde, och det kunde hända, att därutinnan äfwen innehölles något som med wår religion eller evangeliska lära wore mindre öfwerensstämmande, som i synnerhet förtjenar ståndets upmärksamhet, så hemställte högwördigste herr archibiskopen, om icke wissa ståndets ledamöter wille åtaga att genomläsa denne skrift och sedermera gifwa wid handen om något däruti innehålles, som behöfwer rättelse. Ståndet samtyckte härtill, och åtogo sig h:r biskopen doctor Haleni-

⁹⁰ Tomrum lämnat i prot.

⁹¹ Tryckta i *BdP* 7, s. 319–366. Jfr tryckt resolution 29 november 1756: *Kongl. Maj:ts nådige resolution och förklaring uppå the allmänne beswär och ansökningar, hwilka thesz trogne undersåtare af riksens allmoge uti Sverige och Finland, igenom theras utskickade fullmäktige, wid sidsthållne riksdag, i underdånighet ingifwa låtit.*

us, h:r biskopen doctor Benzelstierna, kongl. öfwerhofpredikanten h. doctor Schröder, och h. kyrkoherden doctor Celsius detta öfwerseende.

Wid 12 § berättade h:r kyrkoherden Linderot, att Hans Kongl:e Majj:ts nådiga utslag med första förwäntas öfwer capellanernes i Halland underdåniga ansökning, och lät sålunda ståndet därwid tills vidare bero.

4 §. H:r probsten Hiortsberg hemstälte, om icke wissa dagar i weckan kunde utsättas till ståndens sammanträde in plenis.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte härwid, det man nu i början icke så ofta kunnat hålla plenum, aldenstund deputationerne icke ännu hunnit journera plena med ämnen till deliberationer, icke heller allmänna beswären ännu blifwit utredde, så att ståndet kunnat sig dem företaga; secrete utskottet utomdes warit sysselsatte med hwarjehanda pressante och rikswårdande ämnen.

Detta togs uti ytterligare öfwerwägande, och stadnade ståndet, efter åtskilliga discourser i det slut, att ehuruwäl man icke så noga kan utsätta på hwilka dagar hela riksdagen öfwer plena komma att hållas, hälst emellankommande ärender kunna därutinnan giöra någon ändring, hwilket efter omständigheterna kommer att besörjas efter herrar talemännens hemställande till stånden, så önskade dock ståndet för sin del och trodde sig tillika hafwa rättighet att besluta, det plenum kunde i det möjligaste hållas 2:ne dagar i weckan, och anmodades högwördigste herr archibiskopen, att wid nästa herrar talemännens sammanträde sådant anmäla, hwilket ock högwördigste herr archibiskopen låfwade.

5 §. Börjades med upläsandet af instruction för tulldeputation, men uppsköts till nästa gång efter h:r doctor Gadolins begäran, hälst ock tiden nu war förliden.

1760 den 1 December

Som ståndet för första gången war tillsammans uti det i Herrans namn nu ingångne nya kyrkoår, öppnade högwördigste herr archibiskopen session med bön till Gud om dess nåd och wälsignelse, så wäl öfwer den christeliga församlingen och hela riket i gemen och riksens ständer, som i synnerhet öfwer ståndet, till att under samdräktig kärlek, frid och enighet söka

Guds namns ära, vårda religionen samt befordra allmän och enskilt wälgång; uti hwilken bön och önskan hela ståndet instämde.

1 §. Superintendenten h:r doctor Körning begärte utdrag af protocollet öfwer det han under d:n 4 sistl. Nouembris i ståndet anmält, angående h:r probsten magister Högströms predikningar, som bewiljades.

2 §. Genom utdrag af protocollet af d:n 24 i denne månad, som uplästes,⁹² hemställer urskillningsdeputation, att instruction för bemälte deputation må blifwa genom trycket allmänneliga kundgiord, som bewiljades.⁹³

3 §. Justerades protocollet af d:n 27 Novemb. sidstledne.

I anledning af 2 § frågade högwördigste herr archibiskopen, hwaraf det kommit, att h:r probsten doctor Serenius icke blifwit ledamot af kammar-, oeconomic- och commercedeputations commerceuskott, som dock wid förledne session⁹⁴ war af ståndet beslutat.

H:r probsten Mathesius gaf wid handen, att utom det en del ledamöter måst skynda sig till urskillningsdeputation, som äfwen då war tillsammans, så hade ock wid omröstandet till ledamöternes fördelning uti utskott, den oordentelighet sig tilldragit, att uppå en zedel woro allenast 15 namn upförde, och hade wid voternes sammanräknande h:r doctor Serenius ej fådt så många röster, att han till detta utskott blifwit nämnd.

H:r superintendenten doctor Lütkekan berättade, att han nu wäl icke kan påminna sig hwilka namn stodo på den omnämde zedeln, men utom det att ett namn felade, så hade samma zedel genom utstrykning warit något maculerad, och då h. doctorn hemställt ledamöterne om denne zedel skulle casseras eller antagas, så hade samtelige bejakat det förra, hwartill ock h:r doctorn trodde sig hafwa anledning af det som uti ståndet wid dylika tillfällen kan hafwa skedt. Och förklarade för öfrigit h:r doctor Lütkekan, det han på alt sätt wördar ståndets beslut, men hade icke förstådt, att ståndet i detta mål fattat något wist beslut, hälst ock h:r doctor Serenius sig däruppå icke beropat, utan hade h:r doctor Lütkekan ansedt den af herr

⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 2.

⁹³ Utgiven 8/12 1760: *Instruction, Hwarefter Riksens Ständers Urskillnings Deputation sig hädanefter hafwer at rätta.*

⁹⁴ *sesssion* i prot.

archibiskopen giorda proposition såsom en wälgrundad recommendation, den han ock för sin del önskat skola gå i verkställighet, ehuru han tillika ej kunde wägra ledamöterne den voteringsfrihet som de hwar för sig trodde sig äga.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig hafwa wäntat, det ståndets ledamöter uti denne deputation för ståndets beslut som ock nu står fast sedan protocollet är justerat haft den agtning, att h:r doctor Serenius genom detta utskott kommit in uti secreta handels- och manufacturdeputation, där han kunnat giöra mycken nytta i synnerhet uti de angelägna ämnen som han redan upgifwit, och skulle i anseende till alt detta h:r archibiskopen gärna se, som han ock trodde wara ståndets önskan, att detta på något sätt blefwo remedierat.

H:r doctor Celsius instämde härmed och tillade, att det är af mycken consequence, det ståndets beslut gå i fullbordan, men önskade att något expedient nu kunde upfinnas, som kommo öfwerens med ståndets wärdighet.

H:r probsten doctor Serenius förklarade, att han så mycket mindre will attendera eller truga sig in i detta utskott, som han warit sinnad att afsäija sig denne deputation, men sedan han nu förnimmer, att ståndet däröfwer giordt någon författning, så bör han därwid acquiescera.

H:r probsten Mathesius förmälte, att ehuru han har förtroende för alla de ledamöter, som till detta utskott blifwit nämde, ehuru han ock för egen del skulle åstunda, att få se in uti de ärender, som uti secreta handels- och manufacturdeputation förefalla; dock som han har all öfwertygelse, att h:r doctor Serenius possiderar en widsträckt insigt uti desse ärender, och det allmännas förmån bör sättas framför egen, så föreslog h:r probsten Mathesius, att lottning må anställas emellan de 4 ledamöter, som till detta utskott blifwit nämde, och endera lämna h:r doctor Serenius rum.

H:r kyrkoherden Laihiander sade sig ingalunda wilja wara ansedd så som den där haft mindre aktning för ståndets beslut, och conformerade sig sålunda i den delen med det h. superintendenten Lutkeman förklarar, men hwad sielfwa saken angår, så önskade han, att något sådant expedient widdtages, som icke stötte någondera delen; wore ock nögd med den lottning som h:r probsten Mathesius projecterat.

H. kyrkoherden Klot förklarade sig icke heller hafwa förstådt, det ståndet häröfwer tagit något sådant beslut, som inskränkt samtelige deputa-

tionsledamöternes walfrihet, och hwad lottningen angår, trodde han sig därifrån böra undantagas, så wida han wid den uti deputationen skedde omröstning, haft den största pluralitet.

H:r probsten Åkerman protesterade äfwen emot denne lottning, och förmälte h:r doctor Lütkekan at h. probsten Mathesius på ett med heder utmärkt sätt skulle göra ståndet till wiljes, om han wille lämna sitt rum till h:r doctor Serenius.

H:r biskopen Lamberg hemställte, om det icke kunde tillåtas, att fem ledamöter woro uti detta utskottet; hwarjemte af h:r probsten Bolmstedt⁹⁵ erindrades, att ehuru han ingalunda will tränga sig in uti denne deputation, eller klandra electorenes wahl, så hade det dock hos honom werkat någon upmärksamhet, att ingen af Lunds stift woro till denne deputation utnämnd, då likwäl åtskillige angelägenheter, och i synnerhet den bekante storstiftsdelningen, woro för detta stiftet att bewaka; såsom ock h:r kyrkoherden Wikman sade sig anmärka, det icke heller någon af Upsala stift woro till ledamot antagen, ehuru stiftet håller de mästa riksdagsmän.

Efter flere discourser fastställte ståndet dess beslut, att h:r probsten doctor Serenius blifwer deputerad uti kammar-, oeconomie- och commerce-deputations commerceutskott, hwarjemte ståndet fant nödigt, att h. probsten Bolmstedt i anseende till ståndets angelägenheter i de skånska provincier antages i h:r doctor Serenii ställe till ledamot uti bemälte deputationens kammarutskott, hwilket ståndets deputerade genom utdrag af protocollet skulle meddelas.

Hwarjemte högwördigste herr archibiskopen förmälte sig wilja hos h. landtmarskalken och de öfrige talemän föredraga, det må denne deputation med 2:ne ledamöter blifwa förökad, då äfwen h:r kyrkoherden Wikman därtill kunde blifwa antagen.

H:r kyrkoherden Wikman utlät sig, att han härwid mera sedt på stiftets rättighet, än haft egen afsigt, ty för egen del wille han häldre afsäija sig den deputation, än att däröfwer någon owiss quæstion skulle formeras.

Wid 4 § frågade högwördigste herr archibiskopen huru det lider med de allmänna beswärens öfwerseende, och gåfwo deputerade tillkänna, att man därmed nu snart kommer till slut, sedan det äfwen blir öfwersedt, hwad capellanerne kunna hafwa att andraga, och förklarade högwördigste herr

⁹⁵ *Bolmstedt* i prot.

archibiskopen, att de i ståndet komma att föredragas, så snart ifrån andre ärender in pleno kan gifwas någon ledighet, såsom ock angelägenheten torde fordra, att ståndet stundom eftermiddagarne till allmänna beswärens öfwerseende kommer tillsammans, på det ståndet därigenom från andre riksdagsärender icke må hindras.

4 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att h:r landtmarskalken och talemännen i går warit tillsammans, då 1:o h. grefwen och landtmarskalken efterfrågat, hwilka allmänna mål ännu äro uti stånden oafgiorde, hwarpå af de öfrige talemännen blifwit swarat. 2:o har h:r landtmarskalken proponerat, det rådsualet uti denne wecka torde kunna gå för sig, och att samtliga stånden nu i dag lära komma öfwerens därom, hwaröfwer deputation ifrån ridderskapet och adelen förwäntas. 3:o hade h:r landtmarskalken begärt, det saken angående jerncontoiret med första må afgiöras, emedan instruction för secrete handels- och manufacturdeputation eij kan förut expedieras. 4:o högwördigste herr archibiskopen hade gifwit wid handen ståndets beslut, angående 2:ne plenidagar i weckan, hwarwid h:r landtmarskalken och h:r borgmästaren Kierman berättat, att samma ärende hos ridderskapet och adelen samt borgarestånden warit under ventilation och torde i dag närmare utlåtande därom komma ifrån riddarhuset. 5:o har högwördigste herr archibiskopen påmint om acter som saknas wid expeditionsdeputation och tillsade h. landtmarskalken riddarhussecreteraren att därwid hålla behörig reda och ordning.

5 §. Justerades det protocollsutdrag, som h:r doctor Celsius och h:r doctor Serenius upsatt angående pappersprisets lättande, samt afgiftens uphäfwande på inkommande böcker, så lydande:

Dat. d:n 27 November

Hos presteståndet kom i öfwerwägande, den stora olägenhet, som lärowerken i riket och goda studier, eij mindre än allmogen och menigheten i anseende till underwisning uti christendomskundskapen, måste erfara igenom papperets samt böckers däraf flytande stegrande till ett odrägeligit pris. Ståndet som närmast har tillfälle att utröna dessa olägenheter, fant wäl wid denna öfwerläggning åtskilliga orsaker, hwilka hwar på sitt sätt härtill bidra; men will dock för denna gången endast fästa sin upmärksamhet wid papperspriset. Hwarunder ståndet sig erindrar huruledes wid 1747 års riksdag, den då warande manu-

facturdeputationen tillstyrkt riksens ständer, att snarare lätta än betunga pappersprisen emedan papperet wore en rudimaterie den boktryckarne måste nyttja, och med dess belastande, stegringen uppå utkommande böcker oundwikeligen förknippades. Men som wid sidstedne riksdag, ehuru imposterne på papper då redan woro nog dryga, de samme icke desto mindre blefwo förhöijde med 4 d:r 16 öre på hwart ris så skrif- som tryckpapper. Ty hafwa fölgherne däråf wisat, att papperet som förut såldes till 9 à 10 d:r k:mt riset, straxt därefter stegrades till 16, 18 à 20 d:r k:mt, hwarigenom förlagscapitalet ökades till alterum tantum, och således alle böcker, som till allmänhetens tjenst äro oumgängelige, i följe däråf till snart dubbelt pris af förläggare har måst upsättas. Och ehuru kongl. cancelliecollegium, igenom dess utgångne kundgiörelse af d:n 27 October 1759 angående förekommandet af tryckte arbetens stegrande utöfwer ett billigt pris, har med en stadgad taxa för arket, trodt sig en sådan böckernes stegring kunna förekomma, synes likwäl detta botemedel aldeles wara otillräckeligit, så länge den rudimaterie, hwilken wid boktryckerierne brukas skal, på åfwananförde sätt förblifwer belastad. Fördensskull och på det studier och nyttiga wettenskaper, igenom ett alt för tungt tryck, icke i riket måtte hindras och förqwäffjas, samt allmogen och de fattige af menigheten, då de betarfwa oundgängelige böcker till underwisning i christendomen, icke måtte öfwer förmågan beswäras wid sådane böckers anskaffande, har ståndet trodt sin skyldighet fordra, att till de öfriga respective ståndens ompröfwande hemställa, om icke högsta nödwändigheten fordrar, att den manufacturfond till 4 d:r 16 öre p:r ris som wid sednaste riksdag pålades, nu straxt warder uphäfwen, på det de som till nästa år tänka förskrifwa denna wara till det allmännas tjenst, måge i tid därom kunna föranstalta, och de åfwananförde olägenheter således i någon måtto afhielpas. Hwarjemte ståndet äfwen ömsint betraktade, huruledes den ganska dryga consumtionsaccisen, till 60 d. för 100 riksdalers wärde, hwarmed alle böcker, som de lärda till tjenst och wettenskaperna till förkofran utifrån införskrifwas, äro beswärade, icke annat kan, än af sig föda olägenheter, hinder och ledsnad för alla dem, hwilka wid universiteterne eller anorstädes i riket, med frie konstens och wettenskabers upodling sig wilja sysselsätta, i synnerhet enär böcker ifrån Frankrike, England eller Danmark skola införskrifwas, där inkiöpsprisen i och för sig sielfwe äro så höga, att de ingen vidare förhöijning synas tåla kunna. Fördensskull och som uti ett wälbeställt rike, alle wägar till kundskaps winn-

ande samt frie konstens och bokwetts förkofring, snarare böra göras gina, lätta och beqwäma, än tunga, swåra och plågsamma, och den winst, hwilken riket af åfwannämde pålaga drager, tyckes wara af mindre betydande än den skada som wettenskaperne dymedelst skulle kunna tillfogas. Ty fant ståndet för dess del billigt, det den consumtionsaccise, som för utifrån inkommande oinbundne och häftade böcker, hittills blifwit erlagd, måtte hädanefter uphöra, dock således att scholæböcker och mindre nya uplagor af grekiske och latinske auctores, därunder icke böra begripas, emedan ståndet skiäligen önskar, det slike uplagor, medelst wederbörandes flit och omtanka, riket till winst och heder, af inhemske tryckerier, efterhanden måtte warda utgifne. Hwilket alt med de öfrige respective stånden wederbörligen skulle communiceras.

H:r kyrkoherden Lenngren hölt före wara betänkeligit, att uphäfwa all afgift på utifrån inkommande papper, emedan de inrikes pappersbruken därigenom skulle lida, för hwilkas uphielpande denne afgift wid förledne riksdag blef papperet ålagd. Ändamålet kunde efter h:r kyrkoherdens tanka winnas, om afgiften togos från det papperet, som upgår till tryckerierne, och torde utom dess wara gagneligit, om kongl. cancelliecollegium först häröfwer blefwe hördt.

H:r doctor Serenius förmente, att sådan skillnad på papper snarare skulle förorsaka⁹⁶ confusion. Wisse boktryckerier hafwa förmån af tullfrihet, men därföre icke gifwit bättre pris på deras papper.

H:r doctor Celsius gaf wid handen, att denne omständighet kommit i åtanka wid sakens upsättjande, och hade man tänkt efter, om afgiften antingen skulle till hälften indragas, eller ock allenast en del papper från afgiften befrias. Men när man besinnade, att det utländska papperet ändock blir dyrt nog, så att det för inhämska pappersbruken ej blir swårt att hålla pris med utländningen, samt att wäg öppnades för lurendragerier och mindre trowärdiga angifwelser, om en del papper med afgift belades, en del icke, hwarigenom publici profit ändock kommer att förswinna, så hade man tyckt wara säkrast, att uphäfwa all afgiften.

Ståndet biföll sålunda detta protocollsutdrag; och kommer det att aflämnas till de öfrige stånden genom en deputation.

⁹⁶ förorsaka i prot.

6 §. Högwördigste h:r archibiskopen blef härwid utkallad, och berättade då han åter inkom, att en man welat till honom aflämna ett memorial, hwilket h:r archibiskopen wägrat emottaga förr än det blifwer på tjenligt sätt uti ståndet aflämnat. Och fann ståndet för godt, att fastställa, hwad ock förut wanligt varit, att då någon från ett annat stånd will inlämna något memorial, som han förut i sitt stånd anmält, bör han om företräde sig anmäla och det samma sielf aflämna.

7 §. Ankom en deputation från ridderskapet och adelen, anförd af hofmarskalken h:r grefwe Bielke, som först aflemnade ett extractum protocollii angående 2:ne plenidagar i weckan,⁹⁷ hwartill ridderskapet och adelen projecterat måndag och torsdag, samt sedermera gaf wid handen, att ridderskapet och adelen för sin del utsatt rådswalet till torsdagen.

En af deputerade, håfjunkaren h:r Carl Estenberg aflämnade ett af honom sielf underskrifwit memorial.

Sedan deputation afträdt, uplästes berörde extractum protocollii, som bifölls och afskickades till borgareståndet.

Uppå giord proposition af högwördigste herr archibiskopen, biföll äfwen ståndet, att rådswalet, må om torsdag gå för sig.

8 §. Uplästes instruction för tulldeputation.⁹⁸

Wid 1 § förmälte h:r kyrkoherden Wikman sig wara föranlåten att påminna 1:o att innan deputation sätter sig, må förteckning infordras på samtelige interessenterne uti generaltullarrendesocieteten och noga utrönas, huruwida någon af ståndens deputerade kan wara genom slägtskap förbunden med någon af berörde interessenter och bör densamma ifrån deputation sig afhålla. 2:o som efter den widtagne författning, kongl. commerce- och kammarcollegierne samt statscontoiret icke allenast lagt första handen wid det arrendecontract, som emellan kronan och generaltullarrendesocieteten är uprättadt, utan ock bemälte kongl. collegier, i synnerhet det förstnämde, tillkommer, att å kronans wägnar både hafwa tillsyn öfwer contractets fullgörande, såsom ock afdöma en stor del rättegångsmål angående beslager och dylikt som ifrån underrätterne kunna blifwa apellera-

⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 4.

⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, tulldeputationens akter, nr 1.

de, så hölt h. kyrkoherden Wikman före det ledamöterna uti bemälte collegier icke borde wara tillåtit att wara intresserade uti arrendesocieteten, hälst menskligheten i synnerhet plägar wisa sig i saker som angå egit interesse, och ledamöterna genom interessentskapet uti societeten hindras från sina egentliga sysslor som sedermera föder af sig utdrägt på tiden wid ärendernes afgjörande och menighetens klagan däröfwer. 3:o hölt h. kyrkoherden före, att om contractet befinnes icke wara fullgiordt, så bör det uphäfwas och kronan åter få disponera tullverket, då någon lindring uti pålagor torde kunna winnas, hwarom h:r kyrkoherden sade sig hafwa commission af de hemmawarande.

Wid det första, erindrades af h. probsten Manquer, att det altid ses efter, det icke någon af deputations ledamöter är slägt med interessenterne uti societeten. Hwad det andra angår, så är bekant det interessentskapet består af många låtter och står öppet för alla, så länge låtter äro att tillgå, så att särskilt förordnande synes här icke kunna hafwa rum. Riksens ständer hafwa sielfwa lagt sidsta handen wid contractet. Och beträffande det sidsta, så är deputation, enligt denne instruction förbunden att noga bepröfwa altsammans och med dess utlåtande till riksens ständer inkomma. För öfrigit gillades §.

Wid 2 § tillades uppå h:r doctor Gadolins hemställande: *och privilegier*, efter orden: *efter lag*. Likaledes tillades: *som ock de lidande medelst tillbörlig satisfaction genast tillfredsställas*, efter orden: *må förekommas*.

9 §. H:r grefwe Charles Emile Levenhaupt anmälte sig till företräde och aflemnade dess memorial.

10 §. Continuerades med tulldeputations instruction.

3 § gillades.

Wid 4 § hade ridderskapet och adelen tillagt: *widare än förmält är*.

5 § gillades, likaledes gillades 6 § som af ridderskapet och adelen blifwit tillagd, så lydande:

Som kronans tullinkomster werkeligen lidit därigenom, att stora siötullen icke med guld och silfwermynt, utan med zedlar och 20 proc. lage blifwit betald, så har deputation i jemförelse med månatelige priscouranterne att undersöka hwad kronan årligen härigenom sedan sidsta riksdag förlorat, och därom med berättelse till riksens ständer

inkomma, samt tillika föreslå, hwad utwägar kunna wara nödige i anseende härtill att widtaga.

H:r kyrkoherden Hofgart förmälte wara nödigt, det författningen blefwo sådan, att allmogen som för mindre brott blef lagförd, fingo wid de ordinarie domstolarne sig anmäla, emedan det ifrån landsorterne faller nog kostsamt, att uti commercecollegio här i Stockholm sakerne bewaka.

Detta syntes förtjena någon upmärksamhet, men bör likaledes uti deputation anmälas.

11 §. Föredrogs å nyo borgareståndets extractum protocolli af d:n [7]⁹⁹ November, rörande 10 § af secrete handels- och manufacturdeputations instruction angående järncontoiret, hwarwid uplästes 3:ne memorialer, underskrefne af Melcher Falkenberg, P. A. Örnsköld och Ch. von Nakrei,¹⁰⁰ som allesammans gingo ut på att wisa nyttan af detta contoир, samt att det samma såsom ett privat werk, icke borde komma under sådan tillsyn, som borgareståndet projecterar.

Efter någon öfwerläggning härom instämde ståndet med ridderskapet och adelen, som resolverat det deputation har att efterse, huruwida förvaltningen af detta contoир kan wara förd till rikets eij mindre än Bergslagens gemensamma nytta, och sådant alt till riksens ständer upgifwa; dock utan intrång uti järncontoirets och brukssocietetens på 1747 och 1752 års kongl. bref grundade rätt.

12 §. Uplästes å nyo bondeståndets utdrag af protocollet af d:n [20]¹⁰¹ Nov. angående husbehofsbränningens lösgifwande, hwartill ståndet efter någon öfwerläggning samtyckte, med förbehåll, det härigenom icke bindes händerna på riksens ständer, att framdeles om bränwinet giöra den författning, för riket pröfwas nyttigast, och afgingo några deputerade att härom lämna bondeståndet kundskap.

13 §. Företogs åter saken angående riksdagstidningarnes utgifwande, hwarwid h:r kyrkoherden Lenngren förmälte, att bancocommissarien Momma,

⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 7.

¹⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 108, vol. R 911, nr 282, 471.

¹⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 5. Jfr prot. 20 november ovan.

som har privilegium att uplägga alla kongl. förordningar och i följe däraf är skyldig att aflemna ett wist antal exemplar, synes äfwen wara berättigad, att trycka denne riksdagstidning, och i sådan händelse lærer det ej blifwa något arfwode för den som skrifwer desse aviser.

Efter någon öfwerläggning härom, förblef ståndet wid dess under d:n 20 Novemb. fattade slut, att riksdagsmålen från riksens ständers expeditionsdeputation upgifwas till h:r statssecreteraren och riddaren Benzelstierna, som drager försorg om riksdagstidningens öfwerseende och utgifwande.¹⁰²

14 §. Uplästes ett af h. commercerådet och riddaren Nordencrantz ingifwit memorial,¹⁰³ hwaruti bemälte commerceråd förmäler, huruledes han af Kongl. M:tt fådt nådig befallning, att till riksens ständers tjenst skrifwa något angående wäxelkursen, och underställer nu riksens ständers ompröfwande, om de behaga samtycka, att förordna någre särskilte personer, så af secrete utskottet som andre ståndens ledamöter, till att öfwerse och bereda detta ämne, förbehållandes sig Nordencrantz att på samma personer gifwa förslag, samt att de må förbindas till tysthet under sielfwa beredningen, men sedan wara skyldige, att för ständerne upgifwa hela sammanhanget.

Ståndet fann nogsamt hwad för en angelägen sak detta war och huru nyttigt det wore för hela riket i gemen samt hwar och en inbyggare i synnerhet, om, för denne frätande siukdomen kunde upgifwas något påliteligit botemedel: men kunde dock icke annat, än föra sig till sinnes 2:ne omständigheter, och det först, huruwida det kunde stå tillsammans med riksens ständers wärdighet, att en privat person, ehuruwäl sielf riksdagsman, kunde gifwas tillstånd, att af ständerne utnämna personer till någon ständers deputation eller beredning. För det andra, som några ledamöter äfwen komma att tagas af secrete utskottet, ja utaf de fyra secrete utskottets mindre afdelningar, och sålunda under denne beredning åtskilligt kunde förekomma, som rörer bancowerket, ministeren, staten och defension, hwilket altsammans, enligit den af secrete utskottets samtelige ledamöter aflagde ed, bör hållas uti stadigwarande tysthet, så blefwo frågan huruwida secrete

¹⁰² Utkomna som *Riksdags-tidningar af riksdagen, som börjades i Stockholm then 15 Octobris 1760 och slutades then 21 Junii 1762*, 1–132 (Stockholm 1760–63).

¹⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 286.

utskottets ledamöter antingen med de öfrige deputerade kunde gå in uti sådane deliberationer, eller ock efter sluten beredning altsammans kan upgifwas till ständerne,¹⁰⁴ som Nordencrantz dock påstår.

Men hwad det första angår, så anmärktes, det Nordencrantz allena begärt att föreslå ledamöter till denna beredning, hwilket förslag sedan underställes riksens ständers egen approbation, och ankommer sålunda hufwudsakeligen på riksens ständers egit behag och godtfinnande.

Beträffande det sednare, så anfördes därwid, dels att de ledamöter, som ifrån secrete utskottet utnämnas, kunna sielfwa urskilja, hwad den aflagde eden dem förbinder; dels att alle ledamöter af denne beredning äro under sielfwa arbetet till tysthet förbundne; dels att efter slutad beredning icke något får upgifwas, som hörer under secrete utskottets departement och tyst wara bör.

Med uttryckeligit förbehåll af detta sidsta, och på det ständerne eij må för sig tillsluta någon wäg att komma till uplysning, hälst uti en sak af så mycken angelägenhet som denne, samtyckte ståndet till det af h. commercerådet Nordencrantz upgifne förslag.

15 §. Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att aldenstund rådsvallet kommer att gå för sig nästa plenidag, så borde ock ståndet wara färdigt med sine rådselectorer, och att fördenskull electorerne kunde sammanträda något förut och afgiöra denna förrättning, på det i början af cession, rådsselectorerne må aflägga eden, samt wara färdige att sammanträda med de öfrige ståndens electorer.

Härwid upkom någon fråga, antingen rådselectorerne skulle wäljas af ståndets electorer såsom wid sidsta riksdag skiedde, eller om bemälte electorer skulle utses af hela ståndet genom omröstning. En del ledamöter yrkade det sednare, andre åter tyckte bäst wara att förblifwa wid den methode som blifwit widtagen sedan ståndet emot förra wanligheten brukat electorer till att besätta deputationerne.

Som tiden war förliden, uppskiöts detta till nästa gång.

¹⁰⁴ *ständerderne* i prot.

År 1760 den 3 December

1 §. Högwördigste herr archibiskopen företog den wid slutet af förra session yppade fråga om rådselectorerne skola wäljas af ståndets electorer eller af hela ståndet.

H:r probsten magister Troilius förmälte, att ståndet wid förledne riksdag, enligt riksdagsordningens tydeliga ord, walt electorer, hwilka sedermera, i stöd af samma lag, hade walt ledamöter icke allenast till secreta utskottet och deputationerne, utan ock till den deputation eller utskott som skulle upsätta riksrådsförslag. Detta hade man då hållit för bäst och ordenteligast. Wid denne riksdag hade ock ståndet walt electorer, hwilka med all sorgfällighet förrättat den dem updragne commission. Nu återstode allenast att wälja rådselectorer, och woro sålunda efter h:r probstens tanka icke något skiäl att undandraga dem denne förrättning och beswära hela ståndet med detta wal.

H:r kyrkoherden doctor Celsius: hwad denne sak angår, dristar iag tänka, att ståndet både har rättighet att wälja rådselectorer, samt att sådant denne gången bör skie. Ty först finner iag, det ståndet alltid tilförene walt rådselectorer. Sådant kan iag icke säija wara skedt emot lag. Wid sidsta riksdag hände, att ståndet walde electorer till deputationernes besättande och tillät tillika, att samma electorer walde rådselectorer: men hwad ståndet den gången gjorde kan så mycket mindre dragas till bewis för denne gången, som det enligt riksdagsordningen alltid står i ståndets behag att bruka electorer eller ock icke. För det andra finner iag närmast öfwerensstämmande med grundlagen, att hela ståndet wäljer electorerne quæstionis. Där giöres tydelig skillnad emellan rådsval och wal till ledamöter uti deputationerne. Det förra har sitt säte uti regeringsformen 12 §, det sednare uti riksdagsordningens 14 §; uti det förra stället heter det med tydeliga ord, att presterskapet eller ståndet gör ett utskott af tolf dess ledamöter, som sedermera upsätta riksrådsförslag. För det tredje tycker iag mig kunna argumentera ex æquo; ty sedan herrar electorer placerat secreta utskottet och deputationerne, och med detta sitt wal äfwen torde kunnat stadna och stadnat innom sig sielfwa, så synes wara billigt, att andre ståndets ledamöter fingo exercera någon rättighet. Jag lägger härtill, att det med principen af ett fritt regeringssätt synes wara enligt, samt länder till dess befästade, att giöromålen under riksdagar i möjligaste måtto delas emellan flera, men icke slutas innom få personer; emedan det snarare föder missnöijen,

men det förra befordrar sinnens förening och behag till det regeringssätt, uti hwilket man lefwer, förutan andre betydande consideration.

H:r probsten Ziebet och h:r kyrkoherden Hofgardt förklarade wara bäst, att enfaldigt hålla sig wid tydeliga orden uti regeringsformen, hwilka stadga, att ståndet wäljer det utskott, som har att uprätta riksrådsförslag.

H:r probsten doctor Serenius instämde uti det som af h:r doctor Celsius war anfördt, angående rättig-, laglig- och anständigheten wid denne quæstion och tillade: att wälja rådselectorer är en actus af större solennitet än andre deputationer, efter den communicerar sig både med konung och riksens ständer, därför tyckes billigt, att den solennizeras med hela ståndets wal af electorerne; såsom ock herr kyrkoherden Wikman påminte, det hwars och ens rätt verserar wid rådswal, och woro sålunda bäst, att hela ståndet utnämde därtill electorer.

H. kyrkoherden Lenngren: Jag lämnar dähän, huru förr warit brukeligt. Denne gången har ståndet walt electorer. De hafwa till ståndets nöje giordt sin syssla. Dem kan ock anförtros, hwad i anseende till riksrådswalet ännu kan återstå, och hwad de giöra, anses wara af ståndet giordt.

H:r probsten Hiortsberg: det skulle eljest synas i sig sielft wara lika mycket, så wida här icke är uttryckelig lag och alt misstroende är borta, men som ståndet denne gången har electorer, såsom wid förledne riksdag, och desse då utnämde rådselectorer, så ser iag ingen orsak, hwarföre man denne gången skall giöra annorlunda.

H. probsten Troilius: När iag ser på den gamla praxis är saken annorlunda, än när iag ser på den methode som ståndet i sednare tid widtagit. Tillföre brukade icke ståndet electorer, men nu mera har ståndet compromitterat sig på dem, och det ej mindre uti den ena artikelen, än den andra. Uti h:r doctor Celsii anförande finner iag mycken styrka, men tror mig tillika finna en noga öfwerensstämmelse emellan regeringsformen och riksdagsordningen. Ty det är bekant att regeringsformen upsattes år 1720 eller straxt i början af vår nu warande frihetstid: då brukades icke electorer hwarken till det ena eller det andra. Men riksdagsordningen utfärdades år 1723 och utstakar närmare de methoder, som ständerne funnit för godt att sins emellan bruka, sedan de närmare blifwit wane wid utöfningen af sin frihet, och tror iag sålunda, att hwad uti regeringsformens 12 § kallas utskott, är det samma, som uti riksdagsordningen kallas deputationer, och

kunna följakteligen de af ståndet utsedde electorer besörja både det ena och det andra.

H:r domproben doctor Filenius instämde härmed och tillade, att när regeringsformen gafs kunde icke altsammans så noga påtänkas, såsom det icke heller beqwämligen kunde i regeringsformen införas hwad som angår specielle detaillern af hwarje sak, men sielfwa riksdagsordningen utstakar närmare sielfwa methoderne; och hölt sålunda h:r doctorn före wara bäst att ståndet är sig likt, och så nu som tillföre updrager sina electorer denne commission, hälst ock h. doctorn wet, att ståndet icke wil lämna de minsta sporr till misstroende för sina electorer.

H:r doctor Celsius erinrade, att den praxis som wid sidsta riksdag brukades och nu återopas, bewisar så mycket mot som med. Ty ehuru electorerne den gången walde rådselectorer, så hände dock samma gång, att ståndet sielft nämde en af samma rådselectorer, uti ställe för en som sig afsade denne syssla, hwilket icke kunnat skie, om rådselectorswalet egentligen varit bundit wid ståndets electorer. Och utom dess tycker iag mig se, fortför h:r doctorn, någon grund eller ratio till den lag, som uti regeringsformens 12 § föreskrifwes. Jag behöfwer icke widlyftigt bewisa, att riksrådsemetet i Swerige är ett embete af yttersta wigt. Hwar ock en finner äfwen, att hos de personer, som skola wärdigt bekläda detta embete fordras besynnerliga utmärkte egenskaper. Hans Kongl. Maj:tt har i nåder försäkrat att besätta alla lediga embeten innan riksdag blåses; och ständerne hafwa förenat sig, att straxt efter landtmarschalkens och de andre ståndens talemanswal författa underdånige förslag till de emellan riksdagarne lediga blifwande riksrådsemetens besättjande straxt wid riksdagens början, ja, att icke någon tids interwalle må wara emellan desse rådselectorer wal, edgång och förrättning. Detta hälsosamma förordnande synes wara giordt att förekomma alla influencer på de personer, som med rådsförslager äro sysselsatte. Häraf slutar iag vidare att rådselectorer utnämmande är ett af hwarje ständs aldräförsta giöromål wid riksdagens början, och bör sålunda af hela ståndet förrättas, men sedan detta skiedt och ständerne wilja komma uti närmare activitet af sina öfriga sysslor, så wäljas electorer, de där med secrete utskottet och deputationernes besättjande hafwa att syssla. Och ehuruwäl rådswalet wid denne riksdag af mig obekante orsaker kommit att uppskiutas så ändrar dock sådant icke den principen, som uti lagen och sielfwa ratione legis är grundad.

H:r doctor Serenius instämde, att detta är det wigtigaste skiäl af alla.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h. Grunnerus: Här är redan å ömse sidor hwarjehanda discurerat, misstroende till herrar electorerne må ingen hafwa. Torde wara bäst att wi öfwer saken skrida till votering, som äfwen af herrar kyrkoherdarne Alm, Klot och flere yrkades.

H:r doctor Gadolin: Jag kan icke heller lägga något särdeles till det som förut är anfördt: klar lag hafwa wi på det, att ståndet skall giöra ett utskott, men icke uttryckeliga sagt, om sådant skall ske genom electorer. Ser man på praxis så har den varit olika. Det tyckes sålunda ankomma på ståndets behag såwida intetdera kan säijas wara emot lag. Hwad electorerne för rättning angår, så tillhör icke mig att taga dem samteliga i försvar. För egen del förklarar iag, att både lagen och mitt egit samwete förswara mig. Behöfwer icke excusera mig ty iag tror icke att någon mig accuserar.

H:r superintendenten doctor Körning: Jag wet, att de som blifwit walde till electorer i andre stånd, hafwa ock walt rådselectorer. Det samma har ock skedt i vårt stånd, sedan ståndet började bruka electorer, och ser iag ingen orsak, hwarföre wi denna gången skola gå ifrån samma methode, hälst iag föreställer mig, att de som icke allenast lefwat närmast den tiden då lagen skrefs, utan ock sielfwe upsatt lagen, kunna bäst weta huru lagen bör förstås, och den explication är säkrast, som de därpå gifwit.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att sedan nu å ömse sidor blifwit tillräckeligen discurerat och votering af åtskillige blifwit begärd, så kunde sådant icke afslås.

Proposition formerades: *om ståndet denne gången will att electorerne skola wälja rådselectorer*; den som sådant bifaller skrifwer Ja, men den som will att rådselectorer skola wäljas af hela ståndet skrifwer Nej.

Sedan rösterne blifwit öppnade och sammanräknade befunnos 28 röster wara för Ja, och lika många för Nej.

Efter vidare öfwerläggning fant ståndet för godt att häröfwer anställa lottning, hwilken så aflopp att electorerne komma att wälja rådselectorer. Beslöts fördenskull, att electorerne träda tillsammans i mårgon kl:n 8, hwarefter ståndet klockan half 10 in pleno sammanträder.

År 1760 den 4 December

1 §. Uplästes förteckning af diverse datis ifrån urskillningsdeputation uppå de mål, som bemälte deputation dels såsom riksdagsärender antagit och till wederbörande deputationer remitterat,¹⁰⁵ dels ock afslagit.¹⁰⁶

2 §. Uplästes borgareståndets utdrag af protocollet, under den 1 i denne månad,¹⁰⁷ hwaruti borgareståndet på det sätt bifaller bondeståndets anmälan angående husbehofsbränningen, att hemmansbrukare å landet, samt de uti städerna, som förra förordningar likmätigt därtill äga rättighet, må hafwa tillstånd att trenne weckor räknade från den dag kundgiörelsen skier, med en panna i sänder och hwarje gång, tillwärka husbehofsbränwin, dock så att denne bränwinstillwärdning må framdeles, och då bewillningsdeputation sammanträder, beläggas med någon skiälig och däremot swarande afgift.

Ståndet erhindrade sig härwid, hwad bondeståndet, genom protocollsutdrag af d:n 20 Nov. andragit, nämligen, det må, i anseende till anförde skäl, husbehofsbränningen nu lösgifwas, så att alla hemmansbrukare måge få tillstånd att till egen nödtorft med sina små pannor bränwin tillwerka, men att alla stora werk och brenwinsbrännande till salu så i städer som på landet må förblifwa under det förra förbudet, till dess riksens ständer fådt härom närmare stadga och förordna.

Efter någon öfwerläggning fant sålunda ståndet för godt att förblifwa wid dess under d:n 1 i denne månad till detta bondeståndets protocollsutdrag gifne bifall, med tilläggning, det må äfwen tillstånd gifwas att i städerna med små pannor tillwerka husbehofsbränwin.

3 §. Öpnades walet till rådselectorerne, som woro följande:

biskopen h:r doctor Halenius,
biskopen h:r doctor Benzelstierna,
biskopen h. doctor Menander,
biskopen h:r doctor Lamberg,
superintendenten h. doctor Lütkekan,

¹⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3.

¹⁰⁶ Ibid., nr 4.

¹⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 9.

probsten h:r magister Werander,
probsten h. magister Tiburtius,
probsten h. magister Humbla,
probsten h:r magister Almquist,
probsten herr magister Bolmstedt,
kyrkoherden h. magister Kollinius,
probsten herr magister Lagerlöf.

Desse electorer aflade den föreskrefne eden och afgingo till riddarehuset.

4 §. Uplästes den projecterade instruction för fiskerideputation¹⁰⁸ som blef liggandes på bordet till närmare öfwerläggning.

5 §. Sedermera företog sig ståndet att öfwerse de allmänna beswären.

¹⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 1.

År 1760 den 5 December

1 §. Under det rådselectorerne woro tillsammans, continuerade ståndet med allmänna beswären.

2 §. H:r probsten Humbla och h:r kyrkoherden Kollinius ankommo med förslag till ett rådsembete, hwarpå woro upförde:

ammiralen och commendeuren af kongl. Swärdsorden herr grefwe Eric Sparre,

generallieutenanten och commendeuren af kongl. Swärdsorden h:r grefwe Hans Henric von Lieven, och

öfwersten och riddaren af kongl. Swärdsorden h:r Gustaf Adolph Hierne hwarwid ej ståndet hade något att påminna.

3 §. Något därefter ankommo h. probsten Tiburtius och h. probsten Ziebet med berättelse, att ammiralen h:r grefwe Sparre afsagt sig förslag till råds-embete, och att förslaget kommo att completerras.

4 §. Rådselectorerne gåfwo ytterligare tillkänna, att uti h:r ammiralen gref Sparres ställe wore vice ammiralen och riddaren af kongl. Swärdsorden h:r Axel Lagerbielke på rådsförslaget upförd, som äfwen af ståndet gillades.

5 §. Efter erhållit företräde inlämnade h. öfwersten och riddaren baron Carl Fredrich Pechlin, ett memorial, som war på riddarehuset anmält. Berörde memorial uplästes,¹⁰⁹ men uppskiöts med öfwerläggning däröfwer till dess ståndet kommer in pleno tillsammans; och anhölt h:r doctor Celsius att detta då måtte ibland de första ärender förekomma, emedan ämnet är af mycken betydelse.

6 §. Företrädde 2:ne ledamöter ifrån borgareståndet, och begärte, att någon tid måtte utsättas till husbehofsbränningen, på det den bewillning så mycket bättre må kunna regleras, som ständerne torde finna för godt att därpå utsätta; men ståndet förblef wid dess redan fattade utslag.

¹⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 304.

7 §. Twänne deputerade af rådselectorerne gåfwo tillkänna, att Hans Kongl. Maj:tt af de trenne föreslagne, i nåder utnämmt generallieutenanten och commendeuren af kongl. Swärdsorden h:r grefwe von Lieven till rikets råd, samt att electorerne till det andra ledige riksrådsembete föreslagit:

présidenten och commendeuren af Kongl. Maj:tt's Nordstjerneorden h:r baron Fredric Frisendorff,

vice présidenten och riddaren af kongl. Nordstjerneorden h:r Johan Lagerflycht, samt

hofrättsrådet h. Olof Benjamin Ehrencreutz, wid hwilket förslag ståndet icke heller hade något att påminna.

8 §. Efter en kort stund ankommo åter twänne deputerade af rådselectorerne med berättelse, att Hans Kongl. Maj:tt i nåder utnämmt vice présidenten och riddaren h:r Johan Lagerflycht till riksråd.

Ståndet önskade bägge desse excellencer lycka till deras wigtiga embete, och åtskildes.

År 1760 d:n 8 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 1, 3 och 4 December.

2 §. H:r major Magnus Schecta företrädde uppå anmälan och aflemnade dess memorial.

Likaledes företrädde h:r ryttmästaren Johan Jennings.

3 §. Uplästes kammar-, oeconomie- och commercedeputations extractum protocolli af d:n 2 i denne månad,¹¹⁰ hwaruti bemälte deputation förmåler sig i anseende till anförde skiäl icke wåga ingå uti någon förändring eller tillökning wid de redan utnämde ledamöter i deputationen och dess utskott.

Hwaruppå ståndet än ytterligare förklarade sitt förtroende till h:r probsten doctor Serenius att vara dess deputerad i denne deputations commerceskott, och antog fördenskull så mycket häldre h:r probsten mag:r Matthesii friwilliga yttrande att wilja ingå uti kammarutskottet, med för-

¹¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 7.

behåll, att i fall någon öppning i commerceuskottet framdeles skulle hända, honom då woro obetagit, att där åter inträda, om han så skulle åstunda, hwilket ståndet fant skiäligt att bifalla. Och hwad h:r probsten magist. Bolmstedts intagande i deputation angår, så will ståndet sig framdeles yttra, huru det beqwämligen ske kan, utan rubbning i de faststälte ledamöters antal, hwilket genom utdrag af protocollet skulle meddelas. Och tackade för öfrigit ståndet h:r probsten Matthésius för dess härwid förklarade benägenhet.

4 §. Företogs å nyo instruction för fiskerideputation,¹¹¹ hwarwid ståndet efter behörig öfwerläggning wid hwarje § stadnade uti detta slut. 1 § gillades.

2 § efter orden: jämkas och förbättras, ändras slutet af § sålunda: så att rikets inwånare blifwa därtill i giörligaste måtto upmuntrade, dock utan inskränkning af hwars och ens urgamla och lagliga rättigheter efter hwarje landsorts beskaffenhet.

3, 4, 5, 6 och 7 §§ gillades.

8 § efter orden: oroas af wärfningar, kan sättas: utan snarare efter omständigheterna niuta lindring, om the etc.

I stället för belöningar, sättes wisse exportationspræmier.

9, 10, 11 och 12 §§ gillades.

13 § efter orden: sill- och cabeillaufiske, tillägges: dels med bauijser, dels utan. 14 § gillades.

15 §: Den clauderade meningen: i hwilken sednare händelse deputation ... utdrägt komma till ewärdeligt åtniutande däraf, går ut.

5 §. En deputation från ridderskapet och adelen, hwarwid h:r baron Stakelberg förde ordet, aflämnade ett extractum protocolli, hwaruti ridderskapet och adelen anmäler, det må å nästa rådsförslag endast trenne af ammiralitettsstaten hos Kongl. Majj:tt i underdånighet föreslås.

6 §. H:r baron Duvall, h. kammarherren Hasenkampf och h:r Olivecrona företrädde och aflämnade hwarsitt memorial.

¹¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 1. Jfr prot. ovan 4 december.

7 §. Uplästes h:r öfwerstens baron Pechlins memorial,¹¹² hwaruti hwarjehanda omröres, som h:r öfwersten Pechlin förmenar sedan sidsta riksdag hafwa blifwit mindre sorgfälligt verkställt, och ständerne nu torde hafwa nödigt att med omsorg efterfråga och föreslår sålunda en stor deputation, att de härwid förekommande quæstiones legis utarbete och ständernes ompröfwande underställa.

Widare uplästes h:r hofrättsrådet Christopher Rappes memorial,¹¹³ hwaruti bemälte h. hofrättsråd instämmer uti det att riksens ständer böra skärskåda alla de upgifne saker samt föreslå botemedel till det som befinnes sådant betarfwa, men förmäler tillika, att aldenstund de upgifne målen höra till särskilda deputationer, riksens ständer äfwen allaredan förordnat, det wisse saker af secrete utskottet och andre deputationer skola skärskådas, hwarmed secrete utskottet och deputationerne allaredan äro sysslosatte, och det upgifne förslaget om en stor deputation sålunda skulle förorsaka tidsens utdrägt och flere olägenheter; så hölt herr håfrättsrådet Rappe före, och det i stöd af riksdagsordningen att hwarje mål handteras på sitt behöriga ställe, och att följakteligen en så kallad stor deputation är icke allenast onödig utan ock skadelig.

Sedan desse memorialer woro upläste, förklarade h:r biskopen doct. Benzelstierna, att som här förekomme saker af mycken betydelse, och sessionstiden nu wore förfluten, så torde ståndet finna för godt att uppskiuta med öfwerläggningen häröfwer till en annan gång, som äfwen af ståndet bifölls.

H:r doctor Gadolin begärte allenast få nämna något, som bestod i följande: Jag märker, att det gamla ordspråket sannas: Nihil est tam impossibile quod non dicendo fiat probabile. Twänne riksdagsmän hafwa här skrifwit emot hwarandra: bägge med eij mindre behagelighet och sammanhang än styrka. Det anstår oss icke att låta intaga oss af det förra, utan wi böra se på sielfwa saken. Den samma blir mera uplyst, när wi påminna oss hwad uti dyligt fall skedde wid sidsta riksdag. Jag war då med. Jag känner ock närwarande tids ställning. Jag fruktar icke för menniskior, då iag står inför Gud.

¹¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 304. Jfr prot. ovan 5 december.

¹¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 322.

Wid sidsta riksdag anmältes hos ständerne, att grundlagarne woro rörde. Secrete utskottet projecterade en stor deputation; den blef af ständerne bewiljad. Deputation trädde ihop och afgiorde quæstiones legis. De särskilta facta höra till sina särskilte deputationer, dit de äfwen den gången blefwo remitterade och utarbetade. Någre facta anfördes uti den stora deputation allenast till att wisa, det quæstiones legis hafwa existerat. Det samma kan ock ske nu. Wi hafwe folck ibland oss, som förra gången woro med. Tidens omskifte har icke kunnat åstadkomma ändring uti lika casu, och detta har iag funnit mig föränlåten att anförä till uplysning, i synnerhet för dem som ej warit här wid riksdagen.

Ståndet åtskildes.

År 1760 den 11 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 8 December.

2 §. H:r biskopen Benzeltierna förmälte, det han genom säker anledning fådt weta, att hos riksens ständer torde blifwa quæstion om icke af de dubbla nådår, som kunna blifwa i nåder förunte presteenkor och barn, någon wiss afgift skall bewiljas till barnhusinrättningar, och hemstälte fördenskull om icke ståndet borde därwid wara upmärksamt.

Efter någon discours därom, fann ståndet för godt att anmoda dess ledamöter uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation, där saken torde förekomma, att bewaka detta ärende och gifwa ståndet tidigt till känna, hwad tour därwid tages.

3 §. Uplästes h:r commercerådet Nordencrantzes memorial, af d:n 8 i denne månad,¹¹⁴ hwaruti han till ståndets bepröfwande och fastställande upgifwer herrar ledamöter af ståndet till den secreta beredning angående orsakerne till den höga wäxelkursen, som riksens ständer behagat bifalla, nämligen:

biskopen h:r doctor Benzeltierna,
biskopen herr doctor Beronius,
k. öfwerhofpred:n h. doctor Schröder,

¹¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 286.

kyrkoherden h:r doctor Celsius,
probsten herr Meurling,
probsten h. magister Forssenius,
probsten herr doctor Serenius,
probsten h. magister Troilius,
professoren h:r doctor Fortelius,
probsten h:r magister Bolmstedt,
probsten h:r magister Ziebet,

hwarjemte herr commercerådet Nordencrantz hemställer, om icke tysthetseden aldrabäst kan ske uti beredningen, när samtelige ledamöterna af alla stånden äro församlade, såsom ock att beredningen ju förr dess häle sammanträder.

Ståndet gaf dess bifall till de föreslagne ledamöter, hwilka ock af ståndet till denne förrättning lyckönskades.

Samtycktes äfwen att tysthetseden uti sielfwa beredningen gemensamt afläggas, men att formulair till denne tysthetsed af beredningsledamöterna kommer att projecteras och riksens ständers bepröfwande underställas.

4 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, det h. landtmarskalken och talemännen i går förmiddagen kl. 10 warit tillsammans, närwarande af ståndet h:r biskopen doctor Beronius och h:r doctor Celsius, egenteligast i det ärende som angår ordning och skyndsamhet wid riksens ständers expeditioner, och hade så wäl låtit sig föreläsas åtskillige projecter, såsom ock däröfwer hållit hwarjehanda discusser, dock därmed icke ännu hunnit till slut, utan wilja en annan gång närmare fästa sig wid den methode som kan pröfwas lämpeligast.

Herr grefwen och landtmarskalken hade anmält, att åtskillige hos ridderskapet och adelen ankomne ärender woro ännu oafgjorde, men att han på alt möjligit sätt skulle bruka skyndsamhet.

H:r borgmästaren Kerman hade anfördt, det borgareståndet ännu hade något att anmärka wid riksens ständers tagne beslut angående bränwinets lösgifwande, i anseende till den särskilta beskaffenhet, som är med ständerne Stockholm, Götheborg och Carlskrona, hwaröfwer berörde stånd will afgifwa utdrag af protocollet.

Bondeståndets taleman hade talt om någon beredning öfwer de lapske ärender, såsom ock, det åtskillige af bondeståndet önskade få resa hem öfwer juhllhögtiden, hwaröfwer man ännu icke kunnat sig yttra.

5 §. Uplästes kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,¹¹⁵ däruti bemälte deputation hemställer, om icke med nu för tiden warande ledige, eller hädanefter sig yppande kronolägenheters bortarrenderande kunde innehållas, till dess deputation hunnit härutinnan författa sitt betänkande, hwilket af ståndet bifölls, såsom det ock af ridderskapet och adelen war bifallit.

6 §. Uplästes utdrag af protocollet hållit i kongl. rådkammaren d:n 26 Aug. sidstledne,¹¹⁶ angående kammarherren h:r baron Axel Reuterholms befordran, som remitterades till secreta deputation.

7 §. Uplästes utdrag af protocollet hållit i kongl. rådkammaren d:n 25 Novemb. sidstl:ne,¹¹⁷ angående adelskap för en del h:rar biskopars barn samt någre andre rikets embetsmän och undersåtare, hwilket uppå h. doctor Gadolins begäran blef liggande till en annan gång.

8 §. Ankom löparen af bondeståndets extractum protocoll, under d. [14 Novemb.],¹¹⁸ angående tillräckeligit skiljemynt, som remitterades till secreta utskottet.

9 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att åtskillige memorialer woro till ståndet ankomne, hwilkas innehåll i det wäsenteligaste däruti kommer öfwerens, att de antingen styrka till en särskilt stor deputation eller ock sådant afråda. Och aldenstund h:r öfwersten baron Pechlin å ena och hofrättsrådet h:r Rappe å andra sidan synas hafwa tydeligast detaillerat detta ämne, hwilkas memorialer äfwen uti ståndet wid förra sessions slut blifwit uppläste,¹¹⁹ så förestälte högwördigste herr archibiskopen, det stån-

¹¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 1.

¹¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 2.

¹¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 1.

¹¹⁸ Tomrum lämnat i prot. Se *BdP* 8, bil. 3.

¹¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 304, 322.

det af denne anledning och utan att denne gången uppehålla sig med hwarje särskilt memorials upläsande, må afgjöra den upgifne quæstion, och sedermera företaga hwad en del memorialer kunna särskilt innehålla.

H:r doctor Serenius:¹²⁰ H. professoren doctor Gadolin som sidsta session talade i denna sak, uplyste mig om det iag icke förr wetat, att sidsta riksdag då iag icke war här, en stor deputation werkeligen setat i nästan lika ämnen. Fants den intet betänkelig då när det gälde öfwerheten, så wore det riksens ständers owäldughet förnär, att finna betänkeligheter nu, när det gäller undersåtare.

Jag will närmare gå till saken och ponera casum, att denne deputation skulle råka någre eller alle af herrar riksens råd, så wore det just ett tillfälle, som pröfwade hwad ära och hierta är uti bröstet på herredagsmannen, om det då är rent och obesmittat af egna afsikter, när lag, frihet och fädernesland stå i competition med menniskiofruktan, båtnad eller wänskap.

Den som då intet beter sig som en rätt patriot och går rena wägen, utan undflykter, han förtjenar i mitt sinne intet annat än yttersta förakt.

Jag är därföre af den tanka, att memorialet eij allenast bör bifallas, utan ock inspirera oss en patriotisk nit, att restituera lagen och riksens ständers författningar till sin rätta lydna och aktning, det må gälla hwem det gälla will.

Ett allenast will iag tillägga, som auctorn anten af upsåt eller glömska utelämnat, det är igenstopningen af allmänna rättwisan. Jag menar i Rutströms sak, där tråden af justicen intet med höflighet är afklipt, utan just afhuggen med grofyxan. Det tror iag att vårt stånds heder och aktning för religion och rättwisa i landet kräfwer, att det lägges till ibland de crimina publica som här upräknas och under laga ransakning ställas böra.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade wid detta sidsta, att ståndet för detta wid saken angående h:r doctor Ruthström, fästade dess upmärksamhet, och sedan häröfwer blifwit ytterligare discurerat. H. biskopen doctor Beronius också yrkade någon efterfrågan, om hwad i Calmar förelupit; resolverades, det ståndets ledamöter uti justitiædeputation anmodas, att noga examinera desse ärender, samt att de genom utdrag af protocollet därutinnan understödjas.

¹²⁰ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

Öfwer den upgifne frågan, om särskilt deputation yttrade sig h. kyrkoherden doctor Celsius, att när uti riksdagsordningens 13 § talas om fel som kunna wara begångne emot regeringsformen och ständernes frihet, och tillika utsättes, hwarest sådane ärender skola uptagas och undersökas, så nämnes 3:ne särskilte ställen till en sådan undersökning, neml. secrete utskottet, någon annan deputation eller ock commission. Kan saken ej blifwa allmänt kunnig, så bör den i förstnämde foro handteras. Men i annan händelse äro de twänne sidstnämde ställen att tillgå. Dessa bägge ställen deputation och commission äro särskilte och böra, efter h:r doctorns tanka, icke med hwarandra bortblandas. Det förra eller deputation har att undersöka ärendernes beskaffenhet, och i synnerhet lagens rätta förstånd, om den blifwit satt uti någon twetydighet och däröfwer lämna sitt yttrande till riksens ständers plena; den sednare eller commission har att bepröfwa ett upgifwit brott och efter lagen det samma afdöma.

När nu tillämpning göres till förewarande ämne, hwilket icke fordrar någon sådan tysthet, som secrete utskottet är ålagd, så trodde h:r doctorn att en särskilt deputation som af ständerne förordnas, woro därtill lämpeligast, till att få lugn i landet och sätta regeringslagen i dess rätta vigeur. Uti en sådan deputation anföras allenast några facta till uplysning om de twetydigheter, som blifwit om regeringslagen formerade, men förwisas sedan samtelige facta såsom äfwen wid sidsta riksdag skiedde, till sina behöriga ställen, att behörigen utredas.

Härmed conformerade sig h. probsten magister Ziebét.

H:r probsten Troilius förmälte, att ett tredubbelt band ligger på hwar och en af ståndets ledamöter, dels såsom svenska, dels såsom riksdagsmän dels såsom präster; att fäderneslandet är i nöd och behöfwer snarligen hielpas; att hwar och en, som befinnes mer eller mindre hafwa bidragit till de swårigheter som oss trycka, blir därefter ansedd, med mera. I sådant afseende trodde h:r probsten, det en särskilt deputation kunde hafwa rum; men h:r probsten trodde tillika, att ännu icke wore tid till dess förordnande, ty aldenstund uti den artikeln som angår kriget, ej annat kan än inlöpa hwarjehanda som bör hållas tyst; riksens ständer af denne orsak ålagt secrete utskottet skyndesammast denne sak afgiöra, hwarmed äfwen secrete utskottet nu warit och är syselsatt, så att man innan kort förwäntar dess utlåtande, och det sålunda skulle medföra någon slags stagnation i ärenderne, om sakerne med tillhörige acter skulle dragas ifrån secrete utskottet och

andre deputationer; man äfwen torde hafwa att befara någon upmärksamhet hos främmande nationer af äfwentyrlig påföljd, när de få höra, att riksens ständer satt de saker som med utrikesaliancerne hafwa så nära gemenskap, under särskilt deputation; hwartill ock det kommer, att om det blifwer en wana att förordna särskilda deputationer för hwarjehanda särskilda ärender, så kan man icke weta ordet utaf förr än dylika försök äfwen kunna göras i det som rör religion, hälst i en tid, då Gud bättre fritänkeri, indifferentismus och flere skadelige tänkesätt, nog tydeligen låta sig märka. Altså hölt h:r probsten före vara nödwändigt, att ännu något dröija med denna särskilte deputation, till dess man af secrete utskottets upgifter får närmare uplysning, hwilken methode, såsom med riksdagsordningen närmast öfwerenskommande, man ock finner wid förra riksdagar vara af riksens ständer i agt tagen, och ser h. probsten ingen orsak, hwarföre man denne gången må annorlunda förfara.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde uti det, att riksens ständer med all både sorgfällighet och alfwarsamhet böra handtera ärenderna, och det nu så mycket mer, som rikets nu warande tillstånd och bekymmersamma belägenhet sådant kräfwer, och må dess dom vara utmärkt, som annorlunda tänker. H:r biskopen förklarade sig icke heller vara emot en särskilt deputation, men trodde efter all sin öfwertygelse, att en sådan deputation icke kunde nu straxt förordnas, emedan det, utom de af h:r probsten Troilius anförde skiäl, synes vara en ordo invecsus, att först sätta deputation, och sedan se efter om sådane quæstiones legis kunna existera, som höra till denne deputations skärskådande. Ordentligast wore sålunda, efter herr biskopens tanka, att låta secrete utskottet och secreta deputation, som med ärendernes utredande nu äro sysselsatte, att inkomma till ständerne med deras yttrande, då riksens ständer så wäl öfwer den särskilte deputations förordnande, som andre artiklar, kunna widtaga ett mognare beslut.

H:r probsten Manquer anförde hwarjehanda om rikets nu warande belägenhet: att krig wore börjat och det utan ständernes wettskap warandes lagen i detta mål så mycket mera allmänt kunnig, som han årligen upläses å predikstolen; att detta kriget fördt med sig mångfaldiga swårigheter för samtelige rikets inwånare; att sådant förordsakar mycken oro och skakning, hwaribland fördomar äfwen kunnat sig insmyga. Och om fördenskull ständerne straxt i början af riksdagen förordnat en sådan deputation som

nu omtalas, så hade sådant både varit lagligt, såsom ock kunnat förekomma hwarjehanda kanske oskäligt skrik som man nu måste höra, och ständerne tillika sluppit de många memorialer som de nu beswäras med.

Men nu sedan riksdagen stådt 2:ne månader och ständerne redan giordt anstalt om desse ärenders uptagande å andra ställen, så tyckes wara bäst, att wänta till dess man från desse ställen får närmare uplysning. Lagen är icke otydelig, men wi hafwe att se efter om lagen är bruten. Befinnes det, så böra wi befästa regeringssättet och förskantsa wår frihet. Men kanske det är icke så illa, som det låter. Å ena sidan må man wakta sig att bruka palliativer, men icke heller å andra sidan bruka för skarpa medicamenter, hwarigenom såren mera uprifwas än helas.

Kl. öfwerhofpredikanten h. mag:r Grunnerus anförde, att wid det nu förewarande ämne lærer icke frågan blifwa om facta och att leda dem i bewis, utan om rätta förståndet af wåre wedertagne och beswurne regeringslagar, såsom den rätta grunden hwarefter facto böra skärskådas. Utan att tillägga någon upsäteliga fel, tror man sig kunna säija, det menniskiors skiljaktiga begrep giör ofta en i sig sielf tydelig sak mörk och twifwelaktig, hwaraf sedermera kunna följa skiljaktiga utslag alt efter det begrep som man sig om lagen formerat. Till att förekomma sådant uti ett så wigtigt ämne som detta, trodde h. öfwerhofpredikanten wara bäst, att sielfwa quæstio legis, enligt riksdagsordningens 13 § uti en särskilt deputation handteras, som ock wid sidsta riksdag skedde, då fråga war om konungarätten, hwarefter och sedan rätta principen af lagen är utstakad wederbörande deputationer hafwa lättare att öfwer hwarje factum sig utlåta. H:r kyrkoherden Hofgart förmälte sig icke finna någon skiljaktighet emellan h. öfwersten Pechlin och h. hofrättsrådet Rappe uti anförandet af de wigtiga ämnen, som af riksens ständer böra skärskådas; men skiljas allena uti formaliteterne, om nämligen sakerne skola uptagas i en särskilt deputation eller i secrete utskottet och andre redan satte deputationer. De tyckas äfwen i den delen kunna förenas, när det anmärkes, att den förre talar om quæstiones legis, såsom hörande till en särskilt deputation, och hwarwid någre facta allenast upgifwas såsom bewis att quæstiones legis existera; men den sednare talar endast om factorum bepröfwande. Bägge kunna sålunda hafwa rätt; ty så oumgängeligit det är, att hwarje factum efter lagens rätta förstånd bepröfwat, så oumgängeligit är det ock, att quæstio legis blir tydeliga utsatt. Det förra må ske på sina behöriga ställen; det sednare uti en

särskilt deputation och det så mycket skyndesammare, som riksdagen redan stådt 2:ne månader, och secrete utskottet tillika med andre wederbörande deputationer både redigare och säkrare kunna förfara med facta, såsom ock icke hindras i andre dess mångfaldiga giöromål.

H:r probsten Hiortsberg sade sig så mycket mer hafwa blifwit föranlåten att noga se på lagen, som bägge memorialerne åberopa lagen.

Där talas först om de allmänna ärender, och säges att de kunna komma till ständerne, antingen genom Hans Kongl. Maj:ts allmänna proposition och hwad annars genom utdrag af protocollet uti kongl. rådkammaren kan blifwa ständerne communicerat, eller ock hwad ständerne sielfwe antingen i gemen fråga efter, eller ock enskilte personer kunna hos ständerne andraga. Uti riksdagsordningens 18 § upräknas summewis de ärender som höra till secrete utskottet; på andre ställen hwad stånden in plenis böra förehafwa.

Riksdagsordningens 14 § förordnar hwad methoder ständerne skola bruka till sakernes utredande nämligen: förordna så många och starka deputationer, som ärendernas beskaffenhet synas fordra. Nu kan man icke säija, att ärenderne quæstionis höra egenteligen under secrete utskottet; här talas fuller om krig, men allena om¹²¹ orsakerne till kriget, och icke om de hemliga considerationer, som annars wid företagande krigsplaner kunna förefalla. Det säges wäl att ärenderne kunna afgiöras i de redan satte deputationer, men mig synes, att de böra handteras på ett enda ställe i den delen som grundlagarne synas wara brutne, och riksstyrelsen samt den allmänna hushållningen påstås behöfwa att å nyo uplifwas. Om till exempel ständerne icke blifwit sammankallade på den tid de i riksdagsbeslutet utsatt, så borde ju sådant enligt riksdagsordningens 3 och 4 §§ först skärskådas, och det icke af secrete utskottet utan af en särskilt deputation. Hwarföre ock icke nu om kriget som har så obehageliga påföljder? Och monne man nu icke kan fråga, hwarföre icke ständerne blifwit sammankallade, sedan krig är börjat, som regeringsformens 6 och 7 §§ föreskrifwa. Finner sålunda icke om det står i vår frihet att neka till en särskilt deputation, då lagen så tydeligen synes den samma yrka. Och hwad dess uppskiutande angår, så är ock det betänkeligit. Sakerne fordra en skyndesam åtgärd. Bondeståndet torde förtryta, att det så länge blir hållit bakom liuset. Bönderne hafwa ju

¹²¹ Upprepat i prot.

låtit förmärka sin åstundan att wara med i secrete utskottet. Recruiteringar äro anbefalte, och bönderne lära otwifwelaktigt nögdare gå in uti de till rikets räddande widtagande författningar, när de admitteras till någon sakenes kännedom, samt den allmänna rörelsen stillas, när det förmärkes, att ständerne med alt alfwar gripa an saken.

H:r doctor Celsius förklarade, att han uti dess tillförene yttrade tanka blifwit ytterligare styrkt af det som sedermera blifwit anfördt, men will allenast tillägga något, såsom swar på en och annan betänkelighet, som emot den projecterade särskilte deputation blifwit anförd.

Först trodde h. doctorn att wederbörande redan satte deputationer icke beqwämligen kunna lägga hand wid facta, så länge regeringslagen är underkastad någon twekan. Ty så länge det å ena sidan säges att regeringen utan att ständer kallas tillsammans, kan förklara krig, och det på andra sidan påstås, att sådant enligit lagen icke får ske, så kunna deputationerne ingen wäg komma, förrän den twetydighet, som öfwer lagens förstånd är formerad, är häfwen och lagen uti dess rätta tydelighet och vigeur.

För det andra funno icke heller h:r doctorn någon besynnerlig skakning eller oro upkomma däraf, att ständerne nu straxt förordnade en sådan deputation, eller att den samma skulle rifwa till sig, hwad secrete utskottet tillhörer. Ty hwad det sednare angår, så blir i denne deputation icke fråga, om eller på hwad sätt kriget skall continueras eller hwad utwägar tagas till dess afslutande, hwilket alt hörer till secrete utskottet; och hwad skakning angår, så skulle den likafullt existera, om den annars är till befarande, när sedermera uppå secrete utskottets tillstyrkande en särskilt deputation blir satt, och wore sålunda allena skillnad på tiden förr eller senare; ehuruwäl h:r doctorn annars trodde, att detta skulle så mycket mindre åstadkomma någon skakning, som sinnen härigenom skola stillas och fast grund läggas till fri- och säkerhetens förwarande.

H:r biskopen doctor Halenius instämde uti det att bekymmersamma omständigheter för riksens ständer sig nu förete, att ständerne med all sårgfällighet måga undersöka orsakerna därtill, och hwad möjjeligit är tänka på botemedel däremot; ja, äfwen ställa riksens en hwar herrar råd till det answar som regeringslagarne åläggga. Men herr biskopen trodde sig tillika hafwa rätt att påstå det altsammans måtte gå uti sin tillbörliga ordning. Ordningen woro den, att sedan secrete utskottet eller wederbörande deputationer gifwit målens beskaffenhet wid handen, och riksens ständer fådt

se, huruwida någre sådane quæstiones legis existerade, som uti en särskilt deputation ej annat kunde än uptagas, så wore tid nog att förordna en sådan deputation. Denne tour, fortfor herr biskopen, blef i agt tagen wid sidsta riksdag. Målen anmältes uti secrete utskottet, och när de befunnos wara af sådan beskaffenhet, att det ankom på grundlagarnes rätta förstånd, så gaf secrete utskottet riksens ständer sådant tillkänna, hwilka då och af denne anledning, men icke förr, förordnade, att en stor deputation skulle sättas. Om iag ändock sågo, att denne särskilte deputation bidrogo till sakernes fortare gång, så skulle iag icke wara däremot; men mig tyckes se, att sakerna i det ställe skola mera utdragas. Ty man må skilja på quæstiones legis och factorum så mycket man will, så måste ändock denne deputation så länge uppehålla sig med facta till dess den får se, om någre quæstiones legis existera eller intet. Men däremot när secrete utskottet examinerar facta på ett med lagen enligit sätt, så wisar det sig i och med de samma, om och hwilka quæstiones legis behöfwa förklaring, och när de äro upgifne faller det ock för den särskilte deputation lättare att de samma upplysa. Jag går förbi de politiska considerationer, som härwid kunna anföras, och ehuruwäl man ej twiflar att secrete utskottet tillika med dess mindre afdelningar använder all flit och åhuga, så kunna dock riksens ständer, i stället för att nu straxt förordna en särskilt deputation, låta befallning afgå till secrete utskottet, att inkomma med dess utlåtande öfwer det, som kriget angår, på det man må se, huruwida en särskilt deputation är nödig eller intet, och hwad som i den förra händelsen bör blifwa dess giöromål.

Härwid anmälte sig h:r baron Wrangel till företräde och aflämnade ett memorial, som däruppå uplästes, hwaruti äfwen styrktes till en särskilt deputation.

H:r biskopen doctor Menander förklarade äfwen wara bäst, att man wäntar med den särskilte deputation, till dess secrete utskottet till ständerne inkommit med dess yttrande. H. biskopen anförde tillika, att wid sidsta riksdag hade ståndet hållit betänkeligit att gå in uti så kallade större deputationer, emedan quæstion då existerade, huruwida ståndet, som ej bestod af flere ledamöter in alles, än som uti den stora deputation af ståndet woro, kunde gå ifrån det slut hwilket ståndet, såsom deputationsledamöter, hade bifallit.

Härmed instämde äfwen herr domproben doctor Filenius, och åberopade sig tillika, hwad af h:r biskop Halenius war anfördt, med tillägning,

att krigets ursprung och hwad därtill hörer ej kunde utredas, utan att gå in uti de ministerielle ärender, med hwad mera som egenteligen hörer under secrete uskottets skärskådande och omöjneligen kunde komma till den särskilte deputation. Herr doctorn wore icke emot en särskilt deputation, men icke förr än man får den uplysning som wederbör.

H:r professorn doctor Gadolin förmälte, att ständerne böra helga riksens lagar med eftertryck, att upskof woro härwid äfwentyrlogit, så wäl i anseende till riksens inbyggare, som sucka under krigets swära fölgder och längta att få höra, det ständerne beifra den saken, som i anseende till andre considerationer; att i den särskilte deputation icke kommer att talas om aliancer eller ministerieliska ärender som böra i tysthet förwaras; att man af nationens dygd kan så mycket mera wänta sig säkerhet för revolution, som detta fast mera länder till de uprörde sinnens tillfredsställande; att ståndet ingalunda löper fara, att förlora dess votum såsom stånd, änskönt hela ståndet skulle gå in uti den stora deputation, såsom ock ståndet wid förledne riksdag förbehölt sig och utöfwade samma rättighet.

H:r kyrkoherden magister Wikman instämde härmed, och tillade, att sakerne woro wid sidsta riksdag icke bekante, förr än de af secrete utskottet blefwo meddelte, men annorlunda förhåller det sig nu, och begärte proposition och votering öfwer saken, hwilket ock af flere yrkades.

Härunder företrädde uppå anmälan h:r présidenten Fredenstierna och aflämnade ett memorial, som uplästes,¹²² hwaruti h:r présidenten först talar om det nu warande och den omsorg som åligger riksens ständer att noga skärskåda de omständigheter som därwid kunna förekomma, men underställer sluteligen, icke riksens ständer wille förelägga dess secrete utskott en wiss kort termin, att med en utförlig och tillförlitelig berättelse därom inkomma, på det riksens herrar råd icke med fördomar må beswäras, utan få tillfälle, att inkomma med sine förklaringar och blifwa fulleligen hörde, innan något slut widtages, hwilken swenskmannarätt herr presidenten förmenar icke böra betagas någon embetsman, ehwad han är högre eller lägre.

H:r superintendenten doctor Körning yttrade sig uti förewarande ämne, det riksens ständer wid riksdagarne gärna welat hafwa sakerne något beredde, innan de skridit till någon stor deputations förordnande. Det samma trodde herr doctorn nu wara så mycket nödigare, som man ännu icke wiste

¹²² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 120.

sakernes rätta sammanhang, och hwad som bör komma under namn af quæstio legis eller icke. Tiden, som är för ständerne så dyrbar och till annat kunde användas, skulle wid den särskilte deputation genom blotta formaliteter medtagas. Ständerne hafwa ju redan afgjordt, att secreta utskottet skall utröna de omständigheter som kriget angå, och med berättelse därom inkomma till plena? Och mon icke försiktigheten fordrar, att man uti en sak af sådan angelägenhet som denne, väntar till dess man åtminstone får höra, huru någotdera af de öfriga stånden sig yttrar?

Härwid blef högwördigste herr archibiskopen utkallad, och berättade, att generallieutenanten Ehrensvärd aflämnat ett memorial, och som herr archibiskopen hade anledning att tro det samma memorial angingo förewarande ämne, så blef det upläst.¹²³ Därutinnan styrker herr generallieutenanten Ehrensvärd därtill, i anseende till anförde skiäl, att en större deputation må förordnas, just sådan som vid sidsta riksdag, till hwilken alla de mål hänwisas ifrån sina lagliga deputationer, sedan de där först blifwit utarbetade, hwilka icke tyckas stämma öfwerens med det genie, som grundlagarne innehålla, och uti hwilket riksens ständer lämnade sakerna förledne riksdag. Under denne rubrique förer h:r generallieutenanten kriget relative till grundlagarne, lamhet uti executionsverket, tjenstebetänkandet och pensions-cassan, samt skriffriheten, hemställandes tillika, om icke saken angående capita familiarum, sedan den uti secreta deputation blifwit utarbetad, äfwen må gå till denne större deputation och därifrån till plena upgifwas. Men alle de öfrige mål som ej äro af den wigt, och icke synas strida emot esprit af folckets rätt och frihet, icke dragas ifrån sin wanliga wäg.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig af discurserne wilja sluta, det ståndets ledamöter torde komma öfwerens om det att en stor deputation må sättas, men att allena någon skiljaktighet förmärktes uti det, antingen denne deputation må sättas straxt, eller sedan så secreta utskottet, som andre deputationer med någon berättelse till plena inkommit, och som h:r generallieutenanten Ehrensvärd synes här upgifwa en medelwäg, och föreslår det senare, så hemstälte herr archibiskopen om ståndet will bifalla det af honom upgifna förslag.

H:r doctor Celsius swarade härpå att h:r generallieutenanten Ehrensvärd upgifwit flere facta än förut äro nämde, widgår äfwen att sakerna nu äro

¹²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 84.

mera componerade eller af större wigt, att de tyckas icke stämma öfwerens med det genie som grundlagarne innehålla, och wore det fördenskull efter h:r doctorns tanka angelägit att grundlagarnes rätta genie eller quæstiones legis först utreddes och facta sedan därefter bepröfwades. Och som det förra är sielfwa ämnet för den särskilte deputation, så borde ock den samma ju förr dess häldre förordnas.

H:r probsten magister Tiburtius förmälte, det han wäl sökt stadga sina tankar öfwer de 2:ne memorialer som wid förra session blifwit upläste, såsom ock fådt ytterligare uplysning af det, som å ömse sidor nu under öfwerläggningen blifwit anfördt, men aldenstund h:r generallieutenanten Ehrensvärd uti dess nu i dag ingifne memorial upgifwit särskilt förslag, som torde förtjena att tänkas uppå, så begärte herr probsten, att denne sak som är af yttersta wigt och angelägenhet, må hwila till nästa gång, hälst icke heller ännu de öfriga stånden sig däröfwer utlåtut. Uti denne begäran instämde herrar probstarne Werander, Troilius och Lidius med några flere.

Detta togs uti öfwerwägande, och ehuruwäl en del herrar ledamöter yrkade, att här wore ett novum emergens, hwaröfwer enligit riksdagsordningen, betänketid, då den blefwo begärd, icke kunde wägras, så anfördes dock å andra sidan af större delen ståndets ledamöter, att denne sak warit liggande sedan förra session; att discusserne däröfwer å ömse sidor blifwit förde och votering begärd; att detta memorial icke heller innehåller något wäsenteligt, som icke förut under öfwerläggningen blifwit anfördt, och att det skulle blifwa ett skadeligit præjudicat, om saker genom dylika nya memorialer skulle kunna uppehållas, och faststältes fördenskull, att saken nu skulle afgjöras.

Wid det samma gaf h:r doctor Celsius tillkänna, att h:r baron Pechlin nu nyligen warit utan för ståndets rum och berättat, det ridderskapet och adelen bifallit, det en stor deputation må förordnas, men att öfwer sättet woro votering anstald.

Efter ytterligare discusser å ömse sidor och uppå anmodan gaf högwördigste herr archibiskopen den proposition, om ståndet bifaller, det en stor särskilt deputation det forderligaste som ske kan må förordnas att uptaga de wid de omnämde målen förekommande quæstiones legis, som större delen med Ja beswarade.

Ståndet åtskildes.

År 1760 den 15 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 11 hujus.

Wid 2 § berättade h:r probsten Mathesius, att saken angående afgift till barnhusinrättningen af dubbla nådår woro ifrån secrete utskottet remitterad till kammar-, oeconomie- och commercedeputation, och anmodades fördenskull å nyo ståndets herrar ledamöter uti sidstnämde deputation att därwid wara upmärksamme.

Wid 7 § förmälte h:r doctor Gadolin, det han icke hade något att påminna wid protocollsutdraget ifrån kongl. rådkammaren, angående adelskap för någre riksens embetsmän, som ridderskapet och adelen hade remitterat till secrete deputation, och instämde ståndet uti samma remiss.

2 §. Företrädde en deputation ifrån borgareståndet med extractum protocolli angående särskilt författning för städerna Stockholm, Götheborg och Carlsrona wid husbehofsbränningen.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, det han tillika med borgare- och bondeståndens talemän, förleden fredag, som war d. 12 i denne månad klockan 9 förmiddagen blifwit kallad till h:r grefwen och landtmarskalken, närwarande uppå anmodan ståndets ledamöter superintendenten herr doctor Lagerlöf och h:r probsten doct. Serenius, då h:r landtmarskalken gifwit wid handen, huruledes aftonen förut, efter sluten votering klockan wid pass 11 en del af ridderskapet och adelen under sorl och oordning påstådt, det plenum i dag skulle hållas, men andre däremot protesterat. H:r generallieutenanten gref Horn, som i det samma upkommit, och under h:r landtmarskalkens frånwaro fördt ordet, hade på det sätt stillat sinnena, att han låfwat anmäla saken hos h:r landtmarskalken, till hwilken ända landtmarskalken sade sig hafwa blifwit föranlåten att kalla de öfrige talemän tillsammans och höra dem öfwer detta ärende.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig efter samråd med närwarande ledamöter af ståndet hafwa swarat, att aldenstund ståndet fattadt det beslut, att plenum skall hållas 2:ne dagar i weckan, måndag och torsdag, och uti denne wecka på desse dagar allaredan twänne plena blifwit hållne, så wågade icke herr archibiskopen i dag utsätta plenum, hälst icke heller någon sådan angelägenhet woro upgifwen, som kunde förorsaka ett plenum extraordinarium.

Borgare- och bondeståndens talemän hade yttrat sig på samma sätt.

Ytterligare hade h:r landtmarskalken hemställt, om icke ridderskapet och adelen kunde allena hålla plenum, om det ock allenast woro på en tima; men de öfrige talemän hade icke heller kunnat styrka därtill, emedan sådant skulle väcka upmärksamhet i de öfrige stånden och deputationerne, som i dag blifwit gemensamt anslagne, skulle nödwändigt uphöra. Icke heller kunde talemännen resolvera till plenum i lördags, emedan, förutan ofwannämde orsaker, secrete utskottet då hade angelägit att träda tillsammans.

4 §. Uplästes förteckning från urskillningsdeputation uppå ärender, som blifwit antagne och till behörige ställen remitterade eller ock afslagne.¹²⁴

Som bland de förra befants förnyad ansökning om Wästanfors församlings delning, hwilket ärende wid sidsta riksdag icke blef expedierat emedan det ansågs wara stridande emot presterskapets privilegier, så fant ståndet för nödigt, att hos de öfrige stånden begära, det må den saken ej företagas, innan ståndet får inkomma med dess utlåtande däröfwer, och åtog sig h:r biskopen doctor Benzelstierna det samma upsätta.

5 §. En deputation från ridderskapet och adelen, anförd af h. cancellierådet Ekstubbe aflämnade ett extractum protocollii af d:n 11 i denne månad af innehåll, det ridderskapet och adelen fastställt, att, enligt 13 § i riksdagsordningen, en särskilt deputation af 100:de ridderskapet och adelens ledamöter, i hwilken secrete utskottet och secreta deputation ej må wara inbegrepne, skyndesammast måtte förordnas öfwer grundlagarnes verkställighet.

6 §. I anledning häraf kom att talas om denne särskilte deputation, som äfwen af ståndet blifwit bewiljad; och hwad angår antalet af ledamöter, så tyckte ståndet bäst wara, att alldenstund sakerne afgöras efter ståndens vota, och man icke har att förmoda någon votering innom ståndets ledamöter per capita, så kunna samtelige ståndets ledamöter, som det ock skedde wid förleden riksdag, gå uti denne deputation. Likaledes trodde ståndet,

¹²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 respektive 4.

det någon instruction för denne deputation torde komma att upsättas, som närmare utstakar, på hwad sätt ärenderne därstädes komma att handteras, såsom ock hwilka. Och fant ståndet för godt, att genom en deputation som af h:r biskop Benzelstierna anfördes, låta de öfrige stånden weta, att ståndet bewiljat en stor särskilt deputation; att hwad angår ledamöterna till den samma, så hade ståndet däröfwer fattat slut innom sig sielft, samt att instruction torde wara nödig att påtänckas; hwarjemte h:r biskopen äfwen åtog sig att påminna om Wästanforsaken.

Under det deputation war borta öfwerlades om allmänna beswären.

7 §. Uplästes borgareståndets protocollsutdrag af d:n 11 i denne månad,¹²⁵ hwaruti tillstyrkes, att bryggarembeten uti städerna Stockholm, Götheborg och Carlscrona, hwilka enligt förra kongl. förordningar ägt rättighet till bränwinsbrännande, nu jemwäl må tillstånd lämnas, att af wist utsatt quantum spannemål, emot erläggande af femton d:r kopp:mts afgift för hwarje tunna eller så mycket Hans Kongl. Maj:tt framdeles fastställandes warder, tillwärka bränwin.

Detta fant ståndet godt att bifalla i anseende till de därwid andragne skiäl.

8 §. Uplästes h:r majoren Magnus Schecktas memorial,¹²⁶ angående någon bättre methode wid bränwinstillverkningen, som remitterades till kammar-, oeconomic- och commercedeputation.

9 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocoll af d:n 3 December,¹²⁷ angående tillökning uti lönen för öfwerstelieutenanten och commendanten i Christianstad h:r baron Armfelt.

10 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocoll af d:n 9 Decemb.¹²⁸ angående h:r cancellierådet von Dalin.

¹²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 13.

¹²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 368.

¹²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 6.

¹²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 7.

11 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocollis af d:n 19 Nov.¹²⁹ angående den ansökning som hos Hans Kongl. Maj:tt riksrådet m. m. h:r grefwe Henning Gyllenborg i underdånighet anført, att få nedlägga dess hitintills innehafde rådseembete, och af Hans Kongl. Maj:tt genom protocollsutdrag hållit i kongl. rådkammaren d:n 17 November sidstledne med riksens ständer communicerat.

Wid öfwerwägande häraf förmälte h:r doctor Gadolin, h. doctor Celsius och flere ståndets ledamöter, att h:r riksrådet grefwe Gyllenborg så mycket mera torde få fågna sig af ståndets wänskap härutinnan, som han på besynnerligt sätt applicerat sig till studier, och är en herre af fromt och hederligt sinnelag; men har å ena sidan den olyckan att wara mycket siuklig, men tillika eller å andra sidan den ömhet för rikets tjenst, att han häldre will rent utaf begära afsked, än behålla embetet, fast han för siukdom ej kan det fulleligen bestrida.

Och hwad pension angår som secrete utskottet föreslår till hälften af riksrådslönen, så styrkte förenämde ledamöter till det att den samma må bewiljas, häst det wore bekant, att h:r riksrådet wore sinnad att resa till warma bad i Tyskland, och skulle sålunda hans knappa wilkor ej kunna åstadkomma de behof, som swara emot dess character och rikets i wist afseende därmed förbundne wärdighet.

H:r probsten doctor Serenius sade sig icke wara emot h:r grefwe Gyllenborgs befordran, men hemställte, om icke det wore riksens ständer wärdigt, att utsätta äfwen så stor pension för de öfrige herrar riksråder som hafwa afsked och hafwa tjent längre, samt under en tid då riksens råd hade mindre löner än nu.

H:r öfwerhofpredikanten Grunnerus förmente, det rikets stat härigenom kommer att graveras, men i händelse en pension af 1800 dal:r bewiljas för h:r riksrådet grefwe Gyllenborg, så trodde h:r öfwerhofpredikanten, att de öfriga riksens råds pensioner kunde förökas.

H:r kyrkoherden Linderot föreslog, det kunde pension för h:r grefwe Gyllenborg blifwa efter förra wanligheten 2 000 plåtar, men han särskilt ihogkommas med något resepengar.

Efter ytterligare öfwerläggning bifölls secrete utskottets extractum protocollis, hwarjemte ståndet sig förbehåller, det må de öfrige herrar riksens

¹²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 5 (med bilagor).

råd, som för detta nedlagt deras rådsembeten, med en lika pension ihogkommas.

12 §. H:r probsten doctor Serenius inlämnade ett memorial som uplästes,¹³⁰ angående ett och annat som rörer recruteringsen wid arméén, och remitterades det till secrete utskottet.

13 §. Företrädde en deputation ifrån borgareståndet, anförd af h:r borgmästaren Renhorn, som anmälte: 1:o att en del af ståndets ledamöter, till wisse angelägenheters besörjande hade nödigt resa hem öfwer instundande juhlhögtid, och hade fördenskull borgareståndet för dess del fastställt, det måge inga sammanträden in pleno till allmänna ärenders företagande ske ifrån d:n 18 i denne månad till d:n 12 nästkommande Januarii dock att deputationerne emedlertid måge arbeta. 2:o att borgareståndet funnit nödigt, det hofjunkaren Estenbergs hos riksens ständer ingifne memorialer, till den del som angår dess brukade förgripeliga skrifart, må hänskiutas till secrete utskottet, som har att inkomma med dess yttrande till riksens ständers plena, huru denne hofjunkaren Estenbergs förbrytelse må anses och beifras. 3:o att borgareståndet förehafte h. öfwersten baron Pechlins, öfweradjutanten h:r grefwe Levenhaupts, h:r capitain Hammarhielms och hofjunkaren¹³¹ Estenbergs memorialer, med flere, och remitterat den frågan som angår kriget, till secrete utskottet, och de öfrige ämnen till wederbörande deputationer. Hwarjemte borgareståndet pröfwat för dess del godt, det må en stor deputation af 250 personer, sådan som wid sidsta riksdag förordnas. Och wille borgareståndet öfwer desse artiklar meddela utdrag af protocollet. 4:o. Frågade deputerade efter instruction för fiskeriedeputation och fingo till swars, att den woro hos ståndet förehafd, men att löparen icke ännu ankommit från ridderskapet och adelen. 5:o. Recommenderades borgareståndets utdrag af protocollet, angående bränwinstillwärkningen för de trenne städer, hwarpå swarades, det ståndet allaredan därtill gifwit dess bifall.

¹³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 383.

¹³¹ *hofjunkaren* i prot.

14 §. I anledning af det borgareståndets deputerade anmält om frihet för ständernes ledamöter att få resa hem öfwer juhlhögtiden, hwarom äfwen bondeståndet giordt anmälan, tog ståndet detta ärende uti närmare öfwerwägande, och anfördes å ena sidan af h. kyrkoherden doctor Celsius, h:r probsten doctor Ziebet med flere, att aldenstund ståndet afgjordt, att den stora särskilta deputation må sättas det förderligaste som ske kan, till hwilket ändamål åtskillige præparationer ännu äro nödige; det icke heller annat kunde, än hos publiquen wäcka upmärksamhet, att ständerne i anseende till åtskillige nu warande bekymmersamma omständigheter funnit nödigt att förordna en stor deputation, men i det samma gåfwo sig lof att skiljas åt på 3 à 4 weckor, utan att hafwa börjat denne deputation, så wore det högstbetänkeligit, att bewilja ett sådant jullåf.

H:r biskopen doctor Benzeltierna förmälte, att ehuruwäl saken i sig sielf wid första påseende synes wara mindre betydande, dock när å ena sidan tages i öfwerwägande, hwad nu blifwit anført, och å andra sidan befinnes, det icke allenast 2:ne stånd, nemligen borgare- och bondeståndet anmält detta ärende, utan ock åtskillige ståndets ledamöter torde wilja resa hem öfwer juhlhelgen och besörja sina enskilte angelägenheter, så blir saken af mera betydelse, och begärte fördenskull att få sig häröfwer betänka.

Härwid anfördes wara bättre, att saken straxt afgjordes, på det de 2:ne andre stånden, i händelse presteståndet skulle åstunda att fortfara med riksdagsärenderne, måge därpå få anledning att taga saken uti närmare öfwerwägande och med ståndet instämma.

Men efter ytterligare discourser förenade sig ståndet därom, att denna sak uppskiutes och will då ståndet wid början af nästa session den samma afgjöra.

Hwarjemte ståndet för dess del fastställte, det plenum må hållas med det aldraförsta, samt anmodade högwördigste herr archibiskopen att med de öfrige herrar talemän samrådas, det sådant må ske i mårgon eller åtminstone öfwermårgon.

Ståndet åtskildes.

År 1760 d:n 16 December

1 §. Högwördigste herr archibiskopen berättade, att herr grefwen och landtmarskalken i går haft sammanträde med talemännen och gifwit wid

handen, huruledes ridderskapet och adelen i går då session in pleno skulle slutas, högeligen yrkat, det plenum i dag, åtminstone på en tima måtte hållas, hwaraf herr landtmarskalken blifwit föranlåten att anslå plenum för ridderskapet och adelen till klockan 12.

Herr archibiskopen hade då äfwen gifwit wid handen det likaledes presteståndet för sin del fastställt, det plenum med första skulle hållas, och att herr archibiskopen trodde, det ståndets önskan blefwe bäst upfylld, om sådant nu i dag skedde.

Hwarpå borgare- och bondeståndets talemän förklarar, att ehuru nu uti deras stånd icke någre publice saker woro oafgiorde, så wille de dock i så beskaffade omständigheter foga sig efter ridderskapet och adelens samt presteståndets önskan, samt till samma tid göra anslag, emedan de under dess med allmänna beswären kunde sig sysselsätta.

Det hade för öfrigt blifwit talt om den särskilte deputation, som uti stånden woro omrörd, hwarwid högwördigste herr archibiskopen gifwit wid handen, det ståndet inom sig sielf tagit författning angående ledamöter till samma deputation, och hwar angår qualificerandet af deputation, så trodde presteståndet sådant ankomma på den instruction, som ständerne torde finna nödigt att upsätta för denne deputation.

Ytterst hade borgare- och bondeståndets talemän yrkat på juhllöf.

2 §. Upkom någon fråga, om beskaffenheten eller qualificerandet af den projecterade deputation, i synnerhet om den skulle blifwa secret eller icke, hwarwid h:r doctor Celsius, h:r biskop Beronius, h:r probsten Serenius, h:r probsten Ziebet, h:r kyrkoherden Wikman och flere påstodo, det ståndet härutinnan sig allaredan yttrat, när under d:n 11 i denne månad proposition justerades angående denne deputation, och under de därwid förefallande discusser tydeligen gafs tillkänna, att denne deputation icke skulle wara secret eller sådan, som sidsta riksdag förordnades, då till secreta utskotts- och secreta deputations-ledamöterne adjungerades ett wist antal ledamöter, som allesammans blefwo med tysthetsed förbundne, utan blef proposition formerad om en stor särskilt deputation. Och utom dess, fortfor h:r doctor Celsius, befinnes det tydeliga, att denne deputation ej kan blifwa secret, när man besinnar, det den samme blifwit förordnad i stöd af riksdagsordningens 13 § som noga skiljer på secreta utskottet, annan deputation och commission och utsätter att beskaffenheten af en annan eller som det nu

heter särskilt deputation är sådan, att sakerne utan tysthets förbindelse skola därstädes handteras: i följe af hwilket alt wore till befarande, att om nu ytterligare distinction skulle blifwa om deputations beskaffenhet i den delen, så torde beslutet kunna gå emot den idé, som ståndet¹³² hade och tydeligen utmärkte wid sielfwa hufwudquæstionens afgörande.

Däremot anfördes af biskoparne h:r doctor Halenius och h. doctor Benzeltierna, h:r probsten Troilius och flere, att det ordet särskilt, som uti proposition brukades, icke involverar det samma, som icke secret; att ehuruwäl denne deputation skiljes ifrån secreta utskottet, och i sådant afseende skulle kallas särskilt, så hindrar dock sådant icke, att den med tysthet förbindes, om sakerne, som där komma att förehafwas, sådant fordra; om sakernes beskaffenhet och sättet att dem handtera, har man icke full wisshet, förr än ständerne öfwer instruction sig utlåtit. Och i följe däraf höllo desse herrar ledamöter wara bäst, att wänta till dess instructionen kommer till skärskådande, då ståndet får närmare anledning at sig yttra, antingen denne deputation må wara secret eller icke, hwilket desse ledamöter ännu icke hos sig determinerat och torde så snart bejaka det senare som det förra.

Å andra sidan anfördes ytterligare af h:r doctor Gadolin, h:r probsten Hiortsberg och flere, att hwad secreta utskottet tillhör, kan och bör icke komma till denne deputation. Och om deputation blefwo secret, så sågo det så ut, som hade de tillmälen någon grund, att denne deputation skulle rifwa till sig hwad secreta utskottet och secreta deputation böra enligt riksdagsordningen hwar för sig handtera.

Att instruction till denne deputation icke kan på något sätt formeras, innan det förut blifwit afgjort, om deputation skall blifwa secret eller icke.

Att ståndets idé wid deputations bewiljande hade warit, som ock uti proposition influtit, att quæstiones legis skulle i denne deputation uptagas och afgöras, hwarwid ingen tysthet behöfdes.

Utom dess förmälte h:r doctor Gadolin sig förmärka någon equivoque uti det ordet secret: antingen därwid meningen wore den, att secreta utskotts-¹³³ och secreta deputations-ledamöter skulle i denne deputation wara sielfskrifne, eller att sakerne skulle i tysthet handteras; och wille

¹³² *stande* i prot.

¹³³ *utskotts* i prot.

sålunda h:r doctorn hafwa sådant utredt, ty ehuruwäl den förra meningem icke interesserar ståndet, så wida, efter ståndets beslut, samtelige dess ledamöter gå i den stora deputation icke heller så aldeles bondeståndet som ej är med uti secreta utskottet, så torde det dock komma därtill, att ståndets utlåtande äfwen i denna del efterfrågas, aldenstund man förmärker, att denna omständigheten eij allenast hos ridderskapet och adelen, utan ock borgareståndet blifwit satt uti quæstione.

Genom ytterligare discusser yrkades å ena sidan, att ståndet redan afgjordt, det den stora särskilte deputation eij skall wara secret. Å andra sidan påstods att ståndet ännu därutinnan icke fattat något wist slut, och att sådant kommer att urskiljas, då instruction för denne deputation skiärskådas.

Uppå åtskilligas begäran förmälte sålunda högwördigste herr archibiskopen, att saken genom votering må afgöras, och blef proposition denne:

Om ståndet anser den saken för afgjord, att den stora särskilte deputation icke skall wara secret? Den som anser saken för afgjord skrifwer Ja. Men den som will att saken skall afgöras när instruction författas, skrifwer Nej.

Voteringen anstältes och wid zedlarnas öppnande och sammanräknande befunnos 36 för Ja och 19 för Nej. Probstén Alin war frånwarande.

Och faststältes sålunda sluteligen att denne deputation eij blifwer secret.

3 §. Deputation från ridderskapet och adelen företrädde anförd af h. öfwerstelieutenanten Boije, med extractum protocollii från ridderskapet och adelen som straxt uplästes,¹³⁴ hwaruti bemälte stånd för dess del fastställt, att det sidsta plenum för juhlhelgen kommer att hållas nästkommande måndag och att riksdagsarbetet därefter öfwer helgen kommer att uphöra till d:n 12 Januarii nästkommande år, dock med det wilkor, att den fastställte stora särskilte deputation förut och intill nästa måndag blifwer satt i activite.

Sedan deputation afrädt och borgareståndets extractum protocollii angående samma ärende äfwen blifwit upläst,¹³⁵ togs detta uti öfwerwägande och biföll ståndet ridderskapet och adelens yttrande.

¹³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 7.

¹³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 14.

År 1760 den 18 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 15 och 16 hujus.

Högwördigste herr archibiskopen anmälte, det i går wid talemännens sammanträde, h:r landtmarskalken och herr archibiskopen gifwit tillkänna, det ridderskapet och adelen samt presteståndet utsatt det sidsta plenum för juhl till d:n 22 Decemb. eller nästkommande måndag; men af h:r borgmästaren Kierman och Olof Håkansson blifwit berättat, det borgare- och bondestånden om torsdagen eller d:n 18 sig förenat.

H:r landtmarskalken och herr archibiskopen hade föreslagit, det wille de sidstrännde stånden med de 2:ne förra sig förena så wida åtskillige angelägenheter innan juhl borde afgiöras, men desse stånds talemänner hade därwid giordt många swårigheter såsom de icke heller trodde, att stånden wille beqwäma sig att hålla något plenum i denne wecka efter torsdagen, emedan åtskillige ledamöter utsatt deras bortresa till slutet af weckan. För öfrigit hade h:r landtmarskalken påmint, det må med möjligaste skyndsamt afgiöras, hwad som hörer till den stora deputations sättande.

2 §. Uplästes förteckning från urskilningsdeputation uppå mål, som blifwit dels antagne och remitterade,¹³⁶ dels afslagne.¹³⁷

3 §. Justerades extractum protocollis som under d:n 11 i denne månad 9 § omförmäles, så lydande:

Som ståndet utaf den relation hwilken consistorium i Stockholm inlämnat till innewarande riksdag, haft tillfälle att förnimma, det kyrkoherden wid S:t Hedvig Eleonoræ församling här i staden, doctor Anders Carl Rutström sedan sidsta riksdag blifwit lagförd uti sådane mål, som för religion äro af högsta wigt, och att wid den däröfwer anställda rättegången, sådane omständigheter sig yppat och förelupit, hwilka icke annat kunna än förtjena upmärksamhet; ty wille ståndet hafwa dess till riksens ständers justitiædeputation utsedde ledamöter anmodade, att af de där förekommande handlingar med det första efterse, af hwad beskaffenhet desse målen kunna wara, och af hwad grund ransakningen däröfwer wid kongl. Swea hofrätt icke blifwit

¹³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskilningsdeputationens akter, nr 3.

¹³⁷ Ibid., nr 4.

förd till slut. Hwarjemte och som hos ståndet blifwit anmält, huruledes åtskilliga mål ifrån consistorium i Calmar, beträffande sådant, som emellan det samma och lectoren därstädes magister Stagnell förelupit, hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet blifwit anhängige; ty öfwerlämnade äfwen ståndet förenämde dess deputerade, att skyndsamligen giöra sig om desse ärender underrättade och dem i möjligaste måtto till slut befordra.

4 §. Uppå probstens h:r doctor Serenii hemställande, anmodades 2:ne ståndets ledamöter, att hos herr riksrådet baron Löwenhielm påminna, om saken angående de indragne wederlagen.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna och h:r probsten magister Lagerlöf åtogo sig detta och berättade wid återkomsten, att herr riksrådet låfwat i det möjligaste giöra ståndet nöije.

5 §. Uplästes lectorens i Skara h. magister Sven Wilskmans skrifwelse till ståndet af d:n 3 November sidstl:ne hwaruti bemälte lector först berättar, det han nu hunnit till slut med uppläggningsen af dess wid sidsta riksdag omförmälte arbete, kallat Svenska ecclesiastiquewerket,¹³⁸ och sedermera anhåller, det ståndet genom circulair till samtelige consistorierne täckes både om sielfwa arbetet afgifwa dess omdöme, såsom ock gynna honom med föreskrift till afsättning, samt att erhålla det pris à 6 dal. silf:mt exemplaret, som kan hålla honom wid upläggningen skadeslös, med mera.

Ståndet tog detta i öfwerwägande, och aldenstund lector Wilskman wid detta arbete haft mycken möda och sorgfällighet, samt giort wårt svenska ecclesiastiquewerk en besynnerlig tjenst. Ståndet äfwen hade flera bewis på det, att papper och tryck denna tiden stigit till en owanlig högd, och billigt wore, det auctor för dess omkostnad hålles skadeslös; så resolverades, att circulair härom kommer att afgå till samtelige consistorierne,¹³⁹ jemte afskrift af Wilskmans skrifwelse till ståndet.

6 §. Deputerade från ridderskapet och adelen för hwilka h:r grefwe Lewenhaupt förde ordet, aflämnade instruction för den stora deputation.¹⁴⁰

¹³⁸ S. Wilskman: *Swea rikes ecclesiastique wärk* (Skara 1760).

¹³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 32.

¹⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

7 §. Genom memorial, som uplästes, anmälte kyrkoherden wid S:t Clara församling här i staden h:r doctor Justus C. Hausswolff, det 605 exemplar ännu woro oförsålde och lågo honom till last af den nya uplaga, som han uti interessentskap med S:t Clara församlings kyrkowärd, handelsman Molin besörjt af framl:ne biskopens h:r doctor Gezelii nya testamente, och anhåller fördenskull, det wille ståndet på något sätt befordra desse exemplars afsättning.

Efter öfwerläggning härom, åtogo sig herrar præsidet och consistoriorum fullmäktige, att genom bref anmoda consistorierne, att uti stiftet efterfråga, hwilka kyrkor ännu icke hafwa detta arbete, samt gifwa anledning, att de sig det samma förskaffa, så wida de därtill kunna hafwa lägenhet.

8 §. Kyrkoherden h:r doctor Celsius och h:r probsten Ziebet, deputerades till de andre stånden att aflämna probstens h:r doctor Serenii memorial, som under d:n 15 hujus 12 § omförmäles, samt gifwa tillkänna uti hwad slut ståndet stadnat angående riksrådet h. grefwe Gyllenborg; och berättade deputerade wid återkomsten, att bondeståndet begärt få weta uti hwad slut ståndet stadnat angående den stora deputation.

9 §. Uppå löparen af ridderskapets och adelens extractum protocolli under d:n 11 December¹⁴¹ antecknades ståndets resolution, att ståndet bifaller, det en särskilt stor deputation, som ej blifwer secret, där quæstiones legis komma att skärskådas. Löparen afsändes till borgareståndet, och h. probsten Ziebet anmodades, att gifwa detta ståndets beslut hos bondeståndet tillkänna.

10 §. Deputerade från bondeståndet företrädde och berättade, det berörde stånd för sin del fastställt, att det i dag hållne plenum blir det sidsta före juhl.

11 §. Förehades instruction för den stora deputation,¹⁴² hwarwid efter öfwerläggning, ståndet stadnade i det slut, att 1 § ändras sålunda: att

¹⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 6.

¹⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

pröfwa om krig kan börjas och fortsättas utan riksens ständers sammankallande efter grundlagen. 2 § gillades. 3 § dito. 4 § ändrades sålunda: för öfrigit har deputation, att så wäl öfwer desse som flere under riksdagen till existerande quæstiones legis, med sitt betänkande till riksens ständers plena inkomma. Och afsändes straxt expedition till borgareståndet.

12 §. Deputerade som anfördes af h. grefwe Gyllenstolpe gåfwo tillkänna, at ridderskapet och adelen bifallit secrete utskottets extractum protocolli¹⁴³ angående riksrådet h:r grefwe Gyllenborg, och aflämnade löparen. Men hwad angår en lika pension för de öfriga herrar riksens råd, så wille ridderskapet och adelen taga det uti närmare öfwerwägande. Deputerade anmälte tillika, det ridderskapet och adelen för sin del fastställt, det må riksrådswalet efter h:r grefwe Gyllenborg komma att gå för sig innan juhl.

Ståndets utslag öfwer secrete utskottets extractum protocolli antecknades på löparen och afsändes till borgareståndet.

13 §. Föredrogs ridderskapet och adelens extractum protocolli af d:n 8 Dec.¹⁴⁴ angående nästa rådsförslags uprättande af 3:ne, som antingen hafwa tjent eller tjena wid ammiralitetet.

Hwarjemte uplästes borgareståndets protocollutdrag af detta datum,¹⁴⁵ hwaruti borgareståndet förmäler, det må detta ärende, utan inskränkning till någon wiss stat, öfwerlämnas till rådselectorerne, som i följe af regeringsformens 12 § och deras aflagde ed, äga och böra wid hwarje förslags upsättande, om sådane personer sig förena, som äro till ett så wigtigt embete wärdige och skickelige; med hwilket sednare utlåtande äfwen ståndet instämde.

14 §. Uplästes utdrag af protocollet under d:n 17,¹⁴⁶ hwarmedelst secreta deputation gifwer tillkänna orsaken, hwarföre deputation ännu icke kunnat till riksens ständer inkomma med dess utlåtande öfwer saken angående capita familiarum.

¹⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 5.

¹⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 5.

¹⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 16.

¹⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 2.

År 1760 den 20 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 18 denne måned.

2 §. Justerades circulairt, angående h. lector Wilskmans ecclesiastique-werk.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att h. grefwen och landtmarskalken wid det i går hållne sammanträde med talemännen förklarar, det han i dag wille hålla plenum, aldenstund åtskillige angelägne mål ännu woro på riddarhuset oafgiorde.

Härwid hade herr archibiskopen anfördt, att ehuruwäl presteståndet afgjordt, hwad som mäst tyckes wara angelägit, i synnerhet hwad som rörer den stora deputation, så trodde han sig dock giöra ståndet nöije därmed, att plenum hålles, hälst ståndet instämt med ridderskapet och adelen uti det, att plena till juhl icke uphöra förr än efter måndagen.

Men borgare- och bondeståndens talemän hade anfördt, att så wida berörde stånd fastställt, det icke något plenum skulle hållas efter förledne torsdag, så hafwa många ledamöter allaredan rest bort. Och ehuru ståndens qwarblifwande ledamöter äro sinnade i mårgon träda tillsammans att tillreda ståndens allmänna beswär, så kunde talemännen dock icke säija, huruwida berörde stånd med de 2:ne andre respective stånden kunna hafwa ordinair communication.

4 §. H:r probsten Åkerman förmälte, att ehuruwäl sielfwa löparen till bondeståndets allmänna beswär wid förledne riksdag icke kunnat igenfås, så hade dock h. probsten så wäl anskaffat behörig afskrift af beswärs puncten, lika lydande med liggaren som uti ståndets archivo förwaras, såsom ock ifrån samtelige respective stånden bewis öfwer det, att puncten blifwit in extenso bifallen, jemte en af högwördige ståndet giord tilläggnig, och att följakteligen de af h. probsten tillförene omförmälte orden: *till och med fem ottondedels*, hafwa af någon tillfällighet wid expedition kommit att uteslutas. Och aldenstund sådan förelupen felaktighet icke allenast strider emot samteliga riksens höglofl. ständers gemensamma beslut, utan ock medförer minskning uti presterskapets rättigheter, åtminstone gifwer öpnig till twist emellan presterskapet och en del deras åhörare, men synes tillika nu icke utan någon kraftigare åtgärd kunna afhielpas; så anhölt h:r

probsten Åkerman, det behagade ståndet genom utdrag af protocollet detta hos de öfrige respective stånden till rättelse anmäla. Sedan ståndet af de uptedde documenter befunnit sakens sammanhang vara aldeles sådant, som h:r probsten Åkerman berättat, och de af bemälte probst anförde considerationer blifwit närmare öfwerwägade, fant ståndet aldeles billigt till denne h:r probsten Åkermans begäran att samtycka.

5 §. Företrädde en deputation af 12 personer från ridderskapet och adelen, anförd af h:r grefwe Leijonstedt, som förmälte, det ridderskapet och adelen icke annat kunde än vara upmärksamt wid det, att sedan trenne stånd fastställt det en stor deputation skyndesammast må sättas; äfwen 2:ne stånd, neml:n ridderskapet och adelen samt presteståndet icke på annat sätt samtyckt till den af borgare- och bondestånden begärte frihet från riksdagsärender under instundande julhögtid, än att det sidsta plenum för jul må hållas nästkommande måndag, och med det wilkor, att den stora deputation dess förinnan sättes uti activité, så hafwa sidstnämde stånd, genom deras talemän wid herrar talmäns sammanträden gifwit tillkänna, det de förblifwa wid deras beslut att icke vidare för helgen hålla plenum, utan allenast sammankomma att reglera deras allmänna besvär, änskönt en så wigtig del af det som hörer till den stora deputations sättande, som instruction är, ännu icke gådt igenom berörde stånd; och begärte sålunda ridderskapet och adelen, det presteståndet genom en gemensam deputation med ridderskapet och adelens deputerade, wille hos borgare- och bondestånden häröfwer giöra en wänlig föreställning.

Ytterligare förmälte deputerade, det ridderskapet och adelen för sin del funnit nödigt, att riksrådswal må anställas för helgen.

Sedan deputerade afträdt och stadnat uti kyrkan, tog ståndet uti öfwerwägende, hwad som war anmält angående deputation till borgare- och bondeståndet, och förente sig straxt ståndet om det, att afsända en deputation, men förekom twifwelsmål, om denne deputation skulle gå gemensamt med ridderskapet och adelens deputerade, eller om hwardera ståndets deputerade skulle gå särskilt.

H:r kyrkoherden doctor Celsius, samt herrar probstarne doctor Serenius, Manquer, Ziebet och flere höllo före, att aldenstund detta är ett wigtigt ärende, hwarwid all alfwarsamhet bör wisas, så wore bättre att deputationerne gingo gemensamt.

Å andra sidan trodde h. biskopen doctor Benzelstierna jemte flere, att gemensamma deputationer äro i hwarjehanda afseende nog betänkelige, samt att ändamålet af denne deputation lika fullt hwad möjligit wara kan winnes, om ridderskapet och adelens deputerade först gå åstad, och preteståndets deputerade straxt därpå komma efter och göra samma föreställning, samt få sålunda tillfälle att uprepa och ytterligare yrka hwad nyss tillföre af ridderskapet och adelen kan wara anfördt.

Men efter någon ytterligare discours förenade sig ståndet om det, att deputationerne skulle gå gemensamt, och afgick sålunda h:r biskopen doctor Lamberg med 5 andre ledamöter.

6 §. Under det deputerade woro borta discurerades om allmänna beswären.

Wid återkomsten berättade deputerade, att borgareståndets taleman swarat, det ståndet skulle taga saken i öfwerwägande och lämna swar. Bondeståndets taleman hade swarat, det ståndet bifallit preteståndets utlåtande om den stora särskilta deputation, hwarom bondeståndet genom deputerade blifwit af preteståndet underrättade; att ståndet afgjordt instruction till den stora deputation, samt utsedt sina ledamöter därtill, med tillsäjelse, att de icke få resa bort, innan deputation kommer i activité, men att löparen så wäl om deputations förordnande, som dess instruction, ännu icke kommit från borgareståndet.

7 §. Uplästes borgareståndets extractum protocoll af d:n 16 Decemb.¹⁴⁷ tillika med h:r assessor Antonssons särskilte votum ingifwit uti urskillningsdeputation d:n 12 December,¹⁴⁸ hwaruti Antonsson i anseende till anförde skiäl och omständigheter styrker till det, att h. öfwerstelieutenanten Carnals ingifne, men af urskillningsdeputation till emottagande afslagne ansökning, må till skärskådande af riksens ständer antagas, hwilket äfwen af borgareståndet war bifallit.

Ståndets ledamöter af urskillningsdeputation angåfwo en och annan orsak, hwarföre denne ansökning blifwit af deputation afslagen; och fant wäl ståndet, det urskillningsdeputation kunnat hafwa skiäl till dess utslag, men samtyckte dock i anseende till de särskilte härwid warande och af h:r as-

¹⁴⁷ Präteståndets arkiv, vol. R 918, nr 15.

¹⁴⁸ Ibid.

essor Antonsson anförde omständigheter, det må h:r öfwerstelieutenanten Carnals ansökning antagas och till secreta deputation hänwisas.

8 §. Uppå anmälan företrädde h:r statssecreteraren wid utrikes expedition friherre von Duben, och på Kongl. Maj:ttts nådigste befallning berättade att vice présidenten wid Åbo hofrätt herr Lagerflycht, genom underdånig skrifwelse till Hans Kongl. Maj:tt, som ock nu uplästes, undanbedt sig riksrådsemetet, hwartill han nu nyligen, efter riksens ständers underdånige förslag, af Hans Kongl. Maj:tt i nåder blifwit kallad. Förklarandes tillika h:r statssecreteraren von Duben, att ehuru Hans Kongl. Maj:tt gärna sedt det h. v. présidenten, såsom en wärdig och med riksens ständers utmärkta förtroende hedrad man, emottagit detta wigtiga embete, så hade dock Kongl. Maj:tt i nådigt afseende på de af h:r vice présidenten anförda skiäl icke welat wägra dess underdåniga begäran, hwilket Kongl. Maj:tt i nåder welat riksens ständer tillkänna gifwa.

Högwördigste herr archibiskopen betygade för denne Kongl. Maj:ttts nådiga beskickning ståndets underdåniga tacksäjijelse.

År 1760 den 22 December

1 §. Justerades protocollet af d:n 20 Decemb.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, att i går wid talemännens sammanträde hade h:r grefwen och landtmarskalken berättat, att ridderskapet och adelen afgjordt hwad som hörer till den stora deputations sättande, men att plenum icke desto mindre blifwer i mårgon, emedan hos ridderskapet och adelen ännu äro åtskilliga mål oafgiorde, som hos de öfrige stånden torde hafwa förewarit.

Herr archibiskopen hade gifwit tillkänna, att presteståndet likaledes afgjort hwad som rörer stora deputation, men att plenum är till följe af ståndets beslut anslagit tills i mårgon.

Närwarande ledamöter af borgareståndet hade anfördt, det nyssnämde stånd ännu icke hunnit afgjöra instructionen för stora deputation, samt att ståndet genom votering afgjordt, det samma instruction wid ståndets första sammankomst efter julhelgen, som blifwer d:n 12 Januarii skall företagas.

Bondeståndets taleman hade förklarat, att ståndet afgjordt angående stora deputation, samt väntade allenast på löparen, såsom ock att få yttra sig öfwer de anmärkningar, som af de andre stånden wid instruction kunnat vara giorde.

Sluteligen hade hwarjehanda blifwit discurerat öfwer den angelägenhet, att stora deputation med första blifwer satt, hwaröfwer stånden nu i dag torde komma till förening.

3 §. Uplästes protocolsdeputations utdrag af protocollet under d:n 20 i denne månad,¹⁴⁹ angående infordrandet af protocoller, som wid generalkrigs- och ammiralitetsöfverrätterne sedan sidsta riksdag blifwit hållne, och resolverades, att Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet anmodas, att genom afgående befallning till bemälte öfverrätter, desse protocoller infordras.

4 §. Företogs allmänna beswären till öfwerseende, och emedan ifrån åtskillige stift, beswär funnos vara anförde, så wäl öfwer justitiens mindre handhafwande i gemen, som i synnerhet åtskillige förefallande omständigheter wid underdomstolar, så fant ståndet för angelägit, att genom utdrag af protocollet låta en föreställning afgå till de öfriga stånden, samt justitiædeputation updragas, att härwid föreslå behöriga botemedel.

Hwarjemte äfwen hos ståndet kom uti öfwerwägande, huruledes den nu warande landshöfdinginstruction, som är upsatt under souverainitetstiden, befinnes behöfwa ett närmare och till närwarande regeringssätt lämpat öfwerseende, hwilket riksens ständers kammar-, oeconomie- och comcedeputation kommer att updragas.

5 §. H:r borgmästaren Renhorn företrädde med en deputation från borgareståndet och aflämnade ett protocolsutdrag under detta datum, som efter deputations afträde uplästes, däruti borgareståndet förmäler sig af orsaker som anföras, ännu icke kunnat sig fullkomligen utlåta öfwer den stora deputations instruction, men att ståndet dock will öfwerse instruction, samt utse ledamöter, så att bemälte deputation d:n 12 Januarii nästkommande må kunna sammanträda.

¹⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 2.

6 §. Ankom straxt därpå en deputation från ridderskapet och adelen, anförd af herr grefwe Leijonstedt, som förmälte, det ridderskapet och adelen i anledning af borgareståndets protocollsutdrag af detta dato, i så måtto ändrat sitt förra beslut, att ridderskapet och adelen bifaller, det må plena nu uphöra till d:n 12 nästkommande Januarii, samt den stora deputation då för första gången träda tillsammans.

Sedan adelens deputerade afgådt, tog ståndet detta uti öfwerwägande, och resolverades, att ehuruwäl ståndet, enligit dess tillika med ridderskapet och adelen tillförene tagne beslut, gärna sedt, att den stora deputation innan julhelgen kommit uti activitet, i hwilket afseende äfwen ståndet sig skyndat med instructions öfwerseende och ledamöters utnämmande. Dock som helgen nu snart är inne; åtskillige ståndets ledamöter efter behörigt anmälande, dels redan rest bort, dels äro ock i dag sinnade att resa, och ridderskapet och adelen fogat sig efter borgareståndets önskan, så wille ock ståndet, till erhållande af inbördes aktning och wänlighet stånden emellan, finna sig uti det, att den stora deputation träder tillsammans d:n 12 Januarii nästkommande och att plena emedlertid uphöra. Hwilket beslut h:r biskopen doctor Halenius med en deputation anmodades hos de öfriga stånden gifwa wid handen, samt tillika betyga ståndets compliment i anseende till instundande julhelg och det sig nu snart slutande året, såsom äfwen ridderskapet och adelen samt borgareståndets deputerade häröfwer ståndet hade complimenterat.

7 §. Därefter ankom en deputation från bondeståndet, som berättade, att berörde stånd likaledes utsatt den stora deputations sammanträde till d:n 12 Januarii och aflade hos ståndet högtidslyckönskan.

8 §. Ståndets deputerade återkommo med berättelse, att de allestädes blifwit med fägnad emottagne och¹⁵⁰ blifwit anmodade att återbära till ståndet all kärlig tacksäjelse.

Ståndet åtskildes under inbördes lyckönskan.

¹⁵⁰ Upprepat i prot.

År 1761 den 12 Januarii

1 §. Högwördigste herr archibiskopen öppnade session med lyckönskan så öfwer ståndet och samtelige dess ledamöter, som riksens ständer i gemen, att alla deras rådslag och widtagande författningar under christelig enighet och sinnelag, må lända till den högste Gudens ära, samt fäderneslandets och samtelige dess inbyggares andliga och lekamliga bästa, uti hwilken önskan ståndet instämde.

2 §. En deputation från borgareståndet företrädde anförd af h. assessor Antonsson, och aflämnade ett extractum protocoll af detta dato,¹⁵¹ samt bemälte stånds utlåtande¹⁵² öfwer instruction för stora deputation.

Sedan deputation afgådt, uplästes berörde extractum protocoll hwaruti borgareståndet, i anseende till anförde skiäl anmäler, det måtte terminen för de enskilte beswärens inlämnande uti urskillningsdeputation prolongeras till slutet af innewarande månad.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte härwid, att förledne lördag wid talemännens sammanträde, hade icke allenast borgareståndets, utan ock bondeståndets taleman anfördt, att berörde stånd ännu icke hunnit gå igenom alla beswären, och se efter hwilka kunna blifwa allmänna eller icke; och aldenstund de ledamöter af stånden, som hafwa sådane beswär att föredraga, hwilka af stånden blifwa för enskilte ansedde och böra gå till urskillningsdeputation, icke hafwa skuld uti det, att sådant öfwerseende under warande julhögtid icke kunnat ske, så tyckes nödwändigheten fordra, att termin till sådane beswärs emottagande i urskillningen må förlängas. I anseende fördenskull så härtill, som ock att åtskillige af ståndets ledamöter för sig anförde samma omständigheter, bifölls ofwannämde extractum protocoll.

Högwördigste herr archibiskopen gaf ytterligare wid handen, att wid talemännens i lördags hållne sammanträde blifwit aftalt; 2:o om ordning wid ärendernes föredragande in plenis, och det på sådant sätt, att en lista formeras på de förekommande mål, hwaraf ett likalydande exemplar näst för hwarje plenum ifrån riddarehuscancelliet till samtelige stånden afsändes, då sedermera wid talemännens nästa sammanträde ståndens secreterare gifwa tillkänna, hwilka mål äro oafgiorde och hwilka återstå, då åter

¹⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 21.

¹⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

till nästa plenum lista formeras och så alt framgent; warandes hwarje stånds ledamöter obetagit att af samma lista giöra sig underrättade, hwilka mål uti hwarje pleno äro ärnade till föredragande. Och upwiste högwördigste herr archibiskopen en sådan lista öfwer de till ständerne inkomne samt oafgiorde mål, författad i den ordning, att ther anföras extracta protocoll från kongl. rådkammaren, dito från stånden, dito från secrete utskottet, sedermera deputationers betänkande, och sidst privatorum memorialer; kommandes dock wid föredragandet att efterses hwad som kan wara af mera præssant ang[e]lähghet. 3:o angående den stora deputation, att den enligit samtelige ståndens näst för helgen fattade beslut, i dag kl. 12 kommer att sammanträda, och det för rummets större beqwämlighets skull, uppå stora riddarehussalen. 4:o om rådswal, hwartill dag i denne wecka torde komma att utsättas; och 5:o om någon författning angående afgift för bränwinstillwerkningen, i händelse den skulle komma att continuera.

3 §. Uplästes borgareståndets utlåtande öfwer stora deputations instruction och befants däraf att bem:te stånd wid 1 § tillagt: *dock så att denne pröfning ej må sträcka sig till det, som riksdagsordningen uti 13 och 18 §§ stadgar, höra under secrete utskottets bepröfwande.* Wid 2 § ändrat slutet sålunda: *samt hwad brott däremot begångne äro.* Wid 4 § giordt denne ändring: *sig yppande quæstiones legis, som rättelse fordra.*

Efter någon öfwerläggning förblef ståndet wid dess öfwer denne sak, under d:n 18 sidstledne fattade slut, som genom 2:ne deputerade hos bondeståndet notificerades, hwilka wid återkomsten berättade, att bemälte stånd till alla delar gådt in uti presteståndets under d:n 18 December giorda anmärkningar wid denne instruction.

4 §. Justerades protocollet af d:n 22 Decemb.

Justerades äfwen det protocollutdrag som uti 4 § omförmäles.

Likaledes justerades utdrag af protocollet, som uti protocollet af d:n 20 Dec. 4 § omröres.

5 §. Uplästes förteckning på åtskillige mål, som af urskillningsdeputation till wederbörande deputationer blifwit remitterade.¹⁵³

¹⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3.

6 §. Ankom löparen af instruction för fiskeriedeputation och företog sig ståndet till öfwerseende de utaf ridderskapet och adelen gjorde anmärkingar, neml:n att wid 2 § slutet sålunda ändras: att rikets inwånare därtill i giörligaste måtto blifwa wägledde och upmuntrade; att wid 8 § belöningar till mångas, gå ut; at wid 9 § i stället för medtages sättes nyttjas; att 10 § går aldeles ut och att wid 11 § om träden tillägges, att de måtte äga fullkomlig täthet.

Och sedan de anmärkningar jemwäl blifwit upläste, som ståndet under d:n 8 Decemb. sidstledne öfwer denne instruction författat, stadnade ståndet wid dess förra beslut, dock så att wid 2 § tillägges: *wägledde*, och bifölls likaledes hwad ridderskapet och adelen wid 11 § förmäler om trädens täthet.

7 §. Föredrogs å nyo borgareståndets utdrag af protocollet, under d:n 18 Decemb.¹⁵⁴ och bondeståndet dito af d:n 14 i samma månad,¹⁵⁵ angående kongl. förordningar som emellan riksdagarne blifwit utfärdade, om hwilkas öfwerseende och stadfästande ståndet under d:n 8 December¹⁵⁶ utfärdat dess extractum protocoll. Och sedan häröfwer hwarjehanda blifwit discurerat, resolverades, det må hos Kongl. M:tt i underdånighet anhållas, om nådigste befallning till wederbörande, att författa noga förteckning på alla kongl. förordningar och allmänna bref, som sedan sidstledne riksdag utkommit, hwilken förteckning till urskillningsdeputation inlämnas bör, på det förordningarnes öfwerseende må kunna hänskiutas till wederbörande deputationer, som sedan hafwa att inkomma med deras betänkande däröfwer till riksens ständers plena; samt att tillika af Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet begäras må, att emellan riksdagarne inga nya och af riksens ständer sielfwe ej tillstyrkte förordningar eller allmänna bref och rescripter måge utfärdas, annars, än när rikets oumgängeliga wälfärd sådant erfordrar, hwilket beslut genom utdrag af protocollet, de öfrige stånden kommer at meddelas.¹⁵⁷

Ståndets ledamöter gingo uti stora deputation.

¹⁵⁴ Läs: *Novemb.*

¹⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 2 och R 922, nr 4. Jfr ovan 20 november.

¹⁵⁶ Läs: *November.*

¹⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 34. Se bilaga 4.

År 1761 den 15 Januarii

1 §. Ståndet företog sig öfwerseendet af allmänna beswären.

Härunder gaf h:r probsten magister Forssenius wid handen, att i går uti urskillningsdeputation blifwit producerad en ansökning, som en ryttmästare wid namn Kronaker har giordt att få, under åberopande af adeliga privilegierne, inlösa ett säteri, som år 1736 blifwit inkiöpt till biskopsstol för Götheborgs stift, och samma köp år 1738 af riksens ständers secreta utskott stadfastat.¹⁵⁸ Och ehuruwäl denne ansökning icke nu fådt gå genom urskillningen, så wida preste och borgareståndens ledamöter emot ansökningen protesterat, så wore dock till befarandes, att förenämde ryttmästare torde söka tillfälle att resa quæstion från någon annan sida, hwarwid ståndet torde finna angelägit att wara upmärksamt.

Ståndet tackade h:r probsten Forssenius för denne underrättelse, och kunde icke anse en sådan ansökning annorlunda, än tydeligen stridande emot presterskapets privilegier. Hwarföre ock ståndet genom en deputation som anfördes af h:r biskopen doctor Benzelstierna, hos bondeståndet lät anmäla, det wille bemälte stånd wid detta och dylika försök wisa preteståndet den rättmätiga wilfarighet, som ståndens gemensamma rätt och angelägenhet fordrar.

2 §. Deputerade från bondeståndet företrädde och recommenderade hos ståndet några mål, som bondeståndet genom extracta protocollu anmält, nämligen om lappskattens betalande med bancozedlar, om skattekiöpsförordningen af år 1723 och om Cajana knecktecompagnie.¹⁵⁹

Högwördigste herr archibiskopen tog sig häraf anledning att erhindra deputerade, huru nödigt det wara will, att respective stånden räcka hwarandra handen uti alla de mål som på rättwisa och billighet sig grunda; och som preteståndet å sin sida icke lærer underlåta att i akt taga detta, i anseende till bondeståndet, så i de nu anförde som andre mål, så will ock därjemte preteståndet wänta samma förtroende af bondeståndet uti alla de mål som preteståndet kan hafwa att anmäla, hwaribland högwördigste herr archibiskopen ock nu nämde h:r ryttmästaren Kronakers försök angå-

¹⁵⁸ *stadfastat* i prot.

¹⁵⁹ Bondeståndets protokollsutdrag 15 och 16 december 1760, tryckta i *BdP* 8, bil. 6, 7 resp. 8.

ende biskopssätet uti Götheborg, hwilket deputerade låfwade i sitt stånd anmäla.

3 §. Justerades protocollet af d:n 12 Januarii.

4 §. Företrädde en deputation från ridderskapet och adelen, anförd af h. grefwe Dohna, som gaf wid handen, att ridderskapet och adelen för sin del utsatt riksrådswal till lördagen, samt at ridderskapet och adelen önskade, det de öfriga respective stånden behagade anmoda sine electorer, att ett förslag blefwo uprättat af amiralitetsstat.

Sedan deputation tagit afträde, biföll äfwen ståndet att rådswahl anställes nästkommande lördag.

5 §. I anledning häraf hemställte h:r probsten magister Ziebet, om icke ståndet närmare wille öfwerlägga, huru med rådselectorer till det nu förestående rådswal skulle procederas, antingen de kommo att wäljas af ståndet, eller af electorene, hälst herr probsten wille sig påminna, att hwad tillförene, under d:n 1 och 3 December förledit år afgiordes, endast refererade sig till den gången, hwilka ord uti den då gjorde proposition äfwen skola hafwa influtit.

Protocollerne af d:n 1 och 3 December framtogos och uplästes.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att ehuru han icke will hindra ståndet widtaga den författning som godt synes, så borde han dock gifwa wid handen, först att det altid wid riksdagar warit brukeligit, och det hos samtelige de trenne stånden som med rådswalen hafwa att syssla, det de electorer, som en gång af stånden blifwit utsedde, fortfara med denna förrättning wid alla de wal, som under hela riksdagen, antingen wid dess början eller slut komma att uprättas, och såg herr archibiskopen för sin del ingen orsak, hwarföre ståndet denne gången skulle gå ifrån samma methode, som genom nu så långlig och gemensam praxis wore stadfästad; för det andra, om ock ståndet af ordsaker som herr archibiskopen ännu icke kunde förutse, skulle åstunda nya rådselectorer, så torde likwäl nyssnämde electorer, och det i följe af ståndets beslut under d:n 3 December sidstledne komma att wäljas, icke af hela ståndet, utan af ståndets electorer, hälst herr archibiskopen kunde i sanning betyga, att de orden: denna gången, som uti proposition influtit, icke hade den mening, att de endast refererade sig till

det rådsval, som då och till upfyllande af de då warande ledigheter skulle anställas, utan hade sitt afseende på alla de rådsval, som under warande riksdag skulle existera.

H:r kyrkoherden doctor Celsius, h:rar probstarne doctor Serenius, Mathesius, Meurling och flere anförde att ehuruwäl det aldeles förhölt sig så hwad praxis angår, som högwördigste herr archibiskopen behagat gifwa wid handen, så kunde dock en sådan praxis, så wida den icke war fotad på uttryckelig lag, ingalunda betaga ståndet att nyttja hwad methode, som bäst synes lämplig till att verkställa det som lagen uttryckeligen föreskrifwer. Fördenskull ock som rättigheten, att både wälja nya electorer, såsom ock att de skola wäljas af hela ståndet är tydeligen förwarad uti de orden: *denne gången*, som uti proposition influit och efter desse ledamöters tanka endast refererade sig på det rådsval, som för den enskilda gången war till anställandes, så yrkade förenämde ledamöter på det, att ståndet wille taga detta under närmare öfwerwägande.

H:r biskopen doctor Halenius, superintendenten h:r doctor Lutkeman, h. domprobsten doctor Filenius, samt h:rar probstarne Palmerus, Tiburtius och Troilius, med flere, instämde uti det som högwördigste herr archibiskopen förklarar, så wäl öfwer den tillförene wid samtelige stånden brukade praxis wid rådsval, som meningens af proposition under d:n 3 December med tilläggnig, det de så mycket mindre funne anledning att nu gå ifrån förra wanligheten, som icke allenast presteståndet dymedelst skulle i denne delen skilja ifrån de öfrige respective stånden, utan ock sådant medföra någon tanka om mindre förtroende till de redan utsedde råselectorer, hwartill ej wore minsta anledning.

Sedan sielfwa saken kommit under ytterligare öfwerläggning och hwarjehanda å ömse sidor blifwit anfördt, så stadnade ståndet efter giord proposition, uti det slut, att ehuruwäl ståndet och hwarje dess ledamot hyser för hwarannan det rättmätiga förtroende, som är swarande emot hwars och ens lika brinnande nit och wälwilja för rikets bästa, och bibehållandet af de därpå syftande rikets lagar; dock som det står i ståndets frihet att härwid bruka hwad methode, som godt synes att widtaga; lagens mening äfwen synes wara närmast träffad då ståndet hwarje gång formerar ett utskott till riksrådsval, och denne act att wälja riksens råd, som äro riksens ständers fullmäktige, är en utmärkt och solenn act, hwarwid både insinuationer aldrämäst böra wara borta och hwarutinnan flere af ståndens ledamöter, ge-

nom något slags ambulatorium, tyckes böra deltaga. Altså finner ståndet för godt att fastställa pro futuro, det hwarje gång, under warande riksdag, som riksrådswal förrättas, nya electorer wäljas. Likaledes faststältes efter ytterligare giord proposition, att bemälte råds electorer af hela ståndet komma att wäljas.

6 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, det ytterligare bud ankommit ifrån h:r grefwen och landtmarskalken, med hemställande, att råselectorene kunde träda tillsammans lördagseftermidagen kl:n 4 och uprätta förslag, som kunde förseglas, och sedermera nästkommande måndag ytterligare fullföljas. Ståndet hade härwid ej något att påminna, och resolverades i anledning häraf, att ståndet in pleno sig infinder om lördag kl:n 12 förmiddagen till att wälja råselectorer, hwilka sedermera kl:n 4 eftermiddagen med de öfrige ståndens electorer sammanträda.

År 1761 den 17 Januarii

1 §. H:r kyrkoherden Linderot inlämnade ett skrifteligt dictamen ad protocollum,¹⁶⁰ hwaruti han will anföra angelägenheten däraf, att trenne af amiralitetsstat blifwa upå ett rådsförslag upförde.

Efter någon öfwerläggning härom förblef ståndet wid dess under d:n 18 December fattade slut.

2 §. Företogs votering till råselectorer. Wid zedlarnes öppnande och rösternes sammanräknande befunnos följande hafwa pluralitet:

kyrkoherden h:r doctor Celsius,
kyrkoherden h. magister Wikman,
probsten herr Meurling,
probsten h. magister Forssenius,
probsten herr doctor Serenius,
probsten h:r magister Hellberg,
probsten herr magister Alin,
probsten h:r magister Mathesius,
probsten h:r magister Bolmstedt,

¹⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 39.

probsten herr doctor Wahlborg,
probsten herr doctor Schröder,
probsten h:r magister Staf,
hwilka aflade den föreskrefne eden, utom h:r probsten Bolmstedt, som
förra gången gjorde ed, och af ståndet till deras förrättning lyckönskades.

År 1761 d:n 19 Januarii

1 §. Under det rådselectorerne woro med deras förrättning sysslosatte, fortfor ståndet med allmänna beswärens öfwerseende.

2 §. Ankommo 2:ne deputerade af rådselectorerne och gåfwo wid handen, att på det förra rådsförslaget¹⁶¹ woro upförde:

vice ammiralen och riddaren af kongl. Swärdsorden h. Axel Lagerbielke,

generallieutenanten och commendeuren af Kongl. Maj:tts orden h. grefwe Adam Horn,

öfwersten och riddaren af kl. Swärdsorden h:r Gustaf Adolph Hierne;
på det sednare:¹⁶²

présidenten, landshöfdingen och commendeuren af kongl. Nordstjerneorden h:r baron Fredrich Friesendorff,

landshöfdingen och riddaren af kongl. Nordstjerneorden h:r Hans Hummelhielm,

hofrättsrådet h:r Olof Benjamin Ehrencreutz;

wid hwilka förslager ståndet icke hade något att påminna.

3 §. H:r kyrkoherden Linderot, ledamot af justitiædeputation anmälte, om icke, i anseende till arbetets i bemälte deputation warande myckenhet, ledamöterne af de trenne öfrige stånden kunde fortfara med protocollets läsande, under det den stora deputation woro tillsammans, eller ock att ledamöterne uti justitiædeputation af presteståndet kunde i så måtto med hwarannan alternera, att åtminstone en woro uti justitiædeputation närwarande, då de öfrige måste wara uti stora deputation.

¹⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

¹⁶² Ibid.

Ståndet biföll det sednare, och kunna ledamöterna sielfwa därom komma öfwerens, dock så, att när anmärkningar giöras eller saker afgiöras, måste flere ledamöter wara tillstädes.

4 §. Ledamöterna af urskillningsdeputation gåfwo wid handen huruledes probsten och kyrkoherden wid Gudmunstorp, Hurfwa¹⁶³ församlingar, Malmöhus län, Lunds stift, h. Arvid Sture, genom ingången borgen för afledne landt- ränte- och prowiantmästaren i Malmö, Jacob Grönwall, kommit att häfta för en balance, som efter den förordnade kongl. balancecommissions utslag under d:n 19 April 1760, sig bestiger till 3 126 dal. 22 öre 5 pg. silfwer:mt; och har fuller h. probsten Sture genom dess fullmäktig förklarar missnöije öfwer förenämde kongl:e balancecommissions utslag. Men aldenstund han af denne långwariga process utmattad, ej förmådt deponera de honom ådömde 3 126 dal. 22 öre 5 pg. silf:mt, med hwilket wilkor wädjandet war honom tillåtit, så nödgades han öfwer gifwa sina beswär. Bemälte h:r probst har sedermera wändt sig till riksens ständer, att på något sätt söka räddning ifrån dess förmente lidande, men urskillningsdeputation har ej kunnat dess ansökning emottaga, och hemstälte sluteligen ståndets ledamöter uti urskillningsdeputation, på hwad sätt bemälte probst skall kunna understödjas, som synes wara uti en medömkanswärd belägenhet.

Ståndet gjorde sig af sielfwa acterne, som äfwen nu upwistes, om denna sak närmare underrättadt, och alldenstund det befinnes, att probsten Sture uti dess inför kongl. balancecommissionen afgifne utredningsräkning och liquidation, upgifwit 2:ne poster, den ena à 1 932 dal. 30 öre 17 peng:r, och den andra 1 181 dal. 3 ören 12 penning., tillsammans 3 114 d:r 2 öre 5 peng. silfwer:mt, dem han påstår skola utsökas och till Grönwallske balancens stoppande användas, innan han, såsom cautionist tilltalas, och ett närmare öfwerseende af detta kongl. balancecommissions utslag således torde kunna äga rum, men probsten Sture genom dess torftighet, som af stiftets riksdagsmän intygades, blifwit hindrad ifrån wadets fullföljande. Altså fant ståndet för godt att bifalla, det må Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet anmodas om nådig befallning till dess och riksens kammarrevision, att till behörigt skärskådande uptaga förenämde sak, utan afseende på

¹⁶³ Rättat efter konc., i prot.: *Härfwa*.

det, att deposition af förenämde balance icke blifwit giord, hwilket med de öfrige respective stånden till gunstbenägit bifall, genom utdrag af protocollet, hörsam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.

5 §. Uplästes förteckning uppå ärender, som urskillningsdeputation antingen antagit och till wederbörande deputationer remitterat, eller ock afslagit.¹⁶⁴

6 §. Föredrogs borgareståndets utdrag af protocollet under d:n 15 i denne månad,¹⁶⁵ hwaruti bemälte stånd anmärker den allmänna brist på nödigt arbetsfolck, som nästan ifrån alla rikets orter skall förspörjas, och till afhielpande af denna för landthushållningen och andra handteringar så betydande olägenhet, föreslår det må nödiga författningar tagas, hwarigenom de dagswerken hwarpå tillgång finnes, göras så nyttige som möjligit är, och att arbetsfolk och tienstefolck betagas alt tillfälle till sielfswäld och försummelse. I sådan afsigt hemställer wällofl. borgareståndet, det må bönedagar flyttas till lördagen, fierdedagarne i helgerne på tredjedagarne ut sättas, samt alla apostledagarne i så måtto indragas, att texterne för samma dagar, följande söndag i ottesången förklaras och däremot förhör med ungdomen flitigare anställas.

Då presteståndet tog denne sak under närmare öfwerläggning, fant wäl ståndet, att klagan öfwer folkbristen i allmänhet, och i synnerhet öfwer arbetsfolck wid landthushållningen och andre näringar kan hafwa rum, och instämde ståndet uti den önskan, att pålitelige botemedel härwid kunde upfinnas; ett ämne som wore wärdigt för rikens höglofl. ständers omtanka; men ståndet fann tillika mycken anledning till twifwelsmål, att det nu upgifne förslag kunde afhielpa denne brist eller wara rådeligit att widtaga.

Presteståndet anmärker i gemen, att alla de ändringar, som göras uti det hwad rörer religionsöfningar och gudstjensten, kunna ej annat än werka mycken upmärksamhet, och böra följakteligen icke påtänkas och verkställas, utan allenast då när nyttan af samma ändring är påtagelig och angelägenheten följakteligen synbar. Man gör sig annars med skiäl misstänkt för ostadighet uti mål af så alfwarsam¹⁶⁶ betydelse.

¹⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 resp. 4.

¹⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 23.

¹⁶⁶ *afwarsam* i prot.

När detta lämpas till förewarande ämne, så lærer man först finna, det nyttan af denne ändring icke är sådan som den föregifwes. Ty hwad angår bönedagars och fierdedagars flyttning, så blifwa arbetsdagarne därigenom icke förökade, emedan det kan wara lika mycket om fredagen eller lördagen är arbetsdag, samt om tis- eller onsdagen uti högtidsveckorne är ledig. Men skulle å andra sidan med så mycken om icke större sannolikhet kunna säijas, att då en helgedag warit, på hwilken man fådt hwila från lekamligit arbete, så kan man med så mycket större munterhet och stadgad styrka nyttja den emellan helgedagarne infallande arbetsdag. Och om arbetsfolck skulle använda natten som följer på helgedagen, till slöserie och annan odygd, samt sålunda göra sig oskickelig till nyttig tjenst dagen efter, så härrörer sådant af de härom utkomne kongl:e förordningars mindre i akt tagande, samt brist på den lagliga uppsyn som husbönder och andre böra hafwa öfwer deras arbetsfolck.

Hwad åter apostledagarnes indragande beträffar, så erinrar sig ståndet noggsamt, att författningarne i den delen warit någon omwäxling underkastade. Ståndet kan dock med säkerhet säija, att ehuru de någon gång blefwo indragne, så warade sådant ej länge förr än riksens ständer funno för godt, att åter sätta dem på samma fot som tilföre.

Utom dess kan ståndet icke afse, hwad besynnerligit hinder lägges wid arbetet genom gudstjensten på apostledagarne, hälst samma gudstjenst borttager så liten tid, men däremot desse dagar på landet af presterskapet egenteligen nyttjas till ungdomens catechization, och skulle den högnödiga catechismiförklaring, som uti städerne sker uti ottesången, för mycket lida, om aposteldagstexterne skulle i ottesångarne förklaras.

Presteståndet går förbi de flere considerationer, som härwid skulle kunna anföras och hindra ståndet att bifalla denne af wällofl. borgareståndet projecterade ändring med helge- och apostledagar, hwilket ock ståndet trodt sig böra med de öfrige respective ständerna hörsam- och wänligen communicera. Ståndet är fast mera af den tanka, det wore med riksens höglöfl. ständers allmänt bekanta nit för Guds ära och de delar, som med religionens wård hafwa gemenskap öfwerensstämmade, att sådane författningar blefwo widtagne, som befordra våre helgedagars rättmätiga firande, samt de missbruk motade, som i en eller annan måtto genom sielfswåld och fritänkeri wid religion och gudstjenst wilja sig insmyga. Presteståndet har wid förledne riksdag uti den puncten af dess allmänna beswär

häröfwer giordt en wänlig påminnelse, och woro det för preteståndet en kraftig upmuntran, att närmare tänka på desse i sig sielfwa angelägna saker, om ståndet af sina respective medstånders fingo förmärka en fågnesam willfarighet.

7 §. Twänne deputerade af rådselectorerne företrädde med berättelse, att Hans Kongl. Maj:tt i nåder utnämte generallieutenanten och commendeuren af Kongl. Maj:tts orden h:r grefwe Adam Horn, till des och riksens råd.

8 §. Wid allmänna beswärens öfwerseende förekom ibland annat, det billighet fordrar, att skickelige underofficerare, änskönt de icke äro adel, till officerare blifwa avancerade; och wille wäl ståndet icke däröfwer formera något beswär, men hölt dock före wara angelägit att anmärka, då därtill framdeles wid tjenstebetänkande, eller andre quæstioner kunde gifwas anledning.

Likaledes anmärktes någon oordning wid lysningar, som ske till äktenskap för personer af regementerne, hwartill anledning skal tagas af något förordnande, som sedan sidsta riksdag skall hafwa upkommit; och anmodades ståndets ledamöter uti justitiædeputation, att wid öfwerseendet af de emellan riksdagarne utkomne kongl. förordningar och allmänna bref, giöra däröfwer nödig påminnelse.

9 §. Rådselectorerne återkommo och gåfwo wid handen, att Hans Kongl. Maj:tt till det andra lediga rådsemetet i nåder utnämte présidenten och landshöfdingen, samt commendeuren af kongl. Nordstjerneorden friherre h. Fredrich Frisendorff.

10 §. Uplästes utdrag af protocollet under d:n 16 Januarii, hållit uti den af riksens ständer, uppå h. commercerådet och riddaren Nordencrants anbud bewiljade wäxelberedning, hwaruti anföres, det wäl bemälte h. commerceråd å daga lagt ej¹⁶⁷ allenast en grundelig insigt uti alla delar af rikets hushållning, utan ock ren nit för fäderneslandets sanskyldiga wälgång, samt upgifwit så wäl wäsenteliga orsaken till coursens stegring, som de bote-medel hwilka bidraga till dess fällande. Men aldenstund beredningen icke

¹⁶⁷ Upprepat i prot.

ser sig i stånd, att utom den auctorité som andra riksens ständers deputationer äga, kunna infordra alla hithörande acta och upgifwa detta ämne så bewisliga utredt, som botemedlen finnas betydande, så hemställer beredningen, att antingen på sådant sätt auctorizeras, eller ock, att beredningen af sine ledamöter utväljer ett utskott, som jemte ett lika stort antal dem herrar electorene utse, under tysthetsed sammanträda, och utgiöra en deputation, som sedermera på behörigt sätt ägde wid detta wigtiga ämne at lägga handen.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte, att ehuruwäl beredningen uti hederliga termer yttrat sig öfwer h:r commercerådet Nordencrants förtjenst i denne delen, så kunde och borde dock h:r doctorn säija, att uti samma utlåtande woro så mycket mindre något smicker, som herr doctorn ansedt denne beredning för en nyttig schola, att lära känna rikets rätta financewerk och de delar som därmed hafwa gemenskap, och önskade h. doctorn för sin del, att några ämnen af bemälte h:r commerceråd i denne wetenskapen må blifwa upammade hwaraf mycken nytta skulle i framtiden riket tillflyta.

Wid öfwerläggningen af sielfwa saken stadnade ståndet för det närwande, och till dess man får se huru de öfrige stånden sig yttra, i det slut, att någre ledamöter af beredningen utses, som med de af secreete utskottet öfwer samma ämne förordnade deputerade sammanträda, och efter ärendets behöriga utredande med samma auctorité som andre riksens ständers deputationer upgifwa hwad de wid detta angelägna ämne finna för godt att andraga.

11 §. Genom protocollsutdrag af d:n 15 i denne månad, som uplästes,¹⁶⁸ anförer borgareståndet, i anledning af borgmästaren och riksdagsfullmäktigen Gabriel Hagerts ingifne memorial, huruledes Borgo stad d:n 11 Junii förledit år genom en olyckelig wådeld, till twåtedjedelar blifwit i aska lagd, hwarwid både menniskior omkommit och inwånarnes lösa och fasta ägendom, innemot 400 000 dal:r silf:rmt blifwit medtagen, med mera, som på ett ömt sätt anføres.

Till uphielpande af denne afbrände stad, har borgareståndet för sin del bifallit, att af hwarje förmögnare matlag i alla städer, de undantagne, som i

¹⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 22.

nästledit år undergådt samma öde, till Borgo stad detta år betala 8 öre och de minst förmögne 4 öre silf:mt, samt att borgerskapet därjemte må tillåtas, att medelst stamböcker inhämta, hwad städerne vidare kunna wilja bidra.

Därjemte hemställer borgareståndet, om icke de öfrige respectue stånden skulle behaga åtaga sig 3 öre s:mts afgift af hwarje matlag uti innewarande år, samt gifwa bifall därtill, at secrete utskottet må updragas, att utse något understöd till de publique husens återupbyggande.

Wid öfwerwägandet häraf anförde h:r doctor Celsius, att sedan denne olycka blifwit notificerad riksens ständers manufacturcontoir, så hade bemälte contoir, i anseende till de i denne stad nyttige linne- och buldansfabriquer gifwit någon summa till wäfwariernes någorlunda uphielpande, hwilket contoiret funnit så mycket nödigare, som bemälte waror straxt efter Borgo stads olycka förmärkts ansenligen stiga, och hemställte tillika herr doctor Celsius, om icke genom secrete utskottets förslag, ytterligare understöd af manufacturcontoiret kunde bewiljas.

Efter någon ömsint öfwerläggning stadnade ståndet uti det slut, det må uti innewarande år af hwarje matlag innom presterskapet till och med kyrkoherdar 8 öre och capellaner 4 öre s:mt till Borgo stad betalas. Remitteras för öfrigit till secrete utskottet att tillse, hwad understöd i en eller annan måtto kan blifwa att tillgå; och lärer höglofl. ridderskapet och adelen samt ärbara bondeståndet sielfwe benäget yttra sig hwad de till detta öma behof wilja bidra.

År 1761 d:n 22 Januarii

1 §. Continuerades med allmänna beswären.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen berättade, att i går, wid talemännens sammanträde, blef tillkänna gifwit, hwarom äfwen nu från h:r grefwen och landtmarschalken ytterligare tillsäjelse ankommit, att herr grefwen och landtmarskalken tillika med de öfrige ståndens talemän nästkommande lördag, då Hans Kongl. Höghets Kronprintsens födelsedag infaller, hos högbemälte herre, som då träder uti dess sextonde ålders år, klockan half tolf förmiddagen, å ständernes wägnar komma att aflägga en underdånig

compliment. Hwarefter 25 personer af hwarje ofrälse stånd på kongl. slot-
tet blifwa till middagen undfägnade.

3 §. Justerades protocollet af d:n 19 Januarii.

Wid 6 § inlämnade h:r probsten Hiortzberg ett memorial, som uplästes, hwaruti bemälte h. probst förmenar, det torde ståndet wid närmare eftersinnande finna för nödigt, att så moderera denna upreste quæstio legis om helgedagarne som försigtigheten wid de påfwiske qwarlefwornes afskaffande fordrar.

Efter någon öfwerläggning härom förblef ståndet wid dess förra beslut.

4 §. Genom utdrag af protocollet, under d:n 21 i denne månad, som uplästes,¹⁶⁹ förmåler urskillningsdeputation, att ibland flere andre, äfwen sådane ansökningar blifwit föredragne, hwilka funnits af enahanda beskaffenhet med de mål som wid förra riksdagen till en reductions- och liquidationsdeputation blifwit remitterade, och underställer fördenskull urskillningsdeputation, antingen ständerne behaga en sådan deputation äfwen wid denne riksdag förordna, eller ock utsätta till hwilken deputation ofwannämde mål skola remitteras.

Detta togs uti öfwerwägande, och aldenstund desse reductionsmål torde allenast wara få, hwartill äfwen hörer öfwerseendet af de mål, som af bytescontoiret sedan sidsta riksdag kunna wara afgiorde, och ståndets ledamöter uti nog många deputationer äro förut distraherade, utom det att en bewillningsdeputation nödwändigt kommer att sättas; så resolverades, att desse mål blifwa till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitterade, och uti dess kammar- eller räkenskapsutskott blifwa utarbetade.

5 §. Uplästes förteckning på ärender som under d:n 21 i denne månad, af urskillningsdeputation blifwit antagne och till wederbörande deputationer remitterade.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 5.

¹⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 respektive 4.

6 §. Ankom löparen af åtskillige extracta protocolli ifrån kongl. rådkammaren, rörande särskilte mål, som af ridderskapet och adelen till behörige deputationer blifwit remitterade. Desse uplästes och remitterades, som följer:

1:o. Riksrådet och commendeuren af Kongl. Maj:ttts orden, h:r grefwe Thure Bielkes ansökning, om rättighet wid prestewal för någre hemman uti Wästerliungs församling: remitterades till justitiædeputation.¹⁷¹

2:o. Landshöfdingens och riddarens Johan G. Lillienbergs ansökning om Ultuna kongsladugård: till kammar-, oeconomic- och commercedeputation.¹⁷²

3:o. Revisorens uti kongl. krigscollegio h:r Johan Forssells ansökning om bortmist tour och tillökning uti lönen: till secrete utskottet.¹⁷³

4:o. Landshöfdingens och riddarens friherre Funks anmälade om en riddaresyn i Wästerbottn: till kammar-, oeconomic- och commercedeputation.¹⁷⁴

5:o. Kongl. kammarcollegii och statscontoirets hemställande, rörande länskillnaden emellan Wästerbottn och Wästernorrland:¹⁷⁵ till kammar-, oeconomic- och commerce- [samt justitiæ]deputationerne.¹⁷⁶

6:o. Skatteböndernes i Bye och Schöns sochn i Medelpad anmälade om Täftes ödesgods ägor, dem och Sundswall stad emellan: till kammar-, oeconomic- och commercedeputation.¹⁷⁷

7:o. Capitain Rosenbergs ansökning om afskrifning på dess lån: till secrete utskottet.¹⁷⁸

8:o. Öfwerdirecteuren Luthmans ansökning om säteriesfri- och rättighet på det af Stubberot uptagne och skattlagde hemmanet Carlsdahl uti Wärmeland och Carlskoga sochn: till kammar-, oeconomic- och commercedeputation.¹⁷⁹

¹⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, rådkammarens protokollsutdrag, nr 3.

¹⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 4.

¹⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 5.

¹⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 6.

¹⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 7.

¹⁷⁶ Utfyllt efter konc.

¹⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 8.

¹⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 9.

¹⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 10.

7 §. En deputation företrädde från ridderskapet och adelen, anförd af corporalen wid drabanterne, h. grefwe Frölick, som aflämnade extractum protocolli angående bränwinstillverkningen,¹⁸⁰ samt ridderskapet och adelens utlåtande öfwer den projecterade 6 § af instruction för tulldeputation, samt extractum protocolli af d:n 16 i denne månad från Nordencrantske wäxlerberedningen.

8 §. Uplästes borgareståndets utlåtande genom utdrag af protocollet under d:n 1 December sidstledne¹⁸¹ öfwer de af ridderskapet och adelen samt presteståndet gjorda tilläggningar wid den af borgareståndet projecterade instruction för tulldeputation, hwarutinnan borgareståndet förklarar sig icke kunna samtycka till den af ridderskapet och adelen tillagde samt af presteståndet bifallna 6 §, angående stora siötullens betalande med silfwermynt.

Wid öfwerläggningen här af fant wäl ståndet en och annan swårighet wid denne författning. Men aldenstund deputation kunde närmare härom rådgöra och torde finna utwäg till desse swårigheters häfwande, så att detta nyttiga förslag kunde komma i gång, så förblef ståndet, jemte ridderskapet och adelen wid dess förra tanka, att bemälte § må blifwa uti instruction tillagd.

9 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i kongl:e rådkammaren d:n 9 i denne månad,¹⁸² hwaruti Kongl. Maj:tt i anledning af kongl. kammarcollegii och statscontoirets underdåniga hemställande, till riksens ständers närmare och skyndesamma utlåtande öfwerlämnar: 1:o om icke accis må ärläggas för den spannemål (efter den wid sidstledne riksdag utsatte bewilning), som upgår wid den nu nyligen tillätne husbehofsbränningen, och därföre 2:o behörig bewakning inrättas, 3:o wiss reseprovision utsätas, 4:o saluidkare och krögare, såsom ock soldater, båtsmän och torpare icke desto mindre förbudet, att med husbehofsbrännande sig befatta, och 5:o wist kannetal utsättas på de mindre eller så kallade husbehofspannor; med mera.

¹⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 8.

¹⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 10.

¹⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 16.

Likaledes uplästes ridderskapet och adelens utdrag af protocollet under d:n 19 i denne månad, hwaruti föreställes: 1:o at ridderskapet och adelen för sin del samtyckt till den af Hans Kongl. Maj:tt föreslagne bewillning under innewarande år för den tillåtne husbehofsbränningen, dock att afsalu därunder icke begripes, till thess en ständernes bewillningsdeputation hunnit altsammans närmare reglera. 2:o förklarar ridderskapet och adelen i anseende till anförde skiäl sig hafwa betänkande wid att nu straxt kunna sig utlåta och samtycka till den af borgareståndet för wissa städer projecterade bränwinstillwærkning. Men hemställer 3:o om icke de öfrige stånden, i anseende till alla desse omständigheter, wille med ridderskapet och adelen instämma, att en bewillningsdeputation med första må nämnas och sig desse ärender företaga.

Ståndet började att detta altsammans öfwerwäga, och urskildes hwilka puncter härwid komma att skärskådas, näml:n först: om och hwad accis under innewarande år för husbehofsbränningen bör betalas? För det andra: huruwida städerna Stockholm, Götheborg och Carlsrona må tillåtas afsalu. För det tredie: hwad författning skall widtagas med bränwinstillwærkningen för framtiden.

Hwarjehanda discurerades häröfwer, men uppsköts sedermera till nästa session.

10 §. Genom utdrag af protocollet under d:n 15 sidstledne Decemb.¹⁸³ anmäler bondeståndet, att allmogen uti lappmarkerne och nybyggarne uti Wästerbottn må tillåtas betala swenska skatten i bancozedlar, eller sådan myntsort, som allmogen kan hafwa tillgång på och i riket gängse är.

Detta mål remitterades till kammar-, oeconomie- och commercedeputation, och förbehölt sig h:r superintendenten doctor Körning, att uti bem:te deputations kammarutskott blifwa häröfwer hörd, såsom ock h:r kyrkoherden magister Vigelius förklarade sig hafwa något härwid att erindra.

11 §. Utnämdes de ledamöter, som nästkommande lördag komma att spisa på kongl:e hofwet.

¹⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 8.

12 §. H:r biskopen doctor Halenius gaf wid handen, att h:r lector Wilskman, jemte ödmiukaste tacksäjelses betygande för den af högwördige ståndet honom wiste ynnest, gifwit till ståndets behof 2:ne exemplar af sitt wärk, såsom ock 1 exemplar till h. grefwen och landtmarskalken, samt hwardera herrar talemän.

År 1761 d:n 26 Januarii

1 §. Continuerades först med allmänna beswärens öfwerseende.

Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, det Hans Kongl. Maj:tt låtit slå en medaille öfwer Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, som i lördags gick in uti dess 16 ålders år, och med samma medaille benådat samtelige ledamöterna uti ståndet, hwilka genom h:r statssecreteraren von Duben blifwit aflämnade och nu utdeltes.

2 §. Justerades protocollet af d:n 22 sidstl.

Wid 3 § begärde h:r probsten Hiortsberg, att skrifteligen få ytterligare anföra sina tankar öfwer wissa helgedagars flyttning, som bewiljades, och kommer emedlertid att hafwas anstånd med expedition af ståndets beslut.

3 §. Uplästes förteckning från urskillningsdeputation.¹⁸⁴

4 §. Företrädde deputerade från bondeståndet och recommenderade åtskillige mål som af bem:te stånd genom protocolsutdrag woro anmälte.

5 §. En deputation från ridderskapet och adelen begärte, att ståndet wille innehålla med dess yttrande öfwer de beswär, som Jönkiöpings factoriehandtwerkare anfördt öfwer urskillningsdeputation, till dess sidstnämde deputation med dess förklaring fådt inkomma. Därjemte aflämnade deputerade ridderskapet och adelens yttrande öfwer extractum protocollu ifrån den så kallade Nordencrantzka wäxelberedningen.

6 §. Sedan deputerade afgådt företogs å nyo nyssnämde extractum protocollu, och förblef ståndet wid dess under d:n 19 hujus tagne slut angå-

¹⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 4.

ende det sednare alternativet, att bemälte beredning af dess medel nämner 8 ledamöter, som med ett lika stort antal af secrete utskotts ledamöter sammanträda och efter behörig sakens utarbetning upgifwa altsammans till secrete utskottet, att besörja om verkställigheten.

7 §. Företogs å nyo saken, angående bränwinstillverkningen i anledning af ridderskapet och adelens extractum protocolli under d:n 19 i denne månad.

Och hwad först angår bewillning wid den allaredan tillåtne husbehofsbränningen år 1761, så fant ståndet för godt, att tillika med ridderskapet och adelen bifalla det af Hans Kongl. Maj:tt upgifne förslag att förblifwa wid den af riksens ständer wid sidstledne riksdag gjorde bewillning för bränwinstillverkning till husbehof så i staden som på landet,¹⁸⁵ dock med den förändring, att uti kongl. förordningens ¹⁸⁶ § de orden: *i ett för alt, gå ut, och sättes 1 d:r silf:mt för hwarje tunna på landet och 1 d:r 8 öre s:mt för hwarje tunna i staden, uti 3 §: orden härjemte - - - - försäljas gå ut för år 1761.*

Men hwad angår brennewinstillverkningen för städerne Stockholm, Götheborg och Carlsrona, så anfördes därwid å ena sidan, att utom det ståndet redan gifwit dess samtycke till den af borgareståndet för desse städer begärte bränwinstillverkning i anseende till deras särskilte beskaffenhet, och det skulle sålunda utmärka någon ostadighet, om ståndet nu skulle gå ifrån sin förra tanka, så woro äfwen till märkandes, att mera spannemål blefwo förtärd, om hwar ock en fingo låf att tillverka bränwin, samt att hwarjehande löst folck uppå malmar skulle med bränwinsbrännande sig sysselsätta, då tillverkningen blefwe mera widsträkt, och brukad långt öfwerflödigare, hwarigenom owäsende och uppenbara ogudaktigheter skulle befrämjas; såsom det äfwen woro till befarande, att eldsolyckor därigenom skulle existera, hwarpå framfarna tider torde hafwa gifwit exempel, och kronan wid alt detta ändock icke hafwa någon afgift wid husbehofsbränningen, i synnerhet som det blefwo en tydelig omöijelighet, att genom behörig bewakning kunna förekomma alt bränwinssäljande.

¹⁸⁵ Tryckt bevillning 21 oktober 1756: *Sweriges rikets ständers bewilning för år 1757. och the påföljande åren, til och med thet årets slut, tå nästa riksdag kommer at uphöra, § 2.*

¹⁸⁶ Tomrum lämnat i prot.

Däremot anfördes å andra sidan, att det nu utsatte tunnetalet wäl öfwer alterum tantum skulle öfwerskridas, och att följakteligen af sädens besparing ej kan säkert argumenteras: att en del undersåtare skulle wara lidande, om de från den nu allmänt tillåtna husbehofsbränningen skulle utelutas; att stegring på warans pris så mycket lättare skulle kunna åstadkommas, som tillverkningen blefwe inskränkt inom wisse personer; att det ännu wore obewist af hwad beskaffenhet det särskilte förordnandet woro, som för desse 3:ne städer åberopas.

I anledning af desse och dylike discursur, hölt man å ena sidan före, att bränwinstillverkningen för desse 3:ne städer kunde tillåtas på sätt, som borgareståndet projecterat. Däremot yrkades å andra sidan, det må detta mål öfwerlämnas till den bewillningsdeputation som ridderskapet och adelen omördt, och ståndet torde finna för godt att bifalla.

Men som tiden begynte lida, och andre saker till företagande ansågs nödige, så uppskiöts med detta ärende till nästa session.

8 §. Uplästes extractum protocoll från kongl. rådkammaren af d:n 20 December sidstledne¹⁸⁷ angående understöd för S:t Mariæ Magdalenæ församlings kyrka här i Stockholm, som remitterades till bewillningsdeputation.

9 §. Likaledes föredrogs extractum protocoll d:n 27 Novemb.¹⁸⁸ angående Sköfde stad och kyrka, som till sidstnämde deputation remitterades.

10 §. Uplästes bondeståndets extractum protocoll af d:n 16 December sidstledne,¹⁸⁹ angående Cajana knecktecompagnie, hwarjemte föredrogs öfwerstens wid Österbotts regemente, h:r baron Cronstedts memorial angående samma ärende.¹⁹⁰ Detta remitterades till secreta utskottet. Men ståndet biföll, att verkställigheten af den förordnade roterings- och indelningscommissions beslut må emedlertid afstadna.

¹⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 11.

¹⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 12.

¹⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 10. Tryckt i *BdP* 8, bil. 8.

¹⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 69.

11:o.¹⁹¹ Föredrogs bondeståndets extractum protocolli af d:n 15 Januarii¹⁹² angående Wadstena krigsmanshushemmans inlösande till skatte utom auction, hwilket mål af ridderskapet och adelen till kammaroeconomie- samt landt- och siömilitiædeputation blifwit remitteradt.

Härwid erindrades, huru betänkeligit det kunde blifwa, om ett stånd genom protocollsutdrag började upresa quæstioner öfwer förut giorda författningar, hwarigenom framdeles kunde hända, att äfwen med academi-ers, hospitalers och barnhus hemman, samma försök skulle kunna göras; och blef sålunda hwilande till vidare öfwerläggning.

12 §. Uplästes hofmarskalkens friherre Reuterholms memorial angående tjenstefolck.¹⁹³

Likaledes uplästes h:r probstens doctor Serenii memorial, om landtbrukets uphielpande,¹⁹⁴ och h:r probsten Hiortzbergs i samma ämne;¹⁹⁵ hwilka memorialer till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitterades.

13 §. Uplästes extractum protocolli hållit i bondeståndet d:n 15 Decemb. sidstledne angående särskilt beredningsdeputation för lappmarken, som till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitterades.

¹⁹¹ Läs: *II* §.

¹⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 12. Tryckt i *BdP* 8, bil. 9.

¹⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 336.

¹⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 384.

¹⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 185.

År 1761 den 29 Januarii

1 §. Continuerades med allmänna beswären.

Så wäl wid denne session, som de föregående, förklarades åtskillige beswär för enskilte och komma att gå till urskillningsdeputation. Notarien anbefaltes fördenskull, att å samma beswär teckna, det de blifwit uti ståndet anmälte och till urskillningsdeputation remitterade.

2 §. Ibland annat anmälte comministrorum i Stockholm riksdagsfullmäktige, att ven. consistorium Holmense icke allenast har en berömlig tillsyn wid adjuncters antagande till tjenst wid församlingarne här i Stockholm, utan ock i synnerhet anställer en noga och tillförlätelig examen med alla de prestmän, som till capellansledigheter sig anmäla, så att ingen blifwer capellan i Stockholm som icke, utom den wanlige presteexamen, blifwit ytterligare bepröfwad och examinerad. Och aldenstund denne examen är till fullo swarande emot den så kallade pastoralexamen, så anhölt bemälte fullmäktige, det må comministri i Stockholm till undgående af kostsam resa till deras stifts respective consistorier, ifrån pastoral examen warda befriade, när de kunna upwisa ven. consistorii Holmensis intygande, att de undergådt åfwannämde examen med ven. consistorii nöije och approbation.

Så wäl præses consistorii Holmensis som riksdagsfullmäktige af consistorio understödde denne cappellanernes anhållan med anförande af hwarjehanda considerationer. Sedan härom blifwit öfwerlagt och samtelige herrar præsidet tillika med consistoriorum fullmäktige förklarar, huruledes det instämmer med den agtning, som consistorier böra hafwa för hwarannan inbördes, att de af ett consistorio utgifne witnessbörder om prestemäns skickelighet och förhållande, blifwa för gilltigit ansedde; så resolverades, att de prestmän, som till consistorii Holmensis nöije och approbation undergådt en sådan examen och sedermera blifwa tjenstgörande capellaner i Stockholm, då de få ytterligare tillfälle att blifwa inöfwad i det, som hör till embetets wård, från pastoral examen frikallas, när de, uti sine stift till pastorater sig anmäla, och consistorii Holmensis behöriga witnessbörd öfwer examen kunna upwisa. Och kommer fördenskull detta uti ståndets circular att intagas.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen och taleman gaf wid handen, att i går wid landtmarschalkens och talemännens sammanträde blef berättat, det

bewillningsdeputation blifwit uti samteliga stånden bifallen, samt att angelägenheten fordrar, det den samma med första blifwer satt. Hade ock blifwit proponerat, att denna deputation kommer att bestå af 30 ledamöter; 12 af ridderskapet och adelen och 6 af hwartera de öfriga stånden.

Ståndet hade härwid icke något att påminna, men förklarade sin åstunddan, att electorerne utse härtill sådane ledamöter, som äro wane wid en sådan förrättning och någorlunda känna särskilte orters och stånds beskaffenhet.

Ytterligare förmälte högwördigste herr archibiskopen, att ibland de allmänna mål som nu in plenis komma att föredragas, hafwa wid berörde sammanträde, i synnerhet blifwit nämde: stora deputations extracta protocolli och secreta deputations betänkande angående capita familiarum.

4 §. Uplästes utdrag af protocollet hållit uti stora särskilte deputation d:n 27 innewarande månad,¹⁹⁶ hwaruti bemälte deputation förmäler sig hafwa nödigt, att wid de ämnen, som dess instructions 1 och 2 §§ innehålla, få de underrättelser af rådsprotocollerne, som uplysa de skiäl och orsaker, hwilka föranlåtitt herrar riksens råd att tillstyrka närwarande krig utan riksens ständers wettskap och förut inhämtade samtycke, och anhåller därföre deputation, det må secreta utskottet undfå befallning, att samma underrättelse ofödröijeligen till deputation afgifwa.

H:r probsten Tiburtius anmälte härwid, det han ej annat kan sig påminna, än at då quæstion war före i ståndet om den stora deputations förordnande, då tillika sades och flere gånger uprepades, att deputation allenast skulle hålla sig wid quæstiones legis, uti hwilken idé afwen instruction för denne deputation skall hafwa blifwit formerad. Men alldenstund det deputation nu begär directe löper in uti sielfwe facta, och h:r probsten ej hade tillfälle att till fullo afhöra de öfwerläggningar, som uti deputation härom måste hafwa föregångit, och saken synes wara högst betydande, så begärte h. probsten Tiburtius betänketid, och att saken må blifwa liggande på bordet.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde, hwarutinnan afwen flere ståndets ledamöter instämde, att ehuruwäl ståndet, såsom stånd, nu äger all frihet att sententiera öfwer saken; ehuruwäl det afwen har i riksdagsord-

¹⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

ningen sin goda grund, att saker eller betänkanden om saker blifwa lig-gande på bordet till närmare öfwerwägande, så trodde dock h:r doctorn, att ett sådant förordnande till närwarande casus icke wore lämpeligit, al-denstund hwar ock en ledamot af ståndet uti stora deputation warit närwa-rande, och woro det eftertänkeligit om ledamöter ifrån öfwerläggningar sig absentera, och taga sedermera däraf skiäl till utdrägt på tiden wid sakernes afgjörande, då likwäl hwar och en är skyldig att wara tillstädes, och i an-nor händelse förlorar dess röst. Utom dess trodde h. doctorn, att denne sa-kens wiggt fordrar den största skyndsamhet. Fyra månader hade redan gått förbi, och föga wore ännu tillgiordt. Det wore icke obekant, hwad quæs-tioner hos ständerne förehades, och står publiquen likasom in suspenso att få höra ständernes yttrande däröfwer. Herr doctor Celsius hemställte sålun-da om icke ståndet både skyndesamt wille afgjöra målet, såsom ock ge-nom deputation låta de öfrige stånden sådant weta.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna förmälte, att ehuru han icke för sin del begär att saken må hwila, så trodde han dock det icke med skäl kunna wägras då det woro begärt, häst han påminner sig att wid förledne riksdag dyligt bewiljades uti enahanda casu och änskönt samtelige ståndets leda-möter äfwen då warit uti stora deputation närwarande.

Därwid erindrades af h:r doctor Celsius, att saken war då af en annan beskaffenhet, ty då præsenterades ultimate betänkande, som tyckes be-höfwa något refinement till så wäl meningar som ord, men här begäres al-lena något som skall tjena deputation till uplysning. Och på samma sätt, som man då argumenterade till skyndsamhet af det, att riket skulle frälsas och grundlagarne sättas uti verkställighet, så bör man ock nu skynda, då frågan är, huru rikets grundlagar af regeringen blifwit efterlefwade, hwil-ken skyndsamhet uti riksdagsordningen 13 § äfwen tydeligen anbefalles.

H:r biskopen doctor Halenius anförde, att ehuru man icke will wägra stora deputation all billig uplysning, som till utredandet af quæstiones le-gis kan wara nödig, så synes dock tydeligen att detta, som af stora deputa-tion nu anföres, löper in uti cognitionem factorum och blifwer sålunda en sak att betänka sig på.

H:r probsten Hiortsberg hölt före, att kortthet och skyndsamhet wore wäl stundom god, men ock stundom skadelig, när man wid angelägna sa-ker kan sig förhast. Här begäres af stora deputation, att secrete utskottet må upgifwa skiäl och orsaker till det att ständerne ej blifwit sammankal-

lade när kriget begyntes. Detta löper nödwändigt in uti facta. Mig synes, fortfor h:r probsten, att aldenstund det blifwit deputation updragit att undersöka quæstionem legis, och, som oss bekant är, den samma i anledning af instructions 1 § redan uti deputation är afgjord, så må deputation anbefallas, att till ständernes bepröfwande upgifwa samma quæstio legis, på det man wid factorum skärskådande må hafwa en både tydelig och fastställd lag att gå efter, antingen samma facta uti secreta utskottet, dit de efter min tanka höra, eller ock annorstädes, blifwa handterade.

H:r doctor Celsius anmärkte härwid, att aldenstund h:r probsten Hiortsberg, som ståndets ledamöter kunna sig påminna, uti den stora deputation genom dess memorial wille, som dess egna ord lydde, något jemka den tillförene gjorde och af deputation bifallne proposition, ehuru dock samma memorial icke blef upläst, och följakteligen samma proposition, uti h:r probstens tanka är ofullkomlig, så will detta herr probstens hemställande i sielfwa werket ej syfta på annat, än att få ifrån deputation något betänkande, som är ofullkomligt, hwilket efter h:r doctors tanka wore att i för-tid ställa deputations betänkande under plenorum skärskådande och kunde icke annat än blifwa för deputation obehageligt. Herr doctorn trodde däremot, att hwad deputation nu begärrar, skedde i afsigt på uplysning, på det deputation sedermera med så mycket större mogenhet må kunna lägga både det ena och det andra för ständernes ögon.

H:r probsten Hiortsberg swarade, att han icke med sitt memorial syftat på någon ändring uti det deputation fastställt, men hade allenast welat erindra något som deputation, efter hans tanka, ej torde kunna undgå att sig erindra, och h:r probsten trodde då vara rätta tiden att erindra. Och för öfrigit trodde h:r probsten att quæstiones legis förhålla sig antecedenter till facta, aldenstund desse sednare efter de förra komma att skärskådas, och icke twärt om.

H:r doctor Gadolin förmälte, att ehuru saken woro af mycken wigt, han ock erkände, att skyndesamhet woro härwid¹⁹⁷ nödig, så trodde han dock vara bäst, att man fogade sig efter den ledamotens begäran, som åstundat betänketid, hälst¹⁹⁸ det blefwo obehageligt att lämna præjudicater och ståndet icke dess mindre torde så snart som de öfrige stånden blifwa fär-

¹⁹⁷ *harwid* i prot.

¹⁹⁸ *halst* i prot.

dig med dess utlåtande så wida herr doctorn med fågnad förmärkt det ståndet icke lærer wid sielfwa saken hafwa något att påminna.

Härmed instämde h:r superintendenten doctor Lutkeman, h:r probsten Troilius och flere, med tilläggning, att alla hafwa lika ömhet om saken, men olika hastigt begrep, löparen wore icke ännu ankommen. De öfrige stånden torde äfwen wilja hafwa betänketid. Utslagen blifwa mognare och enighet bibehålles emellan ståndets ledamöter.

Herr probsten doctor Serenius anförde, det man aldrig hört, att någon, som sielf sitter uti samma deputation, begärt, att deputations betänkande skulle ligga på bordet. Hwad om betänketid stadgas uti riksdagsordningens 16 §, wore egenteligen för de ledamöter af stånden, som uti saken wore främmande, men behöfde att blifwa därom närmare underrättade, och borde efter herr doctorns tanka lagen i annan afsigt icke missbrukas.

Herr öfwerhofpredikanten Grunnerus, h:r kyrkoherden Wikman, h:r probsten Matthesius, med flere yrkade, att saken måtte straxt afgöras, och hemställte om icke öfwer denne prælinaire quæstionen må anställas votering om ej annorlunda åsämjas kunde.

H:r doctor Celsius tillade, att ehuru det annars kunde hafwa skäl med sig, hwad h:r doctor Gadolin anfördt, och h:r doctorn för sin del aldrig wille wara emot det, att saken blefwo liggande på bordet, när betänketid wore nödig, så woro dock omständigheterna nu i följe af hwad åtskillige ståndets ledamöter anført, helt annorlunda, hwartill ock det kommer att nästa måndag, då plenum skulle hållas, är helgedag, och blir sålunda saken för länge upskuten. För öfrigit må de öfrige stånden giöra hwad dem godt synes, allenast att presteståndet icke har någon del uti ett mindre tjenligt upskof, såsom ock h:r doctorn redan föreslagit det en deputation kunde gå till de öfrige stånden och upmuntra dem till lika skyndsamhet.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att ehuruwäl han önskat, det ståndets ledamöter welat finna sig uti det, som h. doctor Gadolin föreslagit, nemligen wilfara dem, som begärt det saken måtte hwila till ytterligare betänkande; dock som åtskillige woro däremot, så trodde h:r archibiskopen det sådant ej annorlunda än genom votering kunde afslutas, hwilket ock wore begärt och ej kunde förwägras, så wida här icke wore votering öfwer sielfwa riksdagsordningen, utan huruwida det som lagen stadgar, woro till närwarande casus lämpeligit. Men så trodde högwör-

digste herr archibiskopen dock tillika, det torde, äfwen i den delen ståndet komma öfwerens, om de som begärat upskof, wille därifrån afstå.

Samtelige ståndets ledamöter, som i anledning af h:r probsten Tiburtii begäran, warit af den tanka, att saken måtte hwila, förklarade, att de för sin egen del ej woro emot sakens skyndesamma afgjörande, och som h:r probsten Tiburtius förnams wara bortgången innan session blifwit sluten och sålunda måste nöija sig med det de närwarande¹⁹⁹ slöto, så biföllo samtelige, uppå skedd proposition, det denne sak nu straxt måtte afgjöras.

Då fördenskull sielfwa saken nu togs under öfwerläggning förmälte h:r biskopen doctor Benzelstierna, det han woro af samma tanka, som han uti stora deputation förklarar; nemligen, att denne deputation, åtminstone icke ännu, med factorum skärskådande må sig befatta. H:r biskopen hade sins emellan noga jemfördt instructionerne för secrete utskottet samt den stora deputation, och theraf befunnit, att allenast quæstiones legis böra uptagas i den senare, men quæstionis factorum i det förra; h:r biskopen hade sig bekant, att secrete utskottet, enligit riksens ständers förordnande, nu wore syslosatt med utredandet af samma ämne, som stora deputation nu begärte uplysning uti, trodde äfwen, att secrete utskottet innan kortt skulle därmed blifwa färdigt, och wore det sålunda efter h:r biskopens tanka både onödigt, att låta desse protocoller och acter komma till stora deputation, utan ock skadeligit, så wida därigenom uppehåll och tidens utdrägt nödwändigt skulle existera. Utom dess ock ehuru stora deputation allenast requirerat de protocoller, som gifwa tillkänna, af hwad orsak herrar riksens råd tillstyrkt deltagande uti närwarande krig, utan riksens ständers sammankallande, så woro dock desse protocoller så sammanhängande med de öfrige, som innehålla ministerialia, och sakerne om hwar annan blandade, att det ena från det andra icke kan skiljas; och som stora deputation redan fastställt, att dess handlingar skola tryckas, så lærer äfwen den omständigheten utwisa, att regeringens handlingar och acter som bör wara tyste, ej kunna i bemälte deputation handteras. Herr biskopens tanka wore icke att något af det skall döljas som bör komma under ständernes skärskådande, och för hwilket wederbörande enligit grundlagarne bör giöra redo; men då det nu handlas om sättet, så kunde herr biskopen icke fördölja sin tanka wara, att secrete utskottet fortfar med detta ämne, warandes ständerne obetagit att

¹⁹⁹ närwande i prot.

sedermå låta stora deputation få del af den uplysning som pröfwes nödig till utredandet af quæstio legis, om det så finnes nödigt.

H:r doctor Celsius anförde, att då man om denne sak will sig yttra, bör man sig erindra, af hwad anledning den stora deputation är förordnad och af hwad natur den samma är. Denne deputation är förordnad i anledning af riksdagsordningens 13 § som förmår, att då saken befinnes wara af en sådan beskaffenhet, att den kan allmänt blifwa kunnig, må den af någon annan deputation, än secreta utskottet handteras. Samma lagsens rum utsätter äfwen sielfwa naturen af en sådan deputation, nämligen, att behörigen undersöka och afdöma; och i följe häraf har instruction för denne deputation blifwit så inrättad, att deputation är ålagt pröfwa grundlagarnes verkställighet och brått däremot. En sådan pröfning kan ingalunda ske utan behörigt lius. Samma uplysning kan icke hämtas annorstädes, än utur de protocoller som handlas därom, huru grundlagen blifwit i akt tagen. Här är icke att befara någon blandning af ämnen, eller omöijelighet att kunna behörigen åtskilja samma ämnen; ty annat är att undersöka om krig war nödwändigt eller nyttigt, annat är att efterfråga om ständer bort sammankallas och hwarföre sådant icke skedt. Uti det förra inlöpa hwarjehanda politiska och ministerielle considerationer, som kunna wara hemliga och därföre af secreta utskottet böra handteras; uti det sednare bör ingen hemlighet ligga; ty det angår rikets och hwar och en dess inbyggares i lagen grundade rättighet; och uti detta senare begär den stora deputation uplysning. Utom dess borde här anmärkas, att ständernes författning med den stora deputation är widtagen, sedan instruction upsattes för secreta utskottet, så att det fördenskull så mycket mindre går an, att argumentera ifrån någon befruktad collision uti instruction för secreta utskottet och stora deputation som den sednares instruction uphäfwer en sådan förment collision och till fullo auctoriserar den stora deputation, att af ständerne begära hwad uplysning oumgängeligen är nödig till fullgörande af det som ständerne genom samma instruction, deputation anbefallt. Och i anledning af alt detta hölt h:r doctorn före, att stora deputations extractum protocollii borde bifallas, såsom ock tid föresätts secreta utskottet till desse acters aflämnande, på det wid ärenderne må brukas all skyndsamhet.

Domproben h:r doctor Filenius förmälte, det han för sin del gärna önskat, det man i denne angelägna sak haft någon mera betänketid, enligt det af h:r doctor Gadolin gifne förslag. Men hwad sielfwa rummet angår, så

ansåge h:r doctorn de af herr biskopen doctor Benzelstierna anförde omständigheter nog betydande, hwarwid h:r doctorn än ytterligare sig åberopade ståndets idée wid den stora deputations förordnande, samt den wid instructions 1 § af ståndet giorda ändring, att nämligen allenast quæstiones legis af denne deputation skulle handteras. Att applicera lagen, att infordra protocoller och mera sådant, wore efter h:r doctorns tanka icke annat än pröfwa facta, hwilket af ständerne woro secrete utskottet updragit. H:r doctorn trodde likaledes och åberopade sig därwid samtelige ståndets ledamöter af secrete utskottet, att äfwen uti den quæstion om ständernes sammankallande, inlöpa åtskillige considerationer, som icke annorstädes, än²⁰⁰ uti secrete utskottet kunde handteras, hälst det ankommer uppå de secrete propositioner, som enligt riksdagsordningens 18 §, ej mindre wid förledne än denne riksdag blifwit af secrete utskottet handterade. H:r biskopen doctor Halenius och h:r superintendenten doctor Lutkeman instämde härmed, och tillade h:r biskop Halenius, att aldenstund han hade sig bekant, det ock h:r biskop Benzelstierna redan förklarar, att secrete utskottet med desse ärender nu är sysslosatt och med det första lärer giöra riksens ständer däröfwer allt nöjaktigt besked, så trodde h:r biskopen tillika, att det mera skulle förordsaka oredighet och utdrägt på tiden, om saken på flere ställen skulle handteras.

H:r doctor Gadolin anförde, att sedan nu målet är företagit till afgörande, så måste han erhindra att här talas icke om något afdömande, som förutsätter factorum bepröfwande till alla dess omständigheter; utan så wida sielfwa quæstio legis ej kan fullleligen utredas, utan att man får se, hwad skäl och orsaker kunna hafwa sig företedt, så har deputation i sådan afsigt begärt uplysning, och trodde h:r doctorn för sin del, att en sådan uplysning så mycket mindre kunde wägras, som secrete utskottet icke desto mindre blifwer obetagit att fortfara med saken uti det hwad enligt dess instruction på det samma kan ankomma.

Flere af ståndets ledamöter förklarade sig wara af samma tanka, och sedan häröfwer blifwit ytterligare discourerat, biföll ståndet uppå giord proposition, ofwannämde extractum protocoll. Men biskoparne h:r doctor Halenius och h:r doctor Benzelstierna förklarade sig blifwa wid deras till protocollet yttrade tankar.

²⁰⁰ an i prot.

År 1761 den 5 Februarii

1 §. Högwördigste herr archibiskopen och talemän anmälte, det i går wid talemännens sammanträde, blef wid handen gifwit, huruledes secrete utskottet, icke allenast till utredande af rikets närwarande belägenhet i gemen, och i synnerhet orsakerne till deltagande i de upkomne krigsoraligheter, hwarwid återstår någon närmare undersökning, hwilken icke kan tåla mycken tids utdrägt, utan ock i anseende till en wigtig upkommen omständighet, som kräfwer skyndesammaste åtgärd, har nödigt att utan interruption fortsätta dess öfwerläggningar, till dess altsammans blifwit bragt till den mogenhet som wederbör. Men som secrete utskottet, af egit bewåg, icke will försöka ändring i riksens ständers förordnande angående wissa plenidagar i hwarje wecka; så har secrete utskottet genom extractum protocolli hos ständernes plena samma angelägenhet welat anmäla. Och i anledning häraf hade h:r landtmarskalken och talemännen kommit öfwerens att anslå plenum till i dag å wanlig tid, men tillika recommendera denne angelägenhet.

Sedan berörde extractum protocolli blifwit upläst, och ståndet häröfwer rådgjort, bifölls secrete utskottets begäran på det sätt, att plenum må i dag uphöra. Men i händelse secrete utskottet icke heller till mån- eller tisdagen i nästa wecka med desse giöromål skulle blifwa färdigt, så må utskottet, på samma sätt, som nu, gifwa tillkänna, hwad tid som kan erfordras.

2 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocolli af d:n 30 Jan.²⁰¹ hwaruti hemställes, det secreterare och notarier wid riksens ständers deputationer, icke undfå sednare hälften af det arfwode som för hwar och en utsatt är förr än de arbetet ifrån sig lämnat, och alla handlingar i wederbörlig skick aflewererat, hwilket af ståndet bifölls.

3 §. Uplästes förteckning på arbete under förflutne Januarii månad från protocolsdeputations första och andra utskott.²⁰²

Ståndet åtskildes, att gå uti secrete utskottet och deputationerne.

²⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 11.

²⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 3.

År 1761 den 9 Februarii

1 §. Justerades protocollat af den 26 och 29 Januarii, samt den 5 Februarii.

2 §. Utnämndes ledamöter till bewillningsdeputation, nämligen:

superintendenten h:r doct. Ol. Körning,
probsten h:r magist. Jacob Manquer,
probsten herr Jöns Meurling,
probsten h:r doctor Jacob Serenius,
domprobsten h:r doct. Gabr. Fortelius,²⁰³
kyrkoherden h:r Wilh. Julius Hofgardt.

3 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollati, af d:n 6 uti denne månad,²⁰⁴ hwaruti gifwes wid handen, det Hans Kongl. Maj:tt i nåder låtit tillställa secreta utskottet herr riksrådets och cancellieprésidentens, med mera, friherre von Höpkens underdånige ansökning att få nedlägga dess innehafwande råds- och présidentsembeten, hwilken ansökning till ständernes plena af secreta utskottet nu upgifwes.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius med flere ståndets ledamöter förklarade gemensamt, att detta woro en bekymmersam sak, i anseende till h:r riksrådet Höpkens diupa insigt och goda egenskaper, hwarigenom han så utom, som innom riket sig credit och agtning förwärfwat, med flere considerationer. Men aldenstund han sielf begärt få desse embeten nedlägga, så kunde de icke annat än härtill samtycka.

H:r doctor Serenius: Det som nu här är för handen, är en följd af lika ämne, som för 22 år sedan, just wid denne årstiden satte vårt stånd uti oändeligit bekymmer och ständerna sins emellan i en swår collision med hwarandra. Frukta för så obehageliga spectakel, och de bedröfwelige tider som alt sedan warit i vårt fädernesland, gör att iag upriktigt önskar det högwördiga ståndet wille utan widlyftiga discurser afdiöra saken med bifall och intet dröija att gifwa de andre stånden det tillkänna, att de motus animorum måtte förekommas, som eljest äro att befara. Och att iag kortteligen må säga min menning om sielfwa saken, så har iag haft den äran af ungdoms wänskap med hans excellence Höpken, så att iag känner hans

²⁰³ *Forlelius* i prot.

²⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 9.

stora capacitet, har ock sedan haft tillfälle att förstå hans starka insikt, myckna förfarenhet och stora credit wid främmande hof, hwarföre det på mångfaldigt sätt är mig ömt att sakna honom i närwarande swäre conjuncturer. Men som han icke allenast i går skrifteligen genom bref, utan ock i dag munteligen till mig förklarar, sig ingalunda wilja låta öfwertala sig ifrån sin tagne fasta resolution, så anstår mig icke att sätta mig däremot.

H:r kyrkoherden magister Alm erhindrade, att ehuruwäl han, för sin del, äfwen samtycker till h. riksrådet Höpkens begäran, så skulle det dock wara nyttigt, hälst i närwarande tid, då bekymmersamma underhandlingar med främmande magter måste förehafwas, att h:r riksrådet, som närmast känner sakernes lopp, wille biträda ministeren med dess mogna insigt.

Efter någon vidare öfwerläggning och uppå giord proposition biföll ståndet h:r riksrådet Höpkens begäran.

4 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocollis under d:n 7 Februarii sidstledne²⁰⁵ angående Sweriges deltagande uti förewarande krigs oroligheter,²⁰⁶ utan att förut sammankalla riksens ständer, hwarutinnan secrete utskottet, efter anförde skäl och omständigheter, håller före, att herrar riksrådens, friherrarna Palmstierna och Scheffers voteringar och rådslag i detta ämne warit sådane, att riksens ständers förtroende därmed ej kan förenas. Och hwad de öfrige herrar riksens råd angår, så lærer secrete utskottet i anseende till dem, efter dess instruction sig förhålla.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius förmälte sig kunna fördela detta secrete utskottets betänkande eller extractum protocollis uti fyra särskilte omständigheter.

Den första innehöllo hwarjehanda politiska considerationer angående krigets ursprung och mer eller mindre nödwändighet? Den andra angingo den frågan, huru krig kunnat börjas utan riksens ständers sammankallande. Den tredie omständigheten innefattade någon olikhet, som befinnes uti herrar riksens råds voteringar, samt att förenämde herrar riksråder giordt sig owärdige riksens ständers vidare förtroende. Men för det fierde, att secrete utskottet med de öfrige herrar riksens råd, efter dess instruction wil

²⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 10.

²⁰⁶ Tryckt i *RAP* 20, bil. 42.

sig förhålla. Och öfwer desse 4 särskilte omständigheter wille h:r doctorn sig särskilt yttra.

Beträffande de politiska considerationer om westphaliske freden, Sweriges garantie och mera som därtill hörer, så trodde h:r doctorn för sin del, att detta altsammans förtienar ett närmare påseende, samt tror tillika, det secrete utskottet icke nu egenteligen welat underställa den saken riksens ständers bepröfwande, hälst secrete utskottet uttryckeligen förmåler, att den andra frågan, huruwida deltagandet i kriget kunnat ske utan ständernes sammankallande egenteligen utgör ämnet af detta utlåtande, och i sådant afseende går h:r doctorn den omständigheten förbi, utan att sig däröfwer yttra, ehuruwäl secrete utskottet, historice quasi, den samma omrördt. Hwad det andra angår, så bifaller h:r doctorn aldeles secrete utskottets tankar, att lagen är tydelig, det krig af regeringen icke kan börjas och fortsätas, utan att ständerne blifwa hörde, samt att wid det nu började krig, werkeligen warit ett afsteg ifrån lagen, att riksens ständer icke blifwit sammankallade. H. doctorn bifaller ock för det tredie, att herrar riksråden Palmstierna och Scheffer, i anseende till de af secrete utskottet anförde omständigheter, förwärvat riksens ständers förtroende, såsom ock h. doctorn för det fierde bifaller, det må secrete utskottet framdeles yttra sig öfwer de öfriga riksens herrar råds förhållande uti denne angelägenhet. Herr doctorn förklarade sluteligen att riksens rätt och den skyldighet, som ålågo en hwar att bewara riksens rätt fordrade af honom ett sådant ömdöme.

Probsten h:r doctor Wahlborg förmålte, att ehuru moget secrete utskottets betänkande må wara och på goda grunder bygt, så innehöllo det dock åtskillige icke allenast wigtige utan ock bekymmersamma omständigheter, hwarwid ytterligare betänketid nödwändigt behöfwes, och begärte förden skull det wille ståndet tillåta, att saken må hwila till en annan session. Härmed instämde h:r probsten Almquist och flere af ståndets ledamöter.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman förklarade, att ehuruwäl ståndet icke lærer wägra den begäran, att saken må ligga på bordet, så hade herr archibiskopen med h:r grefwen och landtmarskalken därom kommit öfwerens, och torde äfwen ståndet, i anseende till den skyndsamhet, som wid detta ärende är nödig, tillika finna för godt, att plenum hålles i mårgon, på det denna sak, utan vidare uppskof, då må komma till sluteligt afgörande: hwilket af ståndet bifölls.

5 §. I anledning af protocollet under d:n 26 Januarii sidstledne och den medaille, hwarmed Kongl. Maj:tt nådigst behagat begåfwa samtelige ledamöterne af riksens ständer, kom under öfwerwägande, om icke riksens ständer, till betygande af sin wördnadsfulla fägnad öfwer det, att Hans Kongl. Höghet Kronprintsen wid all wälmågo och en långt öfwer dess ålder gående förkofring uti sådane wettenskaper, som pryda en kongl. person, nu gådt in uti dess 16:de ålders år, borde låta slå en till sådant tillfälle tjenlig medaille. Detta bifölls enhälligt och fant ståndet tillika för godt, att genom en deputation, som af biskop Benzelstierna anfördes, hos de öfrige stånden sådant anmäla.

Denne deputation anmodades tillika, att aflämna ståndets extractum protocolli, angående justitiens administrerande,²⁰⁷ samt gifwa tillkänna, att ståndet bifallit h:r riksrådets Höpkens begäran, och redan utnämmt ledamöter till bewillningsdeputation, på det den samma med första må kunna träda tillsammans, såsom ock att ståndet åstundar det plenum för ofwännämde orsak må hållas²⁰⁸ i mårgon.

6 §. Företogs åter saken angående bränwinstillverkningen, och efter någon öfwerläggning resolverades, att ståndet bifaller, det må bewillningen för den nu tillätne husbehofsbränningen erläggas efter bewillningsförordningen af d:n 21 Oct. 1756,²⁰⁹ dock att orden: i ett för alt, uti 1 art. 2 § gå ut. Likaledes biföll ståndet, att hwad angår städerne Stockholm, Götheborg och Carlsrona, må denne sak till bewillningsdeputation remitteras, till hwilken deputations förordnande äfwen ståndet gifwer dess samtycke.

7 §. Likaledes företogs å nyo saken angående Wadstena krigsmansushemmans skattekiöp, och remitterades wäl detta ärende till landt- och siö-militiæ- samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationerne, men anmodades tillika ståndets ledamöter att därwid wara upmärksamme, på det icke någon skadelig rubbning må ske med de hemman, som höra till särskilte och privilegerade stater.

²⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 35.

²⁰⁸ *hallas* i prot.

²⁰⁹ Tryckt bewillning 21 oktober 1756: *Sweriges rikes ständers bewilning för år 1757. och the påföljande åren, til och med thet årets slut, tå nästa riksdag kommer at uphöra*, § 2.

8 §. Uplästes extractum protocolli af d:n 15 Januarii,²¹⁰ hwaruti bondeståndet, i anseende till anförde skiäl och omständigheter, anmäler, det måtte åboernes å Löfstad hemman, uti Swartsjö län, ansökning, att få kiöpa sine hemman till skatte, uptagas och till kammar-, oeconomie- och commerce-deputation remitteras. Bemälte åboer hafwa hos Kongl. Maj:tt genom resolution af d:n 9 Julii 1754 uti denne skattekiöpsansökning fådt afslag, och nu wändt sig till urskillningen, men ansökningen icke blifwit emottagen, så wida wid nästledne riksdag däröfwer icke blifwit klagat, och anförer bondeståndet, att sådant härrört, dels af sielfwa sakägarnes okunnoghet, dels däraf, att den som haft saken om händer, icke så noga bewakat fatalierne, med mera.

H:r probsten magister Manquer, som noga känner denne orten, förklarade, att ehuru frågan nu icke woro om meritis caussæ, så borde han likwäl gifwa tillkänna, huru denne sak med åtskillige öma considerationer wore beledsagad. Desse åboer woro förbundne att hålla färjestaden wid Swartsjö, hwarest öfwerfarten är ganska swår och beswärlig. De hade i stöd af kongl. kammarcollegii utslag för 14 à 15 år tillbakars deponerat den utsatte skattekiöpeskillingen, med mera; och hwad det angår, att denne ansökning wid förledne riksdag blifwit förtegd, så har bondeståndet uti dess extractum protocolli därtill upgifwit orsakerne, hwartill ock det torde kunna läggas, att de uti kongl. landmätericontoiret blifwit uppehållne med chartors undfående, som till ansökningens fullföljande pröfwades nödige.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig icke wilja neka de öma considerationer, som kunna åtfölja hufwudsaken och wara betydeligen werkande, om res ännu wore integra; men måste tillika erhindra, huru angelägit det woro, att i akttaga præscriptioner af tid wid riksdagsansökningar, emedan riksens ständer i annor händelse med oräkneliga mål skulle beswäras, och woro fördenskull nog betänkeligit, att i sådane händelser öppna wägen genom præjudicat. Det skulle äfwen på wist sätt röra fides publica, så wida en hwar har orsak att tro sig wara bonæ fidei possessor, när ett konungens utslag passerat en riksdag, utan att ständer därutinnan giordt någon ändring.

H:r doctor Celsius förklarade, det han aldeles instämmer uti det h. biskop Benzelstierna med så god grund anfördt, men hölt tillika före, att så

²¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 14, med bilagor.

angelägit detta är, så värdigt är det ock för magtägande ständer, att uti wiss casu speciali och då omständigheter sådant medgifwa, uprätta, hwad wid normaliteterne i nu eller annan måtto kan wara eftersatt. Och alldenstund uti denne casu företes mildrande omständigheter, det äfwen tillkommer, att sakägarne genom wederbörande embetsmäns antingen försummelse eller mindre gynnande, blifwit hindrade uti deras ansökning; så hölt h:r doctorn före, att detta ärende, som så nära rörer enfaldigt foleks wälfärd, må komma under behörigt skärskådande, hälst icke någon rubbning uti bonæ fidei possessio uti denne casu är till befarande.

Uppå giord proposition stadnade fördenskull ståndet uti det slut, att i anseende till besynnerlige härwid warande omständigheter, bifaller ståndet att denne sak må af riksens ständer uhtagas, och remitterades till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

9 §. Genom utdrag af protocollet under d:n 1 December sidstledne som uplästes,²¹¹ anmäler bondeståndet, det wille riksens ständer till afgjörande företaga den wid sidstledne riksdag af nämдемannen Assar Nilsson å egne och samtelige kronohemmansåboerne, under skattesäterierusthållet Lindholm, wägnar, giorde ansökning, om ändring uti Kongl. Maj:tts nådige resolution af d:n 21 Aug. 1753, som bewiljar framledne öfweramiralen etc. baron Siöblad skattekiöp å de under Lindholms säteri lydande kronohemman och gatehus.

Wid öfwerläggningen om denne sak blef befunnit, att den samma wid sidsta riksdag hos riksens ständer warit anmält och till landt- och siömilitiæoeconomie- samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationerne remitterat, som däröfwer till plena afgifwit deras betänkande, hwilket ock nu wid acten medföljde tillika med votum dissentiens af 2:ne kammar-, oeconomie- och commercedeputations ledamöter. Deputationernes betänkande som tillstyrkte, att åboerne måtte få lösa hemmanen quæstionis till skatte, hade hos preste- och bondestånden wunnit bifall, ridderskapet och adelen hade bifallit votum dissentiens, men hos borgareståndet hade saken ej kommit att företagas, såsom icke heller af sådan orsak någon expedition uti detta mål kunnat afgå. I så beskaffade omständigheter upkom någon fråga, huruwida saken till nu warande förenämde deputationer å nyo skulle

²¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 6, med bilaga.

remitteras, eller ock ståndet, utan afseende på det, som förut under d:n 9 Octob. 1756 är resolverat, i anledning af samma betänkande taga saken under ny och ytterligare deliberation.

H:r kyrkoherden Hoffgardt gaf wid handen, det han af nog säker hand fådt förnimma, att sedan sidsta riksdag, hade någon ny omständighet förelupit, nämligen, att kongl:e kammarcollegium, oakadt att saken war hos riksens ständer anhängig, för Siöbladske arfwingarne utfärdat skattebref å hemmanen quæstionis. Och som detta förtiente mycken upmärksamhet, så hölt ock h. kyrkoherden Hoffgardt före wara nödigt, att saken till berörde deputationer å nyo remitterades, på det detta novum emergens måtte kunna behörigen cognoscera och ständernes bepröfwande underställes.

Anfördes äfwen andre considerationer, som styrka till det, att saken af wederbörande deputationer må å nyo skärskådas.

Å andra sidan erindrades, att deputationerne, sedan de hördt wederbörande collegier och sagt sin tanka öfwer sielfwa hufwudmålet, nu mera icke kunna därwid vidare lägga handen; af hwilken orsak äfwen urskillningsdeputation, icke till deputationerne, utan till ständernes plena hade saken remitterat.

Men aldenstund något närmare bewis åstundades öfwer den omständigheten, som h:r kyrkoherden Hoffgardt anfördt, så uppskiöts målets afgörande till en annan gång.

10 §. En deputation ifrån borgareståndet, anförd af h:r justitiæborgmästaren Robeck, gaf tillkänna, att borgareståndet förehaft secreta utskottets extractum protocollis af d:n 6 Febr. angående h:r riksrådet och cancellie-présidenten von Höpken; och ehuruwäl borgareståndet i anseende till bemälte h:r riksråds berömmeliga egenskaper gerna önskat, att han ännu längre qwarblifwit wid dess innehafwande embeten, så hade dock borgareståndet inskränkt sig inom dess begäran, och utan afseende på andre considerationer, gifwit dess bifall till förenämde h:r riksråds begäran.

11 §. Uplästes bondeståndets extractum protocollis af d:n 19 Januarii sidstl.²¹² med bifogat memorial,²¹³ angående widtagandet af nödige mått till före-

²¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 13.

²¹³ Bilaga till nämnda protokollsutdrag. Tryckt i *BdP* 8, bil. 10.

kommande af ströfwande och wåldgästning å ryska gräntsen, som till secrete utskottet remitterades.

12 §. Deputerade från ridderskapet och adelen anmälte, det ridderskapet och adelen med nöije afhördt presteståndets proposition om medaillen för Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, och straxt gifwit därtill sitt bifall; att ridderskapet och adelen samtyckt till h:r riksrådet Höpkens begäran om afsked; att ridderskapet och adelen äfwen samtyckt, det plenum må hållas i mårgon; och sluteligen begärte deputerade, att ståndet wille något dröija med capita-sakens afgjörande, till dess ridderskapet och adelen fådt sig däröfwer något närmare utlåta.

13 §. H:r biskopen doctor Lamberg gaf wid handen, det han tillika med kyrkoherden Klot, uti kongl. kammarcollegio gjordt erindran om mensalhemmanen, och fådt löfte, att saken tills vidare kommer därstädes att hwila.

År 1761 den 10 Februarii

1 §. Under det ståndet samlades ankommo deputerade från bondeståndet och berättade, att ståndet samtyckt till proposition angående medaillen för Hans Kongl. Höghet Kronprintsen,²¹⁴ samt till h:r riksrådet Höpkens begäran om afskied.

2 §. Uplästes förteckning på ärender, som urskillningsdeputation antingen såsom riksdagsärender antagit eller ock afslagit.²¹⁵

3 §. Uplästes å nyo secrete utskottets extractum protocoll, angående deltagande uti kriget utan ständers sammankallande.²¹⁶

²¹⁴ Se ridderskapets och adelns protokollsutdrag samma dag i Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 9.

²¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 respektive 4.

²¹⁶ Tryckt i *RAP* 20, bil. 42. Jfr prot. 9 februari ovan.

Härwid förmälte h:r probsten doctor Serenius: Sedan h:r doctor Celsius i går afdelt detta secrete utskottets betänkande uti wissa delar, har iag närmare tänkt på altsammans och får yttra mig sålunda: Wid det, som betänkandet förmäler om politiske ämnen, woro hwarjehanda att erhindra; där talas om garantien och dess oinskränkta förbindelse; där säges att casus garantiæ nu war för handen; att de med nu warande allierade giorde förbindelser och tractater skola ratificeras. Men wid detta kunde frågas om garantiens förbindelse är owilkorlig, hwarföre har den icke blifwit så ansedd, när den flere gånger å Sweriges sida blifwit reclamerad? Att casus garantiæ war för handen är nog owist, så wida sielfwa fridsinstrumentet utsätter wissa gradationer, som skola i akt tagas, innan man skrider till werkeliga fiendteligheter.

Om nu warande förbindelser skola läggas till grund för framtiden, så tyckes den maxime om Preussens förswagande strida emot 1747 års principer, då nyssnämde krona ansågs wara den förnämsta om icke enda som kunde balancera ryska öfwerwäldet, och woro till befarande, att af desse principer skulle följa, det Rysslands magt tilltogo uti Östersjön, som alltid warit ansedt såsom farligt; att österrikiske husets öfwermagt skulle skada protestantiska religion, hwilket ibland annat genom westphaliske friden skulle förebyggas. En garants character sättes fuller uti det att agera med egen armée, men måne det icke bör tilläggas, att sådant bör ske med egen styrka utan att endast lita på penningesubsidier af andra.

Detta och mera dylikt, som iag genom skrifteligt memorial förbehåller mig få anmäla, bör utan all twifwel af secrete utskottet närmare utredas, så att fördenskull nu ej något bifall gifwes till detta, änskönt det öfriga af betänkandet skulle bifalla. Widare får iag anmärka det talesätten icke äro nog stadige och positive. Därigenom kunna insinuationer ske, som skulle lagen icke wara tydlig. Min tanka är, att decretet sättes i tydelige och bindande ord och icke likna problemer. För öfrigit bifaller iag secrete utskottets utlåtande öfwer sielfwa hufwudfrågan, samt att herrar riksråden Palmstierna och Scheffer förwärvat ständernes ytterligare förtroende; och wäntar, att secrete utskottet om de öfrige herrar riksens råd efter hwars och ens förhållande sig utlåter.

H:r probsten Hiortsberg förklarade, att hwad nu nyligen sades om mindre stadige ordalag, har äfwen förekommit honom besynnerligt. Men annars, hwad sielfwa saken angår, så wille herr probsten däröfwer säjja sin

mening med all samwetes öfvertygelse. Upläste däruppå dess skrifteliga memorial,²¹⁷ hwaruti han af åtskillige anförde considerationer, tagne dels af lagens mindre tydelighet uti en så critisk och besynnerlig omständighet som detta war; af herrar riksens råds städse betygade wälförhållande, af deras äfwen uti denne casu fullkomliga nit och wälmening för riket wid en efter all liknelse lyckelig conjuncture, med mera, styrker till det, att riksens ständer wäl förklara lagen för framtiden, samt låta riksens råd förstå, att härwid kunnat wara något fel; men att riksens ständer icke desto mindre fortfara i det förtroende, som de desse herrar en gång updragit, hålst icke allenast de 2:ne som secrete utskottet nämner, utan allesammans hafwa del i detta misstag, och borde äfwen sålunda allesammans lika anses.

H:r probsten doctor Wahlborg upläste likaledes ett skrifteligen författat dictamen ad protocollum, hwaruti bemälte herr doctor först uprepar sielfwa frågan, som nu är under öfwerläggning, och sedermera i anledning så wäl af 17 §:s innehåll uti westphaliske friden,²¹⁸ som flere härwid förekommande omständigheter, håller före wara rådeligast och riksens ständer wärdigast, att icke allenast klart och tydeligen förklara grundlagen i denne punct, och i synnerhet rätta förståndet af 6 och 7 §§ uti regeringsformen, till förekommande af sådane misstag i framtiden, utan ock låta till herrar riksens råd afgå alfvarsamma föreställningar om lagens efterlefnad. För öfrigit hölt h:r doctorn före wara bäst, att ståndet med denne sakens sluteliga afgjörande hafwer tålmod till dess åtminstone ett eller annat af de öfrige stånden sig däröfwer yttrat.

H:r kyrkoherden Klot sade sig hafwa hört, att secrete utskottet anført åtskillige grunder, och sedermera lämnat sitt utlåtande. Men h:r kyrkoherden funno för sin del nödigt, att blifwa underrättad om detta secrete utskottets utlåtande är att anse såsom ett råd eller en dom. Att döma torde efter h:r kyrkoherdens tanka icke tillhöra secrete utskottet. Men är här ett råd gifwit, så bifaller herr kyrkoherden det samma i den del som angår herrar

²¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 36.

²¹⁸ Tryckt fredsfördrag 14 oktober 1648: *Fridz-fördragh, vthaff Rom. Keys. och Sweriges Kon. Maj.ters sampt thet H. Rom. rijketz deputerades chur-furstars och ständers fullmechtighe legater, vthi Osznabrigg den 14. octobris åhr 1648. vnder skrifwit och medh theras signeten bekräfftat.*

riksråden Palmstierna och Scheffer, men förbehåller sig dess yttrande då öfwer saken skall dömas.

H:r kyrkoherden magister Wikman: Jag går förbi de politiske considerationer, ty de höra icke egenteligen till förewarande ämne, och böra, äfwen efter min tanka särskilt handteras. Här talas egenteligen om ständers sammankallande då krig skall börjas. Jag finner icke annat, än att lagen härom är tydelig, och har secrete utskottet allenast fattat tillsammans grunderne till denne lag. Hwad angår herrar riksråden Palmstierna och Scheffer, så böra wi i den delen sätta tro till secrete utskottets upgift, som ej annat kan än wara grundad på rådsprotocolle. Och som desse herrar handlat emot lagen och förgätit rikets rätt, så är det ock rättwist, att ständerne upsäija dem förtroende och de ifrån sine rådsebeten licentieras. Men huru wida de giordt sig förtiente till vidare åtgärd, kommer framdeles att utrönas.

Kongl. öfwerhofpredikanten h:r magister Grunnerus instämde uti det, att lagarne äro tydelige; att brott är emot lagen begångit; att brott kunna wara olika, och att fördenskull någon gradation har rum wid straffet; att de nämde herrar riksens råd, i anseende till de af secrete utskottets anförde skiäl, förwärkat ständers förtroende; att secrete utskottet enligt dess förbehåll, må utlåta sig öfwer de öfrige riksens herrar råd, samt att de 2:ne herrar icke böra undgå ansvar, om ständerne skulle framdeles finna flere felsteg.

H:r probsten magister Tiburtius upläste dess dictamen ad protocolum,²¹⁹ af innehåll, att det fuller enligt regeringsformen, uti h:r probstens sinne blifwer ett misstag, att krig blifwit börjat och fortsatt utan ständernes sammankallande. Men som sådant kunnat härröra af wälmening för riket, uti en till utseendet ganska favorable conjunctur, och man tillika öfwerwägar herrar riksrådens egenskaper och mångfaldige förtjenster af riket, så önskar herr probsten för sin del att de af secrete utskottet nämde herrar riksråd wid deras embeten må bibehållas; dock så, att till lagarnes fullkomliga helgd och rikets säkerhet nu och i framtiden en alfvarsam och eftertryckelig föreställning må afgå till de herrar riksens råd som styrkt till detta krig utan ständernes sammankallande, samt att wid aldrasträngaste ansvar sådant blifwer hädanefter förbudt.

²¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 37.

H:r doctor Celsius förklarade, att han allaredan i går sig något yttrat öfwer detta ämne. Att de twifwelsmål som h:r doctorn wid de politiske considerationer haft, äro af h:r doctor Serenius utförde, hwarmed h:r doctorn sig aldeles conformerar. I synnerhet hwad westphaliske friden angår, synes den nu mera icke kunna läggas till grund wid förbindelserne, sedan den samma af Swerige blifwit fåfängt åberopad, då man trodt att casus foederis warit å Sweriges sida förhanden, och helt andra grundläggningar och förbindelser efter år 1648 blifwit widtagne, hwartill ock det kan läggas, att om westphaliske fredens garantie så expliceras som Sweriges allierade nu wilja påstå, så skulle det följa, att så snart någon tysk furste började blifwa orolig, så skulle Swerige wara förbundet, att straxt taga werkelig del uti samma krigsoroligheter. Hwilket efter herr doctorns tanka skulle medföra många ledsamma och nog eftertänkeliga fölgder för riket. H:r doctorn will och tro, det secrete utskottet tager desse saker uti ett närmare öfwerwägande, wid det tillfälle i synnerhet, då swar kommer att afgå på Kongl:e Maj:ttts nådiga propositioner. Men hwad angår det under öfwerläggning nu egenteligen warande ämne, så will herr doctorn säija sin tanka öfwer ett och annat som därwid blifwit inwändt.

Det säges att secrete utskottet brukat mindre positive utlåtelse. Därpå swarades: en sådan tour är anständig och brukas både af secrete utskottet och andre riksens ständers deputationer, aldenstund secrete utskottet icke får afgiöra saken, utan måste underställa den riksens ständers bepröfwande. Secrete utskottet har icke desto mindre tydeligen sagt sin mening, och när secrete utskottets utlåtande af ständerne blifwit fastställt, så blir ock expedition af ständernes beslut satt uti den stil, som med magtägande ständers wärdighet är öfwerensstämmande. Widare har blifwit anført, det intention å riksens råds sida warit god, och hafwa deras tankar för riket warit så wälmenande, som påföljderne warit swåre. Hwad detta angår, skulle ingen ting wara mig angenämare, än så döma, om iag finge följa ett ömt hierta och personelle considerationer. Men mig är icke låfgifwit att så döma. Här gäller rikets rätt, samt medborgares och efterkommandes säkerhet. Rikets lag är bruten, riket är förswagat, dess cassor tömde, financeverket uti lägerwall, menniskior 1 000:de-tals dödade, och flere sådane bedröfweliga påföljder. Sådant är icke försonat med det, att man åberopar sig god intention.

Icke heller är det nog med det, att riksens ständer gifwa så kallade skrapor eller alfwarsamma föreställningar, som äfwen har blifwit projecterat; ty om ständerne wänja sina fullmäktige wid det att allenast giöra dem föreställningar, när de likwäl hafwa brutit den dem föreskrefne lag, så kunna desse äfwen wänja sig wid att en annan gång wåga dylikt, under den smickrande förhoppning att ständerne låta saken bero wid föreställningar. Det anstår ständer att straffa brott, icke på det hårdaste som saken kunde fordra, utan så lindrigt som ske kan, och en sådan medelwäg håller iag före wara af secrete utskottet upgifwen, när det säges att desse 2:ne herrar riksens råds meningar och tillstyrkande med riksens ständers förtroende icke kan förenas.

H:r probsten magister Mathesius instämde härmed, tilläggandes, att man icke får tala menniskior till behag när det gäller riket och samtelige dess inbyggares wälfärd. H. probsten hade wäl gärna sedt riksens herrar råds utlåtelse, men som sådant icke kunnat ske, så måste han hafwa och har till secrete utskottets utlåtande alt förtroende, och det så mycket mer, som man har all orsak att tänka, det secrete utskottet härwid icke gådt den strängaste wägen. Och om man uti en sak af så betydande beskaffenhet som denne skulle tala om otydelighet uti grundlagarne, eller med flatthet handtera saken, skulle man snart nog synas wilja undergräfwä grundlagarne, och förtjena namn af en smek eller flat Eli.

H:r probsten Hiortsberg förmente, det man uti en sådan sak som denne går säkrast, när man följer christendomens principier och den eftersyn som Gud sielf gifwit att döma med barmhertighet, hwilka reglor äro satte öfwer all politisk lag. Wi hafwa medbröder, som kunna stundom fela icke allenast emot analogia fidei, utan ock emot den hel. skrifts utsago. Man straffar dem icke så hårdt för första gången; de warnas och då de fortfara utan att wilja rätta sig, skärpes emot dem straffet. Wil man se på hwad politiquen föreskrifwer, så lærer den blifwa säkrast att följa som man finner uti Guds ord, och den konung David beskrifwes hafwa brukat. Simej och Joab woro dödsens barn, men David slog dem icke. Den politiska försiktigheten fordrade ett sådant skonsmål, och konung David ansåg deras rådslag för skadelige, som rådde honom att straffa med stränghet. Wi böra hafwa afseende på utwärtens frid, och Gud gifwe, att de goda aspecter, som kunna wara till fredens återställande icke förhindrades genom wår stränga framfart, och wi lemnas allena.

H:r doctor Celsius erindrade, att ehuru goda sådane påminnelser om i akttagandet af christendomens reglor annars kunde i sig sielfwa wara, så trodde han tillika, att de emploierades bättre för andre, än wid detta tillfälle, hälst en hwar af ståndets ledamöter borde weta samma reglor och wara angelägen att följa de samma. Christendomens reglor biuda förskoning när den kan hafwa rum, men yrka äfwen straff när brott befinnes wara begångit. Här är wisseliga brott begångit. Hela nation är däröfwer upmärksam. Riksens ständer hafwa denna gången på ett besynnerligt sätt instruerat deras secrete utskott att undersöka detta ärende. Ja, riksens ständer hafwa just i detta ämne förordnat en stor deputation. När nu secrete utskottet, till följe af ständers befallning, kommer fram med saken och sätter på den samma en sådan rubrique, att 2:ne herrar riksens råd, som warit mäst skyldige uti lagbrottet, hafwa förwärvat ständers förtroende, eller som det egenteligen heter, böra gå ifrån rådsebeten, och ständerne ändock med altsammans skulle se genom fingerne, och låta bero wid blotta föreställningar, hwad skulle närwarande publique och efterkommande säga om sådant? Den finalen skulle passa sig altför illa, och mången med skäl kunna säga: parturiunt montes. H:r doctor Celsius hemställte fördenskull vidare, att om detta secrete utskottets betänkande, angående herrar riksens råds Palmstierna och Scheffers licentierande, icke wunno bifall, det saken då i hela sin widd måtte remitteras till stora deputation. H:r doctorn sade sig hafwa orsak att befara, att i stället för ett någorlunda mildrat eller rätteligen till säijandes, nådigt utslag, som nu woro af secrete utskottet projecterat, torde målet blifwa swårare rubricerat, och, torde hända, då för sent att hindra straffets skärpande.

H:r kyrkoherden Klot tillade, att christendomens reglor ingalunda destruera, utan fast mera befästa de skyldigheter, som uti borgeligit samhälle en hwar åligger. Den som å sido sätter sidstnämde skyldigheter, sätter sig ock emot Guds bud. Barmhertighet och rättfärdighet stå ganska wäl tillsammans, men utöfwas emot olika objecta. Som öfwerheten, enligt Guds ord icke bär swärdet förgäfwes, utan den till straff som illa gör; altså äfwen hwar ock en, hwilkom det tillkommer att straffa eller belöna.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde, det en god intention gör icke en ond sak god. För alla brott skulle man annars kunna förebära det man haft en god intention. Menniskior kunna icke säkert döma om hwars annars intention, utan de skärskåda facta. Otydelighet i lagen kan icke hel-

ler förebäras; och wore det besynnerligt om okunnighet uti lagarne skulle finnas hos dem, som äro satte till lagars förswar, och om något twifwelsmål förekommit, så heter det: conscientia dubia nihil agendum, och hade wisseligen i sådan händelse riksens ständer bordt sammankallas. Konung Davids så kallade politique hörer icke hit, men därwid kan ock anmärkas, att Simei blef förwist hofwet.

Professorn h:r doctor Gadolin: Det är ömt att tala uti en sak af så ömmande beskaffenhet som denna. Här gäller å ena sidan riket, å den andra rikets högsta embetsmän. Menniskligheten insinuerar sig gärna; den fastaste man kan snart swigta och en tunga, som annars icke är så färdig, kan snart blifwa stapplande. Hwad saken angår, så har iag afhördt h:r doctor Celsii första discours och gör mig heder af att hafwa kunnat fatta den samma, och få mig därmed till alla delar conformera.

Det går icke an att säija, det lagen warit otydelig, ty hwad kan wara tydeligare, än²²⁰ 1738 års bref, som wid förbunds upfyllande uttryckeligen förbiuder werkelige krigsrörelser innan ständerne blifwit hörde. Och hwem kan wäl neka, att detta närwarande onda, som utmärglat vårt kiära fädernesland, är och bör kallas krig. Secrete utskottet bör ock altid så tidigt swara på Kongl. M:ts secreta proposition, att om något mindre tydeligit förekommer, så hade Hans Kongl. Maj:tt tillfälle, att däröfwer höra ständerne, innan riksdagen slutes. Admonitionsgrader hafwa här icke rum, ty det gäller rikets rätt och verkställigheten af dess grundlagar. Riksens herrar råd hafwa wid alla tillfällen och däribland wid sidsta riksdag tydeliga förmärkt, huru högst angelägne riksens ständer äro om grundlagarnes helgd. Däraf hafwa de bort taga sig åtwarning. Men då de sådant utur agt låtit, och tydeliga brutit lagen, så kan och bör sådant utan näpst icke aflöpa. Politiska considerationer äro af åtskillige slag. Secrete utskottet har anfördt några uti början af dess betänkande, icke, det iag will tro, i tanka att underställa riksens ständers bepröfwande och fastställande, utan fast mera att gifwa tillkänna hwarpå riksens herrar råd sig åberopat, och kanske att något mildra deras brott. Här talas äfwen om politiska considerationer innom oss, att familier skulle härigenom giöras missnögda, och sådant mer. Om det är sant, hwad som säges om desse herrars goda intention för riket, så sker dem orätt, när man af dem eller deras familier befarar någon

²²⁰ an i prot.

afwoghet. Men om de ock skulle blifwa afwoge, så är det en revolt som efter dess beskaffenhet bör handteras. Emedlertid beware oss Gud från det, att politiske considerationer skulle hindra oss att sätta oss i säkerhet om verkställigheten af grundlagarne. Secrete utskottet har med lindrande termer yttrat sig uti ett mål som kunde swårare rubriceras, och i den händelse secrete utskottets betänkande icke winner bifall, så påstår äfwen iag, det må saken till stora deputation hänwisas.

H:r kyrkoherden Hoffgardt instämde uti det samma.

Biskopen h:r doctor Beronius betygade sin fågnad, öfwer det, att flere hade samma tankar som han uti mindre secreta deputation förklarar, så wäl öfwer de politiske considerationer i anseende till westphaliske friden, som lagens tydelighet, det riksens ständer böra sammankallas när krig börjas. Och påminte om förloppet af sakerne wid sidsta riksdag; en quæstio legis war då upkommen angående rätta förståndet af grundlagen. Hans Kongl. Maj:tt, såsom inkommen uti riket och icke så aldeles ännu mächtig swenska språket, misstog uti lagens rätta förstånd; han beropade sig på sitt samwete, gick till ständerne och begärte uplysning. Ständerne wisade mycken nit och ifwer. Nu är en dylik quæstion upkommen, som fordrar lika nit.

H:r probsten magister Manquer: Jag tror så länge iag lefwer, att lagarnes helgd är grundfäste för vår frihet. Jag tror, att näst religionens är intet angelägnare än grundlagens i akt tagande. Det är nyligen nämnt, iag minnes, äfwen ock kan uti våre protocoller läsas, med hwad ifwer den saken förfäktades²²¹ wid sidsta riksdag. Vår lag, den iag för 36 år beedigat, är klar och tydelig. Att säija, det lagen är otydelig, medförer reproche för våra riksfäder. Ty hwad oförsiktighet skulle icke det hafwa warit, att förbiuda anfalls- och förswarskrig utan ständernes sammankallande, men tillåta regeringen²²² giöra förbund, som medföra krig, och låta samma krig werkeligen gå öfwer landet, utan att ständer weta däraf. Det synes wara det samma som att en commendant wäl förswarade 2:ne portar på fästningen, men lämnade den tredie för fienden aldeles öppen. Ömsinnighet wid brott kan stundom hafwa rum, alt efter som brottet kan wara beskaffat; här torde äfwen wara mindre brott emot särskilte personer, så wida man af urskill-

²²¹ förfäktades i prot.

²²² Upprepat i prot.

ningsförteckningarne finner ganska många wara klagande öfwer præjudice. Men detta brott är skedt emot hela riket till många 1 000:de menniskiors förderf, så att Gud wet om tillståndet icke är sämre hos oss nu än 1721, då Sverige war uti en bekant wanmagt. Sådant brott kan icke aflöpa utan att blifwa behörigen ansedt. För öfrigit conformerar iag mig med h:r doctor Celsius och herr doctor Serenius hwad de politiske omständigheter angår.

H:r probsten Tiburtius hemställte, att som uti saken nu woro nog mycket discourerat och skiljaktige tankar förspordes, det ståndet wille genom votering saken afgiöra, som äfwen af flere ståndets ledamöter yrkades.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman föreställte, att proposition icke kunde blifwa annan än denne: om ståndet bifaller secrete utskottets extractum protocollis, angående herrar riksråden friherre Palmstierna och Scheffer. Hwilken proposition äfwen af ståndet blef gillad. Men när ytterligare skulle utredas, hwad med Neij förstås, i händelse proposition blefwe med Neij beswarad, eller ock wid omröstningen pluraliteten skulle blifwa för Neij, så föreföll någon skiljaktighet, i det en del påstodo, att med Neij skulle förstås, att förenämde herrar rikens råd wid ständernes förtroende må bibehållas, men få en alfvarsam föreställning, andre åter yrkade, att saken i sådan händelse till stora deputation må hänwisas. Och som här öfwer föreföllo allehanda skiljaktige discourser, proponerade herr archibiskopen om ståndet genom votering wille sig öfwer detta sednare först utlåta.

H:r doctor Celsius föreställte därwid, huruwida det skulle wara anständigt att öfwer en så tydelig sak som detta är anställa votering. H:r doctorn trodde, att ehuru liten den nummern blefwe som yttrade sig genom Neij, så skulle den dock uti publiquen synas besynnerlig. Bättre woro efter h:r doctors tanka, att hwar och en uti Guds åsyn, och utan menniskiofruktan yttrade sig till protocollet.

H:r biskopen doctor Halenius påminte, att ehuru den ena ståndets ledamot talar om christendomsreglor en annan om grundlagarnes nödiga helgd och verkställighet, så wore det att fulleligen tro, det både den ena och den andra brunno af lika nit för fäderneslandet, samt lika ömt handterade förewarande ämne; och woro det sålunda icke tjenligt att lägga band på någon, utan lämna hwar och en den i lagen grundade frihet att wid en tyst votering uti en så öm sak få sig fritt yttra.

H:r probsten Bolmstedt, h:r öfwerhofpredikanten Grunnerus, h. kyrkoherden Klot med flere protesterade emot det, att genom votering skulle urskiljas, hwad med Neij skulle förstås, i händelse secrete utskottets betänkande icke wunno bifall, och påstodo, att saken till stora deputations skärskådande måtte hänwisas, hwilket h:r doctor Celsius och h:r doctor Serenius höllo före wara så mycket naturligare, som ståndet redan beslutit, att de acter som röra deltagandet uti kriget utan ständernes sammankallande må ifrån secrete utskottet till stora deputation aflewvereras.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke hufwudproposition kunde först göras och i händelse den med Neij beswarades, eller ock wid voteringen Neij befundes hafwa pluralitet, det ståndet wille sedermera afgöra, hwad med Neij skulle förstås, hwilket h:r archibiskopen dock trodde blifwa mindre nödigt, så wida discourserne tycktes utmärka, det ståndet bifaller secrete utskottets betänkande. Härtill gaf ståndet dess samtycke.

Ofwannämde proposition giordes, om nämligen ståndet bifaller secrete utskottets extractum protocolli uti den delen, att herrar riksens råd Palmstierna och Scheffer af orsaker, som anförde äro, giordt sig ständers förtroende förlustige, och beswarades denne proposition, som åter uprepades, med Ja.

H:r probsten Hiortsberg hemställte, om icke meningen härwid är sådan, att desse herrar, som nu blifwa sina embeten förlustige, och sålunda blifwit straffade, äro för vidare answar frie, hwarpå efter någon discours och uppå h:r archibiskopens ytterligare förfrågan swarades, att hwad denne delen angår, eller relative till kriget, äro de utan vidare answar, men kunna dock icke undfly answar uti andra saker, om riksens ständer skulle finna något wid deras förhållande att anmärka.

År 1761 den 12 Februarii

1 §. Deputerade från ridderskapet och adelen gåfwo wid handen, att ridderskapet och adelen samtyckt till secrete utskottets utlåtande uti det som angår herrar riksråden Palmstierna och Scheffer.

2 §. I anledning häraf erhindrade h:r doctor Celsius med flere, om icke en deputation från ståndet kunde afgå och gifwa de öfrige stånden tillkänna uti hwad slut ståndet stadnat i detta angelägna ärende.

Detta bifölls och hemställte herr probsten Tiburtius, om icke deputation tillika kunde gifwa wid handen, att ståndet resolverat, att desse herrar woro frie för vidare ansvar, uti det som kriget kan angå.

Häröfwer yppades någon discours och erhindrades å ena sidan, att ehu-ruwäl hwar och en lærer uti alt gå en mildare wäg med desse herrar, så bör dock ståndet, innan alla saker äro behörigen cognoscerade, icke genom något förhastat slut låta binda sig händerne, att uti casu dato efter hwarje saks beskaffenhet sig yttra, hälst det ordet relative till kriget woro twetydigt och kunde sträckas icke allenast till det att ständerne icke blifwit enligit grundlagen sammankallade, utan ock sträckas till giärders utskrifning med flere oordningar, som wäl äro påföljder af kriget, men dock icke hafwa omedelbart sammanhang med det brott som nu förewarit. Å andra sidan yrkades, att sedan ståndet sig enhälligt förenat om en medelwäg, och desse herrar nu blifwit straffade med licentierande från deras innehafwande rådsebeten, så tyckes det straffet wara nog, hwilket ock påstods hafwa warit ståndets tanka, då hufwudsaken under d:n 10 i denne månad uti ståndet afgjordes.

Och efter ytterligare öfwerläggning, stadnade ståndet uti det slut, att relativement till kriget äro desse herrar frie för vidare ansvar; men att denne ståndets tanka blifwer innom ståndet, utan att den nu genom deputation kundgiöres de öfrige stånden.

Deputation afgick och anfördes af h:r biskopen doctor Menander.

3 §. H:r probsten magister Tiburtius anmälte, det han författadt ett memorial²²³ angående tryckandet af acterne wid den kongl:e commission, som sedan sidstledne riksdag blifwit förordnad, med hwilket memorial han ock woro sinnad att gå till de öfrige stånden. Bemälte memorial uplästes och tecknades med påskrift å de trenne exemplar, som woro ämnade till de öfrige stånden.

4 §. Uplästes extractum protocolli af d:n ²²⁴ hwaruti ridderskapet och adelen styrker till det att urskillningsdeputation måtte höras, innan de beswär till afgjörande företagas, hwilka någre arbetare wid Jönkiöpings gewärs-

²²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 426.

²²⁴ Tomrum lämnat i prot.

factorie öfwer urskillningsdeputation hos ständerne anfördt, som af ståndet bifölls.

5 §. Högwördigste h:r archibiskopen gaf wid handen att h:r superintenden- ten doctor Körning, som ännu är siuk, afsagt sig att wara ledamot uti be- willningsdeputation, och utnämdes i dess ställe h:r biskopen doctor Me- nander.

6 §. Genom utdrag af protocollet, hållit uti rådkammaren d:n 19 Decemb. sidstledne som uplästes,²²⁵ gifwer Kongl. Majj:tt wid handen, att saken an- gående Lidö säteri, med mera emellan advocatfiscalsembetet i Swea hof- rätt å ena och framledne öfwersten friherre Rålamb's stärbhus interessenter å andra sidan, nu uti Kongl. Majj:tts justitiærevision är afgjord.

Med ridderskapet och adelen, som nu låter denne sak därwid bero, in- stämde ståndet.

7 §. Företogs å nyo bonden Assar Nilssons sak angående skattekiöp å någ- re under skatterusthållet Lindholm belägne hemman, och upwiste h:r kyr- koherden Hoffgardt bewis från kongl:e kammarcollegium, att skattebref å desse hemman, under d:n 15 Januarii 1759 för Siöbladske arfwingarne blifwit utfärdat. Men aldenstund ingenthera af de sökande nämnt denne omständighet, och den icke heller något werkar, så wida målet nu ankom- mer på ständernes yttrande, så fant ståndet icke nödigt, att remittera saken till nytt skärskådande, utan förblef ståndet wid dess under d:n 9 October 1756, till landt- och siömilitiæoeconomie- samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationernes betänkande gifne bifall, som tillägger hem- mansåboerne rättighet, att få lösa hemmanen till skatte, framför ägarne af Lindholms säteri.

8 §. Uplästes secreta deputations betänkande²²⁶ angående assessoren och riddarehusfiscalen Friedric von Posts beswär öfwer det, att han ej fådt till godo niuta den af riksens ständer wid sidstledne riksdag honom gifne re- commendation till assessorat uti kongl. hofrätten, hwarwid medföljde sär-

²²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 13.

²²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 7. Även 16 februari.

skilt votum i denne sak, som äfwen uplästes, tillika med von Posts egit memorial,²²⁷ hwilket altsammans uppå h:r doctor Serenii och fleres begäran, blef liggande på bordet.

9 §. En deputation företrädde från borgareståndet, anförd af h. rådman Hanquist, som gaf wid handen, att borgareståndet nu i dag förehaft secrete utskottets extractum protocollii af d:n 6 Februarii angående de skiäl och orsaker som föranlåt it riksens råd att styrka till deltagande uti närwarande krig utan riksens ständers sammankallande, och därjemte låtit sig föredragas ett särskilt memorial, ingifwit af en borgareståndets ledamot uti secrete utskottet, och hade ståndet, efter denne öma saks noga öfwerwägande bifallit berörde särskilte memorial, som ock nu öfwerlämnades, hwarjemte deputerade gåfwo tillkänna, att ståndet häröfwer wid nästa session will aflemna dess extractum protocollii, som för tidens korthet nu icke kunnat medfölja.

10 §. Äfwen ankommo deputerade från bondeståndet, som gåfwo wid²²⁸ handen, att berörde stånd gifwit dess bifall till secrete utskottets utlåtande i det som angår herrar riksråden friherre Palmstierna och Scheffer.

11 §. I anledning så wäl, af en del consistoriens riksdagsrelationer, som ock af de förteckningar, som från urskillningsdeputation öfwer afslagne mål till ståndet upgifne äro,²²⁹ kom ståndet uti erfarenhet däraf, huruledes med äktenskapers både byggande och uplösande stundom nog besynnerligen tillgår, samt att försök blifwa giorde, att få sådane mål hos riksens ständer anhängige, som antingen icke varit hos Kongl. Majj:tt anmälte, eller ock af Hans Kongl. Majj:tt ansedde, såsom emot uppenbar lag stridande.

Ståndet twiflar ingalunda det ju riksens höglöfl. ständer med all rättwisa och ömhet anse hwarje sak, som kommer under deras skärskådande, men ståndet tror tillika, att den dierfhet som torde finnas hos en del menniskior, att beswära först Hans Kongl. Majj:tt och sedermera riksens ständer, eller ock gå Kongl. Majj:tt aldeles förbi och komma directe till riksens ständer

²²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 315.

²²⁸ Upprepat i prot.

²²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 4.

med sådane ansökningar, som strida uppenbarliga emot allmänna lagen, är större än att den bör blifwa onäpst, samt att fördenskull något sådant wite därwid bör föreläggas, som kan tillbakahålla en så förmäten tilltagsenhet, hwarwid blotta afslaget ej synes wara tillräckeligt.

I sådant afseende trodde ståndet wara för denna gången tillräckeligt, att riksens ständers justitiædeputation får härom kundskap, som lærer wara omtänkt, att af de wid justitiærevisionsprotocollerne förekommande anledningar, taga detta under²³⁰ närmare öfwerwägande, samt till riksens ständers fastställande upgifwa sådant förslag, hwarigenom åfwanomförmälte försök kunna förekommas, och anmodades fördenskull ståndets ledamöter uti bemälte deputation sådant anmäla, hwarutinnan de genom utdrag af protocollet skulle understödjas.

²³⁰ *under* i prot.

År 1761 d:n 16 Februarii

1 §. Notarien magister Stenbeck berättade, det han af högwördigste herr archibiskopen fådt befallning att gifwa ståndet tillkänna, det någon åkommen opasslighet hindrade herr archibiskopen att i dag uti ståndet upkomma.

Justerades protocollet af d:n 9, 10 och 12 Februarii.

Wid 2 § under sidstnämde datum kom ytterligare att discoureras, huruvida herrar riksråden Palmstierna och Scheffer, änskönt de blifwit licentierade från deras rådsembeten, böra anses wara frikallade för vidare ansvar uti det, som kriget angår, och förmente h:r kyrkoherden doctor Celsius, att samma frisäjelse icke bör sträcka sig längre, än hwad angår bemälte herrars rådslag wid krigets tillstyrkande utan ständernes sammankallande, hwilket war egenteligen substrata materia af secrete utskottets betänkande. Bemälte h:r doctor tillika med h:r doctor Serenius samt kyrkoherdarne Wikman och Klot förbehöllo sig fördenskull, att wid hwarje sak efter omständigheterna få sig yttra.

Wid 11 § gaf h:r kyrkoherden doctor Celsius tillkänna, det justitiædeputation nu är i begrep, att taga dylika ärender under behörig efterfrågan.

2 §. H:r biskopen doctor Halenius som under högwördigste herr archibiskopens opasslighet i går biwistat herrar talemäns sammanträde, gaf wid handen hwad wid det tillfälle förelupit, nämligen, att sedan de mål blifwit upräknade, som in plenis komma att föredragas, och h:r grefwen och landtmarskalken gifwit tillkänna att allmänna beswärs- och bewillningsdeputationerne uti denne wecka komma att träda tillsammans, så hade h:r landtmarskalken beklagat sig, det tiden ej wille wara tillräckelig för deputationerne, hwaraf äfwen skall hända, att med riksdagsarbetet går nog långsamt. Herr landtmarskalken hade annars för nästkommande wecka så utstakat sysslorne, att i mårgon eller som i dag är, hålles plenum; om tisdag secrete utskott i anseende till en angelägen omständighet; om onsdag inventering i banquen, då samtelige deputationerne få wara tillsammans; om torsdag, plenum; om fredag, krigsbefällets sammanträde uti åtskillige angelägenheter, hwarwid h:r landtmarskalken bör wara närwarande, då äfwen deputationerne kunna arbeta, och om lördag, stora deputation, så framt icke något besynnerligit emellankommer.

3 §. Notarien magister Brander afsändes, att å ståndets vägnar förnimma huru högwördigste herr archibiskopen mår, och berättade wid återkomsten, att h:r archibiskopen, till ståndet låtit förmåla sin wänliga hälsning och tacksäjelse för beskickningen, samt att han hoppas blifwa snart restituerad, sedan han får något hålla sig inne och bruka medicine.

4 §. H:r probsten magister Mathesius gaf wid handen, att kammarutskottet af kammar-, oeconomie- och commercedeputation funnit nödigt höra samlige landshöfdingarne öfwer ett af h:r öfwerdirecteuren Faggot ingifwit förslag angående storskiiftsdelen, med mera, och som största delen landshöfdingarne torde wara här i Stockholm wistande, så kan hwar och en hafwa tillfälle, att hos dem anmäla, hwad efter hwarje landsorts särskilta beskaffenhet kan wara nödigt att påminna.

5 §. Uplästes förteckningar från urskillningsdeputation.²³¹

6 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocoll²³² angående fångne officerares löner, som uppå herr doctor Gadolins begäran blef liggande på bordet.

7 §. Föredrogs å nyo secreta deputations betänkande,²³³ angående assessoren och riddarehusfiscalen h:r von Posts befördran, hwarwid efter behörig öfwerläggning stadnades uti det slut, att h:r assessor von Post undfår riksens ständers underdåniga föreskrift, att sättas ensam på förslag till det i kongl. Swea hofrätt nu ledigwarande assessorat, och niuta den tour, som åtföljer denne sednare fullmagten, samt undfå den af deputation projecterade lön, till dess någon assessorslön kan blifwa ledig.

8 §. Genom utdrag af protocollet under d:n 11 i denne månad,²³⁴ hemställer protocolsdeputation om icke riksens ständer i anseende till anförde

²³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 (antagna mål) och 4 (avslagna)

²³² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 13.

²³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 7. Jfr prot. ovan 12 februari.

²³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protocolsdeputationens akter, nr 4. Även 23 februari.

omständigheter skulle finna för godt, att alla de emellan riksdagarne här i Stockholm och landsorterne af Hans Kongl. Maj:tt förordnade commissioners och särskilte domstolars protocoller böra till förenämde deputation inlämnas och där öfwerses.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hölt före, att ett sådant öfwerseende af de wid kongl. commissionerne hållne protocoller är högst oumgängeligit och ständer aldeles värdigt, så wida theraf kan blifwa liusligit, huruwida medborgare niutit lag till godo eller icke, och om sielfwa regeringens protocoller ställas under riksens ständers tillsyn, fast mer acterne wid sådane rätter, som äro af regeringen förordnade. Men när det frågas, hwarest desse protocoller skola öfwerses?, så trodde h:r doctorn wara med riksdagsprocessen och de uti samma protocoller befintelige ämnen, närmast öfwerensstämmande, att sådant skedde uti riksens ständers justitiædeputation.

Härutinnan instämde h:r doctor Serenius och probstarne Bolmstedt och Ziebet med tillägning, att desse protocoller kunde först öfwerses och sedan tryckas.

Af denne anledning uplästes å nyo h:r probsten Tiburtii memorial²³⁵ om desse protocollers tryckande.

Likaledes uplästes, uppå h. probsten Manquers anmälan, öfwersten h:r baron Pechlins memorial om testes singulares.²³⁶

Såsom ock h:r probsten Hiortsbergs memorial,²³⁷ hwarutinnan styrkes till det, att secrete utskottets extractum protocollis, angående Sweriges deltagande uti tyska krigsoroligheterna utan riksens ständers sammankallande, må genom trycket allmänt göras.

H:r biskopen doctor Halenius förklarade, att desse saker äro af mycken betydelse, och torde därwid mycket kunna säijas, så å den ena som andra sidan, hwarföre h:r biskopen funno sig föranlåten att begära det altsammans måtte tills vidare få hwila, uti hwilken begäran h:r biskopen doctor Benzeltierna och flere instämde.

²³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 426.

²³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 305; senare tryckt: *Öfwerstens och riddarens ... Carl Friedr. Pechlins memorial, angående testes singulares, eller enskilda wittnen, ingifwit hos riksens högloflige ständer på 1760 års riksdag*. Stockholm 1765.

²³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 184.

9 §. Biskopen h:r doctor Halenius gaf tillkänna, att kyrkoherden h. doctor Rutström ingifwit ett memorial, med hemställande, om icke det kunde upläsas. Detta bifölls af någre, men andre protesterade däremot aldenstund doctor Rutström icke woro riksdagsman, och det icke woro tienligit, att private personer till riksens ständer ingåfwo memorialer.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius förmälte härwid, huruledes han hade sig bekant, att öfwersten h:r baron Pechlin ingifwit ett memorial angående ståndens talemän;²³⁸ och ehuruwäl det icke torde hafwa någon tillämpning till nu warande talemän, och aldraminst till presteståndets värda taleman, så torde dock ståndet finna angenämare, att det nu uplästes, då högwördigste herr archibiskopen är frånwarande, hälst innehållet af detta memorial synes bibehålla ordning för framtiden, samt är grundat på riksdagsordning och talemännens ed. Detta memorial uplästes och lades på bordet.

10 §. Deputerade från bondeståndet recommenderade bonden Assar Nilssons ansökning, och fingo till swar, att ståndet redan den saken afgjordt.

11 §. Deputerade från borgareståndet aflämnade extractum protocollī angående h:r bergsrådet Tilas.

²³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 308.

År 1761 den 19 Februarii

1 §. Justerades protocollet af den 16 Februarii.

2 §. Uplästes öfwersteliutenantens h:r Carl Gustaf Boijes memorial, om sielfswåld,²³⁹ som remitterades till stora särskilte deputation.

3 §. Föredrogs äfwen kammarherren Hasenkampfs memorial om wäxel-coursen,²⁴⁰ som remitterades till secrete utskottet.

4 §. Uplästes borgareståndets extractum protocolli af d:n 12 i denne månad,²⁴¹ angående riksråderne friherrar Palmstierna och Scheffer, hwaruti gifwes tillkänna, att borgareståndet bifallit h:r borgmästaren Renhorns memorial²⁴² öfwer denne sak.

Nyssnämde memorial uplästes; men ståndet fann efter någon öfwerläggning för godt, att förblifwa wid dess under d:n 10 i denne månad, öfwer secrete utskottets extractum protocolli angående detta mål gifne utlåtande.

5 §. Deputerade från borgareståndet företrädde och aflämnade bemälte stånds extractum protocolli, angående secreta deputations förstärkande med flere ledamöter, hwarjemte deputerade anmälte, det wille presteståndet låta saken angående capita familiarum hwila till dess borgareståndet fådt tillfälle att därwid giöra dess anmärkningar.

6 §. Deputerade från bondeståndet gåfwo wid handen, att ståndet bifallit borgareståndets extractum protocolli, angående h:r bergsrådet Tilas²⁴³ och

²³⁹ Borgarståndets arkiv 1760–62, vol. R 1358, nr 82.

²⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 172.

²⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 24. Tryckt: *Utdrag af borgare-ståndets protokoll, hållit wid riksdagen i Stockholm den 12 Februarii 1761* (Stockholm 1761).

²⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 332. Tryckt som bilaga till i föreg. not omnämnt extraktprotokoll.

²⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 27.

recommenderade tillika deputerade bondeståndets extracta protocolli angående finska seglation,²⁴⁴ samt 1723 års skattekiöpsförordning.²⁴⁵

7 §. Genom extractum protocolli, som uplästes,²⁴⁶ hemställer secrete utskottet i anseende till anförde skiäl, om icke riksens ständer skulle täckas nu på någon tid, eller allenast en gång hwarje wecka församlas in plenis.

Häröfwer yttrade sig h:r doctor Celsius, att då stora deputation kommer tillsammans, torde wara nog, att hålla ett plenum i weckan, men saken blef hwilande till en annan gång.

8 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocolli af d:n 14 i denne månad,²⁴⁷ angående generaler och officerare wid arméen uti krigstider; hwaröfwer något discourerades, men ståndet fann för godt, att först höra ridderskapet och adelens utlåtande, som detta närmast synes röra.

9 §. Uplästes ett annat secrete utskottets extractum protocolli af samma dato²⁴⁸ angående penningars uplånande utrikes till nu warande nödwändiga behof.

När detta togs uti öfwerwägande instämde flere ståndets ledamöter uti beklagande däröfwer, att riket och dess inkomster skulle wara genom detta krig så medtagne, att man skall nödgas låna penningar utomlands, men hwad sielfwa saken angick, erhindrade h:r kyrkoherden doctor Celsius, huruledes ständerne uti instruction för secrete utskottet sig förbehållit, att till ständerne nu upgifwes på hwad sätt andre makter, med hwilka Sverige wid deltagandet i detta krig haft gemensam öfwerläggning, upfyllt deras förbindelser, hwarwid äfwen penningesubsidier måste wara omrörde. Utom dess woro nödigt att weta, huru mycket nu requireras. Och innan desse omständigheter blefwo närmare utredde, trodde h:r doctorn för sin del, att ständerne, icke kunde samtycka till något penningelåns uptagande i utrikes orter.

²⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 15. Tryckt i *BdP* 8, bil. 12. Behandlas 23 februari.

²⁴⁵ Bondeståndets protokollsutdrag 16 december 1760. Tryckt i *BdP* 8, bil. 7.

²⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 17.

²⁴⁷ *Ibid.*, nr 14.

²⁴⁸ *Ibid.*, nr 16.

H:r probsten Mathesius och h. öfwerhofpredikanten Grunnerus yrkade detta samma, med tillägning att man förut borde weta rikets gäld och fordran, hwilket woro så mycket nödigare, som den nu af ständerne förordnade bewillningsdeputation ej skulle komma till rätta med dess giöromål, innan sådant blefwe utredt.

H:r probsten doctor Serenius protesterade emot penninglån å utrikes orter, utan när altsammans som nu sagt är, blefwo utredt, wille man se till, om wi icke kunde taga altsammans på våra egna axlar. Men emedlertid må secrete utskottet innehålla med onödige omkostningar, hwarigenom kronans cassa medtages, såsom den kostsamma dockbyggnaden i Carls-crona.

H:r biskopen doctor Engström erindrade wid detta sidsta, att om icke den bygnaden fortsattes, så är all därpå tillförene gjorde stora omkostnaden fruktlös.

H:r kyrkoherden Hoffgardt sade i anledning af hwad anfördt är, sig hafwa orsak att frukta, det riket säljes till utländningar, och önskade fördenskull, att detta projecterade lån måtte afslås.

H:r kyrkoherden Klot hölt före wara betänkeligit, att låna utomlands, emedan riket därigenom blir fattigare. Trodde att inom riket kunde samlas guld och silfwer, som af riket må kiöpas. Wi måste ock först se rikets skuld och behof, då wi sedermera kunna taga säkra steg till dess hielpande. Torde ock hända att wi kunna aflåta Pomern och så mycket bättre skiöta det wi hafwa här hemma.

Biskopen h:r doctor Halenius anförde, att så synbart och beklageligit det är att riket är uti bekymmersam belägenhet, så angeläget är det ock att riket må hielpas, på hwad sätt det ock skall ske. Denne omsorgen åligger i synnerhet rikens nu församlade ständer och äro, enligit Sweriges regeringssätt, de utwägar och förbindelser mäst att lita på, som blifwa af ständerne sielfwa widtagne och faststälte. Secrete utskottet har med mycken bekymmersamhet och sorgfällighet handterat detta ämne, och är det icke utan, att de nu anförde samt flere considerationer hafwa warit under secrete utskottets öfwerwägande. Hwad inflytandet och redogiörelsen angår för de af främmande makter utfästade subsidier, så har secrete utskottet ingalunda förgätit ett så högt betydande ämne, såsom icke heller secrete utskottet lärer underlåta, att lägga både det ena och det andra för ständernes ögon, hwilket kan och bör blifwa uppenbart. Men detta fordrar en

längre tid, än rikets nu warande tillstånd kan medgifwa. Här fordras skyn-desam hielp, här fordras contante penningar, och i sådant afseende har secrete utskottet funnit det medlet wara det widtageligaste, att uplåna penningar utomlands. Detta må icke falla så undersamt i Swerige, då man hör, och posttidningarne äro nästan upfylde med berättelser därom, att större och mäktigare riken än Swerige, såsom England, Frankrike och Österrike, längesedan måst gripa till denne utvägen.

Biskopen h:r doctor Benzeltierna instämde härmed och tillade, att detta penningebefohof är så mycket mera nödigt för det närwarande, som riket nu är stadt uti negotiationer med främmande makter om frid, och lærer hwar och en lätteligen finna, att ju kraftigare man wid sådane tillfällen kan wisa sig, ju mera styrka gifwer man åt sina præentioner, då i annor händelse man måste sig nöija med de wilkor som andre wilja aflämna. Här säges, att man kunde försöka inrikes tillgångar, men de torde icke förslå aldenstund den nu upjagade wäxelcourse medtager mer än alterum tantum af det som här hemma kunde fås tillsammans; men wid ett utrikes lån, då man har en wiss penningestock att lita på, har man ock den essentiele nyttan att förwänta, det wäxelkursen måste falla; och hwad angår interesserne som till utländningen skola betalas, så torde wid närmare eftersinnande blifwa nog tydeligit, att wid andre methoder profiterar utländningen långt mera. Och utom alt detta kunde h:r biskopen försäkra, att secrete utskottet wid wilkoren af ett sådant lån, såsom ock quantum, lærer i det aldranärmaste rätta sig efter behofwet samt rikets möjligaste förmån, ehuru secrete utskottet haft nödigt att hemställa ständerne sielfwa quæstio an, innan man öfwer quæstio quomodo kunnat anställa nödige deliberationer, hwilka sednare skulle blifwa fruktlöse, så framt den förra icke blefwe bewiljad.

H:r probsten Manquer:²⁴⁹ Wid det nu förehafwande ärende, angående låns erhållande af utländsk man, därwid förefalla besynnerliga considerationer. Å ena sidan kan aldrig nekas, att i den händelse, på sätt som hitintills warit gängse wid penningars remitterande till Pommern, wäxlar ständigt skulle uphandlas af wederbörande, som ock redan stigit till en ganska stor högd, skulle kursen dock ännu högre tillwäxa, kan skie ifrån 73 mark som han nu är, snart gå till hundrade mark, skulle ock upsluka alla andra wäxlar, så att handelen skulle en märkelig skada och förfång tillstöta, men

²⁴⁹ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

å andra sidan, därest en utlänning till sin räntas ärhållande finge här en penningestock af 8 à 10 tunnor gull, så skulle han använda samma penningar till inkiöp af inrikes reela wahror, men ingalunda hämtar han våra nu warande penningar. Hwad följer däraf? Månne icke i så stor måhn, som desse exporter afhämtas, i så stor måhn minskas the för våra egna medundersåtare till att ersätta importerna, och the angelägna wahror, som oss till införssel nödwändige äro, hwad blifwer då annat resultat, än att wäxelkursen måste däraf ansenligen höijas, och ännu mer till rikets olycka wid afbetalningen en gång upgå till en obeskrifwelig högd. Månne då icke wore nyttigare, att söka få ett lån innom riket, som kunde modereras efter omständigheterne, wore det af ett publiqt werk, såsom banquen hwilken altid wid nödiga tillfällen warit riket till bistånd, så kunde rikens ständer därmed handla, som bancowerkets angelägenheter å ena sidan, samt å andra sidan rikets undersåtare med bewillningen kunna hinna afgjöra. Det skulle tyckas, att medel utifrån kunna wäl contribuera något till afbetalning, men det händer, stundom wilja the och kunna icke, stundom kunna och wilja icke. Potentater emellan går icke lätt att winna lyckligt och sluteligt afgjörande, som man gierna skulle önska, och i följe däraf, saken quæstionis ett ganska ömsint öfwerwägande lämnas.

H:r doctor Celsius anförde å nyo, att detta blefwe ett palliative wid wäxelkursens botande; emedlertid är det en glädje att höra och ett bewis till inwånarnes²⁵⁰ rätta kärlek emot fäderneslandet, det rikets inbyggare wilja af eget förråd bidra till rikets räddande; och om lån nödwändigt bör ske, så torde, utan att låna penningar af utländningar, dock icke så mycket behöfwes, när man först utredt saken och widtagit de utvägar, som här hemma kunna gifwas.

H:r doctor Gadolin förmälte, att behofwen kunna wara af 2:ne slag, inhemske och utländske. Till de förra behöfwes icke något lån, allenast man tillser, att sedelstocken icke ökes, hwarwid ock utvägar torde kunna upfinnas. Till de sednare behöfwes speciemynt. Och aldenstund sådant icke finnes innom riket till det quantum och så snart som det erfordras, så lærer det blifwa owägerligt, att lån ske utomlands, dock på det sätt, att quantum upgifwes, wilkoren utsätts, samt att upbördens går igenom statscontoirets

²⁵⁰ *inwånarnes* i prot.

händer på det icke private personer må hafwa tillfälle att rikta sig på kronans och rikets omkostnad.

Efter flere dylike discourser upsköts ärendet till en annan gång.

10 §. Högwördigste herr archibiskopen upwiste en af préses consistorii i Stockholm undfängen act, hwilken decanus consistorii Holmensis hos en boktryckare här i staden fådt låna, angående åtskillige med docens wid academien i Upsala, magister Malmstedt, uti religionsmål förelupne omständigheter, hwilken act med censoris regni imprimatur war tecknad och till trycket ämnad.

Ståndet fant efter någon öfwerläggning bäst wara, att igenom 2:ne deputerade hos cancelliecollegium anmäla, det befallning afgår att utgifwandet af denne act genom trycket må innehållas, till dess någon af ståndets ledamöter hunnit acten igenomläsa, och därom lämna närmare underrättelse.

Biskopen h:r doctor Osander och h:r professoren doctor Hydrén afgingo uti detta ärende till kongl. cancelliecollegium, och berättade wid återkomsten, det bemälte collegium låfwat därom straxt foga anstalt.

11 §. Presterskapet från Westerås stift gåfwo tillkänna, uti hwilken berättelse de äfwen af högwördigste herr archibiskopen understöddes, huruledes en sak blifwit angifwen emot någre qwinfolck uti Åhl sochn och Österdalarne, angående föröfwad trulldom och widskeppelse, hwarwid såsom ett betydande högmål, rikets consistorier icke blifwit hörde, som dock wid dylika tillfällen altid förut warit wanligit, utan målet ändteligen aldeles uphördt och stadnat i ett blott reconventionsmål för den med desse qwinfolck wid första undersökningen tagne hårda medfart. Och i anseende till det, att detta woro en caussa Dei, hwarwid yttersta sorgfällighet woro nödig, i synnerhet presteståndet wärdigt att därwid lägga handen, så hemställte högwördigste herr archibiskopen, om icke ståndet wille genom ett extractum protocolli hos de öfrige respective stånden anmäla, det må kongl. Swea hofrätt anbefallas, att till riksens ständers justitiædeputation aflämna alla till denna Åhlsaken hörande acter och handlingar samt tillika inkomma med en omständelig berättelse om denne sakens förlopp ifrån början till slut, samt att reconventionsmålet emedlertid måtte hwila, och äfwen de därtill hörande handlingar till bemälte deputation inlämnas, med

mera. Uplästes äfwen ett projecterat extractum protocoll i angående detta ämne.²⁵¹

H:r doctor Celsius förklarade att detta woro en öm sak i anseende till de härwid warande omständigheter, och att ståndet torde finna angelägit, därwid på sätt som sagt är lägga handen, men gjorde därwid den tillägning, det ändamålet tillika kunde wara att justitiædeputation tillika af denne casu speciali får anledning att till ständerne upgifwa någon methode, som wid undersökningar och afdömande uti mål af sådan beskaffenhet, hädanefter bör i akt tagas.

H:r probsten doctor Serenius tackade högwördigste herr archibiskopen för dess nit wid denne sak, och hölt före, det man icke bör hesitera, utan låta ett sådant protocollutdrag straxt afgå.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna instämde uti det, att saken är öm, och wille icke hindra, att den blifwer skiärskådad, men att det tillika är angelägit, det man därwid observerar de formalia, som äro lagen likmätiga. H:r biskopen sade sig icke weta annat, än att sielfwa hufwudmålet woro af Swea hofrätt ordentliga afdömt, samt att samma dom wunnit laga kraft och gådt uti verkställighet. Om saken nu skulle å nyo uptagas, så tyckes den i lagen utstakade methode fordra, att målet först skiärskådas af Kongl. Maj:tt och sedan kommer till ständerne. Det wore fördenskull efter h:r biskopens tanka ordentligare, att ståndet antingen ensamt eller ock genom extractum protocoll anmodade de öfrige stånden att i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:tt tackes taga denne sak under behörigt skiärskådande, samt därwid om så nödigt pröfwes höra rikets consistorier, och det så tidigt, att saken sedermera med så mycket större mogenhet må komma för ständernes ögon.

H:r doctor Gadolin sade sig instämma uti tacksäjelses afläggande hos högwördigste herr archibiskopen för dess nit uti det som rörer vår religion och Guds ära, samt önskade att Gud wille alt framgent styrka herr archibiskopens hälsa och krafter till utförande af dess wigtige embete, men förmalte tillika, att wid denna sak förekommo honom åtskillige betänkeligheter. Formalia och processualia böra härwid i akt tagas. Det kan hända, att det första angifwandet emot desse qwinfolck warit osanning, updiktad af någon wanartig. Undersökning är hållen wid underrätten och öfwerdo-

²⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 42.

maren har sedermera dömt uti hufwudsaken. Det går sålunda icke an att säija, det målet aldeles uphördt. För öfrigit, om målet å nyo skall skärskådas, så bör det gå till Kongl. Majj:tt. Ståndet bör aldraminst gifwa anledning till det, att ständerne skola kränka regeringens rätt och immediate draga till sig saker, på en tid, då ständerne äro i begrep att straffa riksråden för det de kränkt riksens ständers rätt.

Superintendenten h:r doctor Lutkeman erindrade, att detta torde blifwa ett præjudicat för andre, att draga saker till ständerne, som icke ännu blifwit af Kongl. Majj:tt skiärskådade, hwilket dock är olagligt och uttryckeliga förelagt urskillningsdeputation till rättesnöre wid riksdagsärendernes antagande.

Uppå skedd proposition biföll större delen af ståndet det projecterade protocolsutdraget, men h:rar biskoparne Halenius och Benzeltierna, h:r doctor Lutkeman, h:r doctor Gadolin, h:r probsten Hiortsberg och h:r kyrkoherden Klot förmälte sig icke kunna wara af den tanka.

12 §. Ståndet resolverade, att det memorial, som kyrkoherden h:r doctor Rutström wid förra session inlämnat, skulle till honom återgifwas, och anmodades h:r kyrkoherden Lenngren som detta memorial ingifwit, tillsäija doctor Rutström, att extractum protocollii öfwer dess uteslutande från ståndet skulle honom meddelas, om han sådant åstundade.

13 §. Uplästes ryttmästaren Ulfklous memorial,²⁵² angående h. grefwe Lewenhaupts saks uptagande uti urskillningsdeputation aldenstund sakägaren är i Pomern wistande, och har icke kunnat få kundskap om Kongl:e Majj:tts utslag, innan termin wid urskillningsdeputation war förliden, hwilket bewiljades.

14 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, att bemälte stånd bifallit secreta utskottet extractum protocollii, angående utrikes penningelån, men hwad angår protocolsdeputations extractum protocollii, om kongl. commissions protocoller, så hade borgareståndet resolverat, det alla desse acter till secreta utskottet remitteras, som kommo att urskilja, hwad bör

²⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 435.

wara hemligt, hwarefter samma acter till plena upgifwas, på det hwar och en må få se, huru wida riksens inbyggare är skedt något för när eller icke.

15 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocolli af d:n 14 i denne månad,²⁵³ angående pension för afledne statscommissarien Rudenskölds enkefru och barn till 1 000 d:r s:mt.

Samtelige ståndets ledamöter instämde uti det, som så wäl Kongl. Maj:tt, som secrete utskottet förmält, om afledne h:r statscommissarien Rudenschölds mångåriga och redeliga förhållande uti rikets tjenst och andre berömmelige egenskaper, och förklarade sig äfwen willige att bifalla det som lände hans enkefru och barn till förmån, men h:r probsten doctor Serenius gjorde erhindran wid det, att denne pension, enligt secrete utskottets förslag, skulle tagas af benådnings- och beneficiestaten, emedan wid samma stat woro hwarjehanda att anmärka, och ständerne torde finna nödigt, att i närwarande rikets trångmål den samma aldeles indrag.

Ärendet blef sålunda uppskuttit till en annan session.

16 §. Deputerade från ridderskapet och adelen gåfwo tillkänna, att saken angående utrikes lån, hos ridderskapet och adelen hwilade till en annan gång.

²⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 15.

År 1761 d:n 23 Februarii

1 §. H:r kyrkoherden Hofgardt anmälte, det han af nämдемannen Assar Nilsson woro anmodad, att anhålla, det wille ståndet wid något tillfälle hos borgareståndet med recommendation understödja saken angående skattekiöp af de wid Lindholmen belägne hemman, hwilket ståndet fant för godt att bifalla.

2 §. Justerades protocollet af d:n 19 i denne månad.

Wid saken, som uti 11 § omröres, gjorde högwördigste herr archibiskopen den tilläggning, att herr archibiskopen, jemte annat, i synnerhet haft sitt afseende på vår frälsares egne ord uti ²⁵⁴ och i anledning däraf tror herr archibiskopen för sin del wara för ståndet, riksens höglöfl. ständer och hela vår christliga församling en wärdig och hederlig giärning, att denne sak, på sätt som sagt är, blir bragt uti fullt lius. De erindringar, som icke allenast här uti protocollet af någre ståndets ledamöter, utan ock särskilt äro gjorde, kunna, efter herr archibiskopens tanka, så mycket mindre hafwa rum, som här ingalunda syftas uppå den afdömda hufwudsakens återuprifwande. Här påstås icke heller att reconventionsmålet skall aldeles uphöra, utan allenast hwila. Här begäres allenast, att kongl. hofrätten skall inkomma med dess berättelse öfwer altsammans, på det riksens ständers justitiædeputation af det som uti denne speciali casu är händt, må få anledning att öfwerlägga och till riksens ständers fastställande upgifwa någon methode för framtiden till så öma sakers handterande, att både Guds ära och inwånarnes säkerhet blifwa bewarade. I följe hwaraf herr archibiskopen tillika föreslog, att ordföranden wid den deputation, som härom från ståndet till de öfrige ständen kommer att afgå, må tydeligen säija, det ståndet härwid icke har någon annan tanka, än nu sagt är.

H:r probsten magister Tiburtius förklarade, att om meningen är sådan, så torde protocolsdeputation som har kongl. hofrättens protocoller om händer, kunna härwid lägga handen, och i händelse det skulle finnas nödigt, att för framtiden något utstaka, så kunde bemälte deputation med justitiædeputation hafwa sammanträde.

H:r kyrkoherden Wikman förmente wara bäst att saken går till justitiædeputation så wida ny lag skall giöras.

²⁵⁴ Tomrum lämnat i prot.

H:r probsten Ziebet trodde, att det gådt ordenteligare, om saken efter h:r biskop Benzeltiernas tanka gådt till Kongl. Maj:tt och så kommit till ständerne; hwarutinnan äfwen h:rar probstarne Alin och Mathesius instämde.

H:r kyrkoherden Klot erinrade, att aldenstund icke tankan är, att hufwudmålet må åter uprifwas, så borde äfwen sådant tydeligen uti extractet säjas, hwaremot äfwen ingressen torde wara stridande och medföra någon accusation emot kongl. hofrätten, när det säges att Guds sak blifwit på ett nog besynnerligt sätt handterad. Utom dess wille h:r kyrkoherden Klot sig påminna, huruledes ståndet icke allenast wisat mycken nit i allmänhet att undertrycka orättwisa och befordra rättwisa, utan ock afgifwit ett extractum protocollii angående justitiens administration,²⁵⁵ såsom ock genom protocollsutdrag upmuntrat justitiædeputation att med all alfwarsamhet handtera saken angående h:r doctor Rutström, som äfwen blifwit inhiberad, hwarför ståndet nu icke borde gifwa anledning till inhibition eller hwilande, som det kallas uti ett laga reconventions-mål. Hwilket yttrande herr kyrkoherden wille hafwa för sin räkning sagt.

H:r doctor Celsius anförde, att om här påsyftades någon ändring i hufwudmålet, så skulle han ock bifalla, det saken först skulle gå till Kongl. Maj:tt. Och för öfrigit lära åtskillige omständigheter wid denne sak förekomma, som förtiena att kallas besynnerlige, hwaribland nämdes, att en så ung domare blifwit uti en så wiktig sak af kongl. hofrätten förordnad. Fortfor sedermera med protocollets justerande.

Wid 12 § anmälte h:r probsten doctor Serenius om icke ståndet wille fastställa, det den som wågar ingifwa något memorial ifrån doctor Rutström, eller ock annars något anmäla angående Rutströms intagande i ståndet, må wara dess riksdagsmannasäte och -stämma förlustig.

Högwördigste herr archibiskopen förfrågade sig härwid, att i händelse h:r doctor Rutström skulle anmäla sig till företräde, huru herr archibiskopen efter ståndets tanka hade sig därwid att förhålla.

H:r kyrkoherden magister Lenngren anmälte, att då han, efter ståndets beslut wid förra session, till h:r doctor Rutström återlämnat dess till ståndet ärnade memorial, samt tillika sagt det Rutström kunde få extractum protocollii angående dess uteslutande från ståndet, så hade Rutström låtit

²⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 35.

förstå, det han är sinnad, att uti ståndet begära företräde, hwaröfwer h:r kyrkoherden icke kunnat sig utlåta, men trodde sin skyldighet wara att nu gifwa det tillkänna.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna förmälte, att ehuruwäl ståndet nogsam samt lærer förblifwa wid dess angående doctor Rutström tagne beslut, så lærer dock wara nödigt att se sig före uti det som formaliteter och processualia angår.

Efter vidare öfwerläggning resolverades, att doctor Rutström hos hög-wördigste herr archibiskopen, såsom ståndets taleman, må anmäla hwad honom godt synes, och lærer herr archibiskopen sedermera i ståndet föredraga, hwad nödigt profwas, wid hwilket allt ståndet icke hade något att påminna.

H:r doctor Celsius afgick med deputation, att aflämna ståndets extractum protocolli angående Åhlssaken, samt därjemte hos borgareståndet recommendera Lindholmske saken till böndernes fördel.

3 §. Uplästes extractum protocolli från bondeståndet af d:n 26 Januarii sidstledne angående ryttarehästar,²⁵⁶ som remitterades till landt- och siö-militiæoeconomiedeputation.

4 §. Äfwen uplästes bemälte stånds extractum protocolli af d:n [26 Januarii]²⁵⁷ angående brist på salt, hwilket mål remitterades till secreta handels- och manufacturdeputation, som äfwen har att efterse, huru saltcontoiret fullgiordt dess skyldighet.

5 §. Företrädde deputerade från ridderskapet och adelen, anförde af kammarherren friherre Reuterholm, som gaf wid handen, att ridderskapet och adelen ej kunnat bifalla h:r borgmästaren Renhorns memorial²⁵⁸ angående herrar riksråden²⁵⁹ Palmstierna och Scheffer; aflämnade extractum protocolli från ridderskapet och adelen angående hofmarskalken h:r grefwe Bielke.²⁶⁰ Recommenderade h. assessor von Posts sak, såsom ock anmälte,

²⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 16. Tryckt i *BdP* 8, bil. 13.

²⁵⁷ Tomrum lämnat i prot. Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 17.

²⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 332. Jfr prot. ovan 19 februari.

²⁵⁹ *riksriksråden* i prot.

²⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 10.

att ridderskapet och adelen gärna skulle se att presteståndet wille gå in uti den tilläggnig, som ridderskapet och adelen giordt wid secrete utskottets extractum protocolli²⁶¹ angående fångne officerares löner.

6 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo wid handen, det bemälte stånd wid närmare eftersinnande icke funnit sig wid det, att saken angående capita familiarum till stora deputation må remitteras, uti hwilket beslut ridderskapet och adelen säges hafwa stadnat, emedan det är mindre tjenligt, att den ena deputations arbete skall underställas en annan deputations ompröfwande. Och i anledning häraf hade borgareståndet trodt bäst wara, att denne sak nu in plenis afgiöres. Men som saken aldranärmast rör ridderskapet och adelen, så har borgareståndet tillika önskat, det höglofl. ridderskapet och adelen wille först däröfwer säija sin tanka. Och aldenstund borgareståndets deputerade woro af sitt stånd anmodade, att hos ridderskapet och adelen sådant anmäla, så skulle ock borgareståndet gärna se, om presteståndet, så framt denne idée blefwe gillad, äfwen wille gifwa anledning till det, att ridderskapet och adelen må denne sak till sluteligit afgörande sig företaga.

7 §. Superintendenten h:r doctor Lagerlöf gaf wid handen, att dess broder, probsten och riksdagsmannen från Carlstad stift h:r magister Lagerlöf, med sidsta post fådt den bedröfweliga tidning, att dess k. hustru nyligen genom döden afgådt. Och som h:r probsten Lagerlöf hade nödigt att resa hem och besörja om dess afledna hustrus begrafning, såsom ock ställa hushållningen uti någon ordning, så anhölt doctor Lagerlöf, å dess broders wägnar, om ståndets bifall härutinnan; wiljandes h:r probsten Lagerlöf med Guds hielp så snart som möjligit blifwer, sig åter härstädes inställa.

Högwördigste herr archibiskopen och samtelige ståndets ledamöter betygade mycken condolence för h. probsten Lagerlöf öfwer detta sorgfulla dödsfall, samt tillönskade honom tröst och hugswalelse af Gud den Aldrahögste. Ståndet samtyckte äfwen²⁶² till dess resa, som genom utdrag af protocollet kommer att meddelas.

²⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 13.

²⁶² *afwen* i prot.

8 §. Uplästes bondeståndets extractum protocolli af d:n [19 Januarii] angående finska bondseglation,²⁶³ som war af ridderskapet och adelen remitterat till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

H:r probsten magister Mathesius erhindrade, att det icke woro nödigt å nyo remittera denne sak, emedan den woro förut i deputation utarbetad, utan torde ståndet finna för godt, att förblifwa wid dess under förledne riksdag gifne yttrande på samma sätt som skedde wid bonden Assar Nilssons sak.

Häremot anfördes, att desse saker äro icke af enahanda beskaffenhet uti sielfwa formaliteterna. Assar Nilssons sak har uti ett stånd icke kommit före, och för den orsaken skull icke blifwit expedierad, emedan af de 3:ne stånden som sig utlåtut, ett war dissentiens. Uti denne seglationssaken hade alla fyra stånden sig utlåtut, men på så åtskilliga sätt och med så olika tilläggningar, att expeditionsdeputation, oaktadt all sorgfällighet, däröfwer icke kunde formera någon proposition. Och i anseende härtill remitterades saken å nyo till åfwannämde deputation.

9 §. Uplästes utdrag af protocollet hållit uti kongl. rådkammaren d:n 15 Januarii sidstledne,²⁶⁴ hwarjemte Kongl. Maj:tt med ständerne communicerar collegii medici berättelse om medicinalverket sedan sidsta riksdag, hwilken berättelse remitterades till secreta utskottet.

10 §. Föredrogs ett annat protocolsutdrag från kongl:e rådkammaren af d:n 9 Decemb. sidstledne,²⁶⁵ jemte medföljande suppliquer om understöd för Uhleå stad till en ny kyrkobyggnad samt för Grebo och Wärna församlingar i Lindkiöpings²⁶⁶ stift, till dylikt behof. Hwilka ansökningar till bevilningsdeputation remitterades.

Ståndets deputerade kommo tillbakars och berättade, att denne sak i anledning af ett inkommit memorial hos ridderskapet och adelen warit under någon discours.

²⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 15. Tryckt i *BdP* 8, bil. 12.

²⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 19.

²⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 15.

²⁶⁶ *Lindkiöpings* i prot.

11 §. Genom utdrag af protocollet, hållit i rådkammaren d:n 23 Januarii 1761,²⁶⁷ som uplästes, har Kongl. Maj:tt med riksens ständer communicerat öfwerstens och riddaren h:r baron Wredes underdåniga memorial angående fortificationsstatens tour i arméen.²⁶⁸

Samtelige ståndets ledamöter instämde med Kongl. Maj:tts nådiga yttrande, att det synes wara grundat och med billigheten öfwerensstämmande, det fortificationsofficerare måge hafwa tour att avancera in uti armén, och therifrån åter till fortificationsstaten; men yppade sig någon fråga, hwart detta mål skulle remitteras? Ridderskapet och adelen hade remitterat målet till stora särskilte deputation, hwartill äfwen anledning kan tagas däraf, att denne deputations instructions ²⁶⁹ § förmäler om tjenstebetänkandet och hwad därtill hörer, men i anseende därtill, att defensionsdeputation aldrabäst kan urskilja af hwad värde och nytta fortificationswettenskapen är uti krigskonsten, samt följakteligen huru billig den nuföreställte begäran är, så remitterades målet till secrete utskottet.

12 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo wid handen, att bemälte stånd bifallit ridderskapet och adelens extractum protocolli angående hofmarskalken h:r grefwe Bielke, hwarjemte deputerade aflemnade och till bifall recommenderade borgareståndets extractum protocolli angående h:r borgmästaren Renhorn.

13 §. Föredrogs å nyo secrete utskottets extractum protocolli angående fångne officerares löner.²⁷⁰

Därwid förmälte h:r probsten magister Mathesius, det landt- och siömilitiædeputation öfwer detta ämne förehaft åtskillige deliberationer, samt funnit sig föranlåten att öfwer en och annan omständighet begära närmare uplysning. Men sedan deputation fådt weta, att secrete utskottet därwid lagt handen, så hade bemälte deputation²⁷¹ därwid låtit bero. Dock woro det något som hos deputation wärkat upmärksamhet och uti secrete utskottets extractum protocolli icke kommit att widröras, nämligen, att de löner,

²⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 24.

²⁶⁸ Frihetstidens utskottshandlingar 1760–62, vol. R 3186, fol. 1305.

²⁶⁹ Tomrum lämnat i prot.

²⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 13. Jfr prot. ovan 16 februari.

²⁷¹ *deputation* i prot.

som består fångne officerare eller underofficerare, blifwa af regements-skrifwaren disponerade, hwaraf som oftast skall hända, att de fångne officerares hemmawarande hustrur, som lönen emottaga, blifwa lidande, och hwaröfwer klagomål äfwen skola blifwit anförde. Och aldenstund det synes wara billigt, att hustrurne få disponera lönen, utan att någon annan skall kunna sig däraf olåfligen rikta, när männen sielfwe icke den samma på något sätt anordnat eller befinnas wara till kronan något skyldige, så hemställte h. probsten Mathesius, hwaruti äfwen flere af ståndets ledamöter uti förenämde deputation instämde, om icke ståndet behagade uti dess resolution öfwer detta ärende göra någon sådan tilläggning, som kunde afhjelpa den omtalte swårigheten.

Saken togs nu under behörigt öfwerwägande och fant ståndet först för godt att bifalla secreta utskottets betänkande. Widare biföll äfwen ståndet den af ridderskapet och adelen gjorda tilläggning, att de constituerade officerare under fångenskapen må niuta lön, som swarade emot den tjenst de förrättat; och ändteligen gjorde ståndet den tilläggning, det må de fångne officerares hemmawarande hustrur, utan intrång af någon, sielfwe disponera lönen, när männen den samma icke anordnat.

14 §. Uplästes extractum protocolli hållit hos ridderskapet och adelen d:n [19]²⁷² i denne månad, angående hofmarskalken h:r grefwe Nils Bielke samt dess egit memorial²⁷³ jemte afskrift af riksens ständers underdånige föreskrift till Kongl. Maj:tt för bemälte h:r grefwe af d:n 4 Jan. 1752.

Flere af ståndets ledamöter förklarade deras benägenhet för h:r hofmarskalken grefwe Bielke, i anseende så till dess personlige egenskaper, som i synnerhet dess trägna och öma upwaktning hos Hans Kongl:e Höghet Kronprintsen, såsom dess undergouverneur, och förmälte h. biskopen doctor Beronius, det han haft tillfälle att se åtskillige h. grefwens skrifter angående högbemälte herres information, och hade måst däröfwer stadna uti en fågnesam förundran.

Uppå giord proposition biföll ståndet ridderskapet och adelens extractum protocolli.

²⁷² Tomrum lämnat i prot. Protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 41, bilaga, samt i R 922, nr 10.

²⁷³ Frihetstidens utskottshandlingar 1760–62, vol. R 3264, nr 47.

15 §. Uplästes utdrag af protocollet hållit uti bergsdeputation d:n ²⁷⁴ angående h:r bergsrådet och riddaren Tilas, såsom ock borgareståndets protocolsutdrag af d:n [16]²⁷⁵ rörande samma sak;²⁷⁶ och fant ståndet efter någon öfwerläggning för godt att bifalla det sednare.

16 §. Genom utdrag af protocollet, hållit i rådkammaren under d:n [6 Februarii]²⁷⁷ har Kongl:e Maj:tt i nåder infordrat presteståndets utlåtande öfwer den underdåniga ansökning, som hos Kongl:e Maj:tt landssecretären på Gothland assessor Kamits hustru, fru Ketti Kampbell giordt, att få i anseende till anförda skiäl och omständigheter, begära den hel. nattwarden af luthersk prest, ehuru hon sielf är utaf reformerta religion, hwaröfwer consistorium i Wisby till Kongl:e Maj:tt äfwen afgifwit dess underdåniga betänkande, som nu medföljde.

Sedan desse acter blifwit upläste, gaf superintendenten h:r doctor Lutkeman tillkänna, att presterskapet i Wisby genom wänliga samtal welat försöka om fru Kampbell wille taga emot någon underrättelse och wisa böijelse för vår lutherska religion, men hade fådt erfara, det hennes tanka woro icke annorlunda, än att förblifwa wid den reformerta religion, samt att nu i brist af reformert prest, få nyttja en luthersk, men sedermera då tillfälle medgifwer, åter hålla sig till reformerta prester.

Ståndet tog detta uti ett ömt och noga öfwerwägande, och ehuruwäl den hel. nattwarden icke må förwägras främmande religionsförwandter, när de med så mycken upriktighet som faller under menniskiors omdömen, låta sig uti vår religion underwisas, den samma antaga och förklara sig därutinnan wilja blifwa beständige, eller ock uti dödlig siukdom uppenbarligen renoncera de wilfarelser hwarmed uti de med hel. nattwarden nära förbundne religionsartiklar de kunnat wara behäftade, hwarpå flere exempel så af catholiquer som reformerta kunna gifwas. Så kan däremot, i anseende så wäl till de skiäl af consistorio Wisbyensi äro anförde, som flere considerationer, den helige nattwardens emottagande af vår lutherska församlings prestmän icke tillåtas sådane främmande religionsförwandter,

²⁷⁴ Tomrum lämnat i prot.

²⁷⁵ Tomrum lämnat i prot.

²⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 27.

²⁷⁷ Tomrum lämnat i prot.

som icke wilja emottaga någon underrättelse och om hwilka man har all anledning att tänka, det de uti sin irrige mening wilja fortfara.

Och så wida assessorskan Kampbell kan räknas ibland desse sednare så kunde ståndet icke styrka Kongl. Maj:tt till willfarighet uti ofwannämde ansökning. Men om bemälda assessorska, genom Guds nåd, sig annorlunda besinnar, så blifwer det ej mindre för ståndet än ortens presterskap en stor fågnad, att låta henne blifwa delaktig så wäl af denne, som alla öfriga wår evangelisk-lutherska församlings förmåner. Och åtog sig, på anmodan h:r superintendenten doctor Lutkeman att uppsätta det underdåniga utlåtande, som till Kongl. M:tt kommer att afgå.²⁷⁸

17 §. Föredrogs å nyo protocolsdeputations extractum protocollis angående öfwerseendet af kongl. commissions protocoller och acter.²⁷⁹

H:r kyrkoherden doctor Celsius uprepade dess förra yttrande öfwer denne sak, att nämligen desse acter böra till justitiædeputation hänwisas.

H:r biskopen doctor Halenius förklarade, att hwad uplysning angår för allmänheten så är den nödig, i synnerhet när det kommer an på justitiens administration och bibehållandet af medborgares rättigheter, och i sådant afseende woro herr biskopen af den tanka, att desse protocoller kunde tryckas. Men så wida herr biskopen äfwen af egen erfarenhet under förledne riksdag hade sig bekant, att wid sådane domstolar inlöpa hwarjehanda omständigheter som icke böra komma för allas ögon, så woro en föregående granskning oumgängelig. Om ock hela passager skulle tagas ut, så torde sådane hiatus blifwa, som rubbade sammanhanget och satte allmänheten uti en ännu större²⁸⁰ misstanka. Altså hölt h:r biskopen bäst wara, att altsammans remitterades till secreta utskottet, som det ock förut warit wanligit.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna förmälte, att åtskillige och särskilte quæstioner hafwa här inlupit, som ock fordra särskilt utlåtande.

Först frågas om desse acters tryckande, och det torde man snart wara ifrån, sedan det först blifwit utredt hwad som skall tryckas.

²⁷⁸ Koncept i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 41.

²⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 4. Jfr prot. ovan 16 februari.

²⁸⁰ *storre* i prot.

Widare talas om den granskning, som öfwer desse acter skall anställas. Den torde äfwen finnas nödig, så wida här påstås, att desse acter innehålla hwarjehanda, som icke bör eller kan komma till allmänhetens kundskap. Men när det för det tredje frågas om stället, hwarest en sådan granskning skall ske, så hölt h:r biskopen före, att sådant icke kan ske uti protocolsdeputation, emedan 1 § af instruction för denne deputation stadgar, att deputation icke har att befatta sig med de saker, hwarwid Kongl. Maj:tt på något sätt lagt handen, hwilket ock uti det voto dissentiente, som från protocolsdeputation ankommit, är tydeliga anfördt.

Här har blifwit yrkat, att desse acter som innehålla domssaker, skulle till justitiædeputation remitteras; men när man besinnar, att hufwudmålet, som uti desse kongl. commissioner är handterat, rörer sielfwa riksconstitution och securitatem publicam, så är otwifwelaktigt, att det öfwerseende, som af ständer härwid fordras, egenteligen hörer till secrete utskottet. Sant är det, att domsaker äro blandade häruti; sant ock, att secrete utskottet icke kan sig därmed in specie befatta. Men alt sådant kan till justitiædeputation remitteras, såsom ock bemälte deputation af rådsprotocollerne finner tillfälle, att öfwer domsakerne sig ytra.

H:r probsten magister Tiburtius instämde härmed, och förklarade tillika, att han önskade, det hans memorial angående commissionsacternes tryckande blefwo äfwenwäl till secrete utskottet remitterat.

Superintendenten h:r doctor Lutkeman förmälte sig med så mycket större säkerhet kunna säija, att uti desse acter inlupit hwarjehanda som icke kan blifwa allmänt, som han under dess wistande här i Stockholm, på kongl:e commissions anmodan besökte en del af statsdelinquenterne, med alfwarligaste tillsäjelse uppå dess presteed, att altsammans uti tysthet förwara, och åberopade sig därwid ståndets notarius, comministern Stenbeck, som uti dylik förrättning af kongl. commission warit anmodad. Och i följe häraf kunde herr doctorn med lika säkerhet betyga, att behörig urskillning är nödig, hwilken icke annorstädes än i secrete utskottet kan anställas; och hwad justitiæmålen angår, så kunna de sedermera till justitiædeputation hänwisas.

H:r öfwerhofpredikanten Grunnerus: Huruwida commissionsacterne skola tryckas eller ej, kan iag icke wist säga, utan få de sig däröfwer utlåta som komma att handtera saken.

Men så wida detta öfwerseende egenteligen går ut på att bepröfwa, huruwida swensk man har niutit swensk mannarätt efter Sweriges beskrifne lag, så är efter min tanka bäst, att målet hänwises till justitiædeputation, och lära ledamöterne uti denna deputation, som äfwen sitta på tysthetsed, kunna anställa all den granskning, som pröfwas nödig.

H:r kyrkoherden magister Wikman: Hwad tryckningen angår, finner iag icke hwad som gör den samma så betänkelig, ty då får man som bäst se, hwad hwarjom skedt. Och om någon finner sig wara förfördelad, så må han söka den satisfaction han hälst gitter. Hwad åter remitterandet angår, så förekomma här icke någre ministerielle ärender eller hwad banco- och statsverket kan widröra, utan justitiæärender, som ock därföre till justitiædeputation kunna och böra remitteras, ehuruwäl iag annars hade trodt det 1 § af protocolsdeputations instruction icke hindrade, det ju äfwen desse saker därstädes kunna öfwerses, så wida uti hofrätternes och kongl. collegiernes protocoller finnas hwarjehanda som sedermera blifwit underställt Kongl:e Majj:ts skärskådande, men lærer dock wara deputation obetagit att efterse, huruwida en eller flere ledamöter därwid brukat någon ensidighet.

H:r doctor Celsius förmälte ytterligare, att här woro icke allenast att efterse, huruwida folck skedt för när genom sielfwa rättegången eller ej; utan ock, som det wore allmänt bekant, att desse kongl. commissioner haft att syssla med statsaker, samt att undersöka om menniskior, som tros hafwa welat förändra regeringssättet och införa souverainiteten, så woro det nödigt att få weta, om så äreförgätne menniskior gifwits, och i sådan händelse deras namn allmänt kundgiöras. Och om folck af större eller mindre consideration hafwa del i sådane förrådiska gärningar, så må de skylla sig sielfwe, om de blifwa för publiquen exponerade. Om ock någon utan skäl för så grofwa brott blifwit beskyllad, hwilka beskyllningar, ehuru ogrundade de äro, pläga upwäcka misstankar, så bör en sådan hafwa reparation, åtminstone därigenom att det blifwer uppenbart, det han utan skäl blifwit beskyllad. Och om höga namn härwid skulle förekomma, så äro de icke heller förut menagerade, och kunna åtminstone i justitiædeputation nämnas.

H:r probsten doctor Serenius: Så wida frågan är om justitiæsaker, samt huru lag och rätt blifwit observerad, så sker justitiædeputation förnär, om saken drages därifrån, då den likwäl naturligit wis och efter instruction hö-

rer dit. Tysthet och discretion finnes så wäl i justitiædeputation som i secrete utskottet.

H:r probsten Hiortsberg: Om urskillningens nödwändighet är redan talt. Men aldenstund Hans Kongl. Maj:tt redan öfwerlämnat saken till secrete utskottet, så frågas med hwad skiäl den kan tagas därifrån?

H:r probsten doctor Wahlborg instämde äfwen uti det, att desse acter må till secrete utskottet remitteras aldenstund de röra totaliteten af riket och tranquillitas populi; men justitiæmålen må sedermera af justitiædeputation öfwerses.

H:r probsten magister Manquer: En stor del af ståndets nu warande ledamöter woro med wid sidstledne riksdag och kunna minnas, hwad som då war före uti stora secrete deputation. Hela ståndet war uti samma deputation och alla sutto på tysthetsed. Uti commissionsacterne må förekomma, hwad för besynnerliga omständigheter som hälst wilja, så kunna de ändock icke wara swårare än de, som då förekommo i den stora deputation. Wi hafwa här hört oss föreläsa ett memorial om testes singulares; hwem wet om icke det har sitt afseende på något, som uti commission kan wara förelupit? Lagen tillåter wäl att den som är angifwen för någon missgärning när omständigheterna så fordra, kan hållas uti swårare fängelse. Här hafwa tormenta blifwit brukade, så att delinquenten till äfwentyrs måst säija, som Philotas: Dic, quid me velis dicere. I hofrätten har man ju exempel att en båtsman för stöld blifwit dömd till döden uppå egen bekännelse, som blifwit honom aftwungen genom fruktan för tiufkammaren, hwarmed han hotades; men wid närmare efterfrågan blef fulleliga bewist, det mannen icke en gång war här i staden, den tid då stölden skedde. Sådant bör förekommas, och tydeligen utsättas hwad med swårare arrest förstås, *samt* hwad skäl böra emot delinquenten wara, när sådan swårare arrest tillåtas, på det icke oskyldigt folck må bli lidande genom domares antingen okunnohet eller obarmhertighet. Och som utredandet af alt detta hör till justitiædeputation, böra ock desse acta till bemälte deputation remitteras.

H:r probsten magister Bolmstedt: Jag hörer här talas om hemligheter, men kan ske hemligheterna bestå uti sådant som angår svensk mans säkerhet, hwilket icke bör hållas hemligt, utan blifwa för allom uppenbart. Man har under förflutne tid hört mycket talas; espioner hafwa blifwit hållne; folck misstänkte; man har icke warit fri för sitt eget tjenstefolck.

Sådant bör rättas och det kan aldrabäst ske af justitiædeputation; secrete utskottet har mångfaldige andre ärender att sköta.

H:r doctor Gadolin: Saken är af mycken wigt och bör man efter min tanka skilja på quæstionerne. Att acterne böra af ständer öfwerses, håller iag före wara aldeles nödwändigt. Huru wida de skola tryckas kan man icke säija förr än man får weta hwad det är som skall tryckas. Men när det frågas om stället, hwarest desse handlingar skola öfwerses, så lærer wara nödigt att wi påminna oss genom hwad wägar saker komma till ständerne nämligen: antingen från Kongl. Maj:tt eller genom urskillningen. Den sednare wägen är icke här brukbar. Det som kommer från Kongl. Maj:tt, det går till secrete utskottet, och blir efter hwarje saks beskaffenhet därifrån till wederbörande deputationer remitterat. Commissions acter, som nu äro uti quæstione, lära redan wara af Kongl. Maj:tt med secrete utskottet communicerade, och det rätteliga, emedan bemälte acter angå uprors anläggning, och undersökning däröfwer. Utom dess torde det kunna hända nu, som man under sidstledne riksdags commission fick erfara, att nämligen personer som woro för commission angifne, rymde öfwer till Norrige, sammanfattade åtskillige statssystemer, dem de hit öfwer tillbaka sände och bland menige man utspridde, altsammans till den ändan, att upwäcka buller och uplopp bland folcket. Ett får iag ännu tillägga, aldenstund wi få tala i förtrolighet innom oss. Här torde hafwa warit folck före wid commission, som till att justifiera sig sielfwa, haft nog dristighet att skiuta någon skuld på sielfwa höga öfwerheten. Jag wet det icke; men i händelse så wore och man har orsak att befara, så wida man hört, att hofbetjente warit blandade i desse saker, männe icke det är nödigt att urskilja sådant. Detta hörer oförnekeligen efter min tanka till secrete utskottet. Judicialia och hwad därtill hörer må sedermera till en annan deputation förwisas, och det till protocolsdeputation som har kongl. hofrätternes protocoller, med hwilka rätter den kongl. commission synes wara egal.

H:r doctor Celsius: Denne methoden att requirera sakerne är riktig, så att ständerne må hos Kongl. Maj:tt anhålla om del af desse acter, men att stället tillika fixeras hwarest de skola stadna och öfwerses. Ett sådant ställe kan icke blifwa secrete utskottet eller protocolsdeputation, emedan målen närmast röra justicen, och ett riksens råd uti commission præsiderat.

H:r probsten Mathesius: Man wet, att ehuru Kongl. Maj:tt sänder till secrete utskottet de saker, som med ständerne skola communiceras, så

blifwa samma saker dock sedermera till behörige deputationer från secrete utskottet remitterade. Wid denna sak bör efterses, huru lag blifwit fölgd. Folck hafwa blifwit förde med handklöfwar, och med swårare fängelse torquerade. Sådant hörer till justitiædeputations bepröfwande. Om något ministerielt eller annat wore inblandat, så hafwe wi det förtroende till justitiædeputations ledamöter, att de äfwen det samma behörigen handtera.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig af discourserne kunna sluta ståndets enhälliga tanka wara, att de här i Stockholm och landsorterne sedan sidsta riksdag hållne commissioners acter och protocoller, må af ständerne från Kongl. Maj:tt behörigen requireras, hwilket uppå giord proposition med Ja beswarades.

Herr archibiskopen frågade vidare, om ståndets tanka äfwen wore, att desse acter skulle först af secrete utskottet granskas, och sedan till justitiædeputation remitteras, hwad som rörer judicialia och rättegången. Hwarpå af ståndets ledamöter swarades Ja och Nej, samt begärtes votering.

Den samma anstältes, sedan förut blifwit förklarad, att om Ja wunne, wore meningen den, att secrete utskottet skulle urskilja målen och remittera en del till justitiædeputation; men om Nej wunne, skulle altsammans afgå till justitiædeputation.

Wid sedlarnes öppnande och sammanräknande befunnos 21 för Ja, och 29 för Nej.

I anledning däraf, att någre ståndets ledamöter woro frånwarande, påminte högwördigste herr archibiskopen om i akttagande af hwad riksdagsordningens ²⁸¹ § föreskrifwer.

18 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius, föreståndare wid ståndets enke- och pupillcassa, gaf tillkänna, att i mårgon kl:n 3 eftermiddagen blifwer allmän sammankomst wid bemälte cassa, och anmodade samtelige ledamöterne af ståndet som äro deltagare wid cassan, att sig därwid infinna.

²⁸¹ Tomrum lämnat i prot.

År 1761 d:n 26 Februarii

1 §. I anledning därutaf, att probsten och riksdagsmannen herr magister Anders Lagerlöf, med ståndets minne, uppå någon tid är hemrest, kom hos ståndet i öfwerwägande, huruledes det wil vara nödigt, att imedlertid och i dess ställe någon af ståndets ledamöter träder in uti riksens högl. ständers justitiædeputation, hälst äfwen superintendenten h:r doctor Olof Körning är af siukdom hindrad, att sig där inställa och de öfriga ståndets deputerade nu yttrade, att giöromålens både myckenhet och wigt i denna deputation, icke tåla någon minskning uppå ledamöter. I anseende hwartill probsten h:r doctor Jacob Serenius utnämndes, att under h:r probsten Lagerlöfs frånwaro, bemälte justitiædeputation såsom ledamot biträda; till hwilken ända honom utdrag af protocollet skulle meddelas.

2 §. Uplästes förteckning ifrån urskillningsdeputation under d:n 17, 18 och 20 i denne månad, uppå de mål, som för riksdagsärender icke kunnat antagas.²⁸²

I anledning af den punct, som där omförmäler nådår i Frötuna och Råd-mansö pastorat, kom hos ståndet i ömsint eftertanka, huru mycket församlingarnas rätta och ordentliga skiötsel dymedelst plägar hindras, att med kyrkoherdarnes tillträdande länge på tiden utdrages, och icke allenast ett, utan äfwen 2:ne nådår esomoftast bewiljas, när i lagen och sterbhusens omständigheter kan därtill vara mindre grund. Ståndets ledamöter i secreta deputation anmodades fördenskull, att wid dylika förekommande casus, icke spara någon upmärksamhet, utan fast mera tillse, huruwida kongl. förordningen af d:n 16 Febr. 1750²⁸³ och kongl. brefwet d:n 23 Aug. 1757 blifwit noga efterlefwade, samt om för framtiden några vidare mått skulle kunna tagas till förekommande af allt missbruk härutinnan.

3 §. H:r kyrkoherden Hoffgard förmälte, huruledes han förnummit, det löparen, som sidsta plenidag till wällofl. borgareståndet afsändes, angående commissarien Renhorns memorial, icke ännu ifrån borgareståndet wore afgangen; hemställandes fördenskull, om icke genom en deputation ifrån

²⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 4.

²⁸³ Tryckt förordning 16 februari 1750: *Kongl. maj:ts nådige Förordning, Angående Dubla Nådår, och Nådårs-Predikanter.*

detta ståndet kunde därom ske påminnelse, på det den wigtiga saken rörande deras excellencer friherrar Palmstierna och Scheffer icke längre måtte hindras från expedition.

H:r doctor Celsius fant så mycket tjenligare, att ståndets beslut i detta mål notificeras respective borgare- och bondestånden, som presteståndet i samma ämne haft deputationer ifrån de öfriga stånden, och detta ståndet finge dymedelst tillfälle att wisa både att det icke är wällande till uppehållet med expeditionen, såsom ock, att ingen tanka om ändring hos ståndet kan äga rum.

I anledning härutaf afgick en deputation till förenämde 2:ne stånd, anförd utaf h:r doctor Celsius, som skulle gifwa tillkänna, huruledes det af h. commissarien Renhorn inlämnade memorial, icke kunnat wärka någon ändring uti ståndets redan tagne beslut i denna saken: och som ståndet sidsta plenum afsändt löparen med behörig påskrift, önskar ståndet snart förnimma, att den passerat de öfriga stånden och kommer till expedition.

Wid återkomsten berättade deputationen, det löparen ifrån borgareståndet redan afgådt, och i bondeståndet hade blifwit låfwat, att saken med det första skulle företagas.

4 §. Uplästes Carlscrona stads enskilte beswär, som ifrån riksens ständers urskillningsdeputation blifwit till plena remitteradt, angående understöd af hela riket för Tyska kyrkans byggnad i Carlscrona, hwarjemte uplästes wällofl. borgareståndets påskrefne resolution med bifall till det uti denna ansökning nämnda behof, ett öre silfwermynt årligen af hwarje matlag, i tre år å rad.

H. probsten Bolmstedt yttrade sig icke wara emot, att detta bewiljas, men önskade allenast, att med de på detta sätt inflytande medel, wäl måtte hushållas, så att de till kyrkans bästa allena måtte användas.

H:r biskop Halenius och h:r doctor Serenius woro af den tankan, att målet först borde remitteras till bewillningsdeputation, innan plena däröfwer resolvera, emedan i den deputation redan förekommit dylika ansökningar för flere kyrkor, och deputationen då kunde hafwa tillfälle, att efter hwars och ens beskaffenhet yttra sig öfwer allesammans.

Efter något widare öfwerläggande härom fant ståndet skäligt, att äfwen som wällofl:e borgareståndet bifalla denna ansökning.

5 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocoll af d:n 17 i denne månad,²⁸⁴ angående advocatfiscalen i kongl. Swea hofrätt, Johan August Grevesmöhlen, hwilken hos fullmäktige giordt ansökning om dimission ifrån advocatfiscalssysslan wid riksens ständers contoïr, och tillika begärat förhielpas till något embete, hwartill han tour äger: hemställandes secrete utskottet, om icke bemälte advocatfiscal, i anseende till åtskilliga uppå dess förtjenster sig grundande och af secrete utskottet andragne skäl, måtte nu genast blifwa till assessor i kongl. Swea hofrätt befordrad.

H:r biskop Halenius förklarade härwid, huruledes han icke underlätit, att i riksens ständers contoïr giöra behörig föreställning om den swårighet, som möter riksens ständer wid recommendationer för någon till befordran, samt huru ömt sådant kan wara i jemförelse med andra, som därigenom kunna komma att lida. Men så hade dock, hwad Grefwesmöhlen beträffar, sådane considerationer sig yppat, som icke annat kunnat, än hos herr biskopen werka en billig önskan, det han enligit secrete utskottets project, måtte blifwa hugnad, och det så wäl i afseende å dess 17-åra tjenst wid riksens ständers werk, utan någon lön och befordran²⁸⁵, så att han under hela denna sin tjenstetid icke haft öfwer 400 d:r kopp:mts inkomst, när han likwäl därjemte såsom ombudsman bestridt syssla af lika wigt och heder med advocatfiscalssysslan i banquen, hwarwid dock långt större förmåner äro förknippade; såsom och emedan herr biskopen giordt sig underrättad, att ingen præjudiceras, om han nu får niuta sin tour till godo: hälst riksens ständer då intet annat giöra, än hwad de sig i anseende till sina egna betjenter sig förbehållit.

Herr kyrkoherden Alm sade sig wid detta tillfället icke kunna förtiga de oändeliga beswär och förtreteligheter som i secrete deputation sig yppa i anledning af riksens ständers recommendationer, som aldrig sluta därest de begynna, och hwarigenom ofta många meriterade komma att undergå det känbaraste lidande. Herr kyrkoherden åberopade sig härutinnan de öfrige ståndets ledamöter i denna deputation, och önskade därför, att riksens ständer på det aldrasparsammaste wille gå in i sådane föreskrifter. Hwad denne casus i synnerhet beträffar, så hade herr kyrkoherden sig bekant, att flere af kongl. Swea hofrätts betjenter ännu gå ohulpne, som ige-

²⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 19.

²⁸⁵ *Bebefordran* i prot.

nom Grewesmöhlens sökte befordran icke skulle få niuta sina flereåriga meriter till godo. För öfrigit, och som riksens ständer nu lära wara om-tänkte, att för sine betjenter fastställa någon wiss tour, hwarefter de med andra kunna jemföras, så kunna sedermera både Grewesmöhlen och andra efter den samma befordras, då ingen får orsak att klaga öfwer præjudice. H:r probsten Bolmstedt conformerade sig härmed.

H:r superintendenten Lütkekan önskade, att denna tour för riksens ständers betjente med det första blefwe fastställd.

H:r doctor Serenius begärade, att saken till nästa plenum måtte hwila, hwilket ståndet biföll.

6 §. Genom extractum protocoll af d:n 14 i denne månad²⁸⁶ som nu upläs-tes gifwer secrete utskottet tillkänna, det kongl. ammiralitetscollegium har efter förra wanligheten låtit nu till en början upfordra 345 man af de närmast belagne båtsmanscompagnierne, till att därmed bestrida det oumgänge-ligen nödiga arbetet på kongl. skeppshwarfwet i Carlsrona.

7 §. Förehades å nyo secrete utskottets extractum protocoll,²⁸⁷ rörande pension för afledne statscommissariens och riddaren Bernt Rudenschölds enka och barn.

H:r probsten Bolmstedt sade sig icke wilja bestrida framl. statscommis-sariens synnerliga förtjenster utaf det allmänna; men hölt dock nödigt, att innan något slut tages i denna saken, man först underrättar sig uti hwad tillstånd han lämnat sitt hus, hälst h:r probsten har anledning att tänka det wara bättre än man sig föreställer, i anseende till ansenlig bruksägendom, som i Wermland skall wara enkan tillhörig. Den af secrete utskottet före-slagna pension är lika med den som tillkommer riksrådsfruar, när likwäl långt fattigare enkor gifwas, uppå hwilka ingen reflection blifwit giord. Dessutan åstundade h:r probsten, att pensionslistan måtte för riksens stän-ders plena upwisas och af dem behörigen granskas.

H:r kyrkoherden Wikman trodde den föreslagna pension wara nog wid-sträckt, så wida äfwen barnen som kunna länge efterlefwa böra den samma åtniuta, då till slut altsammans kan komma en af dem till godo.

²⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 18.

²⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 15. Jfr prot. ovan 19 februari.

H:r probsten Manquer förklarade sig aldrig gärna bewilja några utgifter till det allmännas känning, men hwad fru Rudenschöld beträffar, kunde h:r probsten så mycket mindre sätta sig emot hwad till hennes förmån wore projecterat, som h:r probsten förnummit, att den ägendom hon skall hafwa, är pantsatt, och barnen torde befinnas i sådane omständigheter, att de ald-rabäst behöfwa medlidande och undsättning.

H:r superintendenten Lagerlöf conformerade sig härutinnan med h:r probsten Manquer, tilläggande, att framl. statscommissarien wäl tillförene kunnat hafwa egna medel, som dock nu mera till större delen icke kunna anses för enkans och barnens behållna egendom.

H:r doctor Serenius åstundade, att secrete utskottet måtte af pensionslistan utstryka dem som där stå antecknade för dubbla rådsenkors pensioner, då, men eljest icke, wille h:r doctorn bewilja den som nu begärdes.

H:r biskop Benzeltierna yttrade sig fast ogärna samtycka till utgifter som gravera staten, men ömar dock så mycket mera de wid detta tillfället sig företeende omständigheter, som h. biskopen är öfwertygad, att den sal. mannen så upoffrat sig till kronans tienst, att han därigenom förlorat sitt privata.

H:r doctor Celsius medgaf, att fru Rudenschöld i afseende på sin belägenhet werkeligen behöfwer hielp, äfwen som dess afledne man i lifstiden warit känd och wärderad, så i allmänhet för dygd och utmärkt nit uti sitt embete, som i synnerhet för sin bewågenhet att hielpa enkor och fattigt folck, som till honom altid hade öppen wäg och tillflyckt. Men så kunde dock h:r doctorn icke annat än inhæra uti sitt förra påstående, att enke-pensionsstaten först måtte regleras och efterses om icke på den samma äfwen kan wara tillgång till de 400 d:r silf:mt, hwartill secrete utskottet, utom den ordinarie pensionen fru Rudenschöld recommenderat, och som h:r doctorn för dess del henne gierna unnar, allenast de tagas af den ordinarie staten, hwarest äfwen h:r doctorn är wiss att de kunna fås. Och beträffande beneficie- och benådningsstaten, bör den i h:r doctorns tanka, icke allenast icke widare belastas, utan äfwen efter handen indragas.

H:r biskop Beronius åberopade sig den ärfarenhet h:r biskopen sielf haft utaf framl:ne statscommissariens oförtrutenhet att främja ecclesiastique- och scholæstatens bästa och hielpa dem till åtniutande af sina tillständiga rättigheter, hwilket i synnerhet förspordts sidstledne riksdag.

I anseende hwartill, som h:r biskopen nu hördt af de respective ståndets ledamöter som närmare känna sterbhusets omständigheter, till alla delar sannas hwad ryktet berättat om dess beträngda tillstånd; ty såge h:r biskopen gierna, att hon på något utmärkt sätt blefwe hulpen, ehuru h:r biskopen därjemte fant angelägenheten att efterse, huru medlen till dylika behof blifwa disponerade.

Herr doctor Celsius anmärkte, att därtill endast behöfdes upgifwa en specification på de med pension försedde enkorna, jemte det, som hwar och en åtniuter.

H:r biskop Benzeltierna ansåg det såsom ett särskilt mål, hwilket sedan kunde komma i öfwerwägande, utan att däraf borde göras hinder uti hwad som nu är före.

Herr doctor Gadolin biföll pensionen för fru Rudenschöld, men hölt tillika nödigt, att secrete utskottet anmodas till att icke pläckewis utan på en gång till plena upgifwa, hwad som angående pensioner finnes böra riksens ständer föredragas. Hwilket äfwen h:r kyrkoherden Hoffgardt yrkade, såsom aldeles öfwerensstämmande med 6 § i 1727 års förordning om riksdagars förkortande.²⁸⁸

Högwördigste herr archibiskopen fant anledning af hwad nu talat war, att göra proposition; om ståndet bifaller secrete utskottets extractum protocoll angående pension för h:r statscommissarien Rudenschölds enka och barn?, hwilket med enhälligt Ja beswarades.

Hwarjemte och på det riksens höglofl. ständer måtte få tillfälle, att enligt nyssanförde lagsens rum, taga i behörigt skiärskådande beneficie-, pensions- och gratialsstaten, samt tillse huruwida för riksens ständer kan därwid wara något att påminna och således äfwen så mycket lättare finna, hwad hädaneftir uppå dessa stater skulle kunna anslås och bewiljas; pröfwade ståndet nödigt, det secrete utskottet genom extractum protocoll anmodas, att af kongl. statscontoiret infordra och till riksens ständers plena upgifwa en pertinent förteckning uppå de personer, hwilka nu för tiden åtniuta antingen pension, beneficium eller gratial jemte summan, till hwilken hwar ock en är upförd, såsom ock, i fall hos secrete utskottet flere mål skulle förekomma angående dylika förmånens tilldelande åt en eller annan,

²⁸⁸ Tryckt förordning 4 augusti 1727: *Kongl. Maj:ts och Sweriges rikens ständers ytterligare reglemente angående det som hädaneftir i acht tagas skal til riksdagarnes förkortande.*

det sådant på en gång då måtte riksens ständer föredragas, att däröfwer generaliter kan blifwa resolverat. Hwilket med de öfrige respective ständen genom utdrag af protocollet hörsam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.

8 §. Ifrån höglofl. ridderskapet och adelen ankom en deputation af 14 personer, som anfördes af håfmarschalken herr grefwe Bielke, och gaf ståndet tillkänna, att ridderskapet och adelen förehaft secrete utskottets extractum protocollii angående penningelån för riket utomlands. Som thenna saken hwilken mycket utmärkte rikets nu warande tillstånd, på det ömaste rördt ridderskapet och adelen; så hafwa de ock trodt sig icke böra förhasta sig med sluteligt yttrande däruti, utan därmed hafwa anstånd, till dess secrete utskottet upgifwit rikets behof samt project till lånets och hypothequens utfinnande, enligt påskriften på löparen, som herr grefwen och håfmarschalken nu äfwen öfwerlämnade, hwarefter deputation afträdde.

9 §. Företog sig nu äfwen ståndet till afgörande nyssnämde sak, till hwilken ända först uplästes, så wäl de härutinnan inlämnade memorialer af J. A. Heldenhielm,²⁸⁹ David Hildebrand²⁹⁰ och C. von Qvanten,²⁹¹ som ett annat, hwilket h:r doctor Serenius nu ingaf,²⁹² och hwartill herr doctorn munteligen lade, att som det är ett stort lucrum, att låna åt publicum på underpant af ägdomar, så är det tillbörligit, att sådant kommer inländsk man framför utlänningen till godo.

Herr biskop Halenius yttrade härpå, huruledes nöden twungit secrete utskottet, att till rikets räddande taga detta steget. Här begäres riksens ständers bifall till ett projecterat lån. Därwid giöres difficulteter, hwilka herr biskopen medgifwer icke wara utan allt skiäl. I de upläste memorialer åstundas weta 1:o huru mycket som behöfwer lånas?, 2:o uppå hwilken pant?, 3:o om rikets subsidier från utrikes magter äro till fullo præsterade. I den första puncten är mycken billighet, men frågan är, om det wore lika försiktigt. Mången köpman hade för 5 à 6 år sedan warit ruinerad, om han blifwit nödsakad, att gifwa up sin skuld. Den andra frågan är i sielfwa

²⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 176.

²⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 183.

²⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 320.

²⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 388.

verket chimerique; så wida Sweriges rikets ständers försäkran blir den, som borgenären egenteligen får att hålla sig till, emedan panten, ehwad namn den hafwa kan, dock alltid är i rikets händer och dess fria disposition.

Och lät wara att subsidierne icke äro oss betalte. Det är illa. Men de äro dock ej därför borta, utan kunna komma i sinom tid. För öfrigit och som vårt rike hwarken är det första eller det enda, som nu måste kännas wid nödwändigheten att låna penningar, så mycket mera, som sielfwa England, enligt utländska tidningar, icke längesedan uti Hålland giordt på samma sätt; så är ock denna nödwändigheten så stor och oemotsäijelig, att därom ingen fråga blifwa kan; utan allenast huru den ärforderliga summan skall bekommas utan att ruinera land och rike? Här är frågan, hwilket är riket gagneligare, att låna mot 100 eller mot 4 procents ränta? Det sednare har man wid utländskt lån, enligt den fulla öfwertygelse herr biskopen i detta mål bekommit; då däremot det förra skulle wid ett inländskt lån wara oundwikeligit. Blefwe frid snart slutad, efter den goda liknelse nu därtill wara kan, så skulle riket inom 5 år med Guds hielp kunna wara utur den labyrinth, hwaruti det genom ett sådant utländskt lån skulle råka: och wore så wist till önskan att det kunde bekommas, som det nu är för riket rådeligast att widtagas. I annor händelse, antingen skall kriget nu twärt afbrytas, armeen dras tillbaka, och allt hopp om skadestånd på en gång förloras, eller skall kriget med dubbel kåstnad för riket fortsättas, eller ock hela dess politiska systeme uti hast förändras. Att silfwer inom riket skall kunna fylla dess nu warande behof, wille herr biskopen önska, men twiflade på möijeligheten att undersåtarena godwilligt skulle gå in däruti.

Herr kyrkoherden Wikman höllt för så mycket äwentyrligare, att låna penningarne utomlands, som det skulle wara första gången sedan wi fått vår fria regering, och när sådant icke behöfdes wid konung Carl den XII:tes krig, skulle det wisseligen icke liuda wäl om riksens ständer, att nu skrida till sådan extremitet, hälst det wore mycket owisst, huru snart riket kunde komma utur en sådan skuld. Exempel därpå hade riket haft när tullen i Riga pantsattes och icke förr än efter 26 års förlopp genom alliance med Ryssland kunde lösas tillbaka. Bättre synes wara, att först gripa till banquen och låta dubbelt capital wara utestående i landet, till dess att både sedlar och speciemynt kunna genom wäxelkursens dämpande komma att roulera.

Herr probsten Meurling betygade, att ibland alla quæstioner som wid riksdagen förewarit, har denna aldramäst sysselsatt dess tankar. Han wille icke bestrida, att lån bör göras, men därtill torde inom riket gifwas tillfälle. I banquen måste wara silfwer som för sedlar kunde utwäxlas. Det är beklageligt, att krig blifwit förklarad, utan att tillgångar till dess utförande därjemte warit utsedde. Och som herr probsten en gång tillföre bejakat en sak uppå secrete utskottets tillstyrkande, utan att weta alla skiälen, hwilket fördenskull lämnas uppå deras samweten; så kan h. probsten omöijeligen på samma sätt och utan vidare uplysning lämna sitt bifall till detta, utan wäntar först få weta landets skuld, behof, tillgångar och hypothequer.

Herr kyrkoherden Kloth aflämnade följande till protocollet:²⁹³

Riksens höglofl. ständers secrete utskott hafwer genom extractum protocollis under d:n ²⁹⁴ gifwit riksens ständer wid handen, huruledes riket finner sig i ett oumgängeligt penningebehof, hwartill ingen tillgång finnes i rikets skattkammare, och tillika föreslagit bästa medlet mot detta onda wara de erforderliga summors uplånande hos främmande magter. Med så liten gensäjelse iag kan bestrida det ena; och med så stor grämelse iag måste medgifwa det andra: med lika stor farhåga finner iag mig uti det tredje.

När man besinnar, att de få qwarlefwor af vår dyrbara armée i Pommern befinner sig i allehanda brist i synnerhet för framtiden; så blifwer snart penningebehofwet synbart. Monderingar, hästar, artillerie, rationer och portioner, med mångfaldiga flera behof, som icke kunna skiljas från en rörlig armée, äro alt sådane ting, som icke utan den allmänna driffiädrén penningen kunna erhållas.

Rikets skattkammare, när ingen annans bör eller will göra godt, måste wara i sådant fall tillflykten. Jag sade när ingen annans skattkammare, än rikets egen, bör och will wara tillflykten. Secrete utskottet lærer bäst hafwa sig bekant, om wi till krigets utförande hafwa löften på främmande subsidier. Det lærer ock weta, om samma subsidier blifwit riktigt betalte: så kan ej eller det wara okunnigt, om desse subsidier endast till arméens behof blifwit använde. Ehuru altså arméen behöfwer penningar, kan iag likwäl för min del, icke straxt medgifwa, att de skola tagas af rikets egen, förr än iag finner mig i de upräknade

²⁹³ Egenhändigt koncept i Prästeståndets arkiv, vol. R 699.

²⁹⁴ Tomrum lämnat i prot.

stycken underwisad. Kan hända riket har hos de allierade större eller ju tillräckeliga subsidiisummor att fordra; i den händelsen är min oförgripeliga tanka, det secrete utskottet häfwer upp icke denne frågan: hwar skola wi få pengar för arméen utan denna: huru skola wåre²⁹⁵ allierade förmås att betala vår fordran? En fråga som fordrar sin särskilta öfwerläggning; men tillika en fråga som icke måste nödwändigt lämnas obeswarad.

Dock posito, wi hafwa inga att fordra, och om än så wore, så fås ingen betalning af våra allierade. Rikets egna medel måste då wäl tillgripas. Rikets heder, fördelaktig fred, trohet mot allierade, äro wäl af så stor betydelse, att, om de icke kunna wara oskadde, riket får gripa till sidsta styfwern. Det wore annars det samma som wända tillbaka då man hade nästan fullbordat en beswärlig resa. Men ach! en bedröfwelig riksdagstidning: rikets cassa är tömd. Än wärre: riket är mångfaldigt skyldigt. Hwar är nu den lycksalighet i hwilken rikens ständer, då de sidst skildes åt, lämnade riket? Hwart äro de årliga subsidier tagne wägen? Huru är riket råkat i skuld? Hwem kan utom rikens ständer sätta riket i ett hiskeligit debet? Än mer: huru stor är skulden, för att se, hwad tillgång kan wara till betalning? Jag tror mig icke fela, om iag säger, att äfwen så wist som mig åligger som riksdagsman att eftertänka hwadan penningar skola anskaffas; äfwen så wäl tillkommer mig ock som riksdagsman att weta, huru stor bristen är, och hwadan hon kommit, innan iag tänker på huru den skall botas. Men iag måste med bekymmersamhet, af den wördnad iag hyser för höglöfl. secrete utskottets berättelse, medgifwa, att fattigdomen är lika stor med behofwet: då frågas efter botemedel. Lån är första, åtminstone raisonablaste tillflykten för den torftige: men af hwem? Secrete utskottet råder till lån af utländningar. Men med dess benägna tillåtelse, det rådet synes betänkeligit att widtaga. Ostridigt är det, att som för lån fordras räntor; så ökar sig skulden ju längre lånet är obetalt. Räntor skola betalas: på några år stiga de till alterum tantum. Således när skulden genom räntor är betald, står hon ändå lika öppen. Räntor öka rikets underbalance. Underbalancen stegrar vexcoursen; coursen ökar fattigdomen. Onkeligit, att i den mån räntorne gifwas länge, i samma mån förswagas landet; och dör aldeles ut, när capitalet skall en gång betalas. Konung Gustaf den 1 såg därföre efter min tanka i saken rätt in, när han häldre tog kläckorna i landet och skick-

²⁹⁵ ware i prot.

ade till lybeckarne, än längre betalte ränta för undfångne penningesummor. Och huru skall till slut capitalet betalas? Då går wäl icke an att låna af utländning så framt icke progressio gifwes in infinitum.

Hwar och en lærer medgifwa, att det är billigare lämna inländsk man räntan än utländning. Den allenast hört talas om nationell och personell besparing, bejaka straxt detta. Man har med twänne kongl. lotterier redan ärfarit, att detta medel håller stånd. Således kunde än någre i proportion efter behofwet inrättas, och banco sedlar nog skaffas: de äro gode innom landet, och tjenlige att därföre skaffa alt det till arméns behof, som innom rikets gräntsor finnes. Det wille straxt giöra en ansenlig afskrifning på den erforderliga summan. Men största swårigheten står åter: våra sedlar äro alt för lätta penningar för de händer, som äro wane wid guld och silfwer. Dock behöfwer man icke med skada, som åfwan wisad är, skaffa sig det af främmande. Låt banquen tillbiuda 5 procent för alt slags guld och silfwermynt i årlig ränta, med försäkran att betala räntan i samma mynt, som ock capitalet innom wissa år, ho wet, om icke den pies, carolin och riksdaler, som här och där i orterna giömer sig innom en smutsig pung i ett kistehörn, torde framkomma. Ehuru behändig vexcoursen warit att jaga dem ur landet, twiflar iag dock icke, att ju någre undsluppit hans piska. Men till äfwentyrs många blifwa icke synlige: allmänna, fast ogrundade, misstroendet, är det måln, bakom hwilket de dwäljas. Då är, efter min enfaldiga tanka, tid, att swensk man wisar swenskt hierta. Som större delen af vårt silfwer är kommit af penningar, så kunde det ock warda till pengar igen. Kronan kiöpe det för 12 d:r kopp:mt lodet, och banquen tage penningarne mot 5 procent, om säljaren så åstundar. Det förgylta får wäl 6 marks tillökning. Hwar ärlig man som är öm om landets bestånd, skattar det för ingen olycka, att i några år äta med trädsked af tentalrick och dricka ur glas, när han däraf sedan kan hoppas med guldsked suppa miöd ur silfskålar. Detta är icke ett slott, bygt i luften, utan ett hopp, som håller fast i en förnuftig publique och private hushållning. Som underbalancen jagar silfret ut, så kastar öfwerbalancen det in igen. När wi intet äro utländningen skyldige, och våre exporter förökas, så kommer silfwer och guld så fort in, som han är rädd att betala oss räntor; och då kunna wi, så snart wi sielfwe wilja, det för bancosedlar återkiöpa.

Häruppå yttrade h:r kyrkoherden widare, att ehuru chimerique den fruktan synes wara, att man för underpanten hos utländningen skulle hafwa något att befara; så skulle dock kunna hända, att om icke capitalet och räntorne

betalas till creditorens nöije, kunde han sälja sin fordran åt den af våra grannar, som med härsmagt wille tillwälla sig underpanten i brist af prompt betalning. H:r kyrkoherden ser icke, huru lån utomlands kunna fälla wäxelcoursen, så wida därigenom en skuld stoppas, då en annan i stället giöres. Och som utländske penningar icke lära kunna bekommas under 10 procent, all kostnad inberäknad; så är det bättre att betala 100 procent åt våra egne än, låta de 10 som gå ut, så godt som kastas i siön.

Herr doctor Celsius ansåg det för oförnekligt, att riket är i förlägenhet om penningar, men beklagade, att sådant nu först upgifwes, och ståndet lämnas en så ganska kortt stund, att däröfwer deliberera, då det likwäl synes förr hafwa kunnat komma från secrete utskottet. H:r doctorn tar för afgjordt, att lån måste skie, antingen innom eller utom riket, men h:r doctorn kan omöijeligen för sin del häruti decidera, innan secrete utskottet något närmare yttrar sig om rikets behof, och medelst berättande till riksens ständer, om riket till godo niutit, hwad efter förbund med främmande magter thy tillkomma bordt, uppfyller 1 § af dess instruction. En sådan uplysning är för riksens ständer nu nödwändig, och eftersom de då finna sakens beskaffenhet, kunna de med dristighet och trygghet taga sitt beslut, i stället för att sådant nu icke skulle kunna skie utan någon sinnesoro och bekymmer.

Det är icke utan, att man ju kan föreställa sig, det wäxelcoursen som är i kiöpmännernas wåld, desse dagar stiger medan denne saken är före hos riksens ständer; men så är dock sådant endast skrämsel, som aldrig bör kunna wärka på ständer; äfwen så litet, som det bör imponera någon, att wåre och utrikes handlande torde wilja giöra sig angelägna i denna saken och nyttja tillfället till sin fördel. H:r doctorn förmodar därföre, att secrete utskottet till nästa onsdagsplenum utlåter sig i detta ämne så mycket som skie kan. Så mycket kan h:r doctorn in antecessum nämna, att lånet på ett behagligare och anständigare sätt skulle kunna giöras in- än utrikes, i fall det wore lika möijeligt. Dock som det med Guds hielp torde nalkas till frid, och man endast behöfwer wara omtänkt på arméens subsistence, så är h. doctorn icke emot, att något, så mycket som därtill nu kan wara af nöden, lånas utomlands, om det förr än hemma kan erhållas. Men skulle det ock komma an uppå, att af egne tillgångar bispringa riket, är h:r doctorn af hiertat beredwillig, att däruti gå så långt som någon annan.

H:r kyrkoherden Hoffgardt: Om ej mitt minne bedrager mig, så har ett sådant förslag, att låna pengar hos utrikes makt, tillförene blifwit ansedt med plikt. Men därmed må wara huru det will, så hafwa svenska män altid warit måne därom, att icke någon rikets province eller indrätsel skulle pantsättas hos utländningen. Samma ömhet bör ännu hoss oss förspörjas. Och som det nu förefaller ej mindre bedröfweligit än underligt, att höra riket wara i så hårdt betryck, när dock för 6 månader sedan icke war rådeligit, att nämna om sådant, så påstår jag ock i kraft af min riksdagsmannarätt, att få weta, både hwad kriget hittills kåstat, som huru mycket hädanefter behöfwes, jemte flere hit hörande omständigheter; hwarefter man kan uppå så mycket säkrare grund utlåta sig i hufwudmålet.

Herr biskop Benzeltiernas återopade, hwad han tillförene i detta ämnet yttradt. Saken är af största wigt, och har secreta utskottet dröijt därmed tills nu, endast i hopp att finna andre utvägar. Herr biskopen önskar, att ett lån kunde fås utomlands; men ser tillika swårigheten att få det samma verkställt. Det skulle ske i sedlar, contanter eller silfwer. Sedlars förökande skulle göra större dyrhet och högre wäxelcours. Contanter eller silfwer innom riket skulle ofelbart wara det bästa att tillgå, om allenast behöfwet icke wore så pressant; men när man börjar tänka på negotiationerna som härtill skulle fordras, så blir detta expedient både långsamt och owist. Lån innom riket kan sedermera göras, om möjligit är att stoppa utrikeskulden; men som det nu liknar sig till frid, då det icke är försiktigt att wisa någon swaghet, utan stå på egen bottn, så är ett utrikes lån både säkrast och skyndesammast, så ock nu för oss så mycket rådeligare, som det skulle hielpa till att fälla wäxelcoursen, och det är för riket en betydande omständighet, att genom lån hemma i landet rita in en skuld, som genom interesse sig douplerar, och förordsakar dryg bewillning, hwaremot sådane mesurer torde kunna tagas, att riket lätt nog skulle kunna reda sig utur utrikes gäld.

Härmed conformerade sig äfwen herr doctor Lidius.

Herr Doctor Filenius sade sig med mycken aktning för allt hwad nu i denna saken talat blifwit, dock hålla före, att biskoparnes h. doctor Halenii och h:r doctor Benzeltiernas yttrade tankar, närmast lända till rikets wäl. Herr doctorn kunde för ingen del tillstyrka, att all rikets skuld till plena upgifwes. Secrete utskottets instruction säger i 2 §, att sådant upgifwande bör skie enligt lag och utan rikets skada; men i detta fallet tror h. doctorn

det skulle för riket wara skadeligit, så wida det är naturligit, att den man lånar utaf, will också weta omständigheterna. Nu är nödigt, att riket armata manu skaffar sig fred och äfwen tänker på wäxelcoursens fällande. Och i stället för det denne ofelbart skulle stiga genom inrikes lån och dess utremitterande, så faller han genom dragande på summor som redan äro utrikes. Genom Guds nåd skulle sådant lån äfwen snart kunna dragas in, och om ej på detta sättet riket får skyndesam hielp, will h:r doctorn icke swara för dess dryga känning af andra mått och steg.

Herr kyrkoherden Lengren sade sig finna flera betänkeligheter uti de påminnelser han hört göras wid secrete utskottets projecterade penningelån, och de uti memorialerna innehållna andra förslager, hälst h:r kyrkoherden tror, att secrete utskottet som lättare känner dessa sakers sammanhang, än andra därom kunna döma, äfwen på det nogaste betraktat målet, och öfwerwägat skälen pro et contra, innan de skridit till detta extractum protocollii. Och som kronan winner öfwer 100 procent genom det hon slipper remittera ut penningar, och coursen faller genom mindre behof af wäxlar; så samtycker h:r kyrkoherden till secrete utskottets betänkande härutinnan, dock med den erinran, att en sådan negotiation icke går genom köpmans contoir.

Herr probsten Bolmstedt begärte, att hwad h:r doctor Serenius och h:r kyrkoherden Kloth skrifteligen i detta ämne anfördt, måtte i närmare öfwerwägande tagas, då de där andragne skälen torde finnas kraftigare, än de i första påseende synas.

H. probsten medgifwer, att lån behöfs, efter tillståndet är så uselt; men ingalunda bewiljar h. probsten sådant, förr än uptedt blifwer, huru stor skulden är. Sådant skulle wäl tyckas icke wara nog consultum, men när man har all anledning att tro, det utländningen lika fullt wet våra hemligheter, hwarföre skola wi hållas i mörker, som måste widkännas tungan. Och som det är ingen hemlighet, att penningar skola gå ut, så påstår h:r probsten både på sina egna och sina committenters wägnar, at man äfwen får weta behofwets storlek och beskaffenhet, samt angående subsidierne.

Herr probsten Mathesius förklarade sig icke kunna gå in i något penningelån, innan riksens ständer få se med egna ögon vårt beträngda tillstånd, då h:r probsten tror alla wara så öma om riket, och så måne, att det i våra tider ej skall gå under, att penningar anskaffas, om de än ej skulle fås närmare, än i Fetz och Marocco. Men först och främst håller h:r probsten

anständigt för riksens ständer att wisa, det regeringsformens och grundlagarnes handhafwande är dem mäst om hiertat. De hafwa denna riksdag haft wigtiga rådplägingar angående ett bedröfweligit krig, som af deras fullmäktige blifwit börjadt. Detta hafwa riksens ständer redan på något sätt ansedt. Hwad vidare därwid kan blifwa till giörande, wet h:r probsten icke, men önskar, att altsammans måtte, will ej säga beifras, utan med all noghet handteras, och att riksens ständer måtte hitta på, så underrätta de hemmawarande medundersåtare, att vidare missnöije kan förekommas. I anseende härtill lär wara bäst att taga för afgiort hwad regeringsformens 5 §, och 6 § i Hans Kongl. Höghets wår nu warande allernådigste konungs försäkran tydeligen stadga, att wid gärders utskrifwande, samtelige riksens ständer skola få del däraf, och äfwen som det wore alt för illa, om ständernes fullmäktige skulle gå in i något sådant utan principalernes wettskap, så tror ock herr probsten, att brådskan nu icke är så stor, att ju på några dagar kan finnas utwäg, emedan secrete utskottet i annor händelse kunnat förr hinna föredraga saken hos plena. Skulle någon swårighet wara, att utomlands få låna penningar, så skulle den härröra däraf, att man ej kungiorde skulden och dymedelst wisade någon fruktan att ej kunna hela refworna efter ett 3-åra krig.

Herr doctor Celsius förmente frågan nu borde blifwa, om ståndet i dag will afgjöra saken, eller afbida secrete utskottets ytterligare utlåtande. Hwad wäxelcoursen beträffar, så anmärkte herr doctorn att som den icke dirigeras af kronans lån, utan af kiöpmän, så blifwer den likadan, ehwad slut som riksens ständer nu stadna uti, allenast, att lånet icke går igenom de handlandes händer. Om statscontoiret lånar på någon utländsk ort, och summan därifrån transporteras till Pomern, så har det ingen vidare influence på kursen, än att igenom ett sådant penningarnes lyftande ifrån det ena stället till det andra, utremitterandet undwikes, hwilket dock wid betalningen åter existerar, då imedlertid kiöpmän äga samma magt öfwer kursen som tillförene.

Herr superintendenten Lütkekan conformerade sig med herr biskop Benzelstierna och h:r doctor Filenius; men herr kyrkoherden Werander och herr probsten Palmerus i synnerhet med h:r biskop Benzelstierna.

Herr biskop Menander önskade, att hielpemedel kunde finnas inom riket, men befarade, att det då skulle blifwa antingen alt för långsamt eller altför otillräckeligit. Arméen behöfwer speciemynt. 1 000 lod silfwer

skrymer mycket, men om ock flera kunde med tiden bringas tillsammans är saken nu ej därmed hulpen. Herr biskopen tror därför, att riket bäst är betjänt med ett utrikeslån.

Herr biskop Benzelstierna: Jag är icke emot, att secreta utskottet må uppe något vidare härutinnan, men begriper icke att det nu kan ske. Sakernes ställning tillåter det icke. En hvar torde lika fullt finnat. Men att det hos riksens ständer publice documenteras, sker icke utan äfwentyr.

Härmed instämde äfwen herr doctor Hydrén.

Herr biskop Beronius ansåg som afgjordt i sidsta plenum, att riket i dess nu warande belägenhet behöfwer ett lån. Men så bör man dock nu hafwa för ögonen gamla tiders ärfarenhet i sådane saker och besinna, hwad historien i synnerhet i konung Gustaf den 1:stas tid wittnar, om den olägenhet Sverige sig ådragit genom länders pantsättande för penningelån. Imedertid höllt herr biskopen icke obilligt, hwad en del ståndets ledamöter ännu såsom prærequisitum ifrån secreta utskottet äskat, i synnerhet, som det är enligt med dess instruction, då ståndet sedermera så mycket friare öfwer altsammans kan deliberera.

Herr doctor Gadolin hölt tillräckeligt hwad han tillförene i meritis af saken sig yttrat; men dock icke utur vägen, att nu skaffa sig och andra uplysning. Utländskt lån finner h:r doctorn icke kunna wärka på wäxelkursen, när penningarne lyftas ifrån det ena landet till det andra. Icke eller verka subsidierne om de hämtas utomlands och äfwen däruti nyttjas. Men om penningar fås här hemma och sedan remitteras ut, antingen då de äro kronans egna eller lånta af köpmän, så höjjes därigenom kursen. Hwarföre och emedan riket nu behöfwer hafwa penningar där ute, så förekommes genom ett utländskt lån, att wäxelkursen i anledning af ett sådant behof icke blifwer högre än han är.

Högwördigste herr archibiskopen som nu tillika med ståndet fant, att discourserna häröfwer kunde uphöra, föreslog ståndet till proposition, om ståndet bifaller secreta utskottets extractum protocollii angående penningars uplånande? Uppå hwilken fråga om swaret blefwe Ja, skulle därmed betecknas ett sådant bifall; men om det swarades Nej, skulle därmed gifwas tillkänna att ridderskapet och adelens resolution uti dess påskrift bifalles.

Denna proposition gjordes sedan ståndet därtill samtyckt: och som den icke enhälligt besvarades, anstältes däröfwer votering, som så utföll att 31 röster woro Neij och 23 Ja.

I kraft häraf resolverades:

Ståndet bifaller höglofl. ridderskapets och adelens resolution uti påskriften, så att saken hwilar till thess secrete utskottet upgifwit rikets behof, samt project till lånets och hypothequens utfinnande.

Herr doctor Celsius förklarade häruppå, det han högeligen önskar, att samtelige ståndens resolution häröfwer, måtte så snart hinna expedieras, att secrete utskottet till nästa måndags plenum kunde fullgiöra riksens ständers åstundan och beslut i detta wigtiga ämne.

11 §.²⁹⁶ Under öfwerläggning härom utkallades herr doctor Gadolin och då han inkom gaf tillkänna, huruledes 2:ne ledamöter af wälloflige borgareståndet anmodat honom notificera detta ståndet borgareståndets tagne resolution öfwer tulldeputations betänkande angående remitterandet af beswären rörande tulltägt för socker och tobak; hwilket remitterande borgareståndet funnit böra skie till secrete handels- och manufactur- samt tulldeputationerne gemensamt.

²⁹⁶ Någon 10 § finns varken i konceptprotokollet eller i renskriften.

År 1761 den 3 Martii

1 §. Justerades protocollet af den 23 Februarii.

2 §. Notarien Eric Ekholm inlämnade ett skrifteligt memorial, hwaruti han anhåller om återfående af de rättegångshandlingar, som uti protocollet under d:n 19 Februarii 10 § omförmäles. Sedan detta memorial blifwit upläst, befalltes notarien låta Ekholm förstå, att sedan ståndet afgjordt de angelägne mål som woro före, så wille ståndet gifwa Ekholm swar uppå dess begäran.

3 §. Herr probsten doctor Serenius aflämnade Kongl:e Maj:tts nådige utslag under d:n 9 Januarii sidstledne²⁹⁷ uppå ståndets underdåniga skrifvelse,²⁹⁸ angående indragne wederlag.

Högwördigste herr archibiskopen å ståndets wägnar tackade herr doctor Serenius för dess härwid hafde möda, och resolverades, att denne Kongl. Maj:tts nådige resolution kommer att tryckas, på det samtelige consistori-erne och stiften, må theraf ärhålla nödiga exemplar.²⁹⁹

4 §. Uppå giord erinran fant ståndet för godt, att genom en deputation, som anfördes af herr doctor Benzelstierna, låta de öfrige stånden weta uti hwad slut ståndet stadnat angående kongl. commissions handlingar.

5 §. Herr kyrkoherden magister Laihiander inlämnade ett memorial,³⁰⁰ som uplästes angående fabriquers inrättande uti smärre städer i synnerhet uti Finland, med begäran, att secreta handels- och manufacturdeputation måtte updragas, att härom besörja.

²⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 31, bilaga.

²⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 31. Jfr prästeståndets protokoll 28 oktober och 3–4 november 1760.

²⁹⁹ Tryckt som: *Kongl. Maj:tts Nådiga Resolution uppå Präste-Ståndets wid 1751 års Riksdag gjorde och wid innewarande Riksdag förnyade underdånige ansökning, at, i anledning af thes Privilegier, så oförkränkt behålla all then Krono Tionde Spannemål ...*

³⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 235.

Herr kyrkoherden doctor Celsius, såsom ledamot af manufacturcontoret, anförde hwarjehanda till uplysning härwid, och efter någon öfverläggning, bifölls detta memorial, samt skulle recommenderas med ömhet hos de öfrige respective stånden.

6 §. Genom extractum protocollis af d:n 2 i denne månad,³⁰¹ som uplästes, upgifwer secrete utskottet till rikens ständer huru mycket penningar till nu warande behof wore nödigt att utrikes uplåna, samt hwad säkerhet för samma lån kunde afgifwas, med mera.

Herr:r kyrkoherdarne Wikman och Hofgart förmälte sig hafwa önskat, det secrete utskottet, i anledning af de discourser, som uti ståndet öfwer denne sak wid sidsta plenum föreföllo, hade upgifwit rikets skuld, samt hwad riket af främmande magter uti subsidier kan hafwa att fordra: och innan detta blefwe utredt, kunde de icke för sin del samtycka till så stort penningelån, som utgiorde 120 tunnor guld, då riksdalern räknas till 12 d:r, hälst stora penningesummor, och som det säges 400 t:r guld skola förut wara detta kriget påkostade.

Herr kyrkoherden doctor Celsius gjorde någon anmärkning wid det att secrete utskottet förmäler, det lånet nu torde med större swårighet ärhållas, sedan secrete utskottet måst närmare upgifwa behofwet och hwad mera. Herr doctorn trodde, att en sådan af plenis giord requisition icke allenast är billig, så wida plena därtill hafwa full rättighet, utan ock snarare befordra lånets winnande än förswaga, hälst det icke kan wara utländningar obekant, att efter rikets constitution och grundlagar, det är att anse såsom ald-rapåliteligast hwad ständerne sielfwa besluta och fastställa. Och woro det för plena obehageligt att höra, det igenom någon deras lagliga åtgärd, hinder skulle läggas uti de till rikets räddande nödiga anstalter.

Hwad sielfwa saken angår, förmälte herr doctorn sig tro, att riket behöfwer hielp och går in däruti, men aldenstund ibland ridderskapet och adelen finnas generalspersoner och officerare som närmare känna arméens behof och icke lära underlåta, att på det nogaste rafinera saken, så trodde herr doctorn icke wara orådeligt att wänta, till dess man fått höra ridderskapets och adelens yttrande.

³⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 20.

Probstarne h:r doctor Serenius och herr magister Mathesius instämde uti alt detta med h:r doctor Celsius, såsom ock flere af ståndets ledamöter begärte att saken måtte hwila.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att ehuru det enligit riksdagsordningen icke kan wägras, när någon begärer, att en sak må hwila, så wore dock detta närwarande ämnet af den wigt och angelägenhet, att samtelige ståndets ledamöter torde förena sig om det, att afgjöra saken i dag.

Ståndets ledamöter uti secrete utskottet förklarade enhälligt, det saken måtte snart afgjöras, emedan rikets angelägenhet fordrade den möjligaste skyndsamhet.

Herr doctor Celsius med flere anförde, att om ståndet finner för godt, att anmoda secrete utskottet, det alla dess deliberationer gingo ut på, att med Guds hielp skaffa riket frid, medan ständerne äro tillsammans, då ock ett mindre penningelån till arméens nödwändigaste behof torde kunna förslå, så wore man snart färdig att sådant bifalla. Men det som nu mäst gör betänkeligheten, woro det, att man fruktar, det kriget uppå främmande magters persvasioner skall utdragas, och riket därigenom komma uti ett ännu större elände.

Härwid anfördes, det så wäl secrete utskottet ej mindre än hwar rikets inwånare högeligen längtar efter frid, så att man genom den Högstas bistånd, ju förr dess häldre kunde få börja att bota de refwor, som detta olyckeliga kriget åstadkommit; och lärer i följe därpå secrete utskottet icke underlåta, att inrätta sina deliberationer därefter: men man borde tillika wara angelägen om en för riket anständig och nyttig frid. Man kan ock med Guds hielp giöra sig hopp om, att den nu upgifne summan icke hel och hållen behöfwes, såsom man icke heller betalar mera än man efter behofwet upbär; men så fordrar dock försigtigheten, att man uti all händelse har någon fastare grund att bygga på, så att man i det möjligaste må slippa dependera af främmande magters behof och godtycko.

Efter widare öfwerläggning förenade sig ståndet om det, att saken hwilar, men att ståndet för sin del önskar, att plenum i mårgon hålles, på det denne sak utan widare uppskåf må afgjöras, hwilket genom en deputation hos de öfrige stånden anmäletes.

7 §. Uplästes öfwerstens baron Pechlins memorial angående landshöfdingars diarier och resolutionsböcker,³⁰² som till stora särskilte deputation remitterades.

Hwarjemte ståndet sig erindrade, hwad förut angående landshöfdinginstruction blifwit påmint, och resolverades: det må bemälte instruction närmare öfwerses, och fördenskull till justitiæ- samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationerne remitteras.

8 §. Uplästes fiskeriedeputations utdrag af protocollet, under d:n 28 Januarii sidstledne,³⁰³ angående fiskeriemålen's tidigare uptagande och remitterande från urskillningsdeputation.

Ståndet instämde med ridderskapet och adelen som resolverat, att emot den ordning, som är urskillningsdeputation uti dess giöromål förelagd hertill ej kan lämnas bifall.

9 §. Uplästes protocolsutdrag från kongl. rådkammaren af d:n 5 Febr. 1761,³⁰⁴ angående afskrifning på arrendesumman för tullfriheten på utifrån inkommande ståltråd som remitterades till tulldeputation.

10 §. Föredrogs kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande angående kongsladugårdar och kronolägenheter, som äro på arrende upplåtne, innan arrendeåren nu nästa fardag löpa till ända, med förslag, att arrendatorerne behålla dem ett år ännu och ärlägga 25 procents förhöjning af arrendesumman till dess ständerne kunna widtaga någon mera stadgad författning, som bifölls.

11 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, att ehuru bemälte stånd afgjordt saken angående utrikes penninglånet, så har dock borgareståndet, i anseende till de af prästeståndets deputerade anförde omständigheter, resolverat, det plenum i mårgon må hållas. Deputerade recommerade tillika saken angående³⁰⁵ h:r borgmästaren Renhorn.

³⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 306.

³⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskeriedeputationens akter nr 3.

³⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 18.

³⁰⁵ *angåen* i prot.

12 §. Uplästes borgareståndets protocolsutdrag af d:n 23 Februarii sidst-ledne,³⁰⁶ hwaruti bemälte stånd, i anseende till anförde omständigheter anmäler commissarien och borgmästaren Renhorn till fullmagt på heder och rang med borgmästare i Stockholm samt därtill niuta wärkelig befordran wid ledighet, enär han ärhåller³⁰⁷ borgerskapets kallelse, så att han på förslag kan blifwa upförd.

Efter någon discours häröfwer blef detta hwilande till en annan gång.
Ståndet åtskildes.

³⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 29.

³⁰⁷ *arhåller* i prot.

År 1761 den 4 Martii.

1 §. Föredrogs och uplästes å nyo secrete utskottets extractum protocolli af d:n 2 i denne månad³⁰⁸ angående utrikes penningelån.

Härwid förmälte probsten herr doctor Serenius, det han nog är öfwertygad om secrete utskottets wälmening emot riket, wid dess nu trängande behof, men fruktar tillika att secrete utskottet är fördt bakom liuset genom en falsk köpmans räkning. Det woro bekant, huruledes österrikiska huset wid uptagande af ett utrikes penningelån måste sätta redbar pant, nämligen qwicksilfwergrufworne i Schlesien, dem banqueurerne, hwilka lånet aflämnade, dock icke för säker pant antogo förr, än de därom uti parlamentet tillsagt, hwilket ock kom dem till måtta när Schlesien sedermera kom under preusisk magt. Dylika förskrifningar kunna af andre upnegotieras, på samma sätt som konungen i Preusen år 1745 löste in alla Saxens reverser och satte därigenom debitorn i någon swår contribution.

Detta och mera dylikt woro äfwen här till befarande.

Herr doctorn upläste fördenskull dess skrifteligen författade memorial³⁰⁹ om sielfwa saken, och gaf tillkänna, att han därmed wille gå till de öfrige stånden och fick wanlig påskrift.

Uplästes h:r baron Hamiltons memorial öfwer detta ämne;³¹⁰ likaledes h. öfwerstelieutenant Jernfeldts,³¹¹ såsom ock h:r Leijonadlers memoria-ler.³¹²

Öfwerhofpredikanten h. magister Grunnerus ingaf ett af honom skrifteligit författadt memorial,³¹³ som uplästes, med anmälan, att därmed få gå till de öfrige stånden, i hwilken afsikt exemplaren med påskrift tecknades.

Herr öfwerhofpredikanten tillade munteligen, att om det af honom upgifne förslag widtages, så lærer ingen kunna beskylla vår nation för mindre ömhet om våra utewarande medbröder; men tillika lærer hwar och en finna, det riksens ständer warit omtänkte, att icke försätta riket uti för mycken gäld.

³⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 20. Jfr prot. ovan föregående dag.

³⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 387.

³¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 168.

³¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 208.

³¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 249.

³¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 44.

H:r kyrkoherden Wikman: Jag kan icke annat än öma wid det elände, som detta kriget försatt riket uti. Och Gud nåde den, som warit uphofwet därtill, att så mycket blod är utgütit, så många enkor utan män, så många barn faderlösa, och så många fattiga som gå omkring och tigga bröd. Secrete utskottet har rätt uti det som förmäles om swänske mäns beredwillighet, nit och trohet emot fosterlandet, men det synes medföra någon contradiction, när secrete utskottet sedermera säijer, det en allmän notion om menniskliga böijelser, har öfwertygat secrete utskottet om den utwägens osäkerhet och otillräckelighet. Det säges äfwen att ett allmänt påbud om silfrets lefwererande skulle upwäcka oro, men iag tror, att wår nation är mera lydig, än att sådant skulle förorsaka buller. Snarare woro buller och oro till befarande, när det blir kunnigt, att ständerne wilja utrikes låna penningar och sätta rikets inkomster i pant. Man har låtit förmärka någon ömtålighet wid det, att man öfwer denna wigtiga sak begärt någon betänketid; man har fådt en dag, då likwäl riksdagen nu warat 5 månader; och om det behöfts fem månader till att öfwerse saken, så lærer icke wara för mycket att få en dag till att betänka sig på.

Hwad sielfwa saken angår, så will iag gå så långt iag kan. Jag är en fattig karl, och har nödgats låna penningar, för hwilka iag gifwer ränta, men iag har ärft ungefär 100 lod silfwer, som iag hittills conserverat: de samma skola stå till tienst, och twiflar iag icke, att hos mina medborgare finnes lika beredwillighet, att bispringa riket wid dess trängande behof. Och om lån ändteligen skall göras, så torde 1 million riksdaler wara nog, efter den af h:r öfwerhofpredikanten Grunnerus upgifna uträkning, men swårigheten att få låna lærer ses af h:r doctor Serenii memorial.

Herr kyrkoherden Klot gaf tillkänna, det han något wille anmärka wid det, som uti secrete utskottets extractum protocollii förmäles om wäxelcoursens dämpande. Upläste dess memorial och fick påskrift att därmed gå till de öfriga stånden.

Herr probsten magister Bolmstedt förmälte sig hafwa fådt mycken uplysning af herr doctor Serenii memorial, och funno betänkeligit att samtycka till något utrikes penningelån. Dock om nöden wore så stor, som secrete utskottet föregifwer, så kunde lån ske, men med inga andre wilkor, än h. öfwerhåfpredikanten Grunnerus föreslagit, neml. att inga vidare recruter utsändas till arméens förstärkning, samt att secrete utskottet inrättar alla sina deliberationer till frids erhållande medan ständerne nu äro till-

sammans; och hwad angår lånets quantum, will h:r probsten sig däröfwer vidare yttra.

Uplästes h:r secreteraren Wadenstiernas memorial angående detta penn-
ingelån.³¹⁴ Och alldenstund Wadenstierna på ett mindre tjenligt sätt criti-
cerat ett af en ledamot uti presteståndet hos riksens ständer afgifwit mem-
orial, erhindrades af h:r kyrkoherden doctor Celsius, det sådant wore icke
allenast i sig sielft oanständigt utan skulle ock, om sådane obefogade criti-
quer finge aflöpa utan anmärkning, riksens ständer afskräckas, att säija sin
wälmenta tanka, i synnerhet om sådant träffade dem, hwilka icke hafwa
lika färdig dristighet, att säija sina tankar och lika sinnesstyrka att emot-
taga gensäjelser, som den ledamoten hwilken denna gången blifwit criti-
cerad. Herr doctorn trodde fördenskull ståndets ömhet för samtelige dess
ledamöter fordra, att sådant blefwe på ett wärdigt sätt replicerat.

Ståndet instämde härutinnan med herr doctor Celsius, och skulle här-
öfwer en annan gång ytterligare öfwerläggas.

Uplästes h:r baron von Nolkens memorial öfwer förewarande ämne,³¹⁵
och då med öfwerläggningen vidare fortfors, förmälte h:r probsten Hiortz-
berg, att secrete utskottets ledamöter önskat, det saken måtte snart blifwa
afgiord, härrörande däraf att behofwet presserar, och ju förr secrete utskot-
tet får frihet att negotiera därom, ju förr har vår armée att wänta undsätt-
ning. Här är påmint, det secrete utskottet borde inrätta sina deliberationer
till frids erhållande, medan ständerne äro tillsammans. Jag åberopar mig
härwid ståndets samtelige ledamöter uti secrete utskottet, om någon enda
umgås med krigiska ideer. Hwad skulle wäl wara önskeligare, än att frid
kunde erhållas, och det ju förr dess häldre. Men frågan blifwer tillika, huru
operationerne i sådan afsigt böra anställas? Icke går det an att lämna sig på
nåd och onåd i fiendens armar; icke att draga arméen straxt ifrån Pomern;
utan just då när man will hafwa frid och en säker samt för riket i allahanda
afseender anständig frid, så fordras activité och att man med magt och
alfwar griper sig an. Krigsmagten bör sättas i stånd; den fordrar föda, klä-
der, ammunition och mera dylikt. Och ändteligen om Gud ger oss frid, det
wi med hans bistånd arbeta uppå och hoppas få, så böra wi ock tänka på,
huru våra medbröder skola komma hem igen, så att det icke sker nu som

³¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 449.

³¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 290.

wid finska transporten, att så många förgås under kriget, och de som hunno hem woro illa medfarne och eländige; och uti denna mening och ingen annan talar secrete utskottet om krigets fullföljande och slutande. Hwad angår lånets quantum, så är det i anseende till behofwet icke för mycket. Ja, aldenstund icke altsammans uttages på en gång, utan efter hand, som det kan behöfwas; förvaltningen äfwen sättes på så säker fot, att ringaste misstanka om försnillning eller privat winning icke kan hafwa rum, så wore det nu nyttig politique, och skulle ännu närmare för både alierade och fiender utmärka, med hwad alfware wi gripa oss an, om summan wore ännu större.

Herr probsten doctor Wahlborg förklarade, att fäderneslandet och dess räddning wore hufwudändamålet wid desse öfwerläggningar. Om detta ändamål skall winnas, så borde sådane medel och utvägar widtagas, som leda därtill. Desse utvägar böra wara försigtige, moget walde, och i gängse mynt, tillfyllestgörande och skyndesamma. Om utvägar sökes inom riket, befarade h:r doctorn, att någondera om icke flere af desse egenskaper sagnades. Altså och ehuru det äfwen kunde hafwa sina swårigheter att söka lån hos utländningen, så tyckes det dock i jembörelse emot andre upgifne förslager wara det bästa, och önskade fördenskull h:r doctorn, det ståndets ledamöter uti kärlek wille sig härom förena, och om något annat påliteligit expedient kunde af någon upgifwas som hade mindre swårigheter än detta, så wore h:r doctorn äfwen färdig att det samma bifalla.

Herr kyrkoherden doctor Celsius: Man bör icke så mycket förundra sig däröfwer, att en sak af så mycken betydelse som denne, åstadkommer bland riksens ständer någon discussion. Ty oansedt alla hafwa lika nit och wälmening för riket, så kunna de dock hafwa olika tankar om utvägarne till rikets hielpande. Uti fria regementen är alltid sådant till förmodande. Men det wore mer förundranswärdt, om difference uti tankar inom ståndet icke skulle kunna hållas till godo, eller om secrete utskottet skulle tycka besynnerligit wara, och uptaga för en marque af mindre förtroende, om uti ståndens plenis skulle pro et contra raisonerat öfwer de ärender, som secrete utskottet till plenorum skärskådande hemställt. Om sådant icke wore tillåtit, så wore icke heller något ändamål med sakernas hemställande till plena. Icke heller må secrete utskottet öma wid det, att plena begära den kundskap, om sakerne, som de sielfwa pröfwa wara sig nödig. Det slår icke heller felt, att om plena skulle finna för godt uti en eller an-

nan måtto något förordna, så må sådant lända secrete utskottet till efterrättelse. Misstankar, eller discurser om misstankar, må sålunda wara borta från alla sidor.

Hwad sielfwa saken angår, så lærer ingen wara af riksens ständer, ja icke af alla Sweriges inbyggare, som icke önskar ett godt slut på detta plågosamma kriget, och det så snart, att ständerne under deras sammanwaro finge däröfwer hålla tacksäjijlsedag. Sedan det därföre blifwit declarerat, att secrete utskottet med dess deliberationer syftar därpå; meningen om frid icke eller kan wara sådan, att kriget skall twärt afbrytas, utan sökes på ett sätt som är med rikets säkerhet och heder öfwerensstämmande; och arméen nödwändigt bör underhållas så länge ofriden warar, samt sättas i stånd; så måste ock ständerne därtill utfinna utvägar och medel. Jag hade wäl trodt, att sådant skulle kunna ärhållas genom inrikes författningar, men som sådant torde fordra någon längre tidens utdrägt. Det ock torde blifwa för känbart för landet, att straxt utgifwa så stora contributioner, som nu ärfordras, med flere considerationer; så tror iag mig med trygghet och godt samwete kunna bifalla, det utrikes penningelån må göras. Men så wida arméen icke behöfwer recruterar, hwilken recruterung skulle åstadkomma en ännu större brist på folck, och blifwa en odrägelig plåga för allmogen, dessa penningar icke eller komma att användas till något annat än arméens nödwändigaste behof, så tror iag tillika, att en million riksdaler banco wore tillräckelig. Och i händelse man framdeles funne, att mera requirerades, hwilket nödwändigt wisar sig medan riksdagen ännu påstår, så kunna ständerne sig däröfwer efter omständigheterna yttra. Men hwad secrete utskottet förmäler om wäxelcoursens dämpande genom detta penningelån, så finner iag, det torde wäl detta för någon tid influera på wäxelcoursen, men icke längre än penningarne räckte, och blefwe det följakteligen ett palliative, hwaraf man i längden finge känna en swårare sweda; hälst man finner, det kronan tillförene aflåtit capitaler till wäxelcoursens dämpande: private personer hafwa därwid lucrerat: coursen har icke desto mindre rasat, när immerfort nya capitaler icke warit att tillgå.

Herr probsten Meurling förmälte, det rikets tillstånd och nödtorfter öma honom på det närmaste: att han noga gifwit akt på de förslager, som så wäl af andre som ock secrete utskottet blifwit upgifne, men att han ännu saknade ett som torde åtminstone ibland andra kunna nämnas. Det nämligen, att genom subscription af förmögnare handlande och andre som hafwa ca-

pitaller, samla någon penningestock. Herr probsten trodde, att de skulle finnas, som härtill hade både förmögenhet och god wilja; och hade man därwid åtminstone den förmån, att interesstet stadnade uti medborgares händer, utan att däraf rikta utländningen, hwilket sednare ofelbart ökar vår underbalance. Men om detta förslag icke heller skulle kunna widtagas, utan utrikeslån wore oumgängeligen nödigt, så instämde h:r probsten med h:r doctor Celsii yttrande angående uplånet af en million riksdaler, hälst denne summa till de nödwändigaste behof torde wara tillräckelig, och man allenast belastar riket med interesse för en större summa. Herr probsten trodde, att man snarast får saken afhulpen, när man sålunda möter hwarannan på halfwa vägen. Behofwen kunna wara många, men wi hafwa äfwen många inrikes behof, och är det för oss nödigt att hushålla.

Herr kyrkoherden Hoffgardt: Jag har ock warit en bland dem som begärt betänketid öfwer detta wigtiga ämne, och lærer en dag därwid icke kunna säijas wara för lång. Jag måste inför Gud wara ansvarig för mina riksdagsmannagiöromål; jag hade trodt mig hafwa rättighet att begära weta huru sakerne hänga tillhoppa, angående rikets gäld, subsidier och hwad mera, men är uti lika okunnoghet ännu. Jag har icke något misstroende till secrete utskottet, men har icke heller misstroende till mig sielf. Om fördenskull secrete utskottet welat redeligen gifwa oss tillkänna huru sakerne stå, så skulle man med glädje hafwa tackat, och alla missnöijen förswunnit. Men iag är dock icke enweten. Om behofwet är så presserande som det säges, och inga andra utwägar widtagelige, så samtycker iag för min del till en million riksdalers uplåning, med det förbehåll, att secrete utskottet med första upgifwer det iag förut omrördt, och sedan man får se sakernes sammanhang, och ytterligare behof pröfwes nödige, will iag icke wara swår att befalla.

Herr professorn doctor Gadolin: det är oförnekeligit, ständernes plena hafwa rättighet att neka eller samtycka till det som ifrån deras secrete utskott kan blifwa hemställt; altså måste det wara frihet att discourera öfwer det upgifna ämnet; wore icke heller annars något ändamål med hemställandet. Sålunda är det obilligt, att misstroende upfattas öfwer lag likmätiga discourser. Men ändamålet af discourserne är, att saken må bli uplyst, och stånden sig förena om wist slut. Hwad saken angår, så är det otwifwelaktigt, att penningar behöfwes, och det snart, samt i speciemynt; när man icke sielf har eller på annat sätt kan få, så måste man låna, och det antingen in-

rikes eller utrikes. När man icke kan få låna inrikes, så måste man, ehuru det kostar på, wända sig utrikes. Nöden gör här lag.

Hwad angår willkoren, så är räntan nämnd på det sätt, att den icke får öfwerstiga den som wanlig är. Secrete utskottet har härwid icke welat utsetta någon wiss nummer, på det sådant icke må ligga i wägen wid negotiation, och säjjas det ständerne sielfwa utsatt räntan. Umgälderne äro utsatte till en högst en och en half procent för en gång af hela capitalet, och kan iag försäkra, samt åberopar mig samtelige secrete utskottets ledamöter, att det uti secrete utskottets tanka är så precise fastställt, att om lån ej kan ärhållas för sådan procent och sådane umgälder, så blir det icke något lån utaf, och i sådant afseende kan det icke hafwa rum, hwad uti något memorial om flere till 10 procent kan wara omrördt. Hwad angår quantum, så har fuller iag icke suttit uti beredningen, är icke heller militair, att iag så noga kan afmäta behofwet; men bör i det målet tro wederbörande deputation, som omständeligen altsammans upgifwit. Det får iag dock lägga till, att en känd militair person tillika calculerat och instämmer med deputationens uträkning i det nogaste. Här har blifwit talt om någon wiss termin till frids erhållande. Jag nekar icke att det måste verkställas, hwad riksens ständer finna för godt att fastställa, men wet ock tillika, att plena icke kunna gå in uti fastställandet af en sådan tids præscription. Ständernes plena hafwa sielfwa författat 18 § af riksdagsordningen och lära sielfwa den samma efterlefwa. Det går icke an för en af de i kriget deltagande att utsätta precis tid till freds slutande, utan måste man äfwen rätta sig efter de andre. Om man aldeles bryter utaf, så exponerar man sig för allierades rättmätiga hämd, och wore de aldramäst att därwid beklaga, som bo på gräntseorterne. Det är bekant att Ryssland är en af våra allierade och coacturer uti detta krig. Om wi gjorde till krigets slutande något ensidigt steg, torde Finland däröfwer blifwa ett offer, åtminstone skulle Ryssland hafwa rättighet att sådant revangera. Det gör icke till saken att kriget är börjat utan ständernes wettskap; sådant angår icke främmande makter. Det kommer an på ständerne sielfwa, som waldt sådane fullmäktige. Min tanka är fördenskull i följe af alt detta, att simpliciter bifalla secrete utskottets tillstyrkande.

Herr probsten magister Hellberg: Denne öfwerläggning är ej mindre bekymmersam än oförmodad. Det är swårt att betala det wi icke upburit, men swårast, att wi äro tomhändte. Behofwen äro mångfaldige, men kunna

efter min tanka fördelas i 4 classer. Arméén behöfwer föda, beklädning, ammunition, och sold. Till de trenne förre behofwen finnes innom riket tillgång, och kan därtill emploieras vårt löpande mynt, samt följakteligen 3/4:delar dragas af den upgifne summan. Försiktigheten fordrar att se efter, huru detta lån till capital och ränta åter en gång skall betalas. Sådant måste ske antingen med speciemynt eller redbara waror. Det förra hafwa wi icke, och genom det sednare råkar riket uti alt större och större underbalance, till dess det icke mera kan hielpas. Och aldenstund sålunda ett långt mindre lån behöfwes, så torde ock det kunna inrikes erhållas.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att som tiden wore allaredan förfluten och flere ännu återstode, som sig anmält att tala, det wille ständets ledamöter utan widlöftiga deductioner kortteligen säija sin tanka.

Herr biskopen doctor Benzelstierna åberopade sig hwad herr doctor Gadolin anfört, och förklarade kortteligen, att alla hafwa lika nit för fäderneslandet; att secrete utskottets mening icke warit eller kan wara annan, än att plena måge skärskåda saken; att umgälderne wid lånets uptagande icke få gå öfwer 1 1/2 procent; att det högsta årliga interesset, om hela lånsumman skulle uptagas, icke går öfwer 180 000 riksdaler, och att följakteligen 4 à 500 000 riksdaler är en okänd summa; att man gierna wille gå halfwa wägen, men man måste och se på rikets behof, med flere af h:r probsten Hiortzberg anförde considerationer; att desse penningar icke uttagas på en gång utan småningom efter behofwet, samt att interesset icke betalas för mer, än werkeligen är upburit; att ehuru alla önska frid och arbete därpå, så bör man dock tillika wara angelägen om en hederlig och säker frid; att man af andras och egen erfarenhet aldraminst får friden när man för tidigt säger, det man expresse will hafwa honom; att detta utrikes penningelån, kunde sägas wara ett palliative till wäxelcoursens dämpande, då det ensamt och för sig sielf betraktas; men när andre författningar därjemte tages, så bidrager det så mycket mera till ändamålet, som de andre författningarne torde blifwa fruktlöse, om icke man tillika har en utrikes penningestock att bygga på, och så widare.

Herr superintendenten doctor Lutkeman, samt herrar probstane Troilius, Palmerus och Tiburtius conformerade sig med det af herr biskop Benzelstierna och h:r doctor Gadolin war anfördt.

Herr biskopen doctor Halenius tillade, att om en million blifwer tillräckelig så wore det wäl, och anses då öfwerskottet såsom icke lånt, men i

annor händelse och om det skulle behöfwas, så är det nödigt att weta hwarrest man har tillgång.

Herr probsten magister Manquer förklarade, att sedan det wore fastställt, att desse penningar komme att gå genom publique förvaltning, så att privat winst ej wore därwid till befarande: desse penningar icke heller komme att nyttjas till annat, än³¹⁶ arméens yttersta förnödenhet; detta lån kommer att betalas icke efter nu warande cours, utan i samma myntsort som det är tagit och på de terminer som kunna accorderas, så trodde han, att denne utwägen wore den widtageligaste. Onkeligit blifwer wäl det, att interesst till 180 000 riksdaler kommer årligen att betalas efter årligen warande cours, som är en swårighet. Men ett malum necessarium, som dock blifwer drägeligare, än om wi efter nu warande cours skulle förskaffa hela summan som requireras.

Herr probsten nekade fuller icke att det förslaget, som h:r doctor Serenius gifwit om banquen nog fallit honom i tycke, hälst banquen då fådt upbära räntan, och utlänningen ej något däraf profiterat, men den operation torde ock för mycket draga ut på tiden, hälst den icke för några månader tillbakars blifwit påtänt. Umgälderne à 1 1/2 p:t wid lånets anskaffande äro fuller dryga, men det kommer äfwen under namn af malum necessarium.

Herr probsten magister Mathesius anförde, att det förekomme honom nog främmande, att den redofordrande magten, skulle gå in uti ventilation öfwer ett sådant ämne, innan behörig redo wore giord. Allmänheten torde häröfwer upfatta besynnerliga tankar. Dock alldenstund det påstås, att rikets oumgängeliga behof fordrar ett sådant penningelån, så wille h:r probsten därtill samtycka, men icke mer än en million, som kunde användas till arméens understöd. Men om fridsunderhandlingen icke så snart kan komma till verkställighet, så kunna anstalter nu straxt fogas till inrikes ytterligare lån, på det interesst må roullera innom medborgare, och riket icke komma i större underbalance i anseende till utlänningen. För öfrigit wille herr probsten påminna sig, hafwa förut skedt, att änskönt hufwudsaken en gång warit hwilande, så hade dock därmed kunnat ytterligare uppskiutas, enär genom memorialer nova emergentia upkommit. Och ehuruwäl samtelige presterskapet icke blifwa lottlösa uti erläggandet af de contributioner, som nu komma att bewiljas, så torde dock icke kunna nekas,

³¹⁶ an i prot.

det de af andre stånd, i synnerhet bondeståndet, få kännas wid en drygare del; och förmente sålunda herr probsten icke wara orådeligit att dröija, till dess bondeståndet sig ytrat, hälst det ock wore för ståndet i hwarjehanda afseende angelägit, att conservera bondeståndets förtroende.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade, att sedan ståndet i går fastställt, det saken i dag skulle afgöras, och till den ändan hos de öfrige stånden gifwit anledning till det, att plenum i dag skulle hållas, så lærer ståndet finna huru det icke går an, att längre uppskiuta målet, hwarutinnan ståndet äfwen med herr archibiskopen instämde.

Herr kyrkoherden doctor Celsius förklarade, att hwad här wore anført om krigets slutande och fridens tidiga återfäende, icke wore så till förståendes, som skulle altsammans utan föregången negotiation afbrytas, hwarigenom allierade skulle gifwas anledning till missnöije. Det wore bekant, hwad jus gentium om tractaters hållande och mera dylikt dicterade. Men här blifwer frågan hwad rikets rätt, jus politicum och vår närwarande belägenhet tillika dicterade. Om fördenskull casus wore sådan, att våre allierade, oaktadt hwad föreställningar kunna om frid wara giorde, wille continuera med kriget, så kunde å vår sida declareras, det riket icke sådant tål, att våre förbindelser icke kunna sträckas därhän och så vidare.

Herr professorn doctor Gadolin erindrade härwid, att dess mening warit, det man icke ändock kan fixera någon wiss tid, änskönt man skulle giöra sådane declarationer. Utom dess, så akta souveraine magter icke sådant. Vårt rike behöfwer alliancer. Och under det man anställer negotiationer, de måge ske på ett eller annat sätt, så är nödigt, att gifwa negotiationerne styrka genom all möjlig activite, och begärte herr doctorn det högwördigste h:r archibiskopen wille öfwer saken giöra proposition, hwilket sidsta af flere ståndets ledamöter äfwen yrkades.

Herr probsten doctor Serenius anförde, att i händelse bondeståndet afslår detta penningelån och 2:ne stånd stadna emot 2:ne, så lærer bondeståndet uti bewillningsdeputation icke underlåta att säija, det de stånden som bewiljat lånet, få äfwen om dess betalande draga försorg.

Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att discourserne nu torde kunna uphöra; och tiden wore längesedan förfluten, emedan klockan wore 2, samt åtskillige begärt proposition, men som någre ännu anmält sig att tala, hemställte herr archibiskopen, om de wille afstå från sitt anmälade. Samtelige förklarade sig därtill willige i händelse proposition blefwe giord,

hvarförutan åtskillige sig anmälte att tala, om discurserne skulle längre continuera.

Sedan fördenskull ståndet förenat sig om det, att proposition nu måtte göras, samt att proposition skulle blifwa denne: om ståndet bifaller secrete utskottets tillstyrkande om ett utrikes penningelån à 3 millioner riksdaler, så giordes denne proposition af högwördigste herr archibiskopen och blef beswarad med Neij och Ja.

Votering blef sålunda begärad, och tillika förklarad, att om Ja winner så bifalles secrete utskottets betänkande; men om Neij winner, så må låningssumman modifieras.

Herr kyrkoherden doctor Celsius hemställte, att så wida ståndet synes komma öfwerens uti quæstio an, eller att lån må ske, men någon skilljaktighet allenast förmärkes wid lånets quantum, och desse medel, det må blifwa större eller mindre summa, komma att disponeras af kongl. utredningscommission, om icke det tillika kunde afgöras, det någre ledamöter af samtelige stånden wid samma utredningscommission kunde adjungeras, på det ständerne så mycket mera om förvaltningens riktighet måtte blifwa förwissade, och resolverades att häröfwer kunde anställas en särskilt deliberation.

Votering anställdes och befunnos wid sedlarnes öppnande 36 för Ja, och 18 för Neij.

En deputation, som anfördes af herr biskopen doctor Benzelstierna, afgick till de öfrige stånden, att notificera detta af ståndet tagne beslut.

Deputerad berättade wid återkomsten, att de expedierat sitt ärende hos ridderskapet och adelen, men att borgare- och bondestånden warit åtskilde.

År 1761 den 5 Martii

1 §. Under det ståndet samlades ankom en deputation från ridderskapet och adelen anförd af h:r grefwe Gyllenborg, med berättelse, att ridderskapet och adelen samtyckt till secrete utskottets extractum protocollii angående utrikes penningelån. Och alldenstund borgare- och bondestånden³¹⁷ warit allaredan åtskilde, när ståndet i går genom deputation wille notificera

³¹⁷ Bondeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 20.

dess beslut om utrikespenningelånet, så affärdades nu en deputation till berörde stånd uti detta ärendet.

2 §. Herr professorn doctor Hydren, som till genomläsande tagit de rättgångspapper, hwaröfwer notarien Ekholm sedermera formerat quæstion, gaf wid handen, att uti desse handlingar funnes hwarjehanda som icke beqwämligen kunde genom trycket allmänt göras, såsom ock, efter herr biskopen doctor Benzeltiernas berättelse, förloppet af saken wore till någon del stympat. I anledning hwaraf, och som det i åtskilligt afseende kunde wara betänkeligit att låta trycka de protocoller och acter, som angå willfarelser uti religion, hemställte högwördigste herr archibiskopen om icke ståndet funne för godt, att hos cancelliecollegium sådant anmäla: wiljandes herr archibiskopen sielf wid en ledig stund upsätta samma skrifwelse, hwaruti ståndet med tacksäjelse instämde.

3 §. Herr kyrkoherden doctor Celsius påminte ännu ytterligare om det, att ståndet wille på något sätt låta förstå dess missnöije, öfwer den critique, som kongl. secreteraren Wadenstierna formerat, och uti föregående sessions protocoll omförmäles.

Högwördigste herr archibiskopen jemte flere af ståndets ledamöter funno detta wara billigt, såsom det ock förtjente anmärkning, att regerande kongl. personer blefwo med mindre aktning uti sådane memorialer nämde, men höllo tillika före, att man häruti borde med mycken försiktighet gå till väga, och wille man sig öfwer sättet vidare betänka. Herr doctor Celsius hölt före, att sådant kunde ske uti generelle termer och på ett anständigt sätt, genom ett extractum protocoll, hwilket ock herr doctorn sade sig wilja projectera.

4 §. Uplästes ammiralitetsrådet Billbergs memorial,³¹⁸ angående dockebyggnaden i Carlsrona,³¹⁹ som remitterades till secreta utskottet.

5 §. Föredrogs kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkan-
de,³²⁰ angående eftergift på 6 d:r 28 öre silf:mts ränta, till Allhelgona för-

³¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 26.

³¹⁹ Frihetstidens utskottshandlingar, vol. R 3264, nr 67.

³²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 2.

samlings fattighus uti Nykiöping. Ståndet gaf härtill dess bifall, och tackade h. probsten doctor Serenius för dess härwid hafde omsorg till fattighusets bästa.

6 §. Föredrogs riksrådets h. grefwe Bondes memorial, angående en ny öfwersättning af svenska bibelen.³²¹

Högwördigste herr archibiskopen förmälte, och hwarutinnan flere ståndets ledamöter instämde, att äfwen detta är ett bewis af herr riksrådets grefwe Bondes alfvarsamma ömhet icke allenast om litteratur i gemen, utan ock i synnerhet om det som närmast länder till befordrande af Guds ära, och en stadgad kundskap i vår christeliga religion. Ståndet trodde sig äfwen så mycket mer böra nyttja detta tillfälle till ytterligare vinnande af ett så wigtigt ändamål, som anledningen wore gifwen af en så hederlig ledamot af ridderskapet och adelen; och hwarföre ståndet fann godt, att anmoda högwördigste herr archibiskopen, herr riksrådet grefwe Bonde å ståndets vägnar complimentera.

Hwad sielfwa saken angår, så erhindrade sig ståndet att detta warit påtänkt för längre tid tillbakars, samt anstalter i denne afsigt i så måtto fogade, att samtelige både gamla och nya testamentsens böcker ibland rikets consistorier och de prestmän, som härtill pröfwats skickelige, till öfwersättning blifwit utdelte, såsom ock wid denne riksdag sådane öfwersättningar från Calmar stift blifwit till ståndet inlämnade, och h:r doctor Lutkeman nu gaf tillkänna, att något dylikt öfwer uti Gottlands stift wore utarbetat.

Ehuruwäl fördenskull ståndet med fägnad skulle gifwa bifall till det af h:r riksrådet grefwe Bonde gifne förslag, att wisse deputerade kunde utnämnas, som efter gifwen instruction togo detta arbete under händer till sluteligit afgjörande; så trodde dock ståndet, att sådant ännu wore för tidigt, innan man hade öfwer alla bibliska böcker en utarbetad öfwersättning.

Men på det att wid detta angelägna werk må äfwen denna gången läggas alfvarsam hand, och ståndet tillika må kunna gifwa de öfrige stånden tillkänna hurudan ståndets tanka härwid mände wara, så anmodades h:r biskopen doctor Benzelstierna, h:r professorn doctor Hydren, h:r kyrkoherden

³²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 37.

doctor Celsius samt h:r domproben doctor Filenius, att af ståndets protocoller och acter giöra sig underrättade om det, som härwid kan wara tillgiordt, samt projectera ett extractum protocollis, som till de öfrige stånden kan afgå, hwarefter uti ståndets circular kommer att utsättas hwad wid detta arbete vidare blifwer till görandes. Och på det de öfrige stånden i anledning af detta memorial icke måtte taga något förhastat slut, afsändes en deputation, med begäran, det wille de öfrige stånden med sitt utlåtande innehålla till dess presteståndet fådt öfwer detta ärende sig yttra. Och berättade deputerade wid återkomsten, att h:r grefwen och landtmarschalken swarat, det han trodde, att ridderskapet och adelen torde i detta mål gierna willja höra presteståndets utlåtande; men borgare- och bondeståndens talemän hade swarat, att denne sak i desse stånd ännu icke blifwit anmält; hwarwid ståndets notarius gaf tillkänna, att liggare öfwer detta ämne icke ankommit, och lærer sålunda icke heller kommit till borgare- och bondestånden.

Under denne öfwerläggning förmälte och h:r probsten doctor Wahlborg, att för detta lectoren wid gymnasium uti Scara h:r professor Hof, hade de egenskaper, att han wid ett sådant arbete kunde anlitas.

7 §. Uplästes h. öfwerstelieutenant Boijes memorial, angående en ny upplaga af h:r commercerådet Nordencrantzs bok,³²² och stadnade ståndet däröfwer i lika slut som ridderskapet och adelen, att ståndet kan sig icke med detta mål befatta.

8 §. Uplästes äfwen h. assessor Swedenborgs memorial om stora deputations förrättning,³²³ samt h. commercerådet Nordencrantzs swar,³²⁴ jemte den förras anmärkningar wid den sednares till riksens ständer afgifne bok,³²⁵ och fant ståndet wara mindre angelägit, att öfwer desse enskilte twister sig något utlåta.

9 §. Uplästes förteckning öfwer arbetet wid protocolsdeputations andra utskott för Februarii månad.³²⁶

³²² Borgarståndets arkiv, vol. R 1358, nr 77.

³²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 919.

³²⁴ Ibid.

³²⁵ Ibid.

³²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 3.

År 1761 den 9 Martii

1 §. Justerades protocollet af d:n 26 Februarii sidstledne.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen inlämnade någon utarbetning, som secreteraren Sahlstedt giordt wid swenska psalmboken, jemte dess memorial som uplästes.³²⁷

Likaledes aflämnade h. biskopen doctor Halenius något som h. probsten Luth i detta ämne utarbetat.

Detta remitterades till ståndets deputerade; och resolverades tillika, att uti det extracto protocollii som kommer att afgå till de öfrige stånden angående bibelversion, skall äfwen förmälas, det ståndet är omtänkt på någon förbättring af swenska psalmboken.

3 §. Föredrogs secreta deputations betänkande, angående capitum familiarum riksdagsmannarättighet.³²⁸

Högwördigste herr archibiskopen förmälte härwid, att ehuruwäl ridderskapet och adelen, som ock påskriften å löparen utwiste, resolverat, det denna sak må remitteras till stora deputation, så hade dock h. landtmarschalken gifwit tillkänna, att ridderskapet och adelen sielfwa önskat, det må saken utan ytterligare remitterande, in plenis afgiöras. Och som detta ärende något närmare rörer ridderskapets och adelens privilegier därwid komma att omröras, så skulle ock bemälte stånd räkna för en wänskap af de öfrige stånden, om ridderskapet och adelen finge först utlåta sig, hwilket utlåtande torde skola blifwa sådant, att så wäl rikets tjenst, som capitum-rättighet därwid skulle observeras.

Härwid anmärktes, att owist wore, huru wida detta är ridderskapet och adelens enhällige önskan; att borgareståndets extractum protocollii uti detta ämne, som ock nu uplästes,³²⁹ kan gifwa ridderskapet och adelen tillräckelig anledning att företaga saken å nyo, och att widare öfwerläggning behöfdes, hwilketdera wore bättre, att remittera saken till stora deputation eller afgiöra den samma in plenis, hwilket sednare äfwen af borgareståndet blifwit föreslagit.

³²⁷ Tryckt 1771 som: *Betänkande om swenska psalmbokens förbättring.*

³²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 3. Även 12 mars.

³²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 25.

Däremot anfördes, att ståndet till förene resolverat, det denne sak till secreta deputation skulle remitteras; att det torde medföra mindre anständighet, att den ena deputation skulle öfwerse den andras arbete, samt att saken ändock sluteligen skulle in plenis afgiöras, och wore sålunda genare wäg, att den straxt företages in plenis, hälst det wore att förmoda, det secreta deputation in meritis anfördt, hwad som borde anföras och kunde tjena ständerne till nödig uplysning.

Härwid erindrades åter, att hwad angår ståndets förra resolution och remitterandet till secreta deputation, så war den stora deputation då icke satt, och är det wäl sant, att den ena deputation icke beqwämligen kan öfwerse den andras arbeten, när frågan är om de wid riksdagar wanliga deputationer; men här wore nu frågan om remissen till en extraordinarie, särskilt och stor deputation, som består af många ledamöter af alla stånden, och egentligen har att giöra med quæstiones legis. Och skulle utom dess blifwa obehageligt præjudicat, om de öfrige stånden skulle gifwa ett eller annat stånd anledning att gå ifrån dess förra beslut.

Efter flere dylike discourser, lät ståndet sig föreläsas secreta deputations betänkande öfwer denna sak.

4 §. Under dess ankom deputation från ridderskapet och adelen, anförd af h. grefwe Lewenhaupt, som aflämnade ett extractum protocollii från ridderskapet och adelen, samt bemälte stånds yttrande öfwer bondeståndets extractum protocollii angående penningelånet; och anmälte tillika deputerade, att i händelse ståndet wille instämman med ridderskapets och adelens yttrande uti swaret på bondeståndets extractum protocollii, det wille äfwen ståndet låta en deputation afgå till nyssnämde stånd och giöra en sådan föreställning, som sakens wigt fordrade.

Sedan deputation uti kyrkan afrädt, uplästes å nyo nyssnämde bondeståndets extractum protocollii af d:n 4 Martii sidstledne, hwaröfwer ridderskapet och adelen resolverat, att ridderskapet och adelen förblifwer wid dess öfwer secreta utskottets extractum protocollii d:n 2 Martii tagne beslut; och efter någon öfwerläggning fant ståndet för godt att bifalla ridderskapet och adelens yttrande, som straxt skrefs på löparen. Och hwad deputation angick till bondeståndet, höllt h:r doctor Celsius med flere ståndets ledamöter, det wara angelägit i hwarjehanda afseende, att genom tjenlige föreställningar förmå bondeståndet till bifall härutinnan, hwarwid h:r

probsten Meurling tillade, att detta icke allenast befordrade sakens skyn-desamma expedition, emedan bondeståndets ledamöter uti expeditionen deputation därwid giordt swårighet, utan ock röijde ur wägen de hinder, som bondeståndet wid bewillningar och dylikt torde anföra.

Detta blef bifallit men på det sätt, att ståndets deputation icke går gemensamt med ridderskapets och adelens, utan särskilt, på det ordförande wid ståndets deputation så mycket bättre må hafwa tillfalle att giöra de föreställningar, som pröfwas nödige, hwarom h. biskopen doctor Benzeltierna, som anmodades att anföra deputation, af ståndet instruerades.

Löparen aflämnades till ridderskapets och adelens deputerade, och gafs tillika tillkänna, att ståndet genom särskilt deputation wille beskicka bondeståndet, hwilken deputation ock något därefter afgick.

5 §. Uplästes emedlertid förteckning från urskillningsdeputation öfwer mål, som dels blifwit antagne och till wederbörande deputationer remitterade, dels afslagne.³³⁰

6 §. Sedan deputerade återkommit, continuerades med upläsandet af secreta deputations betänkande angående capitum-quæstion,³³¹ hwarefter uppå åtskilligas begäran, denne sak blef hwilande till en annan gång.

7 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande af d:n 20 Februarii sidstledne,³³² hwaruti tillstyrkes, det må historiæ naturalis professorn i Lund och directuren öfwer plantagerne i Skåne h:r Eric Gustaf Liedbeck i anseende till anförde skiäl och omständigheter, såsom en personelle tillökning uti dess lön och resepenningar, af manufacturfonden åtniuta 600 d:r silf:mt till nästa riksdag.

Herr kyrkoherden doctor Celsius förmälte, det h. professor Liedbeck så mycket mer förtjenar reflexion och upmuntran, som han med så utmärkt slit och besynnerlig insigt wårdat det honom updragne och för riket angelägna hushållningsmål, hwarutinnan flere af ståndets ledamöter i synnerhet af Lunds stift instämde.

³³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 3 respektive 4.

³³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 3. Även 12 mars.

³³² Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 1. Även 16 april.

Detta betänkande blef sålunda uppå giord proposition bifallit, men h. biskopen doctor Benzelstierna gjorde därwid den erindran, att när deputation tillika förmåler, det må Liedbeck lämnas tillstånd, att låta förrätta dess publique föreläsningar, igenom en redan antagen adjunct, det bör dock samma adjunct icke af Liedbeck sielf få constitueras, utan på sätt som academiens constitutioner om vicariers förordnande föreskrifwer.

8 §. Uplästes ridderskapets och adelens extractum protocolli under d:n 5 Martii³³³ af innehåll, det må secrete utskottet anmodas, att till den 12 i denne månad, enligt dess instruction till riksens ständer upgifwa en utförlig och omständelig berättelse om de öfrige herrar riksens råd, som tillstyrkt närwarande krig, som likwäl uppskiöts till en annan gång, aldenstund tiden nu war förliden.

³³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 11.

År 1761 den 12 Martii

1 §. Justerades protocollet af d:n 3, 4, 5 och 9 Martii.

2 §. Justerades brefwet till kongl. cancelliecollegium, angående frihet att trycka rättegångsacter uti religionsmål.

Herr professorn doctor Gadolin, hemställte, om icke wore rådeligare och i wist afseende mera eftertryckeligit, om ståndet, af desse wäl sammanfattade ingredientier formerade ett extractum protocolli, hwarmed man kunde gå till de öfrige stånden och winna deras bifall till ett förordnande, som sedermera så wäl af kongl. cancelliecollegium bör i akt tagas, som andre de där med censur kunna hafwa att syssla, och wore det så mycket mer att förmoda, det de öfrige stånden skulle sådant bifalla, som man påminner sig, det de wid ett wist tillfälle under sidstledne riksdag om all ömhet wid religions wård ståndet försäkrat, och hwarom de äfwen nu kunde wänligen erindras.

Herr probsten magister Matthesius hölt före, att detta beqwämligen kan remedieras, när stora särskilta deputation, enligit dess instruction kommer att reglera hwad tryckfriheten kan angå.

Men anfördes däremot, att denna ståndets skrifwelse, egenteligen angår den specielle händelse, som nu angående Malmstedt förekommit, ehuru man tillika funnit nödigt att anföra de considerationer, som i gemen för tjena upmärksamhet, men detta hindrar icke, att ju så wäl stora deputation kan taga dess författning, som ock ståndet därwid på sådant sätt lägga handen, som sakernes wigt och granlagenhet fordra.

3 §. Justerades äfwen ståndets underdåniga utlåtande till Kongl. Maj:tt angående assessorskan Kampbells ansökning.

4 §. Herr probsten doctor Serenius ingaf ett memorial,³³⁴ som uplästes, hwaruti bemälte herr doctor anhåller så om ståndets, som samtelige riksens ständers protection i anseende till den obefogade critique hwarmed h. secreteraren Wadenstierna uti dess memorial,³³⁵ h:r doctor Serenius bemött.

³³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 380.

³³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 449. Jfr prot. ovan 4 mars.

Bägge memorialerne neml:n herr doctor Serenii af d:n 3 Martii och Wadensstiernas af d:n 4 ejusdem uplästes å nyo. Uplästes äfwen det protocollsutdrag, som h. kyrkoherden doctor Celsius i detta ämne projecterat. Och instämde samtelige ståndets ledamöter uti det, att det är obehageligt samt mindre anständigt, det riksdagsmän på ett sådant sätt hwarandra criticera, hwilket äfwen ständerne genom riksdagsordningens 22 och 23 §§ welat förekomma. Ståndet fant ock billigt wara, det en dess ledamot borde få häröfwer en anständig reparation, hälst sådant rörde ståndet i gemen och samtelige dess ledamöter; men öfwer sielfwa sättet yppades någon skiljaktighet, emedan det å ena sidan wore till befarande, att någon mera eld uptändes stånden emellan, om ståndet genom extractum protocolli detta ressen terade, ehuru samma extract befants wara författat uti generelle och alfwarsamme termer, men tillika å andra sidan fordrades att denne reparation blefwe swarande emot en critique som publice war formerad. Icke heller fant ståndet något ändamål med det, att desse memorialer skulle till secreta utskottet remitteras, som af någre föreslogs, och berättades wara af borgareståndet beslutit.

Efter vidare öfwerläggning förenade sig ståndet om det, att det af h:r doctor Celsius projecterade och nu justerade extractum protocolli renskrifwes, och anmodades högwördigste herr archibiskopen, att wid nästa herrar talemäns³³⁶ sammanträde, det samma, jemte det i dag af h:r doctor Serenius afgifne memorial, till herr grefwen och landmarschalken aflämnas, med förmälan, det ståndet funnit sig föranlåtut, att låta till höglöfl. ridderskapet och adelen ett sådant protocollsutdrag afgå; men som ståndet tillika gerna undgår det, hwaraf i minsta måtto kan tagas anledning till collision stånd emellan, så will ståndet lämna till h:r grefwen och landmarschalkens wisa ompröfwande, att uti näst därpå följande pleno, antingen låta upläsa samma extractum protocolli, eller ock publice på riddarhuset göra en sådan föreställning, att först hwad nu händt kan wara reparerat, och man äfwen för framtiden kan wara befriad för få oanständiga attacker.

5 §. Herr probsten magister Alin förmälte h:r professor Liedbecks ödmjukaste tacksäjelse för den ynnest, han åtniutit, och anhölt å bemälte h:r professors wägnar, det behagade ståndet wid tillfälle, då någon deputation

³³⁶ *talemans* i prot.

afgår till de öfrige respective stånden, till skyndesamt företagande recom-mendera Liedbecks sak, emedan han till plantagernes bewakande har nö-digt att resa härifrån, som af ståndet bifölls.

6 §. Föredrogs å nyo secreta deputations betänkande³³⁷ angående capitum familiarum riksdagsmannarätt, och föreställte därwid högwördigste herr archibiskopen, det torde ståndet för denna gången allena blifwa wid den frågan, om saken in plenis skall straxt afgiöras eller förut till stora deputa-tion remitteras, utan att nu gå in uti sielfwa merita caussæ?, hwarmed ock ståndet instämde.

Då fördenskull detta togs uti öfwerwägande, förmälte h:r kyrkoherden magister Wikman, wara bäst, att förblifwa wid ridderskapets och adelens påskrift. De hafwa ansedt saken såsom den där rörer deras privilegier, och synes sålunda billigt, att man fogar sig efter dem, hwilken wänlighet och agtning ståndet en annan gång torde af ridderskapet och adelen skiäligen wänta. Utom dess förefaller här en omständighet af mycken wigt och bör utredas, den secreta deputation aldeles gådt förbi, nemligen, att riksens råd icke communicerat saken med Hans Kongl. Maj:tt förr, än den war i rådet afgjord och till underskrift färdig. Det torde härwid af någon inwändas, att Kongl. Maj:tt icke warit uti rådet personligen närwarande; men detta in-kast förfaller när man eftersinnar hwad regeringsformens 19 § föreskrifwer, nämligen, att då något angelägit mål förekommer, så låter Kongl. Maj:tt alla här tillstädes warande riksens råd sammankalla, om sådane angelägne ärender att rådgiöra och sluta. Och alldenstund detta ärendet war angelägit, så wida det å ena sidan rörde ridderskapet och adelens privilegier, men på den andra rikets tjenst af officerarne wid arméen under sielfwa krigslågan, så synes underligit wara, att Hans Kongl. Maj:tt icke blifwit förut därom prævenerad, till att kalla hela rådet tillsammans och äfwen sielf wara till-städes, såsom det ock förefaller besynnerligit, att icke hela rådet utan al-lenast några underskrifwit expedition som afgeck till commenderande ge-neralen i Pomern. Secreta deputation har wäl afgjordt målet till någon del, men utom det, att den stora deputation icke war ännu förordnad, då capita-saken till secreta deputation blef remitterad, så har sedermera ett novum emergens existerat; instruction är gifwen åt stora deputation att skärskåda

³³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 3. Jfr prot. ovan 9 mars.

hwad som angår ståndsprivilegier, förefallande quæstiones legis, samt brott emot grundlagarne, af hwilket altsammans will slutas, det denna sak till stora deputation bör remitteras.

Herr probsten Manquer förklarade, att ehuruwäl secreta deputation utredt, hwad som hörer till capitum rättighet att wara tillstädes wid riksdagar, hwilken omständighet nu torde ytterligare in plenis kunna afgjöras; så wore dock det som angår Kongl. Maj:ts underskrift en annan och därjemte wigtig quæstion, som äfwen borde komma under ventilation, och som den samma egenteligen hörer till stora deputation, så synes däraf följa, att saken till sidst nämde deputation bör remitteras.

Herr kyrkoherden Hoffgardt instämde härmed och tillade, att ehuruwäl secreta deputation med all sorgfällighet lagt handen wid saken; så har den dock allenast hördt den ena parten, nämligen hwad som står uti rådsprotocollerne.³³⁸ Det synes äfwen, att den andra parten bör höras, och det kan bäst ske uti den stora deputation, hwarest en stor del af de från Pomern hemkomne capita äro ledamöter.

Herr probsten Hiortsberg hölt före, att man icke beqwämligen kan lämna den ena deputation jurisdiction öfwer den andra. Här wore wäl på ena sidan privilegier, men tillika å den andra rikets tillbörliga tjenst att öfwerwäga, och wore det onekeligit, efter h:r probstens tanka, att ståndet inom sig sielft kan med mera frihet öfwer desse saker discourera, än uti den stora deputation, hwarest ett dubbelt antal ledamöter af ridderskapet och adelen är närwarande.

Herr biskopen doctor Beronius förklarade, att när man anser denne sak hwad dess merita angår, så har den med privilegier mycken gemenskap och bör försiktigt handteras. Det gäller nu ridderskapet och adelens privilegier, men kan en annan gång röra presteståndets. Stora deputations instruction säger att wissa mål skola gå dit och däribland kan äfwen detta räknas, hälst ock härwid förekommer en quæstio legis.

Herr probsten doctor Wahlborg förmälte sig såsom ledamot uti secreta deputation ifrån början till slut med mycken sorgfällighet hafwa handterat denna sak; att saken under mera stillhet kan uti ståndet afgjöras, än uti stora deputation; att af ett sådant remitterande synes följa, det den ena de-

³³⁸ Bilagor till stora deputationens betänkande i Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 3.

putation skulle sättas öfwer den andra; att ibland ridderskapet och adelens ledamöter i stora deputation äro en stor del capita som kommit från Pomern, hwilka icke beqwämligen kunna wara domare uti egen sak; och ändteligen att detta icke egenteliga och allena är privilegii-sak, emedan hwar och en officerare har med ed bundit sig wid krigsarticlarne, som noga utstaka hwars och ens skyldighet wid tjenstens förrättande.

Herr biskopen doctor Halenius förklarade korteligen, det han är af den tanka, att denne sak må i plenis afgiöras, och det af de skiäl, som redan äro nämde, och ännu flere kunde anföras. Herr biskopen omrörde allenast huru långsamt det går med sakerne uti stora deputation; deliberationerne äro därstädes så mycket widlöftigare, som deputation består af många personer: och under dess hindras alla andre deputationer uti deras arbeten. Saken är ock nu utarbetad så att den med all beqwämlighet kan in plenis afgiöras; och wore det fördenskull allenast en omgång, att den samma ytterligare remittera.

Herr probsten Palmerus conformerade sig härmed, tilläggandes, att ett sådant remitterande strider så wäl emot all praxis, som riksdagsordningens 14 §.

Herr probsten doctor Serenius förmälte, att då man sins emellan jemförer skiälen å ömse sidor, så lära de befinnas wara öfwerwägande, som styrka till det, att saken remitteras till stora deputation. Här är å ena sidan nämnt, att h:r landtmarschalken³³⁹ gifwit tillkänna, det ridderskapet och adelen önskar att saken måtte in plenis afgiöras; men wi se ju af påskriften, att ridderskapet och adelen remitterat saken till stora deputation.

Här säges, att den ena deputation skulle sättas öfwer den andra, men här är ju något, hwaröfwer secreta deputation sig icke yttrat; ty först har h:r probsten Manquer nämt något angående konungens underskrift, som nödwändigt bör komma under ständernes bepröfwande. Och för det andra så böra orden så wäl i riksdagsordningen som adelens privilegier så modifieras eller förklaras, att lagen för framtiden blir tydlig, på det icke en dylik willerwalla må existera som denna gången. På den andra sidan är det onekeligit, att här handlas om ståndsprivilegier. De böra granskas, men på det ställe där ridderskapet och adelen äro närwarande. Sådant böra wi icke afslå dem. Det kan en annan gång hända oss det samma. Wi weta med

³³⁹ *landtmarschaken* i prot.

hwad afwundsiuka ridderskapet och adelen anser det, att de af preteståndet innehafwa säterier, och om därom skulle blifwa quæstion, så är nödigt att hafwa wänner.

Härmed conformerade sig h:r probsten Bolmstedt och h:r kyrkoherden Wikman.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hölt före, att hwad angår den casus specialis, som denne gången existerat, i det en del capita familiarum blifwit förbudne att biwista riksdagen, så har den samma, enligt ständers förordnande, af secreta deputation blifwit uptagen och skärskådad. Men en annan quæstion är, hurudan capitum-rätt, relative till rikets tjenst hädanefter skall blifwa; och som detta rörer privilegier, formerar en quæstionem legis, och har sitt afseende icke på det förbigångna, utan tillkommande så är det naturligast, att sådant uti stora deputation skärskådas; och att äfwen detta är ridderskapets och adelens önskan, kan slutas af deras påminnelser därom wid tillfälle af deputationer till de andre stånden. De af h:r doctor Serenius anförde skiäl äro goda, ty hwad som nu händt ridderskapet och adelen kan en annan gång hända oss.

Herr öfwerhåfpredikanten Grunnerus instämde häruti, och anmärkte tillika, det secreta deputation gådt något förbi, som herr öfwerhåfpredikanten förbehöllt sig få nämna, då sielfwa saken kommer att företagas.

H:r kyrkoherden magister Alm sade sig anmärkt det discusserne synas så falla, som skulle secreta deputation antingen rifwit åt sig något, som den icke tillkommit, eller ock med mindre fullständighet handterat saken, men att sauvera deputations heder, och till nödig uplysning borde h:r kyrkoherden erinra, att riksens ständer, genom extractum protocolli från deras expeditionsdeputation, anbefallt secreta deputation, att icke allenast skiärskåda den nu upkomne quæstion om capitum riksdagsmannarätt, i anledning af de för detta gjorde lagar, utan ock bepröfwa, om samma lagar för framtiden äro tillräckelige och sålunda öfwer altsammans sig utlåta.

Och hwad det angår, att secreta deputation skall wid denne quæstion hafwa gådt förbi något, som behöfwer närmare granskning, så borde herr kyrkoherden gifwa wid handen, att secreta deputation både öfwer detta och mera dylikt giordt dess anmärkningar, samt utställt de samma till förklaring, och lærer deputation icke underlåta, att i sinom tid öfwer altsammans till riksens ständer afgifwa dess yttrande.

Herr professor Gadolin förmälte, att man wid denna sak bör se efter hwad riksdagsordningen och den därpå grundade praxis utstakar. Onekeligt är att saken så hänger tillsammans, som h:r kyrkoherden Alm berättat, så att secreta deputation i det målet icke det minsta kan tillwitas; men ehuru riksens ständer sedermera giordt en generelle författning om de saker, som röra ståndsprivilegier och de quæstiones legis, som kunna existera, och sagt att sådant bör af stora deputation skiärskådas, så är dock ständernes särskilte förordnande om denne casu speciali att anse såsom en exception ifrån den generelle författningen, ty annars skulle ständerna straxt eller i och med det samma som stora deputation förordnades, hafwa sagt att capita-saken skulle dit remitteras, och då hade secreta deputation icke behöft uppehålla sig med denna sakens skärskådande och det så länge, att deputation fant sig föranlåten genom extractum protocoll;³⁴⁰ gifwa ständerne tillkänna orsaken till drögsålet. Utom dess stadgar riksdagsordningens 16 § tydeligen, att i händelse några påminnelser eller så kallade nova emergentia upkommo, som under upläsandet tyckas böra tagas af deputation i öfwerwägande, så remitteras saken tillbakars till deputation att där öfwerses. Ehuruwäl nu h:r kyrkoherden Alm äfwen i denna del gifwit uplysning, och förklarar, det secreta deputation icke lærer underlåta att bepröfwa och till ständerne upgifwa hwad i gemen kan wara att anmärka wid de omständigheter som äro af en del ståndets ledamöter omnämde, och sägas wara af deputation förbigångne; så må den delen, om ytterligare remiss pröfwas nödig, till secreta deputation åter remitteras, såsom aldeles skildt ifrån capita quæstion; men sielfwa denna quæstion, som nu mera icke behöfwer vidare utredning, uti plenis afgiöras; och begärte h:r doctorn öfwer saken proposition.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde uti det, hwad af h:r kyrkoherden Alm och h:r professor Gadolin war anført, med tillägning, att med remissen till stora deputation nu mera icke wore något ändamål, så wida plena hade af secreta deputations betänkande all uplysning som erfordrades, som ock erforderlige acter, deputations betänkande bifogade; att ridderskapet och adelen wid sakens utredande icke blifwit hörde kan ej säijas, emedan de hafwa sine ledamöter uti secreta deputation, och har utom dess sidstnämde deputation, som af betänkandet ses, noga examinerat saken på

³⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 2.

ömse sidor. Riksdagen har redan stådt nog länge, och wore det efter herr biskopens tanka högstbetänkeligit, att genom sakers remitterande gifwa anledning till vidare utdrägt.

Härmed conformerade sig h:r superintendenten doctor Lütke-man, samt h.h.:rar probstarne Werander, Lidius, Alin och Almquist, af hwilka en del sig anmält att tala i saken, men wille därifrån afstå, om ståndet nu finge proposition.

Uppå högwördigste herr archibiskopens hemställan och gjorde proposition, förenade sig större delen af ståndets ledamöter om den resolution att ståndet håller före bäst wara, det denne sak in plenis afgiöres; men som höglofl. ridderskapets och adelens privilegier härwid omröras, will ståndet afbida ridderskapets och adelens yttrande, då sedermera ståndet icke underlåter, att behörigen öfwerwäga hwad saken wiget och angelägenhet fordrar. H.h.:rar biskoparne Engström och Beronius, h:r doctor Celsius, h.h.:rar probstarne Mathesius, Bolmstedt och Ziebét, samt h. kyrkoherden Hoffgardt förklarade sig icke kunna wara af samma tanka.

7 §. Under föregående öfwerläggning, ankom en deputation från ridderskapet och adelen, anförd af hofmarskalken h. grefwe Bielke, som anmälte, det wille ståndet till afgiörande företaga ridderskapets och adelens extractum protocoll angående de öfrige herrar riksens råd, som styrkt till deltagande uti kriget, såsom ock saken angående capitum familiarum riksdagsmannarätt. Hwarjemte deputerade gåfwo tillkänna, det ridderskapet och adelen för sin del utsatt rådsval till lördagen.

Sedan fördenskull ståndet uppå giord proposition bifallit detta sidsta, så afgick en deputation till ridderskapet och adelen med berättelse, att ståndet äfwen bifallit det rådsval sker om lördag, samt att ståndet afgjordt saken om capita. Hwarjemte deputerade anmodades, att till företagande recommendera secreta handels- och manufacturdeputations betänkande angående h:r professor Liedbeck,³⁴¹ samt kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande angående Allhelgona församlings fattighus.

³⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 1.

8 §. Föredrogs å nyo ridderskapets och adelens extractum protocolli af d:n 5 Martii,³⁴² angående de öfrige h.h.:rar riksråden som styrkt till deltagande uti kriget.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte härwid, att ehuruwäl h. archibiskopen hade sig bekant, att mindre secreta deputation med all möjlig skyndsamhet arbetar uti denne sak, så att secreta utskottet lærer med det första i denne del upfylla riksens ständers önskan, så lærer ståndet, sedan ridderskapet och adelen väckt denne quæstion, sig skola utlåta. Men som den af ridderskapet och adelen för secreta utskottet utsatte tiden i dag löper till ända, så torde ståndet finna för godt, att bifalla ridderskapets och adelens extractum protocolli på det sätt, att secreta utskottet med aldräförsta som ske kan, till riksens ständer inkommer med den omförmälte berättelsen.

Härwid hade icke ståndet något att påminna, men erindrades, det åtskillige memorialer woro till ståndet inkomne som rörde detta ämne och fördenskull nu borde upläsas.

Detta bifölls och uplästes sålunda h. major Ruthenskölds, h. Ehrenstolpes, h. baron Knorrings, och h. capitain Lagersverds memorialer.³⁴³

I anledning af h. Ehrenstolpes memorial, upkom någon fråga, om icke Hans Kongl. Maj:ttts eget votum uti saken angående deltagande uti kriget äfwen borde till riksens ständer upgifwas.

Häröfwer blef någon öfwerläggning, men som sessionstiden war förfluten, upsköts med ståndets utlåtande öfwer ridderskapets och adelens extractum protocolli till nästa session.

Upsköts äfwen med afgjörandet angående h. borgmästaren Renhorn hwarom borgareståndet genom deputerade hade påmint.

³⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 11.

³⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 78, 222, 233; R 911, nr 358. Tryckta i *RAP* 20, bil. 57, 58, 60, 62.

År 1761 den 13 Martii

1 §. Högwördigste herr archibiskopen och taleman gaf tillkänna, att alldenstund på riddarhuset sig yppat någon quæstion om råselectorer, hwaröfwer omsider votering blifwit anställd, och ridderskapet och adelen i följe af denne quæstion utsatt plenum till i dag, så hade ock h:r archibiskopen tillika med borgare- och bondeståndens talemän, uppå erhållen beskickning af h:r grefwen och landtmarschalken låtit slå an till plenum, hålst ståndet, om andre ärender icke skulle förefalla, kan fortfara med öfwerseendet af dess allmänna beswär.

2 §. Föredrogs å nyo samt uplästes borgareståndets extractum protocollii angående h:r borgmästaren och commissarien Renhorn.³⁴⁴

Därwid förmälte h:r probsten Meurling, det han uti denne sak har ingen particulair del, och kan så mycket mindre sägas giöra något af wänskap eller hat, som han icke mer än till ansiktet och det nu nyligen känner h:r borgmästaren Renhorn.

H:r probsten wille därföre yttra sig eftersom han finner sakens beskaffenhet wara och egit samwetes öfvertygelse fordra. Herr probsten wille medgifwa, att om h:r borgmästaren Renhorn framför andre wisat någon besynnerlig nit till riksens tjenst, så torde ock någon förmon honom wederfaras, men herr probsten trodde tillika, att om här syftades på någon tjenst som Renhorn giordt wid sidsta riksdag, så hade han därföre blifwit rikeliga belönt, och önskade herr probsten, att den Högste nådeligen wille afwända sådant, samt förskona riket för så både bedröfweliga och kostsamma tjensters belönande. Widare kunde herr probsten icke annat se, än att härigenom skedde inbrått så wäl uti de höga rättigheter, som Kongl. Maj:tt uti grundlagarne äro förbehållne, som Stockholms stads borgerskaps friheter. Och om detta bifalles, så öppnas därigenom dörren för flere, att söka ständers recommendationer, hwarigenom gemenligen skier, att andre blifwa præjudicerade, såsom man ock af ett inkommit memorial förnimmer, huruledes en borgareståndets ledamot med en trefwande penna plaiderar för advocatfiscalen Grevesmöhlen, utan att besinna, det andre därigenom præjudiceras. Herr probsten förklarade fördenskull sluteligen bäst wara, det hwar och en beflitar sig om dygd och skickelighet, samt se-

³⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 29. Jfr prot. 3 mars ovan.

dermera i sin ordning afbidar hwad förtjenst och tjensteår enligt författningarne honom tillägga.

Herr kyrkoherden magister Wikman conformerade sig härmed, och tillade, att om det är ändamålet af vår hitkomst till riksdagen, att skaffa oss syslor, så kunde någor hwar börja därtill anlägga planer. Och om h:r borgmästaren Renhorn kommer på förslag, samt Hans Kongl. Maj:tt har den nåd för honom att han blifwer utnämnd, så winner han likafullt sitt ändamål.

H:r öfwerhofpredikanten Grunnerus erindrade, att ju mindre ständerne wilja blanda sig uti befordringsmål, ju bättre är det, och aldraminst bör sådant ske med kränkning af Kongl:e Maj:ttts rättigheter. Ty så angelägne ständerne äro därom, att Kongl. Maj:tt förblifwer wid rikets lagar, så angelägne böra ock ständerne wara att hålla hwad de konungen försäkrat.

H:r kyrkoherden Hoffgardt: Om h:r borgmästaren Renhorn blir af borgerskapet kallad, så att han kommer på förslag, och Hans Kongl. Maj:tt sedan nämner honom, så önskar iag honom lycka. Men att ständerne skola recommendera honom, det är stridande emot det ständerne sielfwa wid 1756 års riksdag förklarar, hwilket ock nu af h:r kyrkoherden uplästes.

H:r probsten Hiortzberg: Det som nu uplästes contradicerar icke det, som nu begäres. Ty hwad angår heder och rang med borgmästare i Stockholm, så bryter det icke någons rätt, och hwad angår sielfwa syslans erhållande, så är denne ansökning en lämning sedan sidsta riksdag. Ständerne hafwa sig förbehållit att recommendera dem, som de finna wälförtiente, såsom ock de där tjent wid deras egne werk. Borgerskapets walrättighet är aldeles in salvo, och om Stockholm anses såsom patria communis för prestmän, så må icke heller andre utestängas från befordran härstädes, när de finnas förtjente och skickelige.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förklarade sig af alt hierta instämma uti den önskan, att ju mindre ständerne wilja befatta sig med befordringsmål till syslor, ju bättre är det, att h:r biskopen i den delen noga känner 1756 års förordnande;³⁴⁵ att h:r biskopen tillika wet, det ständerne uti samma förordnande sig hwarjehanda förbehållit, som äfwen till denne ca-

³⁴⁵ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

sus kan wara lämpeligit. Och om ståndet, i anseende därtill att herr borgmästaren Renhorn warit betjent wid ett ständers werk och i öfrigit är en förtjent och skickelig man, will wisa honom någon ynnest, så kunde ock sådant med lagen concilieras.

H:r kyrkoherden Klot anmärkte, att characterer enligit regeringsformen icke gifwas större, än den innehafwande tjensten medförer, på det tjensterne icke måge komma i förakt. Och när det stundom skier, må förut noga bepröfwas, att ingen därigenom præjudiceras. Utom dess om h:r borgmästaren Renhorn får större rang, trodde h:r kyrkoherden, att det medförer någon swårighet i anseende till kyrkoherden wid Arboga församling, wid kyrkoråd eller andre tillfällen då pastor och borgmästaren i deras giöromål concentrera, till att förtiga, det deras hustrur torde stadna uti någon obehagelig æmulation.

H:r probsten Manquer förmälte wara eftertänkeligit, att riksens ständer hålla cabinett och gifwa bortt sysslor, att ståndet bifaller andras befordran, men rörer liten attention af de öfrige stånden, då ståndet finner nödigt att anmäla något, hwarpå till bewis kan tjena, när ståndet wid sidsta riksdag genom extractum protocoll, emot en wiss prestmans befordran protesterade, men sådant icke desto mindre gick uti verkställighet. Och hwad det angår, att h:r borgmästaren Renhorn warit riksens ständers betjent så hade han redan därifrån blifwit efter önskan avancerad, har blifwit med penningar belönad, och som det tillika will förliudas, fådt survivance på commissariat i banquen, och så vidare.

Probstarne h:r magister Mathesius och h:r magister Bolmstedt conformerade sig härmed.

Efter flere discurser å ena och andra sidan, och uppå flere ledamöters begäran gjorde högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller borgareståndets extractum protocoll om h:r borgmästaren Renhorns befordran. Och som denne proposition med Ja och Neij beswarades, så anställes votering, hwarwid 27 röster blefwo för Ja och 26 röster för Neij.

3 §. Uplästes bondeståndets extractum protocoll af d:n 12 i denne månad,³⁴⁶ hwaruti gifwes tillkänna, att bondeståndet bifaller ett utrikes lån af

³⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 25. Tryckt i *BdP* 8, bil. 18.

en million riksdaler banco emot wanlig ränta och den upgifne säkerhetens præsterande.

4 §. Föredrogs å nyo ridderskapets och adelens extractum protocollis af d:n 5 i denne månad, och företog sig ståndet till afgörande den upkomne frågan om äfwen Kongl. Maj:tt's votum angående kriget skulle till ständerne upgifwas.

Härwid förmälte h:r kyrkoherden doctor Celsius sig hafwa mycken anledning att wara af den tanka, det Kongl. Maj:tt's votum blifwer kunnigt. Detta ämnet har warit ett ibland de mäst betydande, ty det har blifwit frågat, huruwida krig kan börjas utan riksens ständers sammankallande. Om konungens votum härwid förtigas, så kunde Hans Maj:tt få anledning att tänka, det riksens ständer icke särdeles brydde sig om att fråga efter, huru han voterat. Har Hans Kongl. Maj:tt tänkt enligit lagen så wore det för riksens ständer fägnensamt, att se det deras konung tänkt rätt och såsom en wis och rättrådig konung warit sitt råds ledsagare, som ständerne sielfwa talte wid 1756 års riksdag, som det ock för Kongl. Maj:tt skulle utan twifwel blifwa behageligit att höra, det hans undersåtare fägna sig däröfwer. Har åter Kongl. Maj:tt felat om lagens rätta förstånd, så lærer Kongl. Maj:tt i nåder hålla till godo att sådant rättas. Det är bekant, att konungen icke ställes till ansvar för dess giöromål, och i sådan afsigt upgifwes här icke hans votum. Men aldenstund Kongl. Maj:tt enligit lagen och ständernes författningar äger att säija sin mening, ja har 2:ne röster emot hwardera af riksens råd, så böra ock ständerne få se huru konungen voterat, annars blifwa de orden, att konungen med sin wishet och rättfärdighet är rådets ledsagare, utan all betydelse. Om ock konungen uti detta mål tänkt rätt, och det sålunda blir en gravation för rådet, som warit af annan tanka, det hielper icke, och blir sådant med rätta, äfwen som wid sidsta riksdag icke allenast konungens voteringar blefwo bekante, utan ock riksens råds tankar gillade, men Kongl. Maj:tt fick af ständerne någon föreställning.

H:r kyrkoherden magister Wikman och h:r probsten Bolmstedt förklarade sig wara af enahanda tankar med h:r doctor Celsius.

H:r probsten Meurling hölt före, att det nu icke borde wara mer förment att se Kongl. Maj:tt's tankar i detta ämne, än de förut finnas i tryckte handlingar wara intagne. H:r probsten upläste hwad som innehålles uti 1756 års

acter om grundlagarnes verkställighet,³⁴⁷ och förmälte, att detta passar sig hit, samt att följakteligen Kongl. Majj:tts votum af secrete utskottet bör upgifwas, när secrete utskottet nu vidare om de öfriga riksens råd sig yttrar.

H:r probsten Mathesius tillade, att sådant är så mycket mera angelägit, som det heter Kongl. Majj:tts beslut, hwad senaten beslutar, hwarwid dock konungen har allenast 2:ne röster.

H:r öfwerhofpredikanten Grunnerus förklarade det wara ett ibland det minsta, hwarigenom rikets presterskap wisade dess underdåniga wördnad för Kongl. Majj:tt att dess tankar i detta ämne blefwo allmänt kunnoge. Det är icke meningen, att altsammans upgifwes, utan allenast det som rör den frågan, hwarföre krig blifwit börjat utan ständernes sammankallande. Alla politiska och ministerielle omständigheter kunna skiljas däriifrån. Det ansågs icke wara emot konungens höghet att giöra konungens tankar allmänna, när det hette, att konungen misstagit sig om lagens rätta förstånd. Och som konungen då måste hålla till godo, att ständerne rättade hans tankar, så är det nu billigt, att Hans Kongl. Majj:tt har den satisfaction, att dess tankar blifwa lika allmänt kunnoge då han har träffat lagens rätta mening. Därjemte lærer det wara hwars och ens och i synnerhet presterskapets skyldighet att imprimera hos undersåtarena wördnad för öfwerheten.

H:r probsten doctor Wahlborg erindrade, att här äro 2:ne frågor upgifne; den ena i anledning af ridderskapets och adelens extractum protocollis angående secrete utskottets ytterligare uttalande om de öfrige riksens herrar råd; den andra i anledning af ett memorial, om upgifwandet af Hans Kongl. Majj:tts votum i det ämne om krigets tillstyrkande.³⁴⁸ Desse frågor äro särskilte, och tyckes man böra sig öfwer dem särskilt utlåta. Öfwer den förra frågan synes ståndet snart wara ense, när det heter, att secrete utskottet med aldräförsta som skie kan, inkommer med sitt yttrande till riksens ständer. Den sednare frågan kan särskilt handteras. Och aldenstund secrete utskottet förra gången, då det styrkte till riksråders afsättjande, icke upgaf någre voteringar in extenso, utan riksens ständer acquiescerade wid secrete

³⁴⁷ *Handlingar om grundlagarnes wärkställighet, tryckte på riksens höglofliga ständers befallning* (Stockholm 1756).

³⁴⁸ Tydligen åsyftas friherre A. G. Reuterholms diktamen om orsakerna till kriget, tryckt i *RAP* 20, bil. 45 (jfr *RAP* 20, protokollet, s. 450–452).

utskottets relation om saken, så är icke heller nödigt, att någre vota nu uppgifwas.

H:r probsten Hiortzberg: Hwar och en ärlig svensk wördar och tackar Kongl. Maj:tt för hwar enda hans tanka och ord till rikets bästa, och må wist den prest säijas förgäta sin skyldighet, som underlåter att upmuntra sina åhörare till en sådan wördnad och tacksamhet. Men detta är icke nu det, som är uti quæstione. Här frågas huruwida Hans Kongl. Maj:tt's utlåtelse om deltagandet uti kriget skall in extenso uppgifwas för riksens ständer, och därtill kan iag för min del icke samtycka, ty först involverar det någon art af redogiörelse, att konungens votum uppgifwes jämte riksens råds. För det andra kan det icke annat än blifwa för majestetet förklenligt, om den praxis införes, att konungens yttrande skall göras kunnigt. Det kan hända, att Kongl. Maj:tt denne gången haft rätt mening om lagens förstånd, men kan hända en annan gång annorlunda. Många saker förekomma så wäl i secreta som justitiædeputation, och hwad skulle wäl blifwa utaf, om *wid* alt detta skulle frågas: Hwad har konungen sagt om det eller det målet? Det är sålunda bäst att lämna detta till secrete utskottet att härmed förfara pro dignitate majestatis et statuum regni.

H:r biskopen doctor Halenius: Hwad den förra frågan angår, så må secrete utskottet upfylla dess löfte och ständernes önskan, att ju förr dess häldre yttra sig öfwer de öfrige riksens råd. Hwad det sednare angår, så instämmer iag gierna uti det, att ingen må finnas, som icke will betyga underdånig wördnad för Kongl. Maj:tt, öka dess nöije och förmera för honom en med laglydnad förbunden kärlek bland undersåtare. Men däraf följer icke, att dess votum skall uppgifwas; är och owist, om han sielf skulle tycka om sådant. Konungens majestet är större, än att han kan stå bredwid dem, som skola ställas till ansvar. Det torde icke fela att det annars och likasom insensiblement blir kunnigt, huru Hans Kongl. Maj:tt voterat, och då winnes ändock det ändamål, som nu omnämnes, men att sådant formelt skall kundgiöras, har många betänkeligheter, som äro redan nämde och flere kunna tilläggas.

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde kortteligen, att om kärlek och nit för Hans Kongl. Maj:tt är nu ingen fråga, att annat som är under öfwerläggning är ganska ömt och af mycken betydelse. Här är förut sagt hwad sådant kunde operera i framtiden. Därtill kan läggas äfwen det, att hos utrikes magter skulle det låta besynnerligt, när de fingo höra, att ko-

nungen och rådet warit emot hwarandra. Om konungens votum skall upgifwas i detta ämne, torde äfwen blifwa frågan, om icke det samma bör skie om alla de öfrige; consequencerne blifwa då tydelige och tillika farlige.

H:r kyrkoherden Linderoth förmälte, att det icke gärna går an, att Kongl. Majj:tts votum intages uti secreta utskottets betänkande. Men som man ändock gierna önskade, att få höra dess utlåtande så wäl i denne sak, som uti capita quæstion, så kunde det medfölja uti en bilaga, på samma sätt som wid secreta deputations betänkande om capita-saken.

H:r doctor Celsius anförde åter det icke wara nog att secreta utskottet handterar denna saken innom sig, i synnerhet när ständerne åstunda, att den samma skall komma för deras ögon. När ständerne sådant icke äska, eller uttryckeligen befalla, så må så wäl Kongl. Majj:tts nådige yttrande, som herrar riksens råds tankar, blifwa innom wederbörande deputationer. Det torde befaras, att det för mycket influerar på nation, om den skulle få höra, att konungen fattat lagen rätt och hafwa skadelig werkan. Men iag fruktar icke för sådant och börjar ledsna höra talas om sådan souverainitetsbuse, som någor hwarjestädes wil blifwa uprest. Nation är icke så beskaffad, att den låter sig i otid skrämras eller låckas. Och om konungen äfwen misstagit sig om lagens rätta förstånd, så lærer han icke böra onådigt anse, att sådant äfwen blir kunnigt.

Utrikes magter kunna häröfwer icke formera någon upmärksamhet, alldenstund ständerne enligt regeringssättet förbehållit sig att se efter huru riket blir styrdt och lagarne verkställte, utan skulle det fast mer öka nations respekt för utländningen, när det blifwer kunnigt att nation är i en sådan opposition emot enwälde. Det påstås icke, att konungens tanka skall upgifwas på sådant sätt som skulle han ställas under något answar, hwarigenom majjestätet på något sätt skulle lida, utan wore altsammans afhulpit med få ord, eller en kortt tour, hwarigenom gåfwes tillkänna af hwad tanka Hans Kongl. Majj:tt warit. Och alldenstund Kongl. Majj:tt suddtit ibland riksens råd och voterat, så minskas icke hans höghet därigenom, att uti en och samma skrifwelse utmärkes, af hwad mening Kongl. Majj:tt har warit. Man må hädanefter giöra hwad lag som hälst godt synes, så wet iag åtminstone icke, att någon lag ett sådant upgifwande förbiuder, utan har praxis warit sådan. Och änskönt lag skulle giöras, så får dock in instanti och in casibus ante legem af samma lag argumenteras.

H:r probsten doctor Serenius: För min del önskar iag det icke måtte spörjas utom oss, att det någonsin blifwit satt in quæstione om undersåtare skulle få se sin konungs vota öfwer krig och frid, när de kunna få se dem. Ty allmänheten skulle kunna tro, att om konungen warit för ett olagligt krig, man då wille skylla honom från ståndets anmärkning, och om han warit för frid, man wille förmæna honom ståndets tacksäjijelse.

Högwördigste herr archibiskopen ärindrade härwid, att denna rubrique på saken wore mindre passande och wänlig. Saken wore af mycken betydelse, och torde h:r probsten så mycket mindre finna sig wid att criticera dem, hwilka icke äro af enahanda tanka med h:r probsten, som nyligen h:r probsten sielf icke allenast warit ömtålig, utan ock ståndet tagit del uti en öfwer h:r probsten formerad oanständig critique.

H:r superintendenten doctor Lutkeman conformerade sig med de ståndets ledamöter som förklarar, att härwid torde brukas mycken försigtighet, och att Kongl. Majj:ts votum icke borde combineras med secrete utskottets yttrande öfwer riksens råd. Utom dess trodde h:r superintendenten, att uti desse voteringar wore ministerialia och politica så hwar om annan blandade, att någon specielle upgift in extenso icke kunde hafwa rum.

H:r doctor Gadolin förklarade, att den nu upkomne fråga, icke hörde till det, som nu egenteligen wore in quæstione. Ridderskapets och adelens extractum protocolli anginge allenast secrete utskottets skyndesamma yttrande öfwer de andre riksens råd, som tillstyrkt kriget, utan ständernes sammankallande. Det torde lätt synas, att Hans Kongl. Majj:ts votum uti det sammanhanget icke beqwämligen placeras. Herr doctorn erindrade, huruledes ståndet, i anledning af extractum protocolli från stora deputation resolverat, det alla protocoller och voteringar, som angå detta ämne, skola till bemälte deputation ifrån secrete utskottet aflämnas. Och wore efter h:r doctorns tanka, det beqwämligare, att Kongl. Majj:ts votum då medföljer, i händelse riksens ständer finna för godt, att så förordna, öfwer hwilket sidsta h:r doctorn wil sig yttra, när den frågan egenteligen förekommer. Emedlertid funne h:r doctorn sig föränlåten att påstå, det desse quæstioner skildes åt och afgjordes hwarthera för sig, hwaröfwer äfwen h:r doctorn begärte af högwördigste herr archibiskopen proposition samt ståndets yttrande, och det, om ej annars kunde ske, igenom votering.

H:r probsten Tiburtius jemte flere, som sig anmält att tala i saken, yrkade det samma.

I anledning häraf föreställte högwördigste herr archibiskopen, om ståndet wille afgiöra saken angående secreta utskottets yttrande öfwer de öfrige riksens råd särskilt, eller ock att därmed skall combineras den frågan om upgifwandet af Kongl. Maj:tts votum uti krigsquæstionen. Och aldenstund wid propositions beswarande, ståndets ledamöter härutinnan befunnos wara af skiljaktige tankar, så föreställte h:r archibiskopen ytterligare, att sådant eij annorlunda än genom votering kunde urskiljas, hwilket ock af flere blifwit begärt.

Sedan det fördenskull blifwit utredt, att om Ja winner, så kommer det förra målet att särskilt afgiöras, men om Neij winner, så sammanbindas³⁴⁹ bägge målen till afgiörande på en gång, så anstältes votering, hwilken så utföll, att 25 röster woro för Ja och 28 för Neij.

Och som det sålunda war fastställt, att den sednare frågan om upgifwandet af Kongl. Maj:tts votum nu tillika skall afgiöras, så föreställte högwördigste herr archibiskopen det samma till ståndets vidare öfwerläggning och afslutande.

Härwid förmälte h:r professorn doctor Gadolin: Enligit mitt nyligen giorde förbehåll will iag nu yttra mig uti sielfwa saken. Jag behöfwer icke contestera min undersäteliga wördnad och kärlek för Hans Maj:tt vår nådige konung, ty iag will icke förmoda, att någon drager sådant i twifwelsmål, och därutinnan prætenderar iag att blifwa trodd så wäl som någon annan. Jag undrar icke, att ibland oss finnas de, som hålla före, att ett sådant upgifwande af Kongl. Maj:tts votum, borde skie, i synnerhet om man förer sig till sinnes, hwad som i nästan dylik måtto skedde under förleden riksdag, då det nog allmänneliga blef omtalt, att Hans Kongl. Maj:tt yttrat sig mindre enligit våra grundlagar, och skulle det för ett ömt hierta synas nog billigt, att det lika allmänneligen borde kundgiöras när Hans Kongl. Maj:tt fattat lagens mening rätt. Jag kan icke heller neka, att det samma giordt mycken impression på mig. Jag bekänner, det icke heller iag är rädd för de souverainitetsspöken, som till någon skrämsel för andre, af somlige wilja upresas. Men icke desto mindre finner iag för min del åtskilliga betänkeligheter wid det, att Kongl. Maj:tts votum till ständernes plena skall upgifwas.

³⁴⁹ *sammanbindindas* i prot.

Åtskillige ståndets wärda ledamöter hafwa anfördt en del, och därtill får iag låf att ännu lägga något, som faller mig in. Denne wår sälla regering har stådt sedan 1720. Det har icke warit wanligit, att konungens enskilte vota blifwit till plena upgifne. Wid sidsta riksdag föreföll en besynnerlig händelse. Jag wille gierna förtigat, men nödgas nu säija, alldenstund däraf till närwarande ämne wil argumenteras. Hans Kongl. Maj:tt hade nekat dess höga underskrift till expedierandet af de saker, som genom rådets pluralitet woro afgjorde. Hans Kongl. Maj:tt hade fattat sin tanka om lagens mening och rådet en annan, hwarigenom hände, att riksstyrelsen på wist sätt, eller till någon del råkade uti någon slags stagnation. Kongl. Maj:tt anmälte sielf saken hos ständerne, som nödwändigt måste däröfwer decidera. Saken kom till secrete utskottet, som uti generelle termer anmälte ärendet och styrkte till en stor secret deputations förordnande. Denne deputation kunde icke urskilja målet, utan att höra rådsprotocollerne, tillika med Hans Kongl. Maj:tt's yttrande in extenso sig föreläsa. Detta wore sålunda en särskilt omständighet, hwaraf exempel icke får tagas, till införande af någre nyheter, som alltid blifwa betänkelige. Jag bör tro att om riksens ständer skulle förordna, det Kongl. Maj:tt's votum skall upgifwas, så bör ju ett sådant förordnande icke skie utan ändamål. Blotta nyfikenheten att få weta huru konungen voterat, kan här icke wara den enda ordsaken, utan måste sådant skie i afsigt antingen att berömma eller lasta. Blir det ansedt för nödigt att berömma, när det har rum, så blir det ock nödigt att lasta, när därtill gifwes anledning. Posito att någon dissensus blefwe i rådet, och en tillkommande Sweriges konung befunnes wara på den sidan, som om lagens rätta mening tagit wilse. När nu riksens råd ställas under answar, hwad skall man då säga om konungens votum? Bör äfwen det giöras allmänt kunnigt? Nej jag kan aldrig approbera en sådan ställning. Jag har redan nämt, det iag icke fruktar för enwäldesspöken, och repeterar det ännu en gång, hänger mig icke heller wid partie eller sådant som kan wara beblandat med hat, afwund eller förföljelse, men ett får iag uti enfaldig wälmening tillägga. Wi wete, att menigheten har och bör hafwa en besynnerlig tillgifwenhet för Hans Kongl. Maj:tt's höga person, men menigheten förstår icke alltid att jugera om sakerne i principe efter wåre grundlagar, hälst regeringssättet kan i wist afseende ännu säijas wara nytt, åtminstone till dess rätta art och beskaffenhet ännu nog obekant ibland allmänheten. Wi hafwa ofta hört, att menigheten säijer, i synnerhet när

något obehageligt trycker: *Wi hafwa många kungar, men det wore bättre att hafwa allenast en.*³⁵⁰ Sådane utlåtelse må man gierna förakta. Men om wi säija, att hela rådet har felat, men konungen ensam haft rätt, så blir denna menighetens utlåtelse genom ett sådant publiqt document likasom auctoriserad, och skulle det uti en tid då hwarjehanda wederwärdigheter trycka, för illwilliga medborgare, om sådane ibland oss finnes, blifwa nog lätt, att inspirera menigheten de fördärfweliga tankar, att det är bättre, det konungen ensam disponerar altsammans. Uti en sådan bedröfwelig händelse blefwe dessa souverainitetsspöken icke att förakta. Och den som upmärksamt betraktar revolution som tilldrog sig 1680 lärer kanske finna, att ibland andre orsaker war äfwen denna en.

H:r doctor Celsius: Det är medgifwit, att ett sådant upgifwande skedt tillförene, ehuru det påstås att casus då war besynnerlig, och att rådsprotocollerne tillika med Kongl. Majj:ts egit yttrande förhadades uti stora secreta deputation. Men med den wärda ledamotens goda minne får iag erindra, att Kongl. Majj:ts egne vota den gången äfwen in plenis föreworo, hwarom våre protocoller kunna witna. Och war det den stora secreta deputations faciendum, att upgifwa mått och steg som skulle widtagas. Dock iag will icke inferera något af det præjudicetet. Jag ser ingen fara uti det, att plena få se konungens vota. Det torde ock ske quam rarissime, i synnerhet sedan ständerne nu alt mer och mer få förklara regeringslagarne, och sätta tillbörlige bomar för afsteg därifrån. Men om det ock skulle hända, att konungen tillika med rådet skulle misstaga sig om lagens rätta mening till någon essential skada för riket så ser iag, att i det ständerne ställa rådet till ansvar och efter sakens beskaffenhet det samma straffa, så medförer sådant tillika någon rättelse för Kongl. Majj:tt sielf. Influencer på nation äro icke farlige hälst nation nu alt mer och mer börjar känna sin frihet och blifwa angelägen om dess förwarande.

Flere hade sig anmält, men förklarade sig instämma med h:r doctor Gadolin, och begärte proposition.

Sedan fördenskull proposition blifwit justerad, näml:n om ståndet bifaller ridderskapets och adelens extractum protocolli på det sätt, att secreta utskottet med aldräförsta som ske kan till riksens ständer inkommer med dess yttrande om de öfrige riksens råd, som styrkt till deltagande uti kriget

³⁵⁰ Kursiverat av utg.

utan ständers sammankallande, med tillägning, att Hans Kongl. Maj:ts tankar uti detta ämne äfwen till riksens ständers plena upgifwas, samt med Ja och Neij beswarad, så beslöt ståndet att häröfwer votera, samt sades tillika, att om Neij winner, så bifalles ridderskapets och adelens extractum protocoll, på sätt som sagt är, utan tillägningen. Men om Ja winner, så kommer åfwannämde tillägning att intagas uti resolution.

Wid sedlarnas öppnande och sammanräknande befunnos 25 för Ja, och 27 för Neij.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen hade emedlertid ifrån herr grefwen och landtmarschalken fådt kundskap, att riksrådswalet kommer att gå för sig i mårgon klockan 4 eftermiddagen, och gaf sålunda tillkänna, att ståndet i mårgon klåckan 12 förmiddagen in pleno sammanträder att wälja rådselectorer.

6 §. H:r biskopen doctor Halenius förmälte, det han af secrete utskottet, bancodeputation och andre syslor wore så hindrad, att han icke hinner med att få bewaka allmänna beswärs-deputation, och föreslog h:r probsten magister Hygrell uti sitt ställe, dock så att h:r biskopen så ofta lägenhet gifwes, will sig därstädes inställa.

H:r probsten Hygrell förklarade sig därmed nögd, och ståndet gaf därtill sitt bifall.

År 1761 den 14 Martii

1 §. Enligt ståndets i går författade beslut sammanträdde ståndet kläckan 12 att wälja rådselectorer.

Walet skedde af samtelige ståndets ledamöter med lykta sedlar, som så aflopp, att följande fingo pluralitet, näml:n:

biskopen h:r doctor Benzelstierna,

biskopen h:r doctor Menander,

superintendenten h:r doctor Lutkeman,

probsten h:r magister Lindblom,

probsten h:r magister Forssenius,

probsten herr Hiortsberg,

kyrkoherden h:r magister Gagner,

probsten h:r magister Almquist,

professoren h:r doctor Gadolin,

domprobsten h:r doctor Fortelius.³⁵¹

Men alldenstund 2:ne ännu felande i antalet, och fyra ledamöter hade fådt paria vota näst efter de ofwannämde, nemligen:

kyrkoherden h:r Hoffgardt, probsten h:r doctor Wahlborg, kyrkoherden herr Klot och probsten h:r magister Staf,

så fant ståndet för godt att låtta emellan desse fyra och föll låtten på kyrkoherdarne h:r Hofgardt och Klot.

Siu af desse electorer, som förut icke giordt ed, aflade electorseden inför ståndet, och lyckönskade samtelige till deras förrättning.

³⁵¹ *Forlelius* i prot.

År 1761 den 16 Martii

1 §. Domprobsten herr doctor Fortelius och herr probsten magister Forssenius, deputerade från rådselectorene, ankommo och aflämnade förslag³⁵² till ett rådsemete, hwarpå woro upförde:

présidenten och riddaren h:r baron Carl Rudenschöld

justitiæcancellern och commendeuren af kongl. Nordstjerneorden h:r Eric v. Stockenström, och

hofmarschalken och ceremoniemästaren af Kongl. Majj:ts orden h:r grefwe Adam Otto Lagerberg.

Herr kyrkoherden doctor Celsius förmälte, att han finner detta förslag wara afpassat på goda och lyckeliga naturs gåfwor. Och aldenstund rådet i stöd af regeringsformen äger rättighet att gilla och stadfästa förslaget, så hemställte h:r doctorn om det icke wore rådeligast att något dröija, till dess man finge höra hwad de öfrige stånden och i synnerhet ridderskapet och adelen häröfwer sig yttra, och wille h:r doctorn i händelse af communt samtycke sig gärna foga.

Härmed instämde probsten h:r doctor Serenius, kyrkoherden h:r magister Wikman och flere.

Anfördes däremot af h:r biskopen doctor Halenius, h:r domprobsten doctor Filenius, och flere, att h:r grefwen Lagerberg wore en herre af goda personliga egenskaper; hade uti 2:ne år med heder förestådt landshöfdingedöme, flere af dess character hade tillförene blifwit satta på råds förslag, och hwad ålder anginge, så wore han omkring 40 år, hwilken ålder icke heller wid rådsemetet wore owanlig.

Herr probsten magister Manquer påminte, att wid 1741 års riksdag hade äfwen i preteståndet någon quæstion blifwit formerad om h:r grefwe Johan Gyllenberg, i anseende till det, att han war öfwerstelieutenant, och man förut hade kommit öfwerens, att ingen under öfwerstecaracter skulle komma på förslag. Men alldenstund de 2:ne andra stånden hade gillat förslaget och förklarade, att de wille gå ensamma åstad och præsentera det för Kongl. Majj:tt, så fogade sig änteligen preteståndet till de öfrige, och hölt h:r probsten sålunda före wara bäst att wänta till dess man finge höra adelens yttrande.

Härunder inlopp berättelse, att quæstion blifwit wäckt på riddarhuset om h:r grefwe Lagerberg.

³⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

Högwördigste herr archibiskopen och taleman erindrade, att ehuruwäl ståndet äger rättighet, att sententiera öfwer det nu uprättade förslag, såsom ock dröjja med dess utlåtande när någon begärer betänkningstid, så må dock sådant uppskof icke ske under den titul, att man först will höra, huru de öfrige stånden sig yttra, hälst ståndet uti alla mål dependerar af sig sielft, och äger all frihet, att taga det beslut, som ståndet inom sig finner bäst och nyttigast wara.

Anmältes härwid, att electorerne begärt weta om någon quæstion öfwer förslaget upkommit, i hwilcken händelse de wille sig i ståndet inställa, och anmodades fördenskull herr probsten Forssenius att gifwa electorerne sådant tillkänna.

2 §. Ankom en deputation från bondeståndet med berättelse, att bemälte stånd förehaft secrete utskottets betänkande med de öfrige riksens råd, och wäl funnit att den saken fordrar någon betänketid, men tillika önskat, att den samma innan hælgen blefwe afgjord, och att ståndet i sådan afsigt för sin del beslutit, att plenum må hållas ännu en gång för helgen och det hälst om onsdag. Därjemte aflämnade deputerade ståndets extractum protocollii angående någon ansökning som Anders Olsson uti Giltebo från Calmar län, hos riksens ständer anmält.

3 §. Sedan ståndets rådselectorer ankommit, och högwördigste herr archibiskopen gifwit tillkänna, att en del af tid öfwer rådsförslaget i anseende till hofmarschalken h:r grefwe Lagerberg, så togs detta ärende under ytterligare öfwerläggning.

Och anfördes å ena sidan af herr biskopen doctor Benzelstierna, herr professor Gadolin, och flere, huruledes h:r grefwe Lagerberg ägde alla de egenskaper, som pryda en wärdig rådsherre. Han hade ifrån barndomen under sin alfwarsamma faders, den öfwer hela riket namnkunnige rådsherren grefwe Lagerbergs inseende, blifwit underwist uti alla de stycken, som anstå en person af dess börd, och som wore ämnad till yppersta tjenst i riket. Han hade sedermera och i synnerhet under den tid han war cancellieprésidentsecretare haft tillfälle, att kunna rikets tillstånd till och med dess ministere, samt relation till utrikes magter; hade ytterligare, som förut är anmärkt, med mycken heder förestådt höfdingedöme; har altid wisat kärlek för fäderneslandet, och nit om dess grundlagar; ja, äfwen wid denne riksdag, ehuru han är swå-

ger med en af de licentierade riksens råd, wid alla tillfällen wisat dess missnöije och ifwer emot det wid krigets förklarande af rådet gjorde misstag; är allmänt känd af godt förstånd och en god wilja, som giordt dess namn och rykte wälluktande, och wore utom dess en af de mäst besutne riddersmän uti riket med mera, hwarföre han icke heller warit så angelägen att söka tjenster, och dymedelst taga brödet undan för andre, som det bättre kunnat behöfwä.

Å andra sidan erindrades, att desse h:r grefwe Lagerbergs goda egenskaper så mycket mindre sättas uti twifwelsmål, som hwar och en medger icke allenast utan ock gör sig försäkrad, att han med tiden är ett wärdigt riksrådsämne, att nu allenast någon anmärkning blifwit giord wid dess ålder, hwilken anmärkning så mycket mer har rum, som både regeringsformen och electorseden talar om sådane personer till rådscandidater, som äro af fäderneslandet wäl förtjente, hälst det icke torde kunna nekas, att ehwad qwickhet och snille må finnas hos en man, så fordras dock en rymd af år, under hwilka både förfarenheten blifwit mera stadgad, såsom ock naturen fådt appaisera den hetta, som yngre åren understundom hafwa med sig. Och utom dess wore nu allenast till giörandes att wänta till dess man finge höra ridderskapet och adelens utlåtande, då sedermera ståndet torde äfwen declarera sig för h:r grefwe Lagerberg, i händelse de öfrige stånden wid honom icke hafwa något att påminna. Som fördenskull en del ståndets ledamöter påstodo, att saken skulle hwila, och därmed åberopade sig riksdagsordningens 16 §, så uppskiöts detta till en annan gång.

4 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, att bemälte stånd, i anledning af bondeståndets anmälan bifallit, det plenum må hållas om onsdag, så att saken angående riksens råd må komma till sluteligit afgjörande.

Sedan deputerade afräddt, samtyckte äfwen ståndet, uppå giord proposition till det, att plenum blir om onsdag och affärdades en deputation, att gifwa det hos ridderskapet och adelen tillkänna.

5 §. Föredrogs och uplästes secreta utskottets extractum protocollis af d. 14 Martii angående de öfrige riksens råd, som styrkt till deltagande uti kriget utan ständernes sammankallande, tillika med de i rådet häröfwer hållne voteringar.³⁵³ Och blef denne sak till onsdagen hwilande.

³⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 22 med bilagor.

År 1761 den 17 Martii

1 §. Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att sedan saken angående rådsförslaget³⁵⁴ i går icke kommit till slut, så hade herr grefwen och landtmarschalken tillika med de öfrige ståndens talemän funnit nödigt, att i dag för den sakens skull hålla plenum, och föredrog sålunda herr archibiskopen detta till afgjörande.

H:r kyrkoherden Klot hölt före, som äfwen sedermera af h.h:rar probstarne Meurling och Bolmstedt, samt h:r kyrkoherden Wikman yrkades, att sedan ridderskapet och adelen i går genom votering uteslutit hofmarschalken h:r grefwe Lagerberg ifrån förslaget, så wore det nu mindre nödigt, att ståndet ginge in uti någon öfwerläggning om förslaget, så wida med samma öfwerläggning icke wore något ändamål, hälst regeringsformens 12 § tydeligen fordrar ett allmänt ståndets öfwerenskommande om de personer, som Kongl. Maj:tt föreslås skola, utan wore det bättre, att ståndet antingen instämmer med ridderskapet och adelen, eller ock remitterar förslaget till electorerne tillbakars, att sig om en annan uti h:r grefwe Lagerbergs ställe förena.

Däremot förmälte h:r biskopen doctor Benzelstierna och h:r superintendenten doctor Lutkeman, med flere, att man enligt riksdagsordningen nu egenteligen bör hålla sig wid den quæstion, som är till afgjörande upgifwen. Det wore hwarjehanda att erindra wid det, huruwida ett rådsförslag skulle ändras, så snart ett stånd allena uteslutit någon af de föreslagne. Men den quæstion må icke ännu moveras. Det är fast mera med lag och ordning öfwerensstämmande, att hwart och ett stånd, utan att dess rättighet i någor måtto af ett annat stånds utlåtande må wara inskränkt, om hwar och en sak efter dess art och beskaffenhet sig yttrar.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förklarade, att denne sak förekom honom wara af mycken delicatessa. H:r doctorn trodde, att ehuruwäl det uti andre mål enligt riksdagsordningen, hwad decision stånd emellan angår, kommer an på ståndets pluralitet, så tyckes det dock wara med rådsval något besynnerligt, och att lagen icke utan orsak i denne delen fordrat ett allmänt öfwerenskommande, hwilket ock praxis bestyrker, emedan det är bekant, att emellan råselectorerne ingen votering anställes, eller pluralitet anses, utan det discoureras om candidater och framställes den ena efter den

³⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

andra så länge och intill dess man gemensamt kan komma öfwerens om de personer som på förslag skola upföras. Till undwikande fördenskull af någon bekymmersam collision ständer emellan, trodde h:r doctorn bäst wara, att ståndet åtminstone något dröijer med dess yttrande, på det ståndet sedermera emellan de andre stånden må kunna på något sätt remediera.

Härmed instämde h:r öfwerhofpredikanten Grunnerus och h:r kyrkoherden Hofgardt jemte h:r probsten doctor Serenius, som tillade, det man uti en sådan casu, quam maxime speciali, kunde förut något rådgiöra med borgareståndet, huruledes man må undgå den collision, som annars är till befarande.

H:r biskopen doctor Halenius anförde, att ehuruwäl man nog såge, hwad ratio och æquitas häruti på wist sätt kunna dictera, ehuruwäl och i allmänhet unanimité wore att önska, så wore det dock högst betänkeligit, att gifwa en sådan uttydning på de orden som utur regeringsformens 12 § äro anförde, som skulle ett enda stånds dissention kunna hindra altsammans, så wida därutaf skulle följa det absurdum politicum, att högsta magten skulle öfwer något mål ej kunna komma till dicisift beslut, hwilket hände, om en enda i regeringen skulle med sitt voto negativo suspendera de andras activitet. Och trodde sålunda h:r biskopen bäst wara, att saken afgiores om h:r grefwe Lagerberg skall blifwa på rådsförslaget qwarstående eller intet, och får man sedermera wid taga de mått som omständigheterne fordra.

Domprobsten h:r doctor Filenius erindrade, att när det uti riksdagsordningens 6 § stadgas, det consistoriifullmäktigen skall wara försedd med stiftets enhälliga wahl och fullmagt, så lærer sådant ej annorlunda kunna eller böra förstås, än att den blir fullmäktig, som har mästa rösterna uti stiftet, emedan annars skulle hända att ingen fullmäktig komme, så wida allmän enhällighet uti ett wahl icke står att förmoda.

H:r probsten Alin påminte äfwen hwad tillföre af h:r probsten Manquer blifwit anmärkt, att wid 1741 år riksdag, hade preteståndet wid någon råscandidat haft betänkeligheter, men måst foga sig efter pluraliteten, hwartill h:r biskopen Benzelstierna lade, att om det denne gången blifwer nödigt att ett stånd skall foga sig efter de andra, så torde touren nu komma till ridderskapet och adelen.

Under desse och dylika discourser ankom en deputation från borgareståndet anförd af h:r assessor Antonsson, som förmälte, att borgareståndet

ansedt denne sak hwad rådsförslaget angår wara af mycken wigt, att ehuru ridderskapet och adelen gifwit tillkänna det h:r grefwe Lagerberg på riddarehuset blifwit af förslaget utesluten, så trodde dock borgareståndet icke wara för ett stånd tillgiörandes att uphäfwa ett af electorerne formerat förslag, utan trodde fast mer borgareståndet, att sådant tillika ankommer på de 2:ne öfrige stånden, och att de fördenskull öfwer förslaget böra sig yttra. Men att borgareståndet därjemte wille hafwa den heder och aktning för presteståndet, och afbida dess yttrande öfwer det nu upgifne rådsförslag.

Sedan borgareståndets deputerade afgådt, förenade sig ståndet, om det att nu skulle afgöras, om förslaget skall blifwa ståndande eller ej.

Herr domproben doctor Filenius, samt h:h:rar probstarne Tiburtius, Wahlborg och Hiortzberg anförde åtskilligt om h:r grefwe Lagerbergs goda egenskaper, som allesammans nogsam utmärka med hwad skiäl electorerne honom på förslag upfördt. Hälst åtskilliga exempel kunna nämnas af dem, som wid dylik ålder blifwit ansedde såsom wärdige råds кандидater.

Däremot anfördes, att ehuru h:r grefwe Lagerberg med tiden blir ett wärdigt rådsämne, hwilket dess goda egenskaper nogsam promittera, så wore han dock ännu nog ung, så wida han är allenast på det 36 ålders året. Och utomdess ehuru det icke är lag för ståndet hwad adelen giordt, så märkes det dock, att han äfwen uti sitt eget stånd icke ännu blifwit ansedd wärdig detta embete, som är det yppersta i riket och fordrar en under flere år stadgad ärfarenhet.

H:r probsten Palmerus förestälte, att man utom hwad för detta wanligt warit, har nog länge delibererat öfwer denne sak. H:r probsten trodde i anledning af hwad anført wore, det h:r grefwe Lagerberg med alt skiäl kunde wid förslaget blifwa bibehållen, och begärte däröfwer proposition. Men om ståndet ej kunde däröfwer annars blifwa ense, så wore det bäst att afgöra saken genom votering.

Flere ståndets ledamöter yrkade det samma.

Uppå högwärdigste herr archibiskopens proposition, om ståndet gillar det af electorerne upsatte förslag, swarades Ja och Neij.

Votering faststältes. Om Ja winner, då blir förslaget gillat. Om Neij winner, så slutes h:r grefwe Lagerberg af förslaget.

Wid sammanräknandet woro 26 röster för Ja, och 28 röster för Neij.

Deputerade affärdades till borgareståndet, med berättelse, att ståndet bifallit ridderskapets och adelens yttrande angående hofmarschalken h:r grefwe Lagerberg.

År 1761 den 18 Martii

1 §. Uplästes å nyo secrete utskottets extractum protocolli, angående de öfrige herrar riksens råd, som styrkt till deltagande i kriget utan att riksens ständer skulle sammankallas.

Då fördenskull detta ärende togs under öfwerwägande, förmälte först h:r biskopen doctor Halenius: Olyckan och swårigheterna äro nog känbare. Ursprunget, hwarifrån de sig leda är ock bekant. Det sannas ock på oss: nulla calamitas sola. Riket är råkat i gäld. Dyrhet på allehanda waror trycker en hwar. Sådant kan ej annat wara än missnöijsamt för ständer, som älska fäderneslandet och äro öme om dess wälmågo.³⁵⁵ Utredandet af detta har uppehållit riksdagen och hindrat oss ifrån andre giöromål. Det wore sålunda till önskandes, att wi fingo slippa ifrån denne ledsamma quæstion, och med stillare sinne få tänka på andra ämnen.

Secrete utskottet har giordt någon gradation, och äro 2:ne riksens råd licentierade som haft största skulden uti det giorda misstag. Det torde kunna sägas, att någon gradation ännu kunde hafwa rum, så wida en del riksens råd warit frånwarande, en del icke yttrat sig öfwer lagsquæstion, en del i början warit af annan tanka, men sedermera gådt däriifrån. Det är bekant, att imputatio moralis skier på många sätt efter det gamla: jussio, consilium, consensus etc. Wi skulle stadna uti förfärlig widlyftighet, om alt detta emot hwart annat skulle balanceras, och hwarest får wi så accurat wågskål, att altsammans skulle kunna i det nogaste afmätas? Det säges wäl å ena sidan att patres misericordiæ äro patres injustitiæ, men heter ock med skäl å den andra, att summum jus är ofta summa injuria, i synnerhet när någon del deraf faller på sielfwa riket. All aga bör wara till förbättring, och ej till förwärring.

Detta har haft intryck på mitt sinne, så att jag i anledning så wäl däraf, som de af secrete utskottet anförde skiäl, dristar mig med all öfwerlygelse styrka till att bifalla secrete utskottets betänkande. Riket får dymedelst sin

³⁵⁵ *walmågo* i prot.

rätt, lagen blifwer helgad och ständer låta förmärka en med försigtig mildhet blandad alfwarsam rättwisa.

H:r biskopen doctor Osander: Jag har tillförene med stillatigande afhördt ståndets mogna öfwerläggningar, och räknat för nöije att bifalla dess öfwerenskommande, men kan i denna sak icke fördölja min wissa öfwerlygelse och innerliga önskan. Den förra är grundad på de af secrete utskottet anförde skiäl och betydande considerationer, hwilka iag nu håller för onödigt att upräkna. Min hierteliga önskan går därföre ut på det, att ståndet under förtroligt enighet, wille bifalla detta betänkande, på det wi både nu måtte undgå hwarjehanda skakningar och bedröfweliga påföljder, såsom ock obehindrade få lägga handen wid de ärender, som höra till vårt riksdagsarbete. Här är befunnit, att de myndiga fela ock. Men sådant är icke skedt uti någon straffbar afsigt, utan under högsta wälmening för riket, ehuru utgången eij welat swara däremot.

Herr professorn doctor Gadolin: Secrete utskottets betänkande anförer hwad uti meritis kan wara att erindra. Det fägnar mig äfwen att iag tycker ibland ståndets ledamöter blifwa någon benägenhet, att gå den lindrigare wägen. Måste dock tillstå, att iag saknar något wid öfwerläggningar uti rådkammaren om deltagande i kriget utan ständers sammankallande, det nämligen, att någon af de herrar riksråder, som trodde att ständerne här öfwer borde höras, hade tillika brukat den fermité och begärt öfwer den proposition ett allmänt utlåtande och formel votering. Jag finner för min del, att en sådan begäran så mycket mindre kunnat hafwa någon fara med sig, som den warit laglig och icke bordt blifwa afslagen. Finner mig äfwen hafwa anledning att tro, det wi icke kommit uti denne olycka, om ett sådant påstående blifwit gjordt. Åtminstone finner iag detta hafwa warit närmare öfwerensstämmande med wärdigheten af en rådsherre, än att säija sin tanka och sedermera gå därifrån.

Altså kan det wara felat på alla sidor, och lärer swårliga kunna ske något undantag. Men som ständerne tyckas wid altsammans detta wilja taga den lindrigare wägen, så skall sådant icke heller wara mig emot, allenast man icke går för långt uti att wara lindrig.

H:r kyrkoherden Klot upläste dess skrifteligen författade påminnelser,³⁵⁶ wiljandes bewisa, det hans excellence h:r riksrådet Löwenhielm icke al-

³⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 40.

lenast må förskonas för föreställning, som secrete utskottet projecterat skola ske till de öfrige riksens herrar råd, utan ock förtjenar låford för dess wid denne sak förde rådslag, och begärer h:r kyrkoherden sluteligen, att denna sak tillika med h:r kyrkoherdens påminnelser, enligt riksdagsordningens 16 § må till secrete utskottet tillbaka remitteras.

H:r kyrkoherden magister Wikman: Det är swårt att sluteligen yttra sig öfwer denna sak. Jag tror mig, det ingen af oss will här fara fram på det strängaste. Men iag tycker mig sakna hwarjehanda uti secrete utskottets betänkande, som dock torde gifwa större lius uti saken. Här saknas riksens herrar råds voteringar in extenso, hwilka likwäl äro så mycket nödigare och ofelbart finnas, som icke något beslut kan ske i rådkammaren, utan att pluraliteten har däröfwer deciderat. Här saknas äfwen, hwad riksens råd anfördt till förklaring öfwer de anmärkningar, som twifwelsutan blifwit dem af secrete utskottet communicerade. Utom dess synes h:r riksrådet Löwenhielms votum wara något afbrutit. Secrete utskottet lägger wäl honom till last, att han fogat sig till unanimité. Men uti sielfwa voto heter det till pluralitetens beslut, och det med det uttryckeliga förbehåll, att dess tankar skulle blifwa wederlagde. Det omröres icke heller, att han någonsin ändrat sin tanka, eller att wederläggning blifwit honom bekant, hwilket altsammans af herr riksrådet sielf torde närmare kunna upplysas, om hans förklaring blifwer upgifwen. Men emedlertid blifwer det onkeligit att han med mycken heder yttrat sina tankar samt giordt sig förtjent af ständers förtroende. Och om han ändock, jemte de öfrige skall få reproche, så förswinner all upmuntran till att wara ärlig och öm om rikets grundlagar.

Härmed instämde h:r öfwerhofpredikanten Grunnerus, med förmälan, att man icke kan sig till fullo yttra, innan riksens råds förklaringar upgifwas, så framt man icke straxt will undantaga de herrar riksens råd från den projecterade föreställningen, som yrkat på ständernes sammankallande.

H:r probsten doctor Wahlborg: Det är bekant, att både uti politiska och moraliska ämnen blifwa gierningar äfwen ansedde efter deras upsåt, som giordt giärningen. Och händer det icke sällan att giärningar, som annars kunna wara lika uti utwärtens relation till lagen, blifwa dock olika samt förtjena mer och mindre imputation, när de skärskådas efter ett olika upsåt. Som wi nu hafwa all wisshet därom, att herrar riksens råds misstag uti detta ärende, så litet härflutit af ett ondt upsåt, som fast mera de härwid

haft ett ömt och upriktigt afseende på rikets heder och nytta, hwartill en lycklig conjunctur, de allierades fördelaktiga propositioner och mera sådant syntes öppna vägen, hwilket altsammans uti secrete utskottets både förra och sednare extractum protocollii är tillkänna gifwit, så torde ståndet finna wara bästa och med riksens ständers wärdighet och ädelmod närmast öfwerensstämmande, att bifalla secrete utskottets betänkande.

H:r probsten Hiortzberg förmälte, att herr riksrådet Löwenhielms votum kan anses på 2:ne sidor. Han deducerar först in genere med mycken styrka, att Kongl. Maj:tt ej är tillständigt börja krig utan riksens ständers wettenskap och samtycke. Men därjemte och i application till casum præsentem yttrar sig nog dubitative, ja, går till slut därifrån, med förbehåll allenast af wederläggning, den han dock icke afbidade. Posito, att han om sin tanka hade haft öfwertygelse, så hade han icke allenast för egen del, därwid bordt wara ståndaktig, utan ock så wäl af ömhet för riket, som att befria sine medbröder från ansvar, söka att öfwertyga dem om det samma. Men som sådant icke skedt, så är ock owist hwad intention därwid kunnat wara.

Jag tror ock, det herr riksrådet Löwenhielm, som sielf är en lagfaren man, och noga afser, hwad en sådan constellation will utmärka, skall icke sielf tycka om, eller gilla, att man i detta mål, emellan honom och de öfrige riksens råd gör någon skillnad.

H:r kyrkoherden Hoffgardt yrkade, att alldenstund det förmärkes så mycken skiljaktighet om h:r riksrådet Löwenhielms yttrande, så wore bäst, att dess votum upgåfwos in extenso, tillika med hwad han, såsom förklaring kunde hafwa att anmäla.

H:r kyrkoherden doctor Celsius: Secrete utskottets betänkande är wäl sammanfattadt, och wore mig kiärt om iag kunde det till alla delar bifalla. Men mig förekommer äfwen någon hiatus uti h:r riksrådet Löwenhielms voto. Hans ord torde få någon annan mening, när de läsas i hela deras sammanhang, och kan iag förut med godt samwetes öfwertygelse, så mycket mindre göra honom brottslig, som han efter mitt omdöme snarare förtjent beröm och tacksäjelse. Det är swårt för en rådsherre att ensam souténera sin tanka, då han är omgifwen af medbröder, som icke allenast med pluralitet, utan ock föreburen unanimité ligga honom öfwer. Men sådant oaktadt har han dock så deducerat riksens ständers rätt, att ständerne lära näppeligen sielfwa kunna sätta den i fullare dag. Finner ock mycken skilnad emellan h:r riksrådet Löwenhielm och h:r riksrådet Lagerberg,

hwilken sednare warit nog facile att gå ifrån sin förra mening och som orden upgifwas, fogat sig från en osöndrad och samdräktig enhällighet, och sålunda dymedelst förskyllt erindran. Hwad de öfrige angår, finner iag, att en del warit borta med Kongl. Maj:ts nådige tillstånd, och torde sålunda kunna frågas, huruwida de förtjent någon föreställning. Det är mig äfwen sagt att h:r grefwe Tessin icke så aldeles och till alla delar uti denne krigsquæstion warit med de öfrige instämmande. Om fördenskull ståndet will hafwa denna sak snart afgjord, utan den omgång att blifwa till secrete utskottet tillbaka remitterad, så torde sådant kunna skie, om desse 2:ne herrar Tessin och Löwenhielm blifwa ifrån den projecterade föreställning undantagne. Och torde äfwen wara bäst, att secrete utskottet om denna föreställning drager försorg, på det rådsemetet ej må lida genom publique correction, som wederfars personerne.

H:r biskopen doctor Beronius: Till att spara widlyftigt anförande af de skäl som leda mig till detta mitt yttrande, will iag allenast nämna 1:o det allmänna nöije öfwer denne herres antagande till riksrådsemetet sidstledne riksdag, hwarutinnan iag skulle kunna beropa mig deras wittnesbörd äfwen af det högwördige ståndet som då woro här tillstädes på samma riksdag, samt 2:o det besynnerliga låford som iag hört om riksrådet Lagerberg af dem som nu denna tiden sittja i justitiædeputation, och som betyga med hwad distinction af rätt och rättrådighet hans excellence Lagerberg handterat justitiæmål wid alla förekommande tillfällen. Och ändteligen 3:o att han uti voteringen öfwer företaget af detta olyckeliga innewarande krig, icke allenast styrka till ständernes sammankallande innan det kunde börjas, utan ock då i rådet förehades den författning att armeen skulle utskickas till Pomern 1757, gaf det råd, att därmed skulle uppskiutas till beqwämlig tid på nästföljande år, hwarförinnan ständerne kunde sammankallas.

Superintendenten h:r doctor Lagerlöf conformerade sig med herr biskop Beronius och h:r doctor Celsius.

H:r probsten magister Manquer:³⁵⁷ Det fågnar mig att höra talas om gradationer uti denna sak. Är mig icke heller emot, att man här går den lindrigare vägen. Och hwad angår riksrådet Löwenhielm, så wore flera skäl till det, att han ifrån denna föreställning undantages, hälst han icke allenast wid sielfwa öfwerläggningen tydligen sagt sin mening, utan ock sedermera

³⁵⁷ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

flere resor påmint om ständernes sammankallande. Och är icke underligt, om någon som har en pluralitet af 9 à 10 personer, som äfwen åberopa sig lag, emot sig, åtminstone begärt, att dess skäl skola wederläggas, innan han kan gå ifrån sin mening. För öfrigit må denna föreställning ske på ett sådant sätt, som kan komma öfwerens med personernes och embetets wärdighet, så wida de skola sitta qwar uti rådet.

H:r probsten magister Alin förklarade sin önskan, att denne sak utan vidare omgång måtte afgiöras, på det riksens ständer må sedermera uti deras öfriga arbete kunna fortfara.

2 §. Härunder ankom en deputation från borgareståndet, med berättelse, att bemälte stånd till alla delar bifallit secrete utskottets betänkande angående de öfrige herrar riksens råd, hwarjemte deputerade anmälte borgareståndets åstundan, det måtte denna sak, som giordt så mycken upmärksamhet så inom som utom riksens ständer, samt medtagit så mycken tid, innan påsk afgiöras, på det riksens ständer med mera stillhet må kunna fira helgen och efter dess förlopp med förnyad enighet och drift förtsätta deras öfriga arbeten.

3 §. Sedan deputation afgådt, fortfors med öfwerläggningen, och förmälte h:r biskopen doctor Benzeltierna: Så bekymmersam denna deliberation under hela tiden och alt ifrån riksdagens början har warit, så fågnesamt är det, att den stunden nu synes nalkas, att wi få sluteligen alltsammans afgiöra.

Hwad det angår, att flere uplysningar desidereras, och att saken i sådan afsigt skulle tillbakars till secrete utskottet, så kan iag betyga och åberopar mig deröfwer secrete utskottets ledamöter, att hwar enda omständighet är upgifwen, som rördt denna quæstion och efter riksens ständers befallning bordt upgifwas. Ingressen af riksrådet Löwenhielms votum synes peka på någon föregående deliberation, men samma deliberation rörde ett annat ämne. Här nämnes någre hiatus, hwartill sporr skola gifwas uti de upgifna votis. Men secrete utskottet har uti dess betänkande sielf gifwit tillkänna huru swårt det wore, att handtera den ena frågan ensam och abstract, hwilken med sielfwa saken och flere därwid förknippade omständigheter finnes sammanblandad. Åtskilliga ministerielle raisonementter hafwa tillika blifwit inblandade, hwilka secrete utskottet ej bordt fördrista sig att up-

gifwa, och om någon hiatus wore, så härrörer den endast därutaf. Altså hindrar alt detta icke, att saken må slutel. afgiöras. Hwad merita caussæ angår, så skulle iag ock gerna gå in uti den nu projecterade gradation, om iag wore till fullo öfwerlygad, att de herrar riksens råd, som i början warit emot kriget utan ständernes sammankallande, hade wid denne tanka beständigt förblifwit, och sålunda fullgiort hwad deras embetesplikt krafde.

Det är bekant, att wid wigtiga sakers afgiörande och hwarwid ansvar är förknippadt, så kommer det icke an uppå hwad discourser af en eller annan kunna förut och under öfwerläggningen hafwa blifwit anförde, utan huru hwar och en entrerat uti sielfwa domslutet och med det samma warit ense. Och aldenstund herr riksrådet Löwenhielm om domslutet med de öfrige sig förenat, utan att afbida eller att sedermera fråga efter den wederläggning, som han under discourserne äskat, så lærer sådant icke kunna undgå anmärkning. Och bifaller iag sålunda secrete utskottets betänkande till alla delar.

Härmed conformerade sig h:r superintendenten doctor Lutkeman, och tillade, att herrar riksens råd uti sine förklaringar icke anført något annat, än hwad deras voteringar innehålla, såsom icke heller h:r riksrådet Löwenhielm på något sätt skildt sig ifrån de öfrige.

H:r doctor Celsius erindrade härwid, att riksrådet Löwenhielm icke tagit sitt votum tillbakars, och är jemwäl owist, om han någonsin hört den refutation som af riksrådet Scheffer blef utfästad.

Härpå swarades af h:r biskopen Benzelstierna, att bemälte refutation, den må anses mer eller mindre betydande, blef ingifwen 8 dagar efter, och ehuruwäl herr riksrådet Löwenhielm den gången icke war närwarande, så kunde det dock för honom icke blifwa obekant, hwad i rådet förehades, och han hafwa tillfälle, att sig yttra, om han ansåge samma wederläggning för bindande eller ej, samt uti saken rent och utan förbehåll sig förklara.

H:r probsten magister Mathesius: Jag bekänner, det iag uti en sak af så mycken betydelse som denne, skulle önska att få uti ett och annat mål vidare uplysning. Men om saken nu skall afgiöras, så will iag äfwen råda till någon lindring och hade önskat, det riksens ständer altid fölgde samma methode, då allmänt mål ej pericliterar. Måste ock nu till mitt samwetes befredande förklara, det iag icke kan anse det för brott, som icke är brott. Jag finner icke, att riksrådet Löwenhielm gådt ifrån sin tanka, har ock hört det grefwe Tessin warit ståndaktig till slut, som dock ej finnes wara

af secrete utskottet uptagit. Altså må desse 2:ne herrar undantagas, och i annor händelse conformerar iag mig till alla delar med h:r kyrkoherden Klots dictamen.

H:r probsten doctor Serenius hölt före, 1:o att nu äfwen undantages, hwad secrete utskottet förmäler om de politiska omständigheter. 2:o att uti gradationerne saknas riksrådet Tessin, och sidst 3:o, att den föreställning som kommer att afgå bör af secrete utskottet projecteras, men justeras in plenis.

Erindrades wid det första af h:r biskopen doctor Benzelstierna, att nu är icke mera in quæstione, än hwad angår krigets tillstyrkande utan ständers sammankallande; wid det andra, att om den saken finnes icke mer eller mindre uti rådsprotocollerne, än hwad secrete utskottet upgifwit; wid det tredje af h:r doctor Celsius, att sedan behörigt undantag skiedt, så är bäst, att secrete utskottet förfar med de öfrige, som ständers wärdighet och sakens wigt fordrar.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig af discourserne wilja sluta, det ståndet enhälligt inclinerar till att bifall secrete utskottets betänkande hwad sielfwa substantialia angår, men att allenast någon skiljaktighet förmärkes i anseende till wissa herrar riksens råd, som en del av ståndets ledamöter wilja för anförde skiäl hafwa för den projecterade föreställning förskonte. Och han hemställte sålunda herr archibiskopen, om icke äfwen ståndet wille sig uti den delen förena. Och alldenstund riksrådet h:r grefwe Tessin och friherre Löwenhielm i synnerhet blifwit nämde, så torde ståndet om deras undantagande komma öfwerens.

H:r biskopen doctor Beronius nämde härwid äfwen riksrådet Lagerberg.

Efter någon ytterligare discours samtycktes till proposition, som af herr archibiskopen giordes och allmänt bifölls, att ståndet bifaller secrete utskottets extractum protocolli, angående föreställning till de öfrige herrar riksens råd, men att ståndet tillika finner, det herrar riksråden grefwe Tessin och friherre Löwenhielm må därifrån undantagas.

4 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, det riksrådet h:r grefwe Henning Gyllenborg, genom h:r landtmarschalken hos riksens ständer anmält, det han med Kongl. Maj:tts nådige tillstånd och riksens ständers samtycke, wore sinnad, att nu instundande währ, företaga en resa till utrikes warma baden, till sin hälsas skötsel. Och förklarade ståndet, att det för

sin del wid denna herr riksrådets tillämnade resa, ej hade något att påminna.

Uppå högwördigste herr archibiskopens hemställande fant ståndet för godt, att låta en deputation afgå till de öfrige stånden och gifwa tillkänna ståndets beslut öfwer secrete utskottets extractum protocollii, samt att ståndet gifwit dess samtycke till riksrådet h:r Gyllenborgs resa.

5 §. På herr biskopens doctor Beronii erindran, fant ståndet för godt, att låta underdånig skrifwelse till Kongl. Maj:tt afgå, med lika underdånigt hemställande, huruwida lectorer, som icke äro prester, kunna wara assessores consistorii ecclesiastici, såsom ock att i underdånighet anhålla om slut uti saken angående lector Stagnell i Calmar.

6 §. Ståndets deputerade återkommo och berättade, att på ridderskapet tillämnades votering om saken skulle i mårgon afgiöras eller öfwer hälgen uppskiutas. Borgareståndet war åtskildt, och bondeståndet troddes hafwa samtyckt till secrete utskottets extractum protocollii, dock så att riksråderne Löwenhielm och Lagerberg skulle undantagas.

Notarien anmälte, att som saken torde i mårgon blifwa på riddarhuset afgjord, så lærer ock löparen innan kortt komma, och begärte fördenskull, att få justera expedition, som ock skedde.

Ståndet åtskildes under inbördes lyckönskan till god påskahögtid, och gaf högwördigste herr archibiskopen tillkänna, att plenum lærer icke komma att hållas förr än måndagen efter påsk.

År 1761 den 30 Martii

1 §. Justerades protocollet af d:n 12 och 13 Martii.

2 §. H:r biskopen doctor Beronius, som under högwördigste herr archibiskopens opasslighet, biwistat talemännens sammanträde, gaf wid handen, att sedan anslagslistan blifwit reglerad, samt på h:r biskopens erindran, de målen därpå upförde, som angå h:r professor Liedbeck och Fornåsa prestegårds ägotwist, så hade herr grefwen och landtmarschalken förmålt, det bör något vidare åtgöras wid rådswalet, hwarom herr landtmarschalken hos ridderskapet och adelen will giöra påminnelse, som sedermera hos de

öfrige stånden därom torde något anmäla. För öfrigit hade herr grefwen och landtmarschalken påmint om secreta utskottets extractum protocolli angående ett plenum i weckan, samt att justitiædeputations betänkande³⁵⁸ uti twisten emellan capitain Armfelt och lieutenant Wulfcrona måtte åtminstone upläsas, emedan den ändock för dess widlöftighet och besynnerliga beskaffenhet, torde blifwa liggande på bordet.

3 §. Uplästes öfwerstens h:r baron Pechlins memorial om embetsmän,³⁵⁹ och resolverades, att aldenstund detta memorial innehåller hwarjehanda som behöfwer närmare utredande, i synnerhet i de delar, som ankomma på stiftande af ny lag, så må det till justitiædeputation remitteras, som utan drögsål och med aldräförsta som ske kan, tager detta altsammans uti behörigt öfwerwägande och till riksens ständer upgifwer dess tankar.

4 §. Från ridderskapet och adelen företrädde en deputation, som aflämnade ett extractum protocolli angående ryttmästaren Kronakers besvär öfwer urskillningsdeputation, samt tillika anmälte, det ridderskapet och adelen utsatt fortsättjandet af rådsval till onsdagen. Och skulle ridderskapet och adelen, i anseende till riksrådet grefwen Wrangels höga ålder och siuklighet, för sin del önska, att ett förslag blefwe inrättadt af amiralitetsstat. Ytterst påminte deputerade, det ståndet wille till afgörande företaga och afsända löparen af advocatfiscalen Morats memorial, hwarwid ock nu löparen till h:r baron Reuterholms memorial åtföljde.

5 §. H:r biskopen doctor Halenius, som under högwördigste herr archibiskopens frånvaro förde ordet, gaf tillkänna, att en kyrkoherde från Borgo stift, Jacob Stenius, hade inlämnat en fullmagt att wara bemälte stifts riksdagsfullmäktig.

Ståndet erindrade sig, det Borgo stift, enligt 1727 års convention,³⁶⁰ alltid tillföre haft 2:ne riksdagsmän, men sedermera i anseende till den förändring som skedt med stiftet, haft frihet att allenast sända en. I följe hwaraf h:r biskopen doctor Nylander wid 1756 års riksdag war ensam. Till innewarande riksdag hade ock stiftet 2:ne, af hwilka h:r domproben

³⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 11. Behandlas 9 och 12 juni.

³⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 307.

³⁶⁰ Se prästeståndets protokoll 8 augusti 1727, § 7, *PrP* 7, s. 473 f.

doctor Fortelius nu är närvarande, men h:r probsten magister Poppius hade siuknat på hitresan och måst wända tillbakars igen.

Förenämde fullmagt befants wara en afskrift, underskrifwen af 2:ne kyrkoherdar och 9 capellaner.

Uppå anmodan att härom gifwa närmare uplysning, berättade h:r domprobsten doctor Fortelius, att denne kyrkoherde, som är boendes ungefär 60 mil ifrån Borgo, innan Kongl. Majj:tts kallelsebref till riksdag ankommit, genom skrifwelse låtit consistorium förstå, det han wore hugad att fara till riksdagen, samt begärt det consistorium wille sådant i stiftet anmäla; hwarpå consistorium honom swarat, det detta stridde emot den frihet, som wid riksdagsmannawal uti kongl. förordningarne är förwarad. När consistorium sedermera till följe af Kongl. Majj:tts nådige befallning, låtit circular afgå angående riksdagsmannawal, samt lämnat uti stiftets behag, att antingen om 2:ne riksdagsmän sig förena, eller ock nyttja den förmån att allenast upsända en, så hade 2:ne probsterier bifallit det sednare, men 4:ra åstundat det förra. Och som sålunda pluraliteten deciderat för 2:ne, så hade, jemte h:r domprobsten, h:r probsten Poppius blifwit wald. Men sedan denne sednare af ordsak som förut sagt är, ej kommit hit, så hade herr domprobsten genom private bref fådt höra, huruledes det warit tillämnat, att h:r lectorn magister Krogius, som näst Poppius haft mästa rösterne, skulle resa hit öfwer, men det hade ock blifwit ändrat, sedan man begynte komma ihog, att han ej hade pastorat, och sålunda enligit förordningarne icke kunde blifwa riksdagsman.

Om nu h:r kyrkoherden Stenius haft mästa rösterne näst efter Krogius, eller om desse kyrkoherdar och capellaner för egen räkning honom befullmäktigat, därom hade herr domprobsten ingen kundskap. H:r domprobsten förmälte för öfrigit, att det ser sannolikt ut, att originalet af fullmagten wore till consistorium inskickad, och hade h:r domprobsten gifwit h:r kyrkoherden Stenius det rådet, att därom skrifwa till consistorium i Borgo.

Ståndet fant icke nödigt, att nu ingå uti någon vidare öfwerläggning häröfwer, utan som här allenast producerades en afskrift, så resolverades, att ståndet i sådane omständigheter sig därmed icke kan befatta.

6 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti den förordnade wäxelberedningen, d:n 28 Martii sidstledne³⁶¹ jemte berättelse om orsakerne till den höga wäxelkursen,³⁶² samt hwad medel må kunna brukas till dess nedfällande.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, att ehuruwäl han nu wid upläsandet befinner, det altsammans detta är blott en berättelse, som är formerad efter de af commercerådet Nordencrantz uppgifne grunder, så borde h:r biskopen dock gifwa wid handen, det i anseende till mångfaldige andre sysslor h:r biskopen ej efter önskan haft tillfälle att wara tillstädes uti denne beredning, och kunde sålunda icke taga någon del uti detta yttrande, som nu i dag blifwit honom till underskrift præsenterat, hwilket äfwen i wissa delar torde sig annorlunda förhålla. Såsom h:r biskopen icke heller hade sig bekant af hwad orsak icke för samtelige stånden tillräckliga exemplar blifwit expedierade.

Som denna sak befants wara mycket widlöftig, och utomdes den uppå flere ställen är under utarbetning, så kommer den att hwila till dess ståndet får altsammans för sig, och kan det då på en gång afgiöra.

7 §. Uppå giord proposition, samtyckte äfwen ståndet, att råselectorerne må med rådswalet nästkommande onsdag continuera, så framt icke någon oförmodeligt hinder därwid giöres af borgareståndet. Men hwad angår att ett rådsförslag af amiralitetet skall uppsättas, så förblef ståndet wid dess förra yttrande däröfwer, och komma de memorialer, som ridderskapet och adelens deputerade aflämnat, att företagas uti nästa session.

8 §. Anmäntes af ordföranden, att wid Deras Kongl. Majj:ters wanliga sommarresa till Drottningeholm, komma båtsmänner att upbådas, hwarwid ståndet icke hade något att påminna.

9 §. Deputerade från bondeståndet gåfwo wid handen, att bemälte stånd förenat sig med presteståndets tankar, angående kongl. commissions domar och acter, samt aflämnade 2:ne extracta protocolli angående öfwersten

³⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, bland handlingar i slutet av volymen.

³⁶² Ibidem.

h:r baron Pechlins memorial³⁶³ samt 3:ne stapelstäders inrättande uti Österbottn.³⁶⁴

10 §. Sidstnämde extractum protocolli uplästes.

H:r professorn doctor Gadolin och h:r probsten magister Matthesius anförde härwid, huru riksens ständer för flere riksdagar tillbakars blifwit oroade och likaledes denna riksdag oroas med den twisten om finska bondseglation. Huru ståndet wid förledne riksdag för sin del fallit på den tanka, att flere stapelstäder skulle i Finland inrättas, på det denna seglationstwisten må kunna uphöra, huru sådant nu af sielfwa bondeståndet blifwit närmare öfwerwägadt, samt att samtelige riksdagsfullmäktige från Österbottn af borgareståndet, äro alldeles nöjde med denna inrättning, äfwen nöjde att låta bönderne behålla deras seglationsfrihet, med mera. I anseende till hwilket allt, såsom ock de af bondeståndet andragne skiäl ståndet biföll äfwannämde extractum protocolli.

11 §. Äfwen uplästes berörde stånds extractum protocolli om h:r baron Pechlins memorial, och förblef ståndet wid dess härwid tagne beslut.

³⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 26.

³⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 27. Tryckt i *BdP* 8, bil. 17.

År 1761 den 2 April

1 §. Uplästes h:r advocatfiscalen Morats³⁶⁵ och h:r baron Reuterholms³⁶⁶ memorialer, angående den uti Swea hofrätt anhängige sak som trållwäsendet uti Åhls församling i Dahlarne, och uppsköts därmed till nästa plenum.

2 §. Föredrogs åtskillige från ridderskapet och adelen ankomne och till behörige deputationer remitterade mål, som af ståndet äfwen blefwo remitterade, nämligen:

Utdrag af protocollet i kongl. rådkammaren, angående tillökning af påster wid Swea hofrätt, till secrete utskottet.

Dito, angående instruction för landtmätare, med mera,³⁶⁷ till justitiæ-, samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationerne.

H:r baron Christer Horns memorial om befordran,³⁶⁸ till secrete utskottet.

H:r lieutenant Liljehorns memorial,³⁶⁹ angående förminskning uti skiutslegan, till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

H:r ryttmästaren Adelsvärds dito, angående fabriquer, till secrete handels- och manufacturdeputation.

H:r secreteraren Ehrenhoffs dito, angående tjänster,³⁷⁰ till stora särskilda deputation.

H:r landssecreteraren Clodts dito,³⁷¹ om wissa delar af hushållningen i riket, till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

Krigsbefälets beswär, till landt- och siömilitiæoeconomiedeputation.

3 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius gaf wid handen, det han fådt höra, att kyrkoherden wid Ladugårdslands församling, h:r doctor Rutström, hos rikens ständer anfördt beswär öfwer urskillningsdeputation för det sidst-

³⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 277. Se f.ö. Särman 1996, s. 125 ff., Lennerstrand 2004, s. 36 f.

³⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 340.

³⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 23.

³⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 196.

³⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 255.

³⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 81.

³⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 65.

nämde deputation såsom riksdagsärende uptagit och till behörig deputation remitterat någre hos riksens ständer anmälte beswär öfwer bemälte h:r doctors förordnande till Ladugårdslands pastorat, samt att samma beswär öfwer urskillningen allaredan uti borgareståndet blifwit föredragne, samt till Rutströms faveur afgiorde. Och aldenstund ståndet torde finna nödigt, att härwid lägga alfwarsam hand, så hemställte h:r doctor Celsius, om icke ståndet wille genom en deputation hos ridderskapet och adelen, samt bondeståndet anhålla, det må desse twänne stånd med desse af h:r doctor Rutström anförde beswärs afgiorande innehålla, till dess ståndet får sig efter sakens beskaffenhet utlåta.

H:r probsten magister Troilius förmente, att detta är så mycket nödigare, som ståndet icke kan undgå, att på alt sätt efterfråga, hwad så wäl rörer religion, som ock huru de kongl. förordningar blifwa handhafde, som angå prestesysslors besättjande.

Ståndet samtyckte till denna deputation, som ock straxt afgick, anförd af kyrkoherden h:r doctor Celsius.

4 §. Företrädde 2:ne deputerade från råselectorerne, som aflämnade förslag³⁷² till ett ledigt rådsembete, hwarpå woro upförde:

présidenten och commendeuren af kongl. Nordstjerneorden h:r baron Carl Rudenschöld

justitiæcancelleren och commendeuren af bemälte orden h:r Eric von Stockenström, och

håfrättsrådet h:r Otto³⁷³ Benjamin Ehrencreutz.

Hwilket förslag av ståndet blef gillat.

5 §. Ankom en deputation från borgareståndet, anförd af h:r justitiæborgmästaren Robeck, som berättade, huruledes borgareståndet fädt höra, det bondeståndet till ridderskapet och adelen samt presteståndet afgifwit ett extractum protocolli angående någre stapelstäders inrättande uti Österbottn, hwaraf dock borgareståndet ännu icke skall hafwa erhållit någon del. Och aldenstund detta nog nära rörer de öfrige städers rättigheter, hwaröfwer det i synnerhet åligger borgareståndet att hafwa tillsyn, så be-

³⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

³⁷³ Läs *Olof*.

gärte deputerade, det wille ståndet med denna sak innehålla, till dess borgareståndet fådt tillfälle, att sig däröfwer utlåta.

6 §. Ståndets deputerade återkommo och berättade, det h:r grefwen och landtmarschalken, samt bondeståndets taleman swarat det de trodde att stånden i denne del torde wilfara ståndets begäran.

7 §. Uplästes öfwerstens h:r Thure Rudbecks memorial angående commissioner och extraordinarie domstolar,³⁷⁴ och blef hwilande till nästa gång.

8 §. H:r probsten doctor Serenius gaf wid handen, att åtskillige discourser och disputer uti expeditionsdeputation upkommit öfwer expedition af secreta utskottets extractum protocoll, angående de öfrige riksens råd, som styrkt till kriget utan ständers sammankallande, i det en del ledamöter projecterat ett sätt, andre åter ett annat, hwilket gifwit h:r doctorn anledning at begära, det saken måtte hwila, till dess h:r doctorn uti ståndet fådt närmare sig förfråga, hwilket i början äfwen blifwit bestridt, men omsider blifwit tillåtit.

H:r doctorn funne sig i följe häraf föranlåten, att ståndets ompröfwande underställa 2:ne omständigheter:

Den ena i gemen, om det icke måste wara låfgifwit för ledamöterne uti expeditionsdeputation, att hwar och en i sitt stånd begära uplysning eller ståndets decision, i händelse wid ståndens påskrifter skulle finnas något mörkt och otydeligit, eller ock deputation skulle stadna i skiljaktighet öfwer den expedition, som af ståndens påskrifter formeras.

Den andra rörer egenteligen denne casus, hurudan nämligen expedition skall blifwa, när ridderskapet och adelen tillika med borgareståndet simpliciter bifallit secreta utskottets betänkande; prästeståndet för öfrigit bifallit betänkandet, men undantagit grefwe Tessin och friherre Löwenhielm från den omrörde föreställningen, och bondeståndet likaledes bifallit, men med undantag af riksråderne Löwenhielm och Lagerberg.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och stadnade i det slut, hwad det förra angår, att då ett eller flere ständs påskrifter skulle befinnas nog otydeliga, att skiljaktige eller ock mot hwarannan stridande meningar kunna

³⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 355.

dragas därutaf, så må det så mycket mer wara tillåtit ledamöterna, att hos sina stånd sig förfråga, som det i sådan händelse åligger deputation att underställa saken plenorum ompröfwande, hälst expeditionsdeputation icke äger frihet att expediera någon sak efter eget behag, utan måste stricte hålla sig efter ståndens påskrifter, icke heller äger frihet, att efter sin godtycko expediera samma påskrifter, om de befinnas otydeliga. I hwilket afseende riksens ständer icke allenast försedt denna deputation med instruction, utan ock förklarar deras önskan, det alle saker i det möjligaste må blifwa expedierade, emedan riksdagen ännu warar, på det, om så behöfwes, förfrågningar hos plena må kunna skie. Men detta må ändock icke dragas därhän, att hwar och en ledamot skall äga frihet att begära betänketid och därigenom uppehålla sakerne, då ståndets påskrifter befinnas tydeliga, och det tillika tydeligen kan urskiljas, hwad antingen pluraliteten eller ock samtelige stånden beslutit.

Hwad det sednare angår, så är tydeligit: 1:o att secreta utskottets betänkande quoad substantialia wunnit bifall af samtelige stånden. 2:o att alla uti berörde betänkande nämde herrar riksens råd böra få föreställning, till och med grefwe Tessin och Lagerberg, så wida de af ett stånd hwardera blifwit undantagne. Men 3:o att friherre Löwenhielm ifrån föreställningen undantages, emedan, hwad honom angår, 2:ne stånd stadnat emot 2:ne, och saken sålunda i anseende till honom afstadnar, eller blir sådan som den warit, hwilken principe är lämpelig till alla mål, då 2:ne stånd stadna emot 2:ne. Ty hwad Kongl. Majj:ts utslag beträffar, hwaröfwer wid riksdagar beswär anföras, så hafwa de straxt gådt uti execution, och blifwa därwid, när 2:ne stånd äro emot de öfrige 2:ne.

Ståndets ledamöter uti expeditionen instruerades i följe häraf, så att fördenskull alla de öfrige riksråden blifwa uti expedition upnämde, men riksrådet Löwenhielm blifwer icke nämnd. Och om emot förmodan ledamöterna af de öfriga stånden icke skulle därmed wara nögde, så må ståndets ledamöter emot expedition protestera.

I anledning häraf förklarade ståndet sin önskan, att den projecterade nya instruction för expeditionsdeputation måtte blifwa öfwersedd och faststald, då man förmodar, att dylika twifwelsmål skola närmare blifwa utredde, hwarom högwördigste herr archibiskopen skulle anmodas, att så snart dess hälsa tillåter, hos landtmarschalken och de öfrige talemännen giöra påminnelse.

9 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade extractum protocollii angående Löwingska skattekiöpet³⁷⁵ och allmogen på Wisingsö,³⁷⁶ och recom-menderade desse ärender samt berättade tillika, det bondeståndet beslutat att dröjja med doctor Rutströms besvär öfwer urskillningen, till dess pres-teståndet sig däröfwer utlåtitt.

10 §. Uplästes h:r jägmästaren Paulis memorial om galereesquadren.³⁷⁷

Äfwenledes h:r generallieutenant Ehrensvärds, h. capitainlieutenanten Billbergs, och h:r ammiralitetskammarrådet Bergenhielms memorialer öfwer samma ärende,³⁷⁸ som allesammans remitterades till secrete utskottet.

11 §. H:r biskopen doctor Engeström gaf tillkänna, det h:r grefwen och landtmarschalken giordt erindran, att ibland krigsbefälets besvär wore något, som egenteligen hörde till secrete utskottet, hwilket ej kommit att observeras när saken war före på riddarhuset, och hade fördenskull h:r landtmarschalken begärt, det sådant skulle observeras, när den saken blefwe i ståndet föredragen.

Härwid gafs tillkänna, att desse besvär allaredan blifwit remitterade till landt- och siömilitiæoeconomiedeputation, och befalltes fördenskull notarien att ifrån borgareståndet denne löpare återbegära.

³⁷⁵ Behandlas 10 juni 1762 (jfr protokollet 16 april 1761, § 3).

³⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 23. Tryckt i *BdP* 8, bil. 14.

³⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 302.

³⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 21, 28, 85.

År 1761 den 6 April

1 §. Justerades protocollet af d. 18 och 30 Martii samt 2 April.

2 §. I anledning af 10 § under sidstnämde datum, uplästes h:r commendeurcapitain Heldenhielms memorial,³⁷⁹ angående galereesquadern.

Wid denne öfwerläggning anfördes å ena sidan hwarjehanda som syntes medföra någon swårighet wid galereesquaderns commenderande af en generalsperson, men tillika å andra sidan, det sådant i andra afseenden kunde wara nyttigt. Och aldenstund detta ärende som angår rikets defensionswerk och är följakteligen af yttersta wigt, fordrar en utförlig detaille, så stadnade ståndet uti det slut, att saken remitteras med sitt betänkande däröfwer till riksens ständer inkommer.

3 §. Efter anslag hade rådselectorerne i dag trädt tillsammans, att continuera med deras förrättning, men återkommo nu till ståndet, emedan det blifwit wid handen gifwit, det någon åkommen ohälsa, hindrade Hans Kongl. Majj:tt, att lämna electorerne företräde till förslagets afgifwande.

4 §. Deputerade från ridderskapet och adelen anmälte, att ridderskapet och adelen bifallit secrete utskottets extractum protocollis,³⁸⁰ angående présidentskapets återbesättjande uti Kongl. Majj:tts och riksens cancelliecollegio, att ridderskapet och adelen i anledning af protocolsdeputations extractum protocollis angående de emellan riksdagarne hållne kongl. commissionens acter och domar, beslutit, det må berörde acter till justitiædeputation remitteras, såsom ock till allmänhetens uplysning genom trycket kunnoge giöras, och änteligen att ridderskapet och adelen icke kunnat bifalla borgareståndets extractum protocollis angående de fängne officerares löner.

5 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocollis af d. _³⁸¹ i denne månad, hwaruti riksrådet, öfwerstemarschalken, cancellierådet och commendeuren af Kongl. Majj:tts orden h:r grefwe Clas Ekeblad föreslås till den,

³⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 177.

³⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 24.

³⁸¹ Tomrum lämnat i prot.

efter h:r riksrådet friherre von Höpken, ledige présidentssyssla uti kongl. cancelliecollegio, hwilket ståndet äfwen biföll, och blef genom en deputation hos ridderskapet och adelen samt borgareståndet tillkänna gifwit.

6 §. Föredrogs äfwen borgareståndets extractum protocollii, af d. 26 Febr. sidstledne,³⁸² hwaruti bemälte stånd, i anledning af secrete utskottets betänkande, om de fångne officerares löner, håller före, det må wäl de fångne öfwer- och underofficerare, under fångenskapstiden, åtniuta de af secrete utskottet föreslagne förmåner, men då allenast, när de bewisligen sig wäl upfördt wid de tillfällen då de råkat i fångenskap, såsom ock at de fångne underofficerares hemmawarande hustrur och barn, måge få den föreslagne nådegåfwa, men böra, utom kyrkoherdens och compagniecheffens attester, wara försedde med bewis från rätten i orten, om deras torftighet.

Ridderskapet och adelen hade häröfwer resolverat, att som öfwer de fångne officerares förhållande, inga undersökningar lära kunna hållas, i anseende till deras frånwaro. Och således werkställigheten af hwad wällofl. borgareståndet föreslagit synes mindre möjlig, så kunde ridderskapet och adelen härutinnan ej ingå, utan förblef wid sitt i detta ämne förr gifne utlåtande.

Ståndet fant äfwen i anseende till de af ridderskapet och adelen anförde skiäl betänkeligit att bifalla den af borgareståndet projecterade tilläggnings och förblef ståndet sålunda wid dess, under d. 23 Februarii sidstledne öfwer secrete utskottets extractum protocollii af d. 11 Febr. uti detta mål afgifne yttrande.

7 §. Deputerade från bondeståndet förmälte, att bondeståndet, i anledning af ridderskapet och adelens deputation, äfwen samtyckt, det må kongl. commissions acter och domar genom trycket utgifwas; recommenderade saken om Giltebo skattekiöp, och aflämnade extractum protocollii angående ett fiske uti Gästrikeland.

8 §. Likaledes ankom en deputation från borgareståndet, som gaf tillkänna att bemälte stånd bifallit secrete utskottets förslag angående présidentskap-

³⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 30.

et uti kongl. cancelliecollegio, samt att borgareståndet förehaft det protocolsutdrag och berättelse om wäxelcoursen, som ankommit från den så kallade Nordencrantske beredningen, men att ståndet icke kan gå in uti något beslut öfwer denna sak, förrän det tillika kommer under ständers ögon, hwad den af ständerne förordnade wäxeldeputation sig häröfwer yttrar. Dock som ärendet wore af mycken angelägenhet, så hade borgareståndet för sin del åstundat, att sidstnämde deputation inom åtta dagar med sitt betänkande inkomme, på det riksens ständer ju förr dess häldre häröfwer må taga någon författning.

Ytterligare förmälte deputerade, att ehuruwäl borgareståndet i anseende till hwarjehanda öma considerationer, i början warit af den tanka, att den kongl. commissions acter och protocoller skulle af secrete utskottet öfwer ses. Dock som ridderskapet och adelen jemte de öfrige stånden beslutit, att berörde, acter skola till justitiædeputation remitteras, och därjemte tryckas, så hade ock borgareståndet bifallit det samma, på det icke allenast riksens ständers ledamöter, utan ock samtelige rikets medborgare må få se rätta sammanhanget af denna sak, och sålunda de falska rykten kunna mötas, som uti allmänheten warit utspridde.

9 §. Sedan deputation afgådt, biföll äfwen ståndet, att wäxeldeputation inom den af borgareståndet nämde tid, må inkomma till riksens ständer med dess betänkande. Och på det detta med första må blifwa till bemälte deputation expedierat, afsändes notarien, att af borgareståndet häröfwer begära ett kortt extractum protocoll, som i dag kunde blifwa uti stånden föredragit.

10 §. Uppå giord erindran föredrogos å nyo h:r advocatfiscalen Morats och h:r baron Reuterholms memorialer,³⁸³ hwarwid högwördigste herr archibiskopen till protocollet dicerade följande:

Det högwördiga ståndet må icke undra, att iag sielf welat wara närwarande wid denna nog bekanta sak. Jag wet huru den från början blifwit handterad, huru man ock nu under riksdagen welat giöra den till en partisak, intet för Gud utan för menniskior. Det har grämt mig och grämer mig ännu, att samma dag, ja, iag tror samma stund, som det högwördige stån-

³⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 277, 340. Jfr prot. ovan 2 april.

det, af skyldig nit för Gud och hans ära, har affärdat dess extractum protocoll i denna sak, med anhållan, att reconventionsmålet intet skulle uphöra, ty det hade varit olagligt, utan allenast hwila, ty det war billigt, till dess att hela saken med alla sina omständigheter först blifwit upgifwen till riksens ständer, så blef samma dag ett memorial emot bemälte preteståndets extractum protocoll, ingifwit, upläst och bifallit på riddarhuset, ett memorial som icke allenast uplägger speciem torturæ långt öfwer sanningen, och hwilket sielfwa herrarne som sitta öfwer saken i håfrätten, icke utan bestörtning berättat mig, utan hwad som ännu betänkeligare är, ett memorial, som med åtlöje och religionens förakt upprepar en hop sataniske illusioner, just sådane, som under förra trollwäsendet blefwo omrörde, och hwilka, ehuru de icke i sielfwa werket och giärningen här måtte hafwa sig tilldragit, hwaröfwer dock Gud sielf må vara en domare, efter alla christelige domares praxin och försiktighet, böra för allmänheten icke kunnoge göras, ju i dessa våra både fritänkande och fritalande tider, då Beckerianismus, Ihrmanianismus och libertinismus få tagit öfwerhanden, att alt hwad heligt är och heligt wara bör i religion och christendom, både med hemligt och uppenbart förakt criticeras, tadlas och profaneras. Ja, i sanning, mine wänner, är detta ett så bedräfligt prof däraf, att iag ej ser huru det första budet och förbudet i vår catheches emot alt afguderer med förklaringen däröfwer, skall blifwa beståndande, om sådant jämwäl ock wid våra riksmöten får opåtalt passera, då likwäl religionsstadgan af d. 20 Martii 1735 så uttryckeligen och alfwarligen förbiuder,³⁸⁴ att ingen wid allmänna sammankomster eller riksdagar, må understå sig att proponera eller utsprida något, som kan på ett eller annat sätt wara anstöteligt emot den rena evangeliska läran, hwilket ej annat kan, än komma förargelse åstad, och lika som gifwa de illa sinnade mera och friare luft, som första orden i bem:te stadgans 34 § lyda. Detta har varit orsaken, hwarföre iag sielf welat wara närwarande öfwer denna sak. Detta hoppas iag lærer upwäcka hos högwärdige ståndet och beweka det, att med mig få häröfwer sig yttra, som sakens wigt, Guds ära, och hans sanna dyrkan och kändedom af oss kräfwär; dixi et salvavi.

³⁸⁴ Tryckt förordning 20 mars 1735: *Kongl. Maj:ts nådige Stadga Och Påbud, Til Hämmande Af hwarjehanda willfarelser, och deras utspridande, emot den rena Evangeliska Läran.*

Advocattiscalen Morats memorial uplästes å nyo, och efter någon öfwerläggning resolverades, att ehuruwäl uti detta memorial finnas åtskilliga betänkeligheter, så will likwäl ståndet i så måtto ändra dess tillförene afgifne yttrande, att reconventionsmålet icke måtte hwila, utan efter Sveriges lag och process med första som skie kan afgöras, och hela saken sedan, med alt hwad därwid ifrån början till slut förelupit, till riksens ständers justitiædeputation upgifwas.

Uplästes äfwen h:r baron Reuterholms memorial, hwarwid anfördes, att notarien Ekman gifwit kongl. hofrätten dess afwikande tillkänna, samt att han är sinnad uppå Kongl. Maj:ts nådiga legdebref komma tillbakars, och lärer sålunda icke wara lag likmätigt, att saken dessförinnan företages.

Ståndet resolverade häröfwer, att kongl. Swea hofrätt, som redan har denna sak under händer, har därmed att förfara efter lag och kongl. förordningar.

11 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocollii, angående ett plenum i weckan, men som sessionstiden nu war förfluten, så upsköts därmed till nästa gång, då det aldraförst kommer att företagas.

12 §. Likaledes gafs ej tid att justera de uti protocollet under d. 18 Martii 4 § omförmälte och nu upsatte expeditioner, hwarom biskopen h:r doctor Beronius gjorde påminnelse.

1761 den 9 April

§ 1. Högwördigste herr archibiskopen upwiste project till inscription på den medaille, som efter riksens ständers beslut kommer att slås öfwer Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, och gillades af ståndet den öfwerskriften: Lætitia crescenti.

2 §. I anledning därpå, att en officerare blifwit af wanartigt folck med slag öfwerfallen och röfwad, såsom ock någon af ståndets ledamöter på gatan oroad, anmodades högwördigste herr archibiskopen, att hos h:r grefwen och landtmarschalken påminna, det må ytterligare anstallt fogas, till säkerhet för riksdagsmän och inwånare i staden.

3 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius anmälte, det riksens ständers justitiædeputation nu wore syslosatt med öfwerseendet af kongl. förordningen under d. 30 Maji 1759 om biskops och superintendents wal.³⁸⁵ Och hade wäl deputation därwid anmärkt hwarjehanda, men deputation wille dock däröfwer förut utbedja sig ståndets tankar, på det altsammans sedermera så mycket mognare må komma för ständernes ögon.

Berörde kongl. förordning uplästes, och anfördes wid hwarje punct, hwad som war anmärkt, hwilket ock blef af ståndet bifallit:

Wid 1:sta puncten att Kongl. Maj:tt om walets anställande gifwer befallning.

Wid 3 puncten: 1:o och om contractsprobsten är död eller siuk, så skier sammankallandet af den äldsta probsten i egen församling, om sådan finnes inom contractet. 2:o att alla ordinarie capellaner få votera, såsom ock alla ordinarie regements- och bataillonsprester, som höra under capitlet, hafwa sina beställningar och wistas inom stiftet, samt sielfwa äro af stiftet, item rectores och andre scholæbetjente.

Wid 5 puncten tillägges. Denne förordning upläsas.

Wid 7 puncten tillägges, att ett likalydande och af alla underskrifwit protocoll förseglas, med påskrift: Biskopswal är N.N. och förwaras uti probst-archivo.

Wid 9 puncten, att notarier wid consistorierne få votera, men ej de lectorer, som icke äro probster.

Wid 10 puncten: 1:o att consistorium bör wara fullsuttit, när voteringen öppnas; 2:o att jemte notarien, någon af consistorii ledamöter förer protocoll; och 3:o att i stället för lättning, de som hafwa paria vota, i underdånighet anmälas hos Kongl. M:tt, som i nåder efter deras förtjenst dem emellan urskiljer.

11:te puncten går ut.

Ytterligare kom hos ståndet uti öfwerwägande, om icke uti denne förordning kunde närmare utsättas, hwilka personer böra komma under omröstning wid biskops och superintendents wal, hwarom kyrkolagen allenast uti generelle termer förmåler, warandes så mycket nödigare att något wist härutinnan utstakas, som voteringen skier med lykta sedlar, och de

³⁸⁵ Tryckt förordning 30 maj 1759: *Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning Om Biskops och Superintendents wal.*

wäljande äro för deras votering icke ansvarige, samt skulle af hwarjehanda tillfälligheter kunna hända, att mindre förtjente prestmän blefwo på förslag upförde till desse embeten som dock äro uti preteståndet näst det yppersta.

Äfwenledes i anledning af herr probsten Meurlings påminnelse kom under öfwerläggning, om icke wid detta tillfälle ståndet borde wara omtänkt att förekomma, det de af adelsståndet icke måtte få blifwa wid prestesysslor employerade, att ståndet med tiden skulle komma att bestå af större delen födde adelsmän, hwilket i anseende till ståndens särskilte privilegier och flere collisioner kunde i längden medföra åtskilliga för preteståndet betydande fölgder. Och stadnade ståndet efter åtskilliga discourser uti det slut, det må wäl justitiædeputation, i anledning af ståndets deputerade med behörig försiktighet anföra, öfwer desse anmärkningar gå uti ventilation. Men därjemte hafwa för ståndet den benägenhet och upwisa, hwad i den delen kan blifwa projecterat, innan det till riksens ständer upgifwes.

4 §. Uplästes ryttmästaren Cronackers memorial,³⁸⁶ hwaruti besvär anföres däröfwer, att urskillningsdeputation afslagit bemälte ryttmästares ansökning att få inlösa frälsesäteriet Sannegården, som är anslagit till biskopssäte uti Götheborg.

Biskopen i Götheborg h:r doctor Lamberg förmälte sig hafwa blifwit föranlåten att remonstrera denna sak till dess rätta beskaffenhet, alldenstund ryttmästaren Cronacker befinnes hafwa den samma nog ensidigt upgifwit, och inlämnade ett memorial som uplästes,³⁸⁷ och hwarmed h:r biskopen förklarade sig wilja gå till de öfriga stånden.

Efter behörig öfwerläggning biföll ståndet h:r biskop Lambers memorial, jemte recommendation hos de andre stånden.

5 §. Rådselectorerne afgingo, och under dess continuerade ståndet med allmänna beswärens justerande.

³⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 17, med bilagor. Se även Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 475.

³⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 229.

6 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollii angående wäxelberedningen, och biföll ståndet bemälte extractum protocollii i så måtto, att wäxeldeputation, inom 8 dagar med sitt arbete till riksens ständer inkomma.

I anseende till sakens angelägenhet om biskopssätet i Götheborg, som ock att nyssnämde extractum protocollii må skyndesamt blifwa föredragit och expedierat, fant ståndet för godt att låta en deputation afgå, som anfördes af h:r doctor Celsius, att recommendera desse ärender, jemte saken angående Fornåsa prestegårds ägotwist, samt hos adelen och bondeståndet gifwa tillkänna, att ståndet bifallit 3:ne stapelstäders inrättande uti Österbottn jemte bondeselegation, enligt bondeståndets extractum protocollii.

7 §. Deputerade ankommo från rådselectorene och gåfwo tillkänna, att hwad Kongl. Maj:tt i nåder utnämnt h:r präsidenten och commendeuren af kongl. Nordenstjerneorden, friherre Carl Rudensköld till riksråd.

8 §. Åter företrädde 2:ne deputerade och gåfwo tillkänna, att håfrättsrådet h:r Christopher Rappe, som blifwit upförd på förslag hwilket och nu inlämnades,³⁸⁸ afsagt sig förslaget, och att det fördenskull kommer ytterligare att completeras.

9 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti kongl. cancelliecollegio d. 26 Martii 1761,³⁸⁹ hwaruti bemälte collegium förmäler, huruledes det i anledning af ståndets skrifwelse under d. 12 i samma månad funnit för godt, at lämna censor regius, h:r cancellierådet von Oelreik efterrättelse, att de rättegångshandlingar, som angå magister Malmstedt ej må genom trycket utgifwas, såsom ock, att alla de skrifter, som innehålla domar eller protocoller uti religions- eller sådane mål, som därmed äga gemenskap och till conjure inlämnas, skola till wederbörande consistoriers granskande förut aflämnas.

10 §. Uplästes ett af kyrkoherden Isaac Hougberg, samt kyrkones äldsta och föreståndare wid swenska församlingen uti S:t Petersburg till ståndet ankommit bref, af d:n 2/13 Februarii sidstledne,³⁹⁰ hwaruti bemälte kyrko-

³⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

³⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 180.

³⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 43.

herde och församlings ledamöter på ett bewekeligt och med åtskilliga öma omständigheter beledsagat sätt anhåller, det wille ståndet förmå riksens nu församlade ständer, i så måtto bidraga till denne utrikes warande svenska församlingens understöd, att den må kunna, uppå den plats, hwarmed Hennes Keijserl. Maj:tt församlingen benådat, uppbygga en kyrka af sten, hwilket församlingen af sig sielf omöjneligen skall mäta med, men är så mycket nödigare, som icke allenast den träkyrka, hwaraf församlingen sig hitintills betjent, skall wara så bofällig, att den nu mera icke kan länge bestå, utan ock församlingen löpa fara att mista bemälte plats, som är belägen uti förnämsta delen af staden, om icke, enligt politieordningen, stenbyggnad blifwer därpå upförd.

Så mycket ståndet å ena sidan fagnade sig öfwer det, att den evangeliska gudstjensten uti svenska tungomålet i denna keijserl. residencestaden blifwit bibehållen, så mycket ömade å andra sidan ståndet, att våra både fäderneslands- och religionsförwandter uti en sådan förlägenhet skola sig befinna, till hwilkens möjligaste afhielpande att bidraga, ståndet räknar för en nöjsam skyldighet.

Efter någon öfwerläggning, stadnade fördenskull ståndet uti det slut, att genom utdrag af protocollat, jemte del af förenämde skrifwelse, detta ärende hos riksens ständers secreta utskott anmäla, i den tillförsigt, att secreta utskottet tager denna utomlands warande svenska församlings angelägenhet under ömsint öfwerwägande, och till församlingens undsättning upgifwer sådant förslag till riksens ständer, som minst graverar staten, men kan wara till behofwet någorlunda tillräckeligt.

11 §. Twänne deputerade af rådselectorerne företrädde och aflämnade förslag,³⁹¹ hwarpå i stället för h:r håfrättsrådet Rappe, i tredje rummet war upförd lagmannen h:r grefwe Renstierna.

Ståndet hade för sin del icke något därwid att påminna, men förbehöll sig sin rätt till yttrande, i händelse de öfrige stånden skulle wid förslaget göra någon anmärkning.

12 §. Uplästes consistorii uti Strengnäs skrifwelse af d. 4 Martii sidstledne jemte bifogade förklaringar och allegater angående de 450 d:r koppar:mt.

³⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

Ståndet fant wäl, att såsom å ena sidan detta ståndets beslut wid 1751 års riksdag är grundat uti riksdagsordningens 7 §, samt det billigaste modererat, så hade ock å andra sidan icke sådane inwändningar, som nu giöras, kunnat existera, om wid riksdagspenningarnes betalande och upbörd i stiftet, den redighet och ordning blifwit observerad, som wid dylika och andre tillfällen bör i akt tagas.

Och ehuruwäl fördenskull desse inwändningar icke kunna wercka någon ändring uti ståndets beslut, hälst wederbörande i stiftet om utbetalningen hafwa sins emellan att liquidera bäst de gitta. Dock i anseende därtill, att icke allenast consistorii fullmäktigen, utan ock h:r probsten doctor Serenius, jemte de öfrige stiftets riksdagsmän gåfwo ståndet wid handen, att en eldsolycka nyligen öfwergådt domprobsten h:r doctor Liungberg, hwar öfwer ståndet fattade ett ömt medlidande, så resolverades, att ståndet uti denne casu speciali, will eftergifwa den andel af åfwannämde summa, som på bemälte domprobst sig belöper, såsom ock till dess disposition aflämnas återstoden, om hwilkens indrifwande, om det så behagas, han sielf får draga försorg.

13 §. Rådselectorene återkommo och gåfwo wid handen, att någon quæstion upkommit på riddarehuset i anseende till det, att antalet af ridderskapets och adelens electorer icke warit fullt.

14 §. Resolverades att h:r probsten magister Alexander Ziebet kommer hädanefter att wara ståndets ledamot uti riksens ständers protocolsdeputation, i h:r kyrkoherden W. J. Hoffgardts ställe.

15 §. Justerades brefwet till Hans Kongl. Maj:tt, angående, att ej andre än prester må wara assessores consistorii ecclesiastici.

År 1761 den 13 April

1 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att sedan, igenom kongl. cancelliecollegii föranstaltande, en del böcker efter förteckning uppå Martevilske auction blifwit undantagne, så hade samma böcker af bokföraren Lochner blifwit wärderade, och samma förteckning nu till ståndet

aflämnad, så att ståndets ledamöter, om så behagas, kunna samma böcker för det utsatte pris sins emellan fördela.

2 §. H:r professorn doctor Gadolin anmälte, att någon mindre tydlig påskrift å borgareståndets extractum protocolli angående wäxelcoursen, lærer hafwa uti sidsta pleno blifwit expedierad, när det säijes, att wäxeldeputation innom 8 dagar hade att inkomma med dess arbete till riksens ständer. Herr doctorn anförde förloppet häraf wara sådant, att sedan det extractum protocolli och berättelse ifrån Nordencrantske beredningen blifwit uti ståndet d:n 30 Martii upläsen, och ståndet funnit för godt, att låta altsammans hwila, och borgareståndet under d. 6 April genom deputation gifwit tillkänna, att något beslut öfwer denne sak, förrän tillika komme för ständers ögon, hwad den af ständerne förordnade wäxeldeputation sig här öfwer yttrar, men dock i anseende till sakens angelägenhet, förelagt 8 dagars tid innom hwilka sidstnämde deputation med sitt yttrande skulle inkomma, så hade ståndet under samma datum straxt, icke allenast bifallit detta borgareståndets yttrande, utan ock begärt, att samma yttrande, genom ett extractum protocolli skulle meddelas, och med det första, som ske kunde, uti stånden expedieras. Detta protocollsutdrag hade under d:n 9 hujus blifwit uti ståndet presenterat, och med åfwannämde påskrift tecknadt.

Herr doctorn fruktade, att denna påskrift till någon del stridde emot wäxeldeputations instruction, som säger, att deputation har att upgifwa botedmedlen för secreta utskottet till verkställande, och utom dess wore det för denne deputation nödigt, att få del af den Nordencrantske beredningens omständeliga berättelse, så wäl att få mera kundskap om sakens rätta sammanhang, såsom ock att uplysa en och annan omständighet, som beredningen i brist af tillgång på nödiga acter måst gå förbi. Och i anseende till detta alt hemställte h:r doctor Gadolin, om icke ståndet skulle behaga, antingen begära tillbakars sielfwa påskriften, eller ock den samma ytterligare förklara, hwilken begäran herr doctorn trodde blifwa af ståndet så mycket snarare willfaren, som h:r doctorn jemte de öfrige rådselectorerne ej haft tillfälle, att wara uti ståndet närwarande, när denna expedition skedde.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och resolverades, det ståndets påskrift å wällofl. borgareståndets extractum protocolli af d:n ³⁹² angående

³⁹² Tomrum lämnat i prot.

wäxelcoursen bör så förstås, att wäxeldeputation, inom den förelagde tiden inkommer med sitt arbete om de botemedel till wäxelcoursens hållande, som Nordencrantske beredningen gifwit anledning till.

3 §. Biskopen h:r doctor Beronius erindrade, att wid den kongl. förordningens öfwerseende om biskops och superintendents wal torde äfwen böra komma uti öfwerwägande, om icke sådane wal med öppna sedlar må anställas, på det wederbörande uti stiftet eij må hafwa frihet, att votera på dem af sina slägtingar som kunna wara under omröstning, hwarom äfwen ett kongl. rescript till Calmar consistorium skall wara ankommit.

4 §. Föredrogs åter secrete utskottets extractum protocollis af d. 14 Februarii angående ett plenum i weckan,³⁹³ och anfördes därwid af h:r kyrkoherden Wikman och h:r probsten Bolmstedt, det man åtminstone icke ännu må inskränka plenidagarne, emedan åtskillige saker ligga ännu oafgiorde, och flere komma dageligen, hwarigenom skier att man på slutet blir öfwerhopad och torde då med sakernes afgjörande gå hastigare än deras wigt och angelägenhet torde wilja medgifwa.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, huruledes deputationerne ganska mycket hindras genom det, att plenum så ofta hålles. Därigenom händer, att riksdagen alt mer och mer utdrages. Meningens wore dock med en plenidags inskränkande icke någon annan, än att allenast på någon tid sådant kunde ske, och därför samma tid utsättas till pingst eller midsommar, dock så, att om angelägna saker föreföllo, kunde äfwen under dess, plenum hållas oftare. Men sedermera och då deputationerne fådt något mera arbete ifrån sig, så kan plenum hållas oftare, ja till 2 à 3 gånger i hwarje wecka, som ock tillförene warit wanligt, då omständigheterna sådant fordra.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunnerus hölt före, att uti den weckan som stora deputation är tillsammans, så kunde ett plenum hållas, hwilket ock till kläckan 8 kunde utsättas, hwarjemte ståndet eftermiddagarne kunde komma tillsammans i synnerhet att justera de allmänna beswären af hwilka ännu en god del återstå.

³⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 17. Jfr prot. ovan 19 februari.

H:r doctor Gadolin förmälte, att detta endast rör ordningen af sakernas gång, hwarwid alla hafwa ett ändamål, nämligen, att riksdagsarbetet måtte gå fort och tillika wäl. Ständerne hafwa hitintills warit med rådsval och andre saker sysselsatte, som fordrat, det plenum måst oftare hållas, men, sedan detta nu till största delen är förbi, så är nödigt, att deputationerne som hafwa sakerne under beredning, komma uti någon mera activitet. Det kan i sig sielft wara lika mycket huru ofta plenum hålles, allenast riksdagsarbetet får uti sin jämna gång, och kan man i sådant afseende på någon tid allenast hålla ett plenum i weckan.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade huruledes herr grefwen och landtmarschalken icke allenast flere resor wid talemännens sammanträden påmint om denna sakens afgjörande, utan ock gifwit tillkänna, at den stora deputation hade nödigt komma tillsammans, men att ingen tid därtill warit öfrig, dels för det, att plenum så ofta hålles, dels ock att secreta utskottet i högstangelägna ärender måst wara tillhopa.

H:r kyrkoherden doctor Celsius instämde uti det, att plenum må hållas en gång uti den wecka som stora deputation är tillsammans. Will äfwen hålla före wara nyttigt, att stånden något tidigare sig in plenis församla, allenast årstiden blir något lindrigare, så att hälsan will sådant medgifwa, hwilket för ståndets samtelige ledamöter är nödigt att i agt taga, men i synnerhet i anseende till högwördigste herr archibiskopens och talemans swagare hälsa, hwilkens närwaro wid deliberationerne ståndet gärna sig tillönskar. För öfrigit trodde herr doctorn, att deputationerne hafwa ej så mycket orsak att klaga öfwer knapp tid, om de wilja den samma rätt bruka. Åtminstone hade h:r doctorn såsom ledamot uti justitiædeputation, sig bekant, att denna deputation warit flitig, hwaröfwer åtskilliga deputations till stånden inkomna betänkande kunna wittna. Och woro det efter h:r doctorns tanka angelägit, att sakerna in plenis afgjöras efter hand altefter som de från deputationerne inkomma, på det icke som förut blifwit anmärkt, sakerne må skocka sig tillsammans in plenis, samt sedermera med mindre granskning, än som wederbör, afgjöras, såsom ock att expeditionsdeputation må hafwa rådrum att efter hand afgjöra sitt arbete och icke sitta så länge efter riksdagens slut, hwilket ständerne i hwarjehanda afseende funnit betänkeligit.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Beronius.

H:r probsten magister Hellberg förmälte wara swårt att yttra sig öfwer detta ärende, så länge man icke wiste, huru många saker woro till stånden inkomne och hemstälte fördenskull, om icke däröfwer kunde uprättas en rotulus, med dag och datum, då de blifwit inlämnade, hwarefter man kunde sig närmare determinera.

H:r kyrkoherden Hoffgardt hölt före, att om riksens ständer funnit nödigt att utnyttja 2:ne plenidagar i weckan i början af riksdagen, så lærer sådant blifwa fast mera nödigt, sedan äfwen deputationerne med deras arbeten inkomma till plenar.

Biskopen h:r doctor Halenius förklarade sig instämma uti det, som af h:r biskopen Benzeltierna war anfördt, och tillade att den mechaniska ställningen angående 2:ne plena och det på wissa dagar, gjorde någon hinder uti sielfwa arbetet. Man finner huru man in plenis blir interrumperad wid deliberationerne, när en deputation ankommer, och måste man sedermera sig likasom recolligera, fast mer uti deputationerne, när de på en och stundom 2:ne eller flera dagar skola wara åtskilde. Man torde äfwen i denna sak snart komma öfwerens, hälst alla önska ett ändamål, som är sakernas drift och fortgång.

H:r probsten Manquer erindrade, huruledes ståndet wid sidsta riksdag, äfwen eftermiddagarne kommit tillsammans och afgjordt många ärender. Och wille h:r probsten minnas att framledne herr archibiskopen doctor Benzelius, som då war ståndets taleman, wid ett tillfälle i synnerhet, betygat sin fågnad öfwer det, att ståndets ledamöter så gemensamt woro eftermiddagen tillsammans. Och trodde h:r probsten för sin del, att antingen skulle man antaga de methoden, eller ock låta förblifwa wid det som är förordnat, emedan annars nödwändigt skulle skie, att sakerne på slutet nog hastigt, och kanske stundom mindre betänksamt afgjordes, och expeditionssdeputation likaledes komme uti någon mindre gagnelig förlägenhet.

H:r kyrkoherden Klot förmente, att en plenidag kunde utsättas i weckan åtminstone till pingst, då man finge närmare se, hwad nödwändigheten fordrade.

Efter åtskillige dylika discourser och uppå fleras begiäran gjordes af högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller secreta utskottets extractum protocollii, som med Neij och Ja beswarades.

Därpå anställdes uppå begäran votering och sades tillika, att om Ja winner, så hålles ett plenum i hwarje wecka till pingst, men om Neij winner, så afslås secrete utskottets hemställande.

Wid sedlarnes öppnande och sammanräknande befunnos 26 för Ja och 27 för Neij.

5 §. En deputation anförd af hofmarskalken h:r baron Reuterholm gaf tillkänna, det ridderskapet och adelen i så måtto bifallit h:r öfwerste Rudbecks memorial, angående kongl. commissioner och extra domstolar, att därifrån undantagas hwad riksdagsordningens 13 § utstakar, samt att ridderskapet och adelen funnit för godt, att låta de wid Damgarten posterade officerare återfå sina beställningar, hwilket ärende deputation af ridderskapet och adelen fådt i befallning att hos de öfrige stånden recommendera.

6 §. Ankom löparen af protocolsdeputations extractum protocollis angående kongl. commissions acter och protocoller,³⁹⁴ om hwilka ståndet under d:n 23 Februarii resolverat, att de till justitiædeputation skulle remitteras. Hwarjemte ståndet äfwen biföll, det må förberörde acter och protocoller genom trycket allmänne göras.

Härwid inlämnade h:r probsten magister Manquer ett memorial³⁹⁵ som uplästes, med hemställande, det icke allenast secrete utskottets extractum protocollis af d:n 4 och 14 Martii, angående Sweriges deltagande uti kriget utan riksens ständers sammankallande, må tryckas, utan ock private personer äga frihet, att undfå och genom trycket kundgiöra de ransakningar och voteringar så wid högre som lägre domstolar, som kunna dem angå med mera. Och som h:r probsten förmälte sig wilja gå med detta memorial till de öfrige stånden, så blefwo exemplaren med behörig påskrift tecknade.

7 §. Deputerade från borgareståndet, för hwilka borgmästaren Schau förde ordet, gåfwo tillkänna, att bemälte stånd förehaft öfwersten och riddaren Rudbecks memorial, hade granskat det samma med all eftertänksamhet, och stadnat i det slut, att aldenstund ingen clenod kan wara dyrbarare för

³⁹⁴ Se Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 4.

³⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 10.

Sweriges inbyggare än dess sälla regeringssätt, men erfarenheten wisat, att uprorsmän hafwa gifwits, som förehaft stämplingar till regeringssättets öfwerända kastande, och det säkraste botemedel för sådant är, hwad så wäl riksdagsordningens 13 §, som 1756 års bref föreskrifwer, så har ock borgareståndet för sin del beslutat, det må dessa lagar wara i deras full vigeur, så att Kongl. Maj:tt med råds råde emellan riksdagarne må förordna sådane commissioner, som uptaga och summario processu afgjöra, hwad som befinnes wara stämplat emot riket och det af så wäl konung som undersåtare dyrt beswurna regeringssättet.

8 §. Uplästes secrete deputations betänkande³⁹⁶ angående de beswär, som cancellisten uti justitiærevisionsexpedition Johan Norén anfördt emot cancellisten darsammastädes Pehr Osander, tillika med borgareståndets extractum protocoll³⁹⁷ angående samma sak.

H:r probsten magister Alin inlämnade häröfwer ett memorial,³⁹⁸ som uplästes, med anmäla, att därmed gå till de öfrige stånden, och blef denna sak uppå begäran hwilande till en annan gång.

9 §. Föredrogs och bifölls secrete utskottets extractum protocoll³⁹⁹ af d. 27 Februarii, angående en secundadjutants antagande wid volontairegementet.

10 §. Deputerade ankommo från borgareståndet, som gåfwo tillkänna att bemälte stånd bifallit det yttrande, som ridderskapet och adelens deputerade anmält angående commissionsacternes tryckande.

11 §. Uplästes justitiædeputations betänkande,⁴⁰⁰ angående för detta capitains wid Wästerbottns regemente Daniel Gustaf Lagerborgs ansökning om nåd och förskoning ifrån det honom ådömde straff att mista dess capi-

³⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 14. Även 27 april.

³⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 31.

³⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 4.

³⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 23.

⁴⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 8.

tainstjenst för capitulation wid Damgarten, hwarjemte uplästes öfwersteli-
eutenantens Hans Henric Boijes memorial⁴⁰¹ uti detta ärende.

Biskopen h:r doctor Benzelsstierna, tillika med superintendenten⁴⁰² h:r
doctor Lütkekan förklarade, att ehuru det icke altid är rådeligit att bruka
all stränghet, så woro dock detta brått af så mycket betydelse för riket, att
de ej annat kunde, än bifalla deputations betänkande, såsom på goda skiäl
grundat.

Däremot anfördes af h:r kyrkoherden doctor Celsius, att ehuru Lager-
borgs och de öfrige officerares brått kan wara betydeligit, så trodde dock
herr doctorn, att riksens ständer, i anseende till de af h:r öfwersteli-
eutenant Boije anförde skiäl, kunde benåda desse officerare, hälst riksens ständer
denna gången likasom blifwit wane wid leutringar uti större mål.

Uppå giord proposition biföll sålunda ståndet ridderskapet och adelens
yttrande, att så wäl capitain Lagerborg, som lieutenanterne gref Putbus och
Gyllenbögel, samt fendrikarne Norrman och Gloeden hos Hans Kongl.
Maj:tt i underdånighet må anmälas, till återfående af förr hafde beställ-
ningar, hwarwid de komma att niuta touren ifrån dato af deras således se-
nare erhållne fullmagter.

12 §. Uplästes och bifölls justitiædeputations betänkande angående lagman
Hallenborgs ansökning om någon ersättning wid dess lön.⁴⁰³

13 §. Föredrogs kyrkoherden doctor Anders Carl Rutströms memorial,⁴⁰⁴
hwaruti han beswärar sig däröfwer, att urskillningsdeputation såsom riks-
dagsärende upptagit och till justitiædeputation remitterat någre Ladugårds-
lands församlings inwånares förfrågan angående doctor Rutströms beford-
ran till kyrkoherdesysslan wid bemalte församling. Och blef wäl denna sak
hwilande till en annan gång, men kommer då aldräförst före, emedan stån-
det allaredan genom deputation hos ridderskapet och adelen samt bonde-
ståndet begärt, att den ej måtte företagas, innan ståndet fådt sig däröfwer
yttra.

⁴⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 40.

⁴⁰² *superintenden* i prot.

⁴⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 10.

⁴⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 7. Behandlas
även 16 april. Se även prot. 1 juni.

År 1761 den 16 April

1 §. Högwördigste herr archibiskopen anmälte huruledes kongl. secreteraren Witte genom ingifwen skrift, som uplästes, anmält, det pastor wid ⁴⁰⁵ församling uti Pomern h:r professor Klein, som warit här i Stockholm wistande, att söka någre ersättningar för det lidande honom, medelst fiendteliga ströfwerier 2:ne gånger skall öfwergådt, har nyligen uti mycken torftighet blifwit död, och anhölt sålunda h:r secreteraren Witte, såsom wän af Klein i lifstiden, det behagade ståndets ledamöter till dess begrafningshielp sammanskiuta.

Detta samtycktes och befalltes notarien aflämna detta sammanskott till secreteraren Witte, som lærer draga försorg om begrafningen, samt förwara den återstod, som kan blifwa, till h:r professor Kleins enka och barn.

2 §. Uplästes expeditionsdeputations protocollsutdrag af d. 7 Apr.⁴⁰⁶ angående 78 § af allmogens på Gottland allmänna beswär wid förledne riksdag, som bifölls.

3 §. Deputerade från bondeståndet anmälte, att alldenstund några tryckte skrifter angående Lövingska skattekiöpet uti Finland,⁴⁰⁷ befinnes wara bland riksens ständer utdelte, så anhöllo bondeståndet, att den saken måtte hwila till dess bondeståndet finge tillfälle att giöra behörige anmärkningar wid berörde skrifter. Därjemte aflämnade deputerade ett protocollsutdrag, angående prolongation på terminen till beneficiehemmans skattelösen.

4 §. Ankom löparen af h:r öfwerste Pechlins memorial om embetsmän, jemte bondeståndets extractum protocoll, hwarå tackades ståndets resolution under d:n 30 Martii sidstl:ne.

Uplästes ock kammarherren Hasenkamphs memorial⁴⁰⁸ uti samma ämne, som tillika med h:r öfwerste Pechlins memorial om testes singulares, hwilket d:n 16 Februarii war i ståndet föredragit, remitterades till justitiædeputation.

⁴⁰⁵ Tomrum lämnat i prot.

⁴⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

⁴⁰⁷ Se Bring 1958, nr 65: 1–5.

⁴⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 171.

5 §. Uplästes å nyo h:r doctor Rutströms beswär öfwer urskillningsdeputation,⁴⁰⁹ hwarwid h:r kyrkoherden magister Lenngrén ingaf ett memorial,⁴¹⁰ hwarmed han ock förmälte sig wilja gå till de öfrige stånden. Och sedan å ena sidan ett och annat blifwit anmärkt, som synes hindra, det denna sak såsom riksdagsärende må uptagas, men tillika å andra sidan påstods, att urskillningsdeputation härwid ytterligare förfarit, och förden skull ytterligare uplysning härwid pröfwades nödig, så remitterades beswärsmålet till urskillningsdeputation, att med sin förklaring däröfwer inkomma, och uppå giord erindran, begaf sig h:r kyrkoherden Lenngrén därtill, att dess memorial emedlertid hwilar.

Ståndet fant ock för godt att afsända en deputation till de öfrige stånden, at gifwa tillkänna så wäl ståndets beslut häröfwer som ock angående ett plenum i weckan, samt till bifall recommenderade justitiædeputations betänkande⁴¹¹ om Fornåsa prestegårds ägotwist.

6 §. Gafs tillkänna, att lagmannen h:r grefwe Renstierna afsagt sig rådsförslaget, och afgingo nu ståndets rådselectorer att fortsätta deras förrättning.

7 §. Biskopen h:r doctor Beronius gaf tillkänna, att han med nöije läst igenom Nicanders svenska öfversättning af Wirgili *Æneis*, hwaraf exemplar till ståndet blifwit ingifne. Och har auctor så i denna sak som andre dess skrifter wisat en besynnerlig färdighet och insigt uti svenska poësin.

8 §. Föredrogs å nyo secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁴¹² om h:r professor Liedbeck och biföll ståndet ridderskapet och adelens tilläggnig, att hwad h:r professor Liedbeck i anseende till plantagernes besörjande årligen åtniuter, måtte blifwa ständigt, så länge han i förberörde giöromål fortfar.

9 §. Deputerade från borgareståndet aflämnade 3:ne extracta protocoll, om qwarnverket uti Nykiöping, apothequesinrättningen i Upsala, och det

⁴⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär över urskillningen, nr 7. Jfr prot. ovan 13 april och nedan 1 juni.

⁴¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 247.

⁴¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 3.

⁴¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 1. Jfr prot. ovan 9 mars.

af Saxenberg begärte tillstånd att få i Stockholm inrätta ciderättickebryggerie, hwarjemte deputerade gåfwo wid handen, att borgareståndet bifallit h:r biskop Lambers memorial om biskopssätet Sannegården.

10 §. Twänne af rådselectorerne aflämnade förslag⁴¹³ till rådsemetet, hwarpå, utom h:r justitiæcancelleren von Stockenström och h:r håfrättsrådet Ehrencreutz, war upförd håfmarskalken och riddaren h:r grefwe Törnflycht, hwarwid ståndet icke hade något att påminna.

11 §. Continuerades med allmänna beswären.

12 §. Rådselectorerne återkommo och berättade, att Kongl. Maj:tt i anseende till åkommen opasslighet i dag icke kunde lämna electorerne företräde.

⁴¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

År 1761 den 20 April

1 §. Justerades protocollet af d:n 6 och 9 April.

2 §. Föredrogs utdrag af protocollet, hållit uti kongl. rådkammaren d:n 30 Martii sidstledne, angående folckbristen,⁴¹⁴ som remitterades till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

I anledning däraf, att uti samma protocoll något nämnes om friheters och förmånens bewiljande för främmande att flytta hit in uti landet, erindrades af préses consistorii i Stockholm, huruledes wid lazaretet härstädes förelöper hwarjehanda som är mindre ordenteligit och förtienar ståndets attention. Härwarande kejsrerl. residenten Antivari skall hafwa skänkt till lazaretet en summa penningar, men med det betingande, att äfwen de af catolsk religion må därstädes intagas. Däraf skall understundom hända, att desse blifwa af sine prester besökte, och sådana ceremonier offentliggen brukade, som med de, angående fria religionsöfningen tagne författningar äro stridande, och kunna ej annat än åstadkomma förargelse ibland våra evangeliska trosförwandter.

Ståndet fant denna erindran hafwa god grund, och efter någon öfwerläggning resolverades, att som lazaretsinrättningen med hwad därtill hörer, uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation nu är under öfwerseende, så anmodades ståndets ledamöter, att wid det nu omförmälta, göra behörige anmärkningar. Och utom dess will ståndet, om så nödigt pröfwat, uti dess ecclesiastiquedeputation häröfwer närmare rådgöra.

3 §. Uplästes ett annat protocollutdrag hållit uti kongl. rådkammaren d:n ⁴¹⁵ angående secreteraren Nordenflychts befordran, som remitterades till secreta deputation.

4 §. Föredrogs kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkan- de, öfwer landshöfdingen och riddaren h:r baron Strömfelts ansökning om tillökning uti lön,⁴¹⁶ hwarjemte uplästes wälbemälte h:r landshöfdinges

⁴¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 21.

⁴¹⁵ Tomrum lämnat i prot.

⁴¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 8.

memorial uti samma ärende,⁴¹⁷ och fant ståndet för godt, att bifalla deputations betänkande med den af ridderskapet och adelen giorde tilläggnig, det må landshöfdingen h:r baron Strömfelt tillika niuta ersättningen i penningar, ifrån den tiden han fådt immission uti indelte lönen.

5 §. Uplästes håfrättsrådets h:r Christopher Rappes memorial,⁴¹⁸ innehållande några anmärkningar wid bondeståndets extractum protocollis af d:n 16 December förledit år,⁴¹⁹ angående förklaringen af d:n 23 Septemb. 1756 öfwer 1723 års skattekiöpsförordning.⁴²⁰

Kyrkoherden h:r doctor Celsius tillika med flere ståndets ledamöter erindrade, huruledes wid sidstledne riksdag widlyftige öfwerläggningar förwarit öfwer denna sak, så wäl uti allmänna beswärs-deputation, som ock sedermera uti ståndens plenis, hwarjemte erfarenheten wisar, att riksens ständer med bekymmersamma skattekiöpsquæstioner blifwa ständigt oroad. Och som wid tillämpningen af 1756 års förordnande, några oordentligheter torde hafwa förelupit, som kunna gifwit anledning till de af bondeståndet anförda klagomål, så torde saken till kammar-, oeconomic- och commercedeputation kunna remitteras, som närmast kan uppgifwa förslag till samma oordentligheters afhielpande.

H:r probsten magister Manquer gaf wid handen, att ehuru det ej kan nekas, det åtskilligt kan förefalla wid skattekiöp till åboernes lidande, såsom i synnerhet, när de anmält sig till skattelösen och disponerat skattekiöpskillingen innan 1756 års förordning utkom, men genom kammarcollegii utdrägt på tiden ej kommit att få skattebref, så bör det tillika å andra sidan tillses, att rusthållen, som wid rusttjenstens underhållande hafwa nog dryg känning, ja understundom till 12 à 1500 dal:r årligen, ej förswagas därigenom, att augumentshemman som böra wara stammen till understöd, blifwa androm till skatte uplätne.

⁴¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 404.

⁴¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 321.

⁴¹⁹ Tryckt i *BdP* 8, bil. 7.

⁴²⁰ Tryckt förordning 22 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förklaring, Öfwer 1723. års Skatte-Kiöps Förordning*. Jfr tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal*.

Herr probsten magister Alin biföll h:r doctor Celsii tanka, med tilläggning, att menniskior kunna fela, och kan sålunda blifwa nödigt att undra, hwad tillförene kan wara giordt, och om rusthållare kunnat begå sig förut utan skattelösen å deras augmentshemman, så kunna de äfwen hädanefter sig begå.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus anförde, att det uti 1756 års förklaring utsatte miltalet räknas olika, nämligen stundom emellan sielfwa gårdarne och stundom emellan deras ägor, som kunna wara nog widsträckta, hwarigenom olikhet uti skattekiöpsrättigheten skall existera, och i synnerhet höllt h:r öfwerhåfpredikanten före, att de åboer, som deponerat skattelösen, förän 1756 års förordning utkom, böra wid kiöpet conserveras, hälst sådant ej bör ankomma på kammarcollegii mer eller mindre skyndsamhet wid skattebrefwens utfärdande.

H:r kyrkoherden Hoffgardt förklarade, att det äfwen torde behöfwa något närmare utredande, hwad rättighet rusthållaren tillkommer till skattelösen i anledning af augmentshemmanens ränta. Det skall åtminstone i Skåne understundom hända, att augmentsrântan är fördelt på flere hemman. Och när ett kronohemman allenast räntar några styfwer till rusthållet, så är frågan wärdt, huruwida rusthållaren kan framför åboen tillwälla sig skattekiöpet.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, at här lærer icke blifwa någon fråga om sielfwa förordningen af år 1756, hwilken såsom på goda skiäl grundad, bör äga sitt fulla bestånd. Här torde icke heller blifwa någon fråga om de åboers rätt, som å sin sida fullgiort hwad till skattekiöpet hör, innan förenämde förordning utkom, och är sålunda icke heller nödigt, att desse delar till någon deputation blifwa remitterade, utan synes det, som här egenteligen talades om de oordningar, som wid tillämpningen af 1756 års förordning, uti särskilt måtto kunde hafwa förelupit. Och hwad detta angår, så kunna ständer sig därmed icke befatta, utan böra casus specialis upgifwas, som få gå deras ordinaria via till konungen, och sedermera om så nödigt pröfwat och sådant behörigen anmäles, af ständerne uptagas.

Biskopen h:r doctor Halenius erinrade, att den utdrägt med skattebrefwens utfärdande af kammarcollegio som omtalas, torde wid närmare efterseende härröra ej af bemälte collegii drögsål, utan fast mera däraf, att antingen åboerne ej præsterat alla præstanda, änskönt skatteskillingen blifwit disponerad, eller ock, att protester blifwit gjorde emot skatte-

brefwet, hwilket alltsammans skulle förut utredas, och äro åboerne stundom sielfwe orsaken till sådant drögsål, då de blott låta bero wid skattekillingens erläggande, utan att fråga efter, hwad vidare kan förelöpa, icke heller äro angelagne att utreda de hinder, som i en eller annan måtto i wägen läggas.

H:r professor doctor Gadolin hölt äfwen före, det 1756 års förordning här icke bör sättas uti quæstione, och om något emot samma förordnande förelupit, så bör factum upgifwas och behörigen rättas. Om generelle klagomål remitteras, så följer den olägenhet, att deputation måste fråga efter casus specialis.

H:r probsten magister Matthesius conformerade sig med h:r probsten Alin uti det, att oeconomiska författningar kunna stundom behöfwa ändring, i synnerhet när några misstydingar existera, eller omständigheterna annars sådant fordra. Och som hwarjehanda är anfördt både uti bondeståndets extractum protocollis och herr håfrättsrådet Rappes memorial, som bör närmare utredas, så trodde h:r probsten bäst wara, att saken till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitterades.

6 §. Härwid ankom en deputation från bondeståndet, som aflämnade ett extractum protocollis angående något hårdare skrifsätt, som h:r präsidenten Fredenstierna under förledne riksdag, skall hafwa brukat emot bemälte stånd.

7 §. Continuerades med discourser öfwer håfrättsrådet Rappes memorial, och uppsköt ståndet sluteliga afgjörandet till dess löparen kommer.

8 §. En deputation från ridderskapet och adelen, anförd af h:r lagmannen grefwe Renstierna, gaf wid handen, att ridderskapet och adelen öfwer secreta utskottets extractum protocollis angående ett plenum i weckan sig yttrat, att uti de weckor stora särskilte deputation är tillsammans, må ett plenum hållas.

9 §. I anledning af then anmälan, som skedde d:n 2 uti denna månad, företogs å nyo krigsbefälets beswär, och aldenstund de befunnos innehålla hwarjehanda, som hörer, dels till andra deputationer, dels till secreta ut-

skottet, så remitterades altsammans till bemälte utskott, som har att urskilja målen och remittera hwart och till sitt behöriga ställe.

10 §. Föredrogs å nyo h:r öfwersten Rudbecks memorial,⁴²¹ angående commissioner och extra domstolar, hwarwid äfwen uplästes h:r baron Horns samt h:r assessor Bildenskölds memorialer uti samma ärende.⁴²²

Då nu detta togs uti öfwerwägande, förmälte h:r kyrkoherden doctor Celsius: Det är onkeligit, att wälmening finnes hos samtelige desse herrar, som genom memorialer gifwit sine tankar tillkänna. Icke heller bör man tro, att den som är emot commissioner och extra domstolar, därigenom gör sig förtjent till något omildare omdöme, eller hård tillwitelse som med ett christeligt sinnelag icke kan wara tillsammans, i synnerhet om sådane tillwitelser skulle yttras emot folck som äro kände af ära och kärlek för fäderneslandet. H:r öfwerste Rudbeck har uti mycken wälmening påmint om commissioners och extra domstolars skadeliga influence på riket, lika wälment är det å andra sidan påmint af h:r assessor Bildensköld om desse commissioners nödwändighet och nytta, i synnerhet som bemälte h:r assessor tycker sig wara persuaderad, att grufweliga anstalter warit å färde och kunna ännu existera, som efter hans tankar ej annorlunda än genom commissioner kunna förekommas. Jag tycker mig gå säkrast, när iag i det möjligaste lämpar mig till dem bägge. Och är sålunda min tanka den, att 13 § af riksdagsordningen må blifwa uti dess vigeur, så att ständer, under påstående riksdag, när de så nödigt pröfwa, må förordna commissioner. Sådant torde hafwa sin goda nytta, och wore det icke godt att ständer betogo sig denna frihet. Ja, iag ser inte heller hwad som skulle hindra tillkommande ständer att utöfwa denna rättighet, om de detsamma finna oumgängeligit. Det torde ock framdeles gifwas tillfälle, att widtaga någon närmare författning, huru därwid skall procederas, så att både de brottsligas ondska må kunna mötas och straffas, såsom ock undersåtare niuta de beneficia juris, som Sweriges lag föreskrifwer, med mera.

Men tillika håller iag före, det inga sådane commissioner må emellan riksdagarne tillåtas. Ständer, såsom magtägande, må icke lämna ifrån sig rättigheten att säija, när commissioner skola hållas, samt att commission-

⁴²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 355.

⁴²² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 30, 197.

erne anställas, under deras egen tillsyn, då de ock sielfwa få yttra sig öfwer commissions domar.

Jag wet att en commission suttit sedan sidsta riksdag, men känner ännu icke beskaffenheten af den samma. Får se de acterne uti justitiædeputation, och blir tids nog, att mig däröfwer yttra.

Härmed conformerade sig h:r probsten magister Bolmstedt.

H:r kyrkoherden magister Wikman: Jag skulle intet tro, att den anses för mindre wälmenande, som råder ifrån commissioners förordnande emellan riksdagarne, i synnerhet, när därtill lägges betydande skiäl. Här talas uti ett memorial om falska och onda rykten. Sådant wet iag icke utaf, utan må den, som har sig sådant bekant, det samma behörigen upptäcka och ställa uphofsmannen till ansvar. Hwad sielfwa saken angår, må man giöra skillnad emellan den lagstiftande och lagskipande magten. Regeringsformens 13 § må icke disputeras, ty den utsätter, hwad den lagstiftande magten wid trängande behof må förordna. Men däraf följer icke, att den lagskipande magten må giöra det samma, utan har denna sidstnämde magt, att nyttja de ordinarie domstolar, som allmänna lagen föreskrifwer. Utom dess hafwa riksens ständer sig häröfwer allaredan yttrat, då de uti 8 § af instruction för secreta utskottet tydeligen förbudit bemälte utskott att hos Kongl. Maj:tt giöra någon föreställning, eller annars någon författning, i hwad mål det wara må som länder dähän, att ärenderne under eller emellan riksdagarne, under någre nya eller särskilte domstolar, deputationer eller commissioner, dragas ifrån sitt ordenteliga forum, som det uti regeringsformen och riksens fundamentallag förordnat finnes.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r magister Grunnerus: Af de uplästa memorialer upkomma 2:ne frågor: den ena om commissioner aldeles, äfwen under riksdagarne, skola aflysas; den andra, om de allenast emellan riksdagarne må wara förbudne. Det kunde hwarjehanda anföras emot commissioner i gemen, men som ständer äro magtägande, så kan ingen betaga dem att under deras sammanwaro förordna hwad dem godt synes. Men åtminstone böra emellan riksdagarne inga commissioner hållas. Alla domare böra wara ansvarige för deras domar. Allmänna lagen utsätter hwar rest alla mål, äfwen de grofwaste skola ransakas och dömas. Alla undersåtare böra niuta beneficia juris et processus, hwilket torde kunna bewisas icke altid hafwa skiedt inför commissioner.

H:r probsten Hiortzberg: Det nekas icke, att wälmening är å alla sidor, ehuru man stundom å ena sidan kan råda mindre försiktigt. Lät oss ponera den casum, som Gud dock nådeligen afwände, att något föräderie wore å färde emot riket och dess säkerhet, som extenderade sig till flere personer och flere ställen på en gång. Om det icke blefwe skyndesamt motat, så torde hielpen komma för sent. Om alla desse som kunna wara boende på åtskillige ställen skulle ransakas och dömas wid hwars och ens forum delicti eller domicilii, så skulle saken blifwa på flere ställen agerad, men nödwändigheten synes fordra, att den på ett ställe allenast agerades, så wida alla de brottslige concentrerade uti ett, och det blefwe nödigt att confrontera dem med hwarannan. Till att förtiga, det de ordinarie domstolarne, hwarest sakerne annars gå nog långsamt, skulle härigenom hindras från sina andre sysslor till de rättsökandes ännu större rop och klagan. Och om alla extra domstolar skola indiferiminatim banlysas, så får man icke heller förordna extra rådstufwurätter samt urtima ting, hwarigenom skiedde, att de brottsliga, genom tidens utdrägt ofta skulle undgå deras rättmätiga näpst. Utom dess äro commissioner af olika art. En del äro executive eller hwilkas dommar gå i verkställighet utan vidare bepröfwande. Andre äro att anse såsom en ransakning eller beredningsdomstol, som wäl säger sitt på lag grundade videtur, men underställer dock dess domslut antingen ständers eller ock konungens bepröfwande. De förra kunna wara betänkelige, så wida apell eller wad där icke har rum. De sednare icke så. Ty utom det, att domstolen består af lagfarne män och ordinarie domare eller embetsmän i riket, så äro de ock skyldige, att wid processen följa det som allmänna lagen föreskrifwer, och om någon part tror sig i någor måtto wara för när skedt, så äger han frihet sådant inför högsta domaren att anföra. Och är således efter min tanka icke rådeligit, att aldeles afskaffa commissioner och extra domstolar. Det inwändes, att man uti fria regeringar icke kan undgå partier. Men om så är, måne icke äfwen uti de ordinarie domstolar kunna finnas sådane partier? Lagen bör uti alt wara rättesnöre, och icke det eller det partiets godtycko, och här måste man se efter, hwad rikets säkerhet fordrar, så framt man icke will bruka samma oförsigtighet, som den där sönderhugger brandredskapen, då en wådeld är släckt, men elden ligger ännu dold under det afbrända.

H:r kyrkoherden Hoffgardt upläste utaf protocollet under d:n 22 April 1752, hwad så wäl ridderskapet och adelen som presteståndet wid då wa-

rande riksdag uti detta mål sig yttrat, nämligen att commissioner och extra domstolar tädanefter måtte aldeles uphöra, med mera, hwarwid han trodde, att äfwen ståndet denne gången torde förblifwa, hälst samma skiäl och omständigheter ännu subsistera, som då woro, och berättade h:r kyrkoherden tillika, huruledes en presteman för några år tillbakars blifwit angifwen för högmålsbrott och stäld inför en commission, som dock sluteligen ej befunnit det minsta med honom. Men emedlertid hade hans hustru dött av alteration, hans egendom blifwit medtagen, och dess barn beröfwade nödwändig education, med flere för honom swåra påföljder, och war äfwen anledning till misstanka, att sielfwa angifwaren blifwit admitterad till wittne emot honom.

H:r probsten magister Manquer: Såsom ledamot uti secrete utskottet har iag med ed förbundit mig till den instruction som är secrete utskottet föreskrifwen. Och aldenstund 8 § af samma instruction tydeligen förbiuder, at styrka till commissioner och extra domstolar, så har sådant hos mig åtminstone upwäkt twifwelsmål.

Därjemte kommer iag ihog, huruledes en commission blef satt öfwer h:r landshöfdingen Stobæus, och hwar och en wet huru när han war att blifwa olycklig, om icke sakernes sammanhang på ett besynnerligt sätt blifwit uppenbart. Jag har icke heller utan förskräckelse kunnat läsa den så kallade kong Carl den Nijondens slagtarebänck, och hwem finner icke igen jus falionis på capitain Scheckta, som angaf fabriqueuren Hedman för hwarjehanda brott, men måste omsider sielf stadna under en commission. Man kan icke utan rysning läsa, hwad h:r assessor Bildenschöld skrifwer uti dess memorial, att landet är upfyllt med de aldraförsmädeligaste rykten om riksens ständer och deras oskyldigaste giöromål. Jag wet icke, men om så är, will iag icke afråda commission, allenast sammanhanget upgifwes, så att uphofsmännen må kunna straffas. Men emellan riksdagarne må ingalunda sådane commissioner tillåtas, ty utom det som förut är nämt, att hwar och en undersåtare bör niuta beneficia juris et processus till godo, så kunde äfwen, om sådane commissioner blifwa gängse, efter någon framtid ske, att en konung, som skaffade sig pluralitet uti rådet, förordnade sådana commissioner att röija dem utur wägen som aldramäst befinnas stå emot dess despotiska afsigter. När souverainiteten förra gången infördes torde ock något dylikt hafwa banat wägen, att kong Carl den XI:te, under dess

resa från Lund, efterspanade, hvilka woro honom mäst emot, och fant han sedermera på utwäg att bringa dem till raison.

H:r biskopen doctor Benzelstierna: Här är icke frågan om någons wälmening, ty så litet iag twiflar om det, att auctorerne till desse 3:ne memorialer äro wälmenande för riket, så lite hafwa äfwen de orsak att twifla om min wälmening. Hwad sielfwa saken angår, så måste man taga ett wist fundament, hwarefter commissioner och alla domstolar böra agera, de må wara ordinarie eller extraordinarie, och det blir icke något annat, än rikets beskrifwna lag, samt att hwar och en undersåte, han må wara brottslig eller icke, får därefter niuta beneficia juris et processus. Andra commissioner och domstolar känner iag icke, och will icke heller weta utaf. Sedan detta blifwit såsom fundament antagit, så blir frågan om commissioner eller extra domstolar. Att de under riksdagarne kunna förordnas, synas wi alla wara ense om.

Hwad angår dem emellan riksdagarne, så wore det högeligen tillönskandes, att de icke behöfdes.

Men när en beklagelig erfarenhet wisar, att det gifwes folck så förgätne af sin plikt emot fädernesland och medborgare, att de icke hafwa betänkande wid att wilja stifta upror till regeringssättets förändring, så lærer saken få ett annat utseende. Här är fördenskull icke meningen, att commissioner eller extra domstolar skola sättas utom nödfall, eller så att saker af allehanda beskaffenhet skola dragas ifrån deras rätta domställen. Och si detta war det som ständerne wid 1752 års riksdag egenteligen afskaffade, men med uttryckelig reservation tillika af de extra domstolar och commissioner, som Sweriges rikets regeringsform och allmänna lagen gifwa anledning till. Här talas om commissioner sådane bedröfweliga händelser, som nu förewarit, då rikets säkerhet fordrar en qwickare bewakning, på det icke odygdiga medborgare, genom utdrägt på tiden eller andra omständigheter, må få större hopp om framgång uti deras förrådiska stämplingar, eller som man plägar säija, mera wäder i sina segel. I sådant afseende nödgas iag för min del styrka till commissioner äfwen emellan riksdagarne, men med den restriction tillika, att ständerne tydeligen utstaka, när och i hvilka tillfällen sådane commissioner må förordnas, hwilken och hwilka skola wara præses och ledamöter, samt actor, såsom ock hwad process därwid är att i akt taga, då man har all orsak att förmoda, det sanskylliga

nyttan skall erhållas och tillika de missbruk afböjas, som kunna wara att befara.

Härmed instämde superintendenten h:r doctor Lütke-man, förklarandes därjemte, det man så mycket mindre kunde twifla, att uprors anläggning warit å färde som sielfwe de brottslige sådant upriktigt tillstådt. Och om det wore angelägit att wårda riket samt undersåtares fri- och säkerhet, så wore tillika angelägit, att nyttja de medel, som aldrabäst kunna bidra till frihetens försvar, hwaribland commissioner med allt skiäl kunna räknas, så wida sakerne därstädes med mera skyndsamhet kunna utföras, och när de præcautioner i akt tagas, som af h:r biskop Benzelstierna äro anförde, så lærer ingen få orsak att klaga.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förklarade å nyo, att de af h:r probsten Manquer anförde skiäl förtjente attention. Det wore ingen fara med de af ständerne förordnade commissioner, ty sådant skedde till regeringssättets styrkande, men att konung och råd emellan riksdagarne äfwen skola få sätta commissioner wore af yttersta följd. Hwad utstakningar man wille giöra, så lära dock beneficia juris et processus swårliga stå att erhålla wid commissioner. Man kan påminna sig hwad h:r öfwerste Pechlin skrifwer uti dess memorial om testes singulares. Sådant torde ofta nog hafwa förefallit wid de nu anställte commissioner. Det säges, att det icke går så fort wid de ordinarie domstolar, men man wet ju, att denne kongl. commission börjades straxt efter sidstledne riksdag och slöts ej förr än näst för innewarande riksdag. Det säges, att sakerne sedermera kommo up till kongl:e revision. Men det är owist, om alle acter blifwa därstädes granskade. Doms-lutet torde allena blifwa upgifwit, och det dependerar altid af den grund, som lägges wid ransakningen.

H:r biskopen doctor Halenius: Alla saker kunna merendels betraktas på 2:ne sidor. H:r öfwersten Rudbeck har betraktat commissionerne på en sida, till att fria medborgare ifrån någon befarad wåld, och låta dem niuta den säkerhet, som lagen en hwar tillägger. H:r assessor Bildensköld har från en annan sida betraktat rikets nödwändiga säkerhet. Bägge äro lika wälmenande; och de kunna äfwen med hwarandra concilieras. När 13 § uti riksdagsordningen i akt tages och de befarande missbruk som sagt är förekommas, så må commissioner, när så omtränger förordnas. Non est sapientis dicere, non putaram. Mater timidi fiere non solet.

Sluteligen förenade sig ståndet att bifalla ridderskapet och adelens yttrande, det öfwerste Rudbecks memorial gillas, dock med undantag af det, som 13 § i riksdagsordningen utstakar.

11 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocolli af d:n 10 uti denne månad,⁴²³ angående de påfund till stycke- och ammunitionsgiutningens förbättrande i riket, som inspectoren Hans Nyman upgifwit.

12 §. Påmintes, att h:r öfwerste Rudbeck ingifwit ett annat memorial om myntverket uti Pommern,⁴²⁴ men som sessionstiden nu war förfluten, så kommer det samma uti nästa session ibland de första ärender att föredragas.

År 1761 den 24 April

1 §. De 3:ne stånden hade i dag klockan 12 trädt tillsammans, att genom electorerne hos Kongl. Maj:tt i underdånighet presentera ett rådsförslag, och under det råselectorerne woro bortgångne sysselsatte sig ståndet med allmänna beswärs öfwerseende.

2 §. Ankommo 2:ne af råselectorerne med berättelse, att Hans Kongl. Maj:tt i nåder utnämnt till riksråd h:r håfmarskalken och riddaren af kongl. Nordstjerneorden, grefwe Törnflycht.

3 §. Företträdde åter 2:ne af råselectorerne och aflämnade förslag⁴²⁵ till ett ännu ledigt warande riksrådsämbete, hwarpå woro upförde: Öfwersten och riddaren h:r Gustaf Adolph Hiärne; öfwersten och riddaren h:r Thure G. Rudbeck; samt öfweradjutanten och riddaren, friherre Douvall. Och som straxt därefter berättades, att detta förslag hos ridderskapet och adelen blifwit lagt på bordet, samt att borgareståndet redan wore åtskildt, så åtskildes äfwen nu ståndet och will sig yttra om några reflectioner göras af de öfrige stånden.

⁴²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 25.

⁴²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 353.

⁴²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 29, bilaga.

År 1761 d:n 27 April

1 §. Justerades protocollet af d:n 13, 16, 20 och 24 i denne månad.

2 §. Anmältes af h:r probsten doctor Serenius, huruledes magistraterne uti några städer innehålla den afgift à 4 öre af hundrade, som till de fattiga wid boupteckningar kan wara af sterbhus att erläggas, hwilken afgift till fattighusens föreståndare enligt förordningarne bör aflefwereras. Och fant ståndet för godt, att hos Kongl. Maj:tt sådant till rättelse i underdånighet anmäla.

3 §. H:r professorn doctor Gadolin inlämnade ett memorial,⁴²⁶ som uplästes angående project till tjenstens besättjande wid ecclesiastiquetater, med anhållan, att detta memorial till allmänna beswärs-deputation må remitteras.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade, att härwid förefölle åtskilliga öma considerationer, och torde wara bäst, att ståndet inom sig sielft uti dess ecclesiastiquedeputation häröfwer fattade något decisum, innan man låta saken komma för de öfrige stånden, hwarmed biskoparne h:r doctor Halenius och h:r doctor Benzelstierna äfwen instämde.

H:r doctor Gadolin anförde härwid, att det icke är honom emot, det ståndet tager saken i nogaste öfwerwägande, helst författningarne därigenom winna så mycket mera mognad och styrko. Men om de anwisas till ståndets ecclesiastiqueärender, fruktade h:r doctorn, att därmed komme för långt att utdragas, så att sedermera för de öfrige stånden ej gifwes tillfälle att sig yttra. Och ehuruwäl h:r doctorn begärt, att saken måtte remitteras till allmänna beswärs-deputation, så wore dock h:r doctors tanka, att med detta memorial gå till de öfrige stånden, hwilket h:r doctorn, enligt riks-dagsordningens 11 § nu wille uti ståndet anmäla.

Hwarjemte h:r biskopen doctor Halenius hölt före, det ingen får gå med memorial till de öfrige stånden, innan han därtill uti sitt eget stånd erhållit tillstånd, i synnerhet när saken rörer hela ståndet.

H:r doctor Gadolin förklarade sig åter wara af den tanka, att ehuruwäl ståndet, såsom stånd tillika med de öfrige stånden, äger full rättighet att sententiera öfwer saken, och aflämna dess yttrande, hwilken rättighet h:r

⁴²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 168.

doctorn icke på minsta sätt will bestrida, så ägde tillika i följe af åfwannämde lagsens rum, hwar riksdagsman rättighet, att med memorialer gå till de öfrige stånden, under det wilkor allena, att först uti sitt eget stånd dess ärende skrifteligen anmäla, hwilken förbindelse h:r doctorn förmente sig nu hafwa fullgiordt, men wille dock därmed innehålla till en annan gång.

4 §. Föredrogs utdrag af protocollet, hållit uti kongl. rådkammaren d:n 23 uti denne månad,⁴²⁷ hwaruti förmäles, huruledes Kongl. Maj:tt i nåder samtyckt till h:r öfwerstens wid lifdragoneregementet och riddarens von Stahls underdåniga ansökning om afsked med de wilkor pensionscasareglementet innehåller, men anföres tillika, att generallieutenanten och commendeuren h:r Ehrensverd i underdånighet anhållit om transport till detta lediga regementet, till hwilket sednare Kongl. Maj:tt i anseende till anförda omständigheter wäl förklarar dess nådige böijelse, så wida sådant med författningarne wore öfwerensstämmande, och fördenskull i anledning af riksens råds tillstyrkande, welat med riksens ständer communicera.

H:r probsten doctor Serenius och h:r kyrkoherden magister Wikman med flere begärte, att denna sak måtte hwila, till dess man finge närmare därom blifwa underrättad.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius anförde, att ehuru betänketid icke kan wägras, när sådant begäres, så synes dock de af Kongl. Maj:tt i nåder åberopade considerationer wara så betydande för h:r general Ehrensvärd, att riksens ständer torde willfara honom uti dess begäran. I synnerhet trodde h:r doctorn, det skola för honom, som nu är utnämnd att commendera rikets armée, blifwa en upmuntran, om han finge wid detta förspörja ständers wälwilja.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Benzelstierna och professorn h:r doctor Gadolin, som tillade, att hwad som nu egenteligen föranlåt riksens råd att styrka till communication af detta ärende med riksens ständer, wore det, att uti 1756 års förordnande skall wara förbudt, att gå ifrån ett infanterie- till cavallerieregemente. Men h:r doctorn trodde, att detta så mycket mindre kunde wara något betydande hinder wid denna af h:r general Ehrensverd från artilleriet till lifdragonerne sökte transport, som tjenstebetänkandet i den delen torde i allmänhet behöfwa någon förbättring, emedan

⁴²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 25.

öfwersten wid ett infanterieregemente altid præsupponeras förstå hwad som hörer till cavallerie och twärt om.

H:r probsten magister Manquer tillade äfwen, att lifdragonerne äro skyldige att tjena till fot, och komma sålunda nog nära öfwerens med infanterie, utom dess för h:r general Ehrensverd wid lifdragonerne mindre förmåner, än wid artilleriet, men torde hafwa sina orsaker till denna transport, och däribland äfwen det, att han nu sedan han blifwit blesserad och kommer till åren, ej så hinner med att sköta det widsträckta artillerieregementet.

H:r doctor Celsius anförde ytterligare, att om det i gemen kan säijas om en öfwerste, att den förstår och bör förstå hwad som hörer till både infanterie- och cavalleriestaten, så lærer detta med största skiäl kunna säijas om h:r general Ehrensverd, som är allmänt känd af en distinguerad capacité, och är nu af regeringen med ständers approbation utnämnd att wara general en chef.

H:r kyrkoherden magister Laihiander förmente, att h:r general Ehrensverd äfwen söker denna transport uti en patriotisk afsigt, nämligen, på det han, när Gud ger oss frid, må wara så mycket närmare wid fästningsbyggnaden i Finland.

Efter flere sådane discourser och giord wänlig föreställning, att detta ärendet i anseende till h:r general Ehrensverds förestående afresa, må skyn-desamt afgiöras, begåfwo sig äfwannämde ståndets ledamöter från deras påstående om sakens uppskof. Och biföll ståndet, uppå giord proposition, denne af h:r general Ehrensverd sökte transport.

5 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade ståndets extractum protocolli,⁴²⁸ angående håfmarschalken h:r grefwe Lagerbergs befordran till det ledige landshöfdingeembetet uti Skaraborgs län, samt begärte tillika, det presteståndet wille dröija med föredragandet af det betänkande, som bewillningsdeputation afgifwit angående bränwinstillverkningen, till dess bondeståndet därwid fådt giöra dessa anmärkningar.

⁴²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 30. Jfr prot. nedan 4 maj.

6 §. Föredrogs å nyo secrete utskottets extractum protocoll⁴²⁹ angående h:r advocatfiscalen Grevesmuhls befordran, hwarwid äfwen uplästes borgmästaren Hæggrots samt fiscalen Ryckerschölds memorialer.⁴³⁰

H:r kyrkoherden doctor Celsius hemställte, om icke denna sak, till vidare upplysnings erhållande, efter det af Ryckerschöld gifne förslag, kunde hänwisas till justitiædeputation, hälst det wore till befarandes, att protonotarien Törling som länge tjent och warit wärdig ansedd, att stå på assessors förslag, igenom Grevesmöhlens befordran blefwe lidande.

Biskopen h:r doctor Halenius anförde, att utom det touren emellan Grevesmöhlen och Törling finnes wara uti Hæggrots memorial noga detaljerad, så wore äfwen till märkandes, att Grevesmöhlen uti 17 år tjent wid ett riksens ständers werk, samt efter den författning, som ständerne gjordt angående advocatfiscalssyslan wid ständernes contoïr, längesedan warit en pas att söka assessorat. Och då ständerne finna sig föranlätne, att recommendera deras egne betjente, så kunna andre därwid ej egenteligen säijas wara lidande, hwilken recommendation uti denne casu så mycket mer har rum, som ständerne annars icke torde kunna undgå, att på annat sätt belöna Grevesmöhlen, hwilket blefwe långt känbarare.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Engström.

H:r doctor Celsius erindrade härwid, att då för flere år tillbakars ombudsmanssyslan wid ständernes contoïr antingen icke war inrättad eller ock mindre ansedd, så har Grevesmöhlen den samma emottagit kanske utan lön, eller ock för wissa procent af de summor, som genom honom kunde bewakas, och war han därmed nögd. Men när syslan sedermera af riksens ständer blef skattad wärdigare och flyttades några numrer up på rangordningen lika med advocatfiscalssyslan i håfrätten, så är icke underligt, att Grevesmöhlen, sedan riksens ständer sielfwe gifwit en sådan öfning, will nyttja ett sådant tillfälle till befordran, hwilken befordran han ock må synas wärdig, hälst han skall wara en habil och skickelig man. Men sådant må dock ske med Törlings förfördelande, som tjent länge innom håfrätten innan ombudsmanssyslan wid ständernes contoïr fick denne stämpel, samt således bygt sitt hopp om befordran på de förra författningar. Och altså om de kunde bägge hielpas, så wore sådant h:r doctorn icke emot.

⁴²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 19. Jfr prot. ovan 26 februari.

⁴³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 205; R 911, nr 361.

H:r probsten Meurling förklarade och wille med specielle förteckning öfwer bägges tjenster bewisa att Törling städse haft tour framför Grevesmöhlen, hwartill h:r doctor Serenius tillade, att om Törling, som wore son af för detta ståndets hederliga ledamot pastor primarius och præses consistorii i Stockholm, nu skulle præjudiceras af en annan, så wore sådant ett märkeligit discouragement för våra barn.

Uppå begiäran giordes af högwördigste herr archibiskopen denna proposition: Om ståndet bifaller secrete utskottets extractum protocolli angående advocatfiscalen Grevesmöhlens befordran, och som därtill Ja och Neij swarades, så anställes votering, hwilken så utföll, att 26 röster woro för Ja och 27 för Neij.

7 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, att bemälte stånd bifallit Kongl. Majj:ts nådiga proposition genom extractum protocolli från kongl. rådkammaren, angående generallieutenanten Ehrensverds sökte transport från artilleriet till lifdragoneregementet, samt bondeståndets extractum protocolli om håfmarskalken h:r grefwe Lagerbergs befordran till landshöfdingesysslan uti Skaraborgs län.

Hwarjemte deputerade gåfwo wid handen, huruledes borgareståndet tillika erindrat sig af hwad wigt och angelägenhet det är att hafwa en pålitelig chef wid artillerieregementet, och har bemälte stånd warit omtänkt att i conformité af den författning, som ständerne wid sidstledne riksdag widtogo, utse en sådan successor för general Ehrensverd, som i anseende till skickelighet ständers förtroende och tour, kunde i det närmaste upfylla sin wärda företrädares ställe. Hwarwid hos borgareståndet kommit i åtanka general Ehrensverds äldre bror, öfwersten och riddaren Carl Ehrensverd, hwilket ärende deputerade förmälte sig af sitt stånd hafwa i befallning, att hos de öfrige respective stånden på det ömaste recommendera.

8 §. Uplästes öfwerstens och riddarens h:r Thure Gustaf Rudbecks memorial om myntverket i Pommern och några därwid anmärkte oordentligheter.⁴³¹

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte härwid, att aldenstund Pommern är en under svensk lydno stående province, och dess inwånare följ-

⁴³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 353.

akteligen räkna sig att wara swenska medborgare, så lära de ock skiäligen wänta, att riksens ständer med någon om attention afhöra de klagomål, som de pommerska inwånare i denna del hafwa att anföra. Det skulle anmars se nog kallsinnigt ut, och blifwa nog liten upmuntran för de pommerska ständer, att wara Sweriges rike med behörig tro- och huldskap tillgifne. Men som denna sak icke lærer på annat ställe, än secrete utskottet kunna behörigen handteras, så lærer blifwa bäst, att remittera detta memorial till secrete utskottet, med tillägning, att bemälte utskott inkommer till riksens ständers plena med dess utlåtande öfwer denna sak, samt huruwida desse klagomål kunna wara grundade eller ej, på det en hwar ledamot af riksens ständer må få se denna sakens rätta sammanhang, och de klagande till frids ställas, om deras klagan är billig, men ock behörigen anses, om de utan orsak med så rubricerade klagomål upfylla ständers öron.

Härmed instämde herr probsten doctor Lidius och h:r kyrkoherden magister Wikman samt flere, men uppå h:r probsten magister Tiburtii begäran blef denna sak hwilande till en annan gång.

9 §. Föredrogs och uplästes bondeståndets extractum protocollis af d:n [16 i denna månad]⁴³² angående h:r grefwe Lagerberg, tillika med riksens ständers underdånige skrifwelse af d:n ⁴³³ som efter h:r probsten Bolmstedts och h:r kyrkoherden Wikmans begäran blef liggande på bordet.

10 §. En deputation företrädde, som gaf tillkänna, at bondeståndet bifallit h:r generallieutenanten Ehrensverds sökte transport till lifdragoneregementet, samt borgareståndets anmälan, det må h:r öfwersten Carl Ehrensverd förordnas till chef för artillerieregementet. Hwarjemte deputerade recommenderade bondeståndets extractum protocollis angående Giltebo skattekiöp.

11 §. Föredrogs å nyo, samt uplästes secreta deputations betänkande,⁴³⁴ angående de af cancellisten Norén anförde beswär, samt uplästes tillika borgareståndets ytterligare protocollsutdrag af detta datum,⁴³⁵ som af bon-

⁴³² Tomrum lämnat i prot. Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 30.

⁴³³ Tomrum lämnat i prot.

⁴³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 14. Jfr prot. ovan 13 april.

⁴³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 32. Jfr prot. ovan 13 april.

deståndet blifwit bifallit, hwaruti förstnämde stånd, i anledning af h:r probsten Alins memorial⁴³⁶ sig yttrar, det må äfwen cancellisten Osander erhålla kongl. secreterare-character, dock att hwarcken Norén eller någon annan bättre förtjent härigenom præjudiceras.

H:r probsten doctor Serenius begärte, att det sednare borgareståndets extractum protocollii angående cancellisten Osander må blifwa liggande på bordet, hälst det icke rörer den saken, som nu är före, angående Noréns beswärs mål, men erindrades af högwördigste h:r archibiskopen, att det så mycket mera hörer till saken, som Norén endast öfwer Osander sig beswärat, och lärer sålunda ståndet finna för nödigt, att låta altsammans följas åt.

H:r probsten magister Alin förklarade sig hoppas att ståndet förelyser andre uti lagarnes verkställighet. Och alldenstund våra lagar säija, att emellan extraordinarier är ingen tour, utan det ankommer på wederbörande collegium, att efter de sökandes skickelighet dem befordra. Cancellisten Osander icke allenast wid academien, utan ock alla tillfällen wisat prof af en besynnerlig qwickhet, hwarigenom han giordt sig wärdig, att af sine förmän blifwa befordrad, och han sålunda på ett rättmätigt sätt wunnit tour framför Norén, så lärer ock ståndet honom därwid bibehålla. Och alldenstund 2:ne stånd allaredan haft benägenhet för desse twänne personer, så lärer ock ståndet så mycket mer gynna dem med den projecterade character, som de äro begge hederliga prestmäns barn, och ingen därigenom præjudiceras, dock så att Osander wid dess tour bibehålles.

H:r probsten doctor Serenius sade sig anmärka, att touren emellan Norén och Osander icke så rätteligen blifwit upgifwen, och upläste dess häröfwer skrifteligen författade tankar, hwaraf h:r probsten Alin begärte del, på det han må hafwa tillfälle att behörigen documentera, hwad han uti dess memorial upgifwit.

H:r biskopen doctor Benzeltierna: Hwad borgareståndet om kongl:e secreterare-characteren projecterat, håller iag före wara betänkeligit, ty antingen præjudiceras andre eller ock komma flere efter och begära det samma. Är annars öfwertygad därom, att votum dissentiens, som från deputation ankommit, äger sin goda grund. Ty först är till märkandes, att emellan extraordinarier är ingen tour, och hade följakteligen Norén ingen

⁴³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 4.

orsak att klaga när Osander framför honom fick copistsysslan. Men om ock Norén med skiäl trodt sig wara lidande genom Osanders befordran, som skedde 1754, så hade han däröfwer wid förledne riksdag sig bordt beswära. Af detta följer, att Osander som blef ordinarie copist 1754, har ostridig tour framför Norén och kunde icke utan orättwisa gås förbi när cancellistbeställningen blef ledig.

H:r probsten doctor Lidius conformerade sig härmed.

H:r kyrkoherden magister Wikman förklarade, att hwad angår character för dem bägge, så lämnade han sådant uti ståndets godtfinnande, ehuru quæstion nu först upkommit om Osander. Men därjemte trodde h:r kyrkoherden, att hwad i tjenstebetänkandet om extraordinarier förmåles, icke så aldeles är lämpeligit till cancelliet, hwarest ingen antages till extraordinarius, förr än han genom aflagde prof bewisat dess skickelighet. Och som cancelliecollegium erkändt Noréns skickelighet, så hade han ock, såsom äldre än Osander, för denne sednare bordt befordras.

H:r probsten magister Almquist upläste 1 § af tjenstebetänkandet och hölt före, att det aldeles till denna casus är lämpeligit. Deputation hade ömat Norén i anseende till hans längre tjenstetid. Men när de af h:r biskop Benzeltierna anförde grunder betraktas, så äger Osander för honom ostridig tour.

H:r probsten magister Lindblom förmälte, att om det står fast, att extraordinarierne uti cancellie sins emellan ej hafwa någon tour, så har Osander företräde för Norén.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde, att af discourserne finnes det saken kommer mycket an på det, huruwida extraordinarier uti cancelliet emellan sig hafwa tour eller intet. Det wore sensibelt, om det den ena gången skulle argumenteras af flera år, och en annan gång af förment större skickelighet. Därigenom sättes wederbörande uti owisshet om deras befordran och efter hwad grund de den samma skola söka.

H:r doctorn förmente, att sedan wid cancelliet ingen antages till extraordinarius utan behörigen aflagde prof, så att hwar och en är skickelig, så blir sedermera tjenstetiden, till deras befordran säkraste måttstücken. Och utom dess will h:r doctorn påminna sig, att riksens ständer wid kongl. secreteraren Silfverstolpes befordran under sidstledne riksdag argumenterat däraf, att han warit längre innom cancelliet än andre, som blifwit framför honom befordrade. Och tyckes sålunda Norén, som tjent uti cancelliet

14 år och är en hederlig prestmans son, blifwa lidande om han icke får niuta befordran på samma grund som en adelsman wid sidsta riksdag.

H:r probsten magister Troilius hölt äfwen före wara betänkeligit att styrka till characterers meddelande. Både Osander och Norén äro prestebarn, och om det står fast, att wi skola deliberera efter tjenstebetänkandet, så har den förra touren framför den sednare. Hwad Silfverstolpes befordran angår, så togs därwid till grund, att han war äldre ordinarius. Wid detta sidsta förmente h:r doctor Celsius, att äfwen secreteraren Silfverstolpes längre tjenstetid såsom extraordinarius kommit i consideration. Och stadsnads ståndet sluteligen för denna gången därwid, att man närmare gör sig underrättad, huruwida emellan extraordinarierna uti cancelliet kan wara någon tour, och om icke ständerne wid Silfverstolpes befordran sig något därutinnan yttrat.

12 §. Föredrogs tulldeputations betänkande⁴³⁷ angående remitterandet af beswären rörande tulltägt för socker och tobak, hwarwid h:r kyrkoherden magister Laihiander gaf tillkänna, att när denne sak remitterades från urskillningen till secreta handels- och manufacturdeputation, så syntes egentliga frågan wara, om socker och tobak skall anses såsom manufacturwara och dess graverande strida emot manufacturprivilegierna? Denne sak wore ock nu uti sidstnämde deputation under arbete, och om så nödigt pröfwes, kan deputation med tulldeputation däröfwer hafwa sammanträde.

H:r doctor Gadolin förmälte, att om frågan wore om säckerbruks eller tobaksfabrikers inrättande, så hörde sådant till secreta handels- och manufacturdeputation. Men när beswär anföras angående tulltägt, och afskrifning på tullarrendet, så bör onekeligen sådant remitteras till tulldeputation, som om desse saker har närmaste kundskap. Dock samtyckte äfwen h:r doctorn till det beslut, hwari ståndet stadsnade, att secreta handels- och manufactur- samt tulldeputationerna häröfwer hafwa sammanträde. Påmintes äfwen af h:r probsten magister Manquer, det denna sak må skyndesamt afgöras, emedan seglationstiden nu tillstundar.

⁴³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 3.

13 §. H:r probsten Hiortzberg gaf wid handen, att uti weckoskriften kallad Fri Swensk⁴³⁸ innehölles hwarjehanda som behöfde närmare påsigt. Ingaf äfwen ett memorial som uplästes, innehållande någre anmärkningar öfwer h:r commercerådet Nordencrants till riksens ständer upgifne bok⁴³⁹ med anmälan att därmed få gå till de öfrige stånden.

14 §. Anmäletes det några oordentligheter här i staden förelöpa wid de honores academici, som i Greifswald utdelas, hwaröfwer högwördigste herr archibiskopen förmälte sig wilja höra professorerne Kellman och Bökman som nu äro här i staden wistande.

⁴³⁸ *En fri swänsk* (Stockholm 1761–).

⁴³⁹ *En wördsam föreställning ...* (Stockholm 1759).

År 1761 den 4 Maji

1 §. Justerades protocollet af d:n 27 April.

Wid 6 § anmälte herr probsten magister Manquer, att ehuruwäl ståndet uti sidsta pleno, genom votering afslagit det af secrete utskottet upgifne förslag, att Grevesmöhlen nu genast må befordras till assessor i håfrätten, och det egenteligen, som af discourserne wille förmärkas, för den orsak, att protonotarien Törling, såsom äldre innom håfrätten icke skulle præjudiceras; så will dock icke däraf följa, att advocatfiscalen Grevesmöhlen från all förmån och belöning skall uteslutas. Fördenskull och som Grevesmöhlen uti flera, och som det upgifwes 17 års tid tjent wid ett ständers werk, med sine förmäns hederliga witnessbörd om flit och redelighet, under förtröstan, att riksens ständer efter sin wanliga ynnest honom med någon belöning ihog komma; så hemställte h:r probsten, om icke ståndet skulle finna billigt att taga denne advocatfiscalen Grevesmöhls angelägenhet uti något ytterl:re öfwerwägande, åtminstone, att hans tour blefwe något närmare utstakad och han blefwe wiss om förslag till befordran, på det hans långa tjenstetid må honom på något sätt till godo komma.

Härmed instämde h:r biskopen Benzelstierna, h:r superintendenten doctor Lutkeman och flere, med tilläggning, att Grevesmöhlen så mycket oskyldigare kan anmälas till förslags erhållande, som Törling hädanefter, såsom äldsta betjenten innom håfrätten, alltid är sielfskrifwen på förslag, och det således ankommer på Hans Kongl. Maj:tts nådige behag, att nämna en af de 3:nne föreslagne.

H:r biskopen doctor Halenius tillade, att detta är mycket nödigare, som Grevesmöhlen efter den syssla han i 17 år förestådt, werkeligen warit assessorscandidat, men måste nu ändock sakna den touren, om icke ständerne sielfwe därwid lägga handen.

H:r kyrkoherden doctor Celsius och h:r probsten doctor Serenius förklarade sig icke wilja wara emot den skiälige förmån, som kan tilläggas advocatfiscalen Grevesmöhlen, men höllo före wara angelägit, att ståndets beslut öfwer secrete utskottets extractum protocolli, utan någon tilläggning expedieras, emedan annars kunde skie, att de 2:ne stånd som säijas hafwa deciderat för Grevesmöhlen utgiöra pluralitet, då de öfrige 2:ne gå in partes, och ståndets afsigt med protonotarien Törlings conserverande, icke winna dess fullbordan.

Efter vidare öfwerläggning stadnade ståndet i det slut, att advocatfiscalen Grevesmöhlen, genom extractum protocollis hos de öfrige respective stånden anmäles att blifwa uppförd på förslag wid nästa ledighet uti kongl. Swea hofrätt.⁴⁴⁰

2 §. Twänne deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, att bemälte stånd för sin del funnit för godt, att det sidsta plenum för pingsthelgen hålles i dag, samt i anseende till det, att bönedagen infaller d:n 22 i denna månad, och åtskillige ledamöter hafwa nödigt att resa hem, plenum efter hælgen icke hålles förr än d:n 25 därpåföljande, dock så att deputationerne under dess med deras arbeten fortfara.

Sedan deputerade tagit afträde tog ståndet detta uti öfwerwägande, och som äfwen åtskillige ståndets ledamöter önskade att få resa hem öfwer helgen, så wäl att se efter församlingarnes skötsel, som egen hushållning, så biföll ståndet borgareståndets proposition, så framt icke för helgen rådsförslaget komme att afgifwas, och afgingo deputerade, att hos de öfrige stånden anmäla, det ståndet äfwen för sin del bifallit att plenum efter helgen ej hålles förrän d:n 25 i denne månad, hwarjemte deputerade anmodades, att hos bondeståndet tillstyrka, det wille bemälte stånd med presteståndet sig förena om utslaget öfwer doctor Rutströms beswär.

3 §. Continuerades med protocollets justering.

Wid 11 § inlämnade h:r kyrkoherden doctor Celsius bewittnad afskrift af riksens ständers underdånige skrifwelse till Kongl. Maj:tt under d:n 21 October 1756 angående kongl. secreteraren Silfverstolpe, och ehuruwäl det gafs wid handen att Silfverstolpe egenteliga blifwit præjudicerad genom Adlerberg, som war yngre ordinarie cancellist, så yrkade dock h:r doctor Celsius, att af ständernes discourser och argumentationer uti denna skrifwelse, will tydeligen följa, det jemwäl extraordinarierne uti Kongl. Maj:ttts cancellie sins emellan, hafwa någon slags tour, så att en yngre icke må föredragas en äldre.

I anledning af 12 § erindrade h:r doctor Celsius det äfwen wara angelägit att med första afgjöres, hwad hos riksens ständer kan wara anmält om lösgifwandet af några förbudne wahrer.

⁴⁴⁰ Präteståndets arkiv, vol. R 908, nr 187.

Wid 3:die § tillade h:r professorn doctor Gadolin, att han af egen erfarenhet funnit nödwändigheten af något tydeligare förordnande wid förslagers uprättande till ledige ecclesiastiqueembeten, samt att han efter all öfvertygelse och efter bästa wett, däröfwer upgifwit sina tankar. H:r doctorn sågo alt för wäl, att deras godtfinnande, som med förslagers uprättande hafwa att syssla, blefwe härigenom något inskränkt, men trodde ock tillika, att samtelige herrar præsidens så wäl som consistoriumfullmäktige skulle med honom hafwa lika nit att åstunda en i det möjligaste utstakad ordning, på det så wäl sökande må weta hwarefter de hade sig att rätta, och icke med otidiga ansökningar, ja ock stundom klagomål framkomma såsom ock consistorierne med mera lätthet i denna del giöra sitt embete. Och begärte sluteligen herr doctor Gadolin, att högwördigste herr archibiskopen täcktes däröfwer giöra proposition.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde uti det, hwad nödwändigheten anginge, att äfwen wid ecclesiastiquesysslors besättjande hafwa något wist att rätta sig efter, men påstod tillika wara ganska granlaga at härutinnan utstaka limites, i synnerhet, som man å ena sidan måste wakta sig för att giöra förtjente män orätt, men tillika å andra sidan är till befarandes att man inrättade en sådan mechanismus, hwarigenom studier och håg för deras idkande blefwe mindre ansedde. H:r biskopen finner wäl, att h:r doctor Gadolin sökt at afhielpa en del swårigheter å en sida, men wore icke säker att ju andre å annan sida wille sig framte. Och uti en sådan beskaffenhet syntes det wara mindre rådeligit att låta saken komma till en deputation, ther ledamöter woro af alla fyra stånden, då lätteligen kunde skie, att något genom pluralitet blefwe afgjordt, som ståndet sedermera skulle swårliga kunna häfwa, änskiönt man blefwe warse, att det hade olägenheter med sig. H:r biskopens tanka woro dock icke, att aldeles lämna saken orörd, utan föreslog, det ståndet uti dess ecclesiastiquedeputation må närmare granska detta ärende, på det man sedermera med så mycket större säkerhet må låta det komma för de öfrige stånden.

H:r biskopen doctor Halenius instämde härutinnan med tilläggning, att ehuru man will utstaka dessa gränssor, så stadnar dock en stor del af bepröfning på consistoriernes omdöme. H:r biskopen hade äfwen sielf tänkt uppå detta och kommit öfwerens med sina consistoriales att utarbete något i detta mål, samt icke länge sedan skrifteligen därom påmint.

Ståndet stadnade ändteligen uti det slut, att detta memorial remitteras till ståndets ecclesiastiquedeputation, som med det första däröfwer aflämnar dess yttrande.

4 §. H:r probsten Hiortzberg aflämnade ett memorial om helgedagarne, som likaledes till ecclesiastiquedeputation remitterades.

Uppå h:r doctor Celsii⁴⁴¹ erinran resolverades: Det bemälte deputation eller wissa deputerade, som af den samma utnämnas, upgifwa någon methode till afhielpande af de oordentligheter, som wid riksdagsmannawal kunna förefalla.⁴⁴²

5 §. Föredrogs tulldeputations betänkande,⁴⁴³ angående fri införsel för wissa uti Kongl. Maj:ts nådige förordning af d:n 4 Novemb. 1756 förbudne wahror.⁴⁴⁴

Därjemte uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁴⁴⁵ angående uphäfwandet af nyssnämde kongl. förordning, samt några ändringar uti 1756 års manufacturfondstaxa,⁴⁴⁶ hwarwid följde ett votum dissentiens om wissa blekta lärfters frigifwande till införsel.

H:r kyrkoherden magister Laihiander förklarade sig för öfrigit bifalla både förbudets uphäfwande, såsom ock ändringarne uti taxan. Allenast att sminkflor går ut, så wida det allenast brukas till bordens zirande wid måltider, och är sålunda mindre nödwändigt, men gifwer anledning till allehanda florers införande under namn af sminkflor. Och hwad angår lärfters fria införsel, så trodde herr kyrkoherden, det sådant skulle lägga hinder för de här inrikes anlagde lärftsfabriquers upkomst, hwilka böra med lika

⁴⁴¹ *Cesii* i prot.

⁴⁴² Jfr med ”Högwördige preteståndets deputerades utlåtande öfwer de mål, rörande presterskapets riksdagsmanswal, som denna riksdag i högw. ståndet förewaret”, Prästeståndets arkiv vol. R 908, nr 162 (med bilagor).

⁴⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 2.

⁴⁴⁴ Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

⁴⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 9. Även 24 juli och 20 augusti.

⁴⁴⁶ Tryckt taxa 4 oktober 1756: *Taxa, Hwarefter Ifrån then 1. Januarii 1757, the på thenna Förtekning upförde Inkommande och Utgående Waror Komma at betala Afgiften Til Manufactur Fonden.*

sorgfällighet wårdas, som klädesfabriquerne i början blefwo wärderade. Något lurendrägeri torde wäl härwid åtminstone på någon tid wara att befara, men det blefwe dock drägligare, änskönt det skulle undgå confiscation, än att alla krambodar med utländska lärfter skulle uppfyllas, hwarigenom ej annat kunde ske, än att de inrikes fabriquer antingen aldrig, eller åtminstone med aldrastörsta swårighet skulle komma sig före, i det ställe man hade att förmoda, det desse kunna fournera våra behof.

Härmed instämde h:r probsten magister Troilius.

H:r superintendenten doctor Körning anförde, hureledes linnewäfnaden blifwit uti Norrland ganska mycket befordrad genom de, ehuru allenast små proemier, som secrete utskottet wid 1743 och följande årens riksdagar utdelt. Uti Umeå och Bygdeå sochn hade denna wäfnad på få års tid tillökadt sig till 3 à 400 procent. Nätra so[c]h[n] allena hade årligen såldt linnewäfnad till 120 000 dal:r koppar:mt, hemwäxt linfrö brukas till $\frac{2}{3}$:lar. Att det spinnas och wäfwes i landet är en ren besparing. Wissa kännare af wäfnad præferera Norrlands framför den holländska, emedan den sednare något gulnar.

Pigor äro wid spinnande så wane, att de icke wilja blifwa qwar på de ställen, där de icke få spinna. Att lärtet icke desto mindre är dyrt, torde till största delen härröra däraf, att köpmannen, som förer denna wara händer emellan, den samma högre stegrar, än han borde i anseende till första inkiöpet. Och af alt detta wille herr superintendenten sluta, att de utländska lärfter så mycket mindre må till införsel lösgifwas, som man häldre borde wara omtänkt, huru de inrikes wäfnader må kunna ytterligare upmuntras, hälst sådant kan ske med ringa proemier nog, utan någon särdeles kostnad för riket.

H:r doctor Celsius förklarade, att detta är ganska fågnesamt att höra, men wisar tillika huru nödigt det will blifwa för manufacturdeputation, att tänka på linsåning och dylikt, som befordrar en sådan wäfnad.

H:r probsten magister Manquer anförde, att ehuruwäl uti taxan finnes ändring wid åtskillige persedlar, som kunna synas umbärliga och fördenkskull äfwen med högre afgift kunna wara belagde, så har man dock måst minska samma afgift till förekommande af lurendrägeri, som med sådane persedlars inpracticering föröfwas.

Efter vidare öfwerläggning stadnade ståndet uti det slut, att tulldeputations betänkande bifalles, äfwen den delen af secrete handels- och manu-

facturdeputations betänkande, som angår förordningen af år 1756. Men hwad angår de wissa wahror, som wid 1756 års riksdag blefwo till införsel förbudne, såsom ock taxans ändring, så kommer det att hwila tills vidare.⁴⁴⁷

6 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocolli af d:n 29 April,⁴⁴⁸ angående fridsouverturerne.

7 §. Företogs å nyo saken emellan cancellisterne Norén och Osander, hwarwid h:r probsten doctor Serenius gaf wid handen, att de sins emellan kommit öfwerens om touren, hwilken Osander till Norén aflämnat, men anhölle bägge, det ståndet, i anledning af borgareståndets extractum protocolli⁴⁴⁹ täckes wisa dem bägge någon grace, och resolverades, det cancellisterne uti kongl. justitiærevisionsexpedition Johan Norén och Pehr Olof Osander hos Kongl. Majj:tt i underdånighet anmälas till undfående af kongl. secreterare-character, dock så att Norén äger behörig tour framför Osander, samt att icke någon annan bättre förtjent härigenom præjudiceras. Men h:r biskopen doctor Benzelstierna förklarade sig förblifwa wid dess tillförene yttrade tanka.

8 §. Uplästes å nyo bondeståndets extractum protocolli under d:n 16 i förledne månad,⁴⁵⁰ angående h:r håfmarschalken grefwe Lagerbergs förordnande till landshöfdinge uti Skaraborgs län, jemte riksens ständers underdånige skrifwelse till Kongl. Majj:tt af d:n 22 December 1746, hwarwid⁴⁵¹ h:r doctor Gadolin:

Uti denna sak will iag icke så mycket yrka på framledne riksrådet Lagerbergs förtjenster emot riket och derivera dem på dess son. Icke heller den liberalité, som dess fru mor wisat mot kronan medelst resignerande af den pension, som annars skulle henne bestås, ehuruwäl äfwen af desse omständigheter skulle kunna tagas något skiäl till h:r grefwen Lagerbergs befordran, i synnerhet som riksens ständer för längre tid tillbakars giordt här-

⁴⁴⁷ Jfr prot. nedan 20 augusti 1761.

⁴⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 56.

⁴⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 31–32.

⁴⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 30, jfr prot. ovan 27 april.

⁴⁵¹ Tomrum lämnat i prot.

uppå reflexion, och likasom satt sig uti någon förbindelse i anseende till gref Lagerberg. Jag will mera omröra, huruledes bemälte grefwe hos en stor del af riksens ständer warit wärdig ansedd att komma på rådsförslag, ehuru han i anseende till yngre år som dock icke är hans fel, eij blifwit därwid bibehållen, hwartill ock det kan läggas, att han genom tjenstgöring just wid denna syssla giordt sig allmänt känd och älskad. Det torde wara nog bekant, att det missbruk, som öfwerklagas wid embetsmäns myndighet, till en stor del härrörer af någon mera nogenhet wid de så kallade sportlars utfordrande. Detta har man så mycket mindre att befara hos grefwe Lagerberg, som han af egna medel användt wackra penningasummor till proemier wid landets upodling. Sådant är berömligit, och när det ena lägges ihop med det andra, så werkar det på mig, att iag för min del tycker det riksens ständer wäl emploiera sin ynnest, då bondeståndets nu föredragne extractum protocolli bifalles.

Härmed conformerade sig herrar probstarne Werander, Palmerus och Lidius.

H:r kyrkoherden doctor Celsius: Om gref Lagerbergs goda egenskaper har iag tillförene yttrat och därwid står iag ännu. Nekar ock icke, att de af h:r doctor Gadolin anförde considerationer skulle i sitt mått kunna medföra någon attention. Men wissa saker ligga mig dock i wägen, att iag för min del icke kan samtycka till den nu för gref Lagerberg projecterade befordran. Wi hafwa lag, den bör hafwa bestånd, och är det för ständer mindre wärdigt att gå den samma emot. Wår lag säger, att den som tagit afsked, med förbättring af characteren, får sedermera eij träda till någon beställning, androm till præjudice och förfång.⁴⁵² Wår lag säger, att private befordringar få eij hos ständer uptagas, utan böra gå den för dem utstakade wäg. Grefwe Lagerberg har haft ömnog skörd af ständers wid 1746 års riksdag för honom utfärdade recommendation, i det han fådt 2:ne wackra tjenester dem han sedermera accorderat bortt. Här är en Ribbing som äfwen warit vice landshöfdinge och dess fader stator et vindex libertatis. Jag tror eij, att han söker, men om han ock sökte, så må han dock därföre icke blifwa landshöfdinge. Jag lägger ock det till, att riksens ständer hafwa redan recommenderat hofmarschalken gref Bielke, och om han anmäler sig

⁴⁵² Jfr tryckt förordning 13 januari 1735: *Kongl. Maj:ts nådige Förordning Huruwida de Som tagit Afskied med förbättring på Characteren måge åter få träda i Tienst.*

till detta samma län, som blir emellan ständers recommendationer en tydelig collision. Och i följe af alt detta kan iag härtill icke gifwa mitt bifall.

H:r probsten doctor Serenius:⁴⁵³ Efter nu kommit till det eftertänkelige moment, att bondeståndet sig företager att tillsätta riksens embeten, och det icke de mindre, utan de wigtigaste både uti armén och civilstaten, icke uppå skiärskådan af någon deputation, utan oberedde på fri hand, hwarigenom så många redliga embetsmän i riket kan ske förnär, grundlagarne brytas och missnöije hos publiquen wäckes, så beder iag för min del om ståndets bepröfning, huru wi, som flere resor beswurit våra grundlagar, kunna fria våra samweten ifrån lagbrott och oss sielfwe ifrån förlust af säte och stämman samt incapacité af wahl till en annan riksdag, hwilket alt klara lagen stadgar i fall wi företaga oss en sak af denna beskaffenhet. Högwördigste herr archibiskopen och taleman, som med än dyrare ed än wi beswurit grundlagarne, lærer bäst finna hurudan proposition häröfwer giöras kan, då iag sedan kan till frids ställa mitt samwete, som mig häruti mycket oroar, och icke tillåter mig hwarken ventilation eller votering uti en så öm sak.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade, att sedan saken uti ett stånd är uptagen och genom extractum protocollis anmält, samt ett annat stånd genom deputation gifwit dess bifall tillkänna, så ålåge det h:r archibiskopen såsom taleman, att föredraga saken och underställa den samma ståndets godtfinnande.

H:r superintendenten doctor Lutkeman: Denna af h:r doctor Serenius framställte fråga will införa, att de 2:ne stånden som bifallit grefwe Lagerbergs befordran begådt lagbrått.

H:r doctor Celsius: Åtminstone torde det wara frågan wärdt, hwad författning må widtagas till förekommande däraf, att stånden upptaga sådane saker, som ledamöter uti stånden icke hafwa frihet att anmäla?

H:r probsten Hiortzberg: Jag anser denna sak icke annorlunda än såsom fullgörande af ett beslut som ständer tillförene widtagit, och graverar sålunda mitt samwete i den delen icke, andre omständigheter att förtiga. Man må ock härwid se på rikets fördelar genom denne herrens personliga egenskaper och liberalitet. Han är wan wid sysslan och har wisat prof däraf. Jag lägger till, att det är wärdigt för ståndet att wisa, det man wid

⁴⁵³ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

dess utvotering från rådsförslaget icke haft något emot personens egenskaper. Och om någon annan har för sig samma omständigheter, så är iag icke heller emot, att den befordras.

H:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus: Personailt känner iag icke h:r grefwen Lagerberg, har dock af andre hört godt talas om honom, men hindras att samtycka denne hans befordran, genom de af h:r doctor Celsius anförde skiäl, hälst det är mig bekant, att h:r grefwe Bielke till denna syssla antingen sig redan anmält, eller ock tänker sig anmäla. Till undgående fördenskull af collision må man bifalla, det grefwe Lagerberg kommer på förslag, dock så att gref Bielke därifrån eij uteslutas, och må sedan ankomma på Kongl. Majj:ts nådige utnämmande.

H:r biskopen doctor Halenius: Jag will wara kortt: Går icke heller in uti att swara på reprocher, ty de höra mig icke till. Ständerne hafwa förut om gref Lagerberg utlåtit sig generelt, nu specielare. Det heter: summum jus, summa injuria och tillika summa æquitas jemte summum jus. Här är förut påmint om grefwe Lagerbergs goda egenskaper, och att han warit satt på riksrådsförslag. Han har börjat åtskilliga inrättningar uti Skaraborgs län, som ännu äro späda. De behöfwä ansning om de skola tillwäxa. Bönderne hafwa blifwit wane wid honom och undrar iag icke att den ortens riksdagsmän gifwit bondeståndet anledning att tänka på denna sak.

H:r probsten Bolmstedt samt kyrkoherdarne Wikman och Hoffgardt conformerade sig med herr doctor Celsius, och tillade h:r magister Wikman, wara ömt för oss att försätta tiden med cabinettsaker, då emedlertid de rätta riksdagsmålen få blifwa tillbakars.

H:r probsten magister Forssenius inlämnade följande dictamen ad protocollum:

Lagarnes helgd har i alla wälbeställda regementen blifwit ansedd såsom deras säkraste stöd och grundwal. Men deras förakt och ohelgande såsom wissa förebud till rikens förändring och regeringssättets undergång. Sanningen af detta axiome kan hämtas af alla rikens tideböcker, och vårt egit fäderneslands historia lämnar härutinnan öfwerlygande bewis i konungarne Albrechts och Eric den XIV:s lefwernesbeskrifningar. Uti den nu förekommande quæstionen angående häf marskalken högwälborne herr grefwe Lagerbergs befordran till landshöfdingeembetet i Skaraborgs län, finner iag en så klar och tydeligen stadgad lag uti regeringsformens 42 §, som förbiuder högwälbemälte herres befordran, så att iag med rent samwete, emot min fullkom-

meliga öfvertygelse, aldrig kan till denne redan af twänne stånd samtyckte befordran mitt bifall lämna.

Skiälen härtill äro följande:

1:mo har iag i min dyra presteed swurit, att iag skall, efter den uprättade och fastställte regeringsformen, Kongl. Maj:tt rätten lydno hålla, bud thess fullkomna, och allan konungsligan rätt styrka.

Regeringsform och konungslig rätt befäste med ed och beswurne wid Gud och hans heliga evangelium, äro de stötestenar som ligga mig i vägen, så att iag ej får eller kan döma efter den högaktning och wänskap, som iag för min person enskilt för herr grefwe Lagerberg bär, och det så mycket mindre, som iag ej ser någon utwäg för mig, att annorledes förklara regeringsformens 42 § än orden där lyda. Min prested erindrar mig detta, då iag swurit således: Detta alt will och skall iag såsom en rättsinnig prestman anstår, utan alt påfund och argalist efterkomma, att iag ej under något påfund eller arglist får annorledes förklara den beswurne regeringsformen än orden där lyda, ser iag af de anförde orden. Den konungsliga rätten bör iag ock, efter min ed styrka, och emedan efter regeringsformen tjensters utdelande är ibland jura majestatica, så lämnar iag med all samwetes trygghet herr grefwe Lagerbergs befordran till Hans Kongl. Maj:ts nådigste wälbehag, och afsäger mig härmedelst all votering så i detta målet, som alla andra cabinetssaker, som efter fundamentallagen räknas ibland jura majestatica et regalia.

2:do har herr grefwe Lagerberg, då han straxt efter aflagde academiske studier war uti kongl. cancelliet intagen, niutit det löfte till godo, som honom wid 1747 års riksdag giordt war, i det han straxt såsom cancelliejunker blef i kongl. cancelliet tjenstgiörande med 200 plåtars lön, hwilken förmån ingen annan immediate kunnat utom en sådan riksens ständers föreskrift åtniuta.

3:o är det kunnigt, att högwälbemälte herre äger mer än en tålfedel av hela Skaraborgs län, och att dess ägendorar äro så öfwer hela länet kringspredde, att knapt någon betydande jordetwist där yppar sig, i hwilken han ej för sine ägendorar blifwer deltagande. Det högwördige preteståndets mogna ompröfwande underställer iag därför ödmuikast, om det ej emot all borgelig försiktighet stridande är, att tillförordna en så hög embetsman i den ort där han en så betydande possessionatus är, ty hwar och en, som utan wäld och manmån kastar ögonen på våra tiders sielfswäldige domare och embetsmän, lærer finna, att en landshöfdinge kan genom dem uträtta till sin förmån allt

hwad han behagar. Jag menar dock härmed ingalunda, att herr grefwe Lagerberg skulle söka sådant för sig giöra, ty iag wet, att han bär nit för lag och rättwisa, men iag talar om borgelig försiktighet och för min fädernesort som behöfwer en pröfwad och ärfaren höfdinge.

Tillades af h:r probsten: Ett lotteri är dragit och avancan därför använd till præmier för landsculturen.

H:r probsten magister Troilius: Det synes, som wi icke slippa ifrån denna sak utan votering, och torde allaredan wara nog discourerat. Korteligen will iag dock nämna: Wid 1746 års riksdag ansågs för en förmån att hafwa yngre män till landshöfdingar. H:r grefwe Lagerberg har ett caput oeconomicum och därjemte ungdoms styrka. Det är nyttigt icke allenast för länet, utan ock för hela riket, dels i det afseende, att han med sitt exempel kan upmuntra andre till en rätt hushållning, dels ock, att han med tiden kan komma in i rådet och få vidare utrymme att systematice handtera de så angelägna hushållningsmålen. Han handterar sina egna gårdar, att han af dem har mera revenue än deras fader haft, men är icke desto mindre af dess underhafwande mera älskad än dess fader.

H:r probsten magister Manquer: Här har rum hwad alltid säges: Prior tempore, potior jure. Herr grefwe Bielke har förut fådt ständers recommendation, och den bör äfwen förut gå i fullbordan, hwarmed äfwen h:r probsten Ziebet sig conformerade.

H:r kyrkoherden Klot förmälte, att ehuru detta befordringssätt, efter hans tanka bryter konungens rätt, dock om h:r grefwe Lagerberg skall befordras, så må det ske på det sättet, att han får nästa ledighet, eller ock denne om icke h:r grefwe Bielke sig till den samma anmäler.

H:r biskopen doctor Benzelstierna: Det hufwudsakeligaste som användes emot h:r grefwe Lagerbergs befordran är 1:o att han allaredan niutit ständers recommendation till godo, men det är icke så, ty hwad will cancelliejuncker säija? Ständerne hafwa utan twifwel för en man af de egen-skaper syftat på något essentiellare, och att han sedan blef préside-ntsecretaire war ett nog ordinairt steg.

2:o att han tagit afsked med förbättring på caractern, sådant icke heller kan säijas, ty kammarherre- och håfmarschalkscharacter utdelar Kongl. Maj:tt efter sitt nådige behag, och äro de så kallade håfcaracterer. Men om h:r grefwe Lagerberg wid afskedstagandet från préside-ntsecretaresyslan skulle fådt någon därefter passande character, så wore det cancellieråd.

3:o är icke heller den omtalte collision emellan h:r grefwe Lagerberg och gref Bielke att befrukta, ty den sednare har århållit ständers recommendation att komma på landshöfdingeförslag. Hwarwid meningen omöjliggen kan wara annan, än när förslag ordenteligen på trenne uprättas. Dock som iag märker, att en del ståndets ledamöter öma h:r grefwe Bielke, så är iag för min del nögd att bifalla gref Lagerbergs befordran med den tilläggnig, att gref Bielke erhåller första ledig blifwande landshöfdingesyssla.

H:r kyrkoherden Hoffgardt med flere protesterade emot denna tilläggnig, och yrkade ytterligare, att h:r grefwe Lagerberg allenast skulle få recommendation att komma på förslag, som åter af andra bestriddes.

Omsider och uppå fleres anhållan giordes af högwördigste herr archibiskopen denna proposition: Om ståndet bifaller bondeståndets extractum protocollii om gref Lagerbergs befordran till den nu ledige landshöfdingesysslan uti Skaraborgs län, som med Ja och Neij beswarades.

Votering anställdes, och befunnos 38 röster för Ja, 13 för Neij.

H:r biskopen doctor Engeström och h:r probsten magister Lagerlöf woro frånwarande.

Probstarne h:r doctor Serenius och h:r magister Bolmstedt, samt kyrkoherden h:r magister Wikman afsade sig votering.

9 §. Deputerade från bondeståndet gåfwo tillkänna, det bemälte stånd samtyckt, det må plenum efter helgen ej hållas förr än d:n 25 i denna månad, men att deputationerne icke desto mindre i sina sysslor fortfara.

10 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁴⁵⁴ att kammarskrifwaren uti manufacturcontoiret Carl Gustav Grizelius må niuta transport till någon kronofogdebeställning. Detta blef bifallet på det sätt, att Grizelius må niuta transport till någon kronofogde eller landträn-temästarebeställning.⁴⁵⁵

11 §. Uplästes borgareståndets utdrag af protocollet under d:n 27 April,⁴⁵⁶ hwaruti bemälte stånd förklarar sig i underdånighet instämma med Kongl.

⁴⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 6.

⁴⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 188.

⁴⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 54.

Maj:tt förklarade nådiga benägenhet att wilja hugna generallieutenanten och commendeuren Ehrensverd med nådigt samtycke till dess ansökning att få transport till det efter öfwersten von Stahlen ledige lifdragoneregementet, men finner tillika nödigt, det må öfwersten Carl Ehrensverd, i anseende till dess förwärfwade erfarenhet och insigt, till det högstangelägna artillerieregementet efter herr generalen befordras.

H:r probsten Bolmstedt begärte att denna sak må hwila till en annan gång.

H:r kyrkoherden doctor Celsius: Det är beklageligit, att riksens ständer immerfort skola befatta sig med tjensters bortgifwande. Hwad generalen Ehrensverd angick, så hörde det ständerne till att säija om han skulle få söka ett cavallerieregemente eller icke. Och sedan Kongl. Maj:tt för honom förklarar dess nådiga benägenhet, så war det för ständer, i anseende till denne herrens utmärkta conduite lätt till görandes att samtycka hans begäran. Men wid succession efter honom wid artillerieregementet är en hel annan beskaffenhet. Denna sednare syssla gifwes bortt efter förtroende, och gör sålunda den puncten detta för ståndet swårare. Om äldre och mera förtjente män då postponeras och det på grund af mindre förtroende, så lærer en sådan urskillning blifwa nog mortifiant, och capabel att aldeles dräpa ett sinne, som icke wet något annat med sig, än det som är godt och för fäderneslandet wälmenande. Lärer icke heller slå felt, att en sådan coup skulle drabba öfwersten h:r baron Funk, som är äldre, samt en man af mycken insigt uti métien. Och håller iag sålunda före wara bäst, att denna syssla, enligt riksens ständers förordnande wid sidstledne riksdag, af kung och råd borttgifwes.

H:r biskopen doctor Benzelstierna: Jag lägger det till grund hwad redan är medgifwit, nämligen: att riksens ständer wid sidstledne riksdag, angående de fyra wigtiga embeten: öfwerståthållaren i Stockholm, capitainlieutenanten wid drabanterne, öfwerste wid gardet och öfwerste wid artilleriet, gjorde den exception från den förra lagen, att desse syslor borttgifwas i rådet. Och det efter förtroende, så att riksens råd wid desse syslors borttgifwande, icke äro bundne wid anciennitet och tjensteår, utan som de finna att desse embeten i anseende till rikets och frihetens säkerhet aldrabäst kunna bestridas. Häraf följer först, att då ständer kunnat lämna desse syslors borttgifwande i rådets händer, och det emellan riksdagarne, så kunna äfwen ständerne, då de äro tillsammans, sielfwa besätta desse

syslor med män, som de hafwa förtroende till. Häraf följer vidare, att om förtroende bör läggas till grund, så har tour och anciennitet icke rum, ja när riksens råd uti en sådan casu icke äro stricte bundne wid tour, fast mindre ständerne. Men häraf följer icke, att iag har misstroende till alla de andre, fast iag förklarar förtroende till en wiss, så wida allenast en kan få syslan. Som fördenskull h:r öfwersten Carl Ehrensverd är upammad wid artilleriet, har commenderat artilleriet både i frid och krig, samt sålunda warit sin förtjente broder städse ad manus, är nu tjenstgörande wid artilleriet, är en bland de äldsta öfwerstar, som kunna competera, och en i allehanda afseende pålitelig man, så finner iag mig föranlåten, att för honom förklara det förtroende, att han till chef för artillerieregementet blifwer befordrad.

H:r doctor Gadolin, samt herrar probstarne Werander, Lidius, Alin och Hiortzberg conformerade sig med detta h:r biskop Benzelstiernas yttrande.

12 §. Ankommo deputerade, som gåfwo tillkänna, det ridderskapet och adelen bifallit, det plenum efter helgen må uppskiutas till d:n 25 i denne månad, samt att deputationerne till samma tid må uphöra, men secrete utskottet allena, när så nödigt pröfwas, träda tillsammans. Deputerade anmälte tillika, det ridderskapet och adelen ej kunnat samtycka till det, att baron Douvall blir ståndande på ridderskapsförslaget.

13 §. Straxt därpå ankommo deputerade från borgareståndet, som gåfwo tillkänna, det bemälte stånd i anseende till riksdagens utdrägt, icke kunnat bifalla ridderskapets och adelens tanka, att deputationerne äfwen må uphöra till d:n 25 Maji.

Efter deputerades borttgång, togs detta uti öfwerwägande, och förblef ståndet wid dess förra beslut, såsom ock något därefter bondeståndet genom deputerade gaf tillkänna, att det förblifwer wid dess förra mening.

14 §. Continuerades med discourserne öfwer h:r öfwersten Ehrensverds befordran till artillerieregementet.

H:r kyrkoherden Hofgardt: Jag wet ännu icke hwem det tillhör, att utmärka det förtroende som blifwit omtalt, altså påstår iag, det saken må hwila, till dess man får giöra sig närmare underrättad om de härwid nödiga omständigheter.

H:r doctor Gadolin: Det är redan sagt, att rådet besätter ordinairt och emellan riksdagarne desse sysslor, men när ständerne som äro principaler sielfwe äro närwarande, så är icke något hinder, det de ock sielfwe kunna dem besätta.

H:r doctor Celsius: Det är swårt att marquera misstroende för wissa personer; lät oss närmare besinna oss.

H:r öfwerhofpredikanten Grunnerus: Jag begärte weta, om denna syslas borttgifwande är förbehållen ständerne, eller af ständerne lämnad till konungen med råds råde. I den förra händelsen har iag ej något att påminna, men i den sednare händelsen kunna ständer sig därmed icke befatta, om annars förordningarne skola blifwa bestående.

H:r superintendenten doctor Körning: Alldenstund saken tillförene, som iag hörer blifwit anmält, så lærer wara bäst, att den nu afgiöres. H:r öfwersten Carl Ehrensverd är nu allena uti quæstione. Han har goda egenskaper och insigt uti militairen i gemen, men i synnerhet hwad artilleriet angår. Han war med uti Finland, såsom ock i detta närwarande krig. Jag gör ingen comparaison emellan honom och andra, kan icke heller præferera någon annan för honom. Det är bekant och allaredan oftare uprepat, att emellan riksdagarne hafwa ständerne updragit denne syslas borttgifwande åt konung och råd. Men det hindrar icke, att ju ständerne sielfwe exercera den rättigheten, när de äro sielfwe tillsammans. Det är en oconomisk författning som ständerne efter behag kunna disponera. Och altså bifaller iag h:r öfwerste Ehrensverds föreslagne befordran till artillerieregementet.

H:r probsten magister Mathesius: Jag är öfwertygad, att Ehrensverd och Funk äro bägge förtjente och skickelige män. Men som det är angelägit, att med öfwertygelse göra allt hwad man gör, och här will berättas, att h:r baron Funk hos ständerne klagat öfwer præjudice, så lærer wara säkrast att wänta, till dess man därom får behörig uplysning, och om man dessförinnan fastställer något, så torde man lätt kunna misstaga sig.

H:r probsten Meurling: Ja, det wet iag för wisso, att h:r öfwersten Funk beswär äro gångne genom urskillningen. Och utom dess tycker iag wara rådeligit att wänta till dess man får se, huru riddarehuset utlåter sig, på det ståndet genom ett förhastat slut icke må binda händerne på sig och göra något det man sedermera torde ångra. För öfrigit conformerar iag mig med h:r doctor Celsii yttrande.

H:r kyrkoherden magister Wikman. Jag itererar mitt förra, att ständer icke må befatta sig med det, som ständerne hafwa sagt, att konungen och rådet skall afgiöra. Den lagen är tydelig och är det bäst, att wi hålla oss wid litera. Regeringen känner aldrabäst sådane embetsmäns förtjenst och skickelighet, samt kan aldrabäst urskilja emellan dem, då de herrar för sig få andraga sina skiäl och omständigheter.

H:r biskopen doctor Halenius: Man kan hafwa förtroende till många, och flere kunna äfwen wara förtjente och skickelige, men en kan dock allenast få sysslan. Här är nu fråga om h:r öfwersten Ehrensverd, och är det nog, när det om honom säges, att han förtjenar förtroende, samt är tillika förtjent och skickelig. Det är och blir alltid en tyngre börda för kong och råd att urskilja efter förtroende, och kunna ständerne, när de äro tillsammans, bättre bära samma bördan. Wårt artillerie förlorar mycket genom Augustin Ehrensverds bårtgång, men sådant redresseras i det närmaste genom Carl Ehrensverds succession, som wid artilleriet giordt sig så mycket förtjent, andras förtjenst dock därigenom opåtalad.

H:r probsten doctor Serenius: Jag itererar äfwen mitt förra. 1756 års förordnande är tydeligt,⁴⁵⁷ och kunde frågas, om icke den som will gå däremot, borde mista säte och stämma wid riksdagen.

H:r doctor Celsius: Det ordet förtroende innebär något besynnerligt, som kan slutas af den definition wid 1756 års riksdag blef gifwen på detta ordet. Det blir alt för swårt, att i den meningen dömas ifrån förtroende. När en äldre tjenstgiörande, som tillika är skickelig, af den grund sättes på sida, så synes efter min tanka följa, det han icke en gång bör behålla den syslan han har, ty hwar ock en præsупponeras böra förtjena förtroende till dess han det samma förwerkat. Det blir alltid deplorabelt, att i så måtto giöra skillnad på förtroende. Det må wara att man urskiljer efter förtroende, men däraf följer icke att anciennité skall sättas å sido. H:r baron Funk har tjent längre än h:r öfwerste Ehrensverd, och har godt wittnesbörd om skickelighet, äfwen af general Ehrensverd sielf.

⁴⁵⁷ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

Altså kan iag icke præferera den ena framför den andra. Åtminstone tycker wara nödigt, att de sins emellan få talas wid, så att saken icke får bära namn af mer eller mindre förtroende.

Det synes wara angelägit, att de af ständer niuta lika douceur. Och alldenstund Funk nu klagar öfwer præjudice, hos ständerne, och det egenteligen genom Ehrensverd befordran till öfwerste framför Funk, som war äldre öfwersteliutenant, så skulle hans lidande blifwa långt swårare, om Ehrensverd äfwen skulle förordnas till chef wid artillerieregementet, och wägen sålunda Funk præcluderas för all reparation.

H:r doctor Gadolin: Här är tillförene utredt, att syslan icke bortgifwes efter tour utan efter förtroende. Här är ock sagt att ständer under deras sammanwaro, kunna sielfwe besätta syslan. Jag lägger det till, att Ehrensverd har werkeligen tjent längre wid artilleriet och bewistat flera utländska campagner.

H:r kyrkoherden Hofgardt påstod, enligt riksdagsordningen, längre betänketid, hwarmed äfwen h:r probsten Bolmstedt sig conformerade.

H:r doctor Celsius tillade, att det icke wore underligt, om, uti en sak af så mycken betydelse, öma sinnen begärte någon betänketid, hälst ock saken i dag för första gången warit under öfwerläggning.

Superintendenten h:r doctor Lutkeman: Saken blef anmält uti förra pleno, anmäldes äfwen genom deputationer, att den uti 2:ne stånd war bifallen, så att man däraf haft anledning, att tänka därpå. Utom dess är det angelägit, att saken snart afgjöres, emedan h:r generalen Ehrensverd innan kortt afreser att antaga commando öfwer arméen i Pommern, och will sålunda wara nödigt, att han innan afresan får successor, som af honom kan emottaga regementet.

H:r kyrkoherden Wikman: Artillerie kan afträdas till öfwersteliutenanten, och om wi nu afgjöra saken, så kan ändock ingen expedition ske, annan ridderskapet och adelen sig äfwenwäl yttrat.

H:r kyrkoherden Klot: Om ständerne skola besätta denna syssla, så bör sådant hos konungen och rådet gifwas tillkänna.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att alldenstund en del af ståndets ledamöter påstå, det saken må hwila till en annan gång, andre åter yrka, att den i dag må afgjöras, så lærer sådant förut skola afgjöras, och det genom votering, om eij annorlunda skie kan.

H:r doctor Celsius höllt före wara bättre, om man däröfwer utan vötering kunde komma öfwerens, hälst sådane vöteringar ej annat kunna, än wara missnöijsamma. Och föreslog h:r doctor Celsius, att om något ordinarit plenum blir för helgen, hwarom herr archibiskopen med landtmarschalken och de öfrige talemännen behagar samrådas, så må denna sak till afgjörande företagas.

H:r doctor Gadolin förmente, att ståndet uti det målet, af de andre stånden eller deras talemän icke dependerar, utan kan ståndet, om det så för godt finner, ändock komma tillsammans.

H:r biskopen doctor Benzelstierna sade sig icke wara emot det, att högwördigste herr archibiskopen confererar med herr landtmarschalken och de öfrige talemän, samt gifwer tillkänna af hwad anledning ståndet wil komma tillsammans. Men om de andre stånden icke skulle hålla plenum, så må ändock ståndet uti detta ärende sammanträda.

H:r doctor Celsius erindrade, att en del ledamöter äro borttreste eller ock tänka i dag resa, och skulle desse således mista sin rätt, om något plenum hålles för helgen.

H:r kyrkoherden Hofgardt yrkade ännu ytterligare riksdagsordningens 16 §, som tillåter, att saker skola blifwa liggande på bordet, när någon sådant begärer, hwarwid af h:r kyrkoherden Wikman tillades, att denna sak wäl tillförene blifwit genom deputation anmält, men icke upläst och ställd under öfwerläggning.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte åter, om icke ståndets ledamöter sig med hwarannan wilja förena och så till sägande gå halfwa vägen hwar så att saken nu i dag blir liggande, men att ståndet innan helgen kommer tillsammans att afgjöra den samma.

Ehuru h:r biskop Beronius h:r superintendenten Lagerlöf, h:r probsten Bolmstedt och herrar kyrkoherdarne Wikman och Hofgardt woro af den tanka, att ståndet icke kunde hålla plenum, så framt icke de öfrige stånden äfwen in plenis sammanträda, så blef detta bifallit, och efter någon ytterligare öfwerläggning om tiden, beslöts, att ståndet till denna sakens afgjörande sammanträder om onsdag, som blir d:n 6 hujus kläckan 12 förmidagen, hwilket högwördigste herr archibiskopen sig åtog, att hos h:r grefwen och landtmarschalken samt de öfrige talemän gifwa tillkänna.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus anmälte sig wilja resa, men anmodades af högwördigste herr archibiskopen att dröija öfwer onsdagsmid-

dagen, såsom herr archibiskopen äfwen tillika anmälte, at de ledamöter, som woro sinnade att resa bortt, behagade till förenämde tid uppskiuta sin resa.

15 §. Föredrogs secreta deputations betänkande,⁴⁵⁸ angående de beswär, som prestmannen magister Johan Wännerberg däröfwer anfördt, att han ej kommit till åtniutande af riksens ständers secreta utskotts wid sidsta riksdag honom meddelte underdåniga föreskrift till befordran. Hwarjemte uplästes ett af Wännerberg hos ståndet ingifwit memorial,⁴⁵⁹ theruti han, jemte anförande af sina tjensteår, anhåller, det wille ståndet, i anseende till hans nu warande tjenstlöshet och torftiga tillstånd, genom extractum protocoll till de öfrige stånden befordra honom till underdånig föreskrift, att af Kongl. Maj:tt blifwa benådad med ett i Linköpings stift ledigt warande pastorat, benämt Rystad, hwartill förslag skall wara inkommit, och han, Wännerberg, till presteåren äldre än hwar och en af de föreslagne, såsom ock wid 50 års ålder med hustru och 6 små barn.

H:r kyrkoherden doctor Celsius sade sig känna magister Wännerberg, och synes han wara en alfwarsam och skickelig prestman. Har ock nu wisat prof af flit medelst en bunden öfwersättning på svenska af Ovidii libri tristium. Och trodde herr doctorn, att den ynnest woro wäl emplyerad, som ståndet täckes honom bewisa.

Ståndet förklarade för magister Wännerberg medlidande, och resolverades: att bref skall afgå till Kongl. Maj:tt med underdånig föreskrift, det Kongl. Maj:tt täckes honom med det lediga regale pastorat i nåder hugna.⁴⁶⁰

16 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, det han, uppå ståndets anmodan hördt professor Kiellman och archiatern Bökman om de oordentligheter, som blifwit försporde wid utdelandet af academiske honores wid Gripswald, och har den förre aflämnat däröfwer ett skrifteligit utlåtande, som herr archibiskopen nu inlämnade och remitterades till ecclesiastiquedeputation, som har att upgifwa project, huru desse och dylika missbruk må kunna förekommas.

⁴⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 9. Även 20 augusti.

⁴⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 458.

⁴⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 140.

År 1761 den 6 Maji

1 §. Justerades brefwet till Kongl. Maj:tt angående prestman magister Wännerberg.

H:r domprobsten doctor Filenius förklarade sig wäl icke hafwa något att påminna wid h:r magister Wännerbergs skickelighet, utan såge honom gerna hulpen men wille dock icke medgifwa att han wore mera förtjent än de prestmän, som äro på förslag till Rystad pastorat i underdånighet upförde: såsom h:r doctorn icke heller toge någon del uti detta ståndets beslut.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen förklarade sig hafwa hos h:r landtmarschalken och de öfrige talemän gifwit tillkänna orsaken, hwarföre ståndet i dag håller plenum, änskiönt de öfrige stånden icke in plenis sammanträda, hwarwid de för sin del icke haft något att påminna. Hwarjemte herr archibiskopen anmälte, att h:r öfwersten baron Funk med ett memorial inkommit, hwilket herr archibiskopen trodt sig böra producera, ehuru det på riddarhuset ej ännu blifwit anmält eller upläst.

Berörde memorial uplästes,⁴⁶¹ hwaruti h:r öfwerste Funk först styrker till det byte, som för h:r general Ehrensverd är projecterat, men anförer sedermera, det han, tror sig böra äga tour framför h:r öfwerste Ehrensverd, hwarföre han ock hos riksdagens ständer skall hafwa beswär anfördt däröfwer, att Ehrensverd honom blifwit föredragen och anhåller sluteligen, det må riksens ständer låta artillerieregementet förgifwas på sätt som wid sidstledne riksdag blifwit stadgat.

Då nu detta togs uti öfwerwägande, anförde superintendenten herr doctor Lutkeman: Härwid får iag först anmärka, att hwad h:r öfwerste Funk kallar byte, heter uti extractum protocolli från kongl. rådkammaren transport till en genom h:r öfwerste von Stahls afskedstagande ledig blefwen syssla. Huruwida baron Funk är äldre öfwerstelieutenant och sålunda borde hafwa tour framför öfwerste Ehrensverd lämnas därhän, och gör icke till saken, sedan här blifwit tydeligen utredt, att wid denne syslas borttgifwande en så specielle detaille af tour icke har rum.

Det får iag dock erindra, efter man talar om tour, att Ehrensverd är äldre öfwerste än Funk och att Ehrensverd blef förordnad till öfwerste härrörer

⁴⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 130.

däraf, att sedan fälttygmästaresysslan blef indragen och skulle förrättas af en tjänstgörande artillerieofficerare, så måste wäl sådant ske af Ehrenswerd, som war den äldsta, och måste han tillika wid samma sysslas förwaltning hafwa öfwerstefullmagt. Hwad angår öfwerste Funks beswär öfwer præjudice, så få de icke desto mindre gå sin gång, och om skäl därtill äro, honom tilläggas den tour till generalmajor som wederbör, utan att artillerieregementet, som är af en särskild beskaffenhet därmed må inblandas.

Härmed conformerade sig h:r probsten Alin.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius: Jag kan icke utan bestörtning blifwa warse en deliberation af besynnerlig art. Wi hafwa att dela lycka emellan wärdige medborgare, och därmed skyndas öfwer alla måtto. En ömsint kan icke annat än därwid giöra den reflection: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Det sitter öfwer mig en rättfärdig Gud, som i sinom tid finner mig, om iag annorlunda handlar med min medborgare, än iag will hafwa handlat med mig. Jag åstundar att komma under den hämden, och i sådan afsigt nödgas iag dissentiera från dem som åstunda att saken i dag måtte afgöras. Skiälen därtill äro följande: 1:mo först är sielfwa ämnet af yttersta wigt och granlagenhet, hwarwid man bör med all bekymmersamhet umgå, om man icke skall misstaga sig. 2:o är ståndet nu tillsammans, utan att plenum hålles uti de öfrige stånden, och då det war emellan stånden öfwerenskommit, att icke något plenum skulle widare hållas för helgen. I följe hwaraf de öfrige ståndens ledamöter hafwa fådt den tillsäjelse, att de med säkerhet kunde resa bortt öfwer helgen. Det torde hafwa ledsamma påföljder, att ett stånd ensamt håller plenum, när annat är det ståndets oeconomie förehafwes, och i händelse de andre stånden skulle reflectera på baron Funks begäran, så skulle det af vårt stånd wara mindre wänligt, om man genom något förhastande skulle gå sådant förbi. 3:o är saken af den natur, att den icke fördrar sådan hast. Om den än bifalles, så kan ändock ingen expedition skie förr än ridderskapet och adelen sig utlåtit. 4:o är saken sådan, att dess afgjörande enligt ständers beslut hörer till konungens afgjörande med råds råde, på samma sätt som om biskopars och ministrers tillsättjande är förordnat. Skiäl till ett sådant förordnande tycker iag mig ock se wara desse, emedan med desse sysslors besättjande icke kan dröjjas till dess ständerne komma tillsammans, såsom det skier med rådsebeten, samt på det hwar och en af de sökande må hafwa tillfälle att

framlägga sina förtjenster och bewekande skiäl på rådsbordet, att där behörigen granskas och urskiljas. Här sker det icke så, ty det är obeqwämt för private personer att frambära sine angelägenheter inför ständer, och om det dessutom så skyndas, så faller sådant ännu obeqwämare om icke aldeles omöijeligt. Och i följe af allt detta förklarar iag för min del, det iag i dag undanber mig all deliberation och votering öfwer denna sak, till dess en ordentelig plenidag blifwer hållen. Jag har sedan i förgår warit uti så mycken oro öfwer denne sak, att iag undflydt annat folcks umgänge, men har nu sagt min tanka till protocollet.

H:r biskopen doctor Beronius: Jag lägger mig icke heller nu om bord med denna sak. Jag war af den tanka sidst som många andre, att därmed icke hastade. Det hände mig nu när iag kom gåendes, att en adelsman som mötte mig frågade om wi i dag skola hafwa cabinettsaker för oss, eller hwarföre wi skola hafwa plenum. Det är betänkeligit att afgiöra detta nu i dag, och kanske något kommer efter.

H:r kyrkoherden magister Wikman: Mig händer det samma, och sades tillika, det wi hade communicerat med de andre stånden, att ej något plenum skulle vidare hållas förr än d:n 25 nästkommande.

Högwördigste herr archibiskopen anförde härwid, huruledes ståndet wid slutet af förra session kommit öfwerens att nu i dag träda tillsammans och afgiöra detta ärende, hwaröfwer förra gången war nog mycket discourerat men blef på någre ledamöters enständiga begäran upskutit; att herr archibiskopen uppå ståndets anmodan gifwit h:r landtmarschalken och de öfrige talemännen sådant tillkänna, hwilka icke haft eller kunnat hafwa något därwid att påminna, samt att för öfrigit det eij tillkomme ledamöterna af andre stånd att lägga sig uti ståndets giöromål.

H:r doctor Celsius förmälte sig hafwa fattadt ståndets beslut angående ett ytterligare plenum för helgen på det sätt, att i händelse de öfrige stånden kommo tillsammans och det i synnerhet för rådswalets skull, så wille icke heller ståndet wara däremot, och detta hade äfwen af ståndets deputerade blifwit hos h:r grefwen och landtmarschalken wid handen gifwit. Men därmed må wara huru det will, förmälte h:r doctorn vidare, så är det min rättighet, att nu gifwa skiäl för mig, hwarföre iag icke kan samtycka till det att denna sak i dag blifwer afgjord.

H:r kyrkoherden Wikman: Om man skulle gå in uti merita caussæ, wore hwarjehanda att anföra. Öfwerste Cronstedt är äldre än både Funk och

Ehrensverd. Hans fader afledne präsidenten Cronstedt, har warit den första som satt artilleriet i stånd. Jag wet icke om han söker, icke eller wet iag, om andre som kunna wara ännu mera meriterade och hafwa besynnerliga skiäl för sig, söka denna sysla, och altså är det rådeligast, att ej med saken hasta, utan låta dem få tillfälle att anmäla sig, som tro sig därtill hafwa rättighet.

Härmed instämde h:r probsten Bolmstedt och h:r kyrkoherden Hofgardt.

H:r probsten Meurling tillade, att författningarne om tjensters bortgifwande föreskrifwa ibland annat en wiss så kallad liggetid, på det en hwar må hafwa tillfälle att bewaka sin rättighet. Men när sysslan bortgifwes i samma moment som den blifwit ledig, så blifwa författningarne i den delen brutne och wederbörande förlora sin ansöknings rättighet, och har man wäl aldrig hört, att det är någon betagit till att söka.

H:r biskopen doctor Benzelstierna: Här äro 2:ne quæstioner: den förra, om saken i dag skall afgjöras, den sednare angår sielfwa saken. Wid den förra frågan följer iag stricte det conclusum som ståndet en gång fattat, och hwarom protocollet intygar, att neml:n saken skulle hwila tills i dag och då afgjöras. Huruwida de öfrige stånden i dag äfwen skulle hafwa plenum, därpå hade ståndet wid detta beslutets tagande icke något afseende, och gör icke heller något till saken, ty att ett stånd till något wist ärendes afgjörande har plenum, är icke emot lag, och har äfwen denne riksdag förut blifwit practicerat, till att förtiga, det man under riksdagen flere gånger hört det yrkas, att det är ett stånds rättighet hålla plenum när det så nödigt finner, utan at därutinnan af de öfrige stånden dependera, allenast att sådant anmäles hos de andre ståndens talemän, som så besörja hwar sine stånds sammanträden, allt efter som stånden antingen beslutit, eller andra omständigheter medgifwa. Här är och sagt, att denne sak bör skyndesamt afgjöras, för orsaker som äro förut anförda. Hwad sielfwa saken angår, så är straxt i början af en wärd ledamot erindrat, det denna syssla bortgifwes efter förtroende, följakteligen har en så kallad tour icke rum. Och om rådet wid en sådan beskaffenhet skulle utan ansvar kunna föredraga en yngre framför en äldre, huru mycket mer ständerne. Utom dess torde äfwen wid närmare calcul, öfwerste Ehrensverd hafwa tour framför öfwerste Funk. Den sednare tjente först i cancelliet, den sednare tjente utomlands wid militairen. Ehrensverd är den äldsta innom regementet. Om wi expresse skulle följa tour ibland dem som warit wid artilleriet, så wore öfwerste

Mannerheim ostridigt den äldsta. Och aldenstund sålunda öfwerste Ehrensvord efter all min öfvertygelse är en, icke allenast förtjent utan ock skickelig man, och allenast en kan nämnas till sysslan, så förklarar iag för honom mitt förtroende, utan att baron Funk eller någon annan därigenom förklenas.

H:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus: Öfwersten baron Funks memorial har gifwit anledning till åtskilliga tankar. Här gäller medborgares rätt, som fordrar, att den ena icke præjudiceras genom en annors befordran. Artillerieregementet kan ännu icke säjas wara vacant, ty expedition angående general Ehrensvords transport har ännu icke blifwit expedierad från ständerne. Ständerne hafwa wid sidstledne riksdag widtagit angående denna sysslans besättjande en annan författning, och passar det sig illa om sådant denna gången ändrades, såsom det ock illa passar sig, att säija, det Kongl. Maj:tt med råds råde är riksens ständers fullmäktig, och att ständerne när de äro tillsammans, kunna såsom principaler giöra det, som annars efter författningarne wore konungen updragit. För öfrigit förbehåller iag mig, att icke gå in uti deliberation öfwer denna sak, utan må wi wänta med dess afgjörande, till dess alla fyra ständen hålla ordenteligit plenum.

H:r probsten Hiortzberg: Hwad plenum som nu i dag hålles, angår, så är det auctorerat därigenom, att ståndet wid förra sessions slut kom öfwerens att i dag komma tillsammans till denna sakens afgjörande, så wida man förra gången icke hant därmed till slut, och äfwen en del begärte någon betänketid. Hwad sielfwa saken angår, så will iag till mitt samwetes befredande rent ut säija mina tankar. Wi wete, och den som will läsa secreta utskottets extractum protocollii, så lærer han finna, att riksens ständer wid förledne riksdag haft god grund och woro lika såsom twungne att giöra den bekante ändring med de fyra tjensters bortgifwande ibland hwilka öfwerstesysslan wid artillerieregementet äfwen är en. De bedröfweliga aspecter till rörelse, upror och revolutioner som syftade på regeringssättets öfwerända kastande, fordrade wid gardes- och artillerieregementerne chefer, som woro säkre, pålitelige och wid minsta rörelse upmärksamme. Samma bedröfweliga aspecter hafwa, Gud bättre! sedermera continuerat, och fordra lika omhugsenhet. Altså äro dessa syslor eximerade från det ordinaira besättningssättet. Här kommer det icke an på anmälan, på förslag, eller på tour, utan här frågas allenast, hwilken man med rikets säkerhet kan

anförtro denna wigtiga påsten i händer. Om här wore tour, så kunde rasonementer och jemförelser gälla emellan den ena och den andra af candidaterne. Här kan man så litet klaga öfwer præjudice, som om någon skulle klaga, det han wid rådswahl blifwit förbigången, ty här gäller skickelighet och förtroende. Och fast än den ena pröfwas skickelig samt winner förtroende så följer icke däraf, att alla de andre äro oskickelige och förwerkat förtroende, ty sysslan kan icke gifwas åt mer än en, och utur samma capitel skulle man kunna argumentera att Ehrensverd som af 2:ne stånd blifwit nämnd, skulle till skickelighet och förtroende lida om han af de öfrige stånden skulle gås förbi. Hwad åter angår 1756 års författning, angående förgifwandet af de fyra tjenster, så lærer wara tydeligit att samma principe som då lades till grund följes äfwen nu, med den åtskillnad allena, att ständerne, då de äro närwarande, sielfwe förordna om desse sysslor, hwilket de annars updragit konungen med råds råde att besörja emellan ständernes sammanwaro.

H:r kyrkoherden Wikman: Plenum torde wäl när omständigheterna så fordra, kunna hållas uti ett stånd allena då riksdagen är uti full activité. Men när samtelige stånden sig förenat sig om uppehåll hwad plena angår till någon wiss tid, så blir saken annorlunda, och synes det ståndet med skäl ådraga sig de öfrige ståndens upmärksamhet, som twärt emot en sådan öfwerenskommelse in pleno sammanträda och förehafwa något sådant som med de öfrige stånden har nödwändig gemenskap. Jag ser icke heller, huru den kan lida till sitt förtroende, som är nämnd af 2:ne stånd, om de öfrige stånden förklara sig hafwa förtroende till en annan, ty här gäller äfwen, hwad som af en och annan blifwit yrkat, att icke mera än en kan få sysslan, och fast en blir nämnd, så disputeras därföre icke de andras skickelighet och förtroende. För öfrigit torde den liknelsen som tages af husbonderättighet, när han wid sin hushållning sielf är närwarande, mindre passa sig här, om tillämpning däraf skall göras.

H:r superintendenten doctor Körning: Att ståndet wid förra session, då denne sak war före, beslöt, att i dag hålla plenum och afgöra denna sak, är onekeligit, och om ej därutinnan war unanimité, som ej altid är att förmoda, så war åtminstone tydelig pluralitet. Är icke heller wid riksdagar owanligit, att ett stånd stundom håller plenum för sig sielft.

H:r doctor Celsius: Det är en stor skillnad, att hålla plenum med de öfriga ståndens wettskap på en tid då riksdagsarbetet är uti full gång, och

att hålla plenum enskilt, sedan stånden kommit öfwerens att plena under wiss tid skulle uphöra, och ståndet däröfwer gifwit dess parole. Ståndets deputerade gåfwo wäl tillkänna, att ståndet bifallit, det plenum efter helgen må uphöra till d:n 25, men anmältes tillika särskilt hos h:r landtmarschalken, uppå dess tillfrågan, att ståndet för helgen wäl wille ännu en gång komma tillsammans, i händelse att wid rådswalet blefwe något till giörande, men icke uti andre ärender. Sedan fördenskull en sådan parole är gifwen, andra stånds ledamöter därom fådt kundskap, och rådswalet ej kommer före, så skulle man giöra sig misstänkt af reservationer, om man emot samma parole will hålla plenum. Och i följe häraf kan iag öfwer denna sak icke i dag gå uti någon deliberation.

Härmed instämde h:r kyrkoherden magister Wikman.

H:r probsten magister Alin: Ståndet har icke gifwit de öfrige stånden någon parole angående plenum för helgen, men den parole hafwa wi gifwit hwarandra, att wi i dag skulle komma tillsammans in pleno och afgiöra denna sak.

H:r biskopen Benzeltierna: Så wäl om plenum, som i dag hålles, som om sielfwa saken har iag yttrat mig förut, men får nu lägga till, att ståndet ej fattat mer än 2:ne conclusa: det ena att plena efter helgen skulle uphöra till d:n 25 i denne månad, men deputationerne under dess med sine arbeten continuera, som genom deputation blef hos de öfrige stånden notificerat, wid hwilket beslut äfwen ståndet förblef, när ridderskapet och adelen genom deputerade anmälte, det äfwen deputationerne utom secreta utskottet till samma tid måtte uphöra. Det sednare ståndets conclusum war att i dag på en tima hålla plenum och afgiöra saken angående chef för artillerieregementet. Emellan bägge desse conclusa är ingen contradiction, icke heller kunna reservationes mentales här få något rum. Huruwida en eller annan ledamot icke will in uti deliberation öfwer det förewarande ärendet, det är en annan sak, hwarmed efter riksdagsordningen lærer komma att förhållas.

H:r biskop Halenius: Det kan ej annat än allmänt af oss erkännas, det ståndet utsatt plenum till i dag klåckan 12. Alla riksdagars praxis wisar, att ett stånd kan ensamt hålla plenum. Detta är af ståndets taleman hos herr landtmarschalken och de öfrige talemännen behörigen anmält, som därwid så mycket mindre giordt någon påminnelse, som de wid den utsatte tiden suspenderat andre i dag förewarande giöromål.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke ståndet då först will fastställa, om saken i dag skall afgiöras eller ej, så wida skiljaktiga meningar yppa sig därom.

H:r professorn doctor Gadolin: Här böra inga skiljaktige meningar yppa sig däröfwer, om saken i dag skall afgiöras eller ej, så wida ståndet allaredan wid sidsta session tydeligen beslutit det förra. Och är detta beslutet så mycket tydeligare, som wi påminna oss, det då någon skiljaktighet förspordes emellan ståndets ledamöter i det en del wille att den skulle då straxt afgiöras, en del påstodo, att den måtte hwila till en annan gång, så föreställes af högwördigste herr archibiskopen, och det i anledning af något h:r biskop Benzelstiernas project, det wille ståndets ledamöter, som woro skiljaktige, komma öfwerens om någon jemkning eller som orden egenteliga lydde, likasom gå halfwa wägen hwar, så att saken både skulle den gången uppskiutas, men ock tillika icke för länge utdragas med dess afgiörande.

Detta blef af ståndet bifallit och tillika afgjordt, sedan om tiden någon discours förefallit, att ståndet i dag klåckan 12 till sakens sluteliga afgiörande skulle komma tillsammans. Och i följe häraf anhåller iag hos högwördigste herr archibiskopen och taleman om proposition öfwer borgareståndets extractum protocoll,⁴⁶² och om ej annorlunda ske kan, votering.

Flere ståndets ledamöter instämde härutinnan med h:r doctor Gadolin.

H:r probsten doctor Serenius begärte, att baron Funks memorial måtte bli liggande på bordet. Men swarades af andre att sådant icke kan tillåtas, emedan saken redan enligt riksdagsordningen hwilat, men samma riksdagsordning gier ingen anledning till det, att genom nya memorialer, som kunna ingifwas och begäras på bordet, giöra uppehåll wid sakers afgiörande, hwilken begäran h:r biskopen Benzelstierna förmälte, uti dylik händelse blifwit honom wägrad.

H:r biskopen doctor Beronius: Hwad plenum angår, så rättar iag mig gierna efter ståndets beslut, men säger tillika, det iag icke befattar mig med saker, som löpa in uti Kongl. Maj:tt rätt. Lagen är här tydelig, att denna syssla skall bortgifwas af Kongl. Maj:tt med råds råde.

H:r probsten doctor Serenius: Jag drar mig ifrån all votering, som går emot de författade lagar.

⁴⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 54.

H:r probsten magister Ziebet: Jag betygar på mitt samwete, att iag icke annat kan finna, än at det strider uppenbarligen emot 1756 års förordning samt andre lagsens rum och af riksens ständer gjorde författningar angående tjensters förgifwande, om ståndet skulle nu, för sin del borttgifwa artillerieregementet. Felar iag så låter iag gierna upplysa och rätta mig.

Hwarföre iag ock skulle tro det wara ståndet wärdigast och anständigast, att låta denna saken gå sin ordentliga wäg och sysslan af Hans Kongl. Maj:tt borttgifwas, då förmodeligen öfwerste Ehrensverd, som äger så mycken merit och insigt uti samma metié, intet blir förbigången. I synnerhet håller iag betänkeligit, att uti ett extra pleno, om iag så må nämna detta, företaga en så öm och wigtig sak till afgjörande. I anseende till hwilket allt iag för min del exciperar mig ifrån all vidare deliberation och tillika votering i denna saken, såsom iag ock ingen del will hafwa i den oro och det missnöije, som ett sådant steg till äfwentyrs kunde förordsaka uti de andre stånden.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade, att i följe af det som flere resor och af flere ståndets ledamöter blifwit anfördt om ståndets beslut att i dag in pleno sammanträffa, så lærer detta plenum icke beqwämligen kunna kallas ett extra plenum, utan snarare en continuation af det förra, hwarwid herr archibiskopen såsom taleman räknat för en skyldighet, att foga sig efter ståndets, genom ett tydeligt beslut förklarade åstundan och i följe däraf låtit anslå plenum.

H:r kyrkoherden Wikman hölt före, att de ståndets ledamöter, som denna gången hålla betänkeligit att gå in uti deliberation öfwer saken, lära dock hafwa rättighet sig obetagen, att uti nästa pleno sig yttra, men erhindrades därwid af högwördigste herr archibiskopen, att om saken i dag blir sluteligen afgjord, så lærer sedermera icke någon rättighet existera till vidare yttrande.

Uppå fleres begäran och sedan kläckan war gången half till 3 giordes af högwördigste herr archibiskopen denna proposition: Om ståndet bifaller borgareståndets extractum protocoll, angående öfwersten Carl Ehrensverds befordran till öfwerstesysslan wid artillerieregementet, och althenstund denna proposition med Ja och Nej beswarades, så anställdes votering uppå ytterligare begäran, som så föll ut, att 28 röster woro för Ja och 4 för Nej.

Wid uproandet befunnos följande ledamöter, under hela session från-
warande:

h:r biskopen doctor Engström, bortrest,
kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder, hindrad af likpredikan
öfwer afledne h:r biskop Rhyzelius,
herrar probstarne Humbla, Hellberg och Mathesius, bortreste,
h:r probsten Arfwidsson och h:r kyrkoherden Kollinius, siuke,
h:r probsten Lagerlöf ännu icke återkommen ifrån dess frus begrafning.

Ifrån session borttgångne:

h:r kyrkoherden Wikman,
h:r probsten Meurling,
h:r probsten Forssenius,
herr doctor Serenius,
h:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus,
h:r probsten Bolmstedt,
h:r probsten Ziebet.

Närwarande men ej voterade:

h:r biskopen doctor Beronius,
h:r superintendenten doct. Lagerlöf,
h:r kyrkoherden doctor Celsius,
h:r probsten Manquer,
h:r probsten Hellstadius,
h:r kyrkoherden Hofgardt,
h:r kyrkoherden Linderot,
h:r probsten doctor Schröder,
h:r probsten Brunnus.

År 1761 den 25 Maji

1 §. Högwördigste herr archibiskopen öppnade session med bön till Gud om
nåd och wälsignelse till de förestående öfwerläggningar.

H:r probsten magister Lagerlöf inställte sig äfwen nu, hemkommen från
dess afledne hustrus begrafning.

Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att samma sorgfulla
tidning träffat h:r kyrkoherden Linderot ifrån Götheborgs stift, som ock

därföre anmält, det han wille resa hem, hwilket herr archibiskopen wid så öma omständigheter icke trodt sig böra förwägra.

2 §. H:r probsten magister Troilius hemställte, om icke det torde wara nödigt, att än ytterligare hos bondeståndet påminna om remissen af h:r doctor Rutströms beswär öfwer urskillningen, i anledning hwaraf ståndet fant för godt, att låta en deputation afgå till bemälte stånd, såsom ock att genom utdrag af protocollet detta ärende hos de öfrige stånden anmäla.

3 §. Justerades protocollet af d:n 4 Maji.

Wid 8 § och den passage, att lotterieavancen sades wara använd till proemier wid landthushållningen, anfördes af h:r probsten Hiortzberg, att utom detta lotterie och den avance som därpå kunde följa, så hade h:r grefwe Lagerberg af egna medel skiänkt ett capitel af 3 000 d:r s:mt, till en ständig fond, hwaraf ränta årligen anslås till proemium wid landthushållningen. Och skall efter Swenska Mercurii⁴⁶³ berättelse, en wiss man fådt en silfwerbägare, med öfwerskrift Altid Odlå Litet, hwaraf initialbokstäfwerne skola beteckna testatoris namn.

H:r biskopen doctor Halenius tillade, att utom detta hade äfwen h:r grefwe Lagerberg tagit en stor del uti sielfwa lotteriet, som annars swårligen blifwit completerat.

Wid 9 § tillade h:r kyrkoherden doctor Celsius, att ehuruwål ständerne wid förledne riksdag gjorde den bekanta författningen angående de 4 tjens- ters borttgifwande, så exsequerade dock ständerne icke den samma sielfwe, ehuru under warande riksdag vacance existerade wid garde, utan blef denne öfwerstebeställning af konung och råd borttgifwen, hwaraf följer, att desse sysslor böra besättas på ett och samma sätt både under och emellan riksdagarne.

Utom dess är till märkandes, att förordnandet säger, det dessa syslor skola borttgifwas på samma sätt som biskops- och superintendentsembeten. Om fördenskull ständerne nu sielfwa besätta öfwersteembeten wid garde och artillerie, så skulle med tiden kunna följa, att äfwen biskops och superintendentsembeten skola af ständerne immediate besättas, och hwad

⁴⁶³ Dvs. kulturtidskriften *Den Swänka Mercurius* (Stockholm 1755–).

påfölgder sådant kunde hafwa i anseende till presteståndet wore ej swårt att afse.

Continuerades med protocollers justering af d:n 6 Maji.

Wid 1 § förklarade h.h:rar probstarne Meurling och Lindblom, att de icke taga del uti det, att magister Wännerberg till Rystad pastorat nu anmäls, och tillade den sednare, att magister Hederström är mera förtjent, än Wännerberg.

Utom det h:r biskopen doctor Beronius uti 25 § sig yttrat angående öfwerste Ehrensverds befordran till artillerieregementet, så tillade nu h:r biskopen, att han ej annat kan finna,⁴⁶⁴ än att denna befordran strider emot det, som flere kongl. förordningar föreskrifwa, hwarwid herr biskopen i synnerhet nämde kongl. förordningen af d:n 5 Maji 1730, dito om tjensters förgifwande af år 1739, 1 och 5 §§,⁴⁶⁵ 1756 års förordnande om denne samt flere sysslor, såsom ock samma års förordnande om tjenester i gemen,⁴⁶⁶ warandes i följe af grundlagarne emellan regeringen och ständer den reciprocité, att som regeringen icke må lägga sig uti det som ständerne tillhöra, hwilket ständerne wid denne riksdag så wäl som tillförene hafwa beifrat, så må icke heller ständerne befatta sig med det, som efter deras egne författningar tillhör regeringen, och woro sålunda, efter h:r biskopens tanka bäst, att sysslan quæstionis, enligt förordningen blifwer af konungen med råds råde bortgifwen.

H:r doctor Celsius tillade äfwen, att här frågas icke, hwad ständerne såsom magtägande kunna giöra, utan frågan är, hwad som kan wara wärdigt att giöra för ständer, som sielfwa bundit sig wid lagen, förbehållit sig den lagstiftande magten, men lämnat ifrån sig den lagskipande.

⁴⁶⁴ *Vid. acta* anmärkt i marginalen.

⁴⁶⁵ Tryckt förordning 27 februari 1739: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning Angående Förslagers uprättande til ledige Embeten och Tienster, samt inom hwad tid sådane förslager böra föredragas.*

⁴⁶⁶ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

4 §. Uplästes borgmästarens och riksdagsmannens från Hernösand, Sundsvall och Torneå städer, Kiörnings memorial,⁴⁶⁷ hwaruti han, i anseende till anförde skiäl anhåller, det må twänne städer uti Wästerbottn med stapelfrihet förses, hwilket blef af ståndet bifallit.⁴⁶⁸

5 §. Justerades extractum protocolli, angående h:r advocatfiscalen Grevesmöhlen.

6 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att då h:r landtmarschalken och talemännen warit tillsammans att öfwerenskomma om målens föredragande in plenis, hade i synnerhet blifwit föreställt om angelägenheten, att afgjöra rådswalet, samt någre extracta protocolli från secreta utskottet.

I anledning häraf företogs nu till fastställande det af electorerne under d:n 24 April aflämnade rådsförslag, och uplästes ridderskapet och adelens yttrande, att friherre Douvall ifrån förslaget afgår.

H:r probsten Hiortzberg förklarade härwid, att ehuruwäl han, såsom elector, tillika med de öfrige electorerne, ansedt och anser ännu de föreslagne herrar såsom wärdige till detta embetet, så hade dock nu mera wid detta förslag åtskillige anmärkingar blifwit giorde, i det en hos ridderskapet och adelen blifwit utvoterad, och öfwer en annan votering anställd, samt woro owist, huru så wäl preste- som borgareståndet skulle sig häröfwer utlåta, om det kommer till personerne.

Fördenskull och som regeringsformen wid förslag till sådane wigtiga embeten fordra en allmän öfwerenskommelse, och det icke heller kan wara behageligt för dem som wäl skiött sine förr innehafwande embeten, att blifwa hos stånden voterade, hwartill ock det kan läggas, att sedan h:r riksrådet grefwe Wrangel nu mera kommit till så hög ålder att han som sig bör, icke förmår att skiöta amiralitetssakerne, hwilka dock, i synnerhet i närwarande tid äro af yttersta angelägenhet, så höllt ock h:r probsten före, att detta förslag må anses såsom ogjordt, och åter remitteras till electorerne, att uprätta ett annat af flaggmän, hwarom ridderskapet och adelen genom deputerade flere anser hafwa påmint.

⁴⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 225.

⁴⁶⁸ Protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 14.

H:r biskopen doctor Halenius förmälte, att ehuruwäl samtelige ledamö-
terne af alla stånden brinna af lika nit och wälmening för riket och det all-
männa, så kan dock understundom någon skiljaktighet i tankar förspörjas
om personerne, i det den ena har mera förtroende till en, den andra åter till
en annan. Denne skiljaktighet åstadkommer sedermera någon söndring,
som medförer obehageliga discourser. H:r biskopen hade förmärkt detta
när frågan war om gref Lagerberg, och hade h:r biskopen för sin del öns-
kat, att sådane granskningar icke upkommit, hälst man därwid ej kan
undgå, att personalizera, och i sådant afseende trodde h:r biskopen bäst
wara, att antingen antaga h:r probsten Hiortzbergs förslag, eller ock genom
tyst votering öfwer förslaget sig utlåta.

H:r probsten magister Bolmstedt hölt före, att förslaget kan icke anses
såsom ogjordt, sedan det af electorerne blifwit upsatt, till ständers plena
upgifwit och af ridderskapet och adelen redan granskat, hwaraf will följa,
det samma förslag hos de öfrige 2:ne stånden nu äfwen bör komma under
skiärskådande. Det som påmintes om gref Lagerberg i anseende till dess
ålder torde äfwen om baron Douvall kunna påminnas, som tog afskied när
han skulle gå till Pommern, och utom dess icke torde hafwa så besynner-
liga meriter, ehuru han är rik och borgmästaren Kiermans måg.

H:r probsten Meurling önskade likaledes, att altsammans måtte i stillhet
aflöpa. Hwad angår amiralitetsförslag, så hade ståndet tillförene sådant
afslagit. Och för öfrigit trodde h:r probsten, att öfwerstarne Hiärne och
Rudbeck kunde blifwa på förslaget qwarstående, men om baron Douvall
något närmare öfwerläggas.

H:r kyrkoherden magister Alm instämde uti det, att man, det måste som
möjligit wore, borde undgå sådant som kunde förordsaka missnöije, och
i sådan afsigt trodde han bäst wara, att förslaget gillades.

Professorn och kyrkoherden h:r doctor Celsius förklarade sig icke kunna
instämna uti det, att det nu upgifna förslag må anses såsom ogjordt och
till electorerne remittera att helt och hållit ändras. Den enda förmån som
därwid kunde wara, wore det, att alla de föreslagne då delade lika öde.
Men olägenheterne blefwo fast större, ty utom det, som redan af h:r probs-
ten Bolmstedt med mycket skiäl har blifwit anmärkt, att förslaget redan är
upgifwit, och sålunda gjordt i den del, som på electorerne kan ankomma,
så skulle 2:ne eller åtminstone en af de föreslagne, som tillförene med
samtelige ståndens bifall på förslag warit hos konungen præsenterad, däri-

genom lida, och se så ut som förslaget wore så uselt, att det uti ingen måtto kunde gillas. Huruwida flaggmän skola formera förslaget, har ståndet tillförene afgjordt och det just om detta samma förslaget, när wid dess uprättande af ridderskapet och adelen giordes proposition. Och blir sålunda härwid ej annat till giörandes, än att antingen stadfästa eller ock af andre skiäl ogilla förslaget. Herr doctorn förklarade ytterligare, det han äfwen i denna del kan med nöije lämpa sitt sinne därhän, att förslaget må blifwa helt och hållit gillat. Hwad gref Lagerberg angick, så war han den första af de omständigheter, och war det orsaken till det att han blef utvoterad. Det synes som ständerne därmed hafwa welat låta sine electorer märka, att de wid sådane förslagers uprättande, jemte annat äfwen skola hafwa afseende på någon stadgad ålder. H:r baron Douvall har godt wett och hederligt hiertelag, så att man i anseende till personlige egenskaper kan hafwa så litet emot honom som emot gref Lagerberg, kan ske han ock är något äldre till åren. Om ständerne skulle noga rafinera altsammans, så kunde wäl någon ännu fordras, såsom förut innehafwande tjenst eller dylikt. Men som här sökes ett större ändamål, nämligen ro och stillhet emellan stånden och dessa ledamöter, så må man mäst hålla sig wid personernes intrinseque värde, utan att så mycket se på detta ytra.

H:r probsten magister Manquer förmälte sig icke kunna styrka till hela förslagets ändring, och det i stöd af de skiäl, som redan äro anförde. Och hwad de föreslagne personer angår, så kunde wäl därwid säijas, att den ena hade flera meriter än den andra; torde äfwen kunna säijas, att andre woro mer förtjente än den sidsta af de föreslagne. Men på det man utan vidare oro må komma ifrån denna sak, som så länge uppehållit riksens ständer, och de föreslagne äro skickelige och hederlige män, så wille h:r probsten till att winna tiden, för sin del äfwen bifalla förslaget.

Med detta h:r doctor Celsii och h:r probsten m:r Manquers yttrande conformerade sig h.h:rar probstarne Mathesius och Ziebet, samt h:r kyrkoherden Wikman.

H:r probsten magister Tiburtius sade sig hafwa tagit h:r probsten Hiortzbergs project om förslagets remitterande till electorerne i den mening, som skulle den påsyftade stillhet emellan stånden äfwen därigenom förekommas. Och om detta nu upgifne förslag nu skulle granskas, så förbehölle h:r probsten sig, att öfwer hwar och en af de föreslagne få sig ytra.

H:r probsten Hiortzbergs förklarade sig ingalunda, wid sitt project welat neka att förslaget woro af electorene giordt, och det i sådant afseende icke kunde kallas ogiordt. Men sedan hwarjehanda icke allenast discourser, utan ock voteringar allaredan förewarit och än ytterligare wore till befarandes om detta förslag, så hade h:r probsten i oskyldighet ment, att förslaget till att borttaga den allaredan upkomne och förekomma ytterligare upkommande oro, kunde förklaras såsom ogiordt och för öfrigit wille h:r probsten ej så mycket yrka detta project, utan wore ock nögd, om förslaget granskades, ehuru h:r probsten wille se förut, att olika tankar skulle därwid förspörjas.

H:r biskopen doctor Beronius instämde äfwen uti det att förslaget ej helt och hållit kan ogillas. Samtyckte likaledes, att detta förslag, i anseende till de skiäl, som äro anförde må gillas. Men för öfrigit⁴⁶⁹ beklagade h:r biskopen, att riksdagen skall uppehållas med så bekymmersamma och till söndrings ledande quæstioner, och hölt h:r biskopen före wara nödigt att någon instruction författades för rådselectorene, som närmare utmärkte, hwad electorene i anseende till ålder, tjenst och andre omständigheter hafwa att i akt taga, på det så wäl råscandidaterne, som electorene och riksens ständer må undgå så ledsamma discussioner.

H:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus och h:r probsten doctor Lindegren förklarade, att ehuruwäl något kunde påminnas wid förslaget så wille de dock till tidens winnande och att undgå personalizera öfwer personer, foga sig till det, att förslaget må gillas.

H:r doctor Celsius: Jag tager saken enfaldigt på det sättet, att här må man icke så hafwa afseende på personer, att hielpa alla för att hielpa en, eller att stielpa alla för att stielpa en, icke heller att under namn af riksdagsmannarättighet få personalizera eller fritt säga sitt omdöme öfwer personer. Det synes wara nog att ständer låtit forstå sin tanka, att wid wal till så wigtiga embeten som äro de förnämsta i riket, bör äfwen hafwas afseende på en stadigare ålder. Om voteringar jämt och samt skulle anställas öfwer öfwerstar, som efter all praxin äro råscandidater, och wid hwilkas conduite ej något kan påminnas, så kunde hända, att öfwerstarne i sin tour äfwen wille votera öfwer generalspersoner, eller hwem det hälst wara må, och hwem finner icke, att en sådan progression skulle medföra ledsamma

⁴⁶⁹ *Vid acta* anmärkt i marginalen.

fölgder. Och i sådant afseende, samt att förekomma buller och oro, har iag styrkt till det, att vi denna gången ej så noga se på extrinseca, men hålla oss wid personernes inwärtas wärde; och twiflar iag icke, att electorerne hädanefter wid uprättande rådsförslager, foga sig efter ständernes idéer, äfwen hwad de yttra omständigheterne angår, eller ock, att man efter det gifna förslag, skulle förse electorerne med särskilt instruction.

H:r probsten magister Bolmstedt förmälte sig icke heller wilja wara emot, att förslaget blir ståndande, och ändrar sålunda sin förra tanka, sedan detta befinnes mera bidraga till tidens winnande och förekommande af ytterligare skiljaktighet.

H:r probsten doctor Serenius höllt före, att det af h:r biskop Beronius upgifna förslag om instruction för rådselectorerne förtjente någon närmare åtanka, helst härigenom så obehageliga discussioner, som nu förete sig, kunna aldrabäst förekommas.

Högwördigste herr archibiskopen anförde härwid, att ehuru detta förslag om bemälte instruction kunde förtjena att attenderas, så blefwe dock sådant ett ämne till öfwerläggning för en annan gång. Men nu måste wäl ståndet yttra sig öfwer det af electorerne upgifne förslag.

Efter ytterligare discourser, och uppå fleres begiäran, gjordes af högwördigste herr archibiskopen denne proposition: Om ståndet bifaller, att det upgifna rådsförslaget utan vidare granskning må gillas?

Härtill swarades Ja och Nejj.

Uppå begäran anställdes votering, sedan förut blef öfwerenskommit, att om Ja winner, så gillas förslaget, men om Nej winner, så kommer förslaget att granskas. Och alldenstund wid sedlarnas öpnande 25 befunnos för Ja och 28 för Nej, hemställte högwördigste herr archibiskopen vidare, om icke ståndet nu wille företaga sig denna granskning, på det man må få saken sluteligen afgjord.

H:r probsten magister Ziebet anförde, att alldenstund förslaget nu skall granskas, hwarwid will wara nödigt, att man i det närmaste gör sig om personerne till alla omständigheter noga underrättad, så anhöllt h:r probsten att saken må hwila till nästa plenum.

H:r kyrkoherden doctor Celsius instämde härutinnan, med tillägning, att saken nu fådt ett annat skick, sedan ståndet resolverat till granskning öfwer personerne. Härwid förekomme hwarjehanda, som man icke så lätteligen i hast kunde utlåta sig öfwer. Här concurrerar rikets wälfärd, som

är det angelägnaste. Här röres äfwen medborgares heder och existimation, som för öma sinnen icke kan wara indifferent.

Härmed conformerade sig herrar probstarne Meurling, Lindegren, Mathesius, Bolmstedt och Brunnius, samt⁴⁷⁰ h:r kyrkoherden Wikman.

H:r doctor Gadolin förklarade sin önskan, att saken i dag måtte afgöras, emedan den allaredan 3 à 4 månader legat på bordet, och om ståndet nu uppskiuter dess afgörande, så kommer tiden ännu längre att utdragas, så wida det icke företager saken till sluteligit afgörande, förrän sielfwa löparen kommer.

Anfördes å andra sidan af h:r doctor Celsius och flere att utom det sielfwa riksdagsordningen tillstäder betänketid, när sådant begäres, så woro samma begäran nu så mycket billigare, som man werkeligen behöfwer mogna sina idéer, och wore det altför ömt att få afslag uti en sådan begäran.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, att ehuruwäl det ankomme uppå ståndets godtfinnande, angående betänketiden, så kunde h:r biskopen dock icke medgifwa att denna betänketid kunde påstås i anledning af riksdagsordningens 16 §, hwilken ej kan wara lämpelig till denne sak, som så länge legat på bordet.

H:r biskopen doctor Beronius:⁴⁷¹ Som denna sak icke warit i någon ventilation här i det högwördiga ståndet förr än i dag, som protocollat tydeligen utwisar, och nu mera igenom omröstning icke allenast är afslagit, att man får blifwa wid det upsatte förslaget på the tre herrarne Hierne, Rudbeck och Douvall, hwilket iag för min del och flere wärdige ledamöter, till undwikande af split och osämja samt misshällighet i ståndet enligt riksdagsordningens 10 § önskat och begiärt, utan ock vidare pluraliteten igenom en annan omröstning däruti stadnat, att en granskning med de till rådsemetet föreslagne personer skall företagas, och detta således blifwer emot all förmodan ett novum emergens, till hwilkets utredande fordras uplysning och en samwetsgran eftertanka, så är iag ock en ibland dem som påstå betänketid, hwilket så mycket mindre lærer kunna wägras, som riksdagsordningens 16 § uttryckeligen stadgar, att saker NB af större wigt skola lämnas på bordet. Kunnandes wäl intet ärende wara af större wigt än äfwen detta, då män skola tillsättjas, som riksens ständer i regeringsfor-

⁴⁷⁰ sam i prot.

⁴⁷¹ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

mens 12 § förklarar att hafwa den största wördning och högsta embete näst konungens höghet, och således böra pröfwat wara wärdige, tjenlige och nyttige sådane höga riksembeten att bekläda, som orden i sin bokstaf lyda i samma regeringsforms anförde 12 §.

H:r domprobsten doctor Filenius begärte, att saken nu i dag må afgöras, emedan den allaredan nog länge hwilat.

H:r probsten magister Manquer hölt före, att ehuruwäl saken, som det säges, för 3:ne månader, till ståndet inkommit, så har den dock icke förr än i dag warit under ventilation, och lærer det sålunda icke kunna wägras betänketid när sådant begäres. Hwartill h:r doctor Celsius lade, att det i dag först blifwit notificerat genom påskriften å löparen, huruledes ridderskapet och adelen om förslaget sig utlåtitt.

Härwid hördes klämtning och förspordes, att någon eldswåda wore å färde på kongl. Riddareholmen.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder, som nu gick hem att se efter, huru där månne stå till, begärte likaledes att saken måtte upskiutas.

H:r biskopen doctor Benzeltierna förklarade, att alldenstund här begäres upskåf uti saken och man därwid beropar sig på sielfwa lagen eller riksdagsordningen, så lærer blifwa nödigt, att tydeligen utreda huruwida det, som riksdagsordningen om sakers hwilande, eller som det kallas liggande på bordet, förordnar, kan wara till denna casus lämpeligit eller icke. H:r biskopen anförde därwid, att denna sak, under d:n 24 April i så måtto warit före, att det af electorerne uppsatte förslag då blifwit præsenterat, samt i ståndet upläst så att en hwar ledamot i ståndet fådt weta, hwilka personer blifwit föreslagne. Då hade, enligt protocollet som åberopades och uppå befallning nu af notarien uplästes, ståndet funnit för godt, att saken måtte hwila, till dess man fådt höra, huru ridderskapet och adelen sig utlåtitt, som äfwen berättades hafwa lagt saken på bordet. Altsedan har saken hwilat, och man har haft tillfälle att tänka däruppå. Nu har man fådt ridderskapet och adelens utlåtande och lærer sålunda blifwa det naturligaste, att ståndet, utan vidare upskof sig öfwer förslaget utlåter. H:r biskopen hölt sålunda före, att hwad riksdagsordningens 16 § förmåler om deputationers betänkande, som till stånden ankomma och för första gången upläsas, men kunna icke så straxt till alla sina omständigheter af hwar en ståndets ledamot begripas, att de få ligga på bordet, på det hwar och en må hafwa tillfälle, att å nyo dem genomläsa och ytterligare tänka på saken, det

kunde icke på något sätt lämpas till denna sak, som i förenämde måtto warit förut bekant, och allaredan länge hwilat.

H:r doctor Gadolin tillade, huruledes riksdagsordningen förmäler, det talemännen hafwa sins emellan att komma öfwerens, hwilka saker in plenis skola företagas, och att sakerne uti alla stånden så mycket möjijeligit är, må tillika afgiöras. Det document, i anledning hwaraf saken då afgiöres, är hwarje stånd liggare, som ock fördenskull kan blifwa liggande på bordet, när sådant begäres. Men den så kallade löparen kan här omöijeligen förstås, ty den kan icke wara på alla ställen på en gång, utan går sedermera genom stånden och blifwa ståndens utslag på den samma antecknade. När det nu här befinnes, att liggaren, som så till säijandes determinerar betänkningstiden, blifwit ingifwen, upläst och har legat så länge på bordet, så trodde herr doctorn, att af lagen ej kan tagas stöd till någon ytterligare betänketid. Utom dess trodde h:r doctorn att hwar och en, genom den gemenskap, som riksdagsmän hafwa med hwarannan, noga wet, hwad uti denna sak har passerat på riddarehuset, så att saken kan icke kallas ny, utan är nog gammal.

H:r biskopen doctor Halenius och superintendenterna h:r doctor Kiörning och h:r doctor Lütke man instämde häruti, med tilläggning, att ridderskapet och adelen äfwen långt för detta genom deputerade gifwit tillkänna i hwad slut de stadnat angående detta rådsförslag.

H:r biskopen doctor Beronius påminte, att förslaget ej blifwit förr än i dag præsenterat i den form, som nu löparen utwisar, att en af de föreslagne, enligit ridderskapet och adelens beslut skall gå af förslaget, och är här sålunda ett novum emergens, i anseende hwartill betänketiden begäres.

H:r probsten doctor Serenius yttrade, att ingen sak kan wara nyare, än den som födes af en nu på stånden voterad proposition.

H:r kyrkoherden Wikman hölt före, att sedan ståndets ledamöter nu blifwit skingrade genom eldswådan, så lærer saken icke kunna företagas, förrän ståndet kommer tillsammans in pleno.

H:r doctor Celsius förmälte sig icke påstå, att sielfwa löparen i gemen determinerar betänketiden, icke heller utmärkes betänkningstiden däraf att saken långt före detta inkommit till ståndet och legat oafgiord, utan höllt h:r doctor före, att betänkningstiden bör räknas ifrån den stund saken kommit under öfwerläggning. Utom dess wore här tillmärkandes, att ståndet under d:n 24 April, då liggaren inlämnades, resolverat, att saken ej

skulle företagas, förr än man finge höra ridderskapet och adelens utlåtande. Detta utlåtande är nu i dag inkommit, samt documentet som tillförne varit inne i ståndet, nu i dag först så qualificerat, att, efter ståndets beslut, öfwerläggning kan därom anställas, och följer sålunda däraf, att ett så qualificerat document determinerar betänkningstiden.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte, att ehuruwäl, i anledning af hwad flere ståndets ledamöter anfördt, det icke beqwämligen lærer kunna säijas, att ytterligare betänketid kan efter lag påstås, så torde dock ståndet kunna förena sig om det, att saken till en annan gång uppskiutes, och proponerade fördenskull herr archibiskopen, om ståndet bifaller, att saken må hwila till nästa plenum, hwarpå af en del swarades Ja och af en del Nej, samt begärtes däröfwer votering.

H:r doctor Celsius förmälte, det man icke gierna må votera öfwer det, om man skall få niuta riksdagsordningen till godo eller intet, när man sådant begärer. Det wore att votera däröfwer om lagen skall hafwa bestånd eller icke, hwilket alltid blifwer granska missnöijsamt, och kan ej annat, än gifwa en hwar anledning att tänka efter, huru man må niuta de i lagen utsatte rättigheter till godo.

H:r biskopen doctor Benzeltierna anförde, att här wore aldeles icke någon votering om sielfwa lagen, hwilken erkännes och blifwer alltid uti sin fulla kraft, på sätt som h:r biskopen sig tillförene yttrat, utan här wore allenast frågan, om lagen till denna förewarande casus wore lämpelig, hwilket herr biskopen efter all sin öfwertygelse icke kunna medgifwa och trodde äfwen wara tydeligen å daga lagt uti det så wäl herr biskopen som andre ståndets ledamöter anfördt.

H:r domproben doctor Filenius och h:r probsten Palmerus conformerade sig härmed och yrkade ytterligare på votering.

Högwördigste herr archibiskopen föreställte åter, att som ståndets ledamöter ej på annat sätt wilja sig förena, så lærer det ej annorlunda än genom votering kunna afgjöras.

Proposition giordes fördenskull å nyo, om ståndet bifaller, det denna sak skall i dag afgjöras, och som därtill Ja och Nej swarades, så skreds till votering, hwilken så utföll, att 24 röster woro för Ja, som wille beteckna, att saken skulle i dag afgjöras, och 5 för Nej, som betydde, att den skulle hwila till nästa plenum.

Wid upnämmandet af ståndets ledamöter befunnos kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder, h:r probsten Forssenius, h:r kyrkoherden Gagner, och h:r probsten Staf wara borta; h:r biskopen Engeström och h:r probsten Hellberg ej ännu från deras resa återkomne.

Följande ledamöter förklarade sig icke med godt samwete kunna gå in uti denna votering, nämligen:

biskopen h:r doctor Beronius,
superintendenten h:r d:r Lagerlöf,
kyrkoherden h:r doctor Celsius,
probsten h:r magister Manquer,
kyrkoherden h:r magist. Wikman,
probsten h:r Jöns Meurling,
probsten h:r magister Hellstadius,
probsten h:r doctor Serenius,
probsten h:r doctor Lindegren,
probsten h:r magist. Matthesius,
kl. öfwerhåfpred. h:r m:r Grunnerus,
probsten h:r magist. Bolmstedt,
probsten herr magister Ziebet,
kyrkoherden herr Hoffgardt,
probsten h:r doctor Carl Schröder,
probsten h:r magister Brunnus.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte åter, att som de nu är afgjordt, det angående förslaget i dag skall afgjöras, huru ståndet will därmed procedera, antingen man skall börja med den första på förslaget, eller ock med den sidsta.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hemställte, om icke ståndet ännu skulle finna sig wid att uppskiuta med sakens afgjörande, då en annan gång när ståndets ledamöter gemensamt komma tillsammans, saken i alla stillhet och med större sinnens lugn, än nu will förspörjas, kan snart nog blifwa afgjord. Men erindrades därwid, att sedan ståndet nu beslutat, det saken skall i dag afgjöras, så kan ej vidare upskof hafwa rum.

H:r doctor Celsius förklarade sålunda vidare, att ehuruwäl det kunde synas naturligare att börja granskningen åfwanifrån, så wore dock härwid den omständigheten, att ståndet förbehållit sig granskning i den händelse ridderskapet och adelen skulle wid förslaget göra någon anmärkning. Och

alldenstund ridderskapet och adelen yttrat sig, att allenast den sidsta skall gå af förslaget, så lærer det blifwa så mycket bättre, att ståndet börjar med honom, som ingen granskning torde blifwa nödigt om de öfriga 2:ne, och man sålunda som snarast sluppe ifrån denna bekymmersamma sak, hälst ock nu tiden wore långt liden öfwer middagen, och det i anseende till hälsan will falla swårt för någor hwar, att dröija så långt öfwer tiden, hwilken sidsta omständighet af h:r probsten Ziebet och h:r kyrkoherden Hoffgardt äfwen anfördes.

H:r biskopen Benzelstierna förmälte, att som ståndet enligt dess beslut, icke kan undgå att säija sina tankar om alla 3:ne de föreslagne, så kunde det wara lika mycket hwarest man begynte, men på det man genom widlyftiga discourser ej må draga ut tiden, som allaredan är nog förfluten, så föreslog h:r biskopen, det också detta genom votering må afgiöras.

Efter ytterligare discourser, och då en del höllo före, att man kunde börja med öfwerste Hiärne, andre med baron Douwall, förenade sig ståndet, att däröfwer votera, hwarwid 29 röster woro för Ja, eller att granskningen skulle börjas med den första på förslaget, och 21 för Nej.

I anledning häraf proponerade högwördigste herr archibiskopen, det ståndet wille sig utlåta om öfwersten Hiärne, hwarwid h:r doctor Celsius förmälte, att om han skulle följa den principen, som nog biuder till att uphäfwa sig innom honom, men h:r doctorn dock skall kufwa, så skulle något kunna påminnas. Men alldenstund öfwerste Hiärne är en hederlig man och flere resor tillföre stådt på rådsförslag, så wille h:r doctorn samtycka till det, att öfwerste Hiärne äfwen denna gången blir ståndande på förslaget.

H:r probsten doctor Serenius anmärkte, att ståndens ledamöter wid dessa förslagers gillande äro i mörker, så wida man icke wet de föreslagnas meriter och hwad mera som kan tjena till behörig uplysning.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde proposition, om ståndet bifaller, att öfwersten Hiärne blir på rådsförslaget qwarstående, hwartill af största delen ståndets ledamöter Ja swarades.

H:r kyrkoherden Hoffgardt begärte votering, men begaf sig därifrån, och förenade sig sålunda ståndet utan votering om bifall till proposition.

Samma proposition giordes ytterligare af högwördigste herr archibiskopen om öfwerste Rudbeck, hwarpå Ja och Nej swarades, och begärtes af h:r probsten Tiburtius votering. H:r kyrkoherden doctor Celsius hemställte, om icke h:r probsten Tiburtius behagade härwid wisa lika wänlig-

het och begifwa sig ifrån denna begäran, på samma sätt som skiedt wid yttrande öfwer öfwersten Hiärne.

Härmed instämde h:r kyrkoherden magister Alm, med förmälan, att det wore ömt att votera om öfwerste Rudbeck, hwilken, ehuru han icke tillför-ene warit på rådsförslag, wore en förtjent och hederlig man.

Proposition giordes å nyo, beswarade med Ja och Nej, och h:r probsten Tiburtius påstod ännu ytterligare votering.

Probstarne h:r magister Manquer och h:r doctor Serenius höllo före, det man bör säija sina skiäl till protocollet; hwarwid af kl. öfwerhåfpredikanten herr doctor Schröder, som nu till ståndet återkommit, tillades att granskning will involvera det samma som att säija sina skiäl.

H:r doctor Celsius instämde därmed, hälst man därigenom får mera uplysning och tillfälle, att mera stadga sitt omdöme.

Högwördigste herr archibiskopen anförde, att det ingalunda är ståndets ledamöter betagit att säija sina tankar. Men ståndet har nu till winnande af tiden tyckts wilja häldre bruka den methode att straxt votera.

H:r doctor Celsius anförde, att sedan ståndet utan votering förenat sig om öfwerste Hiärne, och frågan nu är om öfwerste Rudbeck och däröfwer påstås votering, så blir man föranlåten att balancera dem bägge och gifwa skiäl till sitt yttrande. Jag har redan sagt, att öfwerste Hiärne är en hederlig man. Men öfwerste Rudbeck, som är lika hederlig, har därutöfwer den merit, att han uti 2:ne campagner, som en oförskräkt och tapper officerare dragit wärjan emot rikets fiender, och däraf argumenterar iag, att den sednare bör så wäl stå qwar som den förra, hälst öfwerste Hiärne så mycket iag wet, icke tjent, utan giordt sin officeraresysla här hemma. Det wore otacksamt af medborgare och alt för liten upmuntran för militairepersoner, om man ej skulle reflectera på så distinguerade giärningar, hwilka annars af hela landet erkännas.

Med detta h:r doctor Celsii yttrande conformerade sig h:r biskopen doctor Beronius, h.h:rar kyrkoherdarne⁴⁷² Alm, Wikman och Hoffgardt, samt h.h:rar probstarne Serenius, Lindegren, Mathesius, Bolmstedt och Brunnus.

H:r probsten doctor Serenius tillade, det man har att tacka öfwerste Rudbeck för det, att man år 1743 fick utwäxla 150 krigsfångar, som blefwo

⁴⁷² Vid. acta anmärkt i marginalen.

genom hans förskräckta mod tagne ifrån ryssarne, i det stället man eljest haft intet. Och påstod h:r doctorn för öfrigit, att dessa skiäl måtte förläggas.

H:r biskopen doctor Benzelstierna sade sig icke wilja gå in i hufwudsaken, men allenast anmärkte, att ehuruwäl discourser äro icke allenast tillåteliga, utan ock nyttiga till uplysningens erhållande, så är dock med riksdagsordningen mindre öfwerensstämmande, att discourser förehafwas sedan proposition är giord.

H:r doctor Celsius erhindrade därwid, att så nödiga som uplysningar äro, så nödigt kan det ock blifwa att taga emot dem när de kunna gifwas, i synnerhet när sådant skier innan ståndet fattat något wist decisum. Annars gingo sakerne lika som uti en mechanisk tour. Det stora ändamålet, att alltid söka giöra det bästa wid alla saker, bör framför alt hafwas till ögnamärke, och af den orsak finner man ofta i stånden, att discourser kunna förefalla äfwen sedan sakerne äro afgiorde, men kunna i anledning af samma discourser åter förtagas och på annat sätt afgiöras.

H:r probsten magister Tiburtius förmälte, att ehuru man plägar anföra skiäl och raisoner wid syslor som borttgifwas efter tour och anciennité, då sakägaren gierna har rätt att ställa wederbörande till answar, om de icke tilldela honom den rätt, som han efter lag tror sig tillhöra. Men en hel annan beskaffenhet wore det med syslor, som af ständer besättas, eller förslag upgifwes efter förtroende. H:r probsten hade för öfrigit icke något att påminna wid öfwerste Rudbecks upförande uti militairen, herr probsten kände de nu omrörde omständigheter så mycket bättre, som han då war prest wid samma regemente, som öfwerste Rudbeck såsom fendrick war tjenstgiörande. Och skulle h:r probsten icke wara emot, om all, ja äfwen fältmarschalks heder honom wederfars. Men här wore öfwerste Rudbeck nu icke ämnad till soldat, utan andra giöromål, som wid rådssysslan förefalla, och i den delen wille h:r probsten säija sin tanka genom voteringen, hwilket h:r probsten trodde rätt så wäl kunna ske i ståndet, som det allaredan skedt på riddarehuset.

H:r probsten doctor Serenius begärte, att uti protocollet måtte intagas, att icke någon owärdighet eller misstroende blifwit förklarade emot öfwerste Rudbeck, hwartill ståndet förklarade ett allmänt bifall.

Sedan proposition å nyo blifwit giord samt med Ja och Neij beswarad, anställes votering, som föll så ut, att 23 röster woro för Ja och 28 för Neij.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde ändteligen proposition, om ståndet bifaller att den tredje af de föreslagne, öfweradjutanten baron Douvall blir ståndandes på förslaget, hwilken proposition likaledes med Ja och Neij beswarades.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder afträdde, sedan han förut förklarad sig för baron Douvall.

Likaledes förklarade åtskillige ståndets ledamöter sig wara nöjde med det, att baron Douvall blir qwarstående på förslaget, och gingo sedermera bortt.

Men uppå någras begäran anställes votering.

En del blefwo qwar men wille icke votera, utan samtyckte till proposition.

Då voteringssedlarne öppnades och sammanräknades, befunnos 17 för Ja och 16 för Neij.

År 1761 den 1 Junii

1 §. Justerades protocollet af d:n 25 Maji.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att då frågan om tryckfriheten förewarit i stora särskilta deputation, hade någon hastig utlåttelse angående tryckfriheten uti religionsmål af herr kyrkoherden Klot blifwit yttrad. Och ehuruwäl herr archibiskopen då straxt sådant rättat, och förbehållit att det icke skulle i protocollet intagas, så torde dock till förekommande af vidare påfölgd wara nödigt, att herr kyrkoherden sig därutinnan något närmare förklarar, och föreslog herr archibiskopen, att bemälte h:r kyrkoherde till nästa plenum däröfwer tydeligen yttrar sina tankar, hwilket h:r kyrkoherden Klot äfwen låfwade.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf äfwen tillkänna, att cancellierådet Modées enkefru friherrinnan Lindhielm nu gift med h:r probsten Werander skänkt till ståndet den nu utkomna 6:te delen af det så kallade Modées werk, hwarföre herr archibiskopen å ståndets wägnar, till h:r probsten aflade tacksäjelse.

4 §. Ytterligare förmälte högwördigste herr archibiskopen, att i förgår wid talemännens sammanträde, hade herr grefwen och landtmarschalken anfördt angelägenheten däraf, att några betänkande, som till ståndens plena inkommit från secrete utskottet och röra arméen i Pommern, blifwa med det första afgiorde. I anledning hwaraf talemännen sins emellan kommit om desse målens skyndesamma företagande, som ock nu upräknades.

Herr landtmarschalken hade vidare anmält, att utom det 2:ne stånd hade stadnat emot 2:ne hwar remitterandet angår af krigsbefällets beswär, så hade bondeståndet önskat, att desse beswär, hälst de förmodeligen till någon del röra allmogen, blifwa på det stället urskilde där sidstnämde stånd äfwen har sine deputerade, i hwilket afseende man hade föreslagit, att förenämde beswär må remitteras till allmänna beswärs-deputation, som har att dem urskilja och efter hwarje måls beskaffenhet till behöriga deputationer hänwisa.

Ståndet tog straxt detta uti öfwerwägande och biföll samma förslag.

Ytterst förmälte högwördigste herr archibiskopen, att något fel wore begångit wid en riksdagstidning, i hwilken berättas, att underdånig skrifvelse gådt ifrån secrete utskottet till Kongl. Maj:tt angående något som rörer recruteringsen, men förhåller sig dock så, att samma betänkande är kommit till riksens ständers plena, och lärer detta uti nästkommande riksdagstidning blifwa rättat.

5 §. Justerades extractum protocollii angående doctor Rutströms beswär öfwer urskillningen, hwarjemte anmältes, att klaganderne afgifwit påminnelser⁴⁷³ wid doctor Rutströms beswär, understödde med fullmagt af ett ännu större antal af församlingens ledamöter. Och som man ej war förwissad, om detta document äfwen uti de öfriga stånden wore ingifwit, så anmodades deputerade, som detta extractum protocollii komma att aflämna, att därom göra sig underrättade, wiljandes ståndet däraf lämna del, i händelse ståndet skulle åstundas.

6 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocollii af d:n 2 Maji⁴⁷⁴ angående en marinecorps upsättande.

⁴⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 7, bilaga. Jfr prot. ovan 13 och 16 april.

⁴⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 31.

Herr kyrkoherden doctor Celsius förmälte, att aldenstund dessa ärender som röra fridsverket och krigets fortsättande äro utarbetade af secrete utskottet som har därom närmaste kundskap, än man annars om dessa saker kan erhålla, så har herr doctorn för sin del öfwer dessa mål stadnat uti det slut, att låta bero wid secrete utskottets tillstyrkande, som förmodeligen i akt tagit, hwad som bäst och för riket nyttigast wara kan.

H:r probsten magister Manquer förmente, att det behöfde någon närmare förklaring, huruwida wid officerarnes tillsättande Hans Kongl. Maj:ttts wahlfrihet wore här den samma som wid andra militaire syslor, eller om den nödwändigt skulle af Kongl. Maj:tt nämnas, som blefwo af cheffen föreslagen.

H:r kyrkoherden magister Wikman samtyckte till denna corps uprättande, men hade samma twifwelsmål angående officerares utnämmande, så att om corpsen upsättes med kronans omkåstnad, så synes officerare här böra af Kongl. Maj:tt efter behörigt förslag nämnas på samma sätt som wid andra militaire syslor. Men om upsättandet sker på chefens omkåstnad, så må uppå dess egen præsentation af Kongl. Maj:tt hafwas nådigt afseende.

Högwördigste herr archibiskopen anförde härwid till uplysning, att wid denna corps uprättande kan ej annat, än tillgå på samma sätt, som annars i allmänhet wid nya regementers upsättande är förordnat. Och som desse officerare äro af särskilt beskaffenhet, så har secrete utskottet, utöfwer det, som annars är förordnat, uti dess betänkande låtit inflyta hwad af chefen wid officerarnes föreslående bör i akt tagas.

Ståndet fant sålunda för godt att bifalla detta extractum protocollii.

7 §. Widare föredrogs secrete utskottets extractum protocollii, af samma dato,⁴⁷⁵ angående lätta troupper wid arméen, eller en så kallad husare-corps.

Sedan fler ståndets ledamöter förklarar nödwändigheten af sådane lätta troppar wid arméen och h:r probsten Manquer tillagt, det sådant allaredan wid 1747 års riksdag blifwit omtalt och nödigt ansedt, bifölls extractum protocollii.

⁴⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 30. Se även prot. nedan 9 juli.

8 §. Uplästes secrete utskottet extractum protocollis af d:n 18 Maji, angående berömliga krigstjensters belöning, med project till Kongl. Maj:ts nådiga förordnande därom.⁴⁷⁶

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde härwid, att ehuru secrete utskottet i gemen tagit den tour att föreslå belöning för krigsgjärningar icke med avancer, utan med löningar, eller andra hedersbetygelser, så är dock tillika någon wäg öpnad till belöning med avancer eller befordran. Detta sednare trodde h:r doctorn wara betänkeligit, emedan det alltid blifwer tungt för dem som skola i sådane händelser postponeras, och tyckes sålunda wara bättre, att aldeles utelämnas belöning genom befordran. Men i synnerhet anmärkte h:r doctor Celsius, att så billigt det är, att utmärkte och hedderlige⁴⁷⁷ förrättningar uti krig blifwa på något utmärkt sätt belönte, så angelägit blifwe det, att wederbörande, som hafwa något att säija wid utcommenderingar, blefwo wid ansvar bundne, att noga följa tour och ordning, på det ingen officerare må betagas tillfälle, att efter tour och rättighet, genom behörig mandom giöra sig förtjent till sådane belöningar. H:r doctor påminte sig härwid öfwersten baron Funks exempel, som trodde sig blifwa commenderad, men blef af cheffen förbigången, och måste söka sig annan utwäg att så komma ut och tjena fäderneslandet, hwarifrån äfwen det torde hänleda sig, att han sedermera wid artillerieregementets bortgifwande blifwit förbigången.

H:r probsten Matthesius anförde att uti landt- och siömilitiæoeconomie-deputation förspordts dylik klagan däröfwer, att icke allenast wid officerares, utan ock de gemenas commenderande går nog ojämt till, och är sålunda angelägit, att häröfwer blir af ständerne något tydeliga förordnat, i hwilket afseende h:r probsten trodde, att med denna sakens afgjörande kunde hafwas anstånd.

H:r doctor Gadolin förmälte wara swårt att härwid föreskrifwa något om tour, så wida stundom händer, att en del af regementet commenderas, en del måste bli hemma. Den commenderade delen måste då hafwa sina få regements- som compagnieofficerare, och äfwen måste några officerare af bägge slagen blifwa hemma, hwaraf följer, det en officerare af mindre rang måste stundom commendera framför en äldre.

⁴⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 33 med bilaga.

⁴⁷⁷ Dvs. *hederlige*.

H:r probsten magister Troilius tillade, att någon författning i denne del förut wore giord, såsom till exempel, att när öfwersten går ut, så skall öfwersteliutenanten blifwa hemma, och premiermajoren följer öfwersten åt. Men när öfwersteliutenanten går ut, så skall secundmajoren äfwen commenderas.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna instämde uti den tilläggning, som war af h:r doctor Celsius projecterad om tour och ordnings i akt tagande wid commenderingar, hwad så wäl officerare, som de gemena angår, hålst sådant bidrager till förekommande af mannamon och där af härflytande jalousie. Men hwad det beträffar, att secrete utskottet äfwen tillåtit belöning genom befordran, så wore det allenast för de sällsyntaste giärningar hwilka h:r biskopen trodde skola altför sällan existera. Och för öfrigit trodde h:r doctorn wara önskeligit, om denna sak blefwo skyndesammast afgjord, emedan åtskillige officerare nu i desse dagar resa ut till arméen, och skulle det icke litet, så wäl encouragera dem, som ock fågna de utewarande med den tidning, att de af riksens ständer på sådant sätt warda ihog komne.

H:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus instämde likaledes uti det, att krigstjenster må belönas, och det hålst genom gratificationer, men ej genom befordringar, men att tillika wore angelägit, det hwar ock en efter dess tour blifwer commenderad emedan annars kunde hända, att en yngre, som stode i grace hos chefen betoge nu äldre tillfälle, att genom distinguerad mandom giöra sig förtjent till belöning.

H:r kyrkoherden Hofgardt wille blifwa underrättad, om en sådan föreslagen belöning sträcker sig till hela kriget, eller är allenast att hoppas wid det, som hädanefter kan förefalla.

Herr kyrkoherden trodde, att om det förra är meningen, så har sådant, åtminstone wid sielfwa arméen blifwit nog litet påtänkt, då blesserade officerare näppeligen fådt deras ordinaira dagtractamente, och synas böra för sitt lidande få någon reparation. Utom dess trodde h:r kyrkoherden att en noga tillsyn wore nödig, att sådane belöningar komma i deras händer, som dem rätteliga förtjent, emedan till äfwentyrs torde hafwa händt, att deras namn blifwit nämde wid berömmeliga giärningar, som wid sielfwa affairen icke en gång warit närwarande.

H:r biskopen Benzelstierna anförde, att uti projectet till kongl. förordningen wore utsatt hwad förmåner officerare under den förflutna krigsti-

den hafwa att åtniuta, såsom ock hwad witnessbörder fordras wid sådane belöningars undfående, så att ej någon oordning därwid kan förelöpa.

H:r probsten Hiortzberg förklarade wara rättwist, och tacknämligit både för Gud och menniskior, att sådane wälförtjente krigsmän må niuta en besynnerlig erkänsla och belöning. Den samma kan ske med både pensioner och advancement. Det förra jemte benådning af friherre ock grefweligit stånd samt högre character, kunde öfwerlämnas till regeringen. Men det sednare eller att gratifiera med advancement utom tour, trodde h:r probsten wara och böra wara en ständers rättighet, så wida⁴⁷⁸ sådant icke finnes wara uti regeringsformen borttgifwit.

H:r doctor Celsius trodde däremot, att om sådane gratificationer medelst befordran utom tour skulle ske, så wore det bäst, att sådant må afgiöras af Kongl. Maj:tt med råds råde, hwilket ock sedermera kommer under ständernes skiärskådande, emedan annars woro till befarande, att denna wägen, att gå andra förbi, blefwe nog brukbar och trampad. Dock önskade herr doctorn hälst, att befordringar utom tour wore aldeles förbudne, ty ehuru det står, att de sällsyntaste krigsgiärningar skola med advancement belönas, så kan dock stundom hända, att en mindre giärning, i en favorable domares ögon kan bli ansedd för stor nog.

H:r probsten magister Manquer erhindrade, att ståndet wid detta tillfälle borde komma ihog sina närmaste medbröder, krigspresterne, hwilkas omständigheter skola wara nog beswärliga, som wore, att inhämta så wäl af det h:r magister Forssen wid riksdagens början anfördt, som ock af de berättelser, hwilka från Pomern ankommit.

Högwördigste herr archibiskopen berättade härwid, att en pastor wid namn Breding, som hemkommit från Pomern, hade hos ståndet, genom ett ingifwit memorial, anmält hwarjehanda, som rör krigspresterne och torde ståndet i anledning däraf få tillfälle att tänka på desse angelägenheter.

Ståndet förenade sig sluteligen om det att bifalla secrete utskottets extractum protocollii på det sättet, att uti projectet till kongl. förordningen, näst efter orden: böra ihogkommas, tillägges denna mening: Hwarföre och på det ingen officerare tillfälle må betagas, att efter dess tour och rättighet, medelst utmärkt mandom och skickelighet i fällt giöra sig förtjent till dylika belöningar, ty böra vårt och riksens krigscollegium som ock alla rege-

⁴⁷⁸ så wida upprepat i prot.

mentschefs och befälhafwande, wid utcommenderingar ganska noga och wid answar tillse, det hwar och en officerare, icke efter godtycko, utan städse i dess tour utcommenderad blifwer, såsom ock att wid ryttares, dragoners, soldaters och båtsmäns commenderingar samma ordning i akt tages.

9 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocollis af d:n 26 i förledne månad⁴⁷⁹, angående tillökning uti ammiralitätsstatens löner.

H:r öfwerhofpredikanten magister Grunnerus förklarade sig så mycket bättre känna den statens knappa wilkor, som han sielf, såsom prest, hade warit wid ammiralitetet och samtycker fördenskull så mycket häldre till denna tillökning, som den tages af de besparingar, som wid den ammiralitetet tillförene anslagne fonden kunna erhållas så att kronans stat härigenom icke graveras.

Detta protocollutdrag blef sålunda bifallit.

10 §. Ytterligare föredrogs secrete utskottets extractum protocollis under d:n 18 Maji sidstledne,⁴⁸⁰ angående anticipation af ett penningelån från riksens ständers contoirtill arméens nödwändigaste behof, till dess med utrikeslånet kan komma till slut, eller tillgång blifwa af inflytande subsidier.

H:r probsten doctor Serenius förmälte, att om han fattat meningen rätt, så är detta allenast en anmälan hos plena ad notitiam, och är h:r doctorn aldrabäst belåten, att icke säija sina tankar, efter han icke känner secrete utskottets grunder eller tillgångar uti penningesaker, utan lämnar det aldeles uppå deras åtgärd och answar, som allena hafwa kundskap därom.

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde, att ehuruwäl härigenom ingen den minsta rubbning skier uti förra författningar angående ständernes contoirt, så har dock secrete utskottet med det ordet anmäla, den mening, att underställa denna anticipation riksens ständers godtfinnande.

Uppå giord proposition bifölls äfwen detta ärende.

⁴⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 34.

⁴⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 35.

11 §. Föredrogs å nyo secrete utskottets extractum protocoll af d:n 14 Februarii sidstledne, angående brist af generalspersoner och officerare wid arméen, däraf, att antingen en del af krigsbefälet är wid riksdagen närvarande eller att generalspersoner och andre officerare för ålderdomsbräcklighet och orklöshet ej förmå göra tjenst, eller ock att wid commenderingar någon motwillighet och tidens utdrägt förspörjes.

H:r doctor Gadolin förmälte, det han för den orsaken skul förra gången begärt, att denna sak måtte hwila, emedan han warit sinnad att proponera någon tillägging, huru de officerare skulle anses, som efter undfångne ordres wisade motwillighet wid commenderingar. Men som detta finnes uti betänkandet till någon del wara widrördt, så afstår herr doctorn därmed.

H:r probsten magister Manquer hemställte, om icke det projecterade antalet af riksdagsmän för krigsbefälet wore nog litet, men erhindrades af h:r probsten Ziebet, att officerare, som sitta uti defensionsdeputation hade sielfwa ansedt detta antalet för tillräckeligit, så att man kunde därwid låta bero.

H:r biskopen doctor Benzelstierna höllt före wara betänkeligit att bifalla, det pension till dem som taga afskied må förskiuas af statsmedlen i fall pensionscassan för närvarande tid ej skulle wara i stånd den samma betala, uti hwilken anmärkning flere ståndets ledamöter instämde.

Ståndet biföll fördenskull extractum protocoll på det sätt, att de clauderade och understrukne orden, om förskott af statsmedlen, gå ut.

12 §. Uplästes utdrag af secrete utskottet protocoll, hållit d:n 26 Maji sidstledne,⁴⁸¹ angående underofficerares upmuntran wid amiralitetet.

H:r kyrkoherden doctor Celsius höllt före, att så angelägit det är att i gemen encouragera amiralitetsstaten, som är uti ett nog delabrerat tillstånd, så angelägit är det ock, att sträcka denna omsorg till den mindre betieningen. Att många af dem gå ut i engelsk sold, kan ej annat än wara nationail förlust. Och wore det äfwen wäl, om något medel kunde upfinnas, huru matroser och båtsmän må i riket qwarhållas.

H:r probsten magister Manquer önskade, hwarutinnan äfwen h:r probsten Troilius och flere instämde, att underofficerare efter förtjenst och

⁴⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 40.

skickelighet, utan mannamon måtte avanceras, så både ofrälse- och frälsemän kunde blifwa officerare.

H:r probsten Mathesius erhindrade, att detta någorlunda winnes genom cadettecorpsens inrättning, hwarifrån sedermera siöofficerare antagas.

Uppå giord proposition bifölls sålunda detta extractum protocollii.

13 §. Högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke ståndet behagar genom en deputation, som kommer att aflämna ståndets extractum protocollii angående doctor Rutströms besvär, äfwen notificera hos de öfrige stånden, att ståndet afgjordt de ifrån secreta utskottet ankomne extracta protocollii angående arméen. Detta bifölls och afgick samma deputation, anförd af superintendenten herr doctor Körning.

14 §. H:r probsten Meurling ingaf ett memorial angående melodiernes förbättring uti svenska psalmerne, som remitterades till ståndets deputerade wid svenska psalmbokens förbättring.

15 §. Föredrogs landt- och siömilitiæoeconomiedeputations betänkande, angående militiæboställens skattekiöp i Österbottn.⁴⁸²

Hwarjemte äfwen uplästes bondeståndets extractum protocollii af d:n 2 April sidstledne,⁴⁸³ hwaruti bemälte stånd för öfrigit bifaller deputations betänkande, men hwad det angår, att landshöfdingen skall försöka att förmå bördesmännen, att emot skiälig lösen godwilligt afstå sin rätt till sådane hemman, på hwilka kronan, medelst charactersbyggnings upsättjande, eller på annat sätt giordt någon betydande kostnad, eller ock att dem må uplåtas något annat kronohemman under skattemannarätt, så håller bondeståndet sådant betänkeligit, och föreslår i det ställe, att de å desse hemman upsatte charactersbyggnader, för skäligt pris af bördesmännen kunde inlösas.

Wid öfwerwägande häraf befants, att som genom detta förordnande å ena sidan bördesmännen tilläggas förmån, så är ock å andra sidan billigt, att kronan hålles i det möjligaste skadeslös, och biföll därför ståndet deputations betänkande.

⁴⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 1.

⁴⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 193. Tryckt i *BdP* 8, bil. 23.

16 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti kongl. rådkammaren d:n 24 Februarii sidstledne,⁴⁸⁴ angående indelt lön för landshöfdingen och landsstaten på Gottland.

Ståndet instämde med ridderskapet och adelen, som remitterat detta till kammar-, oeconomie- och commercedeputation.

Ståndet fant wäl att h:r biskopen doctor Benzelstiernas erhindran kunde hafwa rum, att secrete utskottets statsdeputation äfwen häröfwer borde höras, men trodde, att kammar-, oeconomie- och commercedeputation, eller i synnerhet denna deputations kammarutskott, om så nödigt pröfwat, kunde med statsdeputation i sådane ärender hafwa sammanträde.

H:r superintendenten doct. Lütkekan berättade, att samma ansökning äfwen blifwit giord för superintendentssyslan på Gottland, och hade herr doctorn förmodat, det äfwen den ansökningen med riksens ständer skulle blifwa communicerad.

Uppå h:r doctorns begäran hwilar sålunda denna expedition, till dess h:r doctorn uti kongl. cancelliet får närmare frågan efter den andra ansökningen, på det de bägge må följas åt och tillika afgöras.

17 §. Genom inlämnat memorial⁴⁸⁵ som uplästes, anmäler capellanen wid Kelwio⁴⁸⁶ församling i Österbottn Martin Laurin,⁴⁸⁷ huruledes han, som uti några och 20 år warit prest, är fader för tolf lefwande barn, och sitter wid en knapp capellanssysla, föranlåtes bönfälla om något understöd till dessa talrika barnens uppehälle och för riket nyttiga upfostran, och anhåller fördenskull, att ståndet gunstigt täckes genom någon föreskrift och bemedlande denne hans angelägenhet befordra.

Stiftets biskop h:r doctor Menander lämnade denne prestman godt vittnesbörd om lära och lefwerne, samt att han sitter wid ett af de mindre sacellanier och knappa wilkor med så många barn som han förmäler, uti hwilket vittnesbörd äfwen de öfrige stiftets fullmäktige instämde och tillades af h:r probsten Bolmstedt och flere, att detta exempel är besynnerligt och wore så mycket mera wärdigt för ståndet att på något sätt fatta denna

⁴⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 20.

⁴⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 167.

⁴⁸⁶ Rättat efter konc.; i prot.: *Kalwio*.

⁴⁸⁷ Rättat efter konc.; i prot.: *Larin*.

prestman under armarne, som ståndet esomoftast måste samtycka till gratification för andra.

Ståndets ledamöter förklarade gemensamt medlidande med denne prestman. Men hwad methoden anginge att få dess ansökning hos ständerne anhängig, så höllt ståndet före, att h:r biskop Menander detta ärende uti secreta utskottet anmäler, wiljandes ståndets ledamöter uti bemälte utskott sådant understödja, såsom ock ståndet will förmoda att h:r biskopen och consistorium i Åbo tillser, det denne prestman efter förtjenst och skickelighet till någon bättre lägenhet kan blifwa befordrad.

18 §. En deputation företrädde från borgareståndet, anförd af h:r borgmästaren Schau, som aflämnade bemälte stånds extractum protocollii angående h:r commercerådet Nordencrants af trycket utgångne bok,⁴⁸⁸ samt recommenderade till benäget afgiörande, secreta deputations betänkande angående h:r borgmästaren Bobergs adelskap, berörde deputations betänkande om h:r magister Antonssons beswär, och borgareståndets extractum protocollii om Marstrands stads rättegång med h:r ryttarmästaren Kronaker samt herr präsidenten Fredenstierna, hwilket sidsta mål borgareståndet hållit före kunna remitteras till samma deputation, som ståndet till Nordencrantske bokens öfwerseende föreslagit. Deputerade förmälte, att hwad h:r borgmästaren Boberg angår, såge borgareståndet så mycket hålldre, att dess sak blefwe till hans nöije afgjord, som han under flere riksdagar varit en wärd ledamot af borgareståndet och haft mycken del uti det lyckliga konungawal, som år 1743 af riksens ständer giordes. Och skulle wäl i anseende därtill borgareståndet ogiärna mista en sådan ledamot, men bör tillika bidraga till det att han må åtniuta den heder, hwarmed Kongl. Maj:tt honom behagat benåda. Ytterst berättade deputerade, att borgareståndet instämt med presteståndet uti dess yttrande öfwer sidsta rådsalet.

19 §. Genom utdrag af protocollet af d:n 24 Febr. som uplästes,⁴⁸⁹ hemställer urskillningsdeputation, om icke den ansökning må uptagas och remitteras, som Koifwuniemi byes åboer i Biörneborgs län hos riksens ständer anfördt angående restitution af fatalier. Jemte det som extractum pro-

⁴⁸⁸ A. Nordencrantz: *En wördsam föreställning ...* (Stockholm 1759).

⁴⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 7.

tocolli innehåller, berättade h:r kyrkoherden magister Laihiander beskaffenheten af denna sak, och biföll ståndet deputations hemställande, i anseende till de härwid warande öma omständigheter.

20 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocolli af d:n 29 April,⁴⁹⁰ angående den af Kongl. Maj:tt utnämde consulens i S:t Petersburg, Casper Otto Delphins consuladeavgift af alla till ryska hamnar ankommande och därstädes lossande eller lastande fartyg.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde hwarjehanda till consuln Delphins beröm, i synnerhet, att han som nu en så lång tid wistats uti Ryssland, noga känner nationens smak och inrättningar, och har lagt grunden därtill, att svenska producter kunna i Ryssland med fördel afsättas, hwartill af h:r superintendenten doctor Lutkeman det lades, att Delphin förskaffat mindre tullavgift för svenska kläder uti Ryssland, än annorstädes måste erläggas.

Ståndet biföll sålunda hwad secreta utskottet till bemälte consuls förmån hade föreslagit.

21 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande rörande manufacturfondsavgiften på papper,⁴⁹¹ i anledning af ståndets om detta ärende utfärdade protocollsutdrag af d. [1 Decemb.] som af riksens ständer till denna deputation blifwit remitterat.

Deputationen förmäler sig af skiäl som anföras, icke kunna samtycka till denna avgiftens totale uphåfwande, hwaremot ståndets ledamöter uti bemälte deputation genom särskilt yttrande, af anförda skiäl styrkt till det, att denna avgift må uphåfwas.

Då nu detta togs uti öfwerwägande, anförde h:r kyrkoherden doctor Celsius, att ehuru det å ena sidan icke kan nekas, att härigenom skier någon minskning i manufacturfonden, som till sina behöriga behof är nödig, så wore dock på andra sidan till märkandes, det manufacturfonden ökas därigenom, att förbudet af d:n 4 Novemb. 1756 af riksens ständer blifwer uphåfwit.⁴⁹² Men utöfwer allt detta är det för riket icke allenast heder utan ock en betydande winst att literaturen på alt sätt befordras. Och som ett

⁴⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 38.

⁴⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 13.

⁴⁹² Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

stort hinder därwid lägges genom afgiften på papper, så bör och samma afgift uphöra, änskiönt någon minskning uti manufacturfonden skulle därigenom existera.

H:r kyrkoherden magister Laihiander förklarade sig alldeles wara ense uti hufwudprincipen med h:r doctor Celsius, att de medel böra widtagas, som lända till litteraturens befordran, hwaribland lindrigare pris på papper med skiäl kan räknas. Men h:r kyrkoherden förklarade tillika, det orsak wore att frukta, att de öfrige stånden icke skola gå in uti det, att uphäfwa afgiften för alt utifrån inkommande papper, och föreslog fördenskull, att samma afgift på tryckpapper allenast måtte uphöra, hwilken modification hos de öfrige stånden torde snarare winna bifall.

H:r probsten Matthesius erhindrade härwid, att allmänheten nu blifwit wan wid att hafwa currante böcker, såsom psalmböcker och catecheser på godt papper, hwarjemte äfwen är nyttigt att scholböcker blifwa på bättre papper aftryckte.

Efter ytterligare öfwerläggning förblef ståndet wid sin förra tanka, och biföll det från deputation ankomne votum dissentiens.

22 §. Genom memorial som uplästes,⁴⁹³ aflade prestmannen magister Wännerberg dess tacksäjelse, för den ynnest som ståndet honom bewisat, medelst underdånig skrift till Kongl. Maj:tt, men alldenstund dess ansökning eller beswär ifrån secreta deputation till plenorum decisum ankommit och tiden till den nämde syslans borttgifwande nu är hardt när, men han uti största osäkerhet därom, så anhåller magister Wännerberg, det täcktes ståndet fortfara uti dess ynnest emot honom, och låta genom ett extractum protocollis hos de öfriga respective stånden till höggunstigt bifall förståndiga, hwad ömhet ståndet för honom hyser, hälst riksens ständer förut behagat dess angelägenhet sig åtaga.

Resolverades att utdrag af protocollet till de öfriga stånden härom kommer att afgå.⁴⁹⁴

⁴⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 459.

⁴⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 140, bilaga.

23 §. Högwördigste h:r archibiskopen anmälte, att h:r kyrkoherden Stenius å nyo inkommit till ståndet med dess ansökning, men som sessionstiden nu war förliden, uppskiöts detta att afgiöras nästa gång.

År 1761 den 5 Junii

1 §. Justerades protocollet af d:n 1 Junii.

I anledning af 2 § förmälte h:r kyrkoherden Klot, att så wida han nu ej kan minnas, huru hans ord egentligen fallit uti den stora deputation, samt icke heller att se det därstädes hållna protocollet, så hade det fallit honom swårt, att däröfwer upsätta något skrifteligen. Men h:r kyrkoherden wore färdig att nu och alltid förklara sin tanka wara den, att ehuruwäl det dels för öfnings skull i synnerhet wid lärosäten, dels till annor underwisning, icke allenast är låfligit utan ock nyttigt att skrifwa så uti andre, som ock uti theologiska ämnen, hwilka sednare med wår christeliga religion hafwa nära förbindelse och lända till dess försvar och styrka, hwilket skrifsätt h:r kyrkoherden egentligen menat, då han uti theologiska saker tillstyrkt skriffrihet, så wore det dock icke h:r kyrkoherdens mening, såsom det icke heller däraf will följa, att hwar och en uti religionsmål får skrifwa hwad honom behagar, emedan icke allenast allmänheten därigenom skulle oroas, utan ock de enfaldigare kunna förföras, hälst de icke alltid torde wara skickeliga att emottaga underwisning, att ju icke något skadeligit, fastnade wid dem; hwilken warsamhet herr kyrkoherden äfwen trodde wara nödig wid tryckfriheten uti de saker som angå politiska eller sådane ämnen, som med wårt antagne regeringssätt hafwa någon gemenskap.

Ståndet hade wäl wid denna af h:r kyrkoherden Klot gifna förklaring eij något för sin del att påminna. Dock som h:r kyrkoherdens ord, efter åtskillige ledamöters intygande fallit uti stora deputation något friare, hwaraf icke allenast högwördigste herr archibiskopen fådt anledning, att då straxt därwid giöra nödig anmärkning, utan ock någon ledamot af de andre stånden låtit förmärka någon ressentiment, såsom det ock sedermera welat förliudas, det flere stött sig på berörde utlåtelse, alltså till att förwara så wäl ståndets egen heder, som ock en dess wärdig ledamots person, samt till förekommande af ytterligare discussion på ett ställe, där ett så talrikt antal deputerade af samtelige fyra stånden äro närwarande, fant ståndet, efter vidare öfwerläggning bäst wara, att h:r kyrkoherden Klot, icke allenast

hemma hos secreteraren wid deputation närmare justerar sina ord för den dagen, utan ock så wida sielfwa saken ännu är oafgiord och sålunda kommer å nyo under ventilation, ytterligare afgifwer dess tankar i saken, hwilka förut i ståndet komma att upwisas; hwarwid h:r kyrkoherden äfwen wäl något mer kan tillägga om de politiska ämnen och i synnerhet den wid förenämnda tillfälle omtalta principalatsquæstion, willjandes högwördigste herr archibiskopen, om så nödigt pröfwat, tillika gifwa tillkänna, att h:r kyrkoherden har uti ståndet, till dess nöije, sig öfwer detta ärende förklarad.

H:r kyrkoherden Klot tackade för denna benägenhet och låfwade tillika att detta efterkomma.

Wid 22 § resolverades: att alldenstund ej något ändamål kan wara wid utfärdandet af det extractum protocoll, som för magister Wännerberg uti förra session projecterades, så wida ståndet icke wil gifwa anledning till det, att ständerne med sysslors förgifwande skola sig befatta, så meddelas honom i det ställe ståndets underdåniga skrifwelse till Kongl. Majj:tt uti afskrift.

2 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocoll af d:n 4 hujus⁴⁹⁵ angående nödwändigheten af en för Kongl. Majj:tt efter medicorum inrådande förestående resa till Loka hälsobrunn, och nödiga medel därtill.

Ståndet instämde med secrete utskottet, så wäl uti bekymmersamhet öfwer Hans Kongl. Majj:tts mindre stadiga hälsa, som ock uti underdånige trogna önskningar för Kongl. Majj:tts höga wälmågo samt högsthugneliga återkomst, och biföll straxt detta extractum protocoll.

Högwördigste herr archibiskopen berättade härwid, att herr grefwen och landtmarschalken, så snart detta blifwit hos honom anmält, kallat de öfrige talemännen tillsammans och föreställt angelägenheten, att detta ärende blefwo af riksens ständer med aldräförsta afgjort, samt att secrete utskottet för den orsaken skull, i går måst wara tillsammans, och af samma orsak plenum tills i dag uppskiutas. Hwarjemte herr grefwen och landtmarschalken anfördt, att som ridderskapet och adelen ännu icke hunnit afgjöra alla de från secrete utskottet ankommande mål rörande arméen så kunde emedlertid de öfrige ständer till afgjörande företaga de från deputationerne an-

⁴⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 41.

komne betänkande, wiljandes h:r landtmarschalken i det möjligaste skynda med sakernes afgörande på riddarhuset.

3 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocolli, af d:n 18 Majii,⁴⁹⁶ angående åtskilligt som wid recruterings hädanefter kommer att i akt tagas.

H:r probsten Matthesius anförde härwid, att ehuruwäl ej nekas kan, det åtskilligt uti detta project är nyttigt, hälst det syftar på militiens förbättring, så wore dock hwarjehanda, som dels gör recruterings swårare, om icke aldeles odrägelig, dels är underkastat missbruk, hwarigenom kunde hända, att ganska många rust- och rothållare alldeles skulle gå under och sålunda skiljas wid sina ägendor, hwilket äfwen af ståndet borde så mycket mera behiortas, som det wore bekant, att den lilla fasta ägendom, som prestmän kunna sig förwärfwa bestode uti sådane hemman, som med rusttjenst eller rothållning äro beswårade. Till exempel anförde h:r probsten det, att till soldat icke någon får antagas som icke uti längd håller 11 qwarter och 2 tum utan skor, då likwäl erfarenheten wisar, att en mindre karl, som äger god hälsa och munterhet samt har kroppsstyrka, kan wara så god, som en längre, till förtigande af det, att denna tiden icke blifwer tillgång på så långt manskap.

Den omständigheten trodde h:r probsten äfwen wara äfwentyrlig, att answaret lägges uppå landshöfdingen eller den embetsman, som öfwer karlens antagande och approberande har att döma, ty i stället för det, att landshöfdingarne i följe af förra författningar hafwa att tillse, det wid recruterings ej sker allmogen eller rothållare något förnär, så lærer hädanefter landshöfdingen, till undwikande af samma ansvar, wid en sådan approbation pruta i det alldrahögsta, wid denne förrättning, ifrån att beskydda rothållarne förwandlas till dess ytterligare betungande. H:r probsten trodde å ena sidan, att när en karl blifwit antagen, som till ålder, wäxt och stadighet wore försvarlig, såsom icke heller behäftad med något wid antagandet witterligt fel, så borde både landshöfdingen och officerare wara fria för vidare ansvar änskiönt samma karl wid munsteringen skulle ogillas, hwarwid dock wore nödigt, att sielfwa mönsterherren icke efter egen godtycko finge agera; men däremot och å andra sidan answaret falla på den

⁴⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 36. Se även prot. 22 maj 1762 nedan.

som antingen presenterat eller approberat en med wetterliga fel behäftad person, hwarigenom bedrägeriet blifwit befordrat. I anseende till detta alt trodde h:r probsten bäst wara, att det, åtminstone ännu, till dess Gud gier oss frid och mera tillgång kan blifwa på recruteringsmanskap, må förblifwa wid de förra författningarne, som äfwen uti 13 § af krigsbefälets beswär wid förledne riksdag, som ock nu uplästes, äro återopade.

H:r professorn doctor Gadolin begärte, att denna sak, som icke så aldeles hörer till arméens nu warande utredning, må hwila till dess man får sig däröfwer närmare betänka, samt höra hwad bondeståndet kan hafwa därwid att erhindra; hwarwid ståndet för denna gången lät bero.

4 §. Föredrogs secreta utskottets protocollsutdrag af d:n 30 Maji,⁴⁹⁷ jemte project till Kongl. Maj:ts nådiga reglemente, huru med upbringningar, så wid flottan som galernerne, samt de erhållne prisers fördelning, hädanefter skall förhållas, och blef bifallit.

5 §. Likaledes biföll ståndet secreta utskottets extractum protocollii af d:n 2 Junii⁴⁹⁸ angående ansökning om uprättelse ifrån det lidande, hwaruti ministern och generaladjutanten h:r baron Georg Gustaf Wrangell blifwit försatt, genom husareregementets uprättande och därwid förelupne besynnerliga omständigheter.

6 §. Börjades att upläsa fiskeriedeputations berättelse och betänkande af d:n 22 April,⁴⁹⁹ om fiskeriernes nu warande tillstånd, samt hwad medel till deras uphielpande för det första synes böra widtagas.

7 §. Deputerade ankommo från bondeståndet och aflämnade 2:ne extracta protocollii, rörande recruteringen, samt innewarande års bewillning för bränwinstillverkningen, hwarjemte deputationen recommenderade några andre ifrån bondeståndet genom extracta protocollii till ståndet ankomne mål, samt begärte, att ståndet wille dröjja med företagandet af landt- och

⁴⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 43, med bilagor. Påskrift: "Å nyo förehäft, d. 22 jun. D:o bifallit r. och a. påminnelser."

⁴⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 42.

⁴⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 2.

siömilitiædeputations betänkande om soldatelöningar uti Wässmanland, till dess bondeståndet fådt därwid giöra någon anmärkning.

8 §. Äfwen företrädde deputerade från borgareståndet och aflämnade ett af h:r borgmästaren Schau ingifwit och af borgareståndet till secreta wäxel-deputation remitterat memorial⁵⁰⁰ angående wäxelkursen. Deputerade berättade tillika, att borgareståndet bifallit justitiædeputations betänkande⁵⁰¹ angående Norrkiöpings stads walfrihet wid den ledige kyrkoherdesyslan uti bemälte stad, och alldenstund detta mål rörer Norrkiöpings stads privilegier och synes röra ständerne i gemen, hwaruti följakteligen borgareståndet ej annat kan än taga del, så recommenderade deputerade denna sak till ståndets bifall.

Då borgareståndets deputerade tagit afträde, förmälte h:r biskopen Benzelstierna att denna sak angående staden Norrkiöpings privilegier wid prestewal, wore af mycken betydelse och förtjente af ståndet ett noga påseende. H:r kyrkoherden doctor Celsius, såsom ledamot af justitiædeputation instämde härmed, tilläggandes, att här icke allenast wore ett utwidgande af Norrkiöpings stads privilegier, utan torde äfwen syfta på det, som annars wid denna riksdag welat förliudas, att regaleförsamlingar i gemen skola wid förslagers uprättande till ledige kyrkoherdebeställningar, hafwa någon större frihet, än som kongl. förordningar utsätta.

I anledning häraf fant ståndet för godt, att låta en deputation afgå till ridderskapet och adelen samt bondeståndet, med begäran, det wille bemälte stånd med sakens afslutande innehålla, till dess ståndet fådt sig däröfwer yttra. Wid återkomsten berättade h:r biskopen doctor Benzelstierna som anförde denna deputation, att h:r landtmarschalken och bondeståndets taleman swarat, att de i detta målet wille foga sig efter ståndets begäran, men borgareståndet, som äfwen häraf skulle få del, hade allaredan warit åtskildt.

9 §. Continuerades med upläsande af fiskeriedeputations betänkande. Och emedan det war ganska widlöftigt och innehöllt åtskilliga särskilta saker,

⁵⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 370.

⁵⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 22.

befaltes notarien, att därutur författa ett kortare sammanhang, i synnerhet öfwer de mål, som komma att underställas plenorum bepröfwande.

10 §. Högwördigste herr archibiskopen erhindrade, att alldenstund åtskillige kongl. håfrätts-ledamöter, som tillförene suttit öfwer doctor Rutströms sak, och nu äro ledamöter uti justitiædeputation, ansedt sig wara jäfaktige, då denna sak uti berörda deputation nu förekommer, så torde äfwen h:r kyrkoherden doctor Celsius, som suttit öfwer samma sak uti stadsens consistorio, anses såsom jäfaktig. Och woro fördenskull nödigt, att de öfrige ståndets ledamöter så mycket enhälligare denna sak bewakade, hwarwid ståndet sig äfwen fägnar öfwer det, att superintendenten h:r doctor Körning kommit till hälsan, så att han kan biwista sessionerne uti denna deputation.

Hwarjemte resolverades: att som h:r kyrkoherden Sven Linderot nu är bortrest, så kommer h:r probsten doctor Serenius än ytterligare att wara ledamot uti justitiædeputation i h:r kyrkoherden Linderots ställe, hwaröfwer utdrag af protocollet skulle meddelas.

11 §. Föredrogs och bifölls secreta deputations betänkande⁵⁰² angående de beswär som vice häradshöfdingen Gabriel Torpadius däröfwer anfördt, att Carl Jacob Rimmius framför honom erhållit kongl. krigscollegii fullmagt på regementsskrifwaresysslan wid Östgöta cavallerieregemente.

12 §. Äfwenledes biföll ståndet secreta deputations betänkande⁵⁰³ angående hofsecreterarens och borgmästarens uti Ystad h:r Carl Gustaf Bergs adelskap, hwarmed han af Kongl. Maj:tt år 1751 wid dess höga kröning blifwit benådad.

13 §. Föredrogs ett utdrag af protocollet, hållit uti bondeståndet d:n 3 Martii sidstledne⁵⁰⁴ angående bondens uti Giltebo, Calmare län, Anders Olofssons ansökning, att hos riksens ständer till bepröfwande få underställa den twist, som sig yppat emellan Giltebo, Hällingefäls⁵⁰⁵ och Rumshult åboer å

⁵⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 46.

⁵⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 20.

⁵⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 21.

⁵⁰⁵ I prot.: *Hällingefäls*.

ena sidan och handelsman Stenbom å andra sidan, rörande en tract af ägor, som genom Kongl. Maj:ts nådiga resolution af d:n 10 Oct. 1760, berörde åboer blifwit frändömd, af hwilken resolution åboerne ej fådt kundskap förr än tiden war förliden till enskilte beswärs ingifwande uti urskilningen.

I anseende till de härwid förekommande omständigheter, fant ståndet för godt att bifalla, det må denna sak uptagas och till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitteras.

14 §. Det memorial, som kyrkoherden Stenius ingifwit,⁵⁰⁶ remitterades till ståndets deputerade öfwer fullmagternes öfwerseende, hwarwid h:r domprobsten doctor Fortelius är närwarande att gifwa närmare uplysning.

15 §. H:r magister Bredings memorial angående fältpresterne remitterades till ecclesiastiquedeputation.

16 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius, såsom föreståndare wid ståndets enke- och pupillcassa, gaf wid handen, att tiden nu tillstundar, på hwilken, enligt cassans reglor, den allmänna sammankomsten för innewarande år kommer att hållas. Men som föreståndarskapet önskar se samtelige ståndets ledamöter som äro uti cassan deltagande wid detta tillfälle närwarande, så hafwa föreståndarne welat utsätta någon tid som woro för ståndet beqwämligast. H:r doctor Celsius projecterade härtill d:n 8 Julii nästkommande, som är en onsdag klåckan 3 eftermiddagen, hwarwid ej något war att påminna.

⁵⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 66, bilaga.

År 1761 den 8 Junii

1 §. Justerades protocollet af d:n 5 Junii.

I anledning af 1 § upwisade h:r kyrkoherden Klot dess skrifteligen författade declaration som uti stora deputation skulle inlämnas, hwilken af ståndet gillades.

2 §. Uplästes kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande⁵⁰⁷ öfwer bondens Anders Jönssons i Gisleberga ansökning, att såsom rusthållare erhålla åbo- och besittningsrätten af Gisleberga qwarn, hwilken är stam under rusthållet n:o 118 wid norra skånska cavallerieregemente och Hojestorp–Billisholms compagnie, som blef af ståndet bifallit.

3 §. Likaledes uplästes och bifölls sidstnämde deputations betänkande⁵⁰⁸ öfwer bonden Jonas Jönssons däröfwer anförde beswär, att Kongl. Maj:tt genom nådigt utslag af d:n 13 Martii 1760 förklarar honom förlustig af dess wundne skatterättighet på kronoaugmentshemmanet Lilla Ramsås n:o 1, uti Cronobergs län, Norrvinge härad och Bergs sochn, och den samma tillagt extra råd- och handelsmannen Eklin i Wexiö.

H:r probsten magister Manquer anförde härwid, det wara billigt, att Jonas Jönsson finge på något sätt ersättning för dess lidande, uti hwilken tanke flere ståndets ledamöter instämde, och resolverades, att hwad en sådan ersättning angår, så kan han wid wederbörligit forum sig därom anmäla.

4 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius anmälte, att ett ifrån secreta deputation för längre tid sedan inkommit betänkande⁵⁰⁹ om prestmannen Loudén måtte företagas, hwaruti tillstyrkes, det riksens ständer hos Kongl. Maj:tt anhålla om slut i de af prestmannen Loudén anförda beswär, och wore denna prestman ett så mycket ömare föremål för ståndets hielsamhet, som han på hwarjehanda sätt och uti en lång tid warit lidande.

H:r biskopen doctor Beronius intercederade äfwen för denne prestman, som uti många år warit prest, men ännu icke fådt någon ordinair station.

⁵⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 10.

⁵⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 15.

⁵⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 16.

Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, att efter Loudéns egen hos herr archibiskopen afgifne berättelse, skulle general Ehrensverds förklaring öfwer Loudéns beswär nu wara inkommen, så att Kongl. Maj:tt torde med det första samma beswär till afgjörande företaga, och att följakteligen ständernes åtgärd syntes härwid wara mindre nödig.

Resolverades fördenskull, att 2:ne ståndets ledamöter hos h:r statssecretären om detta ärende påminna, och i händelse med dessa beswärs afgjörande hos Kongl. Maj:tt skulle utdragas, så will ståndet till prestmannen Loudéns understödjande widare sig emploiera.

5 §. Föredrogs secreta deputationens betänkande⁵¹⁰ öfwer de beswär som adjunctus gymnasii i Carlstad magister Bengt Antonsson däröfwer anfördt, att Kongl. Maj:tt genom utslag af d:n 6 Augusti förledit år, ändrat consistorii därstädes, medelst Anthonssons förordnande till logices och ethices lector, gjorda författning, samt förklarar collegiescholæmagister Eric Gylling berättigad, att i ställe för Antonsson till samma lectorat erhålla befördran.

Wid öfwerwägandet af denna sak, fant wäl ståndet å ena sidan, huru ömt det wore, att en gammal man som magister Gylling nu wore, skulle gå ifrån syslan han nu innehafwer, och det under den titul, att han till den samma woro oskickelig, hwarföre ock altid är angelägit, att åtminstone rectoraterne och de främsta collegaterne blifwa med sådane personer besatte, som till lectorssyslor kunna wara skickelige. Dock när å andra sidan besinnades, att till ungdomens underwisning och rikets därunder beroende nytta, framför allt är angelägit, att sådane ecclesiastiquesyslor förrättas af sådane, som äga en bepröfwad skickelighet, hwilket fördenskull alla andra considerationer måste öfwerwäga, hwarföre ock riksens ständer wid förflutne riksdag, ecclesiastiquesyslors besättande från det allmänna tjenstebetänkandet undantagit, så kunde ståndet ej annat än bifalla deputationens betänkande. Hwarwid dock ståndet anmodade h:r superintendenten doctor Lagerlöf, att tillse det magister Gylling i det möjligaste blir soulagerad, hwilket h:r doctor Lagerlöf låfwade.

⁵¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 36.

6 §. Uplästes justitiædeputations betänkande⁵¹¹ öfwer den ansökning, som secreteraren uti kongl. Swea håfrätt h:r Carl Daniel Forelius anfördt, att utan hinder få förblifwa wid secreteraresylans förrättande och ej hädanefter warda håfrätten såsom ledamot adjungerad.

Deputation förmäler sig hafwa häröfwer hördt kongl. håfrätten, och af skiäl som anföras tillstyrker denna h:r secretair Forelii begäran, och att han af samma grund jämwäl icke kan förbindas att fortfara wid biträdet uti de omförmälte concurssaker, utan så är, att han thermed sielf är nögd, då honom det af håfrätten föreslagne dagtractamente skiäligen tyckes böra bestås.

Därjemte öfwerlämnar deputation till riksens ständers bepröfwande, om icke secreteraren Forelius, som är äldre, och i werkelige meriter ej eftergifwer en del af de i sednare åren tillkomne håfrättens ledamöter, oansedt han för de af håfrätten anförda orsaker ej kunnat söka befordran, måtte, jemlikt hwad tillförene efter riksens ständers egit förordnande skedt, warda med någon belöning hugnad, som riksens ständer finna skiäligt honom tillägga.

Ståndet fant billigt wara, att bifalla secreteraren Forelii ansökning, angående adjungerandet wid kongl. håfrätten, dock med den anmärkning, att hwad som föreslås till dagtractamente för Forelius, då han uti concurssaker adjungeras, må tagas af lagmans- och härads höfdingeräntans öfwerskott.

Hwad angår den af deputation omförmälte belöning eller uprättelse, så anförde h:r kyrkoherden doctor Celsius, det justitiædeputation hade wäl haft i förslag, att rent utnämna, det secreteraren Forelius med lagmans-character kunde huggas, men deputation hade dock sedermera låtit bero wid anförandet af de grunder, hwarpå en sådan belöning med all säkerhet kunde fotas, och öfwerlämnade sielfwa sättet till riksens ständer sielfwe. Hwarföre herr doctorn såsom ledamot i ståndet nu gåfwo sig frihet att projectera detta belöningsätt, såsom både lämpeligit till secreteraren Forelii ämne, samt i andre omständigheter widtageligit.

Och ehuruwäl ståndet för sin del icke will gifwa anledning till tjensters eller characterers förgifwande, så kunde dock ståndet så mycket mindre wägra denna belöning, som med denne gamla och wälförtiente embetsmannen en af de händelser infaller, hwaruti riksens ständer uti underdånig

⁵¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 15.

skrifwelse till Kongl. Maj:tt af d:n 21 Octob. 1756,⁵¹² sig såsom lagstiftande förbehållit att gifwa någon besynnerlig belöning och uprättelse, hwarföre ock deputation trodt sig hafwa tillräckelig anledning att detta ärende hos riksens ständer anmäla.

Efter någon ytterligare öfwerläggning, hwarwid h:r biskopen doctor Benzeltierna och h:r superintendenten doctor Lutkeman anförde något twifwelsmål, bifölls äfwen det gifna förslag, att secreteraren Forelius med lagmans namn och heder blifwer hugnad, hwilket wid sidsta riksdag äfwen skiedde med secreteraren wid kongl. lagcommission, nu mera assessoren i Swea hofrätt, lagman Juslén, warandes något jalousie häraf innom håfrätten så mycket mindre att befrukta, som secreteraren Forelius sielf i detta ännu icke giordt någon ansökning, utan hafwa hans förmän sedt sig förarlätne, att honom till något wedermäle af riksens ständers ynnest, genom sin föreskrift befordra.

4 §. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁵¹³ angående de beswär, som capitain och kongl. lifdrabanten Michael von Törne däröfwer anfördt, att han wid tillfälle till befordran skall hafwa blifwit præjudicerad.

8 §. Uplästes och bifölls äfwen justitiædeputations betänkande⁵¹⁴ angående h:r riksrådet m. m. gref Thure Gabriel Bielkes wahlrättighet wid existerande presteledighet uti Wästerliungs församling för Ekebonäs, Bisbol och Hålsnäs hemman uti berörde församling.

9 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocollis af d:n 2 Maji,⁵¹⁵ om galereesquaderns riksdagsmannarättighet, som bifölls.

10 §. Föredrogs secrete utskottet protocollsutdrag, under d:n 6 Maji,⁵¹⁶ angående chemie profession wid academien i Åbo och oeconomiedirecteuren Gadd, som till denna sysla föreslås, hwilket af ståndet bifölls.

⁵¹² Tryckt skrivelse 21 oktober 1756: *Stormäktige Allernådigste Konung! Emedan tjensternes bortgifwande är et ganska angelägit och Rikswårdande ärende, som med friheten har en nära förknippad gemenskap ...*

⁵¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 40.

⁵¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 9.

⁵¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 32.

H:r biskopen doctor Menander aflade hos ståndet tacksäjelse för denna willfärdighet emot academien i Åbo, och begärte ytterligare, det ståndet wid tillfälle af deputation, hos de öfrige ständer wille recommendera denna academiens angelägenhet, hwartill ståndet äfwen samtyckte.

11 §. Föredrogs ett annat protocollutdrag från secreta utskottet af d:n 2 Maji,⁵¹⁷ angående någon betjent wid kongl. cancelliet och krigsexpedition, som i synnerhet har att skiöta ammiralitets- och siöärenderne, hwilket äfwen blef af ståndet bifallit.

12 §. Uplästes 3:ne extracta protocollif från secreta utskottet af d:n 27 Februarii, d:n 21 April och d:n 2 Maji,⁵¹⁸ angående soldaters och båtsmäns upbådande dels till slottsbyggnaden uti Upsala, dels till nödiga behof wid ammiralitetet, hwarwid ståndet icke hade något att påminna.

13 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollif af d:n 11 Februarii 1761,⁵¹⁹ om de anstalter, som blifwit gjorde till skiljemynths anskaffande.

14 §. En deputation från bondeståndet aflämnade 3:ne extracta protocollif från berörde stånd om kongl. förordningars öfwerseende, om någre augumentsåboer uti Finland,⁵²⁰ och om Backa byars i Karlskoga sochn åboers ansökning.⁵²¹ Deputerade gåfwo tillika wid handen, att bondeståndet bifallit ståndets yttrande om manufacturfondens uphäfwande på utifrån inkommande papper.

15 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocollif af d:n 5 Jan.⁵²² angående lieutenanten Daniel Schedvins, hos riksens ständer giorda ansökning, att i anseende till anförda skiäl, så sälja det säterie Wäsby i Södermanland, som blifwit inkiöpt för de af riksens ständer honom wid förledne

⁵¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 39.

⁵¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 37.

⁵¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 21, 28, 29.

⁵¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 27.

⁵²⁰ I prot. *Fiellanda*. Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 33.

⁵²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 34.

⁵²² Rättat efter konc., *Junii* i prot. Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 8.

riksdag förärade 100 000 daler kopparmynt och efter riksens ständers förordnande iklädt sig fideicommiss natur, och få för samma penningar tillhandla sig en ägendom uti en annan rikets province, som kunde kasta mera af sig, samt således tjena till hans bättre utkomst och blifwa commiss i ställe för hans efterkommande.

Härwid upkom någon fråga, hwilken skulle få öfwerskättet, om denna ägendom nu försålles till högre summa än den är inkiöpt, hwilket wore så mycket mer att wänta, som egendomar denna tiden ansenligit stigit.

H:r probsten Hiortzberg anförde wäl däremot, att lieutenant Schedvin giordt mycket omkostnad wid egendomens förbättring, så att om något öfwerskott wore att erhålla, kunde det samma honom icke afhändas, hälst ock ständerne wid denna sin gåfwa icke giordt annat förbehåll, än de 100 000 dal:r skulle användas till inkiöp af en egendom och att samma egendom skulle blifwa ett fideicommiss. Men på h:r kyrkoherden Wikmans begäran blef detta hwilande till en annan gång.

16 §. Föredrogs bondeståndets extractum protocoll, af d:n 16 Decemb. förledit år,⁵²³ angående uphäfwandet af den wid sidstledne riksdag af ständerne gifne förklaring öfwer 1723 års skattekiöpsförordning,⁵²⁴ hwarwid äfwen å nyo uplästes håfrättsrådet h:r Christopher Rappes memorial,⁵²⁵ innehållande någre anmärkningar wid berörde extractum protocoll.

H:r kyrkoherden magister Wikman, tillika med h:r probsten Bolmstedt, och h:r kyrkoherden Hofgardt med flere höllo före wara bäst, att hela denna sak till kammar-, oeconomie, och commercedeputation remitterades, så wida åtskilliga omständigheter finnas wara anförde hwilka uti ståndens plenis ej så lätteligen kunna cognosceras och utredas, innan de af wederbörande deputation, som kan så närmare kundskap om hwarje particularitet, genom collegiers och andre embetsmäns hörande, blifwit beredde och utarbetade.

⁵²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 9. Tryckt i *BdP* 8, bil. 7.

⁵²⁴ Tryckt förordning 22 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förklaring, Öfwer 1723. års Skatte-Kiöps Förordning*. Jfr med förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal*.

⁵²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 321. Jfr prot. ovan 20 april.

H:r probsten magister Manquer förklarade sig icke kunna, hwad denna sak angår, wara af annan tanka nu, än han warit wid förledne riksdag, då denna förklaring, som bondeståndet nu will hafwa uphäfwen, blef af riksens ständer utfärdad.

H:r probsten erhindrade, huruledes under krigstiderna allt ifrån detta seculi början under hela 20 åren och intill dess friden slöts, rusthållarne genom nya upsättningar af mondering, manskap och hästar, blefwo så medtagne, att de ej förmådde hålla rusttjensten och måste sålunda gå ifrån sina egendomar, som ock därför under dessa tider såldes för en ringa penning nog, emedan det war bewisligt, att en del måste årligen kåsta 16 à 1700 dal:r på rusttjensten. Det wore sålunda icke underligt, att ständerne wid 1723 års riksdag tänkte på utvägar huru rusthållarne måtte blifwa på något sätt conserverade och hugnade. I sådan afsigt utfärdades den bekanta 1723 års skattekiöpsförordning, som tillägger rusthållare frihet att kiöpa de augmentshemman till skatte, som för sielfwa stammen woro omisteliga och om stammen genom deras borttmistande skulle förswagas. Härwid har det sedermera hela tiden stådt. Men som detta förordnande war nog generelt, så hafwa ock under samma tid ständiga twister upkommit om skattekiöp emellan rusthållarne och augmentshemmans åboer, hwilka twister till en stor del blifwit slitne efter wederbörande domares godtycko, så wida lagen icke warit nog speciel, utan i application kunnat dragas till någonthera partens förmån. H:r probsten anmärkte, att en del rusthållare som bodde 3 à 4 mil från augmentet fingo under hwarjehanda föregifwande lösa detta sednare till skatte, när däremot befinnes, att sådant blifwit för en del rusthållare afslagit, änskönt rusthållet och augmentet låge ej längre än ett böseskott från hwarandra, och därtillmed hade gemensamt tegskifte. När nu sedermera, i följe af författningarne någon præference till skattekiöp blifwit lämnade åt scheferierne och de så kallade ädlare manufacturwerk, så hafwa äfwen däraf twisterne sig ökat, samt sysselsatt så wäl riksens ständer som regeringen. Allt detta war för riksens ständer en tillräckelig anledning, och ännu närmare att säija en nödwändighet, att öfwer berörde 1723 års skattekiöpsförordning giöra den förklaring, som wid sidstledne riksdag utkom. Wissa limites blefwo då utsatte, som emellan rusthållaren och augmentsboen skulle decidera. Nu ehuruwäl genom parters efterhäng-

samhet och⁵²⁶ domares connivence någre oordentligheter äfwen härwid torde hafwa förelupit, som gifwit anledning till klagomål, så hölt h:r probsten före, att sielfwa förordnande till dess grund och wäsenteliga beskaffenhet blifwer beständandes, och det allenast afhielpas, som kunnat wara underkastat missbruk eller olika uttydning.

Hwad fördenskull angår miltalet, så trodde h:r probsten att det kunde närmare utsättas, huru samma mital bör beräknas. Hwad ock de augmentsboer beträffa, som behörigen deponerat skattekiöpeskillingen innan 1756 års förordnande utkom,⁵²⁷ så hölt herr probsten före att de så litet böra från skattekiöpet hindras, som de rusthållare, hwilka enligt samma förordnande redan erhållit skattekiöp å deras augmentshemman, hälst lex in casu data non obligat, och fides publica annars skulle blifwa nog wacklande. H:r probsten tillade sluteligen att sielfwa bondeståndet torde med 1756 års förordnande wara bättre betjent, än med det af år 1723,⁵²⁸ emedan det förra är wissare, så att de wid sig yppande twister kunna weta, hwad rätt de hafwa, och således slippa att dependera af samma förordnings olika uttydande.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Benzelstierna, superintendenten h:r doctor Körning och h:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus, slutandes däraf, att ej mera till kammar-, oeconomie- och commercedeputation må remitteras, än hwad miltalet och den förut nämnda deposition angår.

H:r kyrkoherden magister Laihiander tillade, att han altid ansedt 1723 års skattekiöpsförordning såsom ett privilegium för bondeståndet. H:r kyrkoherden skulle ock hålla med bondeståndet angående uphäfwandet af 1756 års förordning, om bemälte förordning i någor måtto ändrade, hwad år 1723 blifwit förordnat. Men som det allenast är en förklaring, eller rättare en bom för de missbruk, som wid skattekiöp förelupit, så lærer wid det samma ej något skiäligen kunna påminnas. Hwad här förmälas om miltalet och dess olika räknande, så lærer sådant härflyta af den uttydning, som re-

⁵²⁶ Upprepat i prot.

⁵²⁷ Tryckt förordning 22 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förklaring, Öfwer 1723. års Skatte-Kiöps Förordning.*

⁵²⁸ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

geringen efter sidsta riksdag giordt, hwilket torde kunna afhielpas, när efter hwad ständerne nu beslutit, de emellan riksdagarne utkomna kongl. förordningar komma att öfwerses, såsom denna omständighet, i anledning af någon ansökning, uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation, skall allaredan wara anhängig.

H:r kyrkoherden Hofgardt hölt före, att rusthållarens rätt öfwer augmentshemmanet torde wara inskränkt om saken närmare betraktas, hwilket ock skall synas af ett betänkande ifrån kammar-, oeconomie- och commercedeputation som nyligen uti ståndet förewarit. Den ränta som af augmentshemmanet utgiöres wore egenteligen det, som till understöd för rustningen wore tillagt. Denna ränta wore proportionerad efter stammens mer eller mindre förnödenhet. Det är swårt, om den ena bonden skulle blifwa den andras betjent, hwilket ofelbart sker om rusthållaren får kiöpa augmentet till skatte och då handtera augmentsåboen efter friare behag.

Det synes wara bättre att räntan wid åkommande wissa tillfällen ökades, än att åboen aldeles blefwe fördrifwen. Annars medförer efter h:r kyrkoherdens tanka äfwen det utsatte miltalet någon olikhet rusthållen emellan, då den ena, som genom en händelse fådt sitt augmentshemman närmare, har större förmån än en annan, som har sitt augment länge bortt, och kan den sednare i allt öfrigit hafwa så goda skiäl som den förra.

H:r probsten Meurling instämde härmed och tillade, att då indelningsverket inrättades, så wärderades både stammen och augmentet, och afpassades det ena så med det andra, att stammen genom understöd af den tillslagne räntan skulle sig kunna begå.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte, att om denna sak icke warit wid förledne riksdag deciderad, så torde hwarjehanda därwid kunnat erhindras, såsom i synnerhet det, att sedan skattekiöp å augmentshemman blifwit bewiljat för de rusthåll, som äro belagne nära till augmentet, så torde med tiden äfwen de rusthållare, som bo längre bortt ifrån theras augment och i öfrigit framwisa samma omständigheter som de förra, giöra ansökning, att antingen få samma eller någon annan däremot swarande förmån, och hwarest detta blefwe wägrat, så skulle de få anledning att klaga öfwer olikhet uti förmånerna, då de likwäl måste kännas wid lika onera uti rusttjenstens præsterande. Dock wille h:r doctorn äfwen för sin del samtycka till det, att 1756 års förordnande må blifwa ståndande. Men så nytigt det kunde wara, så nödigt will det ock synas, att de anförda omstän-

digheter om miltalet och giord deposition, förwisas till deputations närmare skärskådande, så likaledes, efter doctorns tanka, närmare kunde ut sättas till hwad pris dylika skattekiöp må ske, på det kronan må hafwa dess tillbörliga löse.

H:r doctor Gadolin förklarade, att denna sak wore redan tydeligen detaillerad, och conformerade h:r doctorn sig med den tanka, som h:r probsten Manquer och h:r doctor Celsius hafwa yttrat, men hwad den fruktan angår, att äfwen de från augmentshemmanen mera aflägsne rusthållare skulle söka samma förmån, så torde sådant med mycket skiäl dem kunna afslås, emedan alla rusthåll icke äro af lika beskaffenhet, utan en del till sielfwa stammen större, samt med ränta försedde, en del mindre, hwilka considerationer uti skattekiöpsförordningarne äfwen äro lagde till grund. Hwarwid åter af herr doctor Celsius erindrades, att om de nu wore integra, så skulle det synas bäst wara att inga andre rusthåll, än de som bewisligen woro rätt swaga, skulle till skattekiöp af augmenterne wara berättigade, utan afseende på längre och kortare distance och utstakningen allenast ske däröfwer, hwilka stammar kunna kallas swaga, så att behag och godtycko därwid ej finge hafwa rum.

H:r probsten Matthesius hölt före, att sedan rusthållarne erhållit så mycken förmån, att de först få augmentsränta, sedan att köpa augmenterne till skatte enligt 1723 års förordning, och ytterligare år 1756 blifwit talt om augmentets belägenhet från rusthållet, så wore nödigt, att samma miltal tydeligen utsattes, och det linea recta emellan bägge bolbyarne, och ej emellan deras ägor, emedan annars kunde ske, att en stor stam som hade widsträckt ägor, torde därutöfwer winna skattekiöp, i det ställe en annan som wore mindre, och bättre skulle behöfwa understöd, sådant ej erhöle. Det wore ömt med åboer som man ifrån man uti flere generationer suttit på ett hemman. Exempel torde ock kunna finnas, att rusthållare, som fådt köpa deras augmenter till skatte, sedermera dem afhyst till torpställen, hwarigenom utom annan oordning, äfwen presterskapet i deras rättigheter blifwa lidande.

H:r probsten magister Manquer tillade, att hwad köpeskillingen angår, så lærer den ej kunna blifwa någon annan, än i allmänhet om kronohemmans lösn till skatte är stadgat, nämligen efter 6 års ränta i Sverige och 3:ne års i Finland, som sedermera efter 1734 års markegång uti penningar förwandlas.

Efter en sådan öfwerläggning förenade sig ståndet om det att den år 1756 af riksens ständer giorda förklaring öfwer 1723 års skattekiöpsförordning blifwer ståndandes.

Likaledes samtyckte ståndet uppå giord proposition, att det må remitteras till kammar-, oeconomie- och commercedeputation att upgifwa ytterligare förklaring huru det utsatta miltalet må räknas.

Men då proposition ytterligare giordes, om det äfwen till berörde deputation skall remitteras, huruwida de åboer, som deponerat skattekiöpskillingen för augmentshemman innan 1756 års förordning utkom, skola wid samma kiöp blifwa bibehållne, ehuru de för emellankomne orsaker ej därå undfått skattekiöp, så swarades med Nej och Ja, och förmälte därwid h:r probsten doctor Wahlborg, huruledes det icke går an att remittera detta, emedan dels fides publica då skulle lida, dels skulle sådane åboer få resning i det de icke bewakat, dels torde en del hafwa wid deposition icke rätteligen procederat. Men erhindrades af h:r doctor Celsius, att fides publica så mycket mindre härigenom kan lida, som den snarare befästes, aldenstund desse åboer giordt deras deposition i stöd af en gällande lag, och då ännu icke någon ändring eller förklaring wid samma lag war påtänkt. Om det ock hände, att någon därigenom skulle få resning, så är sådant icke owärdigt för ständer, att ex nobili officio hielpa medborgare till den rätt, som de befinnas äga. Skulle ock deposition i något afseende wara oriktigt, så får den derefter anses, ehuru det tillika kunde wara troligit, att skattebrefwens uteblifwande mera ankommit på wederbörandes drögsmål, än någon oriktighet wid deposition.

H:r probsten doctor Serenius tillade, att allmogens wälfärd mycket dependerar af denna quæstion, och bör den fördenskull med all ömhet handteras, samt till närmare upplysnings erhållande till deputation remitteras.

Proposition giordes å nyo, beswarandes med Ja och Neij, och anställes på begäran votering, som så aflopp, att 27 röster woro för Ja, eller att denna omständighet äfwen skulle remitteras och 19 för Neij.

År 1761 den 9 Junii

1 §. Justerades ståndets resolution öfwer magister Antonssons beswär, att ståndet bifaller så mycket mera detta betänkande, som till ungdomens underwisning och rikets nytta är angelägit, det sådane ecclesiastiquesyslor blifwa besatte med män af bepröfwad skickelighet, hwarföre ock riksens ständer wid förflutne riksdag, ecclesiastiquesyslors besättande från det allmänna tjenstebetänkandet undantagit.

2 §. I anledning af 6 § uti protocollet af d:n 8 Junii anmärktes, att då deputationer i generelle termer och utan att projectera något wist, underställa något plenorum bepröfwande, så plägar stundom hända, att plena gifwa deras samtycke till sielfwa hufwudsaken, men kunna därwid taga en skiljaktig methode, hwaraf ytterligare händer, att då ärendet kommer till expeditionerdeputation, så torde det antingen ej kunna expedieras, emedan tydelig ståndens pluralitet ej så lätteligen kan finnas, eller ock kan det ankomma på berörde deputation, att efter behag formera ständers beslut.

Till förekommande hwaraf, såsom ock att låta de öfrige stånden weta, i hwad slut ståndet stadnat angående den af justitiædeputation, med så mycket skiäl, men allenast i generelle termer, föreslagne upmuntran för secreteraren Forelius, så fant ståndet för godt, att låta ett extractum protocolli, som ock nu justerades, därom afgå.⁵²⁹

3 §. Föredrogs och börjades att upläsa justitiædeputations betänkande uti twisten emellan capitain Armfelt och lieutenanten Wulfcrona.⁵³⁰

4 §. Under dess ankom löparen af secrete utskottets extractum protocolli under d:n ⁵³¹ angående marinecorpsen, och fant ståndet för godt att bifalla de af ridderskapet och adelen giorda 2:ne anmärkningar, nämligen, att efter orden: owanliga steg, tillägges: hwilket sålunda förstås, att en fendrich till lieutenant och en lieutenant till capitain föreslås, och så vidare till och med öfwerstlieutenant, samt att efter orden: tjent i krig, gå desse orden ut: hälst till lands och siös.

⁵²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 13.

⁵³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 11. Även 12 juni.

⁵³¹ Tomrum lämnat i prot.

5 §. Ankommo deputerade från bondeståndet som förmälte, att utom det ståndet allaredan genom utdrag af protocollet under d:n 1 i denne månad, yttrat sig angående secreta utskottets extractum protocolli om recruteringsar, så wille bondeståndet än ytterligare anhålla, det wille presteståndet taga de af bondeståndet anförde omständigheter i öfwerwägande, och förskona rust- och rothållarne för den swårighet, som det projecterade recruteringsättet, hälst i denna tiden skulle medföra.

6 §. Sedan justitiædeputations betänkande angående Armfeldt och Wulfcrona, tillika med de särskilta vota som ifrån deputation i denna sak inkommit woro upläste och åtskillige ståndets ledamöter sig anmält, att discourera öfwer saken, anförde h:r biskopen doctor Halenius, det denna sak är af mycken betydelse, att åtskilliga trykta skrifter på ömse sidor, mot och med utkommit. Stundom hade den tanka som deputation nu befinnes tillstyrka, welat hos h:r biskopen sig insinuera, i synnerhet under den hypothese, att Högsta domstolen icke altid stricte följer summum jus, utan ock hwad naturlig billighet dicterar, stundom hafwa åter bägge sidors skiäl med så lika styrka sig föredt att lottkastning syntes kunna hafwa rum. När nu acterne blifwit i ordning upläste, som ock äro widlyftige, hade några considerationer förekommit, som förtjente att något närmare påtänkas under det man å nyo läser igenom acterne, och i detta afseende begärte h:r biskopen, det denne sak må hwila till en annan gång, i hwilken begäran flere ståndets ledamöter instämde, och resolverades, att den uti nästa pleno kommer att afgöras.

7 §. Föredrogs justitiædeputations betänkande,⁵³² angående den förklaring, som Norrkiöpings stad begärt öfwer dess privilegium wid förslags uprättande till kyrkoherdesyslans besättande uti bemälte stad, hwarwid tillika uplästes det votum dissentiens, som en stor del deputations ledamöter afgifwit.

H:r kyrkoherden doctor Celsius yttrade sig, att när man jemförer deputations betänkande och votum dissentiens med hwarandra, så lærer nog tydeligen kunna urskiljas, hwaruti frågan egenteligen består, och huru den tyckes böra afslutas, hwaraf tillika befinnes, att inom sielfwa deputation

⁵³² Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 22.

öfwer detta ärende måste hafwa warit mycken discussion. Men för öfrigit förklarade h:r doctorn, att aldenstund åtskillige laga actus ännu desidereras, som äfwen uti voto dissentiente blifwit anmärkt, såsom till exempel: att konungen öfwer sielfwa beswärsålet ännu icke fält dess utslag, och att herrar riksens råds förklaringar wid de förra utslagen, som tillika öfwerklagas, ej blifwit infortrade med mera, så hemställte herr doctorn om icke bäst wore, att denna sak till deputation åter hänwises, med befallning, att observera, hwad fundamentallagarne i dy mål föreskrifwa, och sedermera lämna öfwer altsammans till ståndens plena ett fullkomligt utlåtande. H:r doctorn trodde, att sådant är öfwerensstämmande med lagarnes helgd, och regeringens i samma lagar utstakade rättigheter, innan riksens ständer kunna sig med saken immediate befatta.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig bifalla detta förslag, om ståndet finner för godt det antaga. Men hwad hufwudsaken angår, så är saken uti voto dissentiente så grundeligen remonstrerad, så att samma votum, efter h:r biskopens tanka må med all säkerhet få bifall. Deputation synes hafwa confunderat de författningar wid kyrkoherdeledigheters besättjande, som woro widtagne 1620, då privilegium gafs, med dem som sedermera, och i synnerhet 1739 blifwit widtagne⁵³³ och ehuruwäl privilegium till dess wäsenteliga grund blifwer bestående, så bör dock församlingen wid utöfningen af privilegium, uti de omständigheter, som med privilegio icke hafwa omedelbarlig förbindelse, rätta sig efter hwad nu warande förordningar dictera.

H:r biskopen förmälte vidare, att ehuru å ena sidan är angelägit att behålla en hwar wid dess lagligen förwärfwade privilegier, så är det tillika å andra sidan angelägit att tillse, det privilegier, till andras förfång icke extenderas längre, än de i bokstafwen lyda, hwilket är wid denne sak så mycket angelägnare, som wägen härigenom torde banas för andras försök, att utwidga församlingarnes åtgärd wid prestelägenheters besättjande, utom det, som kongl. förordningarne därom föreskrifwa. Och sådane försök så mycket mer äro att befrukta, som något sådant allaredan finnes uti deputationer wara anhängigt, hwarpå ryttmästaren Kronakers beswär kunna tjena till bewis.

⁵³³ Tryckt förordning 5 juni 1739: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Hwarefter wid Prästewals anställande så i Städer som på Landet förfaras bör.*

H:r probsten doctor Serenius hölt före, att ehuru förslaget om sakens återremitterande till deputation synes hafwa god grund, så torde dock tiden därigenom för långt utdragas, utan wore bäst, att votum dissentiens bifalles, hwaruti äfwen h:r probsten doctor Lindegrén instämde.

H:r probsten magister Tiburtius anförde, att frågan är nu här icke om sielfwa walet, ty däröfwer hade aldrig någon twist existerat, utan wore allenast frågan om förslaget, eller ännu närmare om de actus, som böra föregå förslagets uprättande, och hwilka tjena församlingen till uplysning och behörig kundskap om de personer, af hwilka trenne skola enligt privilegium af församlingen utses. Och som privilegium icke förmåler något därom, så har församlingen uti den delen begärt förklaring öfwer privilegium.

Församlingen har, hwad detta angår, haft den höflighet, och af h:r biskopen begärt några wissa, som de wille höra, på det de sedermera wid förslagets upsättande må till församlingens nöje och nytta så mycket säkrare procedera. Frågan blifwer fördenskull, antingen de skola af biskopen requirera dem de wilja höra, och sedan wälja utaf, eller ock om de sielfwa få kalla dem.

H:r professorn doctor Gadolin förklarade, att de af h:r doctor Celsius anförde omständigheter förtjente all upmärksamhet, och i anseende därtill wille h:r doctorn äfwen bifalla, det må saken till justitiædeputation åter hänwisas. Det wore för deputation äfwen mindre anständigt, att hafwa sådane tillwitelser, som uti voto dissentiente synes wara den samma tillagde. När uplysningar, efter egit widgående felas för deputations ledamöter, så måste de fast mer fela för ståndets ledamöter utom deputation. Och utom dess gifwer riksdagsordningens 16 § en tydelig anledning till ett sådant remitterande. Men för öfrigit och som h:r doctorn skulle säija sin tanka öfwer sielfwa saken i anledning af det, som så wäl uti deputations betänkande, som voto dissentiente är upgifwit, så hölt h:r doctorn före, att det icke lærer gå an, att wägra församlingen förut skaffa sig kundskap om dem, af hwilka de skola wälja trenne.

Sielfwa ordet wal, och dess natur, gifwer tydeligen tillkänna, att de af hwilka wäljas skall, måste wara flere, än antalet af dem, som wäljas skola. Om ett försigtigt och till ändamålet tjenande wal skall anställas, så måste man hafwa behörig underrättelse, om de personers skickelighet af hwilka man skall wälja, ty annars kan man i okunnighet wälja blindt, hwarföre

man ock i allmänhet finner, att de personer, som skola underställas församlingens omröstning, böra genom predikande och mässande låta sig höra, utom det att de uti missivet till deras förtjenst och skickelighet blifwa afskildrade.

Detta trodde h:r doctorn närmare upplysas när man anställer jembforelse emellan församlingens i privilegio grundade rättighet att föreslå 3:ne och den rättighet som annars enligt förordningarne, tillhör biskopar och consistorier, att till prestesyslor uprätta förslag på 3:ne. De sednare hafwa hwarjehanda tillfällen, att lära känna stiftets presterskap eller dem, som wid förslagens uprättande kunna komma i consideration, medelst examina, prestmöten och mera sådant. Församlingen, som icke har tillfälle till sådant, måste på annat sätt få kundskap om kandidaternes skickelighet. Wägras dem sådant, så synes privilegium snarare vara en last än förmån. Ty när de icke förut få blifwa underrättade om personerne, så kan under sådan okunnighet en sådan komma på förslag, och äfwen sedermera af Kongl. Maj:tt utnämnas, af hwilkens embetsgåfwor, ehuru han annars kan vara förtjent och skickelig, att den af h:r biskopen ej kunnat improberas, församl:n ha hwarken nöije eller nytta. I det ställe, att andra församlingar som icke hafwa något privilegium, icke allenast få sådane män föreslagne, som äro af biskopen och consistorium bepröfwande, utan ock få begiära den fierde, och sedermera genom votering utesluta den som finnes äga minsta förtroende.

Och i följe af allt detta höllt h:r doctorn före, att församlingen bör få höra flera innan den skrider till utnämmande af de 3:ne som skola sättas på förslag, och kan det vara lika mycket huru många de skola få höra. Hwad den omständigheten angår, att walet förrättas genom electorer, så må de förra resolutioner gälla. Originaliter residerar fuller walrättigheten hos samtelige församlingens inwånare, men om de icke komma öfwerens, omröstningen skulle finnas blifwa alltför obeqwäm, och de sins emellan komma öfwerens om electorer, så må sådant skie, hwarwid tillika bör ut sättas, så framt ej något är förut därom förordnat, huru electorernes röster skola beräknas, så af staden som landtförsamlingen.

Domprobsten h:r doctor Filenius förmälte sig icke wilja i denna sak sig så mycket utlåta, så wida h:r doctorn uti consistorio därwid måst lägga handen.

Herr doctorn borde dock gifwa wid handen, hwad så wäl wid denna sak, som i anledning däraf wid andra församlingar kan hafwa förelupit. År 1734 beropade sig Norrkiöpings stad på sina privilegier; saken kom inför konungen, som tog orden så, som de uti privilegio lydde. Men i synnerhet moverades quæstion 1746, när Westerviks stad begärte det samma. Consistorium föreslog 3:ne, men församlingen reclamerade privilegierne. Consistorium remonstrerade saken hos Kongl. Majj:tt, men utslaget föll efter församlingens önskan. Wid 1746 års riksdag påmintes därom i ståndet, men kom ej att widröras. År 1751 begärte Schenninge stad det samma och blef likaledes i ståndet påmint att däröfwer giöra anmärkning, men kom icke heller den gången vidare. När h:r probsten Zetterling sedermera klagade öfwer Norrkiöpingsförslaget, blefwo dess beswär med consistorio enskilt communicerade, då consistorium fick tillfälle att giöra underdånig föreställning huru med förslagers uprättande förut warit wanligit, och hwarpå sedan följde Kongl. Majj:tts utslag, som uti actis nu omförmäles. Af allt detta trodde h:r doctorn kunna slutas, hwad ledsamheter consistorium måste widkännas, såsom ock huru den ena församlingen, efter den andra likasom handledas att tala om privilegium, och önskade fördenskull h:r doctorn, det saken blefwe så afgjord, att man wiste hwarefter man å ömse sidor sig hade att rätta.

H:r biskopen doctor Halenius förklarade, att när han först hört privilegium, så hade ett dubium äfwen fallit honom in, som wore af h:r probsten Tiburtius och h:r doctor Gadolin anfördt, att få höra flera innan förslaget uprättades, på samma sätt som i Götheborg, hwarest församlingen äfwen understundom består resepenningar. Och detta trodde h:r biskopen icke wara Norrkiöpings församling betagit, antingen de wände sig med en sådan requisition till biskopen, eller, att de sielfwa kalla den till sig, som de åstunda att höra. Men om privilegierne härtill gifwa anledning, torde ej med wisshet kunna säijas, och behöfwer sålunda förklaring för framtiden. Men hwad det nu uppsatte förslaget angår, så synes det böra blifwa ständandes, emedan åtskillige actus allaredan förelupit, och det i stöd af Kongl. Majj:tts förordnande år 1754, som wunnit laga kraft, så wida det samma wid näst påföljande riksdag ej blifwit öfwerklagat.

H:r kyrkoherden doctor Celsius instämde, att detta sidsta med mycket skiäl påstås. Men hwad angår hörandet af flere, så fordrar sådant något

närmare betraktande. Prestmän som äro competente sökande till Norrkiöpings pastorat, tyckas förut böra wara wid sådane syslor, att de äro kände.

Utom dess kan församlingen adressera sig till stiftets biskop och af honom undfå närmare kundskap, i händelse om en eller annan person något twifwelsmål skulle sig yppa. De af stiftets domprobst h:r doctor Filenius nu anförde omständigheter utwisa, huru betänkeligit det är, att genom något förordnande sträcka privilegierne längre än de i bokstafwen lyda, emedan sådant alltid sker på depense af de rättigheter, som enligt författningarne tillhöra biskopen och consistorium, hwilka rättigheters försvarande ståndet lærer finna angelägit att sig åtaga, och är sådant i närwarande tid så mycket angelägnare, som signaler gifwas nästan ifrån alla stånd till desse rättigheters inskränkning. Norrkiöpings stad har ändock ett märkeligit privilegium framför andre församlingar, i det de sielfwe få föreslå 3:ne, utan afseende på stift eller förut innehafwande sysla, af hwilka Kongl. Maj:tt sedermera utnämner en af de föreslagne.

H:r superintendenten doctor Lutkeman förklarade äfwen, att tiden skulle för långt utdragas genom remitterande till deputation tillbakars, och wore sålunda bäst, att bifalla votum dissentiens, hwaruti h:r superintendenten doctor Lagerlöf äfwen instämde.

Högwördigste herr archibiskopen proponerade sålunda uppå fleras begäran, om ståndet bifaller det från deputation uti denna sak ankomne votum dissentiens, hwaruppå Ja och Neij swarades, och begärtes af h:r probsten Tiburtius och h:r kyrkoherden Laihiander votering.

Högwördigste herr archibiskopen hemställte, huruwida det wore tjenligt att votera uti en sådan sak, som har gemenskap med de rättigheter, som ståndet torde finna angelägit att förswara, emedan sådant, som det blefwe utom ståndet bekant, skulle gifwa andra anledning, att med så mycket större dristighet giöra försök till sådane rättigheters undergräfwande, och wore sålunda bäst, om ståndet, utom votering kunde sig häröfwer förena.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus förmälte sig icke kunna se, att denna sak rörde ståndets privilegier, hwaruti h:r probsten Tiburtius sig conformerade.

H:r kyrkoherden Laihiander förmente, att votering icke lærer kunna förwägras när sådant begäres, helst justitiædeputation annars mycket felat i det den ingifwit ett betänkande, som rörer ståndets privilegier, men så will dock h:r kyrkoherden ifrån sig begiäran afstå.

H:r doctor Gadolin trodde, att någon jämkning torde kunna hafwa rum, och därjemte wore efter h:r doctorns tanka skriftsättet uti voto contrario sådant, att det icke beqwämligen kunde bli grund till expedition om det af pluraliteten bifalles.

Med detta wilkor af jämkning begaf sig äfwen h:r probsten Tiburtius ifrån votering.

H:r superintendenten doctor Körning förmälte, att detta torde i dess suite undergräfwå ståndets privilegier.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde ytterligare proposition, om ståndet hwad hufwudsaken angår bifaller voto dissentienti, som med Ja beswarades. Och kommer deputation härom, med det första att afgå till de öfrige stånden.

8 §. Uplästes och bifölls kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande om fördelningen af inkomsten för källarefriheten uti Westerås stad.⁵³⁴

9 §. H:r superintendenten doctor Lutkeman förmälte, att honom är wid handen gifwit, det ansökningen om indelt lön för superintendenten på Gottland är af Hans Kongl. Maj:tt remitterad till kongl. kammarcollegii utlåttande, och anhölt fördenskull att ståndets ledamöter uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation, behagade infordra de documenter, som röra den saken, när uti berörde deputation det kommer att handlas om indelt lön för landsstaten, på det så wäl det ena som det andra må komma under ständernes skiärskådande, hwilket förslag blef af ståndet gillat.

⁵³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 14.

År 1761 den 12 Junii

1 §. Justerades protocollet af d:n 8 Junii.

Wid 4 § berättade h:r kyrkoherden doctor Celsius, det han, tillika med h:r probsten doctor Wahlborg, om prestmannen Loudéns sak talt med kongl. secreteraren Dahlgrén, som under statssecreterarevacancen hos Kongl. Maj:tt föredrager krigsärenderne, och hade bemälte secreterare både låfwat, att inför protocollet anmäla ståndets önskan, det denna sak blefwe snart afgjord, som ock gifwit hopp, att den i går skulle komma före.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen huruledes wid tale-männens sammanträde blifwit omördt, att åtskillige helgdagar nu infalla, då en del af ståndens ledamöter hafwa sig anmält att resa bortt, hwarjemte äfwen herr archibiskopen, så för prestwignings skull, som andre angelägna ärender hade nödigt att resa till Upsala, och hade det fördenskull blifwit proponerat, det med ståndens sammanträde in plenis kunde hafwas anstånd till d:n 29 i denne månad.

H:r professorn och kyrkoherden doctor Celsius förmälte härwid att ehuru det kunde wara godt att få något respirera, så torde dock wara angelägit, at med plenis continuerades, hälst riksdagsarbetet är widsträckt, och mycket däraf till plena inkommit som är oafgjordt. Stånden hafwa allaredan nog ofta tagit sig ferier, hwarigenom händer, att riksdagen antingen nog utdrages på tiden, eller ock att ärenderne blifwit nog hastigt och med mindre granskning afgiorde. Utom dess går det antingen nog lamt till med arbetet uti deputationerne då stånden ej komma tillsammans in plenis, eller ock sakna en del ledamöter tillfälle att få wara öfwer de saker som äro nog angelägna, men kunna blifwa af få ledamöter afgiorde.

H:r probstarne Ziebet och Mathesius höllo äfwen före wara betänkeligit, att uppskiuta plena, hälst sådant kunde i publiquen gifwa anledning till critique.

H:r biskopen doctor Benzelstierna med flere anförde, att ehuruwäl hwar ock en wore angelägen det riksdagsärenderne skyndsamt och wäl afgjöras, så wore dock till märkandes, att uti denna wecka allaredan 3:ne dagar hållits plenum, och torde äfwen blifwa i mårgon. Hwarförutan plenum äfwen kan oftare hållas, sedan ståndens samtelige ledamöter åter kommit tillsammans, hwarigenom det af ständerne utsatte antal af plenidagar blifwer till fullo erhållit.

H.h:rar probstarne Meurling, Lindblom,⁵³⁵ Tiburtius och Staf anmälte sig härwid att få resa hem öfwer helgedagarne.

Efter vidare öfwerläggning förenade sig ståndet om det, att plena uphöra till nästa måndag fiortondagar till, som blir d:n 29 i denna månad, men att deputationerne icke desto mindre i deras arbeten fortfara, kunnandes ståndets ledamöter uti hwarje deputation med hwarannan få komma öfwerens, att åtminstone några äro wid sessionerne närwarande.

Ytterligare kom under öfwerläggning, om icke detta af ståndet tagne beslut må genom en deputation hos de öfrige stånden kundgiöras, och höllo en del före, att det icke wille wäl anstå ståndet därmed göra början, men yrkandes å andra sidan, att sedan ståndet nu fattadt detta beslut, så borde ock det samma straxt kundgiöras, såsom äfwen ståndet wid dylika tillfällen fådt tidigt del af de öfrige ståndens beslut.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde däröfwer proposition, som med Ja och Nej beswarades. På begäran anställdes votering, då 27 röster blefwo för Ja och 26 för Neij.

En deputation afgick sålunda anförd av h:r biskopen doctor Benzelstierna, som tillika anmodades hos de öfrige stånden recommendera saken angående chemiæ profession i Åbo.

3 §. Continuerades med protocollets justering af d:n 9 Junii.

I anledning af 7 § inlämnade h:r probsten Hiortzberg till protocollet följande dictamen:

1:o. Hurudan walmetoden wid prestelägenheter har warit år 1620, så är det likwäl wist, att ett då gifwit privilegium har warit en exceptio a regula och en extension öfwer den allmänna lagen. Den samma bör fördenskull regleras och extenderas efter nu warande walmethode, så att då annorstädes höras 3:ne profpredikanter, så är det ett privilegium att få höra flere, och af dem antingen wälja en, såsom härstädes i S:t Maria, eller ock wälja och hos Hans Maj:tt föreslå 3:ne, som Norrkiöpings privilegium lyder. Men allestädes böra de för walet låta höra sina embetes gåfwor, om de äro 3:ne eller flere, ty eljest kan det aldrig kallas något wal.

2:o. I anseende härtill har Norrkiöpings församling, som icke hört mer än tre prester, icke fått niuta sitt privilegium till godo, och för-

⁵³⁵ *Lindbom* i prot.

denskull haft fog till att klaga. Fatalierne äro icke försummade, ty öfwer de orden uti kongl. resolution af d:n 18 Januarii 1754 *för denna gången*, war inte att klaga, hälst som de samma icke hade sitt afseende på sielfwa privilegii rubbning utan på walsättet wid slutna sedlar och genom electorer. Men nu wid denna riksdag är deras rätta tid att klaga, då privilegium will dem fråntagas, så att de icke skola få höra mer än 3:ne profpredikanter, fast de nämnt flere, af hwilka 3:de skola wälja 3, och de samma hos Kongl. Maj:tt föreslå, om de funnit sig med dem nöjde och belätne eller ej.

3:o. Om några församlingar i riket, iag will icke nu säga alla, skulle hafwa det privilegium, att få höra flere än tre profpredikanter, så ser iag icke, att det i minsta måtto skadar presteståndets privilegier, utan så wida Guds församlings förmåner och ståndets privilegier skola wara oskiljaktige, så finner iag att bägge skulle därigenom ökas, många klagomål öfwer præjudice skulle afböijas, och herrar biskopar samt consistorierne befrias ifrån oändeliga förklaringar. Åtminstone bör då icke presteståndet misstycka, om någre församlingar äga en sådan extenderad walrättighet.

4:o bör det in præsentii icke förgätas, att presteståndet torde hafwa att wänta något försök, som werkeligen rörer dess privilegier. Om då nu högwördige ståndet skulle begynna att rubba städers privilegier, så lærer ståndet werkeligen sakna borgareståndets biträde, när det en gång skulle bäst betarfwat. Hwarföre iag önskar, att högwördige ståndet wille i denna fråga sig wäl besinna.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade härwid, at det icke på något sätt kan säijas, det ståndet genom dess i förra pleno tagna beslut, i någor måtto inskränkt stadens lagliga privilegium, utan allenast gifwit däröfwer den förklaring, som bordt wara, samt welat förekomma den widsträckta uttydning, som staden will sielf gifwa dess privilegium. Hwarjemte herr domproben doctor Filenius än ytterligare förklarade huruledes Norrköpings stad när privilegium blir innom dess rätta betydelse, ändock har mycken förmån framför andra församlingar wid kyrkoherdesyslans besättande. Men huruledes andra församlingar genom detta försök likasom wäckas att göra det samma, hwarigenom wederbörande consistorier tillskyndas icke allenast hwarjehanda bryderi, utan ock minskning uti den rättighet, som kongl. förordningar wid prestesyslors besättande dem tillägga.

H:r probsten Palmerus anförde, att alldenstund så wäl han, som flere ståndets ledamöter med det wilkor gifwit sig ifrån voteringen, att någon

jemkning skulle skie, samt efter h:r doctor Gadolins anmärkning, stilen uti voto contrario så inrättas, att den kunde till expedition ifrån ständerne blifwa mera lämpelig, så borde ståndet om detta nu wara omtänkt.

Efter någon öfwerläggning resolverades fördenskull, att ståndet här-öfwer affärdar ett extractum protocoll.

4 §. H:r probsten Hiortzberg aflämnade ett betänkande ifrån protocollsdeputation,⁵³⁶ angående witen, som wederbörande öfwerrätter och collegier, m. m. förelagde men försuttne blifwit, så ock nödwändigheten däraf att deputations betänkander warda företagne och afgiorde, tilläggandes h:r probsten, det han af deputation wore anmodad, att detta ärende hos ståndet recommendera.

5 §. Föredrogs å nyo justitiædeputations betänkande uti twisten emellan capitain Armfeldt och lieutenanten Wulfcrona.⁵³⁷

H:r biskopen doctor Halenius förmälte härwid, att ju mera denna sak blifwit inwecklad uti en långwarig rättegång, och ju mer hwar och en af de twistande sökt icke allenast inför domaren utan ock genom tryckta skrifter bestyrka sin sak, ju angelägnare wore det, att riksens ständer, såsom högsta lagskipande med all granlagenhet handterade detta ärende. Här wore ett testamente, som å ömse sidor erkännes, men som tillika ej tydeligen utsätter utan likasom med wilkor sammanbinder en del omständigheter. Här nämnes bröstarfvingar, men utan tydelig skillnad af son eller dotter, såsom icke heller om sönerne blefwo flere. Här produceras bref, som äro af testator skrifne och kunna tjena till uplysning. Här omröres, att testator fådt en son, men som straxt therpå har blifwit död. Det wore lätt att säija, det wilkoret blifwit upfyllt när sonen föddes, att testamentet då uphörde och allmänna lagen i det samma tog wid, men det återstår ännu twifwelsmål, om icke ägendomen äfwen uti sonens hand skulle wara fideicommiss och saken följakteligen efter sonens död kom i samma skick, som den war innan någon bröstarfvinge war till.

En underdomare må hålla sig stricte efter orden som de lyda. Men öfwerdomare och hälst riksens ständer åligger det att pröfwa lagens rum

⁵³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 7.

⁵³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 11. Jfr prot. ovan 9 juni.

och mening, samt alla öfriga omständigheter, att ej summum jus må blifwa injuria. Testator bekänner sin okunnighet att få stilisera testamentet, att det till alla delar skulle exprimera hans hufwudafsigt, och blir sålunda rätta frågan, hurudan testatoris afsigt har warit, samt huru han wille att disposition skulle förstås, i händelse han wetat, att hans son skulle dö så snart, och han ändock blifwa utan bröstarfvingar.

H:r biskopen höllt före, att utaf alla omständigheter kan tydeligen slutas, det famillens conservation och ägendomens bibehållande wid Wulfronska namnet, har warit framför alt annat testators hufwudafsigt. Med denne afsigt war det öfwerensstämmande, att ägendomen skulle blifwa fideicommis, och i händelse testator ej sielf finge bröstarfvingar, sådane nämligen som kunde besittja ägendom af sådan natur, så skulle ägendomen tillfalla dess systerson lieutenant Wulfrona och dess descendenter. Med samma testatoris afsigt är det ock nu öfwerensstämmande, att sedan testators son blifwit död, och han sålunda ej har bröstarfvingar, så hemfaller ägendommen åt den af testator nämde fideicommissarius.

Och wore, efter h:r biskopens tanka, ibland ridderskapet och adelen sådane dispositioner icke owanliga, hälst de mycket reflectera på ägendomarnes bibehållande wid famillen och i sådane händelser räkna sig wara mindre slägt med sina hustrur än anhöriga på swärdssidan.

Åtskillige af ståndets ledamöter hade anmält sig att säija sina tankar, och förklarade en del, att härwid kunde hwarjehanda erindras, men uppå fleres begäran hemställte högwördigste herr archibiskopen, att som denna sak å ömse sidor så omständeligen uti de acter, som från deputation ankommit, wore utförd, samt genom offenteliga skrifter nog allmänt kunnig, om icke ståndet utan vidare discourser, som endast utdraga tiden, wille den samma afgiöra, hwarom ståndet sig förenade, sedan somlige afstådt, som sig anmält att tala.

Och som tillika af åtskillige erhindrades, att häradshöfdingen von Nackrei tydeligen hade utfört saken uti dess voto dissentiente, så begärtes, att proposition måtte skie öfwer det samma, dock med den ändring, att lieutenant Wulfrona befrias ifrån ersättande af det ägendomen kastat af sig under den tid han den samma innehaft.

Detta bifölls, och giordes af högwördigste herr archibiskopen proposition: Om ståndet bifaller detta votum dissentiens, med berörde ändring. Härtill swarades Ja och Neij och anstältes efter begäran votering med till-

säjelse, att om Neij winner, så bifalles deputations betänkande, som deciderar för Wulfcrona. Men om Ja winner, så bifalles votum dissentiens, som är för Armfeldt. Wid rösternes sammanräknande befunnos 43 för Ja och 12 för Neij.

6 §. Uplästes secreta deputations betänkande⁵³⁸ om de beswär, som commendanten Gustaf von Groth däröfwer anfördt, att han wid åtskillige förslager till landshöfdingen och öfwerstebeställningar blifwit förbigången; tillika med ett från deputation ankommit votum dissentiens. Och fant ståndet för godt att bifalla deputations betänkande.

7 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna att bemälte stånd bifallit, det må plena uphöra till d:n 29 i denna månad, men att deputationerne icke desto mindre med deras arbeten fortfara.

8 §. Uppå begäran företogos de anmärkningar, som af probsten Hiortzberg och h:r borgmästaren Schau blifwit gjorde öfwer den af h:r commercerådet och riddaren Nordencrants till ständerne wid riksdagens början afgifne bok jemte borgareståndets utdrag af protocollet, såsom ock inlämnades ett af bemälte auctor till h:r kyrkoherden doctor Celsius skrifwit bref. Men som ståndets deputerade ännu icke aldeles hunnit genomse denna bok i det theologien angår, Schaus memorial icke heller war för hand, så uppskiöts detta ärendet att företagas, när samtelige ståndets ledamöter efter helgedagarne komma tillsammans, och blifwa alla dessa acter emedlertid liggande på bordet.

9 §. Uplästes bergsdeputations betänkande, angående en bergscommissariesysla i Finland,⁵³⁹ samt borgareståndets extractum protocolli af d:n 9 Junii⁵⁴⁰ och bifölls betänkandet på sätt som sidstnämde extractum protocolli förmäler.

⁵³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 34.

⁵³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 6.

⁵⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 58.

10 §. Likaledes uplästes och bifölls secreta deputations betänkande öfwer de af commendeurcaptain G. Adolph Blix anförde beswär.⁵⁴¹

11 § H:r probsten doctor Wahlborg gaf tillkänna, det han nu i dag fådt weta, att kongl. kammarcollegium uti någon till Kongl. Maj:tt afgången underdånig berättelse, skall hafwa förklarad, det 7 § af 1747 års resolution angående mensalhemman,⁵⁴² skall synas wara uphäfwen genom 1756 års förklaring öfwer skattekiöpsförordningen,⁵⁴³ och hemställte herr probsten, om icke detta wore nödigt att bewaka. Och fant i anledning häraf ståndet för godt, att anmoda probstarne h:r magister Manquer och h:r doctor Serenius, hos herr statssecreteraren göra på ståndets wägnar härom nödig erhindran.

⁵⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 28.

⁵⁴² Tryckt resolution 23 december 1747: *Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution Och Förklaring Uppå the Almänna Beswär Och ansökningar, som Thes trogne Undersåtare af Prästerskapet i Swerige och Finland wid then nyligen öfwerståndne Riksdagen andragit*, § 7.

⁵⁴³ Tryckt förordning 22 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förklaring, Öfwer 1723. års Skatte-Kiöps Förordning*.

År 1761 den 13 Junii

1 §. Föredrogs å nyo secrete utskottets extractum protocollu af d:n 18 Maji angående krigstjensters belöning,⁵⁴⁴ och fant ståndet för godt att bifalla ridderskapets och adelens anmärkningar, att de understrukne orden: *eller illa*, gå ut, såsom ock det de wid slutet af samma § understrukne orden gå ut, samt att slutet af kongl. förordningen på sådant sätt förändras, det inga dubbla tjensteår få räknas till advancement för dem som tjena under krig i vår eller främmande armée, men att tjensteåren i Sweriges rikes krig, beräknas wid de förmoner pensionscassan utstakar. Och förblef ståndet i öfrigit wid dess under d:n 1 Junii giorda tillägning.

2 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande, angående handelen med swenska meubler och nipper.⁵⁴⁵

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde härwid, att alldenstund denna handel, uppå ständers tillstyrkande af Kongl. Majj:tt är grundad på den skyldigheten, att exportera inhemska waror till utländningen, och de 2:ne meublehandlare Tellerstedt och Levin befinnas hafwa fullgiordt denna skyldighet, så synes wara billigt, att de wid denna handel conserveras, då ock samma exportationsskyldighet dem vidare ålägges. Men däremot hafwa andre, som aldeles å sido satt denna skyldighet, giort sig sin rätt för-lustige. H:r doctorn anförde vidare och bestyrkte med egen erfarenhet, huruledes genom meublehandelns talrikhet, och emedan handtwärkarne ännu äro för få, det händer, att åtskillige nödige meubler till hushållares angelägenhet, blifwa oskiäligen upstegrade, men ock dem ur hämdren tagne sedan de blifwit beställte. Det wore sålunda bäst, att meublehandlares antal, på sätt som deputation föreslagit, blifwer inskränkt. Och så nyttigt som exporten är för riket, så angelägit är det ock till befordrande därpå, att de som med exporten hafwa att sysla, icke allenast känna de orter hwarest exporten med största fördel kan anställas, utan ock förstå att rafinera warorna till den godhet, façon m. m. som kan wara begärligast, hwilken insigt icke så snart faller på hwar och en, som will blifwa meublehandlare.

H:r probsten magister Alin hemställte, om icke de så kallade exportationsproemier kunde indragas, hälst manufacturfonden genom sådane

⁵⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 33. Jfr prot. ovan 1 juni.

⁵⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 14.

proemier blifwer nog medtagen. Hwarwid af herr doctor Celsius erhindrades, att den fördel, som tillflyter riket genom inrikes tillwerkade warors export på allt giörligit sätt bör upmuntras, och önskade h:r doctor för öffrig, det någon som grundeligen förstår desse saker, wille åtaga sig, att uti systeme detaillera hela sammanhanget, hwaraf wore till förmodande, att publiquen skulle få mera lius, och åtskilliga twifwelsmål uplösas, som annars under största wälmening wilja sig företa.

Ståndet fant sålunda för godt att bifalla deputations betänkande.

3 §. Föredrogs secreta deputations betänkande, angående assessorns i commercecollegio h:r Nils Elias Hofflings däröfwer anförda beswär, att han uti collegio ej fådt niuta det rum, som honom tilkommit.⁵⁴⁶

H:r doctor Celsius anförde härwid det han wäl, så wida dess minne honom aldeles icke bedrager, såsom ledamot uti expeditionsdeputation äfwen wid sidsta riksdag hördt af åtskillige yrkas, det Hoffling genom en tydelig ståndens pluralitet skall hafwa haft ostridig tour framför Ehrenfalck, men att ett document eller protocollutdrag, hwarmed detta skulle bewisas, ej kunde igenfås, som ock skall hafwa warit orsaken till det att med expedition för Hoffling kommit att utdragas, i det stället att expedition för Ehrenfalck, som sielf war ledamot uti bemälte deputation kommit att skie fortare.

Och will det synas, som detta document aldeles icke då kommit till rätta, emedan expedition ej blifwit därefter formerad. Men sedan secreta deputation nu befunnit, att riksens ständer wid förledne riksdag tillagt Hoffling tour för Ehrenfalck, hwilket är så mycket wissare, som dissentientes uti deputation de där annars synas wara för Ehrenfalck, ej kunnat sådant neka, så är saken deciderad, hwartill såsom skiäl kan läggas, att Hoffling förut innehade wärdigare fullmagt, samt att då Hoffling i så måtto tidigare bekommer lön wid commercecollegium, så graveras ej manufacturcontoiret med den lön, som Hoffling därstädes nu innehafwer. Och ehuru Kongl. Maj:tt ej annorlunda kunnat hitintills emellan Hoffling och Ehrenfalck decidera, så anstår det dock ständer, att rätta, hwad uti deras expedition till Kongl. Maj:tt kan hafwa blifwit mindre tydeliga anfördt.

⁵⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 35.

Härmed conformerade sig h:r probsten Alin och flere.

H:r kyrkoherden Wikman tillade, att af commercecollegii protocoller befinnes, det assessor Hoffling warit flitig, men assessor Ehrenfalck ofta warit borta, till hwilket sidsta h:r probsten Hiortsberg förmälte orsaken hafwa warit, att Ehrenfalck dels warit siuk, dels ock warit ledamot uti kongl. commission och därigenom hindrad.

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde, att ehuru annars den principen synes wara grundad, det sakerne, alt efter som de blifwit afgiorde ifrån ständerne expedieras och Kongl. Maj:tt föredragas, dock om det står fast, att ständerne förut tillagt Hoffling tour framför Ehrenfalck, så blir ingen quæstion mera öfrig. Och biföll ståndet uppå giord proposition deputations betänkande.

4 §. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁴⁷ angående auditeuren Gripenbergs däröfwer anförde beswär, att han wid förslager till ledige advocatfiscals- och häradshöfdingesyslor af yngre skall blifwit förbigången, hwilket betänkande äfwen blef af ståndet bifallit.

5 §. Förekom någon discours om företagande af de memorialer, som röra commercerådet Nordencrants tryckta bok, och förblef ståndet, efter någon öfwerläggning, wid dess förra beslut, att företaga detta ärende, när samtliga ledamöterna efter midsommarhelgen komma tillsammans.

6 §. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁵⁴⁸ angående capitain i kongl. fransk tjenst och cornettens wid lifdragoneregementet Nils Hellmans beswär öfwer præjudice.

7 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁵⁴⁹ om de beswär som bergmästaren Magnus Biuggren däröfwer anført, att han wid sökta befordringar icke åtniutit riksens ständers föreskrift och Kongl. Maj:tt:ts i anledning därpå honom meddelta fullmagt på bergmästare namn och heder, samt löfte om befordran wid yppande ledighet, hwarwid ifrån deputation följde twänne vota dissentientia.

⁵⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 27.

⁵⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 11.

⁵⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 33. Även 30 juni.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde härwid, att ehuru h:r doctorn wore för sin del benägen att bifalla deputationens betänkande, dock när det af wissa deputationens ledamöter säges och nog tydeligen bewises, att rikens ständers föreskrift för Biuggren har blifwit genom embetsmäns sielfswåldiga och emot tydeliga ordasätt stridande förtydning, stäld uti inactivite, så wore wisseliga betraktansvärdt och för rikens ständer wärdigt, att både sådant emot wederbörande på ett anständigt sätt beifra, såsom ock gifwa Biuggren en sådan reparation, som kunde swara emot det honom dymedelst tillfogade lidande. Det wore wid förleden riksdag nog tydeligen wederbörande embetsmän för ögonen lagt, huru de hafwa at anse Kongl. Maj:ts upå rikens ständers underdåniga tillstyrkande utfärdade befallningar, hwarom i synnerhet riddarehuscancellisten Strokirks exempel kan wittna, som af sådan anledning gick förbi alla assessorerne uti Götha häf-rätt och blef straxt håfrättsråd. Och lærer det blifwa för rikens ständer nog angelägit, att se, det deras föreskrifter ej skola precise gå i verkställighet.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde uti det, att rikens ständers föreskrifter böra gå uti verkställighet, men trodde tillika, att deputationens betänkande går därpå ut, samt att Biuggren werkeligen får samma tour nu som han haft, om han till bergmästaresyslan uti Östra och Västra Bergslagen blifwit ensam på förslag upförd, och därjemte får rättighet till först ledig blifwande bergmästaresysla om han den nu mera åstundar.

Uppå gjorde proposition biföll ståndet deputationens betänkande.

8 §. Föredrogs och bifölls justitiædeputationens betänkande⁵⁵⁰ angående friherre Carl Gustaf Cronhiorts beswär.

9 §. Uplästes tulldeputationens betänkande⁵⁵¹ om Lovisa stads sökta tullfrihet för twänne skeppsladdningar salt, som likaledes blef bifallit.

Ståndet åtskildes under inbördes lyckönskan.

⁵⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 23.

⁵⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 4.

År 1761 den 30 Junii

1 §. Justerades protocollet af d:n 12 Junii.

Wid 11 § berättade h:r probsten magister Manquer, det han tillika med probsten h:r doctor Serenius, hos statssecreteraren h:r baron von Duben förrättat den af ståndet dem gifne commission.

Äfwen justerades protocollet af d:n 13 Junii.

Wid 7 § och uppå giord erhindran af h:r probsten magister Manquer, låt ståndet sig å nyo föredragas secreta deputations betänkande, angående bergmästaren Biuggrens besvär,⁵⁵² och resolverades, att alldenstund Biuggren befinnes därigenom hafwa blifwit lidande, att han wid åtskilliga syslors besättande icke fådt till godo niuta riksens ständers underdåniga föreskrift och Kongl. Majj:ts i anledning däraf honom meddelte nådiga löfte om befordran wid yppande ledighet, så må bergmästaren Biuggren till uprättelse för sådant lidande, hos Kongl. Majj:tt i underdånighet anmälas, att undfå extraordinarie assessors-fullmagt uti kongl. bergscollegio med säte och stämma därstädes, samt blifwer ensam föreslagen till den första bergmästareledighet som existerar, och hwartill han sig anmäla will. Kommandes touren till erhållande af assessors lön uti collegio, för honom att räknas näst efter Urlander från d:n 21 Junii 1758, då Biuggren bordt blifwa till bergmästarejurisdiction förhulpen, hwilket genom utdrag af protocollet med de öfrige stånden skulle comuniceras.

2 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade 2:ne extracta protocolli med tillhörige acter rörande skattekiöp i gemen, som ock Malma kronohemmans skattekiöp.

3 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocolli af d:n [4] Junii,⁵⁵³ angående krigscollegiisecreterarens och kammererarens uti artilleriecontoiret afskiedstagande.

4 §. Föredrogs och bifölls likaledes secrete utskottets extractum protocolli af d:n 22 Junii⁵⁵⁴ om krigscommissariatet wid arméen.

⁵⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 33. Jfr prot. ovan 13 juni.

⁵⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 44.

⁵⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 45.

5 §. Biskopen h:r doctor Engeström anmälte, det consistorium academicum uti Lund, i anledning af medicinska facultetens därstädes ingifne berättelse, genom skrifvelse af d:n 21 Junii sidstl:ne⁵⁵⁵ anmodat h:r biskopen och de öfrige stiftets riksdagsfullmäktige att tillse, det medicorum wälfångna privilegier med mera, må blifwa orubbade, och de försök motade, som efter berättelse skola wid riksdagar wara giorde till att förbyta de ordinarie provincialmedicisyslorne till chirurgiska, och mera sådant, som ej annat kan än minska den upmuntran, som bör wara för bokwett och medicinska wettenskapens idkare.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus gaf tillkänna, att något dylikt ärende hade blifwit från allmänna beswärs-deputation remitterat till kammar-, oeconomie- och commercedeputations förordningsutskott, och anmodades ståndets ledamöter uti bemälte deputation, att därwid wara upmärksamma, såsom ock ståndet när sådane saker komma till plena, ej lærer underlåta, att dem behörigen granska.

6 §. Uplästes secreta deputations betänkande öfwer de beswär, som lieutenanten Friedric Otto Billberg hos riksens ständer anfördt öfwer præjudice.⁵⁵⁶

Ståndet biföll detta betänkande med den af ridderskapet och adelen giorda tillägging af lön.

7 §. Domproben herr doctor Filenius inlämnade ett memorial⁵⁵⁷ ifrån kyrkoherden uti Näsby församling, Lindkiöpings stift, magister Hans Hederström, hwaruti bemälte kyrkoherde omrörer dess knappa wilkor, som ock de försök han uti Östergjötland giordt till lefwande häckars anläggande i stället för döda giärdesgårdar.

Ståndet förklarade för denne kyrkoherde allt medlidande, och önskade äfwen, att dess flit uti naturkunngheten och oeconomien måtte på något sätt kunna belönas och han upmuntras att däruti fortfara. Men alldenstund detta ärende icke ännu genom urskillningen på lagligt sätt kommit till ständerne, så kunde ståndet sig därmed icke befatta. Dock som tillika berättades, att landshöfdingen i orten, uti dess riksdagsberättelse skall hafwa

⁵⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 1.

⁵⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 54.

⁵⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 3 (med bilagor).

omrört desse af kyrkoherden Hederström anställte rön och försök, så torde secreta handels- och manufacturdeputation därpå få anledning att sig däröfwer yttra, och anmodades h:r superintendenten doctor Lutkeman att i berörde deputation till ytterligare uplysning inlämna de af kyrkoherden Hederström nu till ståndet afgifne vittnesbörder.

7 §.⁵⁵⁸ Föredrogs justitiædeputations betänkande,⁵⁵⁹ angående ett af h:r grefwe Cronhielm i anledning af adeliga privilegiernes 7 § uti Istorps församling sökt jus patronatus, jemte ett från berörde deputation ankommit votum dissentiens.

Ståndet biföll deputations betänkande, men emedan votum dissentiens befants innehålla hwarjehanda besynnerliga utlåtelse, som torde förtjena någon närmare censur, så anmodades h:r kyrkoherden doctor Celsius, att ytterligare granska berörde votum och sitt utlåtande däröfwer till ståndet aflämna.

8 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollii angående tillökning uti lönen för generallieutenanten och landshöfdingen uti Christianstad län h:r baron von Barnekou, jemte h:r borgmästaren Carl Schulténs memorial,⁵⁶⁰ hwarutinnan hemställes, det må den af secreta utskottet tillstyrkta tillökning räknas från förledne riksdag.

Ståndet biföll den projecterade tillökningen, men hwad memorialet angår, så hwila det till dess ridderskapet och adelen sig däröfwer utlåtut.

9 §. H:r biskopen doctor Beronius erindrade, huru angelägit det wore, att den nya tillämnade scholæordningen blefwe närmare öfwersedd och stadfästad, hwarom ståndet en annan gång will ytterligare öfwerlägga.

10 §. Biskopen h:r doctor Lamberg anmälte, det han af andra syslor hindras att wara ledamot uti landt- och siömilitiæoeconomiedeputation, och utnämndes i dess ställe professoren h:r doctor Jacob Gadolin, som genom utdrag av protocollet skulle gifwas tillkänna.

⁵⁵⁸ Dubbelnumrering.

⁵⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 18.

⁵⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 377.

År 1761 den 3 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 30 Junii.

Justerades af protocollsutdraget angående kyrkoherdewalet uti Norrkiöping, men emedan h:r probsten Tiburtius, som begaf sig från votering uti saken med det wilkor att expedition skulle något jemkas, nu ej war närvarande, så uppskiöts detta uppå h:r doctor Gadolins begäran till en annan gång.

2 §. H:r probsten och kyrkoherden doctor Celsius begärte tillstånd att få inför ståndet tillkännagifwa och till dess öma förslag öfwerlämna ett ärende, som för detta fallit h:r doctorn bekymmersamt, men nu nyligare af gifwen anledning han kommit att påtänka. Det wore ett skadeligit inritande af den Zinzendo[r]ffiska läromethoden, hwaraf man wäl tillförene här i kongl. residencet haft obehageliga wedermälen, men börjar nu åter, äfwen genom en del presters owarsamma och twetydiga ordasätt, att sig vidare utbreda. Stadsens consistorium hade wäl, enligt dess embetes plikt, till förekommande af sådant brukat all möjlig och försiktig alfwarsamhet, men det will synas som hade sådant sielfswäld någon protection, hwartill ock det kommer, att denna läromethode faller så insinuant för menniskior, som annars äro kiötsligen sinnade, att anhängare icke fela. Emedlertid är det beklagansvärdt, att ett sådant stympat och twetydigt sätt att predika Jesu evangelium icke allenast skadar vår christeliga religion, utan fördärfwar sederna, samt upphäfwer laglydno, så att man både i borgeligit och andeligit afseende bör wara omtänkt på utvägar, huru sådant skadeligit swärmeri genom Guds nåd må afböijas, hwarwid h:r doctorn trodde att ståndet, efter dess wanliga nit för Guds ära och den samma gudaktighetens utöfning, torde finna för nödigt, att lägga alfwarsam hand.

Högwördigste herr archibiskopen tackade h:r doctor Celsius för den gifna anledning, att ståndet om desse angelägne saker få närmare sins emellan rådgöra. Och instämde samtelige ståndets ledamöter med herr archibiskopen uti angelägenheten därom, att kunna förekomma så wäl dessa nu anmärkte swärmerier af hwilka äfwen på andra ställen kunna finnas sporr, såsom ock hwarjehanda fritänkerier samt christendomens förfall i gemen, som Gud bättre! i vår tid beklageligen alt mer och mer börjar sig förete, hwaraf äfwen åtskillige exempel anfördes och nämdes äfwen en och annan författning, som i sådant afseende kunde synas nyttig. Men på

det ståndet härutinnan med ej mindre försiktighet än alfwarsamhet må gå till wäga, så att ändamålet, med Guds hielp och wälsignelse i det möjligaste må winnas, så anmodades h:r biskopen doctor Benzelstierna, kongl. öfwerhåfpredikanden h:r doctor Schröder, professorn h:r doctor Hydren, kyrkoherden h:r doctor Celsius och h:r domproben doctor Filenius att härom rådgiöra och upgifwa något lämpeligt förslag, som ståndet sedermera och efter ytterligare öfwerläggning will i werket ställa.

3 §. H:r probsten doctor Serenius inlämnade ett memorial som uplästes, innehållande kortt berättelse om tillståndet wid det här i Stockholm inrättade lazaretet, och hemställer h:r doctorn om icke det wore nödigt, att riksens ständer förordna några få deputerade öfwer detta christeliga werk, som noga giöra sig underrättade, huru både inkomsterne och hushållningen kunna förbättras.

Superintendenten h:r doctor Körning förklarade wara till önska, det siukhus kunde blifwa inrättade uti hwar och en rikets province, hälst inwånarne därigenom skulle förmås till något rundeligare sammanskott, i det ställe man nu måste förnimma mycken tröghet. Men som sådant torde åtminstone ännu ej så lätteligen låta sig giöra, och detta allmänna lazaretet därigenom ännu mera måste widkännas brist uti dess nödiga fond, så wore åtminstone nödigt, att allmogen blefwe närmare förwissad om hushållningens riktighet wid detta lazaretet, samt sådane författningar widtagne, hwarigenom de till rundeligare sammanskotter blifwa allt mer och mer upmuntrade, och i sådant afseende höllt h:r superintendenten den af h:r doctor Serenius föreslagne deputation wara nyttig.

Härutinnan instämde flere ståndets ledamöter, och efter ytterligare öfwerläggning resolverades, att ståndet häröfwer låter afgå ett extractum protocoll till de öfrige stånden.⁵⁶¹

4 §. Superintendenten h:r doctor Lagerlöf inlämnade ett bref om de försök, som hos riksens ständer giöras till ändring uti rikets medicinalwerk, eller uti samma ärenden som af h:r biskopen doctor Engeström blifwit andragit.

⁵⁶¹ Se bilaga 5.

5 §. Genom memorial som uplästes,⁵⁶² hemställer h:r generallieutenanten och commendeuren Ehrensverd, om icke riksens ständer, i anseende till anförda öma omständigheter, skulle behaga hugna majoren h:r grefwe Douglas med någon pension, som remitterades till secreta utskottet.

6 §. Uplästes secreta deputations betänkande öfwer registratorens Eric Arbins besvär, och biföll ståndet samma betänkande tillika med den tillägging, som uti voto dissentiente anföres.⁵⁶³

7 §. Föredrogs secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁵⁶⁴ om privilegium exclusivum på 6 år för Johan Wolrat Izots, att idka castorläderberedning.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte härwid, det han såsom ledamot uti manufacturcontoiret kände denna inrättning, såsom för riket gagnelig. Och som wid nya tillverkningar någon längre tid fordras, innan de kunna komma i full gång och kunna kasta något af sig som swarar emot inrättningens möda och kostnad, så hölt h:r doctorn före, att detta privilegium kunde lämnas Isoz på 10 år.

H:r superintendenten doctor Lutkeman förklarade, att detta war så mycket billigare, som Isoz icke begär något förskott af publique medel. Och bifölls deputations betänkande af ståndet, på det sätt, att Isoz undfår privilegium exclusivum på 10 år, till denna läderberedning.

8 §. Företogs å nyo h:r borgmästaren Schulténs memorial,⁵⁶⁵ angående tillökning uti lönen för landshöfdingen i Christianstad h:r baron Barnekov.

H.h:rar probstarne Ziebét och Bolmstedt tyckte wara billigt, att den projecterade tillökning, enligt Schulténs memorial, räknas ifrån förledne riksdag, hwaremot h:r biskopen doctor Engeström med flere, i anseende till närwarande behof uti staten, trodde wara nog, att tillökningen räknas från detta årets början, enligt hwad secreta utskottet projecterat.

⁵⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 86.

⁵⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 4.

⁵⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 3.

⁵⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 377.

Högwördigste h:r archibiskopen gjorde öfwer detta memorial proposition, och som därtill Ja och Nej swarades, så skreds till votering, hwilken så aflopp, att 16 röster woro för Ja, och 31 för Neij.

9 §. Uplästes secreta deputations betänkande öfwer h:r lagmannen Wilhelm Mauritz von Posts beswär.⁵⁶⁶

Härwid anmärktes, det lagmannen von Post genom accord torde hafwa gådt ifrån sin förra sysla, och upkom sålunda twifwelsmål, huruwida han borde hafwa tillstånd att åter träda till syslan, ehuru han icke erhållit förbättring på characteren, och uppskiöts detta ärende till en annan gång.

10 §. Föredrogs bewillningsdeputations betänkande,⁵⁶⁷ angående sättet till innewarande års bränwinsafgifts ärläggande; hwarwid tillika uplästes bondeståndets extractum protocoll af d:n 27 April om detta ärende.⁵⁶⁸

Ståndet tog de af bondeståndet anförde considerationer, uti öfwerwägande, och ehuruwäl det med någon sannolikhet torde kunna säijas, att en del landtbrukare icke ännu hunnit skaffa sig pannor, och sålunda synes wara owist, huruwida de i detta år tillwerkat brännewin, samt i följe däraf böra ärlägga någon afgift, hwilket fördenskull på undersökning skulle ankomma. Dock när på andra sidan eftersinnas, huru allmän bränwinstillverkningen warit, fast ej af alla med egna pannor, en sådan undersökning öfwer det som passerat äfwen blefwe swår att verkställa, hwartill ock det kan läggas, att bewillningen bör blifwa allmän, ehuru den samma i denna del blifwit bunden wid brenwinstillverkningen, och bondeståndet, när husbehofsbränningen af dem sielfwe aldräförst projecterades, samtyckte till afgift för denna tillverkning, hwilken afgift nu allenast för innewarande år kommer att erläggas, och skulle blifwa af föga betydelse, om en hwar skulle sig därifrån få undandraga, under det förebärande, att han icke tillwerkat bränwin. Altså biföll ståndet deputations betänkande.

⁵⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 15.

⁵⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 1.

⁵⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 32. Tryck i *BdP* 8, bil. 27.

År 1761 den 6 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 3 Julii.

2 §. Föredrogs secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁵⁶⁹ angående uphäfwande af Kongl. Maj:ts d:n 1 Martii 1748 gifne interimisförbud emot flere än då warande alunwerks anläggande i riket, och att generallieutenanten och commendeuren samt nu warande landtmarschalken h:r grefwe Axel Fersen må äga frihet att anlägga alunwerk i en dess i Östergötland tillhörige frälsseägendom.

H:r professorn och kyrkoherden doctor Celsius förmälte härwid, det denna h:r grefwe Fersens ansökning wäl kunde bewiljas, i anseende till de af deputation anförda omständigheter, hwarwid tillika bör tydeligen utsättas, att en sådan tillwerkning bör ske af egen nu warande frälsse- eller skatteskog, utan att andre skogar få tillgripas, eller kringliggande hemman under någon slags manufacturtittul dragas under bruket, hwarigenom med tiden kunde ske, att både kronohemmans åboer skulle kunna fördrifwas, såsom ock orten komma uti yttersta förlägenhet till wedbrand och andra nödwändigheter af skogen.

Men att förbudet i så måtto skulle uphäfwas, att en hwar wore tillåtit anlägga alunwerk, ansågo h:r doctorn högstbetänkeligit, så wida skogarne, som efter allmän klagan allaredan blifwit nog medtagne, skulle därigenom, till landets känbara skada, altför mycket medtagas, hälst alunbristen icke torde wara så stor, och om någorstädes finnes skog torde den samma med större rikets fördel till andre werk kunna emploieras.

H:r probsten magister Bolmstedt anförde, att ehuru det ej kan betagas frälssemannen att nyttja sin egen skog till egen fördel såsom honom behagar, så åligger det dock riksens ständer att tillse, det allmänna hushållningen ej blir lidande genom de anstalter som af enskilte personer widtagas, och blifwer sålunda nödigt att förebygga skogarnes utödande.

H:r kyrkoherden Hoffgardt anförde, det man härwid bör bruka all försiktighet, ty ehuruwäl det wid sådane werks bewiljande heter, att de anläggas på egen skog, hwartill då äfwen påstås wara tillgång, så händer dock, efter någon tid och sedan werket kommit i full gång, att äfwen andra skogar blifwa tillgripne, och utwägar gifwas, att draga under tillwerkningen

⁵⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 12. Även 27 juli.

alt hwad som kan åtkommas. Hwarpå wid andra redan inrättade alunwerk torde gifwas bewis, åtminstone spara frälssemännen så mycket de kunna sin egen skog och nyttja däremot kronans.

H:r biskopen doctor Halenius instämde uti det, att skogarne i riket böra noga wårdas samt att stundom händer, det tillwerkningsswaran icke är så mycket wärd som sielfwa skogen, hwilken därtill användes.

Härwid anmältes, att ifrån bemälte deputation ett annat betänkande inkommit, som tillstyrker utwidgande af håfjunkaren h:r baron von Essens uti Wästergötland anlagde alunwerk.

Detta betänkande uplästes, och förmälte h:r probsten doctor Serenius tillika med kyrkoherden h:r magister Wikman, att så wida här wore enahanda ansökning af bägge, så borde ock utslaget blifwa enahanda till undwikande af mannamon, och trodde h:r doctor Serenius att saken kunde bifallas när tydeligen säges, att bruksägarne icke få låf att lägga under sig flere hemman eller kiöpa kåhl af andre, utan endast nyttja egen skog.

H:r kyrkoherden doctor Celsius höllt före, att uti oeconomiska författningar och specielle tillåtelser som komma under namn af privilegier, går det icke gierna an att säija, det den ena har så stor rätt som den andra, ty omständigheterna kunna wara olika, och bör hwarje sak afdömas efter dess särskillta beskaffenhet.

H:r superintendenten doctor Lutkeman och kyrkoherden h:r magister Laihiander anförde, att uti det sammanträde, som är hållit öfwer desse ärender, hafwa deputationerne med mycken sorgfällighet eftersinnat tillståndet med skogarne i riket, samt ställt sina öfwerläggningar därhän, att skogarne för öfwerflödiga tillverkningar skulle förskonas. Men tillika fordrar hushållningen att där skogar finnas och till andre behof ej kunna emploijeras, så må de på sätt nyttjas, som det beqwämligast och med rikets fördel sig giöra låter. Och hwad aluntillverkningen angår, så hafwa deputationerne trodt sig så mycket mer böra den tillstyrka, som därpå förspörjes brist, och ifrån utrikes orter i synnerhet Ryssland, nu på en gång så mycket blifwit requirerat, som annars, enligt upgifne förteckningar, wid de förra bruken på 3 à 4 år kunnat tillwerkas.

Ägarne till de nu omrörde alunwerk hafwa tillräckelig skog, ja, kunna någon tid drifwas af blotta windfällena, som annars ligga och ruttna bortt, icke heller är det på dessa ställen tillfälle att anlägga jernbruk eller andra werk, hwarigenom den öfwerflödiga skogen kunde giöras nyttig. Dock på

det den nödiga hushållningen med skogarne må tillika i akt tagas, så hafwa deputationerne, som af betänkandet ses, noga utsett, hwad tillsyn härwid af wederbörande embetsmän skall brukas, så wäl angående skogen, som tillverkningens quantum, samt att förbudet allenast till nästa riksdag skall uphöra, på det ständerne måge förordna, hwad efter då warande omständigheter kan pröfwas nödigt.

Efter ytterligare öfwerläggning biföll ståndet deputations betänkande för landtmarschalken h:r grefwe Fersen, på det sätt, att till denna tillverkning endast användes frälseskog, att omkringliggande krono och skattehemman ej få dragas under bruket, samt att alla de som wilja anlägga alunwerk böra hos riksens ständer därom sig anmäla.

Då nu håfjunckaren von Essens ansökning togs under öfwerwägande, förmälte h:r probsten magister Forssenius, det den af deputationerne tagne grund af egne frälseskogars tillräckelighet torde wara mindre pålitelig. Man kunde af acterne blifwa underrättad, att då baron von Essen wid 1747 års riksdag, om man rätt minnes, fick privilegium på sitt alunwerck, så hade då allredan ortens riksdagsmän, i anseende till skogarne, därwid wäckt betydande twifwelsmål, hwilka af erfarenheten sedermera blifwit bestyrkte, i det de föreskrefne wilkor icke blifwit i akt tagne, hwarigenom det händt, att i det ställer man förut ifrån slättlandet hade 2 à 3 mil till skogsbygge, så måste man nu, sedan skogen efterhand blifwit medtagen, fara 5 à 6 mil. Och om tillverkningen nu ökas till större quantum, så måste dessa swårigheter i proportion tilltaga, och landet sluteligen ruineras, hwilket wore af långt större betydelighet, än tillägga en privat person den förmån som han begärrar.

H:r biskopen doctor Halenius instämde härmed, och tillade, att ehuru den thesis är grundad, det samma werk kunna med allmän fördel anläggas, där skogen är tillräckelig och ej kan till andra behof nyttias, så är dock uti hypothesi eller application nödigt att se efter, om det sig så werkeligen förhåller. Mannamon borde man ingalunda wisa, men dock hafwa nödigt afseende på landets beskaffenhet, och giöra sig underrättad med hwad wilkor bruksägare fådt privilegium och huru samma wilkor sedermera blifwit upfylde, i hwilket afseende h:r biskopen begärte att denna sak måtte hwila.

H:r superintendenten doctor Körning instämde äfwen uti det, som af h:r probsten Forssenius war anfördt, samt förklarade tillika, att den af h:r doctor Celsius giorda anmärkning wid oeconomiska författningars särskilta

beskaffenhet, har sin goda grund. Det wore bekant, att wid sidsta riksdag giordes ansökning att få flytta Galtströms⁵⁷⁰ bruk på ett annat ställe där tillgång war på skog, sedan icke allenast den skogen på hwilken bruket i början war anlagt, utan ock andre skogar woro utödde. Det wore bekant, huruledes åtskillige bruk i Upland, som säijas wara anlagde på egna skogar, hade så medtagit hela ägendomen, att inwånarne måste fara många milen att skaffa sig wedbrand. Och i synnerhet bör anmärkas, att ehuru twänne begiära ett och samma, och för egen del kunna förete lika skiäl, så kan dock den allmänna hushållningen werka så stor skillnad emellan dem bäge, som det är olika att anlägga ett skogstärande werk wid Sundsvalls stad, där någon enskild kan hafwa skog, men i allmänhet är brist, och uppå fiellarne, där skog är till myckenhet.

H:r superintendenten doctor Lutkeman anförde, att den grund deputationerne byggt deras tillstyrkande uppå, är aldeles öfwerensstämmande med de acter och berättelser, som till deputation från wederbörande embetsmän inkommit, och om samma grund är mindre pålitelig, som dock ej så wist torde kunna säijas, så hafwa deputationerne däruti ingen skuld.

Ståndet uppskiöt detta ärende till en annan gång.

3 §. Deputation ankom från riddarehuset med berättelse, att ridderskapet och adelen öfwer borgareståndets extractum protocollis af d:n 25 Maji angående h:r commercerådet Nordencrantz's bok⁵⁷¹ sig utlätit, att boken remitteras till öfwerseende af stora särskilta deputation, dock utan ansvar för auctor och censor.

4 §. Äfwen berättade, efter erhållit företräde 2:ne deputerade från borgareståndet, att uti saken angående husarecorpsen hade 2:ne stånd stadnat emot 2:ne, så att expedition nu icke kan skie och hemställte fördenskull deputerade, om icke ståndet skulle behaga närmare foga sig till borgare- och bondeståndets tankar.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen hemställte, ehuru ståndet resolverat, det Nordencrantzke saken ej skulle företagas förrän samtelige ståndets

⁵⁷⁰ Gallströms i prot.

⁵⁷¹ A. Nordencrantz: *En wördsam föreställning ...* (Stockholm 1759).

ledamöter efter midsommarshelgedagarne komma tillsammans, och en del ej ännu äro återkomne, om icke ståndet till afgörande wille sig företaga denna sak, emedan de andre trenne stånden den samma nu afgjordt, och det torde wara owist, huru snart de frånwarande ledamöter kunna komma tillstädes.

Detta bifölls och uplästes sålunda alla till denna sak hörande acter, som ej förut woro i ståndet upläste, nämligen åtskillige memorialer ingifne af h:r borgmästaren Schau,⁵⁷² h:r probsten Hiortsberg, h:r ryttmästaren Jennings,⁵⁷³ h:r commercerådet Nordencrantz,⁵⁷⁴ h:r öfwerste Rudbeck,⁵⁷⁵ h:r cancellierådet och censor librorum von Oelreich,⁵⁷⁶ h:r håfjunckaren Estenberg⁵⁷⁷ och h:r borgmästaren Renhorn.⁵⁷⁸

Då nu denna sak togs uti öfwerwägande, förmälte först h:r biskopen doctor Benzelstierna, att då han efter bästa öfwerlygelse, och uti ingen annan afsigt, än hwad rikets rätt och den därunder förknippade riksdagsmannaskyldigheten fordrar, sig skall yttra öfwer denna sak, som giordt så mycken upmärksamhet, så wäl eljest i publiquen, som ibland riksens höglofl. ständer, så förefalla i synnerhet fyra omständigheter, hwarom h:r biskopen will sig i ordning utlåta, nämligen:

1:o. Redogiörelse för boken. 2:o. Bokens innehåll. 3:o. Stället, hwarest den nu må granskas. 4:o. Huru bokens auctor må anses. Hwad det första eller redogörelsen angår, så trodde h:r biskopen för sin del, att auctor till en sådan redogiörelse är skyldig, som han icke allenast uti sitt första memorial, som till ständerne ingafs då boken præsenterades, försäkrade, att uti boken ej finnes något, som ju icke inför Gud i himmelen, riksens höglofl. ständer och hela den ärbara werlden kunde förswaras, hwilken försäkran torde jemte annat gifwit anledning till det, att boken blef emottagen, utan ock i sielfwa boken pag. 416 och 544 förklarar sig icke skola misstycka att dess wilfarelser warda honom under ögonen ställte inför riksens ständers och det allmännas domstol, m. m. Den tillåtelse som ständerne gifwit att få

⁵⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 371.

⁵⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 213.

⁵⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 286.

⁵⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 354.

⁵⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 298.

⁵⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 106.

⁵⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 334.

aflämna boken, synes icke heller verka frikallelse för redogörande, emedan auctor förbehållit sig, att den ej förut skulle granskas, samt aflämnade så tydlig försäkran om innehållets riktighet. Icke heller kan den af secreta utskottet gifna och af auctor åberopade auctorization verka en sådan frikallelse, emedan de ämnen som secreta utskottet hade afseende på, angingo hushållningen och financeverket i riket men ingalunda politiska och aldraminst sådana, som syftade på ändring uti regementsconstitution, och utom dess är denna bok, eller som den kallas memorial, icke ställd till secreta utskottet, utan till samtliga riksens ständer. Hwad riksdagsmannarätten angår, som äfwen till auctors försvar will åberopas, så utstaka regeringslagarne tydeligen, huru långt den sig sträcker, och hwad som är en riksdagsman förbudit att widröra.

Hwad vidare angår bokens innehåll, så bekände h:r biskopen sig hafwa läst den dels med någon fågnad, dels ock med mycket missnöje och aldenstund anmärkningar äro giorda, så wäl uti åtskilliga till ständerne ingifne memorialer, som tryckta påminnelser, så wille h:r biskopen allenast kortteligen något anföra.

H:r biskopen förklarade äfwen, det han icke nu egentligen will tala om de theologiska ämnen hwilka en annan gång enligt ståndets beslut, af ståndets deputerade lära blifwa anmärkte, såsom till exempel: att auctor i början af dess bok nekar de medfödda ideer, ej på samma sätt som Lock, utan på ett gröfre och sielfwa Hobbess mera liknande sätt, att auctor pag. 10 nog starkt pelagianizerar, då han talar om människans medskapade förmögenheters bruk till förnuftets upodling wid befordran af andelig och timmelig wälfärd, såsom ock, att auctor pag. 36 nog oredigt talar om anledningen till återlösningsverket, när han säger, att Gud måste för framhårdande synder tänka däruppå, efter hwarken lag eller straff emot synden hielpa wille, m. m.

H:r biskopen wille dock icke här af argumentera något till auctors förbättrande, emedan troligit är, det auctors mening härwid torde wara bättre, än han sig kunnat besinna, hälst ock desse stycken synas mindre höra till auctors ämne. Men h:r biskopen wille dock anföra detta till bewis, att boken äfwen i den delen behöfwer granskning. Men uti andra saker, i synnerhet civile och politiska, de där ock synas egentligen hafwa warit auctors ämne och han bordt hafwa kundskap uti, så förekommer ganska mycket, som efter h:r biskopens tanka, icke allenast är anstöteligt, utan

ock nog förgripeligit, hwaraf till exempel anfördes, att pag. 40 Sweriges lagar sägas wara ej allenast stridande emot den sunda förnuftslagen, utan ock diametraliter opponerade emot hwarandra i deras verkningar på hela regementskroppen; pag. 44 att de mästa menniskiolagar äro mer mörkers, vålds och egennyttas afföda, än några dictamina sanæ rationis; pag. 48 foster af de äldsta tiders dels nöd, dels mörker, dels våld, samt stridande emot hela rikets allmänna interesse; pag. 75 att warsamhet wid regerings-sättens och lagars förbättring eller ändring hänledes ifrån fanaticism eller entusiasm, samt att det är förundransvärdt, det hela folckslag låtit genom ed förbinda sig, att aldrig föreställa, mindre på något sätt åstadkomma ändring uti lagar, ehuru orimeliga och fördärfweliga de wid skierskådande måga befinnas, och efter auctors föregifwande warit härkomna ifrån mörker, okunnighet, egennytta, våld och list; pag. 72 att olika stånd af olika rättigheter hysa uti sig både samhällens allmänna och hwar enskilts fördärf; pag. 89 att i lika mon som likheten emellan folcket i en fri regering förstöres, och olikhet i stånd af olika rättigheter införes, i lika mon förstöres grunderne till fria regeringar, samt fri- och säkerhet; pag. 160 att Sweriges rikes menige allmoges fördelning i fyra uti lagstiftande magten, har sitt ursprung från catholska clericiet, samt fördt med sig för landet besynnerliga fölgher samt sådan ställning i alla lagar, som gör all god hushållning lika så omöijelig, som oföränderlig; pag. 76 att swårt och äfwen omöijeligit blifwer att utröna, hwilketdera af de tre bekanta regeringssätt är det bästa; pag. 90 att distinctioner uti tittlar, utwärtens teckn och privilegier hafwa utträttat mera ondt än godt, af hwilket förra ett ohyggeligit register upräknas.

H:r biskopen förmälte sig ej wilja så mycket omröra lifstidsembeten, som af auctor på oräkneliga ställen klandras, och anføres såsom en orsak till mycket ondt. Den bekanta principalatsquæstion blir af auctor på flera ställen, såsom p. 340, 576 och 622, på ett ganska betänkeligit sätt widörd. Pag. 628 sättes den styrande magten öfwer sielfwa ständerne. Pag. 170, 171 säges att tyska nation kom till sin frihet genom revolte. P. 592, 593 nämnes 1719 och 1738 såsom besynnerliga epoquer, hwarifrån hwarjehanda oredor tagit sin början. Extra domstolar, som annars hafwa sin grund uti riksdagsordningens 13 § misshaga auctor ganska mycket. Hwad en tysk auctor wid namn Justi har skrifwit om Sverige och är högstweder-

styggeligit, är af auctor widlöftigt anfördt, man wet icke i hwad afsigt, ehuru auctor tillika däröfwer förklarar sitt missnöije.

Jeremiæ 38 cap. v. ⁵⁷⁹ synes på intet sätt kunna appliceras på Sverige. Detta och långt mera dylikt hwarmed denna bok är upfylld, och hwarigenom, efter h:r biskopens tanka, de enfaldigare kunna förledas till hat mot embetsmän, owilja mot ständer, misshag för regeringssättet och flera skadeliga påföljder, trodde h:r biskopen wara af yttersta wigt, och önskade, att denna bok aldrig hade kommit uti dagsliuset, men sedan nu därmed så långt är avancerat, så fordras nödwändigt att däröfwer anställes en noga granskning, samt publique förläggning af sådane lärosatser.

Widkommande fördenskull, 3:o, stället, hwarest denna granskning skulle företagas, så förklarade h:r biskopen sig hafwa all respect för den stora särskilta deputation, som af ridderskapet och adelen härtill är projecterad, men som det wore bekant att sakerne därstädes ibland en så talrik myckenhet ledamöter långsamt handteras. Denna bok är ganska widlöftig och det är angelägit att ständernes utlåtande öfwer den samma aflämnas, innan ständerne skiljas åt, och man nu börjar på att tala om riksdagens slut, så trodde h:r biskopen bäst wara, att den enligit borgareståndets förslag remitteras till wissa deputerade, som den samma genomgingo och med sitt yttrande till riksens ständer inkommo, på det publiquen som härigenom blifwit nog uprörd, så snart som möjligit är må blifwa uplyst och stillad.

Hwad för det fierde angår auctor h:r commercerådet Nordencrantz, så ehuruwäl, i följe af hwad anfördt är, capita accusationis icke fela, och han äfwen wore skyldig till redogiörelse, så wore dock h:r biskopen, i anseende till auctors ålder, riket giorda tjenster och flere för honom talande omständigheter, för sin del bewågen, att gå en lindrigare wäg och instämma med ridderskapet och adelen som frikallat auctor från ansvar. Warandes efter h:r biskopens tanka nog, att boken öfwerses, och därmed så förfares, som med sanning och rättwisa är öfwerensstämmande, och riksens ständers ömhet för rikets säkerhet fordrar.

Professorn och kyrkoherden h:r doctor Celsius förklarade, det han med mycken upmärksamhet läst och afhördt, så wäl de uti denna sak inkomna handlingar, såsom ock den solida deduction, som h:r biskopen doctor Benzeltiernu nu afgifwit. H:r doctorn hade wäl ej funnit samma styrka uti de

⁵⁷⁹ Tomrum lämnat i prot.

af h:r probsten Hiortsberg giorda anmärkningar, så wida en del wore af auctor sagt uti generelle termer, hwilket sedermera utom hans tanka och wilja blifwit mera specielt applicerat. Dock har ett och annat ställe kunnat wara anmärkningswärdt, hwilket herr doctorn ej will försvara, utan hade det warit wäl, om auctor därwid något mera styrt sin penna.

Emedlertid trodde h:r doctorn för sin del wara afgjordt, att h:r commerçerådet wid allt detta icke annat haft än ett godt upsåt, ehuru han tillika warit owarsam, och någon så kallad radottering understundom welat sig insmyga. Skiäl och anledning till en sådan tanka, förmälte h:r doctorn sig hafwa haft däraf, att auctor skrifwit i den dessein att gifwa uplysning till befastande af regeringssättet och nations frihet. Auctor har upgifwit de medel och utvägar, som han uti sitt sinne trodt kunna därtill bidraga. Det kan wäl hända, att han därutinnan icke warit nog lycklig, samt att han då han blifwit warse något, som han tyckte icke aldeles wara i sin rätta ordning, brukat några starka expressioner, som wäl kunna wara tilläteliga på sina behöriga ställen, eller när de under öfwerläggning hos ständerne inom lyckta dörrar med beskedelighet framföras, ehuru de mindre kunna passa sig uti en af trycket utgifwen bok.

H:r doctorn förklarade, att detta icke war rätt, samt att bättre hade warit, om detta arbete blifwit behörigen öfwersedt innan det till tycket beforderades. Hwarföre ock, efter h:r doctorns tanka, denne avanture må giöra det gagn, att ständerne få däraf anledning, att giöra sådan författning, det ej något, såsom nu skedt må tryckas, innan det behörigen blifwer öfwersedt. Att auctor ej haft någon sådan afsigt, som honom will påbörjas, till regeringssättets förfång, synes widare af de hufwudprinciper, som uti detta arbete egenteligen yrkas och nog ofta repeteras. En af dessa principer är tryckfriheten, hwilken så mycket mindre kan säijas leda till enwälde eller regeringssättets undergräfwande, som därigenom gifwes en sådan uplysning, hwarigenom nation alt mer och mer lærer känna frihetens förmåner, samt blir upmuntrad till att så wäl å ena sidan befästa sin frihet, som å andra sidan wagta sig för det som i någor måtto kan leda till dess förlorende.

Embetens ombyte efter wissa år, som af auctor projecteras, är ock stridande emot enwäldet, som af Englands exempel kan bewisas och ytterligare bestyrkas däraf, att efter den principen ej gifwas perpetuelle clienter och favoriter, ehuru detta project, i anseende till andra omständigheter, till

vår riksconstitution icke är lämpeligit, och därför icke antageligit. Anser man domares wäljande af folcket, som auctor för sin del håller vara nyttigt, så är tydeligit, att sådant minskar konungens rätt wid tjensters besättjande, och att denna methode så mycket mindre leder till enwäldes införande, som just därigenom friheten besynnerliga förswaras. Samma omdöme kan äfwen i denna relation fällas om de öfriga principer som auctor på sitt sätt detaljerar.

Utom det att auctors intention varit icke allenast oskyldig, utan ock god, så har han ock haft sådane anledningar, som kunnat gifwa dess penna någon mera frihet, och han trodt sig blifwa wid samma frihet bibehållen. Den första anledningen war den, att näst för sidstledne riksdag utkom en periodisk skrift kallad Ärlig Swensk. Dess auctor raisonerade hwarjehanda öfwer sielfwa grundlagarne. Skriften befants innehålla åtskilligt, hwarwid anmärkning kunde giöras, ja sielfwa principalatsquæstion, som är och bör wara en öm artikel för riksens ständer, blef, kan ske nog oredigare utförd, än nu skedt af Nordencrantz. Men detta allt oaktat så passerade boken fritt och ständerne sågo mer på det goda ändamålet, att uplysa nation och upmuntra den samma att waka för sin frihet. Werkan war ock den, att ständerne med högsta vigeur ressesterade hwad som befants wara handlat emot rikets frihet. Auctor blef icke allenast otilltalt för sina både theologiska och politiska demarcher, utan ock med någon belöning ihogkommen. Nu warande auctor som tyckte sig wid denna riksdagens början se någon annan constellation, som äfwen war farlig för regeringssättet, och därjemte har ett på sitt sätt nitiskt temperament, låfwade sig af detta exempel någon dristighet, och det så mycket mer, som han både war riksdagsman och trodde sig skrifwa till frihetens förswar och regeringssättets befastande, hwilka artiklar han wiste wara och böra wara nationens ögnasten.

Anledningen till detta arbete har h:r commercerådet Nordencrantz wida haft af secrete utskottets auctourisation. Det torde förefalla besynnerligit och med skiäl kunna frågas huru secrete utskottet, ständerne oåtsport, kunnat gifwa en sådan auctourisation. Därmed må dock wara huru det will, och hörer icke egenteligen till detta ämne, men så wida Nordencrants i stöd af denna auctourisation fördt pennan, och den samma nu reclamerat, så är det ock billigt, att han därunder protegeras. Ytterligare är ock det till wärkandes, att commercerådet Nordencrantz wäl sielf skrifwit detta arbete,

men communicerat det samma med andra, som äro ibland oss kände att wara nitiska frihetens förswarare. H:r borgmästaren Renhorn tillstod uti dess memorial, att han haft nöije af Nordencrantzs skrifter, och att det warit för honom anledning att begära secrete utskottets auctorisation. Och ehuruwäl han för aftryckningen icke läst altsammans in extenso, så har dock den tryckta boken med honom blifwit communicerad, innan den till ständerne præsentades. Warandes det för auctor tillräckelig anledning till bokens præsentande, att inga warningar blifwit honom gifna af en man, som war inbegrepen i oftanämde auctorisation, och därjemte en betydande ledamot ibland riksens ständer. Men utöfwer allt detta, så har ändock h:r commercerådet Nordencrants brukat en utmärkt warsamhet wid bokens ingifwande. Han tager med boktryckaren alla möjijeliga præcautioner angående bokens bibehållande för riksens ständer allena. När boken uppå Kongl. Maj:ts nådige befallning blir innehållen går han till ständerne, och erbiuder sig att antingen få den samma aflefwerera eller ock straxt förstöra. Ständerne resolvera till bokens emottagande. Och som det will förliudas med någon slags applause, hwad är fördenskull för ständer wärdigare, och, när alla desse omständigheter betraktas, billigare, än att auctor, som härmed haft en god afsigt, warit af secrete utskottet auctORIZERAD, och så till sägandes warit i compagnie med flere, må härwid ställas utan ansvar.

Hwad sielfwa boken angår, fortfor h:r doctorn vidare, må den behörigen granskas, hwad godt är behållas, och det odugeliga förkastas, allenast personerne, som därmed haft att sysla, ej blifwa lidande. Och hwad angår stället därest en sådan granskning skall företagas, så trodde h:r doctorn för sin del bäst wara, att boken remitteras till stora särskilta deputation, emedan det är onödigt att sätta någon annan deputation. Och om det skulle falla obeqwämligit, att handtera saken uti deputations plena, det h:r doctorn äfwen will medgifwa, så kan ett utskott af denna deputation förordnas, på sätt som angående tryckfriheten redan är skedt, hwilket utskott med samma skyndesamhet och noгенhet kan handtera saken och deputation sedermera till ständernes plena dessa yttrande afgifwa.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunnerus förklarade kortteligen att boken må granskas och det uti den stora särskilta deputation, emedan här förekomma åtskillige quæstiones legis, som till följe af instruction höra till

berörde deputations skiärskådande, men att auctor och censor för ansvar må undantagas.

H:r probsten Hiortsberg sade sig nu icke wilja efterfråga huru boken quæstionis kommit till ständerne, ty sättet till bokens framgifwande qualificerar icke dess innehåld. H:r probsten hade giordt anmärkningar, utan afseende på personers hårdare medfart, men på ett sätt, som anstår en riksdagsman. H:r probsten wille så mycket mindre kännas wid de hårdare tillmälen af blodtörstiga och mordiska tankar, hwarmed försmädare wilja sätta en obchagelig färg på saken, som nu kunde wisas om nu wore rätta tiden och stället, det anmärkningarne äro mera grundade, än det af sielfwa boken kan bewisas, att auctor haft ett godt upsåt. Och wore h:r probsten äfwen för sin del benägen att samtycka, det h:r commercerådet Nordencrants blir utan ansvar. Att boken bör granskas synes vara nödigt, och blir då frågan, hwarest publicquen skal få reparation för det förwillande, som genom denna bok är åstadkommit. För öfrigit trodde h:r probsten vara bäst, att wissa deputerade till dess öfwerseende förordnas.

Domprobsten h:r doctor Filenius förklarade sig hafwa för h:r commercerådet Nordencrants all wänskap i anseende till den långa bekantskap de med hwarannan haft, men att sanningen wore h:r doctorn dock kiärare. Om h:r commercerådets upsåt trodde h:r doctorn sig ej kunna döma, ty det kännas af Gud allena. Giärningarne äro de, som komma under bepröfwande. Tydeligit synes det vara, att auctor både framgifwit sådane principer, som äro skadelige, samt brukat expressioner, som äro förgripeliga, han må hafwa haft hwad anledning han hälst will. Sådant borde beifras. Emot auctor må ock ständerne wisa ädelmod, men skriften granskas och det af några få därtill deputerade personer.

H:r biskopen doctor Beronius förklarade sig instämma uti h:r biskop Benzelstiernas yttrande, att han läst boken både med fägnad och missnöje. Här wore åtskilligt godt, såsom till exempel p. 481 anföres ett bref till konung Carl den XI:te från ständerne, som är ganska märkwärdigt, och mycket annat, som tjenar till frihetens förswar. Här talas om corruptioner, certamina partium, media illegitima, och sådane missbruk, som uti fria regeringar kunna sig understundom inrita, och vara sanning i sig sielft, ehuru det icke till vår närwarande tid kan vara applicabelt, men så skadar det dock icke om man om dessa missbruk får uplysning, på det man för dem må sig kunna till wara taga. Här kan likaledes wara felat ehuru felen

torde blifwa mindre, när det ena stället med det andra jämföres, och auctors rätta mening följes. Men andra kunna ock fela, ja äfwen wi prester. Ärlig Svensk hade ock sina fel, äfwen i theologicis, hwarom sal. herr archibiskopen gjorde påminnelse. Men sådant oakadt blef dock boken ratificerad och torde proposition blifwit giord, att den wid academiene skulle publice läsas för ungdomen. Auctor må sålunda ej bindas till någon redigiörelse, men boken till stora deputation remitteras.

H:r biskopen doctor Engström förmälte sig icke finna något i denna boken, som kan kallas godt eller nyttigt.

H:r superintendenten doctor Körning anförde kortteligen, det han wid riksdagens början yttrade sin tanka om sättet, huru denna bok kom till ständerne; att h:r superintendenten sedermera läst igenom boken och funnit den i ganska många delar icke allenast felaktig, utan ock förgripelig; att efter intention får ingen dömas utan efter dess ord och gierningar; att skriften bör granskas och sådant kan beqwämligast skie af få personer, som därtill deputeras; att auctor, såsom den där blifwit flaterad af sina imaginationer, må wara utan vidare answar, men får föreställning, det han ej skrifwit till ständernes nöije.

H:r kyrkoherden magister Wigelius höllt före, att boken quæstionis bör granskas, samt antingen gillas eller ogillas. Ty det säges först att auctor blifwit auctoriserad att skrifwa, och om så är, sker honom nöije att dess skrift rafineras. För det andra har boken blifwit af regeringen inhiherad och Nordencrants däröfwer gådt till ständerne, hwilka emottagit boken. Altså bör det af ständerne säijas, antingen regeringen giordt wäl eller illa. För det tredje hafwa åtskillige ledamöter af ständerne giordt wid boken anmärkingar och welat påstå det farliga saker därutinnan innehålles. Posito att så är, posito tillika, att boken icke widrördes, men blefwe efter hand utspridd, och ledde till farliga meningar, som omsider uti obehageliga påfölgder utbruste, om då en sådan ställes till answar och reclamerade denna bok samt ständernes stillatigande därwid, så blefwe frågan, huru ständerne kunna säijas hafwa wakat för rikets säkerhet, eller om de warit nog försigtige?

Widare höllt h:r kyrkoherden före, att granskningen bör skie på det af borgareståndet föreslagne sätt. Boken är widlöftig, det fordrar mycken tid till dess genomläsande, tid till nödiga discourser, samt tid till utslagets utformande, som bör blifwa så wäl grundeligit, som omständeligit. Sådant

låter sig uti stora deputation med mera swårighet verkställa. Utom dess will det förliudas, att 2:ne stånd redan samtyckt till särskilt deputation, och om nu preteståndet går in med ridderskapet och adelen, så stadna 2:ne stånd emot 2:ne, hwarigenom saken kan afstadna, och den så nödwändiga granskningen aldeles uteblifwa. För öfrigit förklarade h:r kyrkoherden, det auctor och censor från ansvar må frikallas.

H:r biskopen doctor Halenius förklarade, att boken wisseligen bör öfwersees och det af förfarne och stadige män, som af några få deputerade beqwämligast låter sig giöras.

H:r probsten magister Bolmstedt medgaf att uti boken kunde finnas sådane förslager, som hos oss icke beqwämligen kunna verkställas, med mera, som kan anmärkas, men trodde tillika wara för ståndet wärdigast att taga en medelwäg och instämma med ridderskapet och adelens utlåtande, hälst tiden ej mera medtages i stora deputation än annorstädes när ett utskott för detta ärende förordnas, som kan eftermiddagarne träda tillsammans, och när saken sedan kommer utarbetad till deputation, så torde discourserne blifwa nog kortta. Ståndet torde i synnerhet approbera denna utwäg, hälst ståndet består af så få ledamöter, och det är bekant, att alla andra deputationer hindras, när stora deputation är tillsammans, så wida samtelige ståndets ledamöter därstädes wore närwarande.

Härmed instämde h:r probsten magister Matthesius.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde, att om frågan impliciter wore, huruwida h:r commercerådet Nordencrants felat eller icke, så kunde sådant utredas af hwad deputation det hälst wore. Men som här förekomma åtskilliga quæstiones legis, så hörer sådant, enligt ständers beslut och den gifna instruction till den stora särskilta deputation. Hwad det angår, att 2:ne stånd skulle stadna emot 2:ne, så lærer bondeståndet ännu icke med wisshet sig utlåtut, och torde bemälte stånd äfwen ingå uti preteståndets tanka.

H:r probsten doctor Serenius anmärkte, det icke wara rätta sättet att cassera en auctor då en strophe eller mening uttages, utan att se på auctors rätta mening i fullt sammanhang, ty på sådant sätt skulle Grotius, Puffendorff med flere publicister kunna förkättras. Icke heller är det wärdigt för ständer, att först taga emot boken och sedan antasta auctor. Som stora deputation har att giöra med tryckfriheten och denna bok föreställer samma ämne, så må den till bemälte deputation remitteras.

H:r professorn doctor Gadolin förklarade wara billigt och rättmätigt, det auctor från ansvar frikallas. Biföll äfwen h:r probsten Bolmstedts förslag, att ståndet tager en medelwäg, men att denna medelwäg efter h:r biskop Benzelstiernas förslag bäst träffas om ståndet instämmer med ridderskapet och adelen angående auctors frikallelse för ansvar, men med borgareståndet uti bokens remitterande till särskilt förordnade deputerade. Och som discourserne nu nog länge warat, begärte h:r doctorn proposition, i hwilket sidsta flere ståndets ledamöter instämde.

H:r probsten Bolmstedt förklarade sig hafwa kallat det medelwäg, att ingå med ridderskapet och adelen aldenstund därwid projecteras att boken quæstionis skall remitteras, till en redan satt deputation, så att det ej behöfwes förordna någon ny.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte sig wilja af discourserne sluta, det samtelige ståndets ledamöter äro ense uti det, att h:r commerce-rådet Nordencrantz må wara fri för alt ansvar och torde sålunda aldräförst proposition däröfwer kunna göras.

H:r kyrkoherden doctor Celsius med flere anförde härwid, det censor äfwen må niuta samma godhet af ståndet och från ansvar undantagas, i anseende till det, att han synes hafwa warit uti samma predicament som Nordencrantz, medelst auctorisation och andra uti dess memorial anförda omständigheter.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade åter det ståndet torde finna för godt att frikalla auctor för ansvar, som äfwen bifölls, och giordes där-efter af herr archibiskopen proposition, om äfwen censor librorum ifrån ansvar undantages, hwartill Ja och Neij swarades. Uppå begäran anställes votering, hwarwid 28 röster woro för Ja och 20 för Neij.

Ytterligare föreställte högwördigste herr archibiskopen, att sedan ståndet enhälligt synes bifalla, det denne af commercerådet skrefne och till ständerne upgifne bok skall behörigen öfwerses, så återstår till afgjörande, hwart samma bok skall remitteras; proponerade fördenskull, om ståndet i den delen bifaller borgareståndets extractum protocoll.⁵⁸⁰

Innan denna proposition blef beswarad, anmärkte h:r doctor Celsius, att sedan auctor och censor från ansvar nu blifwit undantagne, så är ej någon sådan deputation med domrättighet nödig som borgareståndet föreslår, och

⁵⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 43.

anhöllt h:r doctorn det proposition må formeras utan att borgareståndets förslag omnämnas.

Proposition giordes fördenskull å nyo, om ståndet bifaller det boken quæstionis till ny särskilt deputation må remitteras, hwaruppå Ja och Nej swarades samt begärtes votering.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hemställte om icke ståndet äfwen uti denna delen behagade bifalla ridderskapets och adelens yttrande, emedan så många särskilta och owanliga deputationer werka få mycket upseende uti publiquen, och hända kunde att andra saker dragas till samma deputation, förutan flere considerationer.

Hwaremot erindrades, att h:r commercerådet Nordencrants bok äfwen giordt mycket upseende uti publiquen, och lærer deputation ej wåga att företaga sig andra mål, än ständerne den anbefalla.

Uppå ytterligare begäran anställes votering, sedan högwördigste herr archibiskopen med ståndets bifall förklarar, att om Ja winner, så remitteras boken till en ny särskilt deputation, och om Nej winner, så sker remissen till stora särskilta deputation.

Wid sedlarnes öppnande och sammanräkning befunnos 25 röster för Ja och lika många för Nej.

Huru ståndets utslag blir wid en så beskaffad omständighet, uppskiöts till afgjörande nästa gång, emedan tiden nu war liden öfwer kläckan 3 eftermiddagen.

6 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius påminte ännu ytterligare, att allmänna sammankomsten wid presteståndets enke- och pupillcassa kommer att hållas nästkommande onsdag kläckan 3 eftermiddagen, och anhöllt å directions wägnar, det samtelige ståndets ledamöter som äro wid cassan deltagare, behagade wid denna sammankomst sig inställa.

År 1761 den 9 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 6 sidstledne.

2 §. H:r kyrkoherden magister Wikman erhindrade, om icke nödigt wore, att något närmare taga uti öfwerwägande, hwad som uti riksdagstidningen finnes anfördt om tillstånd för bergslagen, att till utrikes orter utföra koppar, emedan grufwearbetet, efter den bedröfweliga eldsolyckan, som nu andra gången öfwergådt Fahlus stad, torde under någon tid åtminstone, med mindre drift kunna fortsättas, och de inrikes behofwen, i synnerhet till nödigt skiljemynt, blifwa lidande.

Häruppå swarades af högwördigste herr archibiskopen och flere, at det skulle blifwa för bergslagen ett dubbelt lidande, om det omförmälta tillståndet nu skulle inskränkas, så wida samma tillståndet wore lämnat till bergslagens nytta.

Men utom dess äro 2:ne bergscollegii ledamöter allaredan till orten upreste, att giöra sig om altsammans närmare underrättade, samt i öfrigit befordra den publique anstalt, som är giord till grufwoarbetets widmakt-hållande och fulla gång.

Härwid nämde äfwen h:r probsten doctor Serenius, att af riksdagstidningarne befinnes huruledes secreta utskottet till Kongl. Maj:tt låtit afgå skrifwelse om åtskillige anstalter wid arméen i Pomern, som synes medföra någon ändring uti det tillförene warit förordnat, och wille h:r doctorn tro det secreta utskottet, enligt dess instruction, underställer plenorum bepröfwande, hwad dem tillhör att decidera.

3 §. Föredrogs borgareståndets extractum protocolli af d:n [8 Junii]⁵⁸¹ angående husarecorpsen.

H:r kyrkoherden doctor Celsius med flere anmärkte härwid, att sedan krigserfarenheten wisat oumgängeligheten af desse trouppar, så lära de ock blifwa för Sverige nödige, och det antingen genom ny upsättning, eller andra regementers förändring till husarer. Men som det sednare lär blifwa nog swårt och medföra ändring uti indelningsverket, så lär det förra blifwa det widtageliga. Och alldenstund de af borgare- och bondestånden giorda anmärkningar äro uti secreta utskottets extracto protocol-

⁵⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 48.

li⁵⁸² beswarade, så att denne upsättning skier utan statens gravation och af utländskt manskap, hwilket sednare ökar folcknummern i riket, så trodde h:r doctorn säkrast wara att blifwa wid det af secrete utskottet härutinnan gifna förslag. Warandes angelägit, att äfwen i fredstider en stock behålles af sådane troppar, emedan med deras inöfning och disciplinering går längre ut än wid andre trouppar.

Ståndet instämde sålunda med ridderskapet och adelen, och förblef wid dess under d:n 1 Junii till secrete utskottets extractum protocollii gifne bifall.

4 §. I anledning af tillförene giord påminnelse, tog ståndet uti öfwerwä-gande, huru denna riksdag, som allaredan blifwit nog långt på tiden utdra-gen, måtte komma till ett både tidigt och önskeligit slut igenom riksdags-arbetets fortskyndande, och fann ståndet nödigt, att plena hädanefter börjas kläckan 8 om mårgonen och deputationerne sammaledes. Hwarjemte äfwen eftermiddagssessioner torde kunna nyttjas, så att riksdagen 3 måna-der härefter i Herrans namn måtte slutas och riksens ständer framdeles sig öfwer sielfwa dagen närmare utlåta och förena, hwilket genom en deputa-tion hos de öfrige stånden kungiorde, och än ytterligare genom protocolls-utdrag skulle communiceras.

5 §. Föredrogs justitiædeputations betänkande⁵⁸³ öfwer saken emellan handelsmännen i Carlsrona Jonas Olofsson, Önert Gran, Benedict Brö-derssen och Jonas Krook å den ena samt consuln Johan Clason å den andra sidan, och därjemte 2:ne protocollsutdrager hållne i borgareståndet och bondeståndet d:n 12 Junii sidstledne.⁵⁸⁴ Och sedan desse widlöftiga acter woro upläste, biföll ståndet efter någon öfwerläggning deputations betän-kande på sätt som borgareståndets extractum protocollii utwisar.

6 §. Deputerade gåfwo tillkänna, att bondeståndet bifallit presteståndets tankar och förslag om riksdagens slut.

⁵⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 30.

⁵⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 14.

⁵⁸⁴ Bondeståndets protokollsutdrag: Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 109.

7 §. Kyrkoherden h:r doctor Celsius inlämnade ett memorial,⁵⁸⁵ som uplästes, hwaruti hemställes, om icke ståndet, då nu det decisum skall tagas, som uti Nordencrantske saken måste skrifwas på löparen, och hwaröfwer paritet wid voteringen yppades, wille antaga partem faciliorena, eller den delen af voteringen, som är för den lindrigare och minst beswärliga vägen, näml. att saken lämnas till den redan öfwer skriffriheten satte stora särskilta deputation.

H:r probsten magister Bolmstedt förklarade sig så mycket mer bifalla detta förslag, som det öfwerensstämmer med ståndets nu förklarade önskan, att ju förr dess häldre få slut på riksdagen. Om ny deputation sättes, går sådant långsammare, i det ställe, att den stora kan härmed bättre och fortare komma till wäga.

H:r biskopen doctor Benzeltierna förklarade, hwarutinnan äfwen sedermera probstarne Werander, Palmerus, Lidius, Hiortsberg och doctor Gadolin med flere ståndets ledamöter instämde, att ehuru h:r biskopen skulle medgifwa, det man härutinnan torde kunna följa den så kallade partem faciliorem, så wore efter h:r biskopens tanka ännu twifwelaktigt, om icke det andra alternativet, som styrkte till ny deputation, med mera skiäl komme under namn af pars facilior, hwarwid h:r biskopen sig åberopade, hwad härutinnan wid sakens öfwerwägande hade blifwit discourerat.

Men h:r biskopen wore härwid af den tanka, att saken så expedierades, som den i sanning, enligt det nu justerade protocollet hade uti ståndet förelupit. Här hade blifwit afgjordt, det h:r commercerådet Nordencrants bok skulle till behörigt öfwerseende remitteras; att auctor och censor skulle därwid wara utan ansvar, men hwad stället angår där boken skulle öfwersees, så hade ståndet däröfwer stadnat uti lika röster mot lika. Så wore det förelupit, så borde det ock efter h:r biskopens tanka expedieras. H:r biskopen tillade att sådant expeditionssätt wore icke allenast med sanningen öfwerensstämmande, utan ock tillförene wid riksdagar brukeligt, och upwiste utdrag af protocollet, hållit uti borgareståndet d:n 10 April 1739,⁵⁸⁶ då bemälte stånd wid voteringen uti en förewarande sak stadnat uti lika röster, och förklarar sig öfwer samma sak något widare utlåtande ej kunna

⁵⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 50.

⁵⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 49.

afgifwa. Detta wore wäl icke någon lag, men dock en praxis, hwarwid de öfrige stånden icke formerat någon anmärkning.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde, att förut är sagt, det denna skriftens öfwerseende kan beqwämligare ske uti ett utskott, som af stora deputation formeras, än uti en ny deputation; hwad praxis uti andra stånd kunnat wara lämnar h:r kyrkoherden därhän. Men uti presteståndet har alltid varit brukeligit, att saken ändock blifwit deciderad, och det antingen genom öfwerenskommelser eller lättning, när vota varit paria, hwarpå man äfwen wid denna riksdag har 2:ne exempel.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hölt före wara nog tydeliga stadgat uti lagen det hwart och ett af de fyra stånd böra utlåta sig öfwer de saker, som komma under ständers skiärskådande. Det trodde h:r doctorn äfwen nu hafwa rum så framt icke ståndet wille försaka sin decisionsrättighet, hwilket med ståndets wärdighet icke synes wara öfwerensstämmande, och har enligt protocollerne wid dylika tillfällen alltid blifwit af ståndet observerat. Men decisionsrättigheten blifwer icke allenast negligerad, utan ock någon sådan praxis införd, som synes så wäl wara snörrätt stridande emot pluralitetsprincipen, som alltid är deciderande, som ock medförer sådant hwarigenom riksens ständer skulle sättas uti inactivité, så wida det är möjligit, att parité i flere stånd existerade. Altså bör äfwen denna gången skie decision, och i sådan afsigt har herr doctorn projecterat den lättare wägen. Onödigt är att multiplicera entia. Den stora deputation är redan satt, har fådt instruction, och innehåller Nordencrantske boken just sådane quæstiones legis samt discourser om tryckfriheten, som berörde instruction syftar på. Skulle en ny deputation sättas, wore därwid större omgång. Torde äfwen uti stånden förefalla åtskilliga discourser om icke disputer öfwer instruction för samma deputation. Ståndet har redan projecterat en deputation öfwer lazaretsärenderne, och lærer det blifwa embarassant nog för ståndet att præstera ledamöter, om samteliga deputationerne, enligt ståndets önskan wilja med alfware gripa an sitt arbete. Möjligit kunde ock det blifwa att flera saker till denna nya deputation blefwe remitterade, hwarigenom tidsens utdrägt ännu mera wore till befarandes.

H:r biskopen doctor Beronius jemte h:rrar probstarne Manquer och Matthesius, samt h:r kyrkoherden Hoffgardt instämde härmed och biföllo det af h:r doctor Celsius gifna förslag, så mycket häldre, som ändamålet på

ett ginare sätt blefwe wunnit och ståndet wid slutet af förledne session sagt sig skola afgjöra hur utslaget borde blifwa.

H:r biskopen doctor Halenius och h:r superintendenten doctor Körning biföllo det af h:r biskopen Benzeltierna projecterade expeditionssätt, och anförde tillika huru beswärligit det är med den stora deputation, att han icke ofta kommer tillsammans, icke heller utan med mycken swårighet och tids uppehåll kan komma tillsammans, emedan andra deputationer måste under dess uphöra. Hwad det anginge, att ståndet tillföre wid existerande parité af röster, på något sätt tagit decisum så har sådant skedt endast uti sådane ståndets särskilta oeconomiemål, som ej kommit under de öfrige ståndens skärskådande, och hwarutinnan således ståndet bordt göra decisum. Men här wore ett ärende, hwarutinnan de öfrige 3:ne stånden concurrera, och sedan ståndet deciderat det hufwudsakeligaste som är bokens granskning och de personers frikallelse från ansvar, som med boken haft att sysla, och ej mera återstår, än stället hwarest den skall granskas, som kan wara indifferent och må gerna ankomma på de öfrige stånden, så är det expeditionssättet för ståndet det widtageligaste, att säija så, som saken i sielfwa werket förelupit. Och så litet som borgareståndet kan säijas hafwa lidit uti dess magtägande decisionsrätt af 1739 års expedition, så litet har äfwen presteståndet att befrukta något därwid.

H:r probsten doctor Serenius yrkade, att påskriften ej kan blifwa anorlunda än decision, så wida ståndet redan resolverat till utslag wid dess nästa sammankomst, och så wida 15 § af instruction för urskillningsdeputation stadgar, det målet skall remitteras dit det egenteligen hörer, så will per analogiam däraf följa, att detta mål, som handlar om skriffrihet, till stora deputation bör remitteras, hwarest samma ämne är förut anhängigt.

Under flere dylika discourser projecterades att skiuta up detta till en annan gång, alldenstund tiden nu åter begynte blifwa förliden, men nekades af andra, emedan tiden uti ett pleno torde medtagas, och man ändock sluteligen skulle nödgas genom votering saken afgjöra.

Projecterades äfwen att samtycka till en ny särskilt deputation, men med tilläggning af det, som i förra pleno om domrättighet discourerades, samt att inga andra saker måtte dragas till denna deputation. Men som det wore osäkert huruwida de öfrige stånden skulle gå in uti samma idé, så tycktes äfwen det förslaget wara mindre widtageligt.

Efter åtskilliga discourser om proposition, förenade sig ståndet ändteli- gen om den proposition: Om ståndet bifaller det må denna sak expedieras efter som det passerat och protocollet innehåller? Denna proposition be- swarades med Ja och Neij, samt skreds till votering, sedan förut gafs till- känna, att om Neij winner, så kommer det äfwen på något sätt att afgöras, hwart boken skall remitteras.

Wid sedlarnes öppnande befunnos 27 röster för Ja, och 24 för Neij.

År 1761 den 10 Julii

1 §. Justerades ståndets resolution om Nordencrantske saken, att näml:n h:r commercerådet och riddaren Nordencrants tryckta arbete remitteras till behörigt öfwerseende, dock utan ansvar för auctor och censor. Men hwad det angår, att denna skrift, antingen till stora särskilta, eller någon ny sär- skilt deputation må remitteras, så har ståndet wid den öfwerläggningen stadnat uti lika röster emot lika.

H:r kyrkoherden doctor Celsius, jemte flere påminte, det man uti expe- dition kunde göra någon tillägning, att om ny deputation förordnas, så må domrättighet den samma icke tilläggas, aldenstund auctor och censor äro från ansvar frikallade, såsom ock, att denna deputation icke må rifwa till sig andra saker, hwarigenom tiden kan utdragas och andre olägenheter följa. Hwaremot h:r biskopen doctor Benzelstierna höllt före, att en sådan tillägning war onödig och kunde icke heller beqwämligen flyta in uti ex- pedition, sedan ståndet på sätt som förut är förmält, afgjordt saken. Men erhindrades af högwördigste herr archibiskopen, att om instruction skall utfärdas för någon ny deputation, så kan detta wid det tillfälle behörigen i akt tagas, hwarmed ock ståndet instämde.

2 §. H:r superintendenten doctor Körning förmälte, det någon bondestån- dets beswärs punct uti allmänna beswärs-deputation blifwit afgjord, angå- ende consistoriiifullmäktiges förordnande uti jordatwister eller andra ären- der, som kunna angå presterskapet, och hade h:r superintendenten där- öfwer upsatt sina tankar,⁵⁸⁷ som ock nu uplästes, och blefwo efter någon öfwerläggning bifallne.

⁵⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 5. Se även protokollsutdrag bil. 6.

3 §. Uplästes herr Magnus Brummers memorial,⁵⁸⁸ angående de efter capitulation wid Anclam hemkomne officerares tour, hwilket memorial remitterades till secreta deputation, som inkommer med sitt utlåtande, så wäl öfwer de här omtalte, som öfrige fångne officerares tour till befordran.

4 §. Uplästes secreta deputations betänkande⁵⁸⁹ om gouvornamentskammererarens Salomon Schytzers beswär, jemte dess till ständerne afgifna memorial,⁵⁹⁰ samt borgareståndets extractum protocoll af d:n 9 i denna månad.⁵⁹¹ Och fant ståndet efter någon öfwerläggning för godt att bifalla deputations betänkande.

5 §. Föredrogs äfwen nyssnämde deputations betänkande⁵⁹² öfwer de af fendrichen de Carnal anförda beswär, hwilken sak, efter h:r kyrkoherden magister Wikmans begäran blef hwilande.

6 §. Föredrogs och bifölls secreta deputations betänkande⁵⁹³ öfwer de beswär, som fältkammereraren och landtränmästaren i Elfsborgs län Jacob Röngren samt byggningskrifwaren wid förra ammiralitetet i Stockholm, Peter Liungman anfördt, angående ammiralitetskrigsmanscassaräntemästaresylans besättande.

7 §. Borgareståndets deputerade företrädde och aflämnade 2:ne extracta protocoll, det ena om ärendernes föredragande i rådet, det andra om bewillning till Schenninge stad, hwilka mål jemte flere, som woro till ståndet inkomna, blefwo af deputation recommenderade.

8 §. Föredrogs kammar-, oeconomic- och commercedeputations betänkande⁵⁹⁴ öfwer probstens h:r magister Wollenii och häradsfogden Lindborgs ansökning om säteriesfrihet uppå någon af dem upodlad oländig mark.

⁵⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 48.

⁵⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 43.

⁵⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 378.

⁵⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 60.

⁵⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 44. Även 13 juli.

⁵⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 23.

⁵⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 23. Även 17 augusti.

Härwid uplästes tillika ett prob[stens h:r] magister Wollenii, samt probstens h:r magister Gagners memorialer, hwaruti will wisas, att desse upodlare, enligt de härom utkomna kongl. förordningar börjat och fortsatt deras arbete, samt böra äfwen niuta den förmån, som berörde förordningar dem tillägga.

H:r probsten doctor Serenius hölt före att denna sak förtjenar ständers ömaste attention, ty om h:r probsten Wollenius nu icke bibehålles wid sin upodling, så discourageras andra ifrån den angelägna landsculturen, som wida öfwerträffar många eröfringar i främmande land, efter man slipper hålla fästningar till våra egna upodlingars försvar.

H:r probsten magister Matthesius förmälte, att ehuru fågnesamt det hade varit att hielpa en ledamot af presterskapet, så hade dock hwad denna sak angår, den omständigheten såsom nog betydande blifwit anmärkt, att ännu ej utrönt wore, af hwad natur den upodlade jorden är, eller hwem den kunde säijas wara tillhörig. Bondeståndets taleman hade begiärt denna act till genomläsande, och sedermera ingifwit ett memorial, jemte allegerat tingsrättens undersökningsprotocoll, hwarigenom will wisas, att den upodlade marken wore tillhörig Wika byar, som hafwa utom dess nog brist på muhlbete. Detta hade gifwit deputation anledning att närmare tänka på denna sak, och wore det, efter h:r probstens tanka, ett farligit præjudicat, om ägor skulle få skiljas ifrån rätter bolstad, och de förmögnare skulle få frihet, att under upodlings namn komma till andras ägor, hwilka, ehuru de kunna wara oländige, dock med tiden af dess rätta ägare, kunna göras fruktbara. Och så angelägen som landsculturen är, så angelägit är det ock, att hwar och en wid dess wälfångna ägendom blifwer bibehållen.

I anseende till dessa och dylika omständigheter fant ståndet för godt, att uppskiuta detta ärende till en annan gång.

9 §. Föredrogs borgareståndets extractum protocolli af d:n 30 Junii, angående lykthållningen här i staden,⁵⁹⁵ som uppå h:r magister Diurmans och h:r kyrkoherden Laihianders begäran blef liggande på bordet.

10 §. Företog sig ståndet till afgörande första delen af städernes allmänna besvär. 18 § om skogars fridlysning wid städerne bifölls.

⁵⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 59.

Wid 25 §, som handlar om fartygs mätning, anmärkte h:r probsten magister Manquer, att i händelse desse fartyg till någon mindre tullafgift nu skulle taxeras, torde sådant medföra minskning uti tullinkomsterne och gifwa tullarrendesocieteten tillfälle att begiära afskrifning. Och ehuru ej nekas kunde att de fartyg äro swagare, som äro bygde på klinck, och följakteligen böra taxeras för mindre afgift, så lära de nogsamt taga sin skada igen, när de gifwa sig mindre lästetal, då de gå för egen, men större när de gå för kronans räkning.

H:r doctor Gadolin tillika med h:r probsten Matthesius och h:r kyrkoherden Laihiander anförde, att hwad angår riktigt uppgifwande af lästetal, så mätes fartyget när det bygges, och måste skepparen föra med sig en sedel på fartygets lästetal. Men om ock underslef skulle därwid begås, så är det äfwen deras fel som böra sådane afgifter controllera, och är en särskild sak. Emedlertid är det billigt, att desse fartyg, som äro af en annan beskafhet, än de af cravel, blifwa på ett särskilt sätt taxerade.

H:r probsten Manquer yrkade sitt förra, och på det härom icke må saknas uplysning, så remitterades besvärspuncten till tulldeputation, som häröfwer afgifwer dess yttrande. 62 § om skiuts för städernes handtwerkare och andre borgare blef bifallen. 55 § om victualiewågen i Stockholm, bifölls. 30 § om warors inkiöpande för kongl. hofwet bifölls. 89 § om flere lärogåssars antagande wid hattmakareämbetet bifölls. 86 § om tullafgift för färsk strömming, bifölls.

11 §. Uplästes och bifölls kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁵⁹⁶ angående ursinniga pigan Hedvig Neibers⁵⁹⁷ förwarande och underhåll.

⁵⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 26.

⁵⁹⁷ Läs: *Niebers*.

År 1761 den 13 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 10 sidstledne.

I anledning af 2 § och på h:r doctor Celsii erhindran resolverade ståndet, att utfärda ett protocolsutdrag angående den omförmälte besvärspuncten.

Wid 25 § af borgareståndets allmänna besvär, anmälte h:r doctor Gadolin och h:r kyrkoherden Laihiander ännu något wara att påminna, och blef fördenskull ståndets beslut däröfwer hwilande till en annan gång.

2 §. Företogs å nyo secreta deputations betänkande⁵⁹⁸ om fendriken de Carnals besvär, och uplästes tillika ett af h:r öfwersten och riddaren Gust. A. Hiärne afgifwit intygande, att de Carnal ifrån år 1747 till år 1757, då han med commenderingen gådt till Pomern, warit brukad wid fästningsbyggnaden i Finland.

H:r kyrkoherden magister Wikman, som hade begiärt, det denna sak skulle hwila, förklarade, att han först saknade chefens yttrande eller förklaring öfwer desse besvär, som dock är en nödig omständighet, hälst hwarjehanda till uplysning theraf kunnat inhämtas. För det andra är här icke skedd någon befordran, utan ett tjenstebyte, hwilket sednare är utaf sådan beskaffenhet, att besvär däröfwer ej kunna existera, när bytet blifwer tillåtit, efter touren därigenom icke förändras. Och ändteligen för det tredje lærer Klingstedt såsom underlieutenant wid ett rangregemente hafwa haft tour för så wäl de Carnal som andre fändrikar wid regementerne. Hwarjemte den olägenheten skulle följa, om de Carnal nu får tour för Klingstedt, att andre som äro äldre än de Carnal, såsom till exempel lieutenant Freudfeldt, fendrich von Gerdten och flere skulle därigenom præjudiceras och följakteligen anledning gifwas till nya klagomål. Och i anseende till alt detta hölt h:r kyrkoherden före wara billigt, att Klingstedt wid dess genom tjenstebytet erhållne tour bibehålles. Men i händelse deputations betänkande i anseende till Klingstedt winner bifall, så må den tilläggnings giöras, att ej andre, som äga tour för de Carnal därigenom præjudiceras.

H:r probsten doctor Wahlborg såsom ledamot af secreta deputation anförde, att hwad angår chefens hörande, så hade han blifwit hörd, då fendriken de Carnals klagomål hos Kongl. Maj:tt woro anmälte, och hade secreta deputation både haft tillgång till desse acter såsom ock hämtat af dem

⁵⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 44. Jfr prot. ovan 10 juli.

all nödig uplysning, hwarwid åter af h:r kyrkoherden Wikman anmärktes, att cheffen äfwen bordt höras, då beswären hos ständerne skulle öfwerses, och få tillfälle att giöra sina erindringar wid de af de Carnal upgifna skiäl.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, att sedan det nu blifwit uplyst hwad chefens hörande angår, så är vidare till märkandes, hwilket ock deputation befinnes hafwa tydeliga utfördt, att Klingstedts flyttning till Österbotns regemente, icke warit något tjenstebyte, utan ren befordran för Klingstedt, emedan han såsom underlieutenant wid artilleriet, som är lika med fendrikar, därigenom blef lieutenant. Och som några äldre fendrikar innom regementet än de Carnal, härigenom blifwit förbigångne, så har sådant antingen skedt med deras samtycke, eller ock hafwa de under stillatigande låtit denna olägenhet sig öfvergå, hwaremot de Carnal genom laga beswär hållit sin talan öppen, och bör nu repareras, så wida han efter deputations intygande är inemot 8 år äldre officerare än Klingstedt.

Dock om någon præjudice wore att befara för andre, som kunna wara äldre än Carnal, och torde hända oskyldige wid denna aventure, så kunde deras rätt uti resolution för de Carnal bibehållas.

H:r superintendenten doctor Lutkeman erhindrade, att de Carnal äfwen borde hafwa tour för lieutenanterne von Heland och Stierncrona, aldenstund han är äldre än de, och har äfwen i anledning af hwad nu är intygat, längre warit wid fästningsbyggnaden än de.

Efter vidare öfwerläggning resolverades, det deputations betänkande bifalles hwad angår fendrik de Carnals företräde för lieutenant Klingstedt, dock med tilläggning, att sådant skier utan deras præjudice som kunna hafwa tour för de Carnal. Men hwad angår de Carnals beswär emot lieutenanterne von Heland och Stierncrona, så må den saken till secreta deputation åter remitteras emedan hos ständerne blifwit anmält, att de Carnal wid fästningsbyggnaden äfwen blifwit brukad.

3 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade landt- och siömilitiædeputations betänkande om soldaters lön wid Wessmanlands regemente och bergscompagnie,⁵⁹⁹ samt recommenderade tillika några andra mål, som genom extracta protocoll från bondeståndet blifwit communicerade.

⁵⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 3. Behandlas 25 september.

4 §. Företogs å nyo saken, angående lykthållningen här uti Stockholm och inlämnade comministern h:r magister Diurman ett memorial, som uplästes,⁶⁰⁰ hwaruti bemälte comminister will påstå, att ehuru denna inrättning med lycktors hållande har både sin prydnad och nytta, hwarföre och stadsens inwånare sig därtill friwilligt begifwit och hade därjemte warit wäl om den längre sedan blifwit påtänkt, så wore det dock i hwarjehanda afseende en stor tunga för stadsens inwånare, att sådant skedde genom entreprenade, utan fast bättre, det frihet lämnades för hwar och en att därom efter beqwämlighet besörja. Hemställandes h:r comministern Diurman, om icke denne af borgareståndet projecterade entreprenade må aldeles afslås, med tillägning, att de lyktägare, som accordera bortt sin lyckta, icke stadna i ansvar för någon försummelse, utan den därför vara ansvarig, som genom contract förbundit sig att hålla lyktor lysande, samt att capitain Groth eller någon annan, ej må understå sig, att wägra brandwaktssoldaterna, att sådant contract ingå, så framt de med lyktägarna kunna öfwerenskomma.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde wara otwifwelaktigt, att denna inrättning är nödig så wäl till prydnad som i synnerhet till behörig säkerhet uti sielfwa residencestaden. Erfarenheten har äfwen wisat, att när denna inrättningens widmagthållande ankommer på egit behag, så har sielfswäld och efterlåtenhet därwid blifwit förspord. Och synes fördenskull någon författning wara nödig, hwarigenom inrättningen blifwer ordentelig och till ändamålet tjenande. Men h:r doctorn kunde dock icke med wisshet säija, att den nu projecterade entreprenade wore den bästa, hälst den torde hafwa med sig hwarjehanda olägenheter, som af h:r comministern Diurman blifwit anmärkte, hwarjemte h:r doctorn äfwen borde gifwa tillkänna, att åtskillige af stadsens inwånare förklarar sitt missnöije däröfwer, att denna inrättning, på sätt som förut skedt, till entreprenade har blifwit uplåten. Det wore likaledes bekant, att då under förra entreprenadestiden publicationer utfärdades till entreprenadessummans betalning, hwilken påstods genom deputerade hafwa blifwit accorderad, så wille en del af stadsens inwånare ej kännas wid, det deputerade därwid haft myndighet att öfwerenskomma. Men om detta skulle befinnas aldrabäst kunna ske genom entreprenade, så torde dock wara bättre, att stadsens tracter fördelades

⁶⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 72.

och entreprenaden blefwe sluten med flere, i hwilket afseende h:r doctor trodde att denna sak till kammar-, oeconomie- och commercedeputation kunde remitteras, som närmare kunde utreda, och sedan wederbörande blifwit hörde, till ständerne upgifwa ett sådant förslag, hwarigenom man å ömse sidor kunde aldrabäst undwika olägenheter.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder instämde uti det, att åtskillige stadsens inwånare beklagat sig öfwer de olägenheter som entreprenaden har med sig.

H:r probsten doctor Serenius biföll detta h:r doctor Celsii yttrande, och tillade, att detta är en swår bewillning, hwaröfwer stadsens inwånare böra höras. Och dessutom drages äfwen härigenom hwarjehanda löst folck till Stockholm.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, att här hafwa flere quæstioner inlupit, af hwilka dock en del icke höra till närwarande ämne. Hwad det förra contractet angår, så är därom nu icke någon fråga, om det warit med obefogade personer afslutat, om wilkoren warit för stränga eller lindriga, med mera, om någon därwid trodt sig wara för när skedt, så har han haft tillfälle att sig däröfwer beswära, utan frågan är, huru med denna inrättning för framtiden skall förhållas. Att sådant bäst sker genom entreprenade, torde man snart finna, och är äfwen af borgareståndet med flere skiäl bestyrkt. Det torde ock blifwa snart tydeligit, och med många skiäl kunna beifras, att denna lykthållning aldrabäst kan wårdas af stadsens brandwagter. Men det är därföre icke straxt sagt, att då denna entreprenade uplåtes till brandwaktscapitainen, det han skall få efter egit behag taxera stadsens inwånare, ty här nämnes tydeliga, att sådant skall skie emot sådane wilkor, som emellan stadsens inwånares deputerade och entrepreneuren skiäligen kunna betingas. Det förra entreprenadescontractet lägges sålunda icke till grund, icke heller lägges någon owilkorlig tunga på inwånarne, utan få de sielfwa accordera bäst de gitta allenast ändamålet winnes.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anmärkte härwid, att sedan entrepreneuren blifwit tydeliga nämnd, så lærer det blifwa swårt för stadsens inwånare att med honom skiäligt accordera, ty om han begärer till exempel 30 dal. kopparmynt för hwarje lykta, och detta synes wara för mycket, hwem skall wäl då decidera, när likwäl andra torde finnas, som wilja för mindre afgift entreprenaden sig åtaga, men kunna icke göra något anbud, emedan entreprenaden är endast brandwaktscapitainen förbehållen? H:r doctorn hem-

ställte fördenskull om icke ståndet behagade taga en sådan resolution, att å ena sidan inrättningen blefwe verkställd, men ock tillika stadsens inwånare ej öfwer skyldigheten betungade.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Beronius.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r magister Grunnerus tillade wara å ena sidan betänkeligit, att lägga bewillning på medborgare, men så wore dock å andra sidan icke till nekandes, att med lykthållningen gådt ganska sielfswåldigt till under den tid hwar och en skulle wårda sin lyckta, och utom dess har Hans Kongl. Maj:tt grundat sitt utslag på stadsens inwånares deputerades öfwerenskommande.

H:r superintendenten doctor Körning instämde uti det att åtskillige ledamöter klagat öfwer det, att denna bewillning warit nog tryckande. Hufwudprincipen wid denna sak flyter ifrån ett friwilligt begifwande och längre får man icke gå.

Werkställighet bör dock wara så att ej sielfswåld får hindra inrättningens afsigt och nytta.

H:r magister Diurman anförde ytterligare, att wid entreprenaden kunna lycktorne ej blifwa på en gång uptände, som likwäl wid wiss timma bör skie, utan måste därmed kanske flera timar utdragas, emedan en person har flere lyktor att skiöta. Men denna olägenhet undwikes när hwar och en sköter sin egen lykta. Och om tillsyningsmännen giöra sin skyldighet, så blir bewakningen mera ofelbar. Det will sägas, att entreprenaden medförer någon lindring för de fattige, så wida fördelningen säges skola efter husens storlek rättas. Men mången, som bebor ett stort hus kan wara fattig nog och sitta med en af skuld graverad ägendom. Många fattiga bo uti S:t Olofs och Johannis församlingar, som tillförene participerat uti en lyckta efter den skedde utprickningen, men måste nu betala drygare afgift. Och om det ömar, att pålägga folck 2 à 3 års årlig afgift till en utbränd kyrka, eller annat nödwändigt behof, så må det fast mer öma att pålägga 6, 12, 20 dal. och därutöfwer.

H:r kyrkoherden magister Wikman conformerade sig med det af h:r superintendenten Körning och h:r doctor Celsius war anfördt, och att saken till någon deputation nu remitteras, hälst det man friwilligt åtagit sig, icke utan wederbörandes hörande må appliceras till nödwändig contribution.

H:r probsten magister Manquer berättade sig hafwa om denna sak talt med åtskillige magistratspersoner, som gifwit tillkänna, att under förra ent-

reprenden har hwarje lykta blifwit betald med 22 dal. kopp:mt, att denna afgift blifwit så fördelt emellan inwånarne, i grund af den wanliga taxation, att de mindre husen gifwit mindre och de större mer, hwaraf händt, att somliga kommit att betala 6 plåtar, att under entreprenadestiden ordenteligen tillgådt, i det ställe sedermera, genom inkomne rapporter är befunnit, det böterne allena för försummelse wid itändning och wid magt hållande sig bestiga till 58 000 dal. kopp:mt. Och såsom det är angelägit, att härtill brukas folck som äro pålitelig och dem man kan få rätt uppå wid existerande försummelse, så har man ock tyckt bäst wara att därtill nyttja brandwakten, som äfwen annars skall gå ute om nätterna och därjemte, utom sin wanliga sold kan förtjena sig något. Men därjemte hölt h:r probsten före, att folck härunder icke så olagligen skyddas, eller flere antagas, än behofwet kan fordra.

H:r probsten Hiortsberg förmälte, det han äfwen bodt här i Stockholm och hade sig af sina förra åhörare bekant huru med lykthållningen tillgådt. Det säges fuller, att man med egit folck kan detta verkställa, men när drängen eller pigan försummar sig, så blir husbonden tilltalad. Tjenstefolcket antingen lita på hwarannan, eller ock skyller den ena ifrån sig på den andra wid existerande försummelse. Tjenstefolcket klagar att de skola gå i arbete om dagarne och icke få någon ro om nätterne. Allt sådant har giordt, att husbönderne långt häldre utgifwit någon penning, än wara underkastade sådane beswär och klagomål. Här är wäl i början ett frivilligt begifwande, men just detta begifwande är grunden till den verkställighet, som sedermera bör följa. Och att tala rent ut, månne icke Stockholms stads inwånare så mycket profitera af riksens ständers ledamöter och andra främmande medelst hushyror och dylikt, att detta så kallade frivilliga begifwande kan kallas en skyldighet, att præstera fri- och säkerhet på gator och gränder? Altså är lykthållning nödig och tjenligast att den sker genom entreprenade, äfwen beqwämligast att den sker genom brandwakten, då hwar och en husbonde slipper answar, men kan aldrabäst sielf controllera bewakningen. Men denna entreprenadessumma bör skiäligen jemkas, så att inwånarne ej blifwa lidande, och denna jämkning ske årligen, alt efter som priset på olja och annat tillbehör kan stiga eller falla.

H:r biskopen doctor Halenius och h:r superintendenten doctor Lutkeman instämde uti det att detta ärende till entreprenade uplåtes, samt att sådant bäst verkställes genom stadsens brandwakt, och det äfwen af den orsak,

att som en myckenhet folck härwid behöfwes, då äfwen dessa dela stad-sens tracter sins emellan, och itändningen sker på en gång, så fordrar icke allenast stadsens inwånarens egen enskilda utan ock den allmänna säkerheten, att de som härtill brukas icke äro löst folck, hwilka både för egen del kunna öfwa sielfswåld medelst stöld och andra odygder, såsom ock af andre förledas till skadeliga uptog, utan sådane, som äro disciplinerade, och stå under behörigt commando.

I anledning af desse och dylika discourser fant ståndet för godt, att resolvera, det lykthållningen här i staden må till entreprenade upplåtas och det till brandwaktscapitainen Groth, när han emottager samma wilkor som någon annan med hwilken stadsens inwånare med all säkerhet få hwad entreprenadessumman som disciplinen bland manskapet angår, kunna accordera, dock att ej någon ny och särskilt corps härtill upsättes.

5 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocollis af d:n 7 i denna månad⁶⁰¹ angående afgift af extra licenten till convoicommissariatet.

H:r kyrkoherden Hoffgardt önskade wäl, att häröfwer få närmare uplysning, och hemställte i sådant afseende, om det icke kunde hwila till en annan gång, men då ledamöterna uti secreta handels- och manufacturdeputation gåfwo tillkänna, att saken därstäders warit under utarbetning, hwarwid handlande blifwit hörde, och secreta utskottets ledamöter äfwen förklarade angelägit wara, det denna sak med det aldra första blir afgjord, så afstod h:r kyrkoherden Hoffgardt ifrån dess begäran, och ståndet biföll detta extractum protocollis. Dock i anledning af h:r probsten Matthesii erinran, will ståndet taga uti ytterligare öfwerwägande, om icke ledamöterna wid detta convoicommissariat böra bestå af samtelige ständerne, emedan ständerne med så mycken omsorg antagit sig detta werk, på det anstalterne därwid må så mycket bättre kunna verkställas.

6 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocollis af d:n 4 Julii⁶⁰² angående h:r öfwerstelieutenanten och commendanten baron Armfeldts ansökning att få träda i accord med öfwerstelieutenanten wid adelsfaneregementet.

⁶⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 48.

⁶⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 49, med bilagor. Se även prot. nedan 28 augusti.

7 §. Deputerade företrädde från borgareståndet och aflämnade samt recommenderade 2:ne extracta protocolli, det ena angående h:r inspectoren Munktell i Fahlun, det andra, om olja till såpsiuderierne, och recommenderade tillika den ifrån kammar-, oeconomie- och commercedeputation inkomna sak, om Jönkiöpings stads borttmiste ägor.⁶⁰³

8 §. Företogs å nyo saken angående fiskerierne i riket, och uplästes därwid ett utdrag af deputations betänkande,⁶⁰⁴ samt borgareståndets extractum protocolli af d:n 8 Junii.⁶⁰⁵

Wid denna öfwerläggning discourerades hwarjehanda, om och huruwida fiskerierne kunde utan proemier med nytta för riket fortsättas eller icke, såsom ock hwad bästa utvägen wore till fonds erhållande för de härwid erforderliga omkostningar, med mera, som kan höra till denna hushållning, och uppskiöts sluteliga afgjörandet till en annan gång.

9 §. Företogs åfwannämde extractum protocolli från borgareståndet af detta datum,⁶⁰⁶ hwaruti bemälte stånd, i anseende till anförda omständigheter anmäler, det må kronokonststatsinspectoren uti Fahlun, Friedrich Munktell tillåtas, att öfwerlämna dess innehafwande sysla till landsfiscalen Olof Wallman med wilkor som anföras.

Härwid kom hos ståndet i öm åtanka, det medömkansvärda tillstånd, uti hwilket inspectoren Munktell blifwit försatt genom den olyckeliga wådel, som nu innom kortt tid öfwergådt Fahu stad, och biföll ståndet berörde extractum protocolli.

⁶⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 27.

⁶⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter, nr 2.

⁶⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, borgarståndets extraktprotokoll, nr 62.

⁶⁰⁶ Ang. Falun: Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 66.

År 1761 den 15 Julii

1 §. Justerades protokollet af d:n 13 sidstledne.

2 §. I anledning af h:r probsten doctor Serenii erindran, fant ståndet för nödigt, att wid tillfälle af deputation hos de öfrige stånden anmäla, att med bewilningen skyndas, på det riksdagen ej därigenom må utdragas.

3 §. Högwördigste herr archibiskopen anmälte, att h:r revisionssecreteraren Silfverschöld med ett memorial inkommit,⁶⁰⁷ hwaruti han, som nu är af en svår siukdom anfallen, på ett ömt sätt erhåller det riksens ständer wille wända sin omsorg på honom, som uti flere år med oskrymtad ärlighet och fullkomligaste nit förwaltat domarembetet, och nu lämnade efter sig hustru med många barn uti ett beträngt och fattigt tillstånd.

Detta memorial uplästes och hade ridderskapet och adelen bewiljat, det bemälte h:r revisionssecreterare må hafwa tillstånd att borttaccordera sin sysla.

Därjemte upwistes förteckning på de personer, som i ordning skulle succedera, i händelse riksens ständer skulle bewilja detta accord, nämligen håfrättsrådet uti kongl. Götha håfrätt h:r Joachim Beckfris till revisionssecreterare, håfjunkaren och häradshöfdingen Jonas Linnerhielm till assessor efter Beckfries, och archivarien uti Götha håfrätt Carl Ulric Silfversparre till häradshöfdinge uti Tiust härad och Calmare län efter Linnerhielm.

Detta togs uti öfwerwägande och i anseende så wäl till h:r revisionssecreteraren Silfverschölds allmänt bekanta wälförhållande uti rikets tjenst, samt de åtskillige härwid warande öma considerationer, biföll ståndet, det må bemälte revisionssecreterare få accordera bort sin sysla på det af honom projecterade sätt. Men tillika, i anledning af h:r doctor Celsii erindran, fant ståndet för godt att förordna, det detta som med h:r revisionssecreteraren Silfverschöld i så besynnerliga omständigheter sig tilldragit, icke må dragas till præjudicat för andra, som kunna försöka det samma, hwarigenom tjensters besättjande drages från dess ordenteliga wäg, och embetsmän kunna præjudiceras.

⁶⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 400.

4 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollī af d:n 14 Julii,⁶⁰⁸ angående öfwerstens wid fortification och riddaren h:r baron Wredes tour uti arméen, som uppå h:r kyrkoherden doctor Celsii begäran blef liggande till en annan gång.

5 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁶⁰⁹ angående secundmajorens wid Savolax regemente och riddarens h:r Fredric Gyllensvans ansökning om majorstour, som likaledes uppskiöts till afgörande.

6 §. Uplästes urskillningsdeputations förklaring⁶¹⁰ öfwer de besvär⁶¹¹ som arbetarne wid Jönkiöpings gewärsfactorie genom assessorn Höppener däröfwer anfördt, att den hos riksens ständer anmälte sak blifwit till secreta utskottet remitterad.

Probsten h:r doctor Serenius och h:r kyrkoherden Hoffgardt, gåfwo wid handen, att med denna sak nog besynnerligen tillgådt, i det den uti urskillningsdeputation blifwit utom ordningen, under sielfwa juhlferierne och i några få ledamöters öfwerwaro, uptagen och remitterad. Och alldenstund här wore icke allenast frågan om gewären, samt deras godhet och pris, hwilket hörer till secreta utskottets defensionsdeputation, utan ock om den hårda medfart, som wore arbetarne öfwergången, hwartill ock nu kommer den hårdare skrifart, som fullmägtigen skall hafwa brukat, så borde målet äfwen till justitiædeputation remitteras. Men anhölt för öfrigit h:r doctor Serenius, att saken måtte hwila, hwarutinnan äfwen h:r probsten magister Bolmstedt instämde.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig nu ej wilja yttra sig öfwer skrifsettet, utan allenast öfwer sielfwa hufwudsaken. Denne fördelar sig åter uti 2:ne omständigheter; den ena, om smederna fått niuta contractet till godo, och hwad därtill hörer, den andra, om smedernes arresterande. Det förra är af god grund remitterat till secreta utskottet; det sednare är hos konungen anmält, till justitiæcancelleren remitterat, men icke ännu afgjordt, och kan sålunda af ständerne icke immediate uptagas. Utom dess när det blifwit behörigen utredt, huru med contractet och dess fullgörande

⁶⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 52.

⁶⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 55. Även 13 augusti.

⁶¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 6.

⁶¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 1, med bilagor.

hänger tillsammans, så lærer det tillika blifwa närmare uplyst, antingen smederne lidit orätt, eller ock genom egen upstudsighet giordt sig till den omförmälte medfarten förtjente.

På ytterligare begäran blef saken liggande på bordet.

7 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶¹² angående privilegium för handelsman Eric Saxenberg, att få här i staden anlägga ett ciderättickebryggerie, och uplästes tillika borgareståndets protocolsutdrag af d:n 9 April⁶¹³ angående samma sak.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte sig finna deputations betänkande vara grundat på så goda skiäl och bewis, att det må winna bifall. Herr doctorn ansåge de bewis vara de påliteligaste, som ifrån kryddkrämarsocieteten och wedgården woro upgifne, och ehuruwäl något annat uti borgareståndets extractum protocollii will föregifwas, så saknas dock därwid behöriga bewis. Det wore äfwen efter h:r doctorns tanka så mycket nyttigare, att anlägga flere werk af sådan beskaffenhet som detta, emedan rudimaterien, som härtill användes och består af förskämd frukt, med mera, icke allenast finnes uti landet, utan ock onyttigtwis kastas bortt, om den ej på sådant sätt emploieras. Och om all ättikan ej skulle här hemma consumeras, så kunde äfwen där af giöras någon export.

H:r probsten doctor Serenius tillade, att publiquen är i hwarjehanda afseende bättre betjent, om flere sådane werk anläggas.

Domprobsten h:r doctor Filenius förmälte sig wilja närmare se på denna sak, och begärte fördenskull, att den måtte hwila, hwilket ståndet bewiljade.

8 §. Uplästes h:r majoren Nordencreuts⁶¹⁴ memorial angående kronoup handlingar genom auctioner, som remitterades till secreta utskottet.

9 §. Föredrogs landssecreteraren Otto Henric von Freses memorial,⁶¹⁵ hwaruti ansökning giöres, det må landssecreterare, i anseende till anförda skiäl, hugnas med lika rang och tour som härads höfdingar, såsom det ock för detta skall hafwa warit förordnat. Därjemte uplästes härads höfdingens

⁶¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 2. Behandlas även 20 juli.

⁶¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 36.

⁶¹⁴ Rättat efter konc.; i prot.: *Nordencrants*.

⁶¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 125.

Samuel Ehrenmalms memorial, hwaruti jämförelse göres emellan landssecreterare- och häradshöfdingesyslor, och hemställes sluteligen, om icke häradshöfdingar må erhålla lika rang med justitiarien wid ammiralitetet, då äfwen billigt wore att landssecreterare få den nummer häradshöfdingar nu hafwa.

Wid öfwerwägandet häraf, anförde h:r kyrkoherden doctor Celsius, att det wäl wore till önskandes, det riksens ständer blefwo obeswärade med sådane twister om rang och företräde. I synnerhet är det ömtåligt för en stor del ståndets ledamöter, när rang i så måtto utdelas till personer med hwilka prestmän som oftast måste wara i umgänge och hafwa att sysla. Ty om häradshöfdingar nu skulle flyttas högre up, så flyttas i och med det samma borgmästare, som eljest äro för probstar och kyrkoherdar i städerna nog med deras rang beswärlige. Det har alltid varit och är ännu, äfwen för sielfwa ståndet, betänkeligit, att projectera rang för prestmän, och många skulle högeligen förundra sig, om något sådant skulle påtänkas.

Men af detta för ståndet anständiga sinnelag, hafwa nog många tagit sig anledning att tänka, det presterskapet bör wara nögd med den höflighet, som man efter egit behag will dem bewisa, och det blir understundom ingen, understundom någon, dock det sednare af idel grace. I sådant afseende trodde h:r doctorn wara nyttigt, att man ganska sparsamt bewiljade en så kallad rang och företräde personer emellan.

Som det dock kommit därtill, att en sådan stämpel som sättes på menniskior, nu äfwen börjar influera på deras befordran, hwilket sednare icke en gång för ett alfvarsamt sinne kan wara indifferent, och åtskillige considerationer tala för landssecreterarne, ståndet äfwen wid förledne riksdag bifallit denna sak, så trodde h:r doctorn att rang och tour för dem kunna bewiljas, men icke för häradshöfdingarna, som förut innehafwa en efter deras sysla proportionerad rang och tour, eller ock att altsammans kunde afslås och förblifwa wid det, som förut varit.

H:r biskopen doctor Beronius tillika med flere ståndets ledamöter förklarade wara billigt, det landssecreterare blefwo ihogkomne, emedan till desse syslor måste antagas studerade och förfarne män, förutan andra skiäl, som kommo under öfwerwägande, när detta sidstledne riksdag bewiljades.

H:r kyrkoherden Wikman anförde, huruledes ståndet wid 1746 års riksdag angående rang och företräde sig utlåt, och trodde, att ståndet torde

wara af samma tankar nu. Utom dess wore det betraktansvärdt, att om landssecreterare få rang så komma äfwen desse syslor att stadna i adelens händer, hwilket von Frese, uti dess memorial anförer såsom skiäl till att winna riddarhusets bifall.

H:r probsten magister Manquer trodde wara nödigt, det landssecreterare tillades tour till befordran lika med häradshöfdingar, men rangen må man icke bry sig om. Det wore efter h:r probstens tanka icke heller owanligt, att personer af mer eller mindre rang kunde competera lika syslor, hwarpå cancellieråder och revisionssecreterare till exempel anfördes, som hafwa större rang än kammar-, krigs- och commerceråder, men äro allesammans competente till enahanda syslor.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunnerus hölt före wara betänkeligit, att öka rangen för den ena eller den andra. Dock om jemförelse skall göras emellan häradshöfdinge- och landssecreteraresyslor, så lærer finnas, att den förra i hwarjehanda afseenden är wärdigare. Om secreterare nu få rang med häradshöfdingar, så måste desse sednare flyttas högre up och blifwa lika med assessorer i håfrätterne, hwaraf sedermera händer, att de blifwa sökande af transport till en sysla som dock är werkelig befordran.

H:r probsten magister Bolmstedt instämde härmed, men trodde att h:r probsten Manquers förslag kunde widtagas, så framt icke den af h:r kyrkoherden Wikman anförde consideration, att adelsmän skulle intaga alla syslor, syntes ligga i vägen.

H:r superintendenten doctor Lutkeman hölt före, att då man betraktar häradshöfdinge- och landssecreteraresyslorne, så må man icke för mycket förringa den senare emot den förra. Landssecreterareinstruction utwisar nogsam, att till syslan fordras kundskap uti rättegångs-, hushållnings- och executionsmål. Warandes både answar och myndighet med syslan förknippat, icke allenast då landshöfdingen är sielf närwarande, utan förwalta ock landshöfdingesyslan, under landshöfdingens frånwaro af landssecreteraren och landskammereraren.

H:r probsten doctor Serenius tillade, att ståndets ledamöter hafwa olägenhet af borgmästarens rang, kunde således icke skada, att den äfwen deltes till landssecreterarne, af hwilka sednare ståndet har mera beskydd än af de förra.

H:r domproben doctor Filenius anförde ock den consideration, att landssecreterarne, då de uti landshöfdingens ställe äro uppe på rådstufwan, hafwa att befalla magistraten.

H:r professorn doctor Gadolin anmärkte, att både Frese och Ehrenmalm hafwa nog mycket uphögt hwarthera sina syslor. Men när syslor sins emellan jemföras, så torde ock jemförelse böra ske emellan landskammererare och landssecreterare, hwilka nu mera skrifwa under expeditionerne, som de äro gamla i tjensten, ehuru den förra har allenast kammarcolliiifullmagt. Men landskammereraren är sielf ansvarig för det som hörer till hans contoirt, ehuru expedition för mera anseende skull af landshöfdingen underskrifwes. Men om några remarquer göras af kammarcollegium, statscontoirot eller kammarrevision, ankommer sådant endast på kammererarens förklaring. Synes dock wara billigt, att någon tour för dem bägge utsettes efter h:r probsten Manquers förslag, men torde kunna uti någon deputation närmare utredas, så wida det will förliudas, att riksens råd wid tjenstebetänkandet giordt några påminnelser, som nu af ständerne komma att förklaras.

H:r probsten doctor Wahlborg gaf tillkänna, det uti secreta deputation är anledning gifwen till att närmare utsätta touren för landssecreterare och landskammererare, och trodde h:r probsten wara bäst, att detta ärende blefwe upskutit, till dess deputation sig däröfwer utlåtit, hwarmed h:r probsten Hiortsberg och h:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus sig conformerade.

H:r biskopen doctor Engström förklarade, att som han aldrig fomenterat högfärd, så wille h:r biskopen icke styrka till högre rang för någon, än lagen säger. H:r biskopen wille icke heller lefwa den dag, att han genom rangs bewiljande skulle kiöpa sig favorable resolution. Men för öfrigit kunde altsammans detta till någon deputation remitteras.

H:r kyrkoherden doctor Celsius medgaf, att mycken mennisklig swaghet insmyger sig wäl uti rangwäsendet. Men sedan tjenstebetänkandet combinerar rang och befordran, så är ej underligt att menniskior måste om bägge delarne blifwa angelägne. Wore rangen aldeles bortta, så wore saken annorlunda, men sedan den nu är etablerad, så lærer det ej mindre falla beswärligit för andra, att wid tillfällen blifwa satte å sido, än för oss prester, då borgmästare eller dylike personer wilja taga sig företräde.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde uti det, att rang och tour böra följas åt, hwilken principe äfwen uti tjenstebetänkandet finnes observerad. Annars torde ock den olägenheten följa, att om en person af mindre rang fingo tour till en sysla af högre rang än proportionailt wore, så torde alla de öfrige af samma rangnummer och näst däröfwer wilja tillwälla sig tour till samma sysla.

Härmed instämde h:r superintendenten doctor Körning, tilläggande, att hwad angår cancellieråder och revisionssecreterare som competera lika syslor med andra råder, ehuru de hafwa högre rang, så är detta præferencer allenast collegierne emellan.

Sedan discourserne i så måtto ytterligare blifwit fortsatte, och är ena sidan styrkt till det, att ståndet förblifwer wid dess under sidsta riksdag tagne beslut angående rang och tour för landssecreterare och landskammerare, men å andra sidan därwid anfördes betänkeligheter, samt yrkades, att saken till någon deputation måtte remitteras, giordes af högwördigste herr archibiskopen däröfwer proposition, som med Ja och Nej beswarades. Och anställes på begäran votering, då 20 röster blefwo för Ja, och 29 för Nej.

10 §. Deputerade företrädde ifrån ridderskapet och adelen som begärte, det ståndet wille innehålla med dess yttrande öfwer h:r major Gyllensvans beswär, till dess ridderskapet och adelen fådt sig däröfwer utlåta. Hwarjemte deputerade anmälte ridderskapet och adelens önskan, det wille ståndet uti andra mål som äro af dylik beskaffenhet, men dess yttrande något dröija, till dess ridderskapet och adelen sig utlåtut.

11 §. Föredrogs å nyo 25 § af borgareståndets beswär angående klinckskutors lästetal. Och alldenstund desse fartyg såsom bygde på klink, icke kunna taga någon swår last, och den last de innehafwa är af mindre värde, än den som plägar föras på cravelfartyg, såsom de icke heller altid få retour waror, med flere omständigheter, som härwid förefalla och i sielfwa beswarpuncten äro anförde, så biföll ståndet äfwen denna punct.

12 §. Påmintes om afgiörandet af fiskeriedeputations betänkande och de till införsel förbudne waror. Men som tiden nu war förliden, så komma desse ärender att företagas uti början af nästa session.

År 1761 den 20 Julii

1 §. Justerades extractum protocollii om fullmäktig å presterskapets wägnar wid existerande twister.

2 §. Superintendenten h:r doctor Lagerlöf inlämnade någre af consistorium i Carlstad gjorde anmärkningar wid den projecterade nya scholæordningen.

Ståndet trodde, att om denna scholæordning wid denne riksdag skulle till öfwerseende och stadfästade företagas, så torde tiden altför mycket utdragas. Sådant kan därföre till nästa riksdag besparas, och kunna dessa anmärkningar därstädes aflämnas, hwarest de öfrige consistorier afgifwit sina påminnelser.

Bemälte h:r superintendent föreställte, huru angelägit det wore, att en ytterligare eller fierde class och med rector scholæ blefwe uti Carlstad förordnad, emedan ungdomen, som gådt igenom de 3:ne nu warande klasser wid scholan är ännu nog spädd att flyttas på gymnasium. Och fant ståndet bäst wara, att h:r superintendenten hos Kongl. Maj:tt härom gör underdånig ansökning, samt upgifwer något förslag till lön för rector scholæ, då ståndet will samma ansökning understödja.

3 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius, som enligt protocollet af d:n 30 Junii sidstledne, uppå ståndets anmodan, närmare sedt igenom acterne, angående det af h:r grefwe Cronhielm sökte jus patronatus uti Istorps församling, gaf nu tillkänna, att ståndet uti detta ärende aldrasäkrast kan trygga sig wid 1739 års förordning angående prestewal.⁶¹⁶ Då denna förordning wid 1738 års riksdag war hos ständerne under öfwerläggning, hade wäl ridderskapet och adelen i början giordt något förbehåll, i anledning af privilegiernes 7 §, men sedermera är förordningen af samtelige fyra stånden stadfästad. Och ehuruwäl det då sades, att förordningen skulle till nästa riksdag wara gällande, så befinnes det dock, att ständerne hwarken då eller de påföljande riksdagar wid den samma giordt någon förändring. Wid den uti privilegierne af Cronhielm åberopade 7 § är ock det att anmärka, att den samma år 1719 blifwit af ridderskapet och adelen formerad uti den

⁶¹⁶ Tryckt förordning 5 juni 1739: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Hwarefter wid Prästewals anställande så i Städer som på Landet förfaras bör.*

idee, som grefwe Cronhielm nu will honom explicera, men wid 1723 års riksdag har § af presteståndet blifwit ändrad och så författad, som den nu lyder, hwaraf will tydeligen följa, att § ingalunda kan hafwa den mening, som votum dissentiens till grefwe Cronhielms faveur will förklara, utan bör så förstås, som deputation i conformité med 1739 års förordning den samma explicerat.

Högwördigste herr archibiskopen tackade h:r kyrkoherden doctor Celsius för denna uplysning, och då ståndet widare rådgiorde, om man uti denna sak skulle göra något steg, tycktes bäst wara, att wänta till dess löparen kommer, och i händelse ridderskapet och adelen af detta votum dissentiens skulle göra sig någon nytta, will ståndet däröfwer hos de öfriga stånden göra behörig demonstration.

4 §. H:r kyrkoherden magister Lenngren inlämnade ett memorial⁶¹⁷ uti twisten emellan Ladugårdslandsförsamlingens och det så kallade Ryman-ske fattighusen, och feck på begäran påskrift, att med samma memorial gå till de öfrige stånden.

5 §. Rådselectorerne ankommo och aflämnade förslag⁶¹⁸ till ett ledigt riksrådsembete, hwaruppå woro upförde:

öfwersten och riddaren herr Gust. A. Hiärne,
öfweradjutanten och riddaren h:r baron Diedr. Douvall samt
generalmajoren och riddaren h:r baron Carl Adlerfeldt,
och blef detta förslag hwilande till dess man fådt höra ridderskapet och adelens yttrande.

6 §. I anledning af 3 § uti protocollet af d:n 15 sidstledne kom hos ståndet uti öfwerwägande huruledes revisionssecreteraren Eric Chrispin Wagner för detta genom riksens ständers åtgärd blifwit befordrad till revisionssecreteraresyslan, och torde sålunda blifwa lidande, om wid detta tillfälle dess tour ej blefwo närmare utsatt. Resolverades fördenskull, det bemälte revisionssecreterare behåller dess tour framför den, som succederar Silfver-

⁶¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 247.

⁶¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 23, bilaga.

schöld, samt undfår full revisionssecreterarelön, hwilket genom utdrag af protocollet med de öfrige riksens ständer skulle communiceras.

7 §. H:r kyrkoherden Hoffgardt anmälte, det wid expedierandet af saken, angående h:r commercerådet Nordencrants bok, åtskilliga twifwelsmål uti expeditionsdeputation upkommit, hwaröfwer deputations ledamöter funnit sig föranlätne uti ståndens plenis giöra förfrågan. Huruledes ridderskapet och adelen samt presteståndet öfwer borgareståndets extractum protocolli angående detta ärende sig utlåtut wore bekant. Bondeståndet hade till alla delar bifallit berörde protocollsutdrag. Men när nyssnämde document producerades, befants därpå någon ytterligare påskrift, angående särskilt deputation, ehuruwål den war raderad, samt utan datum. Frågan blef sålunda, om uppå den nya påskriften skulle hafwas någon aktning eller icke, och i den sednare händelsen, huruwida borgareståndets extractum protocolli styrkte till någon särskilt deputation, i synnerhet som de närwarande ledamöter af bondeståndet förklarade, det ståndet icke uti sådan mening bifallit oftanämde protocollsutdrag. Och hemställte sluteligen h:r kyrkoherden Hoffgardt, hwad härwid wore till giörandes, såsom ock om icke ståndet till närmare uplysning, wille låta för sig komma berörda nyare påskrift ifrån borgareståndet.

Då detta togs uti öfwerwägande, fant wäl ståndet wara mindre ordentligt, att några påskrifter skie uppå löparen, sedan de gådt igenom stånden och skola komma till expedition, och i synnerhet, att sådane documenter skola raderas, hwarigenom hwarjehanda oskick kan existera. Hwarföre ock en del af ståndets ledamöter höllo före, det löparen kunde ifrån expeditionsdeputation requireras. Dock som en sådan requisition ej kunde ske utom ståndens godtfinnande, och detta torde expliceras såsom ett mindre wänligt steg i anseende till borgareståndet, så lät ståndet därwid bero. Dock fant ståndet nödigt, att något för framtiden härutinnan blefwe stadgat, till förekommande så wäl af denne, såsom ock andra oordningar med ståndens expeditioner.

Hwad sielfwa saken angår, så synes det egenteligen ankomma på borgare- och bondeståndets förklaring öfwer deras beslut. Och aldenstund berörde ståndets ledamöter uti expeditionsdeputation äfwen tagit denna sak af referendum, så lærer wäl behörigt utlåtande ifrån desse stånd aflämnas,

hwarefter ock expeditionsdeputation lærer fatta ett sådant beslut, som omständigheterna medgifwa.

8 §. Föredrogs å nyo secreta utskottets extractum protocolli,⁶¹⁹ angående fortificationsöfwerstens h:r baron Wredes tour uti arméen och förklarade därwid h:r kyrkoherden doctor Celsius, det herr doctorn begärt besinna sig på denna sak, icke i afseende på h:r baron Wredes person, för hwilken h:r doctorn i anseende till besynnerliga goda egenskaper och utmärkta förtjenst har all högaktning, men h:r doctorn wille härwid remarquera, att ehuru h:r öfwersten Wrede sielf uti dess memorial till ständerne om denna sak icke allenast talt om sig sielf, utan ock warit så billig, att han föreställt sine kameraters, eller hela fortificationsstatens angelägenhet, så wore han dock nu skild ifrån de öfrige, och hade h:r doctorn befarat, det uppå staten i gemen skulle göras mindre afseende, hwilket dock efter h:r doctorns tanka wore så mycket ömare, som wid berörde stat måste finnas officerare de där med större alfwär än annars wid militairen kan wara wanligt, handterat studier. Wid samma stat äfwen förefaller mycken fatigue, för hwilken orsak riksens ständer haft afseende på de officerare, som giordt tjenst wid fästningsbyggnader, hwartill ock det kommer, att som härtill fordras både utmärkt flit att lära sig de till detta werk nödiga wettenskaper, såsom ock att sedermera wid utöfningen uti samma flit och arbetsamhet continuera, hwilket merendels plägar wara ofrälse folcks lott, så skulle desse nog decourageras, och fortificationsstaten i gemen blifwa nog lidande om dem skulle nekas avancera i arméen. Herr doctorn trodde detta wara så mycket angelägnare, som i wist afseende fortificationsstaten kan anses för en schola, hwarifrån sedermera skickelige officerare kunna i arméen planteras. Och har h:r doctorn hördt säjas, att det altid tillförene så warit, ehuruwäl det genom någon eqvivoque uti tjenstebetänkandet blifwit satt uti twifwelsmål. Därjemte har ock det hos h:r doctorn uppwäkt någon bekymmersamhet, att en sådan grund nu anföres wid tillstyrkandet för h:r baron Wrede, som till de öfrige icke torde wara lämpelig.

Dock som h:r doctorn sedermera blifwit underrättad, att den öfriga fortificationsstatens angelägenhet är hos secreta utskottets defensionsdeputation under utarbetning, så will h:r doctorn för sin del bifalla för h:r öfwers-

⁶¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 52. Jfr prot. ovan 15 juli.

ten baron Wrede, i den säkra förhoppning, att ståndet äfwen behiortar hela statens nöd och stora angelägenhet.

H:r kyrkoherden magister Wikman hemställte, om icke detta mål kunde än ytterligare hwila, i anledning af ridderskapets och adelens yttrande och genom deputation hos ståndet anmälte begäran, hälst denna sak synes närmast röra ridderskapet och adelen, och wore öfwerenskommande med den agtning och wälwilja, som stånden wisa hwarannan, hwilket presteståndet uti dylika händelser äfwen torde hafwa nödigt att begära, och med mera fog kan reciproce wänta.

Probstarne h:r magister Manquer, h:r doctor Serenius och h:r magister Bolmstedt, med flere, förklarade likaledes wara angelägit, att man härutinnan ser på statens angelägenhet i gemen, emedan wägen annars tillslutes för literate och skickelige officerares befordran, och anförde h:r doctor Serenius, att generalitetet wid österrikiska arméen hade förundrat sig öfwer det, att en man af den capacité, som h:r baron Wrede, kunnat uteslutas ifrån tour i arméen.

H:r biskopen doctor Benzelstierna, samt superintendenten h:r doctor Körning instämde med h:r doctor Celsius uti det, att denna fortificationsstatens angelägenhet borde behiortas, och försäkrade att secreta utskottet, såsom det äfwen uti extracto protocollii utlåfwat, med aldräförsta därom afgifwer dess yttrande, såsom äfwenwäl, efter h:r doctor Wahlborgs och h:r kyrkoherden Alms berättelse, secreta deputation med ett betänkande uti denna sak till riksens ständer inkommit. Hwarjemte anmärktes, att ehuruwäl ridderskapet och adelen, så uti det specielle målet angående h:r major Gyllensvan, som ock uti andre af dylik beskaffenhet, eller præjudice mål, som kunna wara adelsmän emellan, begärt få yttra sig, innan de öfrige stånden sig utlåta, så wore detta mål af en annan beskaffenhet, och anginge en förklaring öfwer tjenstebetänkandet, hwaröfwer Kongl. Maj:tt begärt ständers utlåtande.

Uppå skedd proposition biföll ståndet detta extractum protocollii.

9 §. Deputerade ankommo ifrån bondeståndet och recommenderade de hos riksens ständer klagande augmentsåboer öfwer skattekiöp, samt Carlscrona handlandes assurancesak.

10 §. Företogs å nyo secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶²⁰ om det af Saxenberg sökte privilegium att brygga ciderättika. Och anförde h:r domprobsten doctor Filenius hwarjehanda betänkeligheter härwid, i anseende till det, att Schultzes sterbhus, som hitintils drifwit denna handtering, med så mycken omkostnad satt sitt werk i gång, och skulle det lända Schultz till förfång, om någon annan skulle här i Stockholm få tillstånd att idka samma handtering, hälst Schultz kan fournera de behof som åstundas, med flere considerationer, som uti borgareståndets protocolsutdrag finnas anförde.

H:r kyrkoherden Laihiander förklarade, att ehuruwäl Schultz icke har privilegium exclusivum, så att uppå den grund Saxenbergs ansökning kan afslås, så wore dock till märkandes, att ättika icke wore någon öfverflödighetswakra och kunde sålunda förtäringen därpå icke ökas. Och emedan det quantum af 500 oxhöfden som befinnes behöfwat, icke är större, än det kan af en tillwärcas, som allaredan därtill har tillstånd och satt sitt werk i gång, så synes det både wara onödigt, att antaga flera, äfwen skadeligit för den som förut sig därmed sysselsatt och giordt sig omkostnad.

Hwarjemte priset på weden nödwändigt måste stegras, när så många wedtärande här uti Stockholm anläggas. Och ehuru Saxenberg förklarar sig nu allenast wilja brygga af förskämd frukt, så torde han dock sedermera wilja detta utsträcka till rusiner och sådant, som tullfritt skall införas, hwarwid hwarjehanda tullförsnilling och underslef kunna förelöpa.

H:r superintendenten doctor Körning förmente, att polypolier uti wissa handteringar äro skadeligare än monopolier. Wid de sednare behålles konsten, då den wid de förra ofta förloras när en fådt privilegium på något werk och på dess iståndssättjande giordt omkostnad, så följer icke, att en annan med samma rätt bör hafwa det samma, emedan de förra därigenom förfördelas. Och om mera ättika skulle behöfwat, så kan Schultz efter behofwet och omständigheterna utwidga sitt werk.

H:r biskopen doctor Halenius tillade, att den principen icke altid håller strek, ju flere idkare ju bättre pris, emedan när flere tillverka en wakra, som icke så aldeles kan afsättas, nödgas tillwerkare till sin utkomst stegra priset, och om det står fast, att här ej behöfs mer än 500 oxhöfden ättika och på hwarje oxhöfde allenast förtienas 6 d:r så lærer man snart finna, att

⁶²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 2. Jfr prot. ovan 15 juli.

den förtjensten ej will wara tillräckelig för twänne att lefwa utaf. Utom dess torde kunna hit lämpas det bekanta: ju flere kockar, ju sämre såppa.

H:r professorn doctor Gadolin förklarade allenast sig böra intyga, det han besedt Schultziska werket, och funnit det wara stort och med mycken omkostnad anlagt.

H:r kyrkoherden Klot anförde, att deputation tagit altsammans detta uti ett noga öfwerwägande, och hwad angår tillverkningens quantum, så wore det bewist, att Schultziska werket ej kunnat fournera de nödiga behof. Saxenberg har allenast begärt brygga af förskämd frukt och ej nämt rusiner eller annat, hwarwid tullförsnilling kan befaras. Om han ej kommer ut därmed, blir hans egen omsörg. Imedlertid när allenast en ättikebryggare finnes, och man förnekar en annan som sig anmäler, så är sådant i sielfwa werket ej annat, än gifwa den förra privilegium exclusivum.

H:r kyrkoherden doctor Celsius tillade, att det icke är för mycket om 2:ne ättikebryggare finnas i hela Sweriges rike. Hwad priset angår, så lærer den ena snarare kunna balancera den andra, än när en allenast har tillverkningen och efter behag kan åsätta pris. Om det ock i någor måtto skulle hålla streck, hwad som föregifwes om de 500 oxhöfden så lærer sådant endast förstås om Stockholm, emedan transporten till andra orter hitintills warit nog owanlig. Schultzen har större förmån än Saxenberg begår, nämligen, att äfwen få brygga af rusiner, och så framt denne sednare calculerat rätt och will hålla pris med Schultz, så måste tillverkningen wara mer profitable, än Schultz nu föregifwer. Och i händelse Saxenbergs calcul slår honom felt, så är det hans egen skada och lærer han snart af sig sielf falla Schultz utur wägen. Saxenberg är icke heller hulpen med det, att han på annat ställe får inrätta denna fabrique, emedan han härstädes har egendom, och tillgången på rudimaterien är mera här än annorstädes.

H:r probsten doctor Serenius och h:r probsten Hiortzberg med flere instämde uti det, att man ej kan förneka Saxenberg denna frihet, hälst han icke begär något understöd, utan will på egen risque inrätta ett sådant verk.

Efter flere dylika discourser biföll ståndet uppå giord proposition deputations betänkande.

11 §. Företogs å nyo fiskeriedeputations betänkande och förmälte därwid h:r probsten doctor Wahlborg, det han af de i ståndet förekomne discourser

welat förmärka, det i synnerhet hos en del ledamöter förspordts twifwelsmål om de proemier, som deputation föreslagit, och wille fördenskill h:r doctorn förklara att dessa proemier, i synnerhet wid exporten äro icke allenast nyttige, utan ock nödwändige, så wida därigenom rikets underbalance hielpes, och följakteligen wäxelcoursen fälles, som warit och är ett för rikens ständer så betydande ämne.

H:r doctorn antoge det såsom medgifwit, att uppå hwarje 3 tunnor ca-beillau eller sill belöper sig 1 tunna salt. Om nu per hypothesin 50/m t:r salt à 2 d:r silf:mt går åt till fiskerierne, så winner man 150/m tunnor sill. Om desse exporteras till 20 d:r t:n, så har man i stället för 100/m som saltet kostade, uti nationalinkomst 3 000 000 d:r silf:mt. Är äfwen till märkandes, att proemierne blifwa i landet, men hela exporten blifwer winst på utländningen, sedan saltumgälderne äro afdragne.

H:r probsten magister Alin fruktade, att desse pålagor på salt, som är en så oumgängelig wahra, skulle mycket öka den fattigdom, hwaraf wi i allmänhet tryckas. Och lärer denna fond ej kunna särdeles uträtta till fiskerierne drifwande härefter, så wida en skuld af 6 t:r guld förut måste betalas. Hwarjemte hända kan, att wissa personer, som därföre icke skatta mer, hafwa gagn af dessa proemier.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde:⁶²¹ 1:o Jämförer man de på proemier grundade fisken med andra fisken som utan proemier idkas, e.g. strömmingsfisket i Norrland och Finland, så wisar erfarenheten, att då det sednare på en tid af 30 år stigit till mera än 3 dubbelt, hafwa de förra oaktadt ett sådant understöd, merendels gådt öfwer ända. 2:o Landtmannen tryckes allena af denna utgift, hwilken alltid gifwer men aldrig får proemier. Då dock landtmannanäringen är halfwa grunden till all annan, och en bonde som producerar 30 tunnor säd af jorden, arbetar alltid så tungt och gör riket så mycken nytta som den hwilken fiskar 15 tunnor sill. Han får ofta kännas wid tryckande olyckor, utan att af publico åtniuta någon hielp, för all den hielp han förskutit andra. Hwem halp dem som för några år sedan förlorade all sin boskap i de södra orter, och hwad hielp hafwa wäl de att förwänta, som på några orter i Upland helt nyligen förlorat alla eller större delen af sina kreatur, måste icke betungande med proemier i dylika omständigheter blifwa landtmannen en känbar skada? 3:o Det blifwer där-

⁶²¹ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

före alltid lättare för borgare att samtycka till proemier än andre, som de draga ensamt af dem winning, men landtmannen drager ensamt tyngden. 4:o Ser man på proemiernas utbetalning, twiflar iag att med dem alltid winnes det påsyftade ändamål. I stället för det att fiskaren är den som med proemier bör upmuntras, rikta de mera kiöpman än fiskaren. De mästa proemiesedlar torde finnas i kiöpmannahänder, men ganska få till fiskare wara betalte, och torde äfwen wara att befara, det en stor del äro för ganska ringa wärde till 12 à 20 procent uphandlade. Och huru lätt står icke att befrukta underslef wid skämda warors utförsel, då utskeppning kan hafwa så mycket afseende på fördel af proemium som winst af försälgning, och hwarwid alltid det allmänna blifwer lidande. 5:o När man ock anser hwad en rikets inbyggare får betala framför en utlänning förmedelst den förhöjning de så kallade exportationsproemier här göra uti försälgningswaran, tyckes uti dem wara liten billighet. Om iag sätter e.g. 9 dal. exportationsproemier för en tunna sill, så kostar mig icke allenast 1 tunna sill de 9 d:r mera än utlänningen, som iag till dessa proemier betalt, utan när kiöpman väntar 9 d:rs proemier för exporten, säljer han icke till mig sillen, utan att han får af mig 9 d:r mera än af utlänningen. Den blifwer således mig ständigt 18 dal. drygare.

Lägger iag nu härtill den owiga transport som är till en stor del af rikets provincier framför en del utländska hamnar, och som ofta gör en difference af 3 à 4 d:r t:n så skulle de aflägsnare orter i riket få betala 21 till 22 d:r mera för en tunna sill, än en utländning. 6:o Blifwer swårt att samtycka till sådane proemier, i anseende till den stora summa, som redan årligen upgår i tullfrihet för manufacturwaror och till manufacturfond. Ty då iag supponerar att för 26 à 27 år sedan tullfriheten för dylika waror besteg sig till 4 000 d:r silf:mt lærer den nu utgiöra något öfwer 300 000 d:r s:mt, hwilka afgå i kronans inkomst, och således måste af landet genom bewillningar erhållas. Skulle nu en fond af 5 tunnor guld bewiljas till fiskeri-proemier, blefwe riket i den delen allena lastadt med något öfwer 13 tunnor gull, hwilket tyckes wara nog drygt sedan det råkat i några 100 tunnor gulds skuld. 7:o Den förmån som af en sådan fiskeriernes upmuntran will dragas till underbalancens häfwande genom en ömrigare export af fiskewaror, blifwer mindre betydlig, när man eftersinnar, att så mycket som de tilltaga, så mycket måste landtbrukaren i proportion aftaga uti en tid då folckbristen hindrar att förse bägge på en gång med tillräcke-

lige arbetare. När landet icke kan præstera nödig spannemål och victualiewaror, när utländsk föda för dem som sysselsättas wid fiskerierne afräknas, så lærer landets eftersatte cultivering icke utgiöra mindre summa, än nu winnes genom fiskewahrors utförsel. Detta förtjenar sannerligen högsta eftertanka i ett land, hwarest stora fält ligga aldeles obrukbare och öde. 8:o Det anföres som ett hinder i exporten, att andre orter hafwa tullfrihet på saltet men wi icke. Månne det därföre icke wore bättre, att all tull på salt uphäfdes, och något wist per capita för saltfriheten årligen betaltes, som dymedelst hwar ock en undersåtare skulle ansenligen lindras, och kronan, när quantum skiäligen modererades, likaledes winna. 9:o Tyckes det wara en stapelstädernes skyldighet att besörja fisket utan proemier. Ty, hwar stadnar ändteligen hela landets wälmågo? Är det icke uti stapelstäderna? När en landtman uppå sin egendom och wid sitt arbete äger tarfwelig utkomst, skattas han wälmående, då däremot en kiöpman, som begynner med ganska litet, kan på några år förwärfwa sig tunnor guld. Hwad är då billigare, än att de af sin öfwerflödiga winning disponera något till sådane behof, som böra wara stadsmannanäring, och uppå hwilkas uprätthållande deras stapelrättighet bör wara grundad. Fiskerierne må wäl därföre genom friheter på allt sätt upmuntras, men ej landet med proemiers erläggande till sin skada betungas.

H:r kyrkoherden Klot förmälte, att riksens ständer hafwa allaredan uti instruction för denna deputation gifwit anledning att tänka på proemier till fiskeriernes uphielpande. Ehuru här är projecterad fond för fiskerierne, så är det ännu icke sagt, huru denna fonden skall disponeras, eller huru mycket däråf skall användas till gamla skuldens betalning, huru mycket till fiskerierne, eller huru mycket för exportation. Deputation skall öfweraltsammans detta sig vidare yttra och kan påminnelse då göras wid hwartera delen. Om proemier icke gifwas, så hindras exporten, emedan utländningen som gifwer större proemier undersäljer oss, och då faller sillen uti wanpris här hemma och måste man då sluteligen låta bli att taga up den wälsignelsen utur siön, som den Högsta låter komma till våra stränder. Här talas om folckbrist och landscultur, men det samma folcket som om sommaren arbetar på jordbruket, kan om våren och hösten arbeta på fisket så att bägge delarne skiötas tillika. Det säges wara bättre, om saltet blifwer tullfritt, men det blefwe en minskning för kronan i dess nödiga inkomster,

och hwad angår saltet till fiskerierne, så går det på ett ut, om det blir tullfritt, eller fiskerierne få behålla tullumgålderna.

H:r kyrkoherden Hoffgardt hölt före vara bättre, att en wiss afgift per capita användes till fiskeriefond, om den ändteligen skall vara, än att outhärliga wärdor taxerades. Sålunda kunde afgiften på saltet aldeles uphäfwas. Tullsocieteten kunde upgifwa 3 à 4 års afgift och därpå tagas ett medium till afskrifning, som på berörde sätt skulle rikeligen redresseras. Wist pris kunde på saltet utsättas, och om det öfwerskredes, wore hwar och en tillåtit att införskrifwa salt.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förklarade, att wid denna sak förekomma åtskillige omständigheter, som ännu icke äro utredde, men böra af deputation efter dess gifne löfte närmare utredas och till ständerne upgifwas. Såsom till exempel: Huru det hänger tillsammans med den gamla skulden för fiskerierne; huru stor del därpå skall årligen betalas. Huru stor del af fonden skall användas till proemier; med hwad wilkor dessa sednare skola utbetalas, och mera sådant, som hör till den specielle detailen, och om hwilket altsammans nu är ingen fråga. Här talas nu i allmänhet om fond wid fiskerierne. Den samma är outhärligen nödig. Ty hwad förra skulden angår, den må efter behörig undersökning blifwa större eller mindre, så måste den betalas, åtminstone efterhand, om annars fides publica skall blifwa bestående. Att exporten är nyttig, behöfwer så mycket mindre bewisas, som det är onkeligit, att wår underbalance och wäxelcours warit ännu större, om icke denna hushållning blifwit nyttjad. Att proemier skola facilitera exporten är lika tydeligit, och bestyrkes tillika af andra nationers exempel. Altså må man bifalla betänkandet hwad förslaget angår till fond, men med uttryckeligit förbehåll att deputation inkommer med tydelig underrättelse, om det ena och andra, samt huru denna fond skall disponeras.

Härmed instämde h:r domproben doctor Filenius, men hemstälte, om icke man borde undantaga det slags win, som nyttjas wid kyrkorne.

H:r probsten magister Matthesius trodde, att deputation, enligt dess instruction, förut bordt utlåta sig öfwer de hinder, som förspörjes wid fiskerierne, och föreslå medel till samma hindens afhielpande, såsom till exempel: hwaraf det kommer, att Götheborg, som har så stora privilegier, ej kan förse fiskerierne med tillräckeligit salt, huru tillräckelige insaltningskäril må blifwa anskaffade, samt nödigt folck till fiskearbetet. Sedan alt sådant

blifwit remedierat, har man närmare fådt se, huruwida proemier warit nödiga eller icke. Här talas om skuld af 6 tunnor guld, och är det tydeligit, att utgifterne emot fonden ej warit proportionerade. Kongl. kammarcollegium har uti dess riksdagsberättelser önskat, att 30 000 d:r må kunna användas till jordbruket, och om 6 t:r guld därtill blifwit nyttjade, skulle mycken oländig mark nu wara fruktbarande.

12 §. Härwid påmintes, att en deputation till de öfriga stånden skulle afgå med ståndets extractum protocoll angående consistoriifullmäktigarne samt h:r revisionssecreteraren Wagner.

H:r probsten magister Troilius hemställte tillika, om icke det wore nödigt, att ståndet än ytterligare gjorde hos de öfrige stånden någon påminnelse uti saken angående h:r kyrkoherden doctor Rutström. Det will säijas, att bondeståndet nu gådt in med borgareståndet och i händelse ridderskapet och adelen gjorde det samma, så lærer altsammans afstadna. H:r probstens tanka wore den, att om doctor Rutström är oskyldig, det h:r probsten ännu icke wet, så bör han hafwa satisfaction, men emedlertid kan man ej annat än hafwa afseende på consistorii Holmensis och theologiska facultetens i Upsala omdöme. Och i händelse här blir ingenting utaf, utan altsammans lägges ner med kallsinnighet, så är högsta fara att hernhutianismus och dylikt, som i våra tider hotar wår sanna religion, skall alt mer och mer utbreda sig.

H:r kyrkoherden doctor Celsius tillade, att hela publiquen kan ej annat än wara upmärksam på ståndet uti denna artikel. Och skulle det hafwa obehageliga fölgder, om desse saker icke blifwa med all alfwarsamhet handterade. Det skulle synas, som icke så mycket ondt låge däruti, som det will föregifwas, när de, som wilja tänka på religions förswar, icke långt komma därmed och skulle tilltagsenheterne hos anhängare blifwa så mycket större sedan ståndet skildts åt, som de under warande riksdag blifwit nog tydeligen försporde. Hwilket sidsta h:r kongl. öfwerhåfpredikanten doctor Schröder äfwen intygade. Och höllt sålunda h:r doctorn före, det bondeståndet uti kraftiga och bindande ord får weta, det ståndet räknar på denna sak, och will hafwa den med all alfwarsamhet handterad.

H:r biskopen doctor Benzelstierna och superintendenten herr doctor Körning med flere instämde härutinnan, och berättade h:r doctor Körning, att den andra saken som rörer sielfwa religionsmålet och är ganska widlyf-

tig blifwit af samtelige ledamöterna i justitiædeputation särskilt genomsedd, och lærer med första till afgjörande företagas.

Efter vidare öfwerläggning stadnade ståndet i det slut, att h:r biskopen doctor Benzelstierna, som anförde deputation, anmodades hos de öfrige stånden begära, att det hos plena af h:r doctor Rutström genom besvär öfwer urskillningen öfwerklagade mål, måtte hwila, till dess sielfwa religionsmålet ifrån justitiædeputation inkommit. Och åtog sig, uppå ståndets anmodan, högwördigste herr archibiskopen, att uppå skedd kundgiörelse om dagen, wara tillstädes uti bemälte deputation, när den saken kommer att afgjöras.

13 §. Fortsattes åter discourserne öfwer fiskerierne, och anfördes hwarjehanda å ena och andra sidan. Hwarefter högwördigste herr archibiskopen hemställte, om icke denna sak må än ytterligare uppskiutas, så wida någre ståndets ledamöter ännu därwid finna betänkeligheter, hwilket blef af ståndet bifallit.

14 §. Föredrogs bondeståndets extractum protocollis af d:n 1 Junii sidstledne,⁶²² angående åtskillige augmenståboers klagan öfwer skattekiöp, och anhåller bemälte stånd, att desse ärender må till kammar-, oeconomie- och commercedeputation till närmare påseende förwisas.

H:r probsten doctor Wahlborg erhindrade härwid, att desse klagande icke gådt den ordenteliga vägen genom urskillningen, såsom icke heller bilagt fullmagt wid ansökningen.

Och ehuruwäl ståndet fant sådan anmärkning kunna giöras, dock som bondeståndet allaredan uptagit desse ärender, och det skulle synas owänligt att gifwa afslag, desse klagande äfwen med gråt och jämmer ligga öfwer ståndets ledamöter, så biföll ståndet, det må saken till kammar-, oeconomie- och commercedeputation remitteras, som ej lærer underlåta, att därwid observera, hwad författningarne uti dylika ärender föreskrifwa.

15 §. Företrädde en deputation ifrån borgareståndet med berättelse, det bemälte stånd bifallit secreta utskottets extractum protocollis angående pension för h:ar riksens råd, friherrar Höpken, Palmstierna och Scheffer,

⁶²² Tryckt i *BdP* 8, bil. 28.

med den tillägging, att friherre Höpken i anseende till dess stora egenskaper och riket giorda tjenester hognas med 6 000 plåtars pension, hwilket ärende deputerade hos ståndet wille recommendera.

16 §. Ytterst förehades åter saken angående Jönkiöpings gewärsfactorie, som efter någon discours remitterades till secrete utskottet, att däröfwer med sitt utlåtande till riksens ständer inkomma.

År 1761 den 22 Julii

1 §. Justerades protocollerne af d:n 15 och 20 Julii.

Wid ⁶²³ § om landssecreterarerang och -tour, förmälte högwördigste herr archibiskopen, det landssecreteraren von Frese inlämnat ett memorial, till ytterligare uplysning i denna saken.

Sedan h:r probsten Manquer yttrat, att detta nu mera kunde hwila, till dess den i secreta deputation enligt h:r doctor Wahlborgs berättelse, till utarbetning förewarande förklaring öfwer tjenstebetänkandet hinner till plena inkomma, och h:r biskop Halenius anmärkt, att som von Freses förra memorial förnämligast syntes gå ut uppå landssecreterares rang, så hade ståndet tillfälle, att angående sielfwa touren för dem sig särskilt utlåta, fant ståndet godt, att detta mål till en annan gång uppskiuta.

2 §. H:r superintendenten doctor Lagerlöf begärade förnimma, huruwida ståndet ärnar företaga sig till öfwerseende det af trycket utkomna project till ny scholæordning,⁶²⁴ emedan h:r superintendenten i sådant fall wille communicera de anmärkningar härwid, som ifrån consistorium uti Carlstad till honom blifwit öfwersände.

Och ehuruwäl några af ståndets deputerade öfwer ecclesiastiqueärenderne, äfwen åtagit sig, att wid detta project aflämna sina påminnelser. Dock som Hans Kongl. Maj:tt i nåder tillställt consistorierne i riket exemplar därutaf med lika nådig befallning att inkomma med de påminnelser som därwid kunna giöras, så will därutaf synas följa, att hwart och ett con-

⁶²³ Tomrum lämnat i prot.

⁶²⁴ *Project til en förbättrad och förnyad förordning för trivial scholar och gymnasier i riket* (Stockholm 1760).

sistorium bör dylika sina anmärkingar till Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet insända.

3 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i secreta utskottet d:n 18 Julii, hwarmedelst till riksens ständer hemställes om icke herrar riksens råd, friherrar Höpken, Palmstierna och Scheffer, måtte i anseende till andragne bewekande omständigheter huggas med pensioner i theras öfriga lifstid. Hwartil secreta utskottet föreslår hälften af deras, under rådsemetets förwaltande, innehafda riksrådslöner, så att hans excellence friherre von Höpken som tillika varit cancellieprésident bekommer tjugotusende, och deras excellencer friherrar Palmstierna och Scheffer hwardera sextusende dal:r silfwermynt.

Högwördigste herr archibiskopen påminte härwid ståndet, huruledes borgareståndet, genom en deputation öfwer detta mål sig redan utlåtit.

H:r kyrkoherden doctor Celsius yttrade härtill, att som han wid detta tillfället icke annat kan, än föra sig till minnes, med hwad mycken sinnes oro ståndet hörde sig föreläsas hans excellence friherre von Höpkens ansöknings om afsked, och huru alla discourser som då föreföllo, gingo ut uppå rikets känbara förlust wid denne herres afgång utur rådet, så händer ock nu, att h:r doctorns attention i synnerhet fästar sig på honom, uti hwad secreta utskottet till öfwerwägande upgifwit. Enär h:r doctorn eftersinnar, huruledes högbemälte herr riksråd ej allenast af sig sielf åstundat afsked, utan äfwen ståndet likasom med möda kunnat resolvera sig att därtill samtycka, då det gärna hade önskat, att sådant kunna förhindra, endast af den grund, att fäderneslandet än ytterligare af hans excellences stora förtjenster måtte winna heder och nytta. Ja när h:r doctorn vidare betraktar de förträffliga och sällsynta egenskaper och dygder, de diupa insigter i ministeren, och den erfarenhet uti rikets interesse i anseende till främmande magter, hwarmed hans excellence ostridigt prydt de höga embeten han beklädt, så wore icke underligt, om h:r doctorn wid detta tillfället finner hans person af annan beskaffenhet, än de bägge öfrige herrar riksens råd friherrar Palmstierna och Scheffer. Och will h:r doctorn öfwer förenämde bägge herrar och hwad till deras förmån blifwit projecterat, i sinom tid wara färdig att sententiera, hwad med en billig anständighet kan finnas öfwerensstämmande. Imedlertid fagnar det nu h:r doctorn, att uti secreta utskottets extracto protocollii så god grund blifwit lagd till bifall för h:r riksrådet

Höpken, så mycket mera, som h:r doctorn ifrån ungdomen och academiske åren haft tillfälle att lära känna och värdera dess person. Det enda twifwelsmål som wid ett sådant bifall h:r doctorn förekommer, är rikets närwarande belägenhet, då det på penningar är så ganska utblåttat. Denna beswärligheten är i h:r doctorns tanka så betydande, att när den lägges tillsammans med den stora nytta hans excellence skulle skaffa det allmänna, om han wid närwarande conjuncturer hade sitt säte uti rådet. H:r doctorn dymedelst bringas att tänka, det både riket i allmänhet skulle winna och dess förfallna financer till godo ses, om hans excellence upbär penningar af staten, icke såsom pension utan som lön, det är: att han trädde in i rådet tillbaka. Därigenom häfwes swårigheten, antingen att bewilja en pension, som nu för riket icke annat kunde än blifwa känbar, eller ock att neka en sådan när den föreslås för herr riksrådet Höpken. Dessutom finnes uti rådet nu för tiden flera ålderstegna ledamöter, som torde tänka på afsked, och då äfwen förwänta, att med pension blifwa ihågkomne. Och wille herr doctorn för öfrigit föreställa sig, det merbemälte herr riksråd icke finnes obenägen, att upfylla riksens ständers åstundan i detta mål, utan är förden-skull herr doctorns tanka sluteligen den, att herr riksrådet friherre Höpken må anmodas, att åter träda in uti rådet, då det faller af sig sielft, att han icke blifwer lönlös.

H:r probsten Bolmstedt förklarade, att secrete utskottets extractum protocoll uti detta ämne förekommer honom nog besynnerligit, när han tänker på rikets meddellösa tillstånd. H:r probsten kunde för öfrigit icke annat än med någon åtskillnad anse de nu omförmälte herrar riksens råd. Hans excellence Höpken har uppå egen begäran erhållit afskied, och det med synnerlig eloge, när däremot deras excellencer Palmstierna och Scheffer blifwit för lagbrott licentierade. Denna olikheten jämförd med herr riksrådet Höpkens ogemena naturs förmåner och förwärfwade kundskaper, gör, att h:r probsten i afseende på rikets nytta, går in i h:r doctor Celsii idé, och önskar hans excellence tillbaka i rådet, innan han för mycket saknas. De öfrige bägge h.h:rar riksråden wille h:r probsten tills widare skilja häri-från.

H:r kyrkoherden Hoffgardt androg, huruledes han i expeditionsdeputation haft tillfälle, att genomse sådane documenter, som intygat om h:r riksrådet Höpkens hederliga ock wisa förhållande under den tid han warit i rådet, hwilket aldeles öfwerensstämmer med det beröm som uti riksdagstid-

ningarne blifwit honom tillagt. I anseende hwartill, och som rikets stat nu näppeligen lærer tåla att graveras med den pension, som för honom blifwit projecterad, ty conformerade sig h:r kyrkoherden därmed, att det är nyttigare för det allmänna, om hans excellence återtager sitt rådsemete. Hwartill h:r kyrkoherden önskade ståndets bifall och därpå följande skyn-desam communication med de öfrige stånden, på det hans excellence må kunna intaga det rum i rådet, som nu är ledigt.

H:r probsten Matthesius sade sig wara af samma tanka, och däruti styrkas, så wäl af ståndets tankesätt wid h:r riksrådet Höpkens afskedstagande, som den bekymmersamma upmärksamhet, hwilken, i anledning af riksdagstidningarne, uti landsorterne däröfwer försports. Och som h:r probsten såge angelägenheten af besparing i staten, önskade h:r probsten allenast, att en så allmänt saknad herre måtte återbekommas, hwarpå h:r probsten icke eller twiflade, när hans excellence därom blefwe anmodad. För öfrigit yrkade h:r probsten på snar communication med de öfrige stånden.

H:r biskopen doctor Benzelstierna ansåg målet i hela dess widd, sådant som det af secrete utskottet blifwit upgifwit, för ömt och granlaga. Herrar riksråden Palmstierna och Scheffer förtjenade i h:r biskopens tanka, att af riksens ständer blifwa ansedde med ömhet, hälst deras omständigheter werkeligen äro sådane, att the behöfwa riksens ständers omsorg för theas någorlunda utkomst i framtiden. Och ehuru de haft den olyckan att mista ständernes förtroende, hafwa de dock därmed icke blifwit förklarade owärdige allt behiertande utaf ständer. H:r biskopen wille fördenskull nu ingå uti samma tanka angående pension för dem, som h:r biskopen uti secrete utskottet fattat, och med extractum protocolli kommer öfwerens.

Hwad åter hans excellence Höpken beträffar, betygade h:r biskopen, hurusom den stund denne herre lämnat riksrådsstolen, förekommer h:r biskopen bekymmersam. Mycket egit blandade sig däruti, i afseende på den bekantskap h:r biskopen långt tillbaka med honom wunnit. Men dess lysande förtjenster och stora egenskaper som tillskyndat honom respect så in- och utomlands, föranlåta i synnerhet h:r biskopen att önska, det riksens ständer wille anmoda honom, att återtaga sitt rum i rådet; instämmande således h:r biskopen härutinnan till alla delar med h:r doctor Celsius.

H:r probsten Hiortsberg tillstod, det han en rund tid tyckt det han för hastigt sagt ja till hans excellence Höpkens ansökning om afsked, h:r probsten finner nu, att han haft så mycket mera grund därtill, som pension

för honom proponeras, hwilken riksens ständer swåriligen lærer kunna afslå, eller på annat sätt undgå bifalla, än att honom åter anförtros det rådsemete, som han nedlagt, och till hwars återtagande han torde finna sig hafwa nog vigeur och nit för rikets bästa. Att icke tillstyrka detta, wore att giöra illa mot hela vårt allmänna. Men h:r probsten lämnar, huruwida det wid nu warande ledighet kan låta sig giöra, ehuru hos h:r probsten, det wäl werkade någon reflexion, att rådet nu är nog försedt med generalspersoner. För öfrigit trodde h:r probsten det wara bäst, att nu särskilt afgiöra detta som rör hans excellence Höpken, emedan det som beträffar deras excellencer Palmstierna och Scheffer torde förtjena någon mera mognad.

H:r biskopen doctor Halenius: Med så stor sorg, som iag hörde hans excellence Höpken taga afsked, med så stor glädje märker iag nu åter påtänkas, huru denna herre, som för vårt rike snart sagt är omistelig, åter måtte komma att förwalta rådsemetet. Warande så mycket mindre att förmoda, det ett på sådant sätt mot honom betygadt riksens ständers förtroende, icke skulle af honom mycket värderas, att han med embetets återtagande swarade däremot, som han icke nedlagt detta embetet, hwarken af ledsnad och brist på nit i rikets tjenst, eller af mindre tillräckelig hälsa och krafter, utan för andra omständigheter, som nu så torde hafwa ändrat sig, att de icke hos honom förordsaka vidare betänkande, att till fäderneslandets förmån låta sig employeras. H:r biskopen sparade nu att detaillera, på hwad sätt detta ändamålet skulle winnas, besinnande nogsamt, att det af hans excellence tillika lämnade premierministersemetet åter råkat uti wärda händer, och att h:r riksrådet grefwe Tessin som förut beklädde samma embete, dock efter dess nedläggande blef qwar uti rådet. För öfrigit kunde herr biskopen icke annat, än härjemte samtycka till den af secrete utskottet föreslagna pensionen för deras excellencer Palmstierna och Scheffer af samma grund, som sådant in pari casu tillförene händt, hälst herr biskopen gör sig öfwertygad, att ingen mindre aktning för Sweriges wälgång styrdt dem i deras rådslag, ehuru de icke warit nog lycklige, att föra dem efter riksens ständers mening uti saken om kriget. Och önskade h:r biskopen sluteligen, att den dagen äfwen måtte komma, då desse bägge herrar, genom återbewiljat inträde i rådet, kunde lämnas tillfälle, att deras wälmening emot riket vidare å daga lägga.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus yrkade häremot den skiljaktighet som förekommer emellan de 2:ne sidstnämde excellencer och h:r riksrådet

Höpken, i anseende därtill, att, då den sednare nedlagt embetet, när hwar redelig swensk man honom saknade, så hafwa de bägge förra, ehuru för felsteg, som till äfwentyrs icke upsäteligen blifwit begångne, dock mistat ständers förtroende. H:r öfwerhåfpredikanten samtyckte därföre till det som för hans excellence Höpken blifwit proponerad, och begärte deputation därom till de öfriga stånden.

H:r professorn doctor Hydrén biföll likaledes detta med så mycken större fögnad, som han är en af dem, hwilka känna kongl. academiens i Upsala afsaknad, sedan herr riksrådet Höpken återwände, att wara academiens canceller.

H:r biskopen doctor Beronius sade sig äfwen finna så starka skiäl anförda, först till pension för högberämlte herr riksråd, och sedan i det stället till dess återtagande i rådet, att herr biskopen för ingen del will wara mot detta sednare, förklarande h:r biskopen tillika, af alla härwid brukade skiäl, det wara det förnämsta och wigtigaste, som är tagit af herr riksrådets allmänt bekanta stora egenskaper.

H:r probsten Manquer: Ju mera man öfwerwäger denna saken, ju flera considerationer löpa därin, som ock redan anförde äro af en del wärda ledamöter i anseende till hans excellences baron Höpkens förmåner och förtäffliga egenskaper, flere kunna upräknas, ländande till rikets wäl både i nu warande och tillkommande tider. Hwad the öfrige bägge riksråden angår, får iag låf att erhindra: När hans excellence Åkerhielm geck utur rådet 1747, fick han ingen pension, utan emedan säkra påfölgden af krig hos oss är fattigdom, blef då upskutit att decidera om pension tills 1752, ty kan man därföre på samma sätt nu låta denne sak hafwa anstånd, hälst p[ar]allelen emellan 1738 års conjuncturer, som h:r probsten nu will förbigå att nämna, och dem som nu äro icke till någon del har rum. Fördenskull höllt h:r probsten före, att hans excellence Höpken åter borde anmodas träda in i rådet. Men angående deras excellencer Palmstierna och Scheffer kunde frågan tills vidare lämnas.

H:r doctor Celsius betygade sin förnöijelse att förnimma, det han i detta ämne fallit på en tanka, som är så många af ståndets ledamöter behagelig. H:r doctorn fögnade sig, i anledning härutaf på allas deras wägnar, som älska wettenskaper, fria konster och god smak, hwilka säkert lära glädja sig, att uti hans excellence Höpken återwinna en rådsherre som både förstår och will dem patronicera. Och som af riksens ständer detta ståndet i

synnerhet hafwer wettenskaper i dess beskydd, så blir det ståndet så mycket wärdigare, att giöra början i denna saken. Och alldenstund en sådan herr riksrådets persons wärdighet fordrar, att han af ståndet consideras särskilt ifrån de 2:ne andre af secreta utskottet omnämnda riksråden, så borde ock enligit hwad h:r doctorn yttrat, ingen quæstion för honom blifwa om pension utan endast lön, hwarefter en annan gång pensionsfrågan för de 2:ne öfrige kan komma uti öfwerwägande. Och anhölt h:r doctorn sluteligen om proposition i saken.

H:r probsten Palmerus conformerade sig med dem som önskade se hans excellence åter uphögd på rådstolen.

H:r doctor Wahlborg instämde i det samma, i anseende till denne herrns stora egenskaper som giordt att hans afsked ej mindre skadat riket, än ömat riksens ständer. Kommer han åter i rådet, så lära alla utrikes ministrar åter få erfara dess myckna influence uppå hela Europas statssysteme. Om deras excellencer Palmstierna och Scheffer förbehåller sig h:r doctorn, att vidare yttra sig, när deras sak till afgiörande förekommer.

H:r kyrkoherden Wegelius försäkrade sig wilja räknas ibland dem, som med all uptänkelig wördnad anse hans excellence Höpken, hwarföre h:r kyrkoherden önskade att den föreslagne pension honom kunde bewiljas, men som det i afseende på statsbristen icke gerna låter sig giöra, och imedlertid en ny quæstion blifwit upkastad, om dess återinsättande i rådet, finner h:r kyrkoherden att begära, det detta må ligga på bordet.

Sedan en och annan af ståndets ledamöter häremot anmärkt, att när i saken så mycket och med sådan enhällighet blifwit talat, wore icke nog grund att med begäran om liggetid hindra decision, som nu tyckes wara nära uti ett mål öfwer hwilket icke en gång något document till ståndet inkommit, fant högwördigste herr archibiskopen godt, att låta discourserne kortteligen fortsättas. Då domproben h:r doctor Filenius yttrade mycket högaktning för h:r riksrådet Höpkens person och dess ogemena gåfwor att uträtta stora saker, i anseende hwartill det wore ett wärdigt steg för ståndet, att bedja honom återträda in i rådet med dess fulla riksrådslön. Men så tillstyrkte äfwen h:r doctorn de föreslagne pensioner för deras excellencer Palmstierna och Scheffer.

H:r doctor Serenius: Att gifwa riksråden Palmstierna och Scheffer pension, fruktar iag skulle exponera oss till de swåraste omdömen både in och utomlands. Ty det äro omständigheter, som swärja gräseligen emot

hwarandra, att den ena gången afskieda en tjänare för oriktigt upförande, och den andra, belöna honom därför fast man skulle taga silfbägaren ur skåpet, att sätta i pant därtill. Hwad riksrådet Höpken angår, så är det en annan beskaffenhet, och skulle iag kunna giöra hans panegyrique så wäl som andra. Men när iag skall tala för andra såsom herrdagsman, som känner rikets trångmål, så kan iag icke samtycka någon pension, utan, om han skall taga lön af riket så måste han giöra tjenst därför.

H:r probsten Ziebeth förmälte, huruledes de considerationer och skiäl i anseende hwartill så många af ståndets ledamöter funnit sig föranlätne att önska hans excellence Höpkens återkomst i rådet, äro nu så wäl utförde, att h:r probsten intet vidare har att tillägga, än önska, det ståndets beslut härutinnan, enligt dessa discourser snart måtte tagas och de andre stånden notificeras.

H:r probsten Troilius war i anseende till sidstnämde herrar utaf samma tanka.

H:r superintendenten doctor Lutkeman instämde äfwen i den önskan, att hans excellence Höpken, så i anseende till dess höga egenskaper, som rikets behof, måtte åter intaga sitt säte uti rådet, så mycket mera som han ifrån barndomen och ända ifrån det han med honom haft en och samma informator, fådt fägna sig af dess nära bekantskap.

H:r biskopen doctor Lamberg betygade, att af alla discourser han hört i ståndet, inga så gladt honom som denna. Och som herr riksrådet Höpken är sine controversia en vir sæcularis och stor menniskiwän, wore till hans återbegärande i rådet gönska mycken grund.

H:r kyrkoherden Laihiander yttrade, det han wäl intet hade att påminna wid secreta utskottets föreslagne pensioner. Äfwen som han wördade herr riksrådet Höpkens person och önskade honom åter in uti rådet, men så hade dock h:r kyrkoherden i den puncten ämnat begära betänketid, på det nogare öfwerwägas måtte, om icke samma restitution kunde till wäga bringas för andre herrar som nyligen afträdt ifrån rådsebetet, men woro dock i de år och utaf de partier, att de det wärdigt och med drift ännu kunde bekläda, af hwilka nämdes grefwe Gyllenborg och friherre Scheffer. Icke desto mindre wille dock h:r kyrkoherden härmed icke giöra uppehåll i den sak som nu är före.

H:r professorn doctor Gadolin beklagade, att dess talemått icke swarade emot den wördnadsfulla affect, som han hyser för hans excellence

Höpken, uppå hwilken han önskade snart måtte fullbordas, hwad så många af ståndets ledamöter wisat sig hugade före. Men så betygade ock h:r doctorn sig hafwa en besynnerlig wörtnad för deras excellencer Scheffer och Palmstierna, och trodde sig befogad att hemställa till ståndet, om icke samma beslut i anseende till dem kunde widtagas, hälst de icke lära gifwa någon efter uti wälmening emot riket, den man äfwen hos dem bör supponera uti krigssaker, ehuru de därwid råkat att upföra sig på ett sätt, hwarmed riksens ständer tyckt deras förtroende icke kunna förenas.

Kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder förklarade, det han af synnerlig attention för hans excellence Höpken gärna bifölle hwad om honom nu blifwit nästan öfwerenskommit, hwarföre h:r doctorn allenast längtade att beswara proposition däröfwer; wiljande en annan gång icke underlåta, att för hans excellence Scheffer yttra dess öma sinnelag.

Härmed conformerade sig h:r superintendenten doctor Lagerlöf.

H:r probsten Alin conformerade sig med h:r doctor Gadolin.

H:r superintendenten doctor Körning instämde med h:r biskop Lamberg angående hans excellence Höpken, och med h:r doctor Gadolin, uti hwad som rörer de 2:ne öfrige excellencerne.

Högwördigste herr archibiskopen, som nu fant att discourserne häröfwer kunde uphöra, proponerade i anledning därutaf, om icke hans excellence herr riksrådet friherre Höpken må anmodas, att med sin fulla förut innehafda riksrådslön, åter träda in i rådet? Hwilket med enhälligt Ja beswaredes. Dock erindrade h:r kyrkoherden Kloth, att hans excellence i sådant fall endast bör niuta riksrådslön.

Uppå ytterligare skedd proposition, samtyckte äfwen ståndet, att detta dessa beslut skulle genom en deputation gifwas de öfriga stånden tillkänna, till dess extractum protocollii härnäst hinner utfärdas,⁶²⁵ hwilken deputation afgick, anförd af h:r biskop Halenius.

4 §. Föregående ståndets öfwerläggning afbröts någon stund genom en från wällofl. borgareståndet ankommande deputation, för hwilken h:r håfrättsrådet och justitiæborgmästaren Robeck förde ordet, och anmälte, att ehuruwäl borgareståndet förnummit, det presteståndet redan skall lämnat dess bifall till bondeståndets ansökning, om flere stapelstäder i Öster-

⁶²⁵ Koncept till extraktprotokoll i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 53.

bottn; dock som detta är ett mål, hwilket närmast rörer borgareståndet, och de städerne emellan i anseende till handelens ordentliga drift, utstakade gränstor, så förmodar borgareståndet, att dess i detta ämne aflämnade extractum protocollii winner reflexion, och anhåller, att i anledning därutaf, målet måtte komma uti benägit öfwerwägande, hwaremot låfwas alla reciprocité uti hwad till presteståndets nöije bidraga kan. Afträdde.

5 §. Förehades de af höglofl. ridderskapet och adelen giorda påminnelser wid secrete utskottets project till reglemente för upbringningar och prisers fördelning wid flåtten och galererne, hwilka påminnelser ståndet fant skiäligt att bifalla.

6 §. Biskopen h:r doctor Osander upwiste ett till honom ankommit bref ifrån consistorium i Wexiö, hwaruti wid handen gifwes, att åtskillige försök giöras till att ifrån kyrcko- och prestebord skilja sådane ägor, till hwilkas bibehållande urminnes häfd dock kan åberopas, ehuru äganderätten icke alltid med documenter kan bestyrkas. Och som sådane försök redan till en del haft tämmelig framgång, hemställte h:r biskopen, huruwida ståndet wille sig häruti interessera.

Ståndet tog detta i öfwerwägande, men fant så mycket mera betänkeligt att häruti söka någon ytterligare författning, som urminnes häfd enligt lag gälla bör, så framt den icke genom bewisligit laga fång bestridas kan. Och därast in casu speciali wid någon domstol häremot handlat blifwit, är wäg öppen, att hos Hans Kongl. Maj:tt därutinnan rättelse söka.

7 §. Wid återkomsten med ståndets deputation berättade h:r biskop Halenius, att bondeståndets taleman berättadt, det ståndet wille taga i närmare öfwerwägande bondeståndets extractum protocollii⁶²⁶ rörande assurance emellan handelsman Clason och 4 handlande i Carlsrona.

Och ehuru ståndet redan yttrat sig i detta mål, uplästes dock än vidare både borgare- och bondeståndens extracta protocollii, då ståndet efter noga betraktande af saken, styrktes i dess redan tagna beslut, att härutinnan för-ena sig med wällofl. borgareståndet, hwars yttrande, med rikets säkerhet i framtiden tyckes närmast komma öfwerens.

⁶²⁶ Daterat 12 juni 1761. Tryckt i *BdP* 8, bil. 30.

8 §. Ankom en deputation ifrån borgareståndet, anförd af h:r borgmästaren Renhorn, som, efter aflagd hälsning, aflämnade utdrag af wälbem:te stånds protocoll hållit d:n 20 Julii, rörande h:r håfrättsrådet Ehrencreutz, hwilken, såsom flere resor behedrad med riksens ständers förtroende, att wara up-förd på riksrådsförslag, borgareståndet håller före, icke fruktlöst böra det samma hafwa åtniutit, utan därutaf nu hämta den förmån, att han till landshöfdinge i Nykiöping må i nåder blifwa utnämnd.

Likaledes aflämnades ett annat extractum protocollii om upräsningen af Möhlby Åen wid Schenninge stad, hwaraf hela landet däromkring skulle hafwa mycken förmån.

Widare påmintes ståndet, att så mycket snarare yttra sig öfwer borgareståndets extractum protocollii angående h:r öfwerstelieutenant Boijes befordran till landshöfdingeembetet i Helsingfors,⁶²⁷ som den orten nu nog länge råkat att blifwa försedd med siuklige landshöfdingar, som icke för-mått hindra den willerwalla, hwaruti detta län nu mera skall wara råkat.

Ändteligen påmintes ståndet äfwen, att sluteligen utlåta sig öfwer för-budsförordningen af år 1756⁶²⁸ och det extractum protocollii ifrån borgareståndet, hwarmed den är beledsagad, hälst ett skyndesamt uphäfwande af denna förordning torde wara önskeligit i anseende till wissa där specifice-rade outhärliga wahrors, och sådane som komma in i riket, de må förbiu-das eller icke. Deputation afträdde.

9 §. Efter någon stunds förlopp återkom nyssnämde borgmästare med en deputation ifrån sitt stånd, och gaf wid handen, att borgareståndet gjordt skyldig reflexion uppå det som presteståndet i dag föreställt angående h:r riksrådet friherre Höpken, och därmed till alla delar sig förenat.

10 §. Föredrogs till sluteligit afgiörande fiskeriedeputations betänkande, hwarwid h:r biskopen doctor Benzelstierna recapitulerade, hwad han sidst i denna saken och i synnerhet frågan om proemier yttrat. Qvästio an, om proemier böra bestås, höllt h:r biskopen före wisseligen böra bejakas, men i quästio quomodo, huru dessa proemier böra användas, suspenderar h:r biskopen sitt omdöme, till dess fiskerideputation framdeles lämnar när-

⁶²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 42. Behandlas 27 och 31 juli.

⁶²⁸ Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

mare uplysning, h:r biskopens tanka är fördenskull den, att bifalla quæstion, med förbehåll, att, i anledning af deputationens vidare införläntade arbete, framdeles få utlåta sig, så om skulden som ligger uti inestående proemier, som om sättet, att hädanefter utdela dem, och om den nu föreslagna nya fonden endast skall användas till nya proemier, eller ock till de gamlas afbetalande, med mera.

H:r doctor Serenius conformerade sig härmed, och påstod, att man ej borde gå längre, än bifalla borgareståndets extractum protocoll.

H:r kyrkoherden Hoffgardt förenade sig med sednare delen af hwad h:r biskopen Benzeltierna anfördt, beropande sig i det öfriga på hwad sidst blifwit taladt. H:r kyrkoherden fant jemwäl nyttigt, att fiskerideputation finge någon påminnelse om bättre ordning uti dess betänkande, emedan man uti detta skiäligen kunnat wänta att först finna behofwet upgifwit, och sedan förslag till en därefter lämpad fond.

H:r kyrkoherden Wikman nekade sig kunna något utlåta sig öfwer fonden, innan behofwet blifwer bekant, hwilket man bör föreställa sig att deputation uträknat, innan den nämnt någon fond, som därefter måste wara proportionerad. Eljest åberopade sig h:r kyrkoherden hwad han förra plenum yttrat angående upmuntringars förswinnande wid den förnämsta näringen, som är åkerbruket. Och kunde h:r kyrkoherden så mycket mindre samtycka till nya proemiers inrättande, utan att weta huru de skola användas, som de därtill erforderliga extraordinaira utgifter nödwändigt förorsaka hinder i bewillningsdeputation.

H:r kyrkoherden Laihiander: Naturligast hade warit, om fiskeriedeputation sagt både huru mycket penningar som behöfwes och hwartill de böra användas. Men om h:r kyrkoherden nu samtycker till fonden, så sker sådant med uttryckeligit förbehåll, att intet mera däraf employjeras till gamla proemiesedlars inlösn, än ständerne sidsta riksdag funnit för godt att förordna.

H:r doctor Wahlborg påstod, att nödtorfterne äro i betänkandet detaillerade, så wida där först nämnes om upfyllande af riksens ständers utfästelse, och sedan om utwägar att sätta fiskerierna uti sådant stånd, att genom en ymnig exportation, utländska penningar måtte komma i landet, och wäxelkursen hämmas. Deputationen har härutinnan stricte hållit sig efter dess instruction. Och lärer jemwäl det kunna komma under namn af naturlig ordning, när först till afgjörande föreställes, om proemier skola in-

rättas, samt, sedan de äro bewiljade, huru de skola utdelas, hwilket deputation uti ett särskilt betänkande med det första är sinnad att verkställa.

H:r kyrkoherden Lengren lade härtill, att af det redan gifna betänkandet finnes så mycket mera grund till den fordrade fonden, som en wiss exportation är därstädes supponerad, hwarefter proemierna blifwit uträknade.

H:r probsten Mathesius: Om waror finnas, som riket kunna umbära, så kunde exportproemier för dem hafwa rum. Nu då inga andra utvägar widtagas till fiskeriernes lättande, har man endast afseende på proemier, hwilka däremot icke skulle blifwa så nödiga, om detta näringsfång giordes lätt och i sig sielf begiärligit. Det är sant: Fides publica och riksens ständers beslut böra mainteneras. Men så torde tillika undersökning wara nödig, huru en hwar kommit att förwärfwa sig dess fordran uppå proemier, emedan det will förliudas, att många för 30 à 40 procent blifwit ägare därutaf.

H:r kyrkoherden Kloth anmärkte härwid, att deputation ej sagt, det alla proemiefordringar böra ärkännas, utan som det enligt instruction ålegat deputation icke allenast att gifwa berättelse om fiskeriernes tillstånd, utan äfwen förslag till deras vidare uphielpande, så har deputation fallit med sina tankar på proemier, såsom ett förslag, hwilket deputation trodt skulle merendels wara ärkändt, warande en fond härtill så mycket nödigare, som hwalfiskefångsten och baysefiskeriet äfwen hafwa del däruti, hwilka omöjneligen numera kunna drifwas, därest icke de innestående proemier blifwa betalte.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus: Om frågan här är, hwarken om insaltningsproemier eller för något strandfiske, utan endast för exporter, så blifwa sådana proemier aldeles oundwikeliga. Af fonden som därtill är projecterad, bör intet tagas till de gamlas afbetalande, utan därtill nyttjas den, som sidsta riksdag blef anslagen. Icke eller böra exportproemierna hädanefter rundeligare bestås, än den därtill bestämde fonden kan förslå.

H:r kyrkoherden Wikman fortfor att wisa, hurusom winsten för riket icke blifwer stor genom kåstsamma fiskerier, så länge landet icke upodlas, utan utländska victualiewaror måste anskaffas, hwarmedelst mera penningar gå ur riket, än igenom fiskexporter kan ersättas. Kortteligen, wi tänka så länge på dottren, till dess modren dör.

H:r biskopen doctor Halenius: Antingen wi här tänka på quæstio an eller quomodo, så kan ej wara underligit, om twifwelsmål förefalla för ömsinta

medborgare, som hwar på sitt sätt mena sitt fädernesland wäl. Proemier hafwa för andra nationer warit det största expedient, att bringa en handelsgren i flor, ehuru wid deras nyttjande många felsteg kunna begås. Jordbruket har wissierligen stora skiäl för sig att blifwa upmuntrat. Men som wi uti vårt bemödande att arbeta oss up, först kommit att wända vår omtanka på fabriquessystemen, ehuru wi således till äwentyrs icke börjat på rätta ändan, så är för oss intet annat till giörande, än nyttja alla tillfallen till att i möjligaste måtto kunna reda oss ut.

Sedan således i detta ämne tillräckeligen blifwit discourerat, gjorde högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller borgareståndets extractum protocolli angående fonden till fiskerieproemier med den tilläggnig, att fiskeriedeputation äfwen hafwa att inkomma till riksens ständer med utförlig förslag. huru denna fonden skall användas, samt att de proemier som hittils kunna wara innestående, endast af gamla fonden skola utbetalas. Som denna propositionen med Ja och Nej beswarades, anställes däröfwer votering, hwilken så utföll, att 29 röster woro för Ja och 15 för Nej.

11 §. Uplästes secreta deputations betänkande⁶²⁹ öfwer constituerade cornettens Anders Silfwerlåås beswär öfwer præjudice, samt ansökning om uprättelse, jemte ett memorial i samma sak af h:r majoren Carl Ruten-schiöld,⁶³⁰ ett särskilt votum af en deputations ledamot, och ett borgareståndets extractum protocolli,⁶³¹ hwaraf befants, att memorialet utaf nyssnämde stånd hade wunnit bifall.

Uppå skiedd proposition biföll jemwäl ståndet detta memorial. Hwaruppå h:r probsten Manquer yttrade, det ståndet borde nyttja detta tillfället, att lägga någon wiss grund till underofficerares befordran, emedan detta exempel wisar, huru mycket de eljest kunna blifwa lidande. H:r probsten har sig bekant, att sidsta riksdag en sådan grund äfwen för dem blef lagd i tjenstebetänkandet, men wet ej, huru de sedan därstädes kommit att utelämnas. I anseende hwartill h:r probsten begärade, att ståndet genom ett extractum protocolli till de öfriga stånden nu wille häruppå skaffa billig rättelse. Hwilket ståndet fant skiäligt att samtycka.

⁶²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 19.

⁶³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 359.

⁶³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 72.

År 1761 d:n 24 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 22 sidstledne.

2 §. Deputerade från bondeståndet gåfwo tillkänna, det bemälte ståndet bifallit presteståndets proposition, angående h:r riksrådet baron von Höpken.

3 §. Justerades protocollsutdraget, som till de öfrige stånden kommer att afgå om wälbemälte herres återkallande till rådsarbetet.

4 §. Föredrogs å nyo secreta handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶³² om uphäfwande af förbudet under d:n 4 Novemb. 1756.⁶³³ Och aldenstund ståndet under d:n [4 Maji]⁶³⁴ sidstledne till någon del öfwer detta ärende sig yttratt, så företogs nu under vidare öfwerläggning hwad taxan angår, för de efter förteckning till lösgifwande så af deputation, som borgareståndet genom protocollsutdrag,⁶³⁵ projecterade wahrors, och biföll ståndet den af deputation upgifna ändring uti manufacturtaxan för en del wahrors. Bifölls äfwen de specificerade wahrors införsel,⁶³⁶ förutan sminckflor, så wida det icke är så nödwändig wahra, och utom dess så torde allahanda flor under detta namnet kunna inpracticeras.

I anledning af det votum dissentiens, som åtföljde deputations betänkande, upkom någon fråga, om icke äfwen finare lärfter skulle få införas, hwartill äfwen borgareståndet gifwit dess bifall, och anfördes därwid af probstarne h:r doctor Wahlborg och herr doctor Serenius samt flere å ena sidan, att ehuru man sökt befordra linnespånad och wäfning, så kunna dock dessa inrikes fabriquer ännu icke fournera våra egna behof, hwaraf händer, att antingen lägger man en tunga på landet dymedelst att nödigt linne saknas, eller ock gifwer man främmande ministrers betjante och andra anledning till ett skadeligit lurendrägeri. Och kunde man således

⁶³² Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 9, med bilagor. Jfr prot. ovan 4 maj och nedan 20 augusti.

⁶³³ Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

⁶³⁴ Tomrum lämnat i prot.

⁶³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 52 och 101.

⁶³⁶ Bilaga till föreg.

härwid procedera på samma sätt, som i början med yllefabriquerne, att nämligen lägga någon afgift på de utifrån inkommande lärefter, men icke aldeles dem förbiuda till dess åtminstone inrikes linnewäfnaden kan komma i full gång. Å andra sidan anfördes af h:r kyrkoherden doctor Celsius, kyrkoherden h:r magister Wikman, h:r probsten Hiortsberg och kyrkoherden h:r magister Laihiander, att den inrikes wäfnaden, utan några besynnerliga proemier kommit sig berömligen före, hwarom äfwen h:r superintendenten doctor Körning i anseende till norrländska orterne tillförene wittnat, att rudimaterien till denna tillverkning äfwen börjar allt mer och mer finnas här hemma, om hwilkens förmerande och nyttiga förädling deputation är sinnad att framdeles upgifwa ytterligare förslag; att det gröfre linnet är förbudt, och skulle sålunda tullbetjeningen under namn af finare lärfter låta hwarjehanda gröfre inkomma, hälst häröfwer behörig kontroll swårliga skulle kunna hållas; att riksens ständer wid förledne riksdag, i anseende till de då redan egna linnefabriquers tillväxt förbudt de finare lärfter. Och behofwet äfwen häraf kan wara mindre, och aldraminst angelägit, det laqueier samt dylike personer skola bära utländskt linne, eller wissa fruntimmer, under namn af hushållning, samla ihop linnetyger, mera än som behöfwes, och därför stundom blifwer förskämdt, att riksens ständer tout d'un coup och så aldeles inskränkte ylletygers handeln, att förbudet äfwen sträckte sig till krambodarne, ehuru den rudimaterien skulle till största delen hämtas utifrån; att ifrån södra orterne ganska mycket lärft föres öfwer till Norrige och flere dylika considerationer. I anseende till hwilket alt och på det hinder ej må läggas för inrikes linnefabriquer, hwilkas förnämsta upmuntran består uti det, att de få sin wara någorlunda wäl betalt, så biföll ståndet äfwen i den delen deputationens betänkande.

4 §.⁶³⁷ En deputation från bondeståndet gaf tillkänna det bemälte ståndet i anledning af secreta utskottets extractum protocollii af d:n ⁶³⁸ i denna månad, å nyo förklarad dess förtroende för herrar riksråden friherrarna Palmsterna och Scheffer, samt gifwit dess samtycke till den af secreta utskottet för wälbemälte herrar projecterade pension, och upläste samt aflemnade däröfwer extractum protocollii.

⁶³⁷ Dubbelnumrering.

⁶³⁸ Tomrum lämnat i prot.

5 §. Från borgareståndet ankommo deputerade och gåfwo tillkänna, att sedan samtelige fyra stånden sig förenat angående riksrådet friherre Höpkens återkallande till rådsemetet, och borgareståndet förut bifallit pension för herrar riksråderne friherrarna Palmstierna och Scheffer, så har ock ståndet för sin del beslutat, det wälbemälte herrarna skola restitueras till rikens ständers förtroende.

6 §. Deputerade ankommo äfwen från riddarhuset och berättade att ridderskapet och adelen så mycket häldre instämt med presteståndets yttrande angående h:r riksrådet baron Höpken, som ridderskapet och adelen känner wälbemälte herres diupa insigt och gör sig försäkrad, det riket af hans trogna tjenester har mycket gagn. Ytterligare gåfwo deputerade wid handen, att hos ridderskapet och adelen upkommit någon fråga, antingen unanimité skulle wara nödwändig då respective 3:ne stånden skola fastställa det af electorerne upgifne förslag till ledigt warande rådsemet, eller om sådant efter pluralitet skall afslutas, och har ridderskapet och adelen för sin del funnit det sednare wara uti lagarne tydeligit och med regeringsprincipen öfwerensstämmande, samt fördenskull sådant ytterligare stadfäst. I följe hwaraf ridderskapet och adelen äfwen gillat det nu sidst upgifne rådsförslag.

7 §. Uplästes justitiædeputations betänkande uti twisten emellan Fornåsa prestegård, samt Hycklinge by uti Östergötland,⁶³⁹ och biföll ståndet detta betänkande.

Af denna anledning och uppå h:r kyrkoherden magister Laihianders erindran fant ståndet för nödigt, att uti riksdagscircularet låta inflyta, det presterskapet drager försorg, att alla de urfielder eller ägor, som höra till presteborden, blifwa med rå och rör, eller gård och wård omstängde, på det icke prestegårdarne må inwecklas uti widlöftiga och till utgången owissa twister om sådane ägor.

H:r biskopen doctor Halenius och probsten h:r magister Forssenius gåfwo tillkänna, att kongl. Götha hofrätt uti flere mål haft så liten agtning för urminnes häfd wid prestegårdar, som uti denna sak befinnes.

⁶³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 3.

Och fant ståndet angelägit, at på något sätt nyttja detta tillfälle, till att förekomma dylika icke allenast för presterskapet, utan ock andre hemmans ägare beswärliga twister. Dock syntes bäst wara, att dröija till dess detta betänkande, det man will hoppas, äfwen på riddarhuset och hos bondeståndet blir bifallit.

8 §. H:r generallieutenanten gref Hamilton företrädde med en deputation, och gaf tillkänna genom extractum protocollis som uplästes, uti hwad slut ridderskapet och adelen stadnat angående capitum familiarum riksdagsmannarätt.

9 §. Föredrogs och bifölls secreta deputations betänkande angående landssecreteraren Thure Wennbergs besvär.⁶⁴⁰

Hwarjemte högwördigste herr archibiskopen anmodade ståndets ledamöter i bemälte deputation, att uti de rådsprotocoller som äro under deputations öfwerwägande, observera om något förekommer angående kyrkoherden h:r doctor Rutström.

10 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, det bud ankommit från landtmarschalken, samt att plenum kommer äfwen att hållas i mårgon, men i anseende till gudstjensten ej förr än kläckan ellofwa, då om pensionerne för herrar riksråderne, samt hwad riddarhuset nu anmält om capita familiarum kommer att företagas, emedan tiden war förfluten och begärtes utom dess att dessa saker måtte hwila.

⁶⁴⁰ I registret till Prästeståndets arkiv, vol. R 913 hänvisas till betänkande nr 65, men detta ligger ej på plats i R 912.

År 1761 d:n 25 Julii

1 §. Föredrogs saken angående riksråden friherrarna Palmstierna och Scheffer, samt uplästes så wäl secreta utskottets extractum protocollii angående pension à 6 000 d:r silfwermynt för hwartdera, såsom ock bondeståndets protocollsutdrag af d:n [24]⁶⁴¹ i denna månad, hwaruti förenämde pension bewiljas, såsom ock styrkes till det, att desse herrarna riksråd till riksens ständers förtroende må återställas.

H:r biskopen doctor Halenius förmälte härwid, det han egenteligen will anmärka de 2:ne ord, som uti secreta utskottets extractum protocollii om desse herrarna brukas, nämligen, att de haft den olyckan att förlora riksens ständers förtroende, samt, att de tillförene giordt riket tjenster. H:r biskopen hade sig häröfwer tillförene yttrat, och will allenast nu kortteligen samtycka till den föreslagne pension, som ock instämmer med borgare- och bondeståndet uti det, att desse herrarna må återfå riksens ständers förtroende.

H:r professorn och kyrkoherden doctor Celsius förklarade sig wilja allenast yttra sig öfwer det ämne, hwartill secreta utskottets extractum protocollii gifwer anledning och nu egenteligen bör afgöras, nämligen pension för herrarna riksens råd Palmstierna och Scheffer. Herr doctorn anmärkte, att skälen woro tagne af den beswärliga situation, uti hwilken de dymedelst råkat, att de förlorat riksens ständers förtroende. Det wore wisserligen en olycka, men icke annan än alle de få kännas wid, som icke giöra hwad rätt är och låfwärdigt. Att kalla sådant en händelse, wore efter h:r doctorns tanka icke nog wärdig rubrique på ständers giöromål, hwilka aldrig händelsewis kunna giöra till medborgarnes förfång. Men om här wore en annan tour eller grund tagen på det sättet nämligen: att desse riksens herrarna råd sig uti sina embeten försedt; att deras misstag blifwit af ständer med all rätt beifrade, men att icke desto mindre det med riksens ständers ädelmod och medfödda sinnens godhet är öfwerensstämmande att gifwa pension, så torde wägen warit ginare och ändamålet snarare kunnat winnas.

Hwad annars pension angår, så wore det efter h:r doctorns tanka en sak af högsta betydelse på en tid, då riket ej kan gifwa alla dem pension, som skickat sig wäl och ej förlorat ständers förtroende, och ehuru wäl 2:ne stånd detta bifallit, så torde dock bäst wara samt för ståndet wärdigast, att dröija

⁶⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 42.

till dess man får höra riddarhusets utlåtande. Men den af bondeståndet gjorda tilläggnig, att förenämde herrar äfwen skulle återställas till riksens ständers förtroende, wore en besynnerlig betydning på pension. År 1739 hade äfwen någre riksens råder den olyckan att förlora ständers förtroende. De fingö ock straxt pension, men det gick någon tid förbi, innan ständerne för dem förklarade sitt förtroende. Altså kan pension gifwas åt dem, som äro licentierade, utan att pension betyder förtroendes återfäende. Och begärte h:r doctorn sluteligen, att denna omständigheten till en annan gång måtte uppskiutas, i hwilken begäran h.h.rar probstarne Hellstadius, Mathesius, Ziebet och Bolmstedt, samt h:r kyrkoherden Hoffgardt instämde.

H:r professorn doctor Gadolin hölt före, att det icke wore betänkeligit eller ståndet owärdigt att nu straxt utlåta sig öfwer denna sak, hälst den förut är upläst, samt redan hwilat. Hwad sielfwa saken anginge, så påminte h:r doctorn, att desse herrars förseelse endast bestådt i det, att de styrkt till kriget, utan ständers sammankallande. Häröfwer hade secrete utskottet afgifwit dess omständeliga berättelse, hwaraf intages, huruledes en del icke yttrat sig öfwer quæstion, andre hållit med dem, som påstådt det ständernes sammankallande war nödigt, och följakteligen allesammans felat, en enda undantagen, som warit af annan tanka. Nu ehuruwäl ständer med alt skiäl beifrat ett sådant misstag, och ständernes beslut om de 2:ne herrar riksråders licentierande är rättwist och ständer wärdigt, så är det dock med ständers ädelmod öfwerensstämmande, att sedan desse herrar nu en tid warit ifrån förtroendesyssla och lön uteslutne, och lagen sålunda fådt sin helgd och riket sin rätt, det ständer lika som glömma bortt hwad som skedt är, anse brottet såsom försont och bewärdiga dessa för riket så nyttige män både med förtroende och pension, så att de wid existerande ledigheter kunna gå in uti rådet, hälst de uti alla andra mål skickat sig wäl, ja uti detta mål wisat äfwen en swensk upriktighet, samt lära hädanefter nogsamt taga sig till wara, sedan ständerne öfwer sielfwa lagen sig så tydeligen yttradt.

H:r kyrkoherden magister Wikman skilde på quæstionerne, af hwilka, den om förtroendets återställande är enskilt och i dag först inkommen, och torde sålunda efter hwad redan blifwit begärt, kunna hwila.

Frågan om pension upwäcker äfwen ganska stor upmärksamhet. Om det endast ankomme på ett ömt hierta emot menniskior och medborgare, så wille h:r kyrkoherden snart wara färdig med dess bifall. Men när h:r kyrkoherden befinner, att desse herrar riksens råd wid ett så wigtigt embete

sig misstagit; att lagen warit tydelig; att riksens ständer återtagit sitt förtroende och skildt desse herrar från deras rådsebeten, att allt detta genom riksdagstidningarne blifwit uti publiquen allmänt, så förekomma betydande betänkeligheter, och i synnerhet, när man tänker på hwad bedröfliga påfölgder detta kriget haft. När wid 1738 års riksdag riksråden licentierades af ständerne, så fingo de dock straxt pension, ty brottet war icke så kunnigt och uppenbart, som nu.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig hafwa förut yttrat sig om pension. Nu wore det tillkommit om desse herrars återställande till förtroende.

H:r biskopen trodde, att desse mål kunna så mycket bättre bindas tillsammans, som de med hwarannan öfwerensstämma. När h:r biskopen fördt sig till sinnes desse herrars berömda nit och behjertighet under de förra tider, att befordra rikets wälgång, att de nu medelst remotion från embetet, som ej wore något ringa straff, fått umgälla deras felsteg, att så wärdigt giöromål detta war för ständer, som äro nitiske om rikets lagar och deras egna rättigheter, så wärdigt blifwer det ock att wisa mildhet och ädelmod. Att 2:ne stånd redan sig häröfwer yttrat och wille h:r biskopen för sin del önska, att ståndet på samma sätt, såsom ock skyndesamt sig yttrade, emedan saken på riddarhuset äfwen i dag skulle förekomma och torde allaredan wara afgjord.

Härmed conformerade sig h:r biskopen doctor Osander, h:r probsten Werander och h:r kyrkoherden Wegelius.

H:r kongl:e öfwerhåfpredikanten Grunnerus anförde, att ehuru swårt det kunde wara, att betunga kronans stat hälst i närwarande tid, då behofwen äro många och tillgången knapp, så wille han dock samtycka till den projecterade pension, ehuru wäl det ock efter h:r öfwerhåfpredikantens tanka warit bättre, att därmed dröija till dess riddarhuset sig utlåt, på det ståndet ej må wara bland de första uti en sak af så mycket betydelse. Men hwad den andra omständigheten eller förtroendet angår, som i dag först blifwit anmält, så fordras därtill betänketid och will h:r öfwerhåfpredikanten sig däröfwer en annan gång yttra.

H:r superintendenten doctor Lütkekan och h:r domprobsten doctor Filenius förklarade sig bifalla både förtroende och pension, samt att bägge desse delar med så mycket mera skiäl bindas tillsammans, som det ena will grunda sig på det andra.

H:r probsten Hiortsberg hölt före, att då riksens ständer för någon tid tillbakars indrogo sitt förtroende till desse herrar, så har sådant efter h:r probstens tanka, icke sträckt sig till alla delar, till alla grader och all tid. Secrete utskottet har äfwen i samma tanka väckt quæstion om pension, men pension synes så litet kunna wara utan förtroende, som gåfwor i gemen, hälst då de gifwas af öfwermagter, äro mindre behagliga, när de icke med wälwilja och förtroende äro beledsagade.

Guds egen hushållning med oss menniskior är ock sådan, att han straffar, men ock blandar rättwisan med nåd. Desse våra medborgare hafwa igenom remotion från embetet blifwit straffade. Deras fel har blifwit ställdt dem under ögonen, men hwarföre skola wi nu vidare undandraga dem såsom redelige medborgare, vårt förtroende och förneka dem det understöd som de finnas behöfwa? Och som ståndet så enhälligt yttrat sig om h:r riksrådet Höpken, så wille h:r probsten uti denna sak önska samma enhällighet och kärliga enighet.

Herrar probstarne Palmerus och Troilius instämde härmed; tilläggandes, att om man undantager den artikeln om krigets tillstyrkande utan ständernes sammankallande, hwilket nu blifwit af ständerne beifrat och för framtiden rättat, så hafwa i öfrigit desse herrar med all nit och trohet gådt riket tillhanda, så att man med all säkerhet kan lämna dem fullkomligt förtroende.

H:r biskopen doctor Beronius anförde, att han noga läst protocollerne om krigsquæstion, att secrete utskottets utlåtande däröfwer warit grundat, såsom det ock af ständerne blifwit gillat. Stora deputation har äfwen funnit lagen wara tydelig. Genom riksdagstidningarne wore allmänt kunnigt, att desse herrar förlorat ständers förtroende. Kriget som af desse herrar blifwit tillstyrkt, har haft många känbara följder: cassorne uttömde, landet blottat på manskap, många enkor och faderslösa barn, de hemmawarande med contributioner nu betungade.

Alt detta will efter h:r biskopens tanka utwisa, huru betänkeligit det will blifwa för ständerne, att göra någon förändring i deras förra beslut. Hwad pension angår, så will dock h:r biskopen ej wara däremot, så wida de förtjena ömhet, som äro i trångmål, och wore önskeligit, att andra äfwen kunna behöfwa. Men hwad förtroendet angår, så will h:r biskopen sig däröfwer betänka och framdeles yttra.

H:r biskopen doctor Halenius förklarade ytterligare, att det ordet olycka, som brukas af secrete utskottet, är ett vocabulum ηέδov ock kan expliceras

till dens mer eller mindre förwällande som af olyckan blifwit träffad. Det nekas icke att desse herrar riksens råd warit sielfwe skulden till den dem öfvergångne olycka, i det de förlorat ständers förtroende, ty annars hade ständers beslut icke warit rättwist. Men det är bekant, att uti moraliska afmätningar gifwas gradus culpæ, då det talas om culpa lata, levis och levis-sima. Onkeligit är det, att här wore å riksens råds sida någon culpa, men som i det afseende torde kunna kallas levis, att lagen ej warit så tydelig, som den blifwit genom den af ständerne nu gifna förklaring. Denna culpa har blifwit beifrad genom remotion från embetet, och sålunda försonad. De casus kunna wäl existera, då pension kan gifwas utan förtroende, men när bägge delarna här äro tillsammans nämnda, så må de ock tillsammans afgiöras.

H:r biskopen doctor Menander, probsten h:r Wahlborg och kyrkoherden h:r magister Laihiander förklarade sig äfwen bewågna, att samtycka till pension och förtroendets återställande för desse herrar riksens råd, tilläggande h:r biskop Menander, att utom andra considerationer, så wore äfwen de för friherre Scheffer nog talande, att han med så utmärkt flit och trohet wårdat rikets förnämsta clenod, Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, som blifwit dess upsikt anförtrodd, att högbemälte herre uti studier och andra för en kronprints nödiga wettenskaper till hela rikets gemensamma glädje, wida öfwerträffar jemnåldriga af dess stånd, hwilken af friherre Scheffer å daga lagde besynnerliga omsorg synes för honom, så hos riksens ständer, som samtelige riksens inbyggare böra werka wälwilja och förtroende. H:r doctor Wahlborg tillade, att den benägenhet som ståndet förklarar för riksråderne Bielke och Bonde, medelst pensions tillökning, då frågan war om grefwe Gyllenborgs afskied och pension, torde nu kunna komma till verkställighet, om pension för desse herrar bewiljas.

H:r kyrkoherden doctor Celsius erhindrade, att alldenstund en del af ståndets ledamöter hålla före, att quæstionerne böra skiljas åt, och den omständigheten som förtroende angår, hwila till en annan gång, andre åter påstår, att det ena med det andra må sammanbindas och på en gång afgiöras, så lærer blifwa nödigt, att ståndet först sig häröfwer præliminariter yttrar. Och hwad pension angår, så förklarade h:r doctorn sig wilja för sin del därtill gifwa bifall. Herr doctorn will äfwen öfwer den andra omständigheten sig yttra, när förut blifwit afgjordt, om det denna gång skall företagas. Emedlertid trodde h:r doctorn för sin del att det sednare målet med

mycket skiäl kunde uppskiutas när sådant begärades, alldenstund det wore nytt och i dag för första gången i ståndet anmält.

H:r kyrkoherden magister Wikman och probstarne h:r magister Mathesius och h:r magister Bolmstedt yrkade ännu ytterligare att få betänka sig öfwer den sednare omständigheten, som i bondeståndets extracta protocollu wore omrörd.

Däremot anfördes å andra sidan af h:r professor Gadolin och flere, att denna sak rätt så wäl med pension kan afgöras, som ståndet ej så länge sedan af secreta utskottets hemställande om pension för riksrådet friherre Höpken tog sig anledning, att föreslå och för sin del besluta, det wälbemälte herre till riksrådssyslan må återkallas. Och som någre ståndets ledamöter, hwilka begärte, att den saken måtte hwila, uppå giord föreställning, afstodo från samma begäran, så wille man förmoda en dylik benägenhet uti denna quæstion. Icke heller gör det något till saken, att bondeståndet med ett protocollutdrag om denna sak inkommit, ty om detta protocollutdrag icke wore ankommit, så hade quæstion om förtroendet icke desto mindre under discourserne kunnat blifwa wäckt, och tillika med pensionsquæstion blifwa afgjord, på sätt som man sig kan föreställa hafwa skedt uti bondeståndet.

H:r kyrkoherden Klot hölt före nödigt att närmare förklara, hwad som förstås med det förtroende, till hwilket det säges, att desse herrar riksens råd skola återställas, om nämligen meningen är den, att wälbemälte herrar åter skola in i rådet igen, eller att de skola få förlåtelse för deras brott, och å nyo anses såsom förtroligare medborgare, på samma sätt, som till exempel: om någon för någon orsak blifwer förwist håfwet, men sedermera får tillstånd att det samma åter frequentera, och innan detta blir tydeligen utredt, lærer det blifwa swårt att swara uppå frågan. Om det förra är meningen, så kunde h:r kyrkoherden för sin del icke samtycka, men om det sednare wille han sig närmare yttra.

H:r biskopen doctor Benzelstierna tillika med flere, förklarade, att man aldeles icke genom förtroendes återställande förstår det, att desse herrar nu skola komma in i rådet, hwilket icke heller kan wara de ståndens mening som gifwit bifall till detta förtroendes återställande.

I anledning häraf formerade högwördigste herr archibiskopen den proposition, om ståndet bifaller, att med det förtroende, hwartill riksråderne

friherrar Palmstierna och Scheffer skola återställas, icke förstås rättighet att komma in i rådet, som enhälligt med Ja beswarades.

Och efter någon ytterligare discours om sielfwa saken, biföll äfwen ståndet, uppå giord proposition, secrete utskottets extractum protocolli angående pension, samt bondeståndets protocollutdrag angående förtroende för herrar riksråden baron Palmstierna och baron Scheffer, hwaruppå ståndet åtskildes.

År 1761 den 27 Julii

1 §. Justerades slutet af protocollet d:n 22 Julii.

Wid 10 § om fiskerieproemier fant ståndet godt, att sednare delen utaf tilläggnigen i proposition angående innestående proemier, må hwila, till dess fiskeriedeputations ytterligare betänkande inkommer.

Likaledes skulle då i öfwerwägande tagas den påminnelse h:r doctor Serenius gjorde, att $\frac{1}{4}$:del af de proemier, som nu blefwo bewiljade, måtte till åkerbrukets uphielpande användas.

Wid 11 § erhindrade h:r probsten Manquer, hurusom tillfälle torde blifwa att närmare tänka på underofficerarnes befordran, när saken om capita familiarum förekommer.

2 §. Uplästes utdrag af borgareståndets protocoll d:n 25 Maji nästledne,⁶⁴² hwarmedelst gifwes tillkänna, det wälbemälte stånd icke kunnat samtycka till de öfrige officerarnes, utom capitain Lagerborgs, som haft del i affair-en wid passet Damgarten, återställande i deras förr hafda beställningar, ej heller öfwer dem sig något utlåta, innan det allmänna underrättas, om förloppet af detta passets öfwerlämnande till fienden. Äfwen som ock borgareståndet finner nödigt, att allmänheten måtte erhålla en fullständig uplysning om hela krigets förlopp och ändteligen hwad von Oertzen beträffar, att dess namn må upspikas på kåken i alla rikets städer hwarest garnizoner äro.

Häröfwer resolverades wid dess d:n 13 April i denna sak gifna yttrande.

⁶⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 45.

3 §. I anledning af bondeståndets extractum protocollis af d:n 9 Juni;⁶⁴³ hwaruti privilegium bifalles för herr grefwen och landtmarschalken Fersen, att anlägga dess tillämnade alunbruk, men för öfrigt betänkeligt finnes, att nu uphäfwa Kongl. Maj:ts interimförbud af d:n 1 Martii 1748 emot sådane werks anläggande, förehades å nyo secreta handels- och manufactur-⁶⁴⁴ samt bergsdeputationernes betänkande i denna sak, hwilket ståndet fant skiäligt att bifalla, enligt nyssnämde extractum protocollis.

4 §. Likaledes förehades å nyo secreta handels- och manufacturdeputations betänkande öfwer håfjunkaren friherre von Essens ansökning, att få öka dess aluntillverkning wid Kafås.⁶⁴⁵

H:r probsten Forssenius upläste härwid utur 1747 års acter de wilkor, hwarunder bemälte håfjunkare då bewiljades privilegium uppå detta sitt alunwerk, med hemställan, om icke ståndet skulle finna nödigt, att han wid werkets tillökning äfwen till samma wilkor förbindes.

Efter öfwerwägande af de skiäl och omständigheter, som uti betänkandet finnas anförda, pröfwade ståndet skiäligt, att det samma simpliciter bifalla.

5 §. Uplästes fiskerideputations betänkande angående brist och dyrhet på salt,⁶⁴⁶ jemte någre deputationsledamöters uti 2:ne medföljande utdrag af protocollis, yttrade särskilte tankar.

Efter upläsningen yttrade h:r probsten Bolmstedt, det han wäl icke kunde så noga påminna sig alla de märkeliga ämnen, som i denna act förekomma, att han däröfwer sig noggsamt kunde utlåta, men anmärkte dock, att han icke så aldeles kunnat finna, hwarföre Uddevalla bör undantagas ifrån de bohusländska städer, som i anseende till den där försporda saltbristen, komma att widkännas någon författning samt att h:r probsten nog gillade det förslaget, att andra inrikes städer skulle få föra salt till den stad, som brister i ärforderligt förråd, utan att till en sådan stad däröfwer ärlägga någon afgift, allenast en sådan författning blefwe allmän och sträckte sig till de flere städer än de bohusländska som med dessa i detta afseendet kunna wara uti samma omständigheter, af hwilka till exempel nämdes

⁶⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 39.

⁶⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 12. Jfr prot. ovan 6 juli.

⁶⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 8.

⁶⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 4.

Christianstad och Malmö, hwarest saltet blifwit upstegrat till 90 d:r koppar:mt tunnan.

H:r doctor Celsius hemställte, om icke ståndet funne de i denna act befintliga ämnen så många och af så mycken wigt att de både behöfde betänketid, och äfwen, i anseende till actens widlöftighet, uti ett kortt sammandrag läggas ståndet för ögonen, hwilket bifölls och befalltes notarien att till nästa plenum sådant verkställa.

Imedlertid förmente h:r kyrkoherden Lenngren, att det uti det ena extracto protocollii förekommande särskilte votum rörde sådane mål, som kunde föranlåta ståndet, att remittera det samma till secreta handels- och manufacturdeputation, hwaremot h:r superintendenten doctor Lütkekan föreställte, huru betänkeligit det bör anses, att på sådant sätt underkasta den ena deputations ompröfwande något som ifrån en annan ankommer.

6 §. Uplästes secrete utskottets extractum protocollii af d:n 7 Julii,⁶⁴⁷ hwar uti wid handen gifwes, att en esquadre af 6 rangskepp och 2 fregatter nu är segelfärdig, att på kryssning i Östersjön utlöpa. Hwarwid ståndet intet hade att påminna.

7 §. Likaledes uplästes secrete utskottets extractum protocollii af d:n 21 Julii⁶⁴⁸ till föllje hwaraf, i anseende till anförda omständigheter, den i Pommern warande arméen kommer att recruterat med 3 833 man, hwaraf 1 733 skola antagas af de infanterieregementer, som redan hafwa commenderingar i Pommern, men de öfriga af de indelte regementer i Finland som hitintills icke warit commenderade.

Uppå h:r doctor Serenii och fleres begiäran skulle denna saken till en annan gång påtänkas.

8 §. Upplästes utdrag af protocollet hållit i secrete utskottet d:n 11 Julii⁶⁴⁹ angående ett af h:r öfwerstelieutenant Beutman giort anbud, att emot 24 000 d:r kopp:mts wedergällning upgifwa beskrifning på ett universelt medicament kalladt essentia solis. Som secrete utskottet afstyrkt någon bewillning härtill, biföll ståndet dess extractum protocollii.

⁶⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 51.

⁶⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 54.

⁶⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 53.

9 §. Uplästes ridderskapets och adelens extractum protocolli angående capitum familiarum riksdagsmannarätt,⁶⁵⁰ hwaruti secreta deputations betänkande⁶⁵¹ i denna sak bifalles med tillägning, att capitum riksdagsmannarätt måtte till sin utöfning hwila, då, när nödwärnskrig, efter 6 § i regeringsformen infaller.

H:r probsten Manquer yttrade nu, att ehuruwäl han påmint, det wid detta tillfället ståndet måtte söka att lägga någon grund till underofficerares befordran, finner dock h:r probsten nu att sådant beqwämligare låter sig göra, när tjenstebetänkandet kommer att i ståndet förehafwas. Hwarföre h:r probsten förbehöllt, att den saken då måtte hos ståndet komma i benägen åtanka.

Hwad förewarande mål beträffar, så emedan det ofta händer, att ett krig, som offensive begynnes, till slut förwandlar sig i ett nödwärnskrig, hemställte h:r probsten, om icke capitum skyldighet i sådant fall äfwen uttryckeligen borde utmärkas.

H:r doctor Serenius förmente, att denna saken wäl kunde ligga på bordet.

Högwördigste herr archibiskopen erindrade, att den länge sedan till någon del i ståndet förewarit. Och som ett offensivt krig aldrig utan ständers sammanwaro kan företagas, så kan existente casu säkrast förordnas, hwad capita i detta mål åligger. I anseende härtill fant ståndet skiäligit att bifalla ridderskapets och adelens extractum protocolli.

10 §. Uplästes secreta utskottets betänkande⁶⁵² angående cancellistens i kongl. slottscancelliet Anders Claréns beswär öfwer præjudice, tillika med borgareståndets extractum protocolli under detta dato,⁶⁵³ hwarmedelst bifalles att Clarén, enligt betänkandet, må hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet anmälas till ärhållande af secreterarefullmagt uti kongl. slottscancelliet, samt tour därifrån till werkelig befordran. Och fant ståndet skiäligit, att härmed sig förena.

⁶⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 14.

⁶⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 3.

⁶⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 64.

⁶⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 75.

11 §. Företrädde en deputation ifrån ärbara bondeståndet, anförd af Swen Håkansson, som efter aflagd hälsning inlefwere- och recommenderade 4 särskilta extracta protocollif från dess stånd, nämligen: angående härads-höfdingejurisdictionens klyfwande uti Österbottens och Uhleåborgs fögderier; angående brist på skiljemynt,⁶⁵⁴ angående tillökning i lönen för pædagogen i Lojo sochn,⁶⁵⁵ samt angående öfwerstens och riddarens baron Funcks förordnande att förrätta generalfältygmästaresysslan.⁶⁵⁶

12 §. Som h:r probsten Tiburtius nu war närwarande, justerades ytterligare det extractum protocollif, som ståndet beslutit låta afgå till de öfrige stånden angående kyrkoherdewal i Norrkiöping, och hwaruti bemälte h:r probst så wäl som h:r probsten Palmerus nu förmente sig finna, det staden wäl för framtiden skulle blifwa wid sitt privilegium bibehållen, men wid den nu warande kyrkoherdeledigheten icke få det samma till godo niuta.

H:r domproben doctor Filenius och h:r öfwerhåfpredikanten Grunerus trodde det ej wara nog wärdigt och anständigt för presterskapet, att uppå en eller flera privatas kallelse utaf församlingen, fara dit, att låta höra sina embetsgåfwor, utan wara bäst, att de därtill af wederbörande consistorio missiverades.

H:r biskopen Benzelstierna medgaf, att detta kunde hafwa någon grund, men wisade tillika, att staden både nu och hädanefter åtniuter sitt privilegium i dess fulla widd och rätta förstånd, om det förklaras så, som nu blifwit projecterat.

H:r biskopen Halenius betygade likaledes, det han icke kunde finna, att wid nu påstående ledighet, något olagligt eller mot privilegium förelupit, utan har det skedt genom församlingens egit förwållande, att den icke hört eller hos biskopen begärt höra flera än tre, emedan den då försummat att nyttja privilegium i den puncten.

H:r doctor Filenius sade sig utan att klandra ståndets beslut i denna saken, dock wara af den tankan, att församlingen enligit förra praxis ej kunnat wid detta tillfället sig annorlunda förhålla, än skedt är.

Consistorii præses h:r doctor Schröder föreslog, att detta privilegium kunde tagas i samma mening, som det, hwilket S:t Mariæ Magdalænæ för-

⁶⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 44.

⁶⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 45. Tryckt i *BdP* 8, s. 896 f.

⁶⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 46.

samling i Stockholm är förunnadt, i kraft hwaraf församlingen wäl äger att höra så många predikanter den åstundar, men hwilka dock alla af consistorio till predikandet missiveras.

Härmed instämde äfwen h:r probsten Hiortzberg.

H:r doctor Celsius anhöllt, att sielfwa saken, såsom redan af ståndet deciderad, ej måtte vidare till något nytt afgjörande uptagas, utan att ståndet allenast wille förena sig om en sådan jemkning i expedition, hwarigenom rådets mening bäst kan exprimeras. Att ogilla den actus, som i församlingen wid denna ledigheten redan föregått, hwarigenom 3:ne prestmän blifwit nämde att undergå votering och winna förslag, borde af ståndet tagas så mycket ömare, som sådant skulle synas härflyta däraf, att dessa 3:ne icke ansågos nog wärdiga att underställas församlingens omröstning, utan kunde nu mera sättas å sido, hwilket för en prestmans lycka och befordran icke annat kan än wara af mycket betydelighet. Dessutom hade h:r doctor, såsom ledamot af allmänna beswärs- och justitiædeputationerne, haft tillfälle att förnimma huruledes sådane försök af städerna i riket denna riksdag blifwit gjorde, att öfwerända kasta 1739 års förordning om prestewal,⁶⁵⁷ och till kyrkoherdelägenheter få ett större antal, än där föreskrifwes, missiverade, att ståndets ledamöter funnit sig nödsakade lägga sig däremot, och i synnerhet den förstnämde deputationen icke utan möda sådant kunnat hindra. Hwarföre det för ståndet blifwer så mycket angelägnare, att icke gifwa anledning till något inbrott uti denna förordning, hwarigenom oredor wid prestewal snarare kunde ökas än minskas. Ändteligen höllt h:r doctorn mindre öfwerensstämmande med ett consistoriiembetes åtgärd, att uppå någras requisition, missivera prestmän till annat ändamål, än att hålla egenteligen så kallade profpredikningar uppå hwilka wal immediater följer.

Efter någon vidare öfwerläggning härutinnan, hwarunder högwördigste herr archibiskopen och taleman erindrade, så wäl, att sielfwa hufwudsaken borde anses såsom uti ståndet redan afgjord, som ock om den method, hwilken uti Carlscrona wid prestewal i akt tages, hwarest äfwen är ett dylikt privilegium, men consistorium icke anlitas, utan om missive till prof-

⁶⁵⁷ Tryckt förordning 5 juni 1739: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Hwarefter wid Prästewals anställande så i Städer som på Landet förfaras bör.*

predikningar, approberades extractum protocollii, sedan det undergått någon jämkning.

13 §. Ifrån höglofl. ridderskapet och adelen ankom en deputation anförd af h:r generalen grefwe Gustaf Hamilton, som gaf tillkänna, att ridderskapet och adelen icke allenast bifallit secrete utskottets extractum protocollii rörande pension för h.h:rar riksråden Palmstierna och Scheffer, utan äfwen funnit billigt, att, i anseende till deras för detta wista nit för rikets wäl, och gjorda trogna tjenster, riksens ständers fulla och fullkomliga förtroende dem må återställas.

14 §. H:r biskopen Benzelstierna anmälte, huruledes wid deputationers ankommande ifrån ståndet till riddarehuset, den olägenheten esomoftast erfares, att deputationen blifwer uppehållen och nödgas wänta utanföre, till dess den hunnit blifwa anmäld och deputerade utsändas till dess emottagande. Och som det märkes, att ridderskapet och adelen till en sådan olägenhets förekommande för sina deputationer, låter hos de öfriga stånden genom en waktmästare något förut båda deras ankomst, faststälte ståndet, att wid deputationers afgående härifrån, samma ordning skulle i akt tagas.

15 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocollii af d:n 11 Februarii,⁶⁵⁸ angående afträdessumma för landshöfdingar af militärelän, när de taga afsked. Hwarjemte uplästes borgareståndets extractum protocollii af d:n 25 Maji⁶⁵⁹ som innehåller icke allenast bifall till secrete utskottets utlåttande, utan äfwen borgareståndets godtfinnande, att hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet må anhållas, om nådig tillåtelse för h:r öfwerstlieutenanten och riddaren Hans Henric Boije, att, emot accordsummans ärläggande, succedera landshöfdingen uti Nylands och Tavastehus län samt riddaren h. Anders Johan Nordenschöld, hwilken genom sin ansökning om afsked gifwit anledning till förenämde måls företagande hos riksens ständer.

H:r kyrkoherden Wikman itererade härwid, huruledes ridderskapet och adelen genom en deputation anmodat ståndet att icke företaga beford-

⁶⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 26.

⁶⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 42.

ringsmål, som directe röra ledamöter af det ståndet, innan de först hunnit att däröfwer sig utlåta; warande i h:r kyrkoherdens tanka så mycket mera skiäl för ståndet, att sådant äfwen wid detta tillfället i akt taga, som ståndet då hade att wänta samma höflighet tillbaka, uti mål som detta ståndet närmast angå.

H:r kyrkoherden Lengren begärade, att detta måtte ligga på bordet.

H:r biskopen Benzeltierna medgaf, att saken enligit riksdagsordningen borde hwila, när en ledamot sådant åstundar, men hwad det skiälet beträffar, som är tagit af ridderskapets och adelens åstundan, ansåge h:r biskopen det samma icke till alla tillfällen lämpeligit, så wida därigenom till slut skulle kunna hända, att giöromålen i detta ståndets pleno afstadsnade, när på riddarehuset för ledamöternes myckenhet skull, sakernas afgjörande fordrar längre tid. H:r biskopen trodde därföre det wara likmätigt med ridderskapets och adelens egen mening, att ståndet wid casus particulares, uti hwilka ridderskapet och adelen på något sätt låter förstå sig i synnerhet wara angelägna, att först få sig utlåta, gör dem därutinnan till nöijes, utan att i allmänhet binda sig därwid, såsom någon lag. Dessutom hade en sådan begäran i h:r biskopens tanka, icke afseende uppå andra än præjudicemål.

H:r kyrkoherden Wikman replicerade, att då han sidsta plenum giordt en dylik erindran wid ett præjudicemål, hade honom blifwit swarat, att ridderskapet och adelen icke egenteligen förstått sådane. Och som h:r kyrkoherden, så wäl som h:r kyrkoherden Hoffgardt tillika, anhöllo, att saken måtte ligga, och de ifrån en sådan begäran sig icke wille begifwa, beslöts att till nästa plenum uppskiuta dess afgjörande, då h:r kyrkoherden Wikman förbehölt, att äfwen måtte pröfwas, af hwad beskaffenhet ståndet anser ridderskapets och adelens förenämde anmodan wara.

16 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i expeditionsdeputation, d:n 25 Julii,⁶⁶⁰ hwarmedelst tillkänna gifwes riksens ständers beslut, att h:r commercerådets och riddaren Nordencrantz wid början av riksdagen ingifna tryckta arbete,⁶⁶¹ uti en särskilt deputation skall öfwerses.

⁶⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

⁶⁶¹ A. Nordencrantz: *En wördsam föreställning ...* (Stockholm 1759).

Som höglofl, ridderskapet och adelen, enligt påskriften på löparen, till denna deputation will utnämna 6 ledamöter, så resolverades, att ståndet genom dess electorer, will låta 3:ne wäljas, wid hwilket tillfälle h:r doctor Celsius sig undanbad att komma uti någon åtanka.

17 §. Föredrogs justitiædeputations betänkande⁶⁶² angående sysslomans wid Linköpings domkyrka Knut Wahlbergs andragne besvär öfwer Kongl. Maj:tts nådiga utslag rörande kyrkoherdewal i Liungs och Flistads församlingar, hwarjemte äfwen uplästes ett medföljande särskilt votum.

H:r doctor Celsius utlät sig häröfwer, att justitiædeputations betänkande egenteligen stödjer sig på twänne grunder, 1:o att sysslomannen Wahlberg låtit ej allenast Kongl. Maj:tts nådiga utslag⁶⁶³ af d:n 23 Januarii 1760 utan äfwen häradsrättens dom af d:n 28 därpåföljande April winna laga kraft, dem han dock nu genom sina besvär söker qwälja; warande, i h:r doctors tanka, denna grunden till afslag så solid, att därest den i rättegångsmål, som angå prestelägenheter icke hålles oryggelig, all säkerhet för ståndet snart förswinner, och mångfaldiga olägenheter i stället måste ärfaras. 2:o Det öfwerklagade senare walet har blifwit anställt, emedan den wid det förra brukade wal-listan befunnits oriktig. Följakteligen har Wahlberg, endast i afseende däruppå, warit obefogad att beswära sig öfwer Kongl. Maj:tts befallning till detta sednare walets anställande, änskiönt han därwid bewakat fatalier. Det händer icke sällan, att riksens magtägande ständer, af gunst och mildhet uptaga mål, hwilka efter lagens stränghet wäl kunde afslås, och det i en dem wärdig afsigt, att deras medborgare i möjligaste måtto må erfara, huru ständer öma deras åliggande. Ehuru därföre både urskillnings- och justitiædeputationerne warit nog benägna, att uptaga Wahlbergs besvär, will därutaf för honom ingalunda följa någon rättighet, att uti dem winna ståndets bifall. Herr doctorn bifaller fördenskull justitiædeputations betänkande så mycket häldre, som h:r doctorn icke nogsamst förstår argumentation uti det däremot författade voto dissentiente. Och oansedt Wahlberg giordt sig förfallen till de i lagen utsatte böter, will dock h:r doctorn icke wara emot, om ståndet honom därifrån skulle täckas befria.

⁶⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 35.

⁶⁶³ *nåutslag* i prot.

H:r biskopen Benzelstierna conformerade sig härmed och anmärkte dessutom såsom något besynnerligt uti det särskilte votum, att saker som röra prestewal, icke anses för justitiämål eller sådana, till hwilka 1738 års förordning kan wara lämpelig, uppå hwilken principe prestelägenheter efter flera års förlopp skulle kunna giöras innehafwarne stridiga.

H:r superintendenten Lutkeman sade sig med missnöije utaf denna sakens förlopp nogsamst kunna förmärka, det Wahlberg welat så godt som truga sig till det pastorat han sökt, hwilket h:r superintendenten håller för en slät character hos en prestman, som icke synnerligen recommenderar hans sak. Och finner h:r superintendenten för öfrigit så wäl Kongl. Majj:ts nådiga utslag, som justitiædeputations betänkande wara grundade på så goda skiäl, att han icke kan undandraga dem sitt bifall, hwilket h:r superintendenten äfwen önskade måtte gifwas af hela ståndet, då han tillika finner saken af nog wigt, att ett sådant ståndets yttrande förtjänar med de öfrige stånden communiceras till ärhållande af conformité uti deras beslut.

H:r domproben doctor Filenius som i consistorio setat öfwer denna saken, och därföre nu wore beredwillig att taga afträde medan den i ståndet är före, utbad sig dock till uplysning få anföra ett och annat, såsom: att wal-listan befunnits ofullkomlig förnämligast i så måtto, att 5 hemman, som ifrån krono blifwit till frälse och skatte förwandlade, dock stått uptagne i kronocolumnen, emedan de i jordeboken icke annorlunda warit antecknade, när wallistan wid landscontoiret uprättades. Öfwer detta har consistorium sielf sedt sig kunna resolvera, när landskammererarens förklaring inkom. Andra omständigheter, som consistorium funnit behöfwa närmare utredas, hafwa till wederbörande domstol blifwit förwista. Och som Kongl. Majj:tt likaledes i nåder funnit the angifna olagligheter wid walförättningen böra undersökas, har Hans Maj:tt tillika, i anseende därtill, att listan utan undersökning kunnat befinnas oriktig, ehuru rättelsen bordt af domaren utsättas, i nåder befallt nytt wal anställas, efter, men icke för slutad undersökning. Dock wille h:r doctorn, i anseende till Wahlbergs fattigdom, bönfalla hos ståndet, att han för böterne måtte winna försköning.

H:r probsten doctor Schröder, h:r probsten Bolmstedt och h:r kyrkoherden Wikman biföllo deputations betänkande, dock så att Wahlberg förskönas för böter.

H:r kyrkoherden Laihiander förklarade häremot, hurusom han med all möjlig upmärksamhet uti justitiædeputation granskat de hit hörande acter, medgaf äfwen, att de grunder hwarpå deputation byggt sitt betänkande, i allmänhet hos honom mycket werka. Men i tillämpningen till förewarande sak, har h:r kyrkoherden ej funnit dem nog tillräckeliga. Hwad 1738 års förordning widkommer, kan den här med så mycket mindre skiäl åberopas, som 1:o justitiædeputation ej warit skyldig, att enligt den samma icke befatta sig med saken, sedan urskillningsdeputation pröfwat den samma böra uptagas, och i följe däraf hanne ifrån sig remitterat, utan att någon däröfwer hos riksens ständer sig beswärat. 2:o har denna förordning i flera saker som angådt presters befördran icke blifwit i akt tagen. 3:o har Wahlberg egenteligen ställt sina klagomål öfwer ett utslag, som fallit hos Kongl. Maj:tt under nu påstående riksdag. Det kan fördenskull skiäligen förwäntas utaf riksens ständer, att de både uptaga och afgjöra ett sådant mål, hwaruti inga fatalier kunna med fog sägas wara försummade. Hwad åter wallistan beträffar, conformerade sig h:r kyrkoherden därutinnan aldeles med h:r doctor Filenius, att han wid förra walets förrättande warit felaktig, emedan icke allenast 5 hemman, efter deras rätta natur där ej stått uptagne, utan äfwen ett prestenkesäte och en kniphammersägare warit utsluten, ehuru denne sednare, fast utan walförrättarens tillåtelse, sin röst aflämnat.

Consistorium har därföre rättat dessa felaktigheter, när det funnit sig omedelbarligen wara i stånd därtill, ehuru de klagande welat föregifwa att sådant icke warit consistorio tillständigt. Och som enligt en sådan rättelse, hwilken skiedt, utan att alterera sielfwa rösternas beskaffenhet, i anseende till personerna, som den afgifwit, Wahlberg bekommer pluraliteten, så conformerar h:r kyrkoherden sig med det särskilta votum, att han bör den samma till godo niuta.

H:r doctor Gadolin aktade billigt, att om Wahlberg befinnes hafwa på något otillbörligt sätt uti denna sin sak sig förhållit, han sådant då bör umgälla. Men ännu hade h:r doctorn utaf acterna icke kunnat finna detta. Först och främst kan ej Wahlberg sägas hafwa försummat några fatalier, så länge pastoratet icke är besatt. I sådant fall har den befarade osäkerheten i allmänhet rum. Men här är casus ännu integer. Mannen har så mycket mindre kunnat i underdånighet anmäla sig till beswärs andragande hos riksens ständer, som han icke wetat hwad utgång hufwudsaken skulle få,

sedan det utslag som Hans Kongl. Maj:tt i nåder fällt, endast varit en preliminaire resolution, till undersökning och nytt wal, wid hwilken resolution dessutom det faller en hwar såsom en owanlighet i ögonen, att till bägge desse förrättningar på en gång blifwit resolverat, när dock naturligtwis frågan om nytt wal bör afgöras allt efter som undersökningen utfaller, såsom äfwen wid detta tillfället befunnits, att wid det förra walet inga bewisliga olagligheter förelupit, och följakteligen att till nytt wal ingen anledning varit. Det skulle wisseligen medföra osäkerhet för hwar redlig prestman, som ordenteligen söker sin befordran, om efter ny wallängd, nytt wal skall hållas, oaktat intet varit felat wid det som en gång skedt.

Wal är ju icke annat än ett yttrande, till hwem man hafwer mästa förtroendet. Ett sådant bör icke göras om, när alla wederbörande en gång sagt sin tanka. Skulle något misstag wara begångit i rösternas beräkning efter hemmanens beskaffenhet, så kan jemkning däruti lika fullt gå för sig. Ändteligen, som det icke är Wahlbergs skuld, att fel i wal-längden sig insmygt, och han däremot är för all förbrytelse af domaren frikallad, finner h:r doctorn honom berättigad, att till sin förmån röna ståndets rättwisa, hwars mildhet h:r doctorn önskar måtte besparas för någon som därmed allena kan wara hulpen.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus sade sig icke finna, huru en oriktig wal-lista kan lägga grund till någon pluralité som bör äga bestånd. En sådan listans oriktighet kan wara möjlig, änskiönt den wederbörligen är underskrifwen, och ingen wid walförrättningen kan därtill finna någon anledning. När fördenskull regeringen efteråt funnit, att den wid walet i Liung brukade listan, varit med någon oriktighet behäftad, har skiäl varit, att straxt anbefalla nytt wal, då listan imedlertid lagligen kunnat rättas.

H:r doctor Celsius anmärkte ytterligare, att sedan wid förra walet ministern Lönbom fädt pluralité af de ostridiga rösterna, har efter consistorii ändring med de stridiga, Wahlberg kommit till de flästa rösterna. En så wäsentelig ändring af listan synes icke tillkomma consistorio, utan plägar gemenligen updragas werdslig rätt, äfwen som allt hwad på undersökning kan ankomma. Hwarefter consistorium wid den i så måtto utredda saken har tillfälle att göra hwad thy tillkommer. De hos Hans Kongl. Maj:tt andragna underdåniga beswär angå icke allenast listans oriktighet, i anseende till någre hemmans natur, utan äfwen i anseende till röstägandes uteslutande, vorum wärfwande och andra olagligheter. Hans Maj:tts nå-

diga utslag häruppå består därföre af twänne momenter, hwilka uti en och samma resolution wäl kunna stå tillhoppa. Emedan listan efter allas widgående war, och af consistorio blifwit befunnen oriktig, så skulle det werka nytt wal. Men emedan olagligheter wid förra walet äfwen öfwerklagades, så skulle därom undersökas. Bägge delar af denna resolution hafwa nu gådt i ordentelig verkställighet och comministern Lönbom efter den corrigerade listan erhållit pluraliteten, hwarwid han således, ceteris paribus, bör bibehållas.

Högwördigste herr archibiskopen, som under discourserne ytrat sig finna någon betänkelighet därwid, att Hans Kongl. Maj:tt uti en och samma resolution i nåder täckts befalla både undersökning om det förra walet och tillika, att ett nytt skulle gå för sig, äfwen som herr archibiskopen anmärkt, att uti consistorierne, wissa saker kunna afgiöras, som pröfwas wara af den beskaffenhet, att wärdselig rätt icke behöfwer därwid lägga handen, giorde häruppå proposition, om ståndet bifaller justitiædeputations betänkande och tillika frikallar Wahlberg för penningeplikt. Hwartill som ståndet icke enhälligt swarade, skreds till votering, hwarwid Nej skulle beteckna bifall till votum dissentiens. Efter öppnade sedlar befunnos 30 röster wara för Ja och 9 för Nej.

18 §. Medan ståndet härom öfwerlade blef herr archibiskopen utkallad, och sedan han åter inkommit, förmälte, det borgareståndet, genom 2:ne deputerade begärt det ståndet icke måtte till afgiörande sig företaga fiskerie-deputations betänkande öfwer saltbristen, innan borgareståndet hunnit sig däröfwer utlåta, emedan nyssnämde stånd funnit sådane omständigheter däruti förekomma, som det ståndet närmast rörer, och hwaröfwer det fördenskull önskar, att först få dess yttrande aflämnas.

Ståndet åtskildes.

År 1761 den 29 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 24, 25 och 27 Julii.

2 §. Ståndet fant för godt, att afsända en deputation med protocollsutdraget om Norrkiöpings prestewal, samt Fornåsa prestegårds ägotwist.

3 §. Företogs det af råds electorerne under d:n 20 Julii upgifna förslag till ett ledigt rådsemete, och fant ståndet för godt samma förslag att gilla och stadfästa.

Men aldenstund samtliga stånden sig förenat om h:r riksrådet baron Höpkens återkallande in i rådet, hwilket dock åtminstone uti ståndets tanka måtte ske, antingen vacance woro i rådet eller icke, hwaröfwer swar ifrån wälbemälte herre icke ännu woro ankommit. Altså till förekommande af det, att antalet af riksens råd ej må öfwerskrida den uti regeringsformen utsatte nummer, som torde för framtiden blifwa ett mindre, tjenligt præjudicat, emedan, andre olägenheter att förtiga, staten därigenom skulle grave-ras, fant ståndet för sin del för godt, att detta förslag till Kongl. Maj:tt ej præsenteras, förr än h:r riksrådet Höpken öfwer dess inträde i rådet sig yttrat, eller ock det af h:r riksrådet grefwe Stromberg begärta afskied blifwer bewiljat, hwarom underrättelse wäntas med första och kan ske till nästa plenum ifrån secreta utskottet.

4 §. Föredrogs ett lieutenantens wid lifdragoneregementet Bengt Johan Eneschölds memorial⁶⁶⁴ angående dess wid sidsta riksdag giorda, men tå ej afhjulpna ansökning, om återfående af dess tour wid berörde regemente, hwilken ansökning wid denna riksdag från urskillningsdeputation blifwit remitterad, och blef af ståndet bifallen.

5 §. Likaledes uplästes och bifölls bondeståndets protocollsutdrag af d:n ⁶⁶⁵ angående en jurisdictions fördelning, uti Österbottn.

6 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁶⁶⁶ öfwer krigsrådets h:r Carl Hermelins beswär med tillhöriga widlöftiga acter.

Häröfwer discurerades något, men som tiden war förfluten, och en del ledamöter åstundade att få öfwer denna widlöftiga sak sig betänka, så uppskiöts detta ärende till en annan gång.

⁶⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, urskillningsdeputationens akter, nr 10. Se även Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 95.

⁶⁶⁵ Tomrum lämnat i prot.

⁶⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 56, med bilagor. Även 31 juli.

År 1761 den 31 Julii

1 §. Justerades protocollet af d:n 29 Julii.

2 §. Uplästes h:r assessor Antonssons memorial,⁶⁶⁷ hwaruti bemälte assessor protesterar emot den af Fryxende församling, Carlstad stift, giorda och af urskillningsdeputation uptagna ansökning, angående berörde annexeförsamlings skiljande ifrån pastoratet Fryksdalen.

Ståndet erindrade sig härwid, huruledes wid förledne riksdag en dylik ansökning warit giord om Norbergs sochns skiljande ifrån Wästanfors församling i Westerås stift som föranlåtitt ståndet, att genom protocollsutdrag af d:n 3 April 1756 protestera emot en sådan pastoratets delning, såsom den där emot presteprivilegierna är uppenbarligen stridande. Och fant ståndet sålunda för godt, att både bifalla detta memorial, såsom ock genom ett protocollsutdrag⁶⁶⁸ detta hos de öfrige stånden remonstrera.

3 §. Genom ett memorial, som uplästes, hemställer h:r probsten doctor Serenius, i anseende till åtskilliga anförde skiäl, om icke Södermanlands regemente må förskonas wid den nu tillämnade arméens recruterung.

H:r probsten magister Mathesius erindrade det samma om Österbottns och h:r kyrkoherden magister Wikman om Helsinglandsregementet.

Efter någon öfwerläggning härom, fant ståndet för godt, att remittera h:r doctor Serenii memorial till secreta utskottet. Och hwad angår de andre omrörde regementer, så torde h:r probsten Mathesius och h:r kyrkoherden Wikman äfwen genom memorialer deras angelägenhet anmäla, som likaledes af secreta utskottet kan blifwa tagit uti närmare öfwerwägande.

4 §. Föredrogs h:r riksrådets grefwe Claes Strömbergs hos Kongl. Maj:tt ingifne underdåniga ansökning om afskied ifrån dess innehafwande rådsyssla, jemte utdrag af protocollet hållit uti kongl. rådkammaren d:n 1 Junii sidstledne.⁶⁶⁹

Högwördigste herr archibiskopen förmälte härwid, att sedan denne h:r riksrådet grefwe Strombergs begäran af Kongl. Maj:tt blifwit med secreta

⁶⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 9.

⁶⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 12.

⁶⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 26, med bilaga.

utskottet communicerad, så har secreta utskottet genom h. landtmarschalken och ståndets talemän låtit anmoda h:r grefwe Stromberg, att ännu längre förblifwa wid rådsemetet. Men han har straxt munteligen, såsom ock sedermera genom bref till h:r landtmarschalken, förklarat sig i anseende till krafternes aftagande, nödgas att fullfölja sin begäran och anhållit, att dess ansökning måtte hos riksens ständer anmälas.

H:r kyrkoherden magister Wikman hemställte, om det icke wore till förmodandes, att h:r grefwe Stromberg ännu behölle dess rådsemete, om han blefwe af ständerne anmodad, hälst riksens ständer ej lära kunna undgå, att gifwa honom pension wid afskiedstagandet, som det ock skedt med h:r grefwe Gyllenborg. Men alldenstund h:r grefwe Stromberg allaredan så af Hans Maj:tt konungen, som ståndens talemän blifwit sonderad, och ändock blir fast i sin ansökning, icke heller begärt någon pension, så biföll ståndet det af wälbem:te h:r grefwe begärte afskied ifrån dess innehafwande rådsemete.

5 §. Uplästes å nyo secreta utskottets extractum protocolli af d:n 11 Februarii 1761,⁶⁷⁰ angående afträdessumma för afskiedstagande militairelandshöfdingar, såsom ock borgareståndets protocollsutdrag af d:n 25 Maji,⁶⁷¹ angående landshöfdingens uti Nylands och Tawastehus län, h:r Anders Johan Nordenschölds accord om sysslan med öfwerstelieutenanten h:r Hans Henric Boije, samt öfwerstens h:r Ad. Henric Ramsais memorial⁶⁷² om detta sednare.

H:r kyrkoherden magister Wikman hemställte, huruwida ståndet nu will företaga sig denna sak till afgjörande, eller om icke ståndet i anledning af den ifrån ridderskapet och adelen giorda erinran wille därmed dröija till dess ridderskapet och adelen sig utlåtit.

Sedan ståndet förenat sig om det förra, upläste h:r kyrkoherden ett dess memorial⁶⁷³ rörande denna sak, hwaruti h:r kyrkoherden förklarade, att alldenstund åtskillige, icke allenast öfwerstelieutenanter, utan ock öfwerstar, som hafwa tour framför öfwerstelieutenanten Boije, härigenom præjudiceras, och i synnerhet öfwerstarne Ramsai och Volrat, samt öfwerstelieute-

⁶⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 26. Jfr prot. ovan 27 juli.

⁶⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 42. Jfr prot. 27 juli ovan.

⁶⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 326.

⁶⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 453.

nanten Giös, som äfwen hos Kongl. Maj:tt sig anmält, att få med landshöfdingen Nordenschöld accordera, så må detta af borgareståndet nu projecterade accord icke bifallas. Och tillade h:r kyrkoherden muntligen, att Ramsai kommit i tjenst 1718, Volrat 1729, Giös 1727 men Boije 1732, Ramsai och Volrat öfwerstar 1760, Giös öfwersteliutenant 1757, men Boije öfwersteliutenant 1758. Utom dess trodde h:r kyrkoherden bäst wara, att ståndet icke befattade sig med tjensters besättjande, hwarigenom riksdagen till committenternes större omkostnad utdrages, utan låto sådant, enligt regeringsformen ankomma på regeringen. Och om medborgare därwid icke få niuta en tillständig *rättwisa*, så hörer det ständer till, att sådant undersöka och gifwa uprättelse.

Härmed instämde h:r probsten Meurling och h:r kyrkoherden Hofgardt, hwad tjenstebesättjandet angår, men förmente tillika, att härom wore 2:ne frågor. Den ena, om landshöfdingen Nordenschöld får låf att accordera bortt sin syssla; den andra med hwem detta accord må ingås. Om den förra frågan bifalles, så lärer det sedermera böra swaras på det sednare, att accord bör skie med den person, som är till syslan skickelig, är af de sökande äldst och will gifwa den accordsumma, som reglementet föreskrifwer. Och aldenstund desse omständigheter träffa in på öfwersten Ramsai, så lärer finnas, det han ej bör præjudiceras. Och ju mera ständerne på sådant sätt gifwa bortt tjenester, ju mera ökas præjudicemålen, och ju större blir ständernes bekymmer att sådant en annan gång rätta, så framt annars medborgare icke framgent skola blifwa lidande.

H:r probsten Hiortsberg förmälte sig nogsamt weta, att collegier och embetsmän wid sysslors besättjande, eller förslag till lediga syslor, äro skyldige att i akt taga de allmänna reglor, angående tour och anciennite så wäl som skickelighet. Och när sådant ej i akt tages samt beswär däröfwer hos ständerne anföras, så tillhörer ständer att sådant behörigen rätta. Men däraf will efter h:r probstens tanka icke aldeles följa, att ständerne äfwen skola wara likaledes förpliktade, att till alla delar följa en i så måtto utstakad tour, då de någon gång finna sig wid och i anseende till förefallande omständigheter blifwa föranlätne, att genom underdånig föreskrift hos Kongl. Maj:tt någon anmäla. Ständerne hafwa för sina ögon rikets widsträckta hushållning. Ständerne se altid på den suprema lex, som är salus populi och den därmed förknippade salus unius cujuscunque provinciæ. I sådan afsigt afmäta riksens ständer sina steg wid en del syslor. Och i

samma afsigt blir det för riksens ständer en större angelägenhet att se på skickelighet och förtjenster emot riket, än en efter förra fullmagter utstakad tour. Med rätta kan ingen säijas blifwa præjudicerad, så wida den förnämsta lagen blifwit fölgd och det angelägnaste ändamålet påsyftat.

Uti tillämpning till närwarande ämne, hade h:r probsten sig bekant, att detta stället wore en gräntseort, och kunde det icke wara riksens ständer indifferent, hurudan landshöfdinge där blefwe förordnad. Länet har en rund tid haft gamla och orkeslösa landshöfdingar, som wäl warit förtjente och i öfrigit haft god wilja och insigt, men utom egit förwällande måst sakna hos sig den drift som wederbör. Samtelige riksdagsmännen från orten hafwa detta beklagat, och önska länet en styresman, som har eij mindre kundskap än drift och styrka. Härwid har med allas samtycke öfwersteliutenanten Boije kommit i åtanka, som ock aldraförst öpnat wägen till detta accord, och har tillika landshöfdingen Nordenschöld hälst önskat, att få med Boije accordera, emedan länet med honom bäst wore betjent, och han Nordenschöld då säker om afträdessumman.

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde, att hwad den förra quæstion angick, så wore nu icke frågan om militairelandshöfdingar skola få accordera bortt sin sysla, emedan sådant synes följa af tjenstebetänkandet och pensionsreglementet, och lärer det blifwa så mycket swårare att neka ett sådant accord med pensionsreglementets wilkor, som de militairelandshöfdingar under tjenstgörandet betala afgifter till cassan, samt wid afski-edstagandet, *undfå* lika pension med öfwerstar af infanteriet, nämligen 1500 d:r silf:mt årligen utom pension för capitainskapet, utan wore frågan nu här allenast, om afträdessumman, hwilken uti pensionsreglementet eij blifwit utsatt, men af secrete utskottet, i anseende till anförda skiäl, nu blifwit upgifwen för militairelandshöfdingar, présidenten uti krigscollegio och generalfältygmästaren till 54 000 d:r kopp:mt.

Hwad åter det nu projecterade accord angår, så betygade äfwen h:r biskopen sin önskan, att riksens ständer måtte förskonas för dylika ämnen, som med tjensters besättjande hafwa gemenskap, ehuru h:r biskopen tillika måste widgå, att h:r öfwersteliutenant Boije, i anseende till dess goda personliga egenskaper och andra omständigheter förtjenar all aktning.

H:r probsten magister Gagner förmälte, det han för mer än 20 år sedan lärdt känna h:r öfwersteliutenant Boije, då han war fendrich wid Wässmanlands regemente, och allaredan den tiden förmärkt hos honom en con-

duite och de gåfwor, som icke allenast hördt till militairen, utan ock kunde tjena till något annat, och i allmänhet ej finnes hos officerare. Desse gåfwor hade han sedermera så upodlat och användt, att han under dess wi-stande i Finland, både lärdt sig språket, såsom ock genom landthushållningens befordran, och dylik omhugsamhet, wunnit af samtelige 4 stånden i orten det förtroende, att de åstunda honom till landshöfdinge, på det denna i sig sielf goda landsort, som på en tid blifwit mindre wårdad, må genom en ej mindre drifwande än förståndig landshöfdinges styrsel, till allmän och enskilt nytta blifwa upodlad.

Det är troligit, att Boije som bewisligen redan börjat lägga handen wid åtskilliga till ett så nyttigt ändamål ländande författningar, har äfwen uti samma afsigt gifwit anledning att tänka på accord med Nordenschöld som är en gammal och wälförtjent man, och kan på detta sätt, utan statens gravation hafwa något soulagement på sin ålderdom. Twänne stånd hafwa nu redan samtyckt detta accord, och är det dessutom wanligit steg till detta landshöfdingesäte, så wida det befinnes, att öfwerstelieutenanter och majorer till detsamma blifwit befordrade.

Professorn och kyrkoherden h:r doctor Celsius samt h:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus beklagade, att ständer med syslors förgifwande sig skola befatta, sedan de wid sidstledne riksdag föreskrifwit sig sielfwa skrankor uti sådane ämnen. H:r doctor Celsius trodde dock, att om ständer skola finna sig föranlätne att besättja någon sysla eller därom gifwa föreskrift till Kongl. Maj:tt, så lærer det dock blifwa ständer wärdigt, att därwid hafwa afseende, på förtjenst och så kallad tour jemte skickelighet, emedan medborgare som icke weta med sig annat än flit och trohet, annars blifwa lidande, hwilket är tungt att bära, antingen det kommer ifrån ständer eller andre. Och ehuru ständer äro magtägande, så äro de dock tillika så uplyste och nitiske om hwars mans enskilda wäl, att de icke wilja någon oförrätta. Men aldenstund denna sak nu är upgifwen, och det will synas, som ständer äfwen därwid komma att lägga handen, så måste man sig därom yttra.

H:r doctorn anmärkte först, att om res nu wore integra, så torde något kunna erindras wid accorder i gemen om landshöfdingesysla. Sidstnämde sysla wore af mycken wig och betydelse i anseende till de därwid förefallande giöromål wid justitiens administrerande och landthushållningen. De egenskaper som härtill fordras, funnes icke altid hos dem som hafwa förmögenhet, att præstera afträdessumman, och wore sålunda ej utan all

fruktan, det sådane militairelän kunna falla uti mindre förfarne styresmäns händer. Dock wille h:r doctorn så mycket mindre hafwa detta lämpadt på närwarande casus, eller på h:r öfwerstelieutenanten Boije, som h:r doctorn aldeles instämmer uti det, att han är en både förständig och drifwande man, både uti andra mål, som ock hwad fabriquer och manufacturer angår, om hwilket sidsta h:r doctorn såsom ledamot i manufacturcontoiret, samt wid förledne riksdag, jemte h:r Boije ledamot uti secreta handels- och manufacturdeputation, ej annat kan, än hafwa kundskap, så att fördenskull, om ej det komme därtill att ständerne skola besätta denna sysla, och ej mera förtjente därigenom præjudiceras, så wore h:r doctorn snart färdig att förklara sig för h:r Boije. Härmed må nu blifwa huru det will, och som ståndet behagar⁶⁷⁴ det afsluta, men det räknar h:r doctorn för angeläget, att ståndet innom sig sielft fattar ett kraftigt beslut, att icke mera blanda sig uti sådana cabinetsärender. Det torde innan kortt gifwas anledning till något dylikt, och kan ske denna oredan sprider sig längre, än man i början förmodat, om icke alfvarsamt motstånd giöres. Adelen har länge hållit på med tjenstebyten och accorder. Ibland borgmästare och rådmän äro accorder och survivancer icke heller aldeles ohörde. Bönderne äro i det målet minst utsatte för frestelse. Men hwem wet, om icke dylikt äfwen torde med tiden insmyga sig uti preteståndet, och då skulle politici wisseligen få tillfälle, att blanda sig uti ecclesiastiquesyslor, och hwarjehanda oredor upkomma, som ej annars kunde, än lända till ståndets förswagande.

6 §. Härwid ankom en deputation från borgareståndet, som aflämnade 2:ne extracta protocoll, rörande rådmän Hanquists befordran till borgmästare i Westerwik, samt understöd för Schöfde stad, hwarjemte deputerade gåfwo tillkänna, att borgareståndet bifallit h:r assessor Antonsons memorial, angående Fryksdahls pastorats delning.

7 §. Sedan denna deputation afräddt, continuerade h:r doctor Celsius, med förmälan, att denna borgareståndets deputation äfwen wittnar, huru tjensmålen ibland ständerne sig öka, och wore det sålunda nödigt, att ståndet härutinnan fattade något wist beslut, samt genom deputation gåfwo det samma hos de öfrige ständer tillkänna.

⁶⁷⁴ Upprepat i prot.

Härmed instämde biskopen h:r doctor Benzelstierna och kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder.

H:r biskopen doctor Menander, h:r biskopen doctor Engström och h:r probsten Alin förklarade sig benägna, i anseende till de redan anförde skiäl, att bifalla Nordenschölds accord med Boije.

H:r probsten Palmerus erindrade att discourserne nu kunde uphöra och begärte proposition, hwaruti äfwen h:r probsten Bolmstedt samt flere instämde.

Herrar probstarne magister Manquer och Matthesius förmälte, att det wid närmare eftersinnande befunnes vara betänkeligit, att tillåta accorder i gemen wid militariske landshöfdingesyslor. Ty utom det hwad redan h:r doctor Celsius anfördt, så wore det icke nyttigt, om någon som kommer till syslan, nödgades för afträdessumman sätta sig i gäld. Hwad h:r Boije anginge, så wore det bekant och af åtskilliga redan sagt, att han till en sådan sysla ej wore oskickelig.

Men h:r probsten Manquer höllt dock tillika för angelägit, att hädanefter bom sättes för sådane ansökningar, som omsider torde gå så långt, att äfwen probster utan förslag och behöriga profpredikningar kunna blifwa tillsatte, hwaraf sidsta riksdag gafs ett exempel.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde fördenskull, med ståndets bifall proposition, om ståndet bifaller det af borgareståndet projecterade *accord* emellan h:r Nordenschöld och h:r Boije angående landshöfdingesyslan uti Nylands och Tavastehus län? Hwilken proposition med Ja och Nej beswaredes. Och anställdes sålunda votering, wid hwilken 35 röster befunnos wara för Ja, och 16 för Nej.

I anledning af h:r doctor Celsii ytterligare hemställande, fant ståndet för godt att fastställa, det ståndet öfwer de tjensteärender, som kunna anmälas, will dröija med sitt yttrande, till dess de öfrige stånden sig först utlätit.

8 §. Uplästes bondeståndets extractum protocoll, angående updragandet af generalfältygmästaresyslans förrättande uti kongl. krigscollegio till öfwersten h:r baron Carl Funck uti h:r öfwerstens Carl Ehrensverds ställe,⁶⁷⁵ hwilket i anseende till h:r baron Funcks goda egenskaper och de med honom förelupna omständigheter, ståndet fant för godt att bifalla.

⁶⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 46.

9 §. Föredrogs å nyo secreta deputations betänkande angående h:r krigsrådet Hermelins besvär.⁶⁷⁶

Kongl. öfverhåfpredikanten magister Grunnerus anförde härwid följande:⁶⁷⁷ Krigsrådet Hermelin har hos riksens ständer inlagt 2:ne särskilta besvärsmål: 1:o att han ej blifwit på förslag upförd till statssecreterare wid krigsdeputation. 2:o att krigsrådet Carlschiöld fått resolution att wid nästa statssecreterarevacance ensam blifwa upförd på förslag. Dessa 2:ne särskilta mål böra wid deliberation åtföljas.

Krigsrådet Hermelins ansökning är, att den för krigsrådet Carlschöld utfärdade resolution måtte till dess verkställighet hwila, och att förslag enligt förordningen bestående af 3:ne personer för denna gången blifwer uprättat. Berörde resolution grundar sig därpå att krigsrådet Carlschöld stått 3:ne gånger på förslag till statssecreteraresysslan och blifwit af framledne statssecreteraren Stenhagen præjudicerad. Stenhagens cancellierådsfullmakt af 1747 är ansedd för blott character hwarwid märkes: År 1757 upkom den frågan i närvaro af 10 herrar riksens råd, huruwida Stenhagens fullmakt borde anses för character, och stadnade i det slut, att han från den tid borde anses för verkelig cancellieråd. Och när förslaget sedan af 15 riksens råd uprättades feck Stenhagen alla röster att efter sin anciennité sättas främst på förslaget. År 1760 är denna cancellierådsfullmakt ansedd som character af 8 riksens råd, och således ändradt hwad af 15 war beslutit, uti ett mål som redan gådt i verkställighet och Stenhagen till godo niutit det första beslutet. Att berörde fullmakt ej kan anses för character bewisas af följande. Riksens ständer anhöllo 1743 hos Hans Maj:tt att då warande kongl:e secreteraren Arnell måtte på något sätt ihugkommas, efter han war sinnad tråda under kronans tjenst, och qwarblifwa såsom omistelig, då cancellierådsfullmakt blef på den grund för honom utfärdad. År 1746 anförde hos riksens ständer Stenhagen besvär, att han som äldre, genom denna Arnells befordran blifwit præjudicerad. Då anhöllo riksens ständer, att Stenhagen måtte få cancellierådsfullmakt. Denna fullmakt är således en uprättelsefullmakt och icke en blott character. Man lär hafwa swårt att wisa, det någon fått charactersfullmakt till uprättelse för någon blott utfärdad charactersfullmakt. Men nog gifwes många bewis, att sådant skiedt när någon

⁶⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 56. Jfr prot. ovan 29 juli.

⁶⁷⁷ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

blifwit præjudicerad genom någons werkelige befordran. Ej eller har Stenhagen fått någon fullmagt då han feck cancellierådssäte och -lön, som nödwändigt bordt skie, om den förra blott warit caracter, och i anseende till samma fullmagt måste wara händt, att ej något ordenteligit förslag blef uprättat, utan wardt han ensam presenterad. Dessutom så har Stenhagen warit 9 år uti tjenst för Carlschöld och war kongl. secreterare då den sednare war cancellist. Riksens ständer hafwa wid 1756 års riksdag ansedt Stenhagens förtjenster framför nu warande statssecreterare h:r baron Düben, som efter riksens råds beslut äger ostridig tour för krigsrådet Carlschiöld. När riksens ständer haft en sådan tanka för Stenhagens förtjenster, så lærer däraf med skiäl kunna slutas, att tjensteförordningens afsigt icke kan wara att betaga en man dess tillförene ärkiända förmånsrätt och bepröfwade meriter. Intet äger h:r Carlschöld rättighet att ensam komma på förslag till statssecreteraresyslan i stöd af 16 § i tjenstebetänkandet, af den grund att han redan stått 3:ne gånger på förslag, ty nyssnämde § handlar om præjudice och dess förekommande. Att ensam komma på förslag, är en uprättelse för liden præjudice. Där ingen præjudice skedt har ingen uprättelse rum. Häraf följer att när Carlschöld icke är præjudicerad, så är han icke heller berättigad, att ensam komma på förslag.

H:r probsten Bolmstedt förmälte, att så wida det icke lærer kunna nekas, det Stenhagen warit äldre än Carlschöld, så har denne sednare icke blifwit præjudicerad, och följakteligen har icke dess reparations resolution något rum utan bör nu ordenteligit förslag till syslan uprättas och saken ankomma på Kongl. Majj:ts utnämmande.

H:r superintendenten doctor Lutkeman anförde, att hwad Carlschöld angår, så har han werkeligen i följe af det, som deputation widlöftigt decidemat, warit lidande emedan Stenhagens fullmagt, som här omtalas, icke medfört werkelig förtjenst utan warit blott caracter, till dess han år 1748 kom till werkelig sysla uti cancelliecollegio, då allaredan Carlschöld ett år förut war werkeligen krigsråd och följakteligen har Carlschöld med rätta fådt Kongl. Majj:ts resolution, som nu omtwistas, och bör därwid bibehållas.

Hwad det angår att Carlschöld icke tillika fått statssecreterarecaracter, så äro skälen därtill i anledning af rådsprotocollet uti deputations betänkande anförde.

Men aldenstund krigsrådet Hermelin är en förtjent ock skickelig embetsman, som likaledes af Stenhagen blifwit præjudicerad, så torde äfwen ståndet behierta hans omständigheter.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Halenius, h:r probsten Tiburtius och flere.

H:r probsten Bolmstedt förklarade sig äfwen nögd härmed, allenast Hermelin, som annars blir för mycket lidande, blifwer på något sätt hulpen.

H:r biskopen doctor Beronius förmälte sig nu icke wilja gå in uti specifique undersökning af saken, så wida ståndet synes wara benägit för dem bägge, men påminte allenast, det Hermelin måtte få hielpas, att han icke vidare för dylika præjudicer blir exponerad. Emedlertid är hans modestie nog synbar, då han nu beswärar sig och allenast begär, att ordenteligit förslag skall uprättas.

Efter ytterligare öfwerläggning om sättet, förenade sig ståndet om det, att deputations betänkande bifalles hwad angår krigsrådet Carlschöld, att han till godo niuter Kongl. Maj:ts nådiga resolution af d:n 11 Martii 1760 och blifwer ensam uppförd på förslag till ledig warande statssecreterarsysla wid krigsexpedition. Hwad angår krigsrådet Hermelin, så biföll ståndet, att för honom afgår underdånig föreskrift, det Kongl. Maj:tt i nåder täckes hugna honom med statssecreterarefullmagt, samt befordran wid existerande ledighet till samma sysla wid krigsexpedition då han sig därom i underdånighet anmäler, samt att emedlertid ifrån berörde fullmagts dato, honom må tilläggas skillnaden emellan krigsråds- och statssecreterarelönen, samt efter krigets slut hafwa frihet ifrån tjenstgiöring uti krigscollegio tå han någon gång sådant åstundar, hwilket med de öfrige stånden genom protocolsutdrag skulle communiceras.

10 §. Uplästes och bifölls secrete utskottets extractum protocolli af d:n 1 i denna månad⁶⁷⁸ angående tour med secreterarne i collegierne för secreteraren wid den tillförordnade försäkringsrätten.

11 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade 2:ne extracta protocolli; det ena angående fiskeriedeputations betänkande om salt till fiskerierne;⁶⁷⁹ det

⁶⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 50.

andra om vice häradshöfdingen Furtenbacks befordran till jurisdiction efter häradshöfdingen i Västernorrland Anzenius.⁶⁸⁰ Hwarjemte deputerade anmälte bondeståndets önskan, det ståndet wille företaga sig till afgörande skogsordningen.⁶⁸¹

12 §. Uplästes kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁶⁸² angående häradshöfdingen Magnus Seréns sökta belöning för dess gjorda alphabetiska samling af oeconomiska och juridiska kongl. förordningar, resolutioner, bref och rescripter.

Anmärktes härwid å ena sidan, att riksens ständer wid 1747 års riksdag härwid lagt handen, och wore det sålunda frågan wärdt, hwarföre icke häradshöfdingen Serén kommit att åtniuta riksens ständers föreskrift till werkelig befordran. Å andra sidan åstundades, att man närmare gjorde sig underrättad, hurudan föreskrift ständerne afgifwit för Serén; hwarjemte h:r biskopen doctor Halenius gaf till känna, det man i ständernes contoires deputation blifwit warse, att om ett werk af dylik beskaffenhet eller i samma ämne är allaredan contraherat, samt privilegium därå utfärdat, af hwilket werk allaredan 3 à 4 tomer äro för detta färdige, och en utom dess accorderad. I anseende härtill och på det man härom må blifwa närmare underrättad, uppsköts med detta ärendets afgörande till en annan gång.

13 §. Företogs å nyo fiskeriedeputations betänkande angående öfwerklagad brist på salt wid fiskerierne.⁶⁸³ Uplästes därwid bondeståndets extractum protocolli af d:n 25 i denna månad,⁶⁸⁴ hwarutinnan förmäles det bondeståndet bifallit berörde betänkande, dock med den ändring och tilläggning, att tiden af Junii månads början, då intygande om saltförrådet uti Götheborg och de öfrige bohusländska städer bör afgifwas, utsättes inom April månads slut. Hwad de särskilte vota angår, så har bondeståndet bifal-

⁶⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 49.

⁶⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 48.

⁶⁸¹ Jfr bondeståndets protokollsutdrag 18 februari 1762 i Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 165.

⁶⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 33. Även 7 augusti.

⁶⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 4. Jfr prot. ovan 27 juli. Se även prot. 14 september.

⁶⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 49.

lit: 1:o uphandling hos främmande af upbragte priseskepp, 2:o att Kong-elfs stad må niuta sin förut ägande stapelstadsrätt, och till den ändan med siötullskammare förses. Men hwad angår Strömstads förklarande för fristad, samt Marstrands för porto franco, och Slitehamn på Gottland för fri nederlagsplats för salt och spannemål, så har bondeståndet remitterat detta till secrete utskottet, som har att afgifwa sitt betänkande däröfwer till riksens ständer.

Ståndet tog hwardera af dessa puncter under öfwerwägande och fant sluteligen för godt, att öfwer det ena och andra med bondeståndet instämma.

14 §. Uplästes ett memorial,⁶⁸⁵ ingifwit af fiskeriesocietetens interessenter, hwaruti bemälte interessenter af anförda skiäl sig beswära öfwer det, att urskillningsdeputation afslagit deras hos riksens ständer giorda hemställande om fiskeriesocietetens öden.

Anfördes härwid af h:r probsten magister Manquer å ena sidan, att denna sak wore nog eftertänkelig, emedan större delen af de 40 000 d:r silf:mt. som secrete utskottet wid förledne riksdag till detta fiskeriecompagnie anslagit, wore af Arfvidson disponerat. Och emedan Arfvidsons ansökning, som är af samma beskaffenhet, wore af urskillningsdeputation såsom riksdagsärende antagen och till wederbörande deputation remitterad, så syntes billigt wara, att äfwen detta åtminstone af ständerne cognoscerades, helst compagniet ej begär någon ersättning, utan lämnar det till ständernes egit behag, hwarjemte Arfvidsons sak kan så mycket bättre skärskådas, när det äfwen blir kunnogt hwad compagniet därwid har att andraga.

Men som häremot å andra sidan af h:r biskopen doctor Benzelstierna och h:r superintendenten doctor Lutkeman anfördes, att de wid sidstledne riksdag undfångne 40 000 d:r silf:mt war det sidsta, som compagniet hade att undfå; compagniet äfwen har att afgjöra med Arfvidson, i händelse han annorlunda än sig bordt disponerat penningarne, och denna sak skulle leda ständerne in uti hwarjehanda bråk och ledsamheter, om den å nyo skulle uptagas, med mera, som wid sidstledne riksdag hos secrete utskottet warit uti öfwerwägande. Altså biföll ståndet urskillningsdeputations i detta mål gifna utslag.

⁶⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär över urskillningen, nr 9, med bilagor.

15 §. Uplästes extractum protocolli hållit hos ridderskapet och adelen d:n ⁶⁸⁶ angående wite för de af ståndens ledamöter, som försumma sig, att wara tillstädes uti de deputationer hwartill de äro anordnade, hwarföre ståndet wil sig framdeles utlåta.

16 §. Uplästes justitiædeputations betänkande och bifölls, angående Calmar stads frihet wid omröstningssättet till secreterare- och magistratspersoner.⁶⁸⁷

17 §. Ytterst förehades å nyo secrete utskottets protocollutdrag om lieutenant Schedvins ansökning angående dess fideicommiss.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde härwid, att då ständerne wid 1756 års riksdag förärade lieutenant Schedvin 100 000 dal. kopp:mt, så köptes denna ägendom sådan som den då war. Sedermera hafwa ägendarne stigit 50 procent, hwaraf följer, att om ägendomen nu säljes och 100 000 d:r af köpeskillingen insättes i banquen, så insättes allenast $\frac{2}{3}$:delar af den summa, som ständerne förärat. Om ock Schedvin skulle få tillstånd att försälja denna ägendom och köpa sig en annan efter det nu gängse pris, men dess famille skulle gå ut och fideicommisset uphöra då ägendomen bör falla tillbakars till kronan, och ägendarne sedermera falla från deras nu warande wärde, så skulle kronan förlora något af de utgifna 100 000 d:r. Och i anseende härtill hölt h:r kyrkoherden före, att lieutenant Schedvin bör förblifwa wid den ägendom, som för honom en gång blifwit inkiöpt.

Ståndet uppskiöt detta ärende till en annan gång, och får man emedlertid se efter, huru med denna ägendom wid sidstledne riksdag blef förordnat.

⁶⁸⁶ Tomrum lämnat i prot.

⁶⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 19.

År 1761 den 3 Augusti

1 §. Justerades protocollet af d:n 31 Julii, hwarwid i anledning af discours-erna om arméens recruteriug h:r probsten Matthesius yttrade det han nu mera intet härwid hade att erinra, sedan han förnummit att af Österbotts regemente ingen commendering denna gång sker.

Men h:r kyrkoherden Wikman inlämnade följande dictamen ad protocollum:

Likmätigt mitt sidstledna plenidag giorda förbehåll och ståndets därå gifna gunstiga tillstånd, att få anmäla de omständigheter som kunde lända Helsingeregementet till befrielse ifrån den tillämnade commenderingen åt Pommern, fördristar iag mig nu ödmiukast ståndets ömsinta behiertande underställa. Helsinge- och Gestrikeland äro ibland de swårast roterade provincier i riket i ty icke mera än 2:ne bönder äro på hwarje soldat indelte och det utan anseende på större eller mindre hemmantal, så att ej sällan händer, att ¼:dels bonde får wid existerade vacance ensamt lejja soldaten och sedermera swara till dess 1/2:a utrustning. Detta kan ej annat wara än nog känbart i en ort, hwarest landets och ägornes widsträktta belägenhet icke allenast fordrar större antal arbetande händer, utan ock flera upodlingstillfällen, som där gifwas, måste eftersättas, enär, genom en alt mer och mer tilltagande folckbrist, hemmansbrukare öfwer alt sakna nödiga arbetare till landbrukets wederbörliga skiötsel; hwartill kommer, att iag tror mig med all säkerhet kunna säga, det Helsingeregementet, i synnerhet wid flera tillfällen under warande krig blifwit så ansenligen medtagit, att det icke kunnat utan starkare recruteriugar completeraras och i stånd sättjas.

I anseende till hwilket allt iag ödmiukast anhåller, att så wida rikets oumgängeliga tjenst kan med mera lätthet af andra regementer åstadkommas, det måtte merbemälte Helsingeregemente ifrån denna utcommending höggunstigt förskonas. Detta utbeder iag mig hos ståndets herrar fullmäktige, hwars skärskådande i secrete utskottet detta är tillagt, till benägit biträde få recommendera.

2 §. Justerades extracta protocoll i angående Fryxdahls pastorat⁶⁸⁸ och krigsrådet Hermelin.

3 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i bondeståndet d:n 16 sidstl:ne April, hwarmedelst hos riksens ständer till uptagande recommenderas åboernes å Räcksäter, Mutebo och Dömostorp hemman till urskillningsdeputation inlämnade och där afslagne memorial om skattekiöp på bemälte hemman framför assessoren och landskammereraren Iggström; förmenande bondeståndet i anseende till andragne skiäl, att detta mål till åboernas förmån skulle kunna afgöras.

Som af medföljande handlingar befants, att riksens ständer thetta mål wid sidstledne riksdag skärskådat och theröfwer sig yttrat, uppå hwilken grund urskillningsdeputation afslagit then nu therutinnan giorda ansökningen, gillade ståndet denna deputationens resolution.

4 §. Som löparen ankommit af secrete utskottets extractum protocoll d:n 2 Maji nästl:ne, hwarmedelst tillstyrkes kongl. secreterare-fullmagt för någon betjent innom kongl. krigsexpeditionen, som egentligen må sysselsättas att gå statssecreteraren tillhanda uti amiralitetsärender, och ståndet redan d:n 8 Junii nästledne härtill samtyckt, fants godt, att ingen ändring nu giöres uti detta beslut.

5 §. I anledning af ankommen löpare uti augmentsåboernes sak ifrån Finland, fastställte ståndet dess däröfwer d:n ⁶⁸⁹ gifna resolution, hwarmedelst bondeståndets extractum protocoll;⁶⁹⁰ bifalles, och målet förwises till kammar-, oeconomic- och commercedeputation, hwartill ståndet fant så mycket mera grund, som enligt hwad h:r biskop Benzelstierna, h:r doctor Celsius, h:r probsten Manquer och h:r probsten Mathesius nu anmärkte, icke allenast besynnerliga omständigheter härwid förekomma, utan äfwen klagomålen i hela deras widd, icke äro endast ställte emot 1756 års förord-

⁶⁸⁸ Protokollsutdrag 31 juli 1761. Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 12.

⁶⁸⁹ Tomrum lämnat i prot.

⁶⁹⁰ Se *BdP* 8, bil. 7 och 28.

ning,⁶⁹¹ utan äfwen angå depositioner, som äro skedde förr än then samma utkom, och att augmentshemman blifwit inlöste af andra än rusthållare.

6 §. Föredrogs besvär öfwer urskillningsdeputation,⁶⁹² som afslagit Sagu församlings i Åbo stift, genom några dess ledamöter giorda ansökning, att få wälja särskild kyrkoherde, utan att församlingen längre må wara præbende under biskopsstolen i Åbo.

Till uplysning häröfwer anförde h:r kyrkoherden Laihiander, såsom ledamot af urskillningsdeputation, att denna ansökning så mycket mindre kunnat såsom riksdagsärende uptagas, som den icke egenteligen innehåller besvär öfwer Kongl. Maj:ts nådiga resolution i saken, utan förklarade de klagande sig nögda, att h:r biskopen doctor Menander så länge han biskopsembetet i Åbo innehafwer, äfwen förblifwer wid thetta pastorat, likmätigt hwad Hans Kongl. Maj:tt d:n 24 Novemb. 1758 i nåder resolverat.

Härmed instämde äfwen de öfrige ståndets ledamöter i denna deputationen.

I anseende härtill fant ståndet ingen anledning, att med detta mål sig nu vidare befatta, utan gillade urskillningsdeputations resolution, i anseende till den af deputations ledamöter om målets beskaffenhet gifna närmare uplysning.

7 §. Genom utdrag av protocollet d:n 5 Julii sidstledne hade bondeståndet recommenderat några hemmansåboers i Carlskoga sochn ansökning, hwilken af urskillningsdeputation emot dess instruction icke kunnat uptagas.

Ståndet pröfwade nödigt, att ett sådant utslag stadfästa.

8 §. Uplästes extractum protocollii från borgareståndet af d:n 13 Junii⁶⁹³ jemte project till manufacturfondens samt någre andre afgifters förminskande, på åtskilliga flera waror, än dem secreta handels- och manufacturdeputation föreslagit.

⁶⁹¹ Tryckt förordning 22 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förklaring, Öfwer 1723. års Skatte-Kiöps Förordning.*

⁶⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 19, med bilagor.

⁶⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 101 (med bilaga).

Wid artiklen om cattuner, erindrade h:r probsten Matthesius och h:r kyrkoherden Wikman, att någon bättre författning borde påtänkas med denna warans tillverkning här i riket, emedan icke allenast uti tryckarelön mera nu måste erläggas, än tillförene betaltes för infördt utländskt cattun, utan äfwen mångfaldiga olägenheter måste widkännas, innan man får färdigt det som beställes. I anledning härutaf gaf h:r kyrkoherden Laihiander wid handen, hurusom ett särskilt betänkande uti detta ämne är att förwänta ifrån deputation.

Angående läder förmente i synnerhet h:r doctor Serenius och h:r kyrkoherden Wikman, att fri införsel borde lämnas, så framt icke hela nation skulle tryckas för mycket af denna warans dyrhet och odugelighet, när den här hemma blifwer tillwerkad.

H:r superintendenten Lutkeman hemställte, huruwida ståndet kunde finna rådeligit, att gå in i den nu projecterade minskningen af manufacturfonden, när det eftersinnas, huru knapp tillgången dymedelst blifwer för alla de angelägna behof och inrättningar, hwartill riksens ständer anslagit denna fonden.

H:r biskopen Benzelstierna förklarade sig icke kunna med fullt lius yttra sig öfwer dessa ämnen, hwilka, såsom warande hwarthera af sin egen särskilta beskaffenhet, behöfwa i h:r biskopens tanka, att i secreta handels- och manufacturdeputation först utredas, då man sedan, i anledning af deputationens betänkande kan så mycket mognare afgjöra saken. Men i fall ståndet icke skulle samtycka till en sådan remiss, begärade h:r biskopen, att saken, till närmare påtänkande måtte hwila, uti hwilken begäran h:r superintendenten Lutkeman äfwen instämde. Hwarföre ståndet beslöt att låta saken ligga till nästa plenum.

9 §. Uppå h:r biskop Beronii erinran beslöt ståndet, att igenom en deputation hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet anhålla om skyndesam och nådig resolution öfwer ståndets underdåniga skrifwelse af d:n ⁶⁹⁴ angående att assessores consistoriorum måtte wara prester.

Likaledes och uppå h:r biskopens begäran skulle samma deputation underdånigst anhålla om något upskof med Kongl. Maj:tt's nådiga resolution, så wäl öfwer consistorii i Calmar underdåniga beswär uti lectorn magister

⁶⁹⁴ Tomrum lämnat i prot.

Stagnells suspensionssak, som andra hos Kongl. Maj:tt emellan bemälte consistorium och lector anhängiga mål, till dess protocolsdeputation kan inkomma med inhämtade vidare uplysningar härutinnan. Hwarom ståndets ledamöter i nyssnämde deputation anmodades att draga försorg.

H:r biskop Halenius anförde den till rådet afgående deputationen och anmälte wid återkomsten, att hans excellence herr riksrådet och cancellie-présidenten grefwe Ekeblad uppå Hans Kongl. Maj:ttts wägnar förklarar, det ståndet uti bägge andragna målen skulle i möjligaste måtto winna sin önskan.

10 §. Förenämde h:r biskop afgick straxt häruppå med en annan deputation till de öfrige stånden och öfwerlämnade extractum protocollii angående krigsråden Carlschöld och Hermelin jemte begäran, att stånden till nästa plenum wille afbida ståndets utlåtande om Fryxdals pastorat, som icke förr än därtill kan hinna expedieras. Hwarjemte hos ridderskapet och adelen skulle påminnas, det fiskeriedeputations betänkande om saltet, såsom en för det allmänna wigtig sak, måtte skyndesamt till afgjörande företagas.

11 §. Sedan urskillningsdeputation funnit sig icke kunna uptaga en del almoges wid Dalälflen anförda beswär theröfwer, att rätta kongsådran i berörde älf desse sednare åren blifwit igenstängd, har bondeståndet genom utdrag af protocollet d:n 30 sidstledne Martii sökt förmå riksens ständer, att detta mål sig företaga. Men som det förut hos Hans Kongl. Maj:tt icke warit anhängigt, fant ståndet skiäligt, att gilla urskillningsdeputations resolution.

12 §. Som kammereraren i kongl. kammarcollegio Eric Iggström hos riksens ständer sig beswärat däröfwer,⁶⁹⁵ att urskillningsdeputation afslagit dess beswär, angående förminskning af inkomsterne wid dess sysla, hwilka till riksens ständer ställta beswär, ridderskapet och adelen remitterat till urskillningsdeputation att däröfwer med dess berättelse inkomma, fant ståndet godt, att på lika sätt sig häröfwer utlåta.

⁶⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 18, med bilagor.

13 §. Likaledes biföll ståndet, att urskillningsdeputation må inkomma med dess utlåtande öfwer lieutenantens wid lifregementet Fredrich Johan Spöhlers emot nyssnämnda deputation andragna besvär.

14 §. Öfwer sidenfabriqueuren von der Hagens ansökning om proemier och förmåner wid sitt werk, fant ståndet skiäligit att gilla urskillningsdeputations resolution, hwarigenom denna ansökning blifwit afslagen, och hwaröfwer von der Hagen sig hos plena beswärat.⁶⁹⁶

15 §. I lika måtto fastställes urskillningsdeputations afslag uppå Assar Nilssons ansökning,⁶⁹⁷ om skatterättighet för någre sina hemmawarande landsmän, såsom ett mål hwilket sidstledne riksdag blifwit afgjordt.

16 §. Uplästes och afslogs Johan Cederfelts besvär emot urskillningsdeputation,⁶⁹⁸ att den icke uptagit dess å Wäster Silfbergs åboers och torparens wägnar giorda ansökning om skattelösen af deras hemman, anseende ståndet detta af urskillningsdeputation wara uppå goda och lagliga grunder skedt.

17 §. Hos riksens ständer hade äfwen caffekokaren Christian Gnospelius andragit besvär däröfwer, att urskillningsdeputation icke uptagit dess ansökning om ärsättning för förment lidande. Och fant ståndet äfwen härutinnan skiäligit, att gilla urskillningsdeputations resolution.

18 §. Ändteligen föredrogs capitain Kreitlovs besvär,⁶⁹⁹ att urskillningsdeputation afslagit dess ansökning, om någon annan ärsättning och uprätelse för dess lidande, än den Hans Kongl. M:tt genom nådig resolution af d:n 29 sidstledne Januarii honom tillagt, som theruti består, att han hos Kongl. Maj:tt må utföra sin talan emot dem han förmenat hafwa honom förolämpat.

⁶⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 6, med bilagor.

⁶⁹⁷ Se Assar Nilssons besvär öfver urskillningen i Prästeståndets arkiv, vol. R 916, nr 3, med bilagor samt handlingar arkiverade som nr 10.

⁶⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 4, med bilagor.

⁶⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär öfver urskillningen, nr 2, med bilagor.

Öfwer detta mål upkom uti ståndet någon discours, hwarwid å ena sidan wisades af h:r biskop Benzelstierna, h:r superintendenten Lutkeman och h:r doctor Gadolin, att saken, ehuru om den wara må, dock på detta sättet icke ordenteligen kommer i dagsliuset. Hufwudsaken bör hos Kongl. Maj:tt först utageras, enligt sidsta resolution, och icke hos ständerna immediate uptagas, hälst alla wederbörande därwid böra höras. Frågan om penningeförskott och actor publicus, wore den enda, som kunde blifwa riksdagsmål. Men som det är en preliminaire sak, strider dess uptagande mot 9 § af urskillningsdeputations instruction. För öfrigit borde den hos Kongl. Maj:tt nu mera afgjordas hufwudsaken skiljas ifrån reconventionsmålet, som nu blifwer en ny sak. Och sannades på denna Kreitlov det bekanta ordspråket: Quisque faber sinæ fortunæ.

Häremot anfördes å andra sidan af h:r kyrkoherden Hoffgardt, h:r probsten Bolmstedt och flere, hurusom urskillningsdeputation afslagit saken, emedan 9 § af dess instruction förmår, att preliminarer ej få uptagas som icke röra hufwudmålet, men som hufwudsaken nu bör blifwa om penningeförskott och actor publicus, så kunde riksens ständer sielfwe icke utan fog den samma uptaga, om det ock endast wore ex nobili officio, och dymedelst hielpa en fri svensk man till någon uprättelse utur dess myckna lidande och förtryck, hwartill han eljest, i anseende till dess ålder och medellöshet swärligen lära kunna komma.

I anledning härutaf och de flere här förekommande bewekande skäl, förenade sig sluteligen ståndet, att uptaga saken, och den samma till justitiædeputation remittera.

19 §. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁷⁰⁰ angående fältwäblarne Granfel[dt]s och Ekmans beswär öfwer præjudice, dock erindrade h:r öfwerhåfpredikanten Grunerus, att bemälte fältwäblar äfwen måtte winna tour framför corneten Spöhler, genom hwars befordran de blifwit præjudicerade.

Härwid hemställte h:r probsten Manquer, om icke nu wore öppet tillfälle för ståndet, att, enligt dess förr yttrade tanka, befordran någon mera jämlikhet emellan undersåtarne i riket, än hittills varit wanlig wid militairen, hälst man utaf detta exemplet kan finna, huru gamla underofficerare

⁷⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 66.

ofta få stå tillbaka för unga frälsemän uti befordran. H:r probsten befarade, att detta torde hafwa mycken influence på sakernas förlopp i fält. Och som h:r probsten anmärkt dessa sednare åren en sådan disproportion stånden emellan, att då en stor myckenhet adelsmän blifwit befordrade knapt 6 ofrälse kommit i åtanka, hemställte h:r probsten, om icke till en värdig jemwigts erhållande härutinnan och rikets sanskyldiga förmån, den författningen kunde pröfwat nödig, att till cornetts- och fendrichsbeställningar hwar annan gång frälse och ofrälse måtte antagas.

Ståndet biföll, att ett extractum protocollii skulle projecteras.

20 §. Uplästes och bifölls justitiædeputations betänkande⁷⁰¹ uti beswärs målet, emellan öfwersten och riddaren Anders Henric Ramsai och assessoren Johan Hising, angående åtskilliga säteri- och frälseägendomar i Nyland, hwaröfwer parterne nu mera sig förenat, på sätt som deputation finner rättwist att tillstyrka, att af riksens ständer blifwa stadfäst.

21 §. Justerades en § af ståndets allmänna besvär, angående catholiquernes tilltagsenhet här i Stockholm; hwilket ärende ståndet nu fant rådeligast, att hos Hans Kongl. Maj:tt, genom underdånigt skrifwelse anmäla.

22 §. Inlämnade h:r biskop Halenius skriftelig berättelse, om kyrkoherden Stenii sak ifrån Finland, och thess ansökning, att blifwa såsom riksdagsman antagen, hwilket mål deputerade öfwer riksdagsfullmagterne nu behörigen skärskådat, äfwen som h:r biskop Benzelstierna munteligen anförde innehållet af thenna berättelse. Men som tiden nu war förliden, och en och annan af ståndets ledamöter begärade, att saken måtte hwila, uppskötts dermed till nästa plenum.

⁷⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 37.

År 1761 den 4 Augusti

1 §. Justerades protocollet af d:n 3 Augusti.

Wid 15 § erhindrades af h:r kyrkoherden Hofgardt, det Börringe klost-
ters bönders klagan wore med så öma omständigheter beledsagad, att stån-
det torde finna för godt, att nu innan protocollet blifwit justerat och löpa-
ren afsänd ändra dess giorda beslut och låta denna sak såsom riksdagsä-
rende antagas. H:r kyrkoherden hade i går icke så aldeles fattadt samman-
hanget, men hade nu af acterne⁷⁰² giordt sig därom närmare underrättad.

Härutinnan instämde h:r biskopen doctor Engström, h:r probsten Bolm-
stedt och flera ståndets ledamöter.

H:r biskopen doctor Halenius samt h:r biskopen doctor Benzelstierna
förklarade äfwen all ömhet för dessa sakägare, men som denna sak tillför-
ene hos riksens ständer warit anhängig, och 2:ne stånd stadnat emot 2:ne,
syntes det, som skulle den, i stöd af 15 § uti 1747 års riksdagsbeslut ej wi-
dare kunna af ständer uptagas.⁷⁰³ Dock som härwid erhindrades, att detta
förordnande torde egentligen angå justitiämål, hwarwid efter 1738 års
förordnande bör procederas. Men detta är ett oeconomiemål, och præjudi-
cater ej fela, att saker af sådan beskaffenhet blifwit å nyo uptagne, hwarpå
om finska bondeseglation och landssecreterares rang till exempel anfördes,
det äfwen kan wara värdigt för ständer att uprätta de lidande, ehuru wid
formaliteterne kan wara något utur akt låtit, så uppskiöt ståndet med dess
yttrande, till dess man får giöra sig om saken närmare underrättad.

2 §. Uplästes riksrådets h:r baron Höpkens skrifwelse af d:n 1 Augusti,
hwaruti wälbemälte herre förklarar sig beredd, att fullgiöra riksens stän-
ders önskan medelst återtagande af dess rådsembete.

3 §. Företrädde en deputation från riddarhuset, som aflämnade ett proto-
collsutdrag, angående riksråderne h:r baron Höpken och h:r grefwe Strom-
berg.⁷⁰⁴ Deputerade anmälte tillika, att alldenstund, genom extractum pro-

⁷⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär över urskillningen nr 3 och 10.

⁷⁰³ Tryckt riksdagsbeslut 14 dec. 1747: *Sweriges rikes ständers beslut, giordt, samtykt och förafskiedat på then almänna riks-dagen som slöts i Stockholm then 14. december år 1747.*

⁷⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 15.

tocolli från borgareståndet, till återbesättande af den uti Nykiöping ledige landshöfdingesyslan, en wärdig ledamot af ridderskapet och adelen, hos riksens ständer kommit i åtanka, hwilket ärende af 2:ne stånd wore afslutat, och hos de öfrige 2:ne wore under öfwerläggning, men tiden till denna syslas förgifwande snart wore inne. Altså hade ridderskapet och adelen för sin del beslutat, att genom en gemensam deputation från samtelige stånden begära, det Kongl. Maj:tt i nåder täckes innehålla med bemälte syslas förgifwande, till dess riksens ständer fådt sig däröfwer yttra, hwilket ärende deputerade å ridderskapets och adelens wägnar hos ståndet till bifall recommenderade.

Sedan deputerade afträdt, tog ståndet detta uti öfwerwägande, och anfördes härwid åtskilliga betänkeligheter, i synnerhet som det will förliudas, att denna landshöfdingesysla blifwit i går efter ordenteligt förslag af Kongl. M:tt borttgifwen. Men när å andra sidan erhindrades, att de öfriga stånden härtill gifwit bifall, hwarom ståndet genom notarien lät sig underätta, så biföll ståndet detta af ridderskapet och adelen gjorde anmälände, dock så, att de ledamöter som utgiöra denna deputation, till antalet 8, förut hos de öfrige stånden anföra, det ärendet ej annat blifwer, än simpliciter begära, det Kongl. Maj:tt täckes innehålla med åfwannämde landshöfdingesyslas borttgifwande, till dess riksens ständer sig däröfwer yttrat.

Under denna öfwerläggning ankommo deputerade från bondeståndet, med berättelse, att berörde stånd med fägnad hört h. riksrådet baron von Höpkens swar och bifall, att uppå ständernes kallelse återgå till dess råds-embete, samt att ståndet tillika beslutat, det riksråderne friherrarna och Scheffer må likaledes när vacance existerar, till deras embeten återkallas, hälst riksens ständer för dem förklarar förtroende, och de dem bewiljade pensioner dymedelst komma att indragas.

Efter någon stund ankommo äfwen deputerade från borgareståndet, som notificerade 1:o att berörde stånd med mycken fägnad inhämtat h:r riksrådet Höpkens swar, samt att nu straxt blir ledighet uti rådet, sedan h:r grefwe Stromberg förmodeligen winner bifall uti dess begäran om afsked. 2:o att borgareståndet äfwen bifallit ridderskapets och adelens proposition om en gemensam deputation till Kongl. Maj:tt angående uppskof med Nykiöpings landshöfdingesyslas borttgifwande.

Då nu ståndets deputation skulle afgå, hemställte h:r professorn Gadin, om icke ståndet äfwen wille afgiöra den af bondeståndet anmälda sak,

angående riksråderne Palmstiernas och Scheffers återkallande till rådsemmen, som äfwen hos borgareståndet wunnit bifall, samt genom denna deputation gifwa ståndets beslut de öfrige stånden tillkänna, men erindrades af h:r doctor Celsius, att den saken fördrar någon vidare öfwerläggning, än tiden nu will tillåta, och begärtes af h:r biskopen doctor Benzelstierna, att den saken måtte hwila till en annan gång.

4 §. Föredrogs extractum protocolli af detta dato, hwaruti ridderskapet och adelen bifaller det af h:r riksrådet gref Stromberg begärta afskied, med tillläggning, att Kongl. Maj:tt till den därmedelst blefna ledighet i rådkammaren låter utfärda dess nådigste kallelse för riksrådet friherre von Höpken.

Det fägnade ståndet så mycket mer att h:r riksrådet Höpken med så mycken tillgifwenhet sig efter ständernes åstundan fogat, som ståndet gifwit de öfrige stånden anledning att tänka på en så wärdig rådsherres återkomst till rådkammaren. Och som ståndet för detta bifallit h:r riksrådet gref Strombergs ansökning om afsked, så fägnade sig äfwen ståndet öfwer det, att dymedelst blir ledighet, så att h:r riksrådet Höpken, utan förökande af riksens råds antal, med det första får intaga dess säte.

5 §. Gafs tillkänna att 300 man af härwarande Liljesverdske regementet i mårgon komma att hålla wakt wid en execution.

6 §. Föredrogs brukspatronen Wenngrens till urskillningsdeputation ingifne och till riksens ständers plena remitterade ansökning, att få emot andra hemman till sig byta hemmanet Lilla Torskog, som wore anslagit till ett tromslagareboställe.

H:r biskopen doctor Halenius förmälte, huruledes denna ansökning blifwit giord wid 1752 års riksdag, och hade landt- och siömilitiædeputation i öfrigit funnit den samma billig, så framt det ej finnes medföra någon rubbning uti indelningsverket, hwilken sidsta omständighet blifwit riksens ständers ompröfwande understält. Sedermera hafwa kongl. kammar-, krigs- och bergscollegierne tillika med konungens befallningshafwande i orten samt regementscheffen blifwit hörde, som hwar för sig förklarar, att indelningsverket därigenom icke rubbas, emedan ett annat boställe blifwer tromslagaren uplåtut, som kan af kronan disponeras. Och har tillika bergs-

collegium hemställt, om icke detta hemman, i anseende till dess nära belägenhet, kunde läggas under en af Wenngren uprättad och för det allmänna nyttig järnfabrique.

H:r probsten magister Forssenius erinrade, att ståndet wid 1752 års riksdag afslagit denna ansökning.

H:r probsten doctor Wahlborg förmälte sig noga känna belägenheten af detta hemman. Men som det wore nödigt att blifwa närmare underrättad, huru denna sak wid riksdagarne blifwit handterad, så begärte h:r probsten att den måtte hwila, hwilket ock af ståndet blef bifallit.

7 §. Uplästes protocollsutdrag hållit i bondeståndet d:n 15 Julii, angående tillökning uti lönen för poedagogus uti Lojo sochn.⁷⁰⁵

Wid öfwerwägande häraf, fant wäl ståndet å ena sidan wara fägnesamt, att ett annat stånd projecterade förbättring uti deras wilkor, som höra under ecclesiastiquestat, hwilket ståndet räknade ej mindre för nöije än skyldighet att bifalla och understödja. Men i anseende därtill att det torde synas, som en poedagogus på landet skulle få lika lön som collegæ scholarum i Åbo wid sidsta riksdag blifwit anslagen, hwilket af bondeståndet blifwit projecterat, fants wäl å andra sidan någon betänkelighet, när collegerne i gemen på de flästa ställen hafwa ganska liten lön. Dock samtyckte ståndet, att denna poedagogus, som är en skickelig man och betjenar icke allenast Lojo församling, utan ock omkringboende ståndspersoner med ungdomens underwisning, i stället för den förut innehafde lön i penningar och spannemål, årligen i lön åtniuter 20 tunnor spannemål. Warandes ej att twifla det stiftets biskop drager försorg, att till denna sysla förordnas sådane personer, som kunna upfylla det härmed påsyftade ändamålet.

H:r biskopen doctor Halenius, h:r biskopen doctor Osander och h:r probsten Hygrell förbehöllo sig dock härwid, det ståndet wille wisa lika benägenhet för poedagoger wid andra församlingar, samt collegæ scholarum, när anledning kan gifwas att förbättra deras wilkor. Och gaf probsten magister Humbla tillkänna, att uti kammar-, oeconomie- och commerce-deputation wore därom någon öfwerläggning.

⁷⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 45. Tryckt i *BdP* 8, s. 896 f. Behandlas även 22 augusti.

8 §. Återkommo ståndets deputerade med hälsning, så ifrån de öfrige stånden, som riksens råd och berättade h:r biskopen doctor Benzelstierna, huruledes h:r cancellierådet Ekestubbe, som anförde ståndens gemensamma deputation, på ständernes wägnar begärt, att Kongl. Maj:tt wille innehålla med förgifwandet af landshöfdingesyslan uti Nykiöping, emedan en wärdig man kommit hos riksens ständer därwid i åtanka. Hwaruppå h:r riksrådet gref Tessin swarat, det rådet icke borde fördölja, att den saken redan wore afgjord, och har rådsprotocollet blifwit för deputerade upläst, hwaraf inhämtades, huruledes Kongl. Maj:tt genom bref till cancellieprésidenten förklarar sin nådiga wilja wara, att förslaget till Nykiöpings landshöfdingesysla skulle uprättas och Kongl. Maj:tt presenteras, emedan tiden till dess besättjande nu lärer wara inne. Sedan riksens råd af acterne låtit sig underätta, att tiden wore förbi, på hwilken enligit förordningarne tjensten borde stå ledig, så hade förslag blifwit uprättat och 2:ne af de äldsta transportsökande landshöfdingar näml. h:r baron Strömfelt och Råfelt därå upförde, jemte hofmarskalken h:r grefwe Nils Bielke som af riksens ständer genom underdånig föreskrift blifwit till förslag anmält. Detta förslag har blifwit genom 2:ne riksens råd Kongl. Maj:tt presenterat, som i nåder behagat utnämna hofmarschalken h:r grefwe Bielke, och har cancellierådet Helandt, som gör expeditionsssecretaresyslan, uppå nådig befallning, straxt upsatt fullmagten, hwilken ock af Kongl. Maj:tt med dess höga namn blifwit underskrifwen. Och hade h:r riksrådet Tessin sluteligen förmält, att sedan förloppet häraf blifwit wid handen gifwit, så afbida riksens råd, om ock hwad riksens ständer ytterligare härwid behaga påminna.

9 §. Föredrogs och bifölls secreta handels- och manufacturdeputations betänkande för fabriqueuren Baumgardt och kammereraren Fredholm, att få idka sidenbandwäfnad på så kallad möhl.⁷⁰⁶

10 §. Nämdes ock något om h:r kyrkoherden Stenii anmälan, att blifwa ledamot i ståndet, som uppskiöts till en annan gång, aldenstund tiden nu war förfluten.

⁷⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 31.

År 1761 den 6 Augusti

1 §. Justerades protocollat af d:n 4 Augusti.

2 §. Uplästes och bifölls borgareståndets protocollutdrag,⁷⁰⁷ af d:n 31 Julii angående revisionssecreteraren Wagners tour.

3 §. Bifölls kammar-, oeconomic- och commercedeputations betänkande,⁷⁰⁸ angående kronobondens Lars Knutinens, medelst upgräfning af Sarfwingesjön, giorda upodling af oländig mark.

4 §. Genom extractum protocollat anförer ridderskapet och adelen någon förklaring öfwer ständernes beslut, om capitain Bilberg,⁷⁰⁹ som blef af ståndet bifallit.

5 §. Föredrogs, och i anseende till anförda omständigheter bifölls bondeståndets extractum protocollat af d:n 25 Julii⁷¹⁰ angående häradshöfdingsyslan uti Wästerbottns södra contract, hwarwid dock h:r probsten magister Brunnius erhindrade, att i händelse riksens ständer skulle finna för godt, att giöra någon förändring wid jurisdiction i anseende till lappmarken, så lærer wäl detta icke ligga i vägen.

6 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollat af d:n 4 Aug.⁷¹¹ angående förlikning emellan öfwersten och riddaren Ramsai samt assessoren Johan Hising, angående några säterier och frälseägendomar under Fagerwicks och Billnäs jernwerk, som af ståndet bifölls.

7 §. Föredrogs secreta utskottets protocollutdrag af d:n 30 Maj⁷¹² angående tjänsteårens beräkning för pastorn wid Wadstena krigsmanshus,

⁷⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 76.

⁷⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 22.

⁷⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 16.

⁷¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 48.

⁷¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 81.

⁷¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 47.

Olof Beckmarck, och instämde ståndet med ridderskapet och adelen, att bemålte pastor må niuta dubbla tjensteår.

8 §. Uplästes och bifölls justitiædeputations betänkande om domars offentliga afsäijande.⁷¹³

9 §. Uplästes baron Carl Reinholt von Knorrings memorial, angående något systematiskt arbete uti oeconomien, som remitterades till secreta handels- och manufactur- samt kammar-, oeconomie- och commercedeputationerne.

10 §. Uplästes ett af h:r Schönberg ingifwit memorial, angående förbättring af 12 § uti 1 capitlet rättegångsbalken, som till justitiædeputation remitterades.

11 §. Till berörde deputation remitterades äfwen häradshöfdingen Samuel Ehrenmalms memorial, rörande domare och executorer.

12 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocolli,⁷¹⁴ angående några omständigheter wid Stora Kopparbergslagens arrendecontract om Avestad och Davids hyttekronobruk, som blef ståndet bifallit.

13 §. H:r probsten Hiortsberg anmälte, att ehuru protocolsdeputation, enligt den af ständerne föreskrefne instruction beflitar sig om att efterse, huru embetsmän i riket hafwa fullgiordt sin skyldighet, så måste dock deputation förspörja nog liten werkan af dess arbete, i det föga aktning giöres för de af deputation utfärdade anmärkningar, med mera, och aldenstund deputation häröfwer ingifwit ett betänkande, så anhöلت h:r probsten, att det samma måtte företagas.

Berörde betänkande uplästes jemte ett memorial, ingifwit af präsidenten uti kongl. kammarcollegio h:r baron von Höpken,⁷¹⁵ rörande någon af protocolsdeputations tredje utskott begärd förteckning å skattekiöp ifrån bemälte collegium.

⁷¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 2.

⁷¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 57.

⁷¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 206.

H:r professorn doctor Gadolin anförde härwid, att ehuru det kan wara af särskilt beskaffenhet, hwad angår den ifrån bemälte kammarcollegium af deputations utskott begärte förteckning, som synes wara af h:r präsidenten Höpken förklarad, så är dock nödigt, att gripa deputation under armarne, när den på sätt som wederbör och instruction föreskrifwer, söker att befordra det af ständerne med denna deputation påsyftade ändamål, som är eftersyn om rättwisans jämnare skipande emellan medborgare. Deputationsutskott hafwa för sig de wid collegierne hållna protocoller och acter, och om något wid särskilda tillfällen befinnes wara mindre laglikmätigt handlat, så åligger det deputation, att däröfwer höra wederbörande, och i händelse den afgifna förklaringen ej pröfwes nöjjaktig, sådant hos ständerne anmäla. Och om deputations requisitioner ej winna aktning, så winnes icke heller ändamålet, som warit påsyftat, och rättwisans handhafwande, som är en af regementets grundpelare, torde äfwen härigenom komma i mindre agtning.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde, att hwad angår ärendet emellan deputations 3:die utskott och kongl. kammarcollegium, så hänger därmed så tillsammans, att sedan utskottet, utaf collegii protocoller fådt anledning att af collegio begiära någon underrättelse och collegium swarat sig ej kunna hinna därmed, så hade, uppå deputations bifall, utskottet utfärdat det sednare protocolsutdraget angående wiss tid och ålagt wite.

Deputation hade icke af rykten tagit sig anledning att tala om senfärdighet uti saker, utan fådt samma anledning af collegii egit yttrande, som medgifwer att de hafwa oafgiorde skattekiöpsmål altifrån år 1700. Och hwad det angår, att collegium säger sig ej hinna med det deputation begärt, så befinnes likwäl, att det contoiret, som står under kammarrådet Rotlieb, ehuru det är widlyftigast, har innom den utsatte tiden fullgiort deputations åstundan, och wil det synas, att samma tid warit tillräckelig för de öfriga contoiren, som äro mindre widsträckta. För öfrigit förmälte h:r kyrkoherden, att ifrån en del collegier ankomma swar, som äro mindre anständiga, och på intet sätt utmärka tillbörlig aktning för ständers deputationer.

H:r kyrkoherden doctor Celsius och h:r probsten magister Tiburtius instämde uti det, att wederbörande collegier böra med all skyndsamhet och agtning swara uppå de anmärkningar, som af deputation blifwa communicerade, såsom äfwen deputation å sin sida ej lærer fordra annat, än som bör wara.

Efter någon ytterligare discours uppskiöts detta ärende, och låfwade h:r kyrkoherden magister Wikman att ifrån deputation anskaffa närmare uplysning uti ett och annat mål.

14 §. I anledning af den beskickning, som borgare- och bondeståndet haft hos ståndet genom deputerade, företog sig ståndet till afgjörande, angående riksrådernes friherrnar Palmstiernas och Scheffers återkallande till deras rådsembeten.⁷¹⁶

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde härwid, det h:r biskopen öfwer detta ärende så mycket mindre behöfde wara widlöftig, som han om dessa herrar hade sig tillförene yttrat. Det wore bekant, att de styrkt till närwarande krig utan ständernes sammankallande. Ständerne hade funnit sådant wara med rikets lagar mindre öfwerensstämmande, och beifrat detta misstag på ett för ständer wärdigt sätt. Lagen har sålunda fått sin rätt för det som skiedt, och ständerne sin säkerhet för framtiden. Ständerne hafwa af ädelmod återgifwit desse herrar förtroende, icke så, som skulle de i och med det samma hafwa rättighet att gå in i rådet, men dock så, att ständerne wille lika som glömma bortt det förbigångna och sätta dem i det tillstånd, att riket åter kunde nyttja deras tjenst, om ständerne skulle det för godt finna.

När man nu tänker på den nit och trohet, hwarmed desse riksråd uti alla öfriga delar gådt riket tillhanda, att de ännu hafwa vigeur, det är, både sinnes och kroppes styrka, att de äro wane wid sådane wigtiga syslor, som i Kongl. Maj:ts rådkammare förekomma, hwartill ock det kan läggas, att staten förskonas för pension, då de som tjenstgörande niuta lön, så wore det efter h:r biskopens tanka så ädelmodigt och med ständers wärdighet öfwerensstämmande, att återkalla dem till embetet, som rikets och ständernes rätt fordrade, att det wid krigets tillstyrkande skedde misstag skulle beifras. H:r biskopen trodde tillika, att sådant skulle mycket bidraga till lugn och de sinnens förening, som under dessa obehagliga deliberationer kunnat blifwa uprörde.

Härmed instämde h.h:rar probstarne Werander, Tiburtius, Lidius och Alin.

⁷¹⁶ Ridderskapets och adelns protokollsutdrag av samma dag rörande denna sak uppges enligt påskrift ha förehafts och bifallits denna dag i prästeståndet. Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 17.

Professorn och kyrkoherden h:r doctor Celsius förmälte wara ett ganska behageligt och i hwarjehanda afseende nyttigt ändamål, att gifwa lugn och sammanbinda sinnen. Hwem wille icke bidraga till ett ändamål, som medförer så mycket större winst för riket, som man wet, att skiljaktighet skadar, och sinnens missnöije medförer ledsamheter. Men uti ett så hälsosamt afseende bör man söka detta stora ändamålet uti hela sin widd, eller att alla de sinnen blifwa tillfredsstälte, som i någor måtto kunnat blifwa oroade. Om detta icke skier, så winnes icke fullkomligt lugn, emedan en del sinnen måste ännu wara uti inquietude, ja blifwa så mycket mera nedslagne, och måste tro, det deras personer äro obehagelige, när de sakna det soulagement, hwarmed andra ihogkommas. H:r doctorn wille härwid i synnerhet nämna riksråderne gref Bielke och gref Bonde, som woro wärdige samt af riket förtjente män, och torde med skiäl wänta, att af ständer blifwa ihogkomne, när det handlas om riksråderne baron Palmstiernas och Scheffers återkallande till rådsemetet. En af ständer så lika delad ynnest och wälwilja skulle efter h:r doctorns tanka werka ett sådant lugn, gifwa rikets inwånare anledning att prisa ständers mildhet och bibehålla öfwer oss Guds wälsignelse.

H:r biskopen doctor Halenius förmälte sig icke wilja tala om anledningar till sinnens rörelser och skiljaktighet, icke heller huru angelägit det wore att sådant ställes till rätta. Riksråderne Palmstierna och Scheffer wore nu rätta ämnet till öfwerläggning denna gången. Häröfwer hade h:r biskopen sig tillforene nog tydeligen yttrat. H:r biskopen wille önska, att ståndet sig häröfwer med första wille utlåta, sedan saken allaredan hos 2:ne stånd, och kanske äfwen hos adelen är afgjord, hälst widlöftiga deliberationer, hwarwid äfwen personalier skulle komma att inflyta, mera hindrade än befordrade det föresatte ändamålet.

H:r probsten Meurling förklarade, att hwad desse herrars licentierande angår, så hade han i den delen acquiescerat wid secreta utskottets utlåtande, som haft tillfälle att närmast cognoscera dessa saker. Under h:r probstens frånwaro hade riksens ständer funnit för godt att återkalla wälbem:te herrar till förtroende. När det nu åter projecteras, att de äfwen till deras rådsemeten skola återkallas, så finner h:r probsten åtminstone wara billigt, att de 2:ne öfriga riksråder, h:r grefwe Bielke och Bonde, som längre warit lidande, måge tillika ihogkommas, så att de alla samtelligen

efter deras ålder må tråda in i rådet, och sålunda kärlek och förtroende medborgare emellan allt mer och mer tillväxa.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde, att det wäl skulle se besynnerliga ut, det ständerne, som så nyligen beifrat dessa herrars misstag uti en allmänheten så nära rörande sak, skola så snart återställa dem till sina embeten. Det wore kanske rådeligare att något dröija, till dess publiquen feck något litet sig sakta och likasom glömma bortt, hwad förut är skedt. Men om ståndet skulle bifalla proposition för friherrarna Palmstierna och Scheffer, så böra grefwe Bielke och Bonde så mycket mera komma under samma proposition, som desse sednares brott icke är allmänt bekant, och allmänheten därwid kan sig lättare finna. Hwarmed ock h:r kyrkoherden Hofgardt sig conformerade.

H:r probsten doctor Serenius erhindrade, att denna sak wore af yttersta wigt och upwakte hela Europas upmärksamhet, begärte fördenskull, att den enligt riksdagsordningens 16 § måtte hwila till dess man finge höra den häröfwer giorda föreställning upläsas.

H:r probsten magister Bolmstedt yrkade äfwen, att saken måtte uppskiutas, emedan ännu ej något protocollutdrag eller act blifwit upläsen hwaröfwer deliberation kunde anställas. Dock wille h:r probsten begifwa sig häröfwer, i händelse ståndet skulle finna för godt, att låta de upnämde fyra riksråder blifwa till deras embeten återstälte.

H:r probsten Hiortsberg anförde, att hwad angår riksråden Palmstierna och Scheffer, så äro de så mycket skickeligare till rådsemetet, som de icke allenast hafwa bepröfwad kundskap och erfarenhet till detta wigtiga embetets utöfwande, utan ock nu känt werkan af ständers åtgärd, och lära sålunda med så mycket större försiktighet se sig före samt taga i akt hwad rikets rätt och ständernes säkerhet widrörer. Ständerne hafwa här haft tillfälle att wisa både ädelmod och alfwarsamhet. H:r probsten wille fördenskull önska, att ståndet både snart afgiorde detta, såsom ock utan contention eller votering, emedan de gåfwor, som gifwas med enhällig wälwilja, hwarpå äfwen sedermera följer en erkiäntsla som sträcker sig till alla, alltid äro behageligare. Hwad riksråden grefwe Bielke och Bonde angår så wille h:r probsten för dem förklara all högaktning, ehuru det wore till befarandes, att deras höga ålder woro hinderlig wid deras återkallande till rådsemetet, som fordrar mycken vigueur och styrka.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte, att här blifwit 2:ne frågor yppade, den förra, om icke saken kunde hwila; den sednare, om icke äfwen h.h:rar riksråden gref Bielke och gref Bonde till rådsemetet måge återkallas. Hwad det förra angår, så erindrade h:r biskopen, att denna sak blifwit genom deputation från 2:ne stånd uti förra pleno anmält, samt af en ledamot då begärt, att den måtte företagas och afgjöras, men att h:r biskopen i stöd af riksdagsordningen då begärat, att den måtte ligga på bordet. Nu är den å nyo företagen, och bör sålunda afgjöras, emedan den allaredan hwilat. Och är det icke nödigt att här skall wara något skrifteligt som skall läggas på bordet, emedan sielfwa saken är det som skall hwila; den må antingen munteligen eller skrifteligen wara proponerad.

På samma sätt tillgick det äfwen med riksrådet Höpkens återkallande, hwaröfwer preteståndet hos de öfrige stånden giorde proposition, hwilken proposition uti en del af de andre stånden straxt företogs och bifölls, ehuru det skrifteliga protocollsutdraget ej kom förr än efteråt. Hwad det sednare angår, så wore det h:r biskopen icke obekant, att herrar riksråden gref Bielke och gref Bonde äfwen haft den olyckan att förlora ständers förtroende, samt det samma återkommit, för hwilka herrar h:r biskopen har all högaktning. När nu fråga upkommer, om äfwen de skola återkallas till rådsemetet, så torde åtskilligt därwid kunna anföras mot och med men som detta wore ett novum emergens och ej tillförene anmält, hwaröfwer man behöfde sig närmare betänka, så begärte h:r biskopen för sin del, att detta måtte hwila. Warandes dock icke något hinder, att ju det förra angående Palmstierna och Scheffer nu kunde afgjöras.

H:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus hemställte, huruwida ståndet nu mera kunde företaga denna quæstion, emedan ståndet under d:n 25 Julii, då fråga war om förtroende, allaredan afgjordt, att därmed ej tillades desse herrar rättighet att komma in i rådet. Men hwad saken annars angår, så fruktade äfwen h:r öfwerhåfpredikanten, att det torde upwäcka någon upmärksamhet, om ständerne så snart skulle återkalla till rådsemetet de personer, som för så kortt tid blifwit licentierade och det för ett misstag eller felsteg, som haft så många obehageliga påföljder. Men om ock proposition, detta oaktat, skulle bifallas, så woro det tillika billigt, att de öfrige 2:ne herrar kommo hos riksens ständer i samma åtanka, och därjemte riksrådet baron Åkerhielm, som uti egenskaper och förtjenst af riket är kunnig.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förklarade, det han egenteligen nämt de 2:ne herrar riksråden gref Bielke och gref Bonde, emedan de synas wara uti någon närmare öfwerensstämmelse med herrar Palmstierna och Scheffer, i anseende till förtroende med ständer, och i sådan afsigt hade h:r doctorn nämt desse fyra tillsammans. Men hwad angår riksrådet baron Åkerhielm, så wore med honom den beskaffenhet, att han sielf begärt och erhållit afskied, och om den nu skedde proposition äfwen skulle sträcka sig till honom, så skulle med samma skiäl riksrådet baron Wrangel jente flere, komma i åtanka som begärt afskied, hwilket h:r doctorn trodde icke nu wara rätta idéen, när man hade för ändamål, att icke allenast få wärdiga rådsherrar, utan i synnerhet att återställa sinnens lugn och nöije. Det torde ändock blifwa owist, om desse herrar i anseende till ålder eller andra omständigheter, åtog sig å nyo detta embete. Men det wore icke desto minde för dem en glädjefull upmuntran, att förspörja en sådan ständernes bewågenhet, och få tillfälle att tillbakars betyga sin tacksäijelse, hwilket i h:r doctorns tanka wore den rätta methode att winna det stora ändamålet af sinnens lugn och förening. Och i afseende därpå wille h:r doctorn gifwa sig frihet att ännu ytterligare yrka denna composition.

Hwad det angår, om saken, efter den af en del ledamöters gjorda begiäran, skall ligga på bordet eller ej, så trodde h:r doctorn, att saken, på sätt som h:r doctorn föreslagit, nu torde kunna afgiöras, ehuru det annars icke torde kunna nekas wara med rätta meningen af riksdagsordningens åberopade § enligt, det saken icke allenast ligger på bordet, utan ock sielfwa documentet eller papperet, som handlar om saken, hälst betänketid gifwes till den ändan, att hwar ock en må hafwa tillträde till acten och af den samma få giöra sig om sakens beskaffenhet närmare underrättad. Icke heller torde det ligga ståndet i wägen, hwad förut blifwit resolverat, om rätta meningen af förtroende, emedan bemälte resolution ej sträckte sig till det ständerne framdeles funne godt att förordna, utan gaf allenast tillkänna, att det förtroende, hwarom frågan då war, icke medförde rättighet att gå in uti rådet, till hwilket sednare en ytterligare ständernes åtgärd wore nödigt, och hwilken operation ståndet sig icke betagit.

Den första quæstion, som nu kommer att afgiöras, wore efter h:r doctorns tanka fördenskull den, om icke riksråden Bonde och Bielke må tillika inbegripas uti den om riksråden Palmstiernas och Scheffers återkallande till rådsemetet gjorda proposition. Detta hölle h:r doctorn före wara hälso-

samt. Hwad tiden och ordningen angår till deras inträde i rådkammaren, därom torde blifwa mindre discussion, allenast det gemensamt fingo åtniuta någon marque af ständers wälwilja.

H:r biskopen doctor Lamberg, h:r superintendenten doctor Lutkeman, domprobsten h:r doctor Filenius, samt h.h:r rar probstarne Palmerus, Lindblom och Alin anförde hwar för sig, att saken angående riksråden Palmstierna och Scheffer, som nu egenteligen wore uti quæstione och redan hwilat, må i dag afgöras, men en annan gång företagas om riksråden gref Bielke och gref Bonde, som nu i dag blifwit anmält. Att åtskilliga skiäl wore att bejaka bondeståndets tankar om förstnämde herrar, och begärte fördenskuil proposition.

H:r probsten magister Manquer hemställte, om det icke wore stridande emot regeringsformen, som utsätter wist antal af riksens råd, att insätta flere uti kongl. rådkammaren, hälst ock survivencer äro förbudne. Men erindrades därwid af högwördigste herr archibiskopen, det meningen härwid icke är eller kan wara annan, än att desse herrar, om de till embetet blifwa återkallade, ändock skola wänta till dess ledighet existerar, så att antalet därigenom icke ökas. Ytterligare hemställte h:r probsten Manquer, om icke äfwen bägge herrar Palmstierna och Scheffer kunde skiljas åt, så att frågan kunde blifwa om hwardera särskilt.

H:r probsten magister Ziebet anförde, det han ej will wara emot proposition, om herrar riksråden Bielke och Bonde, efter h:r doctor Celsii förslag äfwen däruti inbegripas. Men annars torde wara bäst, att hela saken remitterades till secrete utskottet, som aldrabäst känner omständigheterna och kan sig öfwer hwarje person utlåta.

H:r biskopen doctor Beronius, h:r superintendenten doctor Lagerlöf och h:r probsten magister Matthesius instämde i det samma.

H:r kyrkoherden magister Wikman anförde ännu ytterligare, det denna sak ännu icke kan sägas hafwa legat på bordet, emedan den icke någon gång warit till öfwerläggning. Att det som skall ligga på bordet, bör wara skrifteligen författat, ses däraf, att hwar ock en må hafwa tillträde till att närmare cognoscera den saken som hwilar. Och utom dess trodde h:r kyrkoherden, att proposition om riksråden gref Bielke och gref Bonde, är så nära tillhoppa hängande med den förra proposition, att denna sednare icke kan kallas något novum emergens, utan äro bägge på enahanda grund. Men om Palmstierna och Scheffer skola skiljas ifrån Bielke och Bonde, så

hölt h:r kyrkoherden före, att äfwen de förrberörde böra skiljas ifrån hwarandra.

H:r probsten doctor Serenius förklarade sig icke afgå ifrån sitt förra, att riksdagsprocessen måste observeras, hwarpå h:r doctorn ännu insisterar, men trodde sig tillika böra erindra wid den parallel, som är giord emellan gamla och nya riskråden, att dem emellan är en stor skilnad, ty desse hafwa utan begäran fådt afskied för lagbrott, men de andre hafwa sielfwa begärt, innan någor formelig act af riksens ständer passerat emot dem om misstroende, hwilket secrete utskottet förklarade icke för något brott skull emot grundlagarne, utan för en wiss politisk quæstion, hwaruti de woro af olika mening med secrete utskottet, som för plena sedan icke kundgiordes.

H:r doctorn woro därföre af den tanka, att de icke woro en blott grace, utan justicie, om ståndet skulle anse dem på olika sätt emot de andra. Men för öfrigit itererade h:r doctorn sitt förra, att saken måtte efter riksdagsordningen handteras, betänkandet först upläsas och sedan ordenteligen öfwerwägas.

H:r probsten doctor Lindegren förmälte, att så obehageligt det warit att bewista öfwerläggningar om herrar riksens råds misstag, och huru de därför skulle anses, så fågnesamt är det nu höra, det ständer af gifna anledningar få tänka på att wisa ädelmod och mildhet, hwarigenom frid och enighet få wäl befrämjas, som lagens helgd fordrat stränghet. H:r doctorn wore dock af den tanka, att denna ständers wälwilja äfwen sträckte sig till samtelige herrar riksråden som äro uti ett prædicament, och alldenstund man har ett så wigtigt ändamål för sig, som är sinnens lugn och förening, så må man ej så noga yrka smärre formaliteter, såsom om saken kan säjas hafwa legat på bordet eller icke, eller om det sednare må heta novum emergens eller icke.

15 §. Härwid ankom en deputation från borgareståndet, som aflämnade berörde stånds extractum protocollum af d:n [4]⁷¹⁷ i denna månad, angående landshöfdingesyslans borttgifwande uti Nykiöping.

16 §. Likaledes ankomo deputerade från bondeståndet, som gåfwo tillkänna det bondeståndet förehafvt presteståndets extractum protocollum rörän-

⁷¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 80. Behandlas 7 augusti.

de den puncten af bondeståndets allmänna besvär, som angår consistorii-fullmächtig wid twister som röra prestebord, och hade bondeståndet welat anhålla, det presteståndet wille foga anstallt om skyndesamhet wid sådane fullmäktiges förordnande.

Högwördigste herr archibiskopen swarade straxt å ståndets wägnar, att presteståndet ej kunnat gå in uti bondeståndets project af de skiäl som uti ståndets extracta protocollii äro anförde, såsom ståndet äfwen will tro, att wederbörande consistorier icke underlåtit giöra tidig anstalt om sådane fullmäktiges förordnande, när sådant af domaren blifwit tillkänna gifwit och requirerat. Men på det bondeståndet icke heller hädanefter må hafwa twifwelsmål, så wil ståndet uti dess circular hos consistorierne därom giöra påminnelse.

Därjemte aflämnade deputerade några extracta protocollii, med anhållan, det wille ståndet wid de däruti omförmälte ärender wisa bondeståndet all möjlig benägenhet.

17 §. Continuerades med öfwerläggningen om riksråderne Palmstierna och Scheffer.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna och h:r superintendenten doctor Lutkeman anförde, att det så mycket mera blifwer nödigt, att den sednare quæstion om riksråden gref Bielke och gref Bonde blir hwilande, som en af ståndets ledamöter haft något att påminna wid parallelen emellan de gamla och yngre riksråden, som torde fordra någon betänketid.

H:r biskopen doctor Osander och h:r superintendenten doctor Körning förklarade sig icke wilja uppehålla ståndet med widlöftigt tal, utan conformerade sig med det som af h:r biskop Benzelstierna och h:r superintendenten Lutkeman war anfördt, och begärte tillika med flere, att högwördigste herr archibiskopen behagade giöra proposition.

Kyrkoherden h:r doctor Celsius yrkade ännu ytterligare, det ståndet wille afgjöra, om icke proposition om de äldre riksråden äfwen nu och på en gång må afgjöras.

Efter någon öfwerläggning härom förenade sig ståndet om det, att i dag afgjöras om friherrar Palmstierna och Scheffer, samt att proposition om grefwarne Bielke och Bonde, af ståndet uti nästa pleno kommer att afgjöras.

Häruppå förmälte h:r kyrkoherden doctor Celsius, det anledning wäl kunde gifwas, att skilja desse herrar ifrån hwarandra. Men som man här-

wid syftade på att winna lugn och enighet, så wille h:r doctorn gå förbi sådane considerationer.

Hwad merita causæ angingo, så woro det ännu uti friskt minne, huruledes wid riksdagens början, och i synnerhet uti h:r öfwerste Pechlins memorial wore hwarjehanda anført, som icke allenast rörde den frågan om krigets början utan ständers sammankallande, utan ock andre ärender, hwarwid ständerne lagt handen, och ankommit på regeringens execution. Ja det wille säijas, att regementet sedan sidsta riksdag är fördt utan princiope.

H:r doctorn wille dock icke anföra detta, att lägga det desse herrar riksens råd så till last, att de skulle wara hinder wid den proposition som nu är giord angående deras återkallande till rådsebetet. Men alldenstund saken likwäl så är upgifwen, så torde det wara mindre tjenligit att fylla protocollerne med något besynnerligit låford öfwer desse herrar, utan får det blifwa därwid, att ständer hafwa med fullt skiäl beifrat de anmärkte misstag, men om ständer åter skulle kalla desse herrar till rådsebetet, så bör sådant anses såsom en ständernes godhet och wälwilja.

H:r biskopen doctor Benzelstierna instämde härmed, förklarandes wara otwifwelaktigt, att desse herrar riksens råd misstagit sig om lagens rätta förstånd, samt att ständer med full rätt sådant beifrat, men att ständer af ädelmod återställt dem till förtroende, samt i afseende så wäl uppå deras förra trogna tjenster, som ock den nytta de hädanefter kunna giöra riket, wilja dem till rådsebetet återkalla.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde sålunda proposition, om ståndet bifaller, det må herrar riksråden Palmstierna och Scheffer, när ledighet existerar, åter intaga deras rådsebeten, hwaruppå med flere Ja och några få Nej swarades och begärte h:r probsten Bolmstedt votering. Dock begaf han sig därifrån och giordes proposition å nyo, samt beswarades med Ja. Men kyrkoherden Hofgardt påminten att förbehåll måtte giöras om de äldre riksrådens rum, i händelse äfwen de af ständerne skulle till rådkammaren återkallas, hwarmed kyrkoherden h:r magister Wikman sig conformerade.

Deputation afgick att gifwa detta ståndets beslut hos de öfrige ständen tillkänna.⁷¹⁸

⁷¹⁸ Protokollat fortsätter härifrån i volym R 698.

År 1761 d:n 7 Augusti

1 §. Föredrogs utdrag af protocollet,⁷¹⁹ hållit i rådkammaren d:n 22 Julii sidstl. angående tour, heder och rang för advocatfiscaler i kongl. håfrätter och collegier.

Ridderskapet och adelen hade remitterat detta mål till justitiædeputation, men aldenstund kongl. lagcommission i dess underdånige skrifwelse till Kongl. Majj:tt, som ock nu uplästes, hade anfört åtskilliga skiäl till detta hemställande, så blef i anseende därtill detta mål af ståndet bifallit.

2 §. Föredrogs borgareståndets extractum protocolli af d:n 31 Julii angående rådman Hanquist,⁷²⁰ som äfwen blef af ståndet bifallit.

3 §. Föredrogs utdrag af protocollet, hållit i kongl. rådkammaren d:n 22 Julii sidstl.⁷²¹ angående landssecreteraren Otto Henric von Frese; och uplästes tillika bondeståndets extractum protocolli af d:n 4 Augusti rörande denna sak.⁷²²

H:r kyrkoherden Klot förmälte sig icke kunna bifalla hwad i sidstnämde extracto protocolli är projecterat. Ty hwad assessorstour och -rang angår, så tillhör det Kongl. Majj:tt, enligt regeringsformens 42 §, att därmed benåda wälförtjente undersåtare. Men hwad angår von Freses befordran till jurisdiction, så lærer wara otwifwelaktigt, att andre därigenom præjudiceras, såsom det äfwen är nog besynnerligt, att syslan efter Frese äfwen skall disponeras.

H:r probsten magister Manquer yttrade, det han blir wid samma tanka, som han förut förklarar, att landssecreterares tour är nog inskränkt, att efter h:r probstens tanka deras tour synes kunna utsättas lika med häradshöfdingar, och att den mindre rangen ej är därwid hinderlig, hwilket kan bewisas af det att kammererare uti krigs- och kammarcollegio äro competente sökande till krigs- och kammarråder. Och hade åtminstone uti sådant afseende warit wäl, om denna tour blifwit bewiljad, emedan annars, icke allenast Kl. Majj:tt utan ock ständerne blifwa som oftast och uti särskilta

⁷¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 27, med bilaga.

⁷²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 78.

⁷²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 28, med bilaga.

⁷²² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 54.

casibus beswärade med ansökningar af sådane personer som äga skickelighet och förtjenst, men finna sig icke komma fort, utan att konung eller ständer på ett besynnerligt sätt lägga handen wid deras befordran. Af sådan beskaffenhet trodde h:r probsten äfwen denna saken wara. Här wore å enda sidan en skickelig och förtient man, men å andra sidan förekomma äfwen åtskilliga twifwelsmål wid sättet till dess befordran, och hemställte h:r probsten, om saken till närmare utredande till secreta deputation må remitteras, eller ock nu straxt afgöras.

H:r probsten Hiortsberg förklarade, att hwad characteren och touren angår, så har Kongl. Maj:tt remitterat det till ständernes bepröfwande, jemte de skiäl som styrka till bifall. Bondeståndet har sedermera giordt någon tilläggnig angående jurisdiction, hwilket är det minsta som Frese kan få, och mindre än det hwartill han kunde befordras, om han hade tour med häradshöfdingar. Och hwad Beckman angår, så har han äfwen goda wittnesbörder om skickelighet, samt betjenar nu en af riksens ständers deputationer.

Kongl. öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus anförde äfwen härwid hwarjehanda twifwelsmål, tilläggandes, att landssecreterare kunna så mycket mindre säijas wara præjudicerade af häradshöfdingar, som de förra icke äro uti competence med de sednare.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde, att detta ärende icke lærer wara upgifwit att decideras efter yttersta justice. Det blefwe ock swårt om icke omöjeligit, att uti ständers plenis undersöka, om och hwilka blifwa præjudicerade. Prejudicer torde äfwen ske, och om man därutur skulle argumentera, så skulle aldrig någon sysla af ständer borttgifwas, hwaröfwer h:r doctorn tillförene nogsamt yttrat sina tankar. Men sedan man börjat med sådane saker utur en annan grund, och ej så mycket se efter hwad præjudicer kunna förefalla, och här wore samma bewekande skiäl, som annars upgifwas, så synes landssecreteraren von Frese och vice häradshöfdingen Beckman äfwen kunna wara ämne för ständers wälwilja.

Efter någon ytterligare öfwerläggning, giordes uppå fleras begäran af högwördigste h:r archibiskopen denna proposition, om ståndet bifaller bondeståndets protocollsutdrag angående landssecreteraren von Frese och vice häradshöfdingen Beckman, hwartill Ja och Nej swarades, och anstältes votering, då 31 röster befunnos för Ja och 23 för Nej.

3 §. Föredrogs å nyo kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande om häradshöfdingen Magnus Serén,⁷²³ och sedan ståndet äfwen låtit sig föreläsas riksens ständers underdåniga föreskrift af d:n 8 Maji 1747 för berörde häradshöfdinge, bifölls detta betänkande.

4 §. Ankommo deputerade från bondeståndet, som anhöllo, det wille ståndet uti ett ännu närmare öfwerwägande taga, hwad bondeståndet tillförene anmält, angående åtskillige Carlsronaboers lidande wid engelska assecurrence-saken. Det wore ingalunda bondeståndets mening, att riket med desse penningar skulle graveras, hwilket bondeståndet ej mindre än de öfriga stånden wille förekomma, utan allenast att medborgare af ständer och regering må niuta all möjlig handräckning, till utbekommande af sin rättmätiga fordran hos en främmande nation, och i sådant afseende trodde bondeståndet bäst wara, att secrete utskottet blefwe updragit, att därtill utse de mäst tjenliga och kraftiga medel.

Deputerade aflämnade tillika och recommenderade ett bondeståndets extractum protocolli angående vice häradshöfdingen Forssén.

5 §. Högwördigste herr archibiskopen anmälte, att han fådt höra, det uti ett om icke 2:ne af de öfrige stånden wore någon proposition giord, angående en särskilt professions inrättande wid academien i Lund, och aldenstund ståndet torde finna för godt, att gifwa dess bifall till en sådan inrättning, så hemställte tillika högwördigste herr archibiskopen om det icke i hwarjehanda afseende wore med ståndets heder öfwerensstämmande, att en sådan proposition, som rörer en af rikets academier, aldraförst komme i från preteståndet.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande. Och aldenstund den chemiska wettenskapen har sin märkeliga nytta, så uti landthushållningen, samt de för riket högstgagneliga bergwerk med mera, en särskilt chemiæ professor blifwit i Upsala förordnad, samt wid denna riksdag äfwen i Åbo föreslagen, nu warande professor, som jemte en annan profession har chemien att skiöta, icke så hinner att med den drift wårda denna wettenskap, som dess särskilta beskaffenhet fordrar, altså fant ståndet för godt att bifalla det en sådan särskilt chemiæ profession wid Lunds academie må inrättas.

⁷²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 33. Jfr prot. ovan 31 juli.

Biskopen h:r doctor Engeström erindrade, att han såsom academiens procancellor, samt consistorium academicum wäl bordt förut häröfwer höras, men som detta länder till academiens nytta, hwarmed så wäl h:r biskopen som consistorium academicum lærer instämna, så trodde ståndet, att ett sådant hörande denna gången wore mindre nödigt, hälst academiens stat ej härigenom graveras, emedan denna professor nu icke kommer att niuta ordinarie lön, icke eller något afgår af den andra professors för-måner, men han allena befrias ifrån en del syslor, som tillföre med dess profession warit sammanbundne.

Och som tillika hos ståndet kom uti öfwerwägande, att adjuncten wid academien i Lund doctor Wollin, så wäl annars wore känd af förtjenst och skicklighet, som i synnerhet försedd med godt wittnesbörd uti denna särskilta wettenskap af den widt bekanta chemiæ professorn i Upsala doctor Wallerius, af hwilken wärda läromästare doctor Wollin wore en wärd discipel, och riksens ständer sig förbehållit, att wid nya syslors inrättande sielfwa föreslå personerne, så resolverades, att genom extractum protocolli hos de öfrige stånden både proponera en sådan särskilt chemiæ professions inrättande wid academien i Lund, såsom ock att berörde doctor Wollin blifwer därtill hos Kongl:e Maj:tt i underdånighet föreslagen.⁷²⁴

6 §. Företog sig ståndet till afgörande om kyrkoherden Stenius ifrån Borgo stift och dess intagande i ståndet.

H:r biskopen doctor Benzeltierna gjorde å deputerades wägnar om denna sak dess berättelse, hwaröfwer äfwen inlämnades skrifteligit memorial.⁷²⁵

Domproben h:r doctor Fortelius anmälte, att orsaken hwarföre consistorium i Borgo ej aflämnat originalet till den af någre för pastor Stenius utgifne fullmagt, wore den, att presterskapet ej skulle graveras med riksdagspenningar för 2:ne, hwaremot presterskapet protesterat. Men sedan kyrkoherden Stenius afsagt sig riksdagsunderhållet af committenterne, så wore det hindret ur wägen rögt, och wille h. doctorn för sin del icke wara emot det, att bemälte kyrkoherde blefwe uti ståndet intagen. H:r doctorn intygade äfwen på tillfrågan, att kyrkoherden Stenius med consistorii

⁷²⁴ Koncept till extraktprotokoll i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 56 (med bilaga).

⁷²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 66.

minne rest hit öfwer till Stockholm, samt dragit försorg om syslans förrättande under dess frånwaro.

Då nu detta togs uti öfwerwägande, anfördes å ena sidan biskoparne h:r doctor Benzelstierna och h:r doctor Halenius, h:r superintendenten doctor Körning, domprobsten h:r doctor Filenius, h:r probsten Manquer, h:r probsten Hiortsberg och professorn h:r doctor Gadolin, huruledes denne kyrkoherde förskaffat sig en besynnerlig insigt uti landthushållningen och i synnerhet uti de delar, som till den landsorten kunna wara lämpeliga; att han i den afsigt gifwit tillkänna sin åstundan att komma till riksdagen, på det han skulle få ett widsträcktare fält att nyttja sin kundskap, såsom ock att med någon mera styrka kunna befordra det som rörer dess egen landsort; att han trodt sig hafwa anledning att resa, när probsten Poppius af siukdom och lector Krogius af annan orsak hindrades att resa, men Stenius näst desse hade pluraliteten af röster, hälst det i flera stift skall wara brukeligt, att när någon som har pluralitet, antingen genom döden afgår, eller ock genom annan tillfällighet hindras, så plägar den blifwa anmodad, som därefter har de mästa röster, att stiftet har rättighet till 2:ne riksdagsmän, men betungas dock icke med riksdagspenningar mer än till en; att pastor Stenius rest en lång wäg, och skulle det blifwa honom sensibelt att förlora sin önskan; och sluteligen, att ståndet genom någon faveur kunde ersätta, hwad i sielfwa formaliteterne härwid kunde brista.

Å andra sidan anfördes, att ståndet förra gången resolverat, det man ej kunde hafwa något afseende på den af Stenius inlämnade copialefullmagt. Att han nog förgådt sig i det han sielf tillbudt sig att blifwa riksdagsman och bedt att därtill blifwa recommenderad; att just det samma probsteriet, som först voterat på honom, har sedermera protesterat emot 2:ne riksdagsmän af stiftet; att riksdagsordningen säger, det committenterne skola bestå deras riksdagsfullmäktige arfwode, och om pastor Stenius nu antages, skulle stiftet med hans lönande graveras, hwilket presterskapet sig undanbedt; och hwad angår det han sielf afsagt sig riksdagspenningarne, så låter det äfwen nog besynnerligt, och gifwer anledning till hwarjehanda omdöme; att ståndet bör med mycken alfwarsamhet, så nu som tillförene alltid skiedt, handtera dessa saker, emedan den hågen att blifwa riksdagsman, torde falla på flere och ståndet af detta præjudicat hafwa olägenhet; att det låter besynnerligt öka ståndets ledamöter, sedan man giordt proposition om riksdagens slut; att pastor Stenius kan icke desto mindre på be-

höriga orter ingifwa, hwad han förmenar skola lända till allmänhetens nytta.

I synnerhet anmärkte herr kyrkoherden magister Wikman såsom en rättighet å committenternes sida, att i den händelse någon, som genom pluralitatem votorum blir kallad till att wara riksdagsman, genom dödsfall, siukdom eller annan tillfällighet afgår, så synes wederbörande i stiftet böra å nyo blifwa hörde, antingen de wilja wara nögde med den, som i ordningen har de mästa röster, eller ock å nyo wälja; hwaröfwer dock ståndet sig utlät, att sådant ankommer på hwarje stifts behag och kan uti prestmöten regleras.

Efter dylika discourser giordes omsider af högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller det kyrkoherden Stenius, såsom ledamot i ståndet må intagas hwilken proposition med Ja och Nej beswarades, och anställes votering, hwarwid 27 röster woro för Ja och 26 för Nej.

Kyrkoherden Stenius inkallades, och berättade högwördigste herr archibiskopen, det ståndet samtyckt dess begäran, att blifwa såsom ledamot antagen, för hwilken ynnest kyrkoherden Stenius betygade dess wördsamma tacksäijelse.

7 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis af detta datum,⁷²⁶ angående bränwinstillwerkningen uti städerne Stockholm, Carlsrona och Götheborg, som blef remitterat till bewillningsdeputation.

8 §. Uplästes äfwen borgareståndets extractum protocollis af d:n [4 i denna månad]⁷²⁷ angående landshöfdingesyslans förgifwande uti Nykiöping, och uppsköts detta ärende till en annan gång.

9 §. Sluteligen anmälte herr domproben doctor Fortelius, det han i anseende till åtskilliga andra syslor önskade ledighet från protocollisdeputation och resolverades, att kyrkoherden Jacob Stenius, uti doctor Fortelii ställe, blifwer ledamot uti berörde deputation, som genom protocollisutdrag skulle gifwas tillkänna.

⁷²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 89.

⁷²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 80.

År 1761 den 10 Augusti

1 §. Justerades protocollet af d:n 6 Augusti.

Wid 17 § förmälte kyrkoherden magister Wikman och herr probsten magister Bolmstedt, att dem witterligen icke någon proposition blifwit giord i ståndet angående deputation till de öfrige stånden om riksråderne friherrar Palmstierna och Scheffer.

Ståndets ledamöter uti expeditionsdeputation gåfwo äfwen wid handen, att det extractum protocoll, som ankommit från ridderskapet och adelen angående wälbemälte herrar riksråder uti expeditionsdeputation blifwit producerat, med påskrift, ehuru det ej uti ståndet blifwit upläst.

Uppå tillfrågan huru härmed hängde tillsammans, berättade notarien, att sedan bondeståndet genom en deputation hos de öfriga stånden giordt proposition om herrar riksråden Palmstiernas och Scheffers återkallande till rådsebetet, och borgareståndet både bifallit denna proposition, såsom ock gifwit dess bifall tillkänna genom deputation, så hade uti ett sammanträde emellan h:r grefwen och landtmarschalken och de öfrige herrar talemän blifwit öfwerenskommit, att så snart saken på riddarhuset blefwo afgjord, skulle ett extractum protocoll däröfwer ifrån ridderskapet och adelen utfärdas, på det ståndens tanka till expeditionsdeputation skrifteligen måtte kunna anmälas.

Sedan nu saken uti föregående session eller d:n 6 Augusti uti högwördige ståndet blifwit afgjord, samt ståndets beslut genom en deputation med de öfrige stånden communicerat, så hade löparen af berörde ridderskapet och adelens extractum protocoll d:n 7 Augusti under warande session ankommit, då notarien det samma för högwördigste herr archibiskopen och taleman presenterat, samt sedan herr archibiskopen det genomläst, undfått befallning, att på löparen anteckna ståndets beslut, samt den samma till borgareståndet afsända, hwilket ock af notarien straxt blifwit efterkommit.

Hwad detta angår fant ståndet för godt, att till närmare uplysning ifrån expeditionsdeputation requirera bemälte löpare, som ock straxt skedde, men hafwas anstånd med saken, till dess högwördigste herr archibiskopen, som nu af åkommen opasslighet war frånwarande, sielf kommer tillstädes.

Emedlertid och till erhållande af ordning, samt tillbörlig säkerhet för ståndet uti allehanda mål, fant ståndet för godt att resolvera: det altid formail proposition sker uti ståndet, när uti någon sak deputationer skola afgå till de öfrige stånden, samt tydeligen säjjes hwad samma deputation hos de

andra stånden har att anmäla; såsom ock, att ej något document med påskrift från ståndet afgår, innan det samma uti ståndet är behörigen upläst, och saken antingen bifallen eller afslagen; hwarjemte alla påskrifter som skie å de så kallade löpare, uti ståndet komma att upwisas. Och i händelse någon annan påskrift skulle åstundas, än den som ordinairt sker på löparen, så bör sådant uti ståndet hwarje gång anmälas.

2 §. Justerades extractum protocolli om chemiæ profession wid Lunds academie, som sedan nödige exemplar blifwit renskrifne, genom en deputation aflämnades.

3 §. Föredrogs bondeståndets extractum protocolli af d:n [6 Augusti]⁷²⁸ angående vice häradshöfdingens Forsséns befordran.

H:r probsten doctor Serenius intygade, huruledes Forssén under förra ofredstiden och ryska öfwerwäldet ganska mycket exponerat sig till swenska allmogens beskydd, hwarom åtskilliga bref ifrån h:r riksrådet Cedercreutz skola wittna.

H:r probsten Werander och h:r professorn doctor Gadolin anförde äfwen åtskilligt om Forsséns trogna tjenst för riket, hwarföre han icke ännu skall hafwa fådt den minsta belöning, och i anseende till alt detta biföll ståndet berörde extractum protocolli.

4 §. Föredrogs majoren baron Yxkulls memorial,⁷²⁹ om befordringar wid lifdragoneregementet, som blef hwilande till en annan gång.

5 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti expeditionsdeputation,⁷³⁰ angående ledamöter uti den af ständerne bewiljade deputation öfwer lazaretsinrättningen.

Resolverades, det electorerne komma att wälja ledamöter till denna deputation.

6 §. Uplästes secreta handels- och manufacturedeputations betänkande⁷³¹ om fabriquers flyttning, jemte bondeståndets extractum protocolli⁷³² och

⁷²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 58.

⁷²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 467.

⁷³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

öfwerstelieutenanten Ehrensverds memorial⁷³³ uti samma ärende, som uppå begäran blef hwilande till en annan gång.

7 §. Föredrogs protocollsutdrag från kongl. rådkammaren af d:n 22 Julii sidstl:ne angående gröfre och mindre brottmåls uptagande och afdömande wid hallrätten, jemte kongl. lagcommissions och kongl. commercecollegii underdåniga skrifwelse uti samma ärende, som altsammans till secreta handels- och manufactur- samt justitiædeputationerne remitterades.

8 §. Föredrogs ridderskapets och adelens påminnelser wid secreta utskottets extractum protocoll af d:n 14 Febr. sidstl.⁷³⁴ angående generalers och officerares tjenstgörning, hwilka påminnelser blefwo af ståndet gillade.

9 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁷³⁵ öfwer capitain Herman Julius Roos beswär, hwarwid äfwen uplästes bondeståndets extractum protocoll af d:n 4 Augusti⁷³⁶ samt ett af capitain Löthman ingifwit memorial,⁷³⁷ och fant ståndet efter någon öfwerläggning för godt att bifalla deputations betänkande.

10 §. Föredrogs och bifölls landt- och siömilitiæoeconomiedeputations betänkande, angående fyllnad i lönen för assessoren i kammarrevisionen Lars Mozelius.⁷³⁸

11. Föredrogs och bifölls kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande⁷³⁹ öfwer den af öfwerdirecteuren Luthman giorda ansökning om säteriefrihet uppå dess ¼:delshemman Carlsdal i Wermland, Carl-skoga bergslag och sochn.

⁷³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 19, med bilagor. Även 31 augusti.

⁷³² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 50. Behandlas även 31 augusti.

⁷³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 87.

⁷³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 14 med bilaga. Jfr prot. ovan 19 februari.

⁷³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 62.

⁷³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 56.

⁷³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 266.

⁷³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 5.

⁷³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 28.

H:r probsten magister Gagner anmälte härwid, att probsten Wollenii ansökning, som wore af dylik beskaffenhet, och nu en rund tid legat på bordet, äfwen måtte afgjöras, och resolverades, att den i nästa pleno kommer att företagas.

12 §. Uplästes och bifölls majoren Carl Rappes memorial⁷⁴⁰ angående rätten af hästhemmanen för de fängne cavallerieofficerare.

13 §. Ståndets deputerade återkommo och berättade, att de öfrige ståndens talemän låfwat all möjlig willfarighet uti saken om chemiæ profession i Lund. Uti bondeståndet hade den redan warit omtalt. Borgareståndets talemän begärte tillbakars, det ståndet wille till afgjörande företaga borgareståndets extractum protocollii angående berörde ståndes secreterare.

H:r probsten magister Mathesius, som warit med uti berörde deputation, anmärkte, det under deputerades frånwaro, secreta deputations betänkande om capitain Roos blifwit afgjordt, hwarwid h:r probsten hade hwarjehanda att anföra till uplysning, och ansågo fördenskull samma betänkande såsom liggande på bordet. Kyrkoherden h. magister Wikman instämde härmed, emedan deputerade gå uti ståndets ärende, och böra sålunda icke betagas rättighet, att utlåta sig i hwarje sak.

H:r biskopen doctor Benzelstierna, som anförde denna deputation, kyrkoherden h. doctor Celsius och flere höllo före, att ehuru hwar och en af ståndets ledamöter har rättighet att säija sin tanka öfwer hwarje sak, då han är närwarande, så har det dock hwarken warit brukeligit, eller torde det kunna låta sig giöra, att ståndet blir uti inaction under det deputerade äro bortta. Och hwad detta angår, så kan wid justeringen anföras hwad som tjenar till uplysning och lærer ståndet då finna, huruwida sådant kan werka ändring uti ståndets förra beslut.

14 §. Ankommo deputerade och aflämnade borgareståndets extractum protocollii angående stapelfriheten och tullkammarsinrättningen uti Kongelf,⁷⁴¹ samt stads anläggande uti Trelleborg.⁷⁴²

⁷⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 324.

⁷⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 83. Behandlas 2 oktober.

⁷⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 84.

15 §. Sluteligen gaf h. kyrkoherden doctor Celsius wid handen, huruledes nu flere dagar å rad, dels uti det så kallade Hamiltonska, dels Zieglerska huset wid Riddarehustorget, under sång och musique, åtskilligt buller blifwit hördt och hwarjehanda folck tillhopa samlat, hwilket h. doctorn trodde wara mindre anständigt och kunna hafwa ledsamma påföljder, och fördenskull genom någon ståndets åtgärd böra förekommas.

H:r biskopen doctor Halenius jemte de öfrige ledamöter i secrete utskottet berättade, att samma anmärkning blifwit gjord af secrete utskottet, och hade secrete utskottet funnit betänkeligit, att vidare därwid lägga handen, än att anmoda justitiæcancellairen och öfwerståthållaren, att låta i akt taga, hwad som tjenar till förekommande af oro och oliud.

Ehuruwäl äfwen ståndet lät bero wid denna anstalt, så anmodades dock taleman, eller i dess frånwaro h:r biskopen doctor Halenius, att då talemännen komma tillsammans, gifwa tillkänna ståndets missnöije öfwer sådant buller, som altid blifwer oanständigt, men i synnerhet under ständers sammanwaro, med anhållan, det må sådant förekommas.

År 1761 den 13 Augusti

1 §. Justerades protocollerne af d:n 7 och 10 hujus.

2 §. Wid den [9] § som handlar om capitainerne Roos och Löthman anfördes af h. probsten Mathesius, som warit bortta uti en deputation ifrån ståndet medan denna saken warit före, men såsom hemma i samma ort med desse bägge officerare, sade sig wäl känna sakens beskaffenhet, att capitain wid Cajana compagnie, ifrån dess första uprättande intill år 1756, icke ägt någon tour med de öfrige capitainerne i armeen, så wida endast underofficerare blifwit därtill befordrade, och detta compagniet, för dess incorporation med Österbottns regemente, icke warit af samma beskaffenhet som andra, utan har utom capitainen ingen officerare eller underbetjening haft, och stått under landshöfdingens disposition. Skulle nu capitain Löthman, som först wid incorporationen fick gemensam tour i regementet, därmed hafwa blifwit berättigad, att nyttja den samma ifrån sin capitainsfullmagts dato; så skulle det icke allenast falla swårt för de öfrige officerarne wid regementet, som warit i tjenst för denna incorporationen, utan äfwen i synnerhet för capitain Roos, som nu däröfwer beswär andragit och

hwilken war regementsqwartermästare då Löthman ifrån underofficerare i svensk och lieutenant i fransk tjenst, blef capitain wid förenämde compaignie. Däremot om Löthmans tour skulle räknas ifrån incorporations dato, så funne h:r probsten af förteckningen på krigsbefälet, det han allenast flyttas 15 numrer längre ner än han nu står, men likafullt intill närwarande tid har wid pass 70 capitainer ner om sig. H:r probsten trodde fördenskull att Löthman icke skiäligen skulle hafwa till att klaga, om han finge tour näst efter Roos.

H:r kyrkoherden Werander förklarade likaledes, att, om Löthmans capitainsfullmagt skall gälla lika med andra, då compaigniet mera bestod af bönder än soldater, så har Löthman rätt, men om dess sysla först wid incorporationen anses hafwa blifwit af samma beskaffenhet med andra, så har Roos grund till sin ansökning.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunnerus ärkände, att Cajana compaignie tillföre bestådt af odisciplinerat folck, eller allmoge, som styrts af en underofficerare. Men som det befunnits nödigt, att de måtte blifwa disciplinerade, så hade Löthman ärhållit Kongl. Maj:tts nådiga fullmagt att wara capitain wid thess Cajana landtcompaignie, som thet i fullmakten uttryckeligen kallas. Hwarföre, i h:r öfwerhåfpredikantens tanka, capitain Löthman så mycket mer borde niuta tour efter sin fullmagts datum, som riksens ständer sidsta riksdag förklarar, att en sådan tour borde blifwa gemensam med de öfriga wid regementet.

H:r biskop Menander androg likaledes till uplysning, att Cajana compaignie, såsom af en särskilt beskaffenhet, altid blifwit anført af någon sämre underofficerare. För öfrigit funne h:r biskopen den af probsten Mathesius projecterade medelwägen säkrast att widtaga, då å ingendera sidan wore skäl till klagomål.

H:r biskopen trodde det wara så mycket mera anledning för riksens ständer, att på något sätt willfara capitain Roos, som han icke blifwit hugnad med något ärkänsamhetsteckn emot dess myckna möda wid storskiftesdelningar i Finland.

H:r doctor Serenius förmälte sig ingalunda kunna anse capitain Löthmans fullmagt, innan incorporation, såsom skulle den medföra någon blott character, utan tillika verkelig däremot swarande beställning. I annor händelse skulle fundamentet förfalla till mannens ytterligare befordran. Dessutom borde det komma i consideration, att han wid franska arméen bi-

wistat 4 campagner, och sedan han kom till compagniet, inrättat det samma ordenteligen, hwilket blifwer för honom en ny merit, som på annat sätt, än med præjudice bör belönas.

H:r probsten Hellberg medgaf, att Löthman har försteg uti anciennite, om reflexion giöres uppå dess capitainsfullmagt. Men frågan blifwer, om den skall anses på samma sätt, som alla andras? H:r probsten förmente, att som Cajana capitaine aldrig hwarken kommit till syslan eller gådt därifrån på samma sätt och i samma tour som andra capitainer, så borde dess wid incorporationen wundna gemensamma tour äfwen då först taga sin början.

H:r biskop Benzelstierna ansåg capitain Löthman såsom ägande tour uti dubbel relation: en annan i hela arméen och en annan i Österbotts regemente. Såsom innehafware af capitainsfullmagt äger han efter dess datum tour i armeen, så att han till exempel är berättigad att upföras på majorsförslag jemte 2:ne, efter detta datum att räkna, lika gamla eller äldre capitainer. Men hwad touren i regementet beträffar, så emedan de officerare därstädes, som tillkommit sedan Löthman blef capitaine, skulle wid incorporationen hafwa förlorat sin tour, om hans framför dem förut och utom regementet wundna anciennité skulle honom sedan innom regementet beräknas; ty finner h:r biskopen, att Löthman bör niuta tour i regementet efter incorporationen.

Herr biskopen doctor Engeström conformerade sig med h:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus. H:r doctor Wahlborg betygade, att ingen i secreta deputation wetat, huru det af ålder warit beskaffat med Cajana compagnie. Och finner h:r doctorn nu, efter den uplysning, som ståndet därom bekommit, att Löthmans capitainsfullmagt wid detta compagnie, icke kan giöra honom berättigad till tour med andra capitainer. Den särskilta rang, som är utsatt för kongl. lifgardet, lifdragonerne, artilleriet, fortification och regementerne, wisar nogsam, huru olika capitainer kunna anses. Och som Löthman, för incorporation ej kan sägas hafwa tjent som andre officerare i armeen, hwarken till häst eller fot, så bör hans tour nu endast räknas efter incorporationsdagen.

H:r doctor Celsius yttrade, att som han haft tillfälle att känna både Roos och Löthman, så håller han dem bägge för wärdiga och förtjenta officerare, men så trodde dock h:r doctorn, att Löthmans omständigheter förtjente något ömare betraktande. Om han mottagit ett odisciplinerat compagnie, så har han sedermera inrättat det på en ordenteligare och militairisk fot,

och således haft mera besvär wid sin sysla, än någon annan capitaine. Långt ifrån att detta bör förminska hans anseende, förtjenar det wisseligen åtminstone den belöningen, att han winner parité med andra capitainer. H:r doctorn wille nu förbigå den merit han kunnat förwärfwa sig med det, att han biwistat campagner utomlands; h:r doctorn lämnade allenast till ståndets eftersinnande huru swårt det skulle blifwa för honom, om det nu hos ständerne blefwe odeciderat huru hans capitainsfullmagt anses bör, emedan han därigenom skulle ständigt kunna blifwa hindrad i sin befordran, och följakteligen lidande.

Efter någon vidare ventilation i saken, förenade sig ståndet, att förblifwa wid dess i sidsta pleno tagna beslut. Dock blef tillika öfwerenskommit, att när några af ståndets ledamöter skola afgå uti någon deputation eller beskickning ifrån ståndet, då förut skall öfwerenskommas hwilka mål emedlertid skola företagas, på det hwar och en må kunna wara närwarande wid dem som honom närmast interessera.

3 §. Domprobsten herr doctor Fortelius begärte ståndets samtycke, att h:r kyrkoherden Stenius måtte jemte honom blifwa ledamot i finska beredningen, och det i anseende till det goda biträde denna deputation hade att förwänta sig af h:r kyrkoherdens insigt uti finska hushållningen.

Ståndet hade wäl för sin del intet härwid att påminna, men som igenom ett sådant h:r kyrkoherdens adjungerande detta ståndet skulle komma att i nyssnämde deputation hafwa flera ledamöter, än i proportion mot de öfriga stånden wara bör, samt dessutom finska beredningen är sammansatt af ledamöter ifrån secreta utskottet och kammar-, oeconomie- och commerce-deputation; fants godt, att h:r doctorn och domprobsten först inhämtar beredningens tanka, hwarefter och i fall därstädes ingen swårighet giöres, extractum protocollii för h:r kyrkoherden ifrån ståndet kan utfärdas.

4 §. Påminte h:r doctor Celsius att behörig instruction måtte påtänkas för deputerade, som komma att skärskåda commercerådet Nordencrants bok, jemte hemställan, om icke, innan en sådan instruction blifwer fastställd, hwarken deputation bör träda tillsammans, eller de från ståndet därtill walda ledamöter förut i ståndet blifwa bekanta. Och wille ståndet med det första wara omtänkt på förenämde instruction.

5 §. Uppå ankomne löpare påskrefs ståndets beslut angående rådman Hanquist, inspectoren Munktell, öfwerstlieutenant Beutmans medicament, secreteraren Boberg och kammereraren Forslind, i kongl. krigscollegio, samt bergscommissariesyslan i Finland.

6 §. Secreta utskottets extractum protocolli om accordsumman för presidenten i kongl:e krigscollegio, generalfälttygmästaren och militaire landshöfdingar, want nu ståndets bifall, hwarjemte uplästes ett af fältmarschalken herr baron v. Ungern Sternberg uti detta ämne afgifwit memorial hwar uti han, å krigsbefälets wägnar, i anseende härtill aflägger tacksäjijelse hos riksens ständer; och blef löparen häröfwer nu genast expedierad.

7 §. Uplästes och bifölls ett af ättikebryggaren Saxenberg uti dess sak aflämnat memorial, och påskrefs nu så wäl detta, som löparen i sielfwa hufwudsaken, med ståndets redan däröfwer tagna beslut.

8 §. Uplästes höglofl. ridderskapets och adelens extractum protocolli af d:n 10 Augusti⁷⁴³ angående riksdagens förkorttande. Resolwerades och påskrefs: ståndet förblifwer wid dess uti extracto protocolli af d:n 9 Julii häröfwer yttrade tanka.

9 §. Uplästes och bifölls secreta utskottets extractum protocolli⁷⁴⁴ angående pension för majoren grefwe Douglas.

10 §. Uplästes ett af h:r probsten Brunnius inlämnat memorial,⁷⁴⁵ rörande bergmästaresyslan i Wästerbottn och Lappmarken.

Som detta memorial befants innehålla åtskilliga omständigheter, hwilka uti wederbörande deputation behöfwa att utredas, innan riksens ständers plena däröfwer sig utlåta, fant ståndet godt, att i denna afsigt remittera det samma till bergsdeputation. Hwarjemte och alldenstund enligit memorialet underdånigt förslag redan skall wara uprättat till thenna nu mera lediga syslans återbesättjande, pröfwades nödigt, att hos Hans Kongl. Maj:tt [och] riksens ständer i underdånighet anhålla, thet med förgifwandet af

⁷⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 18.

⁷⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 58.

⁷⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 51.

förenämde beställning må hafwas anstånd, till thess riksens ständer här-
öfwer hinna sig utlåta. Hwilket med de öfrige respective stånden hörsam-,
tjenst- och wänligen skulle communiceras.⁷⁴⁶

11 §. Uplästes capitain Lagersverds memorial, hwaruti upgifwes förslag
till afgift för bränwin. Remitterades till bewillningsdeputation.

12 §. Påskrefs och expedierades ståndets resolution öfwer bondeståndets
extractum protocollii för assessor Mozelius.

13 §. Ankom en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, anförd af h:r
borgmästaren Unge, som förmälte, huruledes hos bemälte stånd i öfw[e]r-
wägande kommit, det lidande som commercerådet Vult von Stejern för-
menar sig hafwa öfwergådt igenom riksens ständers nyligen tagna beslut
för krigsråden Carlschöld och Hermelin, hwilka bägge äro till tjensteåren
yngre än commercerådet, och som han under denna sin nog långwariga
tjenstetid, på ett utmärkt sätt, genom sin nit och arbetsamhet, gagnat riket
wid alla de mångfaldiga tillfällen, då han blifwit brukad; har borgarestån-
det icke allenast bifallit hans begäran, att han till håfcancellersfullmagt i
underdånighet må anmälas, utan äfwen funnit skälighet, att tillägga honom
tour därefter, samt differencen i håfcancellers- och commercerådslönen.
Likaledes har borgareståndet samtyckt, att commercerådet Bungencrona,
som tjent Kongl. Maj:tt och kronan sedan 1718, och nu är gammal och
orklös, får afstå sin sysla till kongl. secreteraren och commissionssecrete-
raren wid kongl. danska håfwet Bengt Faxell, som dock i den händelsen
blifwer yngste commercerådet.

I lika måtto har borgareståndet bewiljat, det må kammereraren wid hu-
sesynscontoiret i kl. krigscollegio Johan Schagerström, tå han trötnar wid
sin mödosamma sysla, få afträda den samma till kammarförwandten Lun-
dius innom samma contoir.

Ytterligare gafs tillkänna, att borgareståndet bifallit håfrättsrådet Berg-
mans ansökning, att få borttaccordera sin sysla, så wäl som den tillika fö-
reslagne successionen.

⁷⁴⁶ Se bilaga 8.

Kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁷⁴⁷ angående säte och stämma för medicinæ doctorn Lindhult i kongl:e collegio medico, hade äfwen wunnit borgareståndets bifall.

Ändteligen aflämnades extractum protocollis af d:n 10 hujus öfwer kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande angående trögårdsmästaresocietetens här i staden giorde ansökning, och ett annat af denna dagen, angående resolutionernas expedition öfwer allmänna beswären.

14 §. Sedan deputation afträdt föredrogs protocolsdeputations betänkande af d:n 1 sidstl. April,⁷⁴⁸ öfwer 2:ne i kongl. commercocollegio afdömde confiscationsmål; hwarwid h:r kyrkoherden Wikman, till bewis af detta collegii olika förhållande i rättwisans skipande, anförde utur dess protocoler, huruledes samma dag, som den i betänkandet omnämde brottsliga besökaren, emot en undfängen föreställning och warning, undgått alt straff, hade, uppå skedd anmälan i collegio, att en skomakare, som infunnit sig hos en wiss herre att lefwerera något beställt arbete, men den gången blifwit borttwist, medan herren warit hindrad, sedermera försåldt detta arbetet åt någon annan köpare, fiscalen blifwit alfwarligen antydd, att denne skomakare lagligen tilltala. Förenämde betänkande uplästes och fant ståndet det samma wara grundat uppå så goda skiäl, att det enhälligt bifölls.

15 §. Uplästes commendantens på Carlsten fästning Georg Oxenstiernas ansökning, att få accordera bortt dess sysla med de wilkor pensionsreglementet för öfwerstar utstakar, hwilka han ogörligen af sin efterträdare ser sig kunna erhålla om icke bristen af extra utgiftsmedlen utses, så wäl till den årliga öfwerstepension som accordsumman.

Resolwerades: ståndet bifaller den förra delen af denna ansökning hwad sielfwa accordet beträffar, men icke den sednare, såsom ländande till statens gravation.

16 §. Uplästes och bifölls generaladjutanten baron Wrangells ansökning att efter 1758 års wäxelcours och myntvaleur i Pommern få den honom

⁷⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 36.

⁷⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, protokollsdeputationens akter, nr 5.

tillförene bewiljade ärsättningen för dess förlust wid husareregementets uprättande.

17 §. Uplästes capitain Grubbes ansökning om commendantsyslan på Bohus fästning.

Uppå några ledamöters begäran, skulle detta ligga på bordet.

18 §. Likaledes uplästes och till närmare påtänkande lämnades capitain Cochs besvär⁷⁴⁹ öfwer Kongl. Maj:ts nådiga afslag, att få insochnefrihet på några hemman, som lyda under dess säterie Öusbyholm i Skåne.

19 §. Uplästes ett memorial af Friedric Friezky,⁷⁵⁰ hwaruti han hos höglöfl. ridderskapet och adelen anhåller om något understöd för afledne secondmajoren wid Bohus läns dragoneregemente Borgenstiernas enka och barn. Som ridderskapet och adelen remitterat thetta till secrete utskottet, wille ock ståndet sig thermed förena.

20 §. Uplästes borgareståndets extractum protocoll⁷⁵¹ angående dess secreterares, rådmannen Renhorns befordran; hwilket, uppå h:r kyrkoherden Wikmans begäran blef hwilande.

21 §. I anledning therutaf, att i åtskilliga af föregående mål, intet exemplar af behöriga documenter blifwit till ståndet aflämnat, fant ståndet godt att fastställa, det ingen löpare ifrån ståndet afgår, innan därtill hörande liggare äfwen ankommit.

22 §. Uplästes håfrättsrådets Hans Friedric Bergmans ansökning,⁷⁵² att få borttaccordera sin sysla till häradshöfdingen Nakrey, jemte föreslagen successiv embetesflyttning och bondeståndets däröfwer utfärdade extractum protocoll⁷⁵³, hwaruti saken både bifalles och recommenderas.

⁷⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 67.

⁷⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 128.

⁷⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 46.

⁷⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 284, bilaga.

⁷⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 74.

H:r doctor Celsius betygade sin högeliga önskan wara, att kl. Götha håf-rätt måtte förstärkas med en så wärdig domare som häradshöfdingen Nackrey är, hwilken h:r doctorn i synnerhet hade orsak att hos ståndet⁷⁵⁴ till mycken benägenhet anmäla, i anseende till dess berömmeliga upförande i justitiædeputation wid denna riksdag, hwarest det nogsamt förmärkts, hurusom religionens wård och bewakande af ståndets privilegier, wid alla tillfällen warit dess ögnamärke.

Härmed instämde de öfriga ståndets ledamöter i justitiædeputationen.

H:r biskop Beronius, h:r superintendenten Lütkehan och h. probsten Troilius styrkte äfwen därtill, att Nackrey måtte wid detta tillfälle få erfara ståndets bewågenhet.

Herr biskop Benzelstierna förklarade sig beredwillig, att till Nackreys förmån yttra sig uti hwad för honom blifwit projecterat, men som dess befordran successive förer med sig fleras, hwarwid h:r biskopen ännu icke wet, huruwida andra icke kunna blifwa lidande; nödsakas h. biskopen begära, att det måtte ligga på bordet.

Ståndet beslöt fördenskull, att målet till nästa plenum skulle hwila.

23 §. I från höglofl. ridderskapet och adelen ankom en deputation, anförd af h:r håfmarschalken baron Reuterholm som anmälte, att sedan på riddarehuset, i anledning af ett major Gyllensvans memorial, fråga blifwit upkastad, om icke deras excellencer herrar riksråder grefwar Bonde och Bielke måtte anmodas, att åter träda in i rådet wid existerande vacance; har en sådan proposition wunnit ridderskapet och adelens enhälliga bifall, i anseende till den winst, som riket har att låfwa sig af ett sådant steg, hwarigenom tillika sinnen tranquilliseras, och på det desse begge högtförtienta herrar uppå deras ålderdom, igenom ett sådant riksens ständers förtroende må tillskyndas något nöije.

24 §. Förehades å nyo och bifölls secrete utskottets extractum protocollii rörande lieutenant Schedvins ansökning, att få försälja Wäsby säterie m. m.⁷⁵⁵

⁷⁵⁴ *stån* i prot.

⁷⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 8. Jfr prot. ovan 9 juni.

25 §. Föredrogs secreta deputationens betänkande⁷⁵⁶ uti major Gyllensvans ansökningsmål om tour såsom major ifrån den dag då han blifwit till placemajor å Sveaborgs fästning föreslagen; hwarjemte äfwen uplästes de hit hörande memorialer.⁷⁵⁷

Härwid yttrade h:r superintendenten Lütkekan, det han ej kan finna att major Gyllensvan har nog grund till denna sin ansökning; ty som wid placemajorssyslan ej war någon tour då han den samma förrättade och förslaget upsatt, utan sådane förordnade att den förestå, som icke kunde komma på majors förslag; så kan han icke anses som præjudicerad, när han därwid blef förbigången, följakteligen icke eller påstå ärsättning för något lidande. Hwad major v. Schwartz beträffar, så, ehuru man skulle supponera, att det icke varit rätt, det han ensam blifwit föreslagen och utnämnd till stadsmajor i Stralsund, följer dock därutaf ingen rättighet för Gyllensvan till sitt påstående, när wid den af honom sökta syslans förgifwande allt ordenteligen tillgått. Dessutom har han icke wederlagt, hwad major Posse anfördt, att öfwer 70 officerare wid armeen blifwa præjudicerade, om han får den tour han söker, så wida förteckningen tydeligen wisar, att han då blifwer den andra majoren i arméen.

H:r doctor Celsius sade först sin tanka om major Gyllensvans person, och sedan om dess klagomål. H:r doctorn håller honom för en officerare af så utmärkt vigeur och capacité, att han icke kan wara owärdig hwad gunst, som ståndet skulle wilja honom bewisa. Hade han nu år 1752 ärhållit placemajorsfullmagt, hwartill han då såsom ensam föreslagen tycks hafwa varit berättigad, så hade han utan åtal fått hafwa företräde för många i arméen, som sedermera avancerat framför honom, och nu söka giöra honom denna dess anciennitetsförmån stridig, då likwäl det ej bör hindra honom att nu omsider winna den rättwisa han tillförene haft skäl att förwänta. Wore frågan om dess föredragande för andra, skönt han intet skulle hafwa lidit; så hade alla dessa skäl att däröfwer sig beswära; men nu blifwer hans lidande ögonskenligit, när man betraktar 1:o att han redan för år 1752 giordt placemajorssysla, och det efter utseende, utan någon sin fördel eller emolument. 2:o när han år 1752 ensam till syslan begärtes, har den samma icke blifwit bland de ordenteliga ansedd, utan sådan, som af en constitue-

⁷⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 55. Jfr prot. ovan 15 juli.

⁷⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 159; R 911, nr 314.

rad borde förwaltas. Men när han på det sättet icke welat henne emottaga, och ordenteligit förslag på 3:ne därtill uprättades, blef han förbigången, och mindre förtjenta än han därå upförde, som dock icke anmält sig så länge constitutorial war å bane. Härutaf slutade h:r doctorn, att Gyllensvan bör få räkna majors tour, åtminstone ifrån den dag, då major Lodh bekommit sin fullmagt.

H:r probsten Bolmstedt förmente likaledes, att major Gyllensvan har skäl att klaga öfwer præjudice, och följakteligen öfwer lidande, emedan han ej niutit det förslag till godo uppå hwilket han en gång blifwit upförd.

H:r biskop Benzelstierna förklarade mycken aktning för merbemälte major, såsom en käck officerare. Men som han blifwit föreslagen till en placemajorssysla, då den ännu blifwit ansedd, att ej ständigt böra existera, kunde han icke därå wänta ordentelig fullmagt, utan constitutorial. Och aldenstund han icke lagligen sig beswärat öfwer uteslutande wid det sedermera uprättade förslag på 3:ne; finner h:r biskopen nu så mycket mindre den sökta reparation för honom hafwa rum, som placemajorssyslan ingen tour åtföljer.

Häremot yrkade h:r doctor Celsius, att både riksens ständer sidstledne riksdag och Hans Kongl. Maj:tt förut tillagt syslan tour. Hwartill h:r biskop Benzelstierna swarade, att touren då icke längre tillbaka kunde begäras, än från sidstledne riksdag; och h:r superintendenten Lutkeman tillade, att han icke hölt troligit det Gyllensvan kunnat tjäna wid fästningsarbete, utan att niuta däremot swarande arfwode.

H:r doctor Serenius trodde, att ehuru Gyllensvan egenteligen är berättigad till tour ifrån Lodes befordran, så kunde förmånen, som härrörer af differencen emellan detta datum och den tid hwarifrån Gyllensvan söker tour, icke mer än swara mot 2 års campagner, som han i Pommern med heder och på dess egen bekåstnad biwistat.

I anledning af dessa discourser giordes nu proposition, om secreta deputations betänkande i denna sak bifalles, hwartill som ståndet icke swarade enhälligt. Anställes däröfwer votering, hwilken så utföll, att 27 röster woro för Ja och 24 för Nej.

Ståndet åtskildes.

År 1761 den 17 Augusti

1 §. Justerades protocollet af d:n 13 Augusti.

Wid 24 § anförde kyrkoherden h:r magister Wikman till protocollet, att utom det h:r kyrkoherden sig i denna sak tillförene yttrat, så ser h:r kyrkoherden icke hwarest kronan har sin säkerhet, i händelse det nu warande fideicommisset skulle säljas wid en tid då ägendarne äro i högt pris, men sedermera falla, och famillen eller fideicommissarierne gå ut. H:r kyrkoherden trodde äfwen, att wid fideicommisser tages ej köpeskillingen till grund, hwilken nog ofta varierar, utan måste sielfwa ägendomen consideras. Och utomdess åstundade h:r kyrkoherden, efter det som ståndet tillförene beslutit, af sielfwa donationsbrefwet göra sig om beskaffenheten närmare underrättad.

2 §. Företogs å nyo kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande⁷⁵⁸ om frälse säteriesfrihet uppå den af h:r probsten Wollenius och häradshöfdingen Lindborg upodlade Lomsmyran.

H:r probsten magister Gagner hemställte härwid, om icke ståndet i anseende till den omkostnad, som probsten Wollenius gjort wid denna upodling, och flera härwid förefallande öma considerationer, wille samtycka till de förmåner som kongl. förordningar wid dylika tillfällen utsätta.

H:r probsten magister Mathesius förmälte sig gerna wilja bifalla det, som länder en af presterskapet till förmån, men måste dock säija, att hwarjehanda betänkeligheter wid denna sak föreföllo. Däribland wore det hufwudsakeligaste, att ännu icke wore till fullo utredt, af hwad natur sielfwa jorden är, på hwilken upodlingen skedt och hwarå nu säteriesfrihet sökes. Deputation hade härom sökt göra sig underrättad, men hwarken kammarcollegium eller landshöfdingen hade häröfwer kunnat sig utlåta. Och hwad angår den år 1743 hållna undersökningen, så äro så många felaktigheter därwid befundne, att uppå den samma ej något är att räkna. H:r probsten anförde och upläste äfwen utur Wilskmans ecclesiastique werk, huruledes genom åtskilliga kongl. förordningar det wore strängeliga förbudt, att på något sätt afsöndra skattskyldig jord från dess rätta bohlstad, dit den egenteligen hörer; och alldenstund här wore ganska mycken anledning att tro, det marken quæstionis wore laglig byamark, så wore det högstbetänkeligit

⁷⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 23. Jfr prot. ovan 10 juli.

att skilja den ifrån dess rätta ägare, som ock därför är skattlagd. För öfrigt hade deputation icke aldeles vägrat den begärta säteriesfriheten, men allenast fordrat, det behörig undersökning må första anställas öfwer markens beskaffenhet, och i händelse det befinnes, att ej någon annan därtill har bättre rätt, så är ju icke något hinder wid den af probsten Wollenius begärta säteriesfrihet.

H:r probsten doctor Serenius anförde, hwarmed flere ståndets ledamöter äfwen instämde, att de omförmälta kongl. förordningar egenteligen handla om en sådan mark som är förut något upodlad, och inhägnad att bruka till någon nytta, hwadan det och kommer, att wid en del hemman äro tillhöriga ägor eller så kallade urfieldar, men denna marken har warit ett onyttigt träsk och moras, som ingen till det minsta kunnat betjena sig af, förr än probsten Wollenius och hans medinteressenter med mycken kostnad gjordt det samma brukbart. H:r probsten anförde vidare hwad nytta tillflyter riket genom en sådan oländig marks upodling, och skulle det blifwa ringa upmuntring för denna hushållsgrenen, om de, som sig därmed sysselsätta, ej skulle få hugna sig af de därför utsatte belöningar.

H:r probsten Hiortsberg tillade, att de nästgräntsande byamän hade haft anbud och fem års betänketid, om de wille deltaga uti detta arbete, eller på annat sätt formera præntion på denna myra, men ej haft något att påminna förr än nu, då arbetet är med mycken omkostnad gjordt, och de se, att mödan på något sätt lönar sig.

H:r kyrkoherden magister Wikman med flere instämde med h. probsten Mathesius och förmente, att en ägares rätt till någon utmark därigenom icke förminskas, att han ej straxt kan den samma upodla, hwilket kan häröra af mindre förmögenhet eller ock andra omständigheter.

H:r probsten Manquer förklarade, att här wore en Scylla och Charybdis. Wäl wore det å ena sidan angelägit att upmuntra och understödja upodlingar, men ock tillika å andra sidan angelägit, att bibehålla en hwar wid dess lagfångna ägendom. Dock som denna marken torde höra nästgräntsande byar till, som icke kunna sägas hafwa förvärkat sin rättighet, så trodde h:r probsten säkrast wara, att därom först undersökes, eller ock att probsten Wollenius med byamännen på något sätt kommer öfwerens.

H:r probsten Troilius anmärkte, att åboerne uti nästgräntsande byar ej så mycket röra wid den redan skedde upodling, som icke fast mer frukta, att den skall sträcka sig vidare. Och utom dess äro dalkarlarne lika som rädda

för frälse och säteri, och äro i så måtto upmärksamma wid denna ansöknings.

Sedan häröfwer ytterligare blifwit discourerat, giordes uppå fleras begäran, under högwördigste herr archibiskopens frånwaro af h:r biskopen doctor Halenius proposition, om ståndet bifaller deputations betänkande, hwarpå Ja och Nej swarades och skreds till votering, sedan förut blifwit tillkänna gifwit, att om Ja winner, så afslås den begärta säteriesfriheten, men om Nej winner, så bifaller ståndet, att probsten Wollenius får den allaredan skedde upodling, jemte oqwald besittningsrätt, är skattfri uti ewärdeliga tider och åtniuter utan vidare undersökning de förmåner, som kongl. förordningarne i sådane mål utsätta.

Wid sedlarnes öppnande, befunnos 25 röster för Ja och 27 för Nej.⁷⁵⁹

3 §. Föredrogs å nyo bewillningsdeputations betänkande om bewillning för bränwinstillverkningen.

Som åtskilliga påminnelser genom protocollsutdrager, så af borgaresom bondeståndet härwid blifwit gjorde, så hade ridderskapet och adelen remitterat denna sak till bewillningsdeputation tillbakars, som fordersammast inkommer med project till en förordning öfwer afgiften för den härtills frigifna husbehofsbränningen, samt med förslag till nödig författning i detta ämne för det tillkommande.

Ståndet tog detta uti öfwerwägande, och alldenstund deputation allaredan sig yttrat öfwer detta ärende, hwilket yttrande blifwit af ståndet bifallit, ståndet äfwen sig utlåtut öfwer de påminnelser, som af borgare- och bondeståndet blifwit gjorde; och det skulle nog långt på tiden utdragas, om saken nu skulle å nyo remitteras till deputation, hwarigenom kunde hända, att bewillningen för detta år blefwo swårare att erhålla och tillgången uti staten således blifwa mindre. Altså förblef ståndet wid sitt förra utlåtande, och resolverades tillika, att genom utdrag af protocollet hos de öfrige stånden sådant föreställa.⁷⁶⁰

4 §. Kyrkoherden herr doctor Celsius begärte få erinra huruledes ständerne wid förledne riksdag widtagit någon författning angående professorn wid

⁷⁵⁹ Jfr extraktprotokoll 24 augusti 1761 i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 61.

⁷⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 60.

Upsala academie cancellierådet Ihre och det werk som honom är anförtrordt att utarbete, hwaraf man ofelbart väntar mycken heder och nytta för riket. Och aldenstund bemälte cancellieråd nu har någon del af samma arbete färdigt, och torde hafwa något att anmäla hos ständerne, så hemställte h:r doctor Celsius, om icke ståndet skulle finna för godt, att honom understödja.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna, biskopen h:r doctor Beronius och flere ytttrade hwarjehanda om bemälte cancellieråds egenskaper och förtjenster. Och aldenstund detta ärende lærer förekomma uti secreta utskottet så fant ståndet för godt, att anmoda dess ledamöter uti bemälte utskott, att understödja cancellierådet Ihre i det han warder anmälandes.

5 §. Föredrogs ridderskapets och adelens extractum protocollum af d:n [7]⁷⁶¹ hujus, angående landshöfdingesyslans besättjande uti Nykiöping, och fant ståndet efter någon öfwerläggning för godt det samma att bifalla, undantagande hwad angår den för h:r håfrättsrådet Ehrencreuts projecterade lön. Hwarjemte tillägges, att herrar talemän, hwar i sitt stånd anmäla när någon inhibition skall ske.

6 §. Uplästes major Gyllensvans memorial om herrar riksråden gref Bielke och gref Bonde,⁷⁶² och biföll ståndet enhälligt det yttrande, som ridderskapet och adelen om desse herrar under förra session genom deputerade aflämnat. Hwarjemte ståndet lät straxt hos de öfrige ständer gifwa detta tillkänna, såsom ock i hwad slut ståndet stadnat om landshöfdingesyslans besättjande uti Nykiöping.

7 §. Föredrogs å nyo ridderskapets och adelens protocollutdrag af d:n 13 Julii angående wite för ledamöter uti deputationerne,⁷⁶³ och resolverades, det hwart och ett stånd lærer låta sig angelägit wara, att tillse, det ledamöterne så tidigt och flitigt i deputationerne sig infinna, att riksdagsarbetet på alt sätt må fortskyndas.

I anledning häraf, och på det icke någon brist på ledamöter uti deputationerne må existera, hwarigenom orsak kunde blifwa till missnöije hos de

⁷⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 19.

⁷⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 160.

⁷⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 13.

öfriga stånden, fant ståndet för godt att förordna, det ståndets samtelige ledamöter i hwarje deputation, wid början af hwarje wecka sins emellan komma öfwerens om de dagar, som hwar och en har att biwista deputation, samt därwid noga tillse, att hwarje deputation och dess utskott, åtminstone af någre ledamöter blifwer bewakad.

8 §. Föredrogs ett annat protocollutdrag ifrån ridderskapet och adelen, under d:n 15 Julii sidstl. angående enskilda angelägenheter bewakande under riksdagstider,⁷⁶⁴ som blef af ståndet bifallit.

9 §. Deputerade från borgareståndet gåfwo tillkänna, det bemälte stånd funnit sig föränlåtitt, att giöra någre påminnelser wid fiskeriedeputations betänkande om saltbristen och de öfriga ämnen som i samma betänkande innehålles, hwaröfwer borgareståndet med första will aflämna protocollutdrag, men har nu emedertid hos ståndet welat detta ärende recommendera. Deputerade aflämnade tillika 2:ne extracta protocoll rörande borgmästares rang i gemen och borgmästaren Johan Boberg i synnerhet.

10 §. Ankommo äfwen deputerade från bondeståndet, som gåfwo tillkänna, det bemälte stånd instämt med presteståndet, angående herrar riksråden gref Bielkes och gref Bondes återkallande till rådsebetet, och aflämnade åtskilliga extracta protocoll.

11 §. Uplästes utdrag af protocollet af d:n ⁷⁶⁵ från ridderskapet och adelen, hwaruti bemälte stånd anhåller, det de öfrige stånden wille innehålla med deras yttrande öfwer præjudice eller andra mål, som närmare röra ridderskapet och adelen, till dess de först däröfwer fådt sig utlåta.

Häröfwer discourerades något, och erhindrade sig ståndet, hwad wid sidsta riksdag i dylikt mål passerat, men upsköts till en annan gång.

12 §. Justerades brefwet till Kongl. Maj:tt, angående åtskilliga af catholska prester här i staden emot religionsförfattningarne giorda försök.⁷⁶⁶

⁷⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 21.

⁷⁶⁵ Tomrum lämnat i prot.

⁷⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 100.

13 §. Genom memorial som uplästes, anhöllt commercerådet och riddaren Vult von Stejern, i anseende till anförda skiäl, att erhålla håfcancellers-character.⁷⁶⁷

Ståndet erhindrade sig, att borgareståndet medelst en deputation giordt någon tilläggning om lön, men som bemälte commerceråd, så wäl uti dess memorial allenast nämt håfcancellerscharacter och -tour, som ock för åtskilliche ståndets ledamöter förklarar, att dess begäran ej sträcker sig längre, så fant ståndet för godt att bifalla samma begäran; dock ej i afseende på det, som skulle commercerådet Vult von Stejern på något sätt wara lidande genom den anstalt, som ständerne kunnat widtaga om statssecreteraresyslan wid krigsexpedition, hwilken sysla till bemälte commerceråds ämne kunnat wara lämpelig, utan fast mer i afseende på dess långliga tienstetid och wid hwarjehanda extra förrättningar riket giorda nyttiga tjenster.

14 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis af d. [17 Aug.]⁷⁶⁸ angående landshöfdingen von Wallens accord med håfrättsrådet Rappe,⁷⁶⁹ som uppå h. kyrkoherden magister Wikmans begäran blef liggande på bordet.

15 §. Äfwen uplästes utdrag af protocollet, hållit i kongl. rådkammaren d:n 15 Julii sidstl. angående majoren Carl Rappes återträdande i tjensten,⁷⁷⁰ jemte borgareståndets protocollutdrag af detta datum⁷⁷¹ samt memorialer, ingifna af öfwerståthållaren h. baron von Lantingshausen, h. Lejonhielm och h:r Armfelt,⁷⁷² som äfwen blef hwilande till en annan gång.

16 §. Föredrogs å nyo håfrättsrådets i Götha håfrätt Hans Fredrich Bergmans memorial,⁷⁷³ om dess syslas afstående till häradshöfdingen von Nackrey och successive efter upgifwen förteckning, jemte denne sednares

⁷⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 443.

⁷⁶⁸ Tomrum lämnat i prot.

⁷⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 100. Även 20 augusti.

⁷⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 29.

⁷⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 104.

⁷⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 11, 226; R 911, nr 251.

⁷⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 284, bilaga. Jfr prot. ovan 13 augusti.

memorial⁷⁷⁴ om tour wid bemälte sysla, samt bondeståndets protocollutdrag af d:n 10 Augusti sidstledne rörande⁷⁷⁵ denna sak;⁷⁷⁶ och blef denne håfrättsrådet Bergmans ansökning bifallen på det af honom föreslagne sätt, och därjemte bifallit, hwad häradshöfdingen Nackreij om touren sig förbehåller.

17 §. Likaledes bifölls bondeståndets protocollutdrag af d:n 10 i denna månad,⁷⁷⁷ angående håfrättsrådet Josua Planks ansökning, att få afstå dess sysla till kongl. secreteraren och cancellisten uti justitiærevision Pehr Osander och denne till extraordinarie cancellisten därstädes Johan Hesselius.

18 §. Föredrogs bondeståndets protocollutdrag af d:n [10 i denna månad]⁷⁷⁸ angående protonotarien Schaei, som uppsköts till en annan gång.

19 §. Anmäles wid sessions slut, det anslag wore giordt till sammanträde för den af ständerne förordnade särskilta deputation öfwer Nordencrantske arbetet, och inlämnades electoreernas wal till ledamöter så wid denna, som den öfwer lazaretsinrättningen förordnade deputation,⁷⁷⁹ nämligen: till den förra biskopen h:r doctor Eng. Halenius, probsten h:r magist. Aron Gagner, och kyrkoherden h:r mag. And. Kollinius; till den sednare probsten h:r doctor Jac. Serenius och probsten h:r magist. Jac. Arfvidson.

Härwid erhindrades huruledes ståndet tillföre beslutit det en instruction måtte uppsättas för den öfwer Nordencrantske arbetet förordnade deputation, och aldenstund det synes nödigt, att samma instruction blifwer gifwen, innan deputation börjar med dess arbete, så fant ståndet för godt, att genom en deputation hos de öfrige stånden sådant anmäla.

⁷⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 284.

⁷⁷⁵ *röran* i prot.

⁷⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 74. Tryckt i *BdP* 8, s. 903.

⁷⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 60.

⁷⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 61.

⁷⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 59.

År 1761 den 20 Augusti

1 §. Föredrogs och bifölls kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande om vice stadsphysicus här i Stockholm, doctor Linhult.⁷⁸⁰

2 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollum af d:n 7 Julii sidstl.⁷⁸¹ angående commendanten baron Armfelts ansökning, att få träda i accord till öfwerstlieutenant wid adelsfanerementet, med mera.

Presteståndet instämde med ridderskapet och adelen, som hade resolverat, det baron Armfeldt tillägges en årlig tillökning af 1 000 d:r silf:mts pension, och dess fru efter hans död hognas med en årlig pension af 600 d:r silfwer:mt.

3 §. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande⁷⁸² om fendriken Nathanael Lunds besvär.

4 §. Uplästes expeditionsdeputations protocollutdrag af d:n 15 Julii⁷⁸³ angående mål, som wid sidstl. riksdag blifwit af ständerne afgiorde, men ej expedierade; och biföll ståndet ridderskapets och adelens yttrande, det deputation hafwer att anmäla hwart och ett mål särskilt, då riksens ständer sig däröfwer efter omständigheterna kunna utlåta.

5 §. Föredrogs åter secreta deputations betänkande angående prestmannen magister Wännerberg.⁷⁸⁴

Sedan ståndet hade med magister Wännerberg haft den ömhet, att hos Kongl:e Maj:tt genom underdånig skrifwelse af d:n 4 Maji sidstl:ne honom recommendera till Rystad lediga pastorat, samt bewiljat Wännerberg afskrift af samma skrifwelse, så hade han hos de öfriga stånden producerat samma skrifwelse, och genom memorialer anhållit om dylik föreskrift, som äfwen gifwit anledning därtill, att borgareståndet genom protocollut-

⁷⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 36.

⁷⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 49. Jfr prot. ovan 13 juli.

⁷⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 5.

⁷⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, i slutet.

⁷⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 9. Jfr prot. ovan 4 maj.

drag af d:n 12 Junii sidstl. dess ansökning bifallit;⁷⁸⁵ men som Rystad pastorat af Kongl. Maj:tt till en af de 3:ne föreslagne prestmän blifwit i nåder förgifwit, så har Wännerberg genom ytterligare memorialer hos riksens ständer sig högeligen beklagat, och anhållit, att antingen blifwa hugnad med det nu lediga Nykiöpings wästra pastorat, eller ock få fullmagt på sin swärfaders probsten Baggens innehafwande pastorat Åby uti Lindköpings stift. Af sådan anledning hade borgareståndet genom ett annat protocollstrutdrag af d:n 22 Julii styrkt till det, att magister Wännerberg hos Kongl. Maj:tt i underdånighet må anmälas till ärhållande af det första med Rystad jemgodt, om icke bättre ledigt blifwande regale pastorat innom Lindköpings stift; men ridderskapet och adelen hade bifallit survivencen för Wännerberg efter dess swärfader.

Wid förloppet af denna sak anmärkte ståndet hos magister Wännerberg nu nog besynnerlig tilltagsenhet, först uti det, att han nyttjat ståndets föreskrift till Kongl. Maj:tt att hos de öfrige stånden utverka för sig hwarjehanda resolutioner, och sedermera att han gifwit ständerne anledning till survivencer wid prestesyslor, som hitintills varit ohördt, och om sådant komme i gång, ej annat kunde än medföra åtskilliga ledsamma påföljder, och i anseende härtill ansågs denne prestman hafwa giordt sig så mycket mindre förtjent till ståndets wälwilja, som han syntes däröfwer böra få någon tjenlig föreställning.

Dock som saken på ett sådant sätt nu allaredan wore kommen i rörelse, och owist wore, om icke flere stånd torde bewilja åfwannämde survivence, hwilket i hwarjehanda afseende wore högst betänkeligit. Altså till undwikande däraf fant ståndet för godt, att bifalla borgareståndets extractum protocoll af d:n 22 Julii,⁷⁸⁶ som styrker till det, att Wännerberg må undfå ett med Rystad jemgodt pastorat.

Och aldenstund större delen af de öfrige stånden woro wid förra pleni-dagen åtskilda, då ståndet genom deputation lät anmäla angelägenheten om instruction för Nordencrantsiska deputation, så fant ståndet nödigt, att däröfwer låta en ytterligare deputation afgå, och anmodades ordföranden för samma deputation h:r doctor Celsius, att hos borgare- och bondestånden gifwa tillkänna, det presteståndet bifallit borgareståndets åfwannämde

⁷⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 56.

⁷⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 77.

protocollsutdrag angående pastor Wännerberg, samt på tjenligt sätt afböija den af ridderskapet och adelen föreslagne survivencen.

6 §. Föredrogs kammarherren Axel Stiernsparres memorial⁷⁸⁷ hwaruti han anhåller, att dess hos riksens ständer anmälda ansökning må till secreta deputation remitteras.

Wid öfwerläggningen härom, förmälte ledamöterna af urskillningsdeputation, att sidstnämde deputation, i anseende till en noga efterfölgd af dess instruction, ej kunnat denna ansökning remittera, såsom äfwen h:r biskopen doctor Benzelstierna lät härwid förmärka någon betänkelighet; dock i anseende till de härwid förewarande öma omständigheter, biföll ståndet borgare- och bondeståndens yttrande, att detta mål till secreta deputation remitteras.

7 §. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande öfwer de af auditeuren David Liljenberg anförda beswår.⁷⁸⁸

8 §. Uplästes kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁷⁸⁹ angående ett af secreteraren wid Åbo academie Johan Olivecreuts ingifwit project till magazins inrättande för Kimito och Sagu sochnar i Åbo län, hwilket betänkande bifölls, och hölt ståndet tillika före, det sådane beskrifningar till inwånarnes underrättelse och eftersyn på andre orter, må genom trycket allmänne göras.

9 §. Uplästes generallieutenanten h. grefwe Hamiltons memorial,⁷⁹⁰ angående ett under capitain Hammarhielms namn, i landsorterne kringlöpande memorial, som uti afskrift medföljde och likaledes uplästes.

Ståndet instämde med ridderskapet och adelen, som resolverat: att uti riksdagstidningarne införas, det omförmälte memorial icke blifwit till riksens ständer ingifwit.

⁷⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 407.

⁷⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 70.

⁷⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 37.

⁷⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 169.

10 §. Föredrogs utdrag af protocollet hållit i rådkammaren d:n 17 Junii sidstl:ne,⁷⁹¹ tillika med project till en förordning angående straff för dem, som hemligen och olofligen skiuta eller fälla andras tama renar, hwilket hwilket project till justitiædeputation remitterades, att inkomma med sitt utlåtande härom, sedan landshöfdingen i länet blifwit hörd.

11 §. Uplästes och bifölls bergsdeputations betänkande⁷⁹² öfwer 1 § uti kongl. förordningen af d:n 3 April 1759,⁷⁹³ angående förekommande af missbruk wid hushållningen med tackjärn i riket.

12 §. Likaledes bifölls bemälte deputations betänkande,⁷⁹⁴ angående betalningen af Sahla bergslags silfwer.

13 §. Föredrogs secrete utskottets extractum protocollis af d:n 19 i denna månad,⁷⁹⁵ angående ytterligare författning med husarecorpsen, som af ståndet bifölls.

14 §. Föredrogs utdrag af protocollet, hållit i kongl:e rådkammaren d:n 18 Augusti sidstl.⁷⁹⁶ angående landshöfdingens och riddarens Hummelhielms underdåniga ansökning, att få afstå dess sysla till revisionssecreteraren Silfwerschöld, som nu återwunnit dess förra hälsa, hwilken ansökning rådet funnit sig föranlåtit så mycket mera riksens ständers öma behiertande underställa, som utom andra considerationer, Kongl. Maj:tt behagat förklara sig benägen, att låta landshöfdingen Hummelhielm och revisionssecreteraren Silfwerschöld wid detta tillfället någon nåd wederfaras. I anseende till hwilket alt ståndet till denna ansökning lämnade dess bifall.

⁷⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 31.

⁷⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 3.

⁷⁹³ Tryckt förordning 3 april 1759: *Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, Angående Förekommande af miszbruk wid Hushållningen med Tackjernet i Riket.*

⁷⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 5.

⁷⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 59.

⁷⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 30.

15 §. Föredrogs å nyo secreta handels- och manufacturdeputations betänkande⁷⁹⁷ angående uphäfwandet af Kongl. Maj:ts d:n 4 Novemb. 1756 utfärdade förbud emot wissa warors införande i riket,⁷⁹⁸ och några få uti 1756 års manufacturfondstaxa föreslagne ändringar,⁷⁹⁹ hwarwid ståndet lät sig å nyo föreläsas, hwad så wäl ridderskapet och adelen uti den nu ankomna påskriften, som ock borgareståndet, genom protocollsutdrager af d:n 9 och 13 Junii sidstl.⁸⁰⁰ sig yttrat, och stadnade ståndet efter behörig öfwerläggning öfwer altsammans uti det slut, att deputations betänkande angående wissa specificerade warors införssel bifalles, undantagande sminkflor, nopkins; och hwad angår cattuner, så kommer därom särskilt att förordnas.

Likaledes bifölls borgareståndets protocollsutdrag af d:n 9 Junii om fri införsel af flere specificerade waror, undantagne de därstädes specificerade blekta lerfter.

Widare biföll ståndet den af deputation projecterade ändring uti 1756 års manufacturfondstaxa wid wissa specificerade waror.

Och då ändteligen uti öfwerwägande togs den ändring uti bemälte taxa wid de af borgareståndet genom protocollsutdrag af d:n 13 Junii specificerade waror, biföll ståndet afgiftens ändring uti det öfriga, undantagne lerfter, som komma att stå under förra förbudet; men upkom någon fråga angående engelskt sålläder samt kalfskin till öfwerläder, om hwilket förra ridderskapet och adelen sig utlåtitt, att det må förblifwa som förr, och om det sednare, att det förblifwer förbuditt som förr; men borgareståndet öfwer desse articlar projecterat ändring uti afgiften.

Biskopen h:r doctor Benzelstierna, superintendenterna h. doctor Körning och h:r doctor Lutkeman, med flere, anförde härwid, att som deputation sig ej häröfwer yttrat, och denna artikel wore af mycken betydelse, i anseende till våra inrikes fabriquer, så att samma considerationer kunna

⁷⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 9. Jfr prot. ovan 4 maj och 24 juli.

⁷⁹⁸ Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

⁷⁹⁹ Tryckt taxa 4 oktober 1756: *Taxa, Hwarefter Ifrån then 1. Januarii 1757, the på thenna Förteckning upförde Inkommande och Utgående Waror Komma at betala Afgiften Til Manufactur Fonden.*

⁸⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 52 respektive nr 101, med bilagor. Jfr prot. 24 juli ovan.

här hafwa rum, som angående lärfter, nopkins och flere under förbudet qwarstående waror äro anmärkte, hwilket altsammans in plenis ej kan behörigen immediate öfwerwägas, så wore det säkrast, att låta den omständigheten åter remitteras till deputation, som kan, sedan samtelige wederbörande blifwit hörde, däröfwer, och det med första, gifwa något närmare utlåtande. Och alldenstund deputation uti dess betänkande gådt dessa artiklar förbi, då likwäl så många andra waror icke undgått dess upmärksamhet, så synes följa, det deputation härwid haft betänkeligheter, samt att denna remiss i följe däraf blir så mycket nödwändigare.

Däremot anfördes af h. probsten doctor Serenius, h:r probsten Bolmstedt och flere, att dyrheten på skor och stöflor till allmänhetens besynnerliga tunga, nu stigit till en owanlig och odrägelig högd; att den på Kongsolmen inrättade fabrique ej gör allmänheten det nöije som warit påsyftat; men icke desto mindre medelst råhudars upkiöpande giöra de andre garfwerierne mycket intrång; att tiden nu är inne till införskrifwande af utländskt läder, och skulle gå aldeles förbi, om saken till deputation åter skulle remitteras, med mera.

Och efter sådane discourser biföll äfwen ståndet borgareståndets extractum protocolli öfwer desse artiklar, men h:r biskopen doctor Benzeltierna förblef wid dess yttrade tanka. Hwad sålläder angår biföll ståndet den af borgareståndet projecterade minskning i manufacturfonden. Likaledes att skinn till öfwerläder frigifwes med den projecterade minskningen.

Och alldenstund caffè är intagit uti den af borgareståndet upgifna specification, så kommer ståndets beslut öfwer tulldeputations betänkande angående caffè, att därefter formeras.

16 §. Föredrogs å nyo extractum protocolli från kongl. rådkammaren under d:n 15 i denna månad,⁸⁰¹ angående majoren Carl Rappe, och i anseende till de af Kongl. Maj:tt anförda omständigheter, biföll ståndet bemälte majors ansökning, på sätt som borgareståndets protocollsutdrag af d:n 17 i denna månad omförmäler,⁸⁰² hälst förenämde major likafullt kommer att niuta dess förra majorstour, och äldre majorer genom öfwerstelieutenantscharacteren icke præjudiceras.

⁸⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 29. Jfr prot. ovan 17 augusti.

⁸⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 100. Jfr prot. ovan 17 augusti.

17 §. Äfwen föredrogs å nyo borgareståndets protocollsutdrag af d:n [17]⁸⁰³ i denna månad, angående landshöfdingens i Åbo von Wallens accord med håfrättsrådet Christopher Rappe.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anförde, att sedan nu ståndet wisat ynnest för majoren Rappe, så synes nog godhet wara emplojerad till en slägt, och är billigt, det äfwen andre komma i consideration. Utom dess wore efter h:r doctorns tanka wid detta projecterade accord många betänkeligheter; det wore ännu owist, åtminstone obewist, att landshöfdingen von Wallen är nögd med detta accord, och i händelse han därmed är mindre nögd, så lägges på honom ett band, hwarigenom han torde sättas i den förlägenhet att antaga hwad Rappe efter egit godtfinnande wil honom för afträdet biuda. Det wore äfwen till befarande, att andre och mer än Rappe förtjente män skulle härigenom præjudiceras; och om änteligen von Wallen på annat sätt än genom accord skulle giöra syslan vacant, så är dock så mycket betänkeligare att lämna survivancer på syslor, som sådane survivancer med tiden äfwen torde sträckas till ecclesiastiquestaten, hwaraf man nyligen haft ett försök. Ehuruwäl fördenskull håfrättsrådet Rappe wore af en känd capacite, så trodde dock h:r doctorn bäst wara, det han afbadade den befordran, som dess bekanta skickelighet wille honom promittera.

Härmed instämde h. kyrkoherden magister Wikman, med tilläggnig, att som detta mål angår tour och anciennité emellan ledamöter af ridderskapet och adelen, så troddes wara säkrast att innehålla med dess afgjörande, till dess ridderskapet och adelen sig utlåtit, då man ock emedlertid kan blifwa närmare underrättad om lhd:n Wallens tanka härwid.

H:r professorn doctor Gadolin anförde, det han ej tillförene talt uti de ämnen, som angå tiensterns besättande, och det af den orsak, att h:r doctorn trodt det sådant af ständer kunde underlåtats, i hwilken tanka h:r doctorn ännu kunde wara, om därom nu aldräförst wore fråga. Men sedan riksens ständer funnit för godt, att äfwen därwid lägga handen, och frågan nu existerar om håfrättsrådet Rappe, så fordrade icke allenast wänskapslagen, utan ock de besynnerliga egenskaper, som finnas hos bemälte h:r håfrättsråd, att h:r doctorn må understödja dess förmon. H:r doctorn förmälte huruledes 2:ne betänkande, som i ståndet redan förewarit angående wigtiga mål, som äfwen i anseende till den styrka hwarmed de äro af h:r Rap-

⁸⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 100. Jfr prot. 17 augusti ovan.

pe upsatte, med särdeles attention blifwit afhörde, nogsamt wittna om dess färdighet i tankar och penna. Han wore en stark lagman; han hade wisat prof af besynnerlig insigt i landthushållningen, med mera, och i anseende till alt detta, skattade herr doctorn det länet lyckeligit, som finge en så skickelig styresman.

H:r biskopen doctor Benzelstierna tillade, att detta accord lærer förmodeligen icke wara landshöfdingen von Wallen emot, och är det troligit, att contrahenterne, som äro så nära bekanta och wänner, hafwa däröfwer med hwarandra sig rådfört. Om så icke wore, skulle man haft anledning att wänta, det landshöfdingen von Wallen, som sielf är närwarande riksdagsman och förmodeligen haft kundskap, om detta föreslagne accord, skulle hafwa däremot protesterat, om han icke funne sig därmed nögd, äfwen så wäl som han wid Nykiöpings landshöfdingesyslan gjorde sin reservation. Utom dess ankommer detta accord på landshöfdingen von Wallens behag, så att han ej kan twingas emot sin wilja att afstå syslan. Men om von Wallen skulle antingen genom döden afgå, eller ock genom transport eller befordran giöra ledighet, så kan det ej intrassera honom hwilken succederar, hälst han innehafwer allenast halfwa lönen.

H:r probsten Meurling anförde:⁸⁰⁴ Hwad saken quæstionis beträffar, har iag ej egenteligen äran känna h:r håfrättsrådet Rappe, men tror att han är skickelig, wäl förtjent man och medborgare, hwilket jag aldeles obestriddt lämnar, och i thet stället utbeder mig en general yttra mina tankar. Ifrån första stund iag äran hade blifwa ringa ledamot i högwördige ståndet, och iag kom i erfarenhet, huru riksens höglofl. ständer förgifwa tjenster emellan sökande medborgare; altsedan har thetta ömat mitt hierta; ty iag tror för min ringa del, att härmed handlas ej aldeles efter våra edswurna och våra samweten förbindande fundamentallagar. Ty 1:o uti regeringsformens 40 § jämförd med Swea konungaförsäkrans 9 § finner iag ganska tydeligen utstakat, huru tjenster, högre och lägre, uti vårt k. fosterland ordentligen böra förgifwas, nämligen af Hans Kongl. Maj:tt, dels i sittjande råd, med och ej emot riksens råds råde, näml. the höga, dels the mindre embeten uti alla riksens stater, efter wederbörande embetsmäns och collegiers förslager, i cabinettet uti 2:ne herrar riksens råds öfwerwaro. Detta sättet hafwa så Kongl. Maj:tt som riksens ständer med swornom edom in-

⁸⁰⁴ Ett skrivet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

bördes försäkrat och stadfäst. 2:o uti urskillningsdeputations instruction år 1739⁸⁰⁵ 17 § hafwa riksens höglofl. ständer ifrån sig remitterat alla them som immediate hos riksens ständer söka embeten och tienster, och det wid plickts åläggande. 3:o. Kongl. Maj:ts förordning af d:n 27 Febr. 1739 efter riksens ständers tillstyrkande utgifwen,⁸⁰⁶ angående förslagers upsättjande och tiensters förgifwande, intygar öfwer alt huru förslager till högre och nedrigare tiensters förgifwande skola upsättas och sedan fördelas af konungen, sedan the Hans Kl. Maj:tt præsenterade blifwit; men icke med ett ord nämnes, att riksens höglofl. ständer skola hand härwid lägga, utan allenast wid ledige rådsebetens föreslående. 4:o. I stöd af 1756 års förordning förbehållit sig wissa så kallade förtroenhetstienster,⁸⁰⁷ samt ock hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet få föreslå wissa personer wid riksens ständers egna werk arbetande och sig meriterade giorda; men ingalunda finner iag af något lagsens rum, att riksens ständer sig förbehållit förgifwa hwad tjenst som förekommer, utom förslag, utom tour och anciennitet. 5:o får man förnuftigt wis argumentera, så lærer wäl nästan wara omöijeligt för riksens höglofl. ständer, kunna förgifwa någon tjenst utan andras förfördelande; ty 1:o äro få af dömande ledamöterne fullkomliga kännare af tiensternas som skall borttgifwas inra wärde och ärforderliga giöromål. 2:o äro ej heller alla af personerne, som competera embeten, kiände, om the äro mer eller mindre syslorna wuxne, hwilket om thet på ingen annan quadrerar och lämpas kan, så kan det bekänner iag på mig, som måste dock nolens volens neka eller jaka då proposition giöres, eller votera. Huru tryggt och säkert det nu är blottställa eller utsätta på sådan grund ett så dyrbart clenodium, som tiensters utdelande är emellan medborgare, faller allom klart i ögonen. 6:o. Jag medgifwer att det är riksens höglofl. ständer wärdigt att uprätta medborgare, som wid något tillfälle li-

⁸⁰⁵ Läs: 1748. Tryckt instruktion 10 maj 1748: *Instruction, Hwarefter Riksens Ständers Urskillnings Deputation sig hädanefter på Riksdagar har at rätta.*

⁸⁰⁶ Tryckt förordning 27 februari 1739: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning Angående Förslagers uprättande til ledige Embeten och Tienster, samt innom hwad tid sådane förslager böra föredragas.*

⁸⁰⁷ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theas besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theas underdånige härhos fogade skrifwelser.*

dande blifwit, då han eller the thet gitta wisa via ordinaria et præscripta genom ständernes deputationers skärskådande och tillstyrkande. Men att förgifwa sådane tjenster, som till Kongl. Maj:ts utdelande höra, att tillåta accorder åt personer som ej äro i tour, då andra mera meriterade och i touren närmare berättigade medborgare sig anmäla, och mera dylikt, det synes mig strida emot riksens höglofl. ständers ädelmod, som alltid bör hafwa rätt och rättwisa enligt lag och förordningar till ögnamärke. 7:o. Intet tadlar iag riksens höglofl:e ständers redan afgjorda måhl. Nej beware Gud! ware thet fierran ifrån mig; men iag som en friboren svensk riksdagsman, i stöd af riksdagsordningens 22 § af redeligit och troget upsåt, och såsom för det allmänna bästa nitälskande, säger uti tillåteligit mål med all beskedelighet och uti diupaste ödmuikhet min tanka. Och tillstyrker i Herrans Zebaoths namn högwördige ståndet hädanefter innehålla med sådane tjensters förgifwande, som höra till Kongl. Maj:tt, och använda i det stället vår ädla tid, hwars utdrägt kostar landet i gemen och våra medbröder i synnerhet, dryga och länge känbara kostnader, till mera rikswårdande syslors utredande och afhielpande, hwilka nu till ett stort antal hela nationen swåra trycka, och om the ej i tid motas och botas, till äfwentyrs förtrycka. Min ödmuikaste bön är därföre det täcktes högwördige ståndet detta uplyst behierta, och i anledning häraf ett extractum protocoll uti detta ämnet benägit med the andre respective stånden communicera, då önskelig åtgärd torde följa, och våra riksdagsgiöromål smakeligare och nyttigare för allmänheten och oss blifwa. Då man ock ett högt efterlängtat wälsignat slut snart wänta kunde.

H:r probsten magister Bolmstedt och h:r öfwerhåfpredikanten magister Grunnerus instämde med h:r probsten Meurling, tilläggandes, att om survivence gifwes åt håfrättsrådet Rappe, så torde flere komma och begära det samma, hwarigenom ständer alt mer och mer med sådane ansöknings blifwa oroade. Och wore det bäst att låta sådane ärender gå sin rätta wäg, så att hwar och en finge niuta sin förtjenst till godo, och Hans Kongl. Maj:tt utöfwa den rättighet, som regeringslagarne Hans Maj:tt tillägga.

H:r probsten magister Mathesius hölt äfwen före, att landshöfdingen von Wallen härwid först borde höras, och wore det så mycket ängsligare, om detta utom hans wettskap och samtycke skulle bifallas, som han sedermera med klagan torde upfylla ståndets öron. Ståndet hade ej annat kunnat, än wara liksom något twehåge wid de syslor, som redan blifwit

borttgifne, men nu öppnas dören än vidare, sedan man äfwen började med survivencer.

H:r probsten magister Hellberg förklarade, det man wid alla ärenders afslutande bör hafwa någon wiss princippe att följa. Den samma bestode, när man talar om tjensters förgifwande, icke blott uti skickelighet, utan äfwen förtjenst. Denne sednare åter kan icke rätteliga urskiljas, utan i jemförelse med andra, som likaledes kunna wara skickelige och förtjente. Och som en sådan jemförelse ej kan ske hos ständerne, så wore det bäst att regeringe finge sysla därmed, då äfwen hwar och en som tror sig hafwa rättighet till befordran, har tilfälle att bewaka samma rättighet.

H:r kyrkoherden magister Laihiander förmälte, att här woro 2:ne alternativer föreslagne, antingen accord med landshöfdingen von Wallen, eller ock succession, i händelse han på annat sätt skulle afgå. Hwad det förra angingo, så funne h:r kyrkoherden billigt att därtill samtycka, så wäl för länets skull, som behöfwer en så wärdig landshöfdinge, såsom ock i anseende till landshöfdingen von Wallen, som är en gammal och wälförtjent man, sitter wid knappa wilkor, och skulle lämna sin famille uti torftighet, om ej denna förmån, att afstå sin sysla, blefwo så wäl honom förunnad, som det skedt med landshöfdingen Hummelhielm, Nordenschöld och flere, hälst civilstatens pensionscassa ej ännu blifwit inrättad. Hwad det sednare anginge, så hade håfrättsrådet Rappe icke allenast personliga egenskaper, som honom härtill recommenderade, utan wore ock uti länet afhållen, hwartill det kunde tjena till bewis, att han 2:ne riksdagar å rad af samtelige rusthållarne blifwit till deras fullmäktig antagen; och som h:r kyrkoherden wore ifrån samma län, så kunde han ej underlåta att i detta mål äfwen förklara sin önskan.

H:r probsten Hiortsberg förmälte, att här nu icke wore en generelle fråga, om ständers rättighet, att i anseende till förekommande omständigheter gifwa wissa personer föreskrift till Kongl. Maj:tt, utan wore här en specielle fråga om håfrättsrådet Rappe. Nyssnämde håfrättsråd wore competent sökande och hade så utmärkta egenskaper, att han äfwen warit upförd på rådsförslag, ehuru han godwilligt sig sådant afsagt.

H:r biskopen doctor Halenius tillade, att embeten äro i samma mån lyckelige, som de falla uti wärdiga mäns händer. Och om Åbo län nu finge samma förmån som Mariestad och Helsingfors så wore sådant h:r biskopen icke emot.

Flere af ståndets ledamöter yttrade sig på samma sätt; andre åter höllo före det man efter h:r probsten Meurlings förslag aldeles borde innehålla med sådane ärender, och hwad detta angår, åtminstone först höra landshöfdingen von Wallen.

Och giordes änteligen uppå fleres begäran, af högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller borgareståndets extractum protocoll angående håfrättsrådet Rappe hwartill Ja och Nej swarades. Och wid voteringen, som däröfwer anställes, befunnos 33 röster för Ja och 21 för Nej.

År 1761 den 24 Augusti

1 §. Justerades protocollet af d:n 17 och 20 hujus, hwarwid högwördigste herr archibiskopen anmälte, att mindre secreta deputation uti hwad på den samma ankomma kan, wisat all benägenhet att understödja cancellierådet Ihre uti det arbete han hafwer under händer; hwarföre herr archibiskopen nu lämnade till ståndets ledamöter uti statsdeputation, att denna sak ytterligare till det bästa bedrifwa.

2 §. Föredrogs å nyo majoren baron Yxkulls memorial⁸⁰⁸ angående lifdragoneregementets förmåner och avancementer innom det samma; hwarjemte äfwen uplästes herrar Örenskölds, Glansenstiernas och Ulfklous memoriamaler⁸⁰⁹ uti samma ämne.

H:r probsten Bolmstedt yttrade härwid, det han wäl haft sig bekant, att de så kallade rangregementerne haft i anseende till andra någon prerogativ; men icke wetat, att den bestådt uti rättighet för desse regementsofficerare, att innom dem avancera, med uteslutande af officerare wid andra regementen. H:r probsten trodde, att som ifrån både lifdragonerne och lifregementet promotion gifs för officerare till andra regementen; så borde sådant vice versa icke förmenas, emedan billigheten fordrar, att det ena regementet icke för det andras skull bör blifwa lidande.

⁸⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 467. Jfr prot. ovan 10 augusti.

⁸⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 138; R 911, nr 437, 472.

H:r biskop Benzeltierna: Så wida tjenstebetänkandet af år 1756⁸¹⁰ förmår, att rangregementerna skola bibehållas wid deras förmåner, så måste de framför andra med wissa förmåner wara försedda. Kongl. lifgardet äger den förmån, att dess capitainer avancera till öfwerstelieutenanter. Hwad lifdragonerna och lifregementet till häst beträffar, måste ock någon annan förmån wara dem tillagd, än att alltid gå främst i spetsen och i sällskap blifwa andra regementen föredragne. Uti Glansenstiernas och Ulfclous memorialer lämnas dessa regementen intet vidare särskilt företräde, och således så godt som ingen förmån. Däremot, som å andra sidan begäres, att advancementerna endast må ske innom dessa regementen, och att ryttmästare därifrån må wara i tour till öfwerstelieutenanter och så i proportion med de öfriga syslorna; wille h:r biskopen spara till annat tillfälle att öfwer detta sednare sig utlåta; men widkommande det förra, finner h:r biskopen största billighet att sådant advancement bewilja, hälst det äfwen sidsta riksdag practicerades, då majoren wid lifregementet upfördes på öfwerstelieutenants förslag af den grund, att han war innom regementet; och att neka denna rättighet, wore att afskåra de bägge rangregementen all werkelig förmån.

H:r kyrkoherden Laihiander: Uti svenska armeen äro 3:ne regementen i synnerhet distinguerade: kongl. lifgardet, lifregementet till häst och lifdragonerna. Grunden till en sådan distinction är dels det, att de utgiöra konungens lifcorps; i anseende hwartill så wäl officerare wid lifgardet som ligga i guarnizon uti kongl. residencet, måste widkännas drygare omkåstningar, såsom ock wid de öfriga bägge regementen hålla sig med dyrbarare mondering; dels härrörer ock detta företrädet däraf, att de äro skyldiga uti fält intaga de äwentyrligaste påster. Riksens ständer hafwa fördenskill i betraktande häraf, wid sidstledne riksdag utstakat tour för capitainerne wid gardet till öfwerstelieutenanter, och beträffande lifregementet till häst och lifdragonerna, beslutit, att de wid sina gamla förmåner skulle bibehållas, hwilka förmåner förnämligast gå därpå ut, att vacancerne endast må besättas af officerare innom regementen, hwilket, om det dem betages, förlo- rade allt hwad de till sin förmån kunna räkna. Det torde till äwentyrs för-

⁸¹⁰ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

tjena något närmare öfwerwägande, om capitainer och ryttmästare wid dessa regementen må directe gå till öfwerstlieutenantsbeställningar wid andra; åtminstone bör något särskilt förordnande därom af riksens ständer gå förut, innan det bewiljas. Men att rangregementsofficerare böra allena wara berättigade till de inom dem förefallande avancementer, är med lagen öfwerensstämmande.

H:r kyrkoherden Hoffgardt förmente, att som ridderskapet och adelen begärat först få yttra sig i præjudicemål, så wore ock wäl, om ståndet i detta mål wille afbida deras utlåtande, såsom hwilka hafwa bästa kundskap om denna saken.

H:r probsten Ziebeth: Här säges wäl, att rangregementernes förmåner skola bestå uti rättighet, att för sig behålla avancementerna inom regementen; men är i owisshet, huruwida werkeligen så är, emedan ingen förordning sådant utstakar.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus underställte, om ståndet finner rådeligit, att nu afgiöra detta mål, såsom rörande hela arméens rättigheter. Men om ståndet nu företager sig saken, måste h:r öfwerhåfpredikanten bekänna, det han icke wet, hwaruti de nu åberopade förmåner bestå, och att om därmed menas avancementer inom regementet, så har en sådan förmån åtminstone ofta blifwit försummad, då befordringar ömsom skiedt cavallerie- och rangregementerna emellan. Dessutom, om öfwerstlieutanter wid dessa regementen endast tagas inom de; så skulle däraf följa, att de öfriga mäst däriifrån skulle bekomma sina öfwerstar. Det tyckes därför vara nog förmån, att den äldsta i tour warande officeraren wid rangregementerna får på förslag presenteras, ehuru regementet kunna wara äldre.

Sedan h:r biskop Benzeltierna anmärkt, att denna förmån är med alla öfriga regementen gemensam; förklarade h:r kyrkoherden Wikman sin tanka wara, att krigsbefälet hos ridderskapet och adelen först får yttra sig härutinnan: och det så wäl emedan det dem närmast rör, som ock i anledning af ridderskapets och adelens i allmänhet yttrade åstundan, samt den reciprocité ståndet torde wilja sig härutinnan förwänta. Men hwad sielfwa saken anginge, trodde h:r kyrkoherden, att rangregementerna hafwa i öfrigit nog förmån, om än avancementerna inom dem icke skulle dem sielfwa blifwa förbehålne, och dymedelst alla andra regementen lidande; hwilken öfriga förmån nogsamt synes däraf att lieutanter wid dem avancera till

ryttmästare, änskönt ryttmästare ifrån andra regementen tillika söka transport.

Härmed conformerade sig h:r biskop Beronius, som i synnerhet hölt före att ridderskapet och adelen bör först härutinnan sig få utlåta.

H:r probsten Manquer medgaf att rangregementen böra för de andra hafwa något werkeligit företräde; men lämnade till ståndets eftersinnande, om icke den reciprocité är billig, att därest dem bewiljas den förmån uti advancementer, som de nu söka sig tillägna, deras officerare likaledes förmenas att söka befordran till andra regementen.

H:r probsten Hellberg trodde, att jämförelse emellan 4:de och 6:te momentet uti 17 § af 1756 års tjenstebetänkande gör tillfyllest, att utreda denna frågan, emedan lifdragonerne och lifregementet till häst undantages ifrån den generela författningen, att officerare efter tour och anciennité kunna befordras ifrån det ena regementet till det andra: hwilket undantag för de bägge rangregementerne, som därjemte wid deras gamla förmåner böra bibehållas, i detta fall icke annat kan innebära, än rättighet, att inom sig sielfwa och icke ifrån andra avancera.

H:r superintendenten Körning conformerade sig med h:r biskop Benzeltierna, grundande sig på de skiäl, som i herrar Yxkulls och Örnshölds memorialer finnas anförda, och öfwertygad, att meranämde rangregementen af ålder tillkommer den förmån man nu söker att för dem vindicera.

Sedan en och annan af förenämde ståndets ledamöter ytterligare sökt att genom kortta anmärkningar mot och med i denna saken hwarannan upplysa; giordes af högwördigste herr archibiskopen proposition, om ståndet bifaller majoren Yxkulls förewarande memorial? Hwartill som ståndet både med Ja och Nej sig yttrade, anstältes votering, och dymedelst utröntes, att 32 röster woro för Ja och 24 för Nej.

3 §. Företogs till afgörande capitain Grubbes ansökning⁸¹¹ att blifwa commandant på Bohus fästning. Hwarjemte uplästes ett af capitain Bilang ingifwit memorial⁸¹² om befordran till samma sysla.

H:r probsten Matthesius förmälte, att ehuru capitain Grubbes memorial, och så wäl dess öfriga omständigheter, som att han år 1741 för åkommen

⁸¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 148.

⁸¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 24.

ohälsa af fluss nödgats taga afskied, giordt hos h:r probsten behörigt intryck då saken sidst i ståndet war före; hade dock h:r probsten icke kunnat undgå att giöra reflexion uppå hwad h:r probsten Gagner då anförde, att bemälte capitaine wid afskedstagandet blifwit ansedd för en man, som icke wore utur stånd satt att vidare giöra tjenst. När nu h:r probsten af capitaine Bilangs memorial förnimmer, att Grubbe wid sidstledne riksdag blifwit hugnad med majorspension; förmente h:r probsten, att han därmed nu kunde sig åtnöija, utan att genom befordran præjudicera både Bilanz, som giordt majorstjenst, och andra officerare, hwilka så i finska som närwarande krig warit i tjenst och biwistat campagner.

H:r probsten Hiortsberg, hwilken förra gången begärade, att denna saken skulle ligga på bordet, förklarade nu, att som sådant icke skedt för annan orsak, än att han förnummit, det en annan gammal capitaine hos Hans Kongl. Maj:tt sig i underdånighet anmält till denna commendantsbeställning; men denna sedermera afsagt sig samma ansökning; så emedan staten lindras, om, igenom capitaine Grubbes befordran, dess majorspension blifwer indragen: Bilanz dessutom bör i anseende till befarad præjudice förnämligast söka jemkning med capitain Jägerhielm wid artilleriet: och det så mycket mindre bör ligga Grubbe i vägen, att han tagit afsked wid början af finska kriget, som han dessförinnan warit med i Finland; ty finner h:r probsten för sin del skäl att bifalla dess ansökning.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunerus sade sig icke annat finna, än att capitain Bilanz i sådant fall skulle blifwa lidande, hwilken, enligt hwad h:r öfwerhåfpredikanten förnummit, icke allenast tjent med distinction, utan äfwen är äldre capitaine, när däremot Grubbe, som tagit afsked, tyckes hafwa 1741 års förordning⁸¹³ emot sig att åter träda i tjenst och will i jemförelse med thessa uppå rättwisa sig grundande considerationer, thet icke wara någon betydande omständighet för riket, att för framtiden låta honom niuta then förunte pension.

H:r doctor Wahlborg yttrade, att som han icke känner någondera af dessa sökande, utan allenast beskaffenheten af commendantskapet på Bohus fästning såsom belägen i h:r doctors contract och sielfwa passagen emellan Danmark och Norge, hwarest utom andra angelägenheter att

⁸¹³ Tryckt förordning 3 november 1741: *Kongl. maj:ts Förnyade Förordning, Emot Cessioner af Tienster.*

bewaka, många lifstidsfångar hållas i förwar, som förorsaka ständiga oroligheter, och fördenskull tarfwa en granlaga upsikt; så hemstälte h:r doctor, om icke nödwändigheten kräfwer, att till commendant därstädes utses en man af full vigeur, som med all upmärksamhet och drift kan bestrida denna posten.

H:r kyrkoherden Wikman förmente det icke wara rimeligt, att tillägga capitain Grubbe någon tour i afseende på tjenstetid, längre än till år 1741, då han tagit afsked, för hwilken giorda tjenst han redan nogsamt fått belöning medelst pensionen. Och som han för öfrigit tycks hafwa flera år inne, än att af honom kan förwäntas den skickelighet som enligt h:r doctor Wahlborgs ärinran ärfordras wid den sysla han söker; trodde h:r kyrkoherden det wara säkrast, att låta med dess besättande förfaras efter wanligheten och beskrefwen lag.

H:r biskop Lamberg anmärkte, den skilnaden emellan dessa bägge sökande, att Grubbe, men icke Bilang specificerat sina meriter. Dessa äro förwärfwade på 28 års werkelig tjenstetid innan år 1741. Då nödsakades mannen för siukdom taga afsked; och att annorlunda det uttyda, är ett så oförtjent som omildt omdöme. Hwarföre och som lagen säger, att den som på sådant sätt måste lämna sin syssla, skall wid hälsans återställande den samma igen bekomma, så har ock capitaine Grubbe icke underlåtit, att alt sedan år 1744 flera gånger, fast förgäfwes söka åter träda uti tjenst. I afseende däruppå hafwa riksens ständer sidsta riksdag tillagt honom pension; och om presteståndet bör föreläsa sina medstånd uti ömhet och medlidande, så håller h:r biskopen capitain Grubbe, i anseende till den fattigdom, hwaruti han med hustru och barn sig befinner, för ett wärdigt ämne, att på sätt, som han anhåller, sådant nu å daga lägga.

H:r kyrkoherden Kloth: Som afskedstagandet wid början af 1741 års krig icke gerna kunnat aflöpa utan accord, eller däruppå följande pension; wille h:r kyrkoherden föreställa sig, att wid sådant tillfälle såsom skäl blifwit andragit, det han till vidare tjenstgörande wore oförmögen. Ehuru dock därmed må wara beskaffat, är i h:r kyrkoherdens tanka dock rådeligast, att låta denna saken, som hos Hans Kongl. Maj:tt redan blifwit anhängig, äfwen i cabinettet afgöras, då ingen får orsak, att wid förgifwandet af syslan sig öfwer lidande beswära.

H:r doctor Serenius hölt det för nog obilligt, att den som sielf wiljande gådt utur tjensten, åter må träda därin. Dessutom bör Hans Kongl. Maj:tt

nådiga utnämmande afwaktas. Och är fruktan wärdt, det den låfliga och hos militairen så nödiga ambition snart förfaller, om icke käcka officerares under jämt tjenstgörande förwärfwade anciennité wid befordringar i akt tages.

H:r probsten Bolmstedt aktade nödigt, att ståndet wid detta tillfället icke går in uti något, som framdeles torde tjena till skadeligit præjudicat. Detta kan så mycket mindre wara att befara om capitain Bilangs ansökning winner bifall, som han intet annat begär, än att saken icke må hindras i sin fortgång på den wäg som lagen utstakar. Däremot kommer, hwad capitaine Grubbe beträffar, hos h:r probsten i öfwerwägande, att han under krigstid tagit afsked. Och som i detta afsked skälen måste wara uptagna, hwaruppå det sig grundar, men hwilka h:r probsten icke har sig bekanta; så önskade h:r probsten, att saken måtte hwila, till dess de samma kunna företes.

H:r biskop Halenius: Långt ifrån att capitain Grubbes afsked och ålder böra utestänga honom ifrån den sökta commendantbeställningen, pläga dylika syslor just wara belöningar för officerare af sådan beskaffenhet; hwilket så mycket mera gäller om Bohus fästning, som nästan ingen annan afsigt därwid är, än fångarnes förwarande. Att wara befälhafwande därstädes skulle därföre passa sig för capitain Grubbe, såsom en stilla, gudfruktig och i flera afseenden hederlig man, att förtiga, det pension, till statens fördel, då kommer att indragas.

H:r probsten Matthesius gjorde ett med h:r probsten Bolmstedt däruti, att capitain Bilang ej begärt hos riksens ständer blifwa utnämnd, utan endast försäkran, att icke blifwa genom någon annans utnämmande förekommen, medan han får söka sin befordran ordinaria via; tilläggande, att hans wilkor äfwen äro nog knappa, som mycket torde härröra däraf, att han hittills endast fått upbära lieutenantslön, emedan en gammal förafskedad man haft bortta öfwerstlieutenantslönen wid regementet. Och har han tjent wid flera äwentyrliga tillfällen, än capitaine Grubbe, samt förr kriget warit brukad uti guarnizon.

H:r doctor Celsius förklarade sig med mycken ömhet taga i betraktande capitain Grubbes omständigheter; önskade äfwen att han kunde hugnas med den befordran han nu söker. Men så fant h:r doctorn tillika ganska äwentyrligit, att riksens ständer befatta sig med sådane mål, innan någon notice därom afgådt till Hans Kongl. Maj:tt, emedan i annor händelse en

beswärlig collision snart skulle kunna existera, och præjudicater gifwas för tilltagset folck, att söka syslor hos riksens ständer medan förslag är inne hos Kongl. Maj:tt. Det blir i sådant fall tillika swårt, att låta sakerne bero på godtycko i brist af werkelige bewis om hwars och ens förtjenst. H:r doctorn beklagade änteligen, att han, i anledning härutaf, icke så mycket nu kunde wara för capitain Grubbe, som han hos sig sielf önskat och trodt kunna låta sig giöra.

H:r superintendenten Lütkeман betygade, att han nu i flera år känt capitaine Grubbe för så hederlig man, att om i dess afsked något det ringaste skulle hafwa influtit, som honom kunde gravera, han då icke begärat, att åter komma till någon sysla. Att misstänka det något poltroneri uti dess afskedstagande har del, äger icke grund, då alla som tjent med honom i Norrige och annorstädes, med låford omtala hans upförande. Den pension han fick år 1756, war ett wedermåle af riksens ständers ömhet för honom som då icke ännu kunnat komma sig till någon sysla. Nu tyckes han därföre kunna wara wärdig denna, emedan han ju icke är till hälsan så læderad, att han icke kan wara commendant, och således på anständigare sätt få förtjena sig födan, än igenom handaslögder, som han hittills i sin torftighet måst tillgripa. Hwad förslaget på syslan beträffar; så är det sednare till Kongl. Maj:tt inkommit, än denna ansökning skedt hos riksens ständer.

Någre af ståndets ledamöter, som redan på åfwannämde sätt gifwit sina tankar tillkänna, yrkade till slut än vidare, hwad de hwar för sin del funno rättwist, och högwördigste herr archibiskopen påminte under discourserna, det capitain Grubbes person måtte sparas, emedan han wore en så hederlig man, att han icke förtjenade nämnas på något förklenligt sätt; hwarefter herr archibiskopen gjorde proposition, om ståndet bifaller capitain Grubbes ansökning? Hwilket först skiljaktigt beswarades, och, efter anställd vötering afslogs med 28 Nej emot 27 Ja.

4 §. Justerades påskrifter på löparen af borgareståndets extracta protocoll, angående commercerådet Vult von Stejern och doctor Lindhult,⁸¹⁴ samt secrete utskottets extractum protocoll af d:n 20 hujus angående husare-corpsen.

⁸¹⁴ Ang. Lindhult: Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 106.

5 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis af d:n [20 Augusti]⁸¹⁵ angående landshöfdingefullmagt för lagmannen grefwe Gyllenberg och håfsecreteraren Carl Gustaf Bobergs befordran till lagman efter honom.

Härwid anmältes af h:r probsten Mathesius, att som saken för grefwe Gyllenberg sidsta plenum blifwit lämnad oafgiord, af den orsak, att en del af ståndets ledamöter welat därmed combinera en lika befordran för öfwerste Ramsai till Österbottns län, i fall det blifwer ledigt; så har nyssnämde öfwerste sedermera låtit förstå, det han icke hos riksens ständer widare åstundar, än att blifwa en ibland dem, som hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet komma att föreslås, till att med landshöfdingen von Groth träda uti accord.

Högwördigste herr archibiskopen yttrade härtill, att detta såsom en ny sak i ståndet kan föredragas, när öfwerste Ramsai därom inlämnar skriftelig ansökning; och hade fördenskull ståndet nu endast att utlåta sig uti den sak som till ståndet inkommit.

H:r kyrkoherden Wikman förklarade häruppå, det han ingen ting har att påminna mot grefwe Gyllenberg; men som håfrättsrådet Ehrencreutz redan bekommit riksens ständers föreskrift till det först lediga civile län, hwartill han sig anmäler, så fruktade h:r kyrkoherden för någon collision, om äfwen det samma för grefwe Gyllenberg bewiljades.

Detta twifwelsmål uplöstes af högwördigste herr archibiskopen, som erhindrade, att datum af riksens ständers expedition, och, om det är ett och samma, åldern i tjensten, deciderar om företrädet härwid, hwarefter h:r kyrkoherden fortfor: Om riksens ständer längre befatta sig med att utse personer till vacancers besättande, så kan till slut hända, att ingen ledighet innan nästa riksdag sig yppar, som af Hans Kongl. Maj:tt enligt dess höga rättighet kan efter lag blifwa försedd med sin embetsman. H:r kyrkoherden önskade fördenskull att sådant nu måtte uphöra och öfwerste Ramsai icke å nyo blifwa befogad, att öfwer mindre meriterades föresteg sig beswära.

H:r doctor Gadolin: Att tjenster bortgifwas utaf riksens ständer är en annan method till deras besättande än den wanliga. Skall tour äfwen observeras, så giöra riksens ständer intet annat, än lisa regeringens beswär.

⁸¹⁵ Tomrum lämnat i prot. Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 97.

Men så pläga äfwen ständerne såsom högsta magten, i sådant fall handla efter omständigheterna och särskilt förekommande considerationer. Gyllenborgska famillens namn har från långliga tider tillbaka wunnit så mycken lustre, och h:r lagmannen giordt sig känd för så besynnerligen goda egenskaper, att h:r doctorn fullkommeligen inclinerar till hwad för honom blifwit projecterat, äfwen som h:r doctorn också finner skäl att declarera sig för håfsecreteraren Boberg. Hwad öfwersten Ramsai beträffar, blir tillfälle att yttra sig, när memorial därom ordenteliga inkommit.

H:r doctor Celsius återopade sig hwad han sidsta plenum anfört, i anledning af ståndets då tagna beslut för h:r håfrättsrådet Rappe. H:r doctorn continuerade nu i samma benägna disposition för grefwe Gyllenborg. Widkommande åter successionen, så önskade wäl h:r doctorn att ståndet wore ledigt från ansökning därom, i synnerhet som h:r doctorn fant, att den därtill föreslagne håfsecreteraren Boberg då kommer att gå öfwer ett steg uti sin tour. Dock om lyckliga natursgåfwor, goda partier och egenskaper, hos ständer kunna anses för merit, will herr doctorn icke wara mot, att ståndet bewisar honom ynnest.

H:r doctor Serenius förklarade likaledes, att då ståndet låfwar taga i benägit öfwerwägende det memorial, som ifrån öfwerste Ramsai kan inkomma, will h:r doctorn gå in i den sak som nu är före, men anhöllt tillika, att herr archibiskopen och talemannen wille giöra föreställning till ståndet, att icke vidare befatta sig med något befordringsmål.

H:r probsten Bolmstedt recommenderade öfwerste Ramsais begäran, och h:r biskop Engeström hölt betänkeligit, att Boberg nu flyttas förbi det assessorat han werkeligen söker, och hwartill h:r biskopen icke will giöra honom någon swårighet att blifwa befordrad.

Ändteligen, och uppå giord proposition, biföll ståndet enhälligt borgareståndets förewarande extractum protocoll, så för gref Gyllenborg, som för håfsecreteraren Boberg.

Ståndet åtskildes.

År 1761 den 29 Augusti

1 §. Justerades 17 § af protocollet under d:n 20 i denna månad.

H:r kyrkoherden doctor Celsius tillade, att igenom det projecterade accordet emellan landshöfdingen von Wallen och håfrättsrådet Rappe torde flere blifwa lidande, i synnerhet vice präsidenten Lagerflycht, som är en ganska förtjent och allmänneliga känd wärdig embetsman, och tillförene sig anmält till detta län. Utom dess anmärkte bemälte h:r doctor tillika med h:r probsten magister Bolmstedt, att man nu mera fådt närmare kundskap, det landshöfdingen von Wallen så mycket mindre finner sig nögd med detta accord, som han sig däröfwer beswäras, och flere gånger förklarar sin åstundan att slippa det samma. Och alldenstund ståndets resolution öfwer detta ärende grundat sig på den försäkran, att von Wallen warit nögd med accordet, och man nu befinner saken annorlunda; så blifwer fråga, huru-wida ståndet finner för godt att förblifwa wid samma resolution.

Men erhindrades därwid af h:r biskopen doctor Benzelstierna, h:r superintendenten doctor Lutkeman och h:r probsten Palmerus, det icke någon absolut försäkran blifwit gifwen om det, att landshöfdingen von Wallen wore nögd med det föreslagne accordet, ehuru man af åtskilliga omständigheter sannolikt welat sådant sluta, att ståndets resolution icke heller warit bygd på en sådan försäkran; att det kommer an på landshöfdingen von Wallen sielf, om han will accordera; och ändteligen att denna sak, som blifwit utan wilkor genom votering afgjord, ej kan å nyo sättas uti quæstione; hwarwid äfwen ståndet lät detta bero.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att i anseende till emellankomna angelägna ärender uti secreta utskottet, hafwa talemännen måst upskiuta plenorum sammankomst till i dag. Wid talemännens sammanträde har äfwen förekommit någon bekymmersam öfwerläggning om de tjensteärender, hwarmed riksens ständer beswäras, och hafwa talemännen sins emellan kommit öfwerens, att ehuru man måste föredraga de ärender, som af något stånd äro allaredan anmälte, då det ankommer på ståndet, att aningen bewilja eller afslå saken; så wilja dock talemännen på allt möjligest sätt tillse, det sådane mål icke vidare blifwa uti något stånd började. Och förmälte herr archibiskopen vidare, att denna omsorg aldraminst rörer presteståndets talemän, så wida ståndet icke gifwit anledning till syslors besättande, hwilken ordentelighet äfwen ståndet, utan påmin-

nelse, lærer hädanefter i akt taga; men så lærer dock ståndet finna nödigt, att till afgiörande företaga, de ifrån de öfriga stånden inkomne ärender.

H:r probsten Meurling itererade härwid dess under d:n 20 i denna månad yttrade tanka, och hemställte tillika, om icke ståndet genom något iteratum wille hos de öfriga stånden göra påminnelse om riksdagens slut.

Häruti instämde h:r kyrkoherden Wikman och h:r doctor Serenius yrkande i synnerhet det sednare, hälst icke allenast comittenterne måste kännas wid dryga utgifter, utan ock riksdagsmännen sielfwe måste under nu warande dyrhet sätta till af sitt eget, samt wid nu tillstundande Michelsmässo bekymras med ombyte af husrum och spisqwarter, med mera.

Erhindrades härwid, att ehuru hwar och en gärna önskar slut på riksdagen, så i dessa nu anförda som flera afseenden, så torde dock wara betänkeligit, att å nyo yrka därpå, innan samtelige stånden sig utlåtut öfwer den af ståndet allaredan skedda proposition; och uppsköttes denna öfwerläggning till en annan gång, samt anmodades emedlertid högwördigste herr archibiskopen, att uti herrar talemäns sammanträde, göra härom påminnelse.

3 §. Föredrogs bondeståndets protocollsutdrag af d:n 10 i denna månad,⁸¹⁶ angående häradshöfdingen Jöran Svebelii underdåniga ansökning, att få afstå någon del af dess innehafwande jurisdiction till landssecreteraren i Christianstad län, som i anseende till anförda omständigheter blef af ståndet bifallit.

4 §. Likaledes uplästes och bifölls bemälte stånds extractum protocollis af d:n 13 i denna månad⁸¹⁷ angående häradshöfdingens i Nyland och Tawastehus län Johan Woiwalenii åstundan, att få afstå dess sysla till sin måg, vice häradshöfdingen Jan Jansson.

5 §. Föredrogs borgareståndets protocollsutdrag af d:n 24 i denna månad,⁸¹⁸ angående borgmästarens i Uddevalla Michael Kocks anhållan, att framdeles till någon, som winner borgerskapets förtroende, få afstå sin borgmästarebeställning.

⁸¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 64.

⁸¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 62.

⁸¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 111.

Härwid upkom någon öfwerläggning, huruledes de borgerskapet wid borgmästarewal förundte privilegier ej må blifwa kränkte genom sådane tjensteceSSIONER, och fant ståndet för godt, att resolvera, det borgmästaren Kock får tillstånd att afträda sin sysla till den, som wid borgerskapets fria wal undfår de mästa röster.

6 §. Uplästes borgareståndets extractum protocollis af d:n [20]⁸¹⁹ i denna månad,⁸²⁰ angående borgmästarens i Nykiöping Finerus, som uppå h. probsten doctor Serenii begäran blef hwilande till en annan gång.

7 §. Uplästes nyssnämde stånds extractum protocollis af d:n [17]⁸²¹ om borgmästarens i Hudikswall, Johan Bobergs ansökning,⁸²² hwilken bifölls på samma sätt, som för borgmästaren Kock.

8 §. Föredrogs bondeståndets utdrag af protocollet under d:n 17 i denna månad,⁸²³ angående håfrättsrådet i kongl. Swea håfrätt Johan Linderstedt, att få afstå assessorssysla till häradshöfdingen Gabriel Anrep, och denne till vice häradshöfdingen Olof Malmerfeldt, som blef af ståndet bifallit.

9 §. Uplästes å nyo bondeståndets protocollsutdrag af d:n 10 i denna månad,⁸²⁴ angående protonotarien i Götha håfrätt Johan Wilhelm von Schaijs befordran till assessorat uti Götha håfrätt, såsom ock bemälte protonotaries memorial,⁸²⁵ angående tour wid samma assessorat framför häradshöfdingen Nakrej.

Därjemte föredrogs bemälte stånds utdrag af protocollet under d:n 17 i samma månad, angående häradshöfdingen Lostbom.⁸²⁶

Domproben h:r doctor Filenius itererade hwad han förut erinrat, att häradshöfdingen Lostbom wore en ej mindre skickelig än gammal och wäl-

⁸¹⁹ Tomrum lämnat i prot.

⁸²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 118.

⁸²¹ Tomrum lämnat i prot.

⁸²² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 95.

⁸²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 73.

⁸²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 61. Jfr prot. ovan 17 augusti.

⁸²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 373.

⁸²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 79.

förtjent man, som förut warit 2:ne gånger till assessor föreslagen, samt ofelbart wid nästa vacance äfwen kommer i consideration, och är han sålunda icke allenast wärdig den nu föreslagne befordran, men skulle ock blifwa lidande, om andre mindre förtjente framför honom skulle få tour.

H:r kyrkoherden magister Wikman erhindrade, att ifrån secreta deputation wore något med protocolsdeputation communicerat, angående det häradshöfdingeförslag hwarpå Schaji warit upford, hwaröfwer deputation ej ännu till fullo hunnit sig yttra.

H:r doctor Celsius tillade, att den anmärkning som justitiædeputation giordt öfwer Götha håfrätt uti en wiss sak, torde äfwen på något sätt angå någon af desse personer, som warit håfrätten adjungerade. Och anmältes äfwen af h:r doctor Wahlborg, att uti secreta deputation wore en sak anhängig angående secreteraren wid Lunds academie Junbecks præjudice, hwarwid häradshöfdingen Lostbom kommer att nämnas. I anseende till hwilket alt, såsom ock emedan ståndet sig redan yttrat öfwer häradshöfdingen von Nakrejs tour, dessa ärender blefwo till en annan gång upskutne.

10 §. Föredrogs å nyo borgareståndets extractum protocollis af d:n 25 Maji, angående secreteraren wid borgareståndet rådman Renhorns befordran till rådman uti Stockholm.⁸²⁷

Superintendenten h:r doctor Körning anmälte härwid, det han haft tillfälle att närmare känna rådman Renhorn ifrån längre tid tilbakars; huruledes han wid academien lagt så god grund i studier, att han äfwen warit docens; att han sedermera rest utomlands; att han efter borgareståndets intygande wist mycken capacite uti alla förekommande ärender; att han nu mera är en till åren kommen man, och har måst känna wid en trögare lycka; i anseende till hwilket alt h:r doctorn gärna skulle önska rådman Renhorns befordran.

H:r kyrkoherden magister Wikman förklarade sig wid denna sak wara af samma tanka, som wid alla tienstesaker i gemen, hwilka af ständer för gifwas, att Kongl. Maj:tts höga rätt härigenom inskränkes; och dessutom wore härwid till betänkanke, att borgerskapets privilegerade walfrihet förswinner, såsom icke heller Renhorn kan säijas hafwa blifwit lidande

⁸²⁷ Präteståndets arkiv, vol. R 918, nr 46. Jfr prot. 13 augusti ovan.

genom rådmän Hochschildts befordran, emedan han den gången icke sökte rådmansbeställningen, och synes sålunda icke böra hafwa fullmagt af samma dato med Hochschildt.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förklarade sig så mycket mindre wilja wara hinderlig wid rådmän Renhorns befordran, som han wore en skickelig och wälförtjent man; men h:r doctorn önskade allenast att någon mera practicable method wore upgifwen, än den nu föreslagne. Den explication, som borgareståndet upgifwit öfwer borgerskapets walfrihet, wore i sielfwa werket icke annat, än att aldeles inskränka samma frihet, då det heter, att en sådan föreställning skall göras borgerskapet, som sakens natur fordrar, att ständers föreskrift må winna afseende; hwilket efter h:r doctorns tanka är det samma som befälla borgerskapet att votera på Renhorn. Och ehuru wäl borgareståndet, som annars är nog ömt om städernas privilegier, denna gången funnit för godt, att gifwa en sådan explication, så torde dock presteståndet finna så mycket nödigare, att härwid se på stadens privilegier och borgerskapets frihet, som detta synes hafwa mycken likhet med församlingars wal till prestesyslor, och det med tiden kunde blifwa till befarandes, att denna sednare walfriheten äfwen skulle i någor måtto inskränkas; och i anseende härtill önskade h:r doctorn, att någon annan slags befordran kunde påtänkas för rådmän Renhorn, som till hans ämne wore lämpelig och hade mindre swårighet, då h:r doctorn för sin del wil sådant gärna bifalla.

Härmed instämde h:r probsten magister Manquer, och uppsköts detta ärende till vidare öfwerläggning.

11 §. Genom memorial, som uplästes,⁸²⁸ anmäler håfcancelleren och riddaren Carleson, huruledes han, i synnerhet wid förslagets uprättande till presidentembetet uti kongl. commercecollegio, blifwit præjudicerad, och anhåller, att få röna riksens ständers ynnest och rättwisa till sin uprättelse.

Så wäl högwördigste herr archibiskopen och taleman, som åtskillige af ståndets ledamöter förklarade, hwad nöije håfcancelleren Carleson giort sig, att bidraga till religions wård och tjena ståndet uti dess ömare angelägenheter, i anseende hwartill såsom ock dess skickelighet och andra mångfaldiga förtjenster, han giort sig wärdig ståndets åtanka, och resolverades

⁸²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 61.

fördensskull, det håfcancelleren Carleson må tilläggas presidents namn och heder, samt tour näst framför présidenten och landshöfdingen Liljenberg.

12 §. Föredrogs öfwersten Gustaf Mannerheims memorial, angående något understöd för majoren wid Dahlregementet baron Wilhelm Armfeldts efterlämnade enka och barn, som nyligen blifwit skuten uti en affaire emellan våra och de preusiska troppar i Pommern; hwilket memorial med bifall remitterades till secrete utskottet, och blef straxt expedierat.

13 §. Uplästes bondeståndets extractum protocollis af d:n 17 i denna månad, angående Gefleborgs läns delning,⁸²⁹ samt bergsrådet Örnshölds befordran till den ena delen af länet; hwarjemte uplästes lagmannen Ehrensvans memorial,⁸³⁰ hwaruti bemälte lagman anhåller, det han i anseende till dess giorda tjenster, må till landshöfdinge förordnas, i händelse Wästernorrlands höfdingedömes fördelning skulle pröfwas för landet nödig och nyttig.

Då detta togs uti öfwerwägande förmälte h:r kyrkoherden magister Wikman, att här wore 2:ne frågor, den ena, om detta län borde delas; den andra, hwem i sådan händelse till den afskilda delen bör förordnas till landshöfdinge? Hwad det förra angår, så wil wäl h:r kyrkoherden icke neka, att de af bondeståndet anförda omständigheter kunna hafwa rum; men det wore tillika betänkeligit, att i denna tid, då statsbehofwen äro så många, öka statsutgifterne med så mycken betjening, som fordras wid ett landshöfdingeembete; och ehuruwäl det nu i början heter, att den som blir landshöfdinge, skall antingen behålla dess förra lön, eller ock niuta någon andel i penningar, så wisar dock erfarenheten, det innan få års förlopp, riksens ständer blifwa anlitade om tillökning eller penningelönens förwandling; och lägges sålunda ändock grund till statens gravation; men i händelse den förmodade nyttan skulle öfwerwäga desse och andra twifwelsmål, så att riksens ständer skulle samtycka till denna delning, och frågan blir, hwilken skall förordnas till landshöfdinge, så är först till märkandes att Gefleborgs län är militairt, och torde sålunda de af militairen prætendera befordran äfwen till den afskilda delen, ehuru man annars har orsak att tro, det de län

⁸²⁹ Tryckt i *BdP* 8, bil. 43. Även 4 september 1761.

⁸³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 91.

blifwa bättre betjente, som få civile embetsmän till höfdingar, såsom de där äro mera wane wid de därstädes förekommande ärender; och om detta icke skulle attenderas, så lærer lagman Ehrensvan med mycket skäl hafwa företräde framför bergsrådet Örnshöld, såsom den där både längre tjent och wisat prof af besynnerlig skickelighet under den tid han såsom vicarius förestod detta län.

H:r probsten magister Mathesius hölt före, att detta wore en sak af mycken betydelse, och hwaröfwer man behöfde sig något närmare betänka.

H:r professorn och kyrkoherden doctor Celsius förmälte sig känna bägge desse candidater af mycken skickelighet och förtjenst, men begärte äfwen att saken måtte hwila, hwilket af ståndet bifölls.

14 §. Uplästes extractum protocollii från borgareståndet af d:n 13 Augusti,⁸³¹ angående vice häradshöfdingen Sacklén och dess accord med häradshöfdingen Lostierna eller någon annan gammal och wälförtjent häradshöfdinge i Finland, som därtill willig finnes.

Härwid erhindrade, det torde samma swårighet här möta, som wid håfrättsrådets Rappes accord med landshöfdingen von Wallen, att nemligen Lostierna med detta accord ej finner sig nögd; men förklarades af h:r kyrkoherden magister Laihiander, att icke allenast Sacklén är en skickelig och wälförtjent man, utan ock Lostierna så mycket mera nögd härmed, som han sielf begärt, att få afstå sin sysla till Sacklén. För öfrigit kan Lostierna icke tvingas härtill emot sin wilja, och lærer det blifwa Sackléns omsorg, att förmå Lostierna eller någon annan till accord med sig.

Resolverades fördenskull, att Sacklén undfår häradshöfdingefullmägt, samt tillstånd att accordera med någon gammal och wälförtjent häradshöfdinge i Finland som därtill willig finnes.

15 §. Föredrogs borgareståndets extractum protocollii af d:n 20 Augusti,⁸³² angående borgmästaren och riksdagsmannen från Raumå Johan Ek, att blifwa till häradshöfdingesysla förhulpen, som upsköts till en annan gång.

⁸³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 85.

⁸³² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 103.

16 §. Deputerade ankommo från borgareståndet och aflämnade extractum protocollī angående åtskilligas af ridderskapet och adelen hos de öfriga stånden ingifna memorialer.

17 §. H:r kyrkoherden magister Lengren upwiste [181]⁸³³ puncten af allmogens allmänna beswär, rörande upbördens af presträttigheter wid klufna hemman, hwilken punct till kammar-, oeconomie- och commercedeputations kammarutskott blifwit remitterad. Och aldenstund denna ansökning befants strida emot hwad förut stadgat är, så anmodades h:rar probstarne magister Manquer och magister Forssenius, att detta närmare genomse, och efter befundne omständigheter författa ett utdrag af protocollet.

18 §. Uplästes utdrag af protocollet ifrån bondeståndet, under d:n 17 Augusti,⁸³⁴ angående håfqwartermästaren och justitiæombudsmannen wid tullsocieteten Ludvig Ferdinand Pape.

H:r superintendenten doctor Körning tillika med de öfriga ståndets ledamöter uti justitiædeputation, wid hwilken deputation Pape nu sköter protocollet och expeditionerne, anmälte honom till det bästa. Och bifölls detta extractum protocollī med den förändring, att i stället för någon håfrätt eller annat kongl. collegium sättes kongl. håfrätterne.

19 §. Uplästes å nyo capitaine Kocks memorial,⁸³⁵ angående insochnefrihet på några hemman under dess säteri Ousbyholm i Skåne, som remitterades till kammar-, oeconomie- och commercedeputation; men h:r biskopen doctor Benzelstierna förklarade sig wara af den tanka, att denna sak ej bör af ständer uptagas, emedan den icke gådt igenom urskillningsdeputation.

20 §. Uplästes och bifölls bondeståndets protocollsutdrag af d:n 17 i denna månad,⁸³⁶ angående kammarförwandten uti kongl. kammarcollegio, Jacob Lönberg.⁸³⁷

⁸³³ Tomrum lämnat i prot.; paragrafnummer enligt *BdP* 8, s. 887.

⁸³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 77.

⁸³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 67. Jfr prot. ovan 13 augusti.

⁸³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 70.

21 §. Äfwenledes bifölls borgareståndets protocollsutdrag af d:n 13 Augusti angående kammereraren i kongl. krigscollegii husesynscontoir, Johan Schagerström och kammarförwandten darsammastädes Johan Lundius.⁸³⁸

22 §. Likaledes bondeståndets protocollsutdrag af d:n 20 Aug:i om kammereraren Wilhelm Liedners befordran till den nu ledige kammererarsyslan wid tull- och licentcontoiret.

23 §. Sluteligen uplästes åtskilliga till ståndet ifrån ridderskapet och adelen ankomne memorialer, nämligen: öfwersten baron Pechlins,⁸³⁹ öfwersten baron Horns,⁸⁴⁰ assessor Bildenschölds⁸⁴¹ och [M. H.] Brummers,⁸⁴² jemte öfwerstlieutenanten Carl G. Boijes på riddarhuset afgifna dictamen ad protocollum,⁸⁴³ samt borgareståndets nu i dag genom deputation aflämnade extractum protocolli,⁸⁴⁴ rörande någon af öfwerstlieutenant Boije emot öfwerste Pechlin giord angifwelse; men som tiden nu war förfluten, anmälte högwördigste herr archibiskopen, att detta ärende uti nästa pleno aldräförst kommer att företagas och afgjöras.

⁸³⁷ Enligt påskrift bifölls denna dag även borgarståndets protokollsutdrag 20 augusti angående samma person. Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 109.

⁸³⁸ Enligt påskrift bifölls denna dag även bondeståndets protokollsutdrag 20 augusti angående samma person. Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 75 (med bilaga).

⁸³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 309.

⁸⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 199.

⁸⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 31.

⁸⁴² Tryckta i *RAP* 22, bil. 1, 2, 8 resp. 3. Pechlins, Horns och Brummers memorial även tryckta i C. F. Pechlin: *Ödmjukt memorial* (Stockholm 1761).

⁸⁴³ Tryckt i *RAP* 21, bil. 29. Även tryckt som bilaga i Pechlin: *Ödmjukt memorial* (Stockholm 1761).

⁸⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 108. Tryckt som bilaga i Pechlin: *Ödmjukt memorial* (Stockholm 1761).

År 1761 den 31 Augusti

1 §. Justerades extractum protocollii angående bränwinet.⁸⁴⁵

2 §. Uplästes présidenten och landshöfdingen Liljenbergs memorial,⁸⁴⁶ och resolverades, att expedition angående håfcancelleren Carleson hwilar tills vidare.

3 §. Företogs saken angående öfwersten baron Pechlin, och uplästes å nyo borgareståndets extractum protocollii.⁸⁴⁷

Häröfwer föreföllo widlyftiga discourser.

Kyrkoherdarne h:r doctor Celsius och h:r magister Wikman, samt probstarne h:r magister Manquer, h:r magister Bolmstedt, h:r magister Meurling och h:r magister Mathesius med flere, höllo före, att detta wore ett riddarhusets oeconomicum, hwarmed de öfrige stånden sig icke må befatta, hälst ett stånd, i följe af riksdagsordningen, äger rättighet att inom sig beifra, hwad i en eller annan måtto af någon dess ledamot kan mindre ordenteligen blifwa proponerat.

Af biskoparne h:r doctor Halenius och h:r doctor Benzelstierna, herrar superintendenterne Körning och Lutkeman, samt herrar probstarne Tiburtius, Hiortsberg och flere anfördes, att frågan här wore om riksdagsmannarätt i gemen, som ej på ett enda stånds godtfinnande kunde eller borde ankomma. Och aldenstund det wore billigt, att det ena jemte det andra sattes i full dag, förr än man däröfwer fälde sitt omdöme, så wore bäst, att saken efter det af borgareståndet gifna förslag, remitterades till någon deputation.

Och aldenstund ståndets ledamöter sig häröfwer ej kunde förena, sedan proposition blifwit giord öfwer borgareståndets extractum protocollii, så anställes votering, hwarwid 26 röster woro för Ja, och 30 för Neij.

4 §. Uplästes och bifölls borgareståndets extractum protocollii af d:n [13 Julii]⁸⁴⁸ angående skepsclarerares arfwode.⁸⁴⁹

⁸⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 60.

⁸⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 260.

⁸⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 108. Jfr prot. ovan 29 augusti.

⁸⁴⁸ Tomrum lämnat i prot.

⁸⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 65.

5 §. Uplästes och bifölls secrete utskottets extractum protocolli,⁸⁵⁰ angående tillökning uti lönen för scholæbetjeningen wid Helsingfors och Randasalmi scholar.

6 §. Uplästes secrete handels- och manufacturdeputations betänkande om fabriquers flyttning⁸⁵¹ som bifölls tillika med den af bondeståndet genom protocolsutdrag⁸⁵² gjorda tillägningen.

7 §. Uplästes och bifölls kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande om Ierska arfwingarnes fordran.⁸⁵³

8 §. Föredrogs de af notarien Eklund öfver urskillningsdeputation anförda besvär,⁸⁵⁴ och instämde ståndet med ridderskapet och adelen, som remitterat saken till secreta deputation.

Ståndet åtskildes.

⁸⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 61.

⁸⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 19 med bilagor. Jfr prot. ovan 10 augusti.

⁸⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 50. Jfr prot. ovan 10 augusti.

⁸⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 18.

⁸⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 916, besvär över urskillningen, nr 13, med bilagor.

År 1761 den 4 Septemb.

1 §. Föredrogs bergsdeputations betänkande,⁸⁵⁵ angående en ämneshammares uppbyggande uti Sätters stad, i stället för ränwerksugnar; som blef af ståndet bifallit.

2 §. Uplästes bemälte deputations betänkande⁸⁵⁶ angående någon tillökning i smidet wid Furudals bruk.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte härwid, att ehuruwäl wid detta bruk wore efter deputations intygande tillräckelig skog, wattrn och malm, så wore det dock betänkeligit, att bifalla någon tillökning uti smidet, emedan om en sådan ansökning bifalles, så torde flera sedermera begära det samma, hwarigenom skogarne i hastighet skulle medtagas och bruken med tiden komma i lägerwall; warandes så mycket angelägnare att med smidet bruka en försiktig hushållning, som det är ett af vårt lands förnämsta producter, hwarmed utländningen skall balanceras.

Af samma mening förklarade sig h:r kyrkoherden doctor Celsius, såsom ock h:r kyrkoherden magister Wikman, som tillade, att bruken taga alt mer och mer omkring sig till landets känbara lidande.

Å andra sidan anfördes af h:r biskopen doctor Körning, samt herrar probstarne Manquer, Meurling, Serenius och Lindegrén, att rätta hushållningen bestode just däruti, att så litet man bör tillstyrka det bruk anläggas eller smidet utwidgas på de orter, som antingen äro annars bebygda, eller ock tillgången på skog kan wara knappare, så nödigt är det ock, att sådane werk på de ställen utwidgas, hwarest kan wara ömno gare tillgång på skog, hwilken icke annorlunda med nytta kan emplojeras; och som efter wederbörande embetsmäns intygande, wid detta bruk är tillgång på sådant som fordras till smidets utwidgande, så höllo förenämde ledamöter skiäligt, att bifalla till denna ansökning, hälst icke allenast landets inwånare härigenom lika som tillhyfsas, utan ock rikets producter kunna förökas.

Uppå giord proposition biföll ståndet deputations betänkande.

3 §. Deputerade från ridderskapet och adelen anhöllo, det wille ståndet innehålla med dess utlåtande öfwer det tjenstebyte, som emellan gref Lieven

⁸⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 11.

⁸⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 915, nr 10.

och öfwerstlieutenant von Rosen wore projecterat, till dess ridderskapet och adelen fådt sig däröfwer utlåta, såsom ock deputerade tillika anmälte ridderskapet och adelens önskan, att få sig yttre öfwer sådane ärender, som ridderskapet och adelen egenteligen angå, innan de öfrige stånden därwid lägga handen.

4 §. Föredrogs å nyo borgareståndets extractum protocolli af d:n 20 Augusti,⁸⁵⁷ angående borgmästarens i Nykiöping Carl Fineri tjensteaccord, och resolverades, att honom må tillåtas, att till den, som wid borgerskapets fria wal, ärhåller de mästa rösterne, afstå en eller bägge dess innehafwande borgmästaresylor, i fall borgerskapet åstundar dem hädanefter combineerade, kommandes den samma, att hos Hans Kongl. Maj:tt ensam i underdånighet föreslås. Men hwad om vice borgmästares nämnande och lön angår, därmed kan ståndet sig icke befatta.

5 §. H:r kyrkoherden Hofgardt anmälte, att commendanten gref Oxenstiernas memorial förewarit uti expeditionsdeputation, och alldenstund 2:ne stånd stadnat emot 2:ne öfwer den artikeln, som angår afträdessumman wid accordet, så hemstälte h:r kyrkoherden, huruwida ståndet funne för godt, att häruti göra någon ändring.

Detta memorial företogs sålunda å nyo, och blef efter någon öfwerläggning bifallit.

6 §. Uplästes och bifölls extractum protocolli från bondeståndet af d:n 29 Augusti, angående en ledamots förordnande uti kongl. lagcommission.⁸⁵⁸

7 §. I anledning af h:r kyrkoherden doctor Celsii hemställande, förenade sig ståndet om följande protocollsutdrag:

S.d. Kom hos ståndet i öfwerwägande, huruledes historiographus regni, Magnus Celsius, under det han öfwer 30 år med besynnerlig flit och utmärkt heder, innom Kongl. Maj:ttts och riksens cancelliecollegio, har tjent, samt så wäl med utrikes resor, som utgifna witra arbeten, å daga lagt den skickelighet han uti åtskilliga wettenskaper besit-

⁸⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 118. Jfr prot. ovan 29 augusti.

⁸⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 84.

ter, har måst med tålmod widkännas det widriga öde, att se många till ålders år och tjenstetid långt yngre, tid efter annan framför sig till betydande embeten befordras, hwarigenom han icke förr än nu uti dess snart annalkande ålderdom har fådt röna någon föga frukt af dess hafda möda; och emedan ståndet därjemte besinnade, att censoris r[e]gii-tjensten är af den beskaffenhet, så wäl i afseende till religionen, som det politiska werket, att till dess säkra och wärdiga skötande fordras besynnerliga egenskaper, samt widsträktare och mognare insigt i studier, än den man i allmänhet träffar; ty fant ståndet för dess del godt och rättwist att bifalla, det må historiographus Magnus Celsius, såsom innehafware af all den förtjenst och försiktighet samt lärdom hwilken därtill betarfwas, hos Kongl. Maj:tt i underdånighet blifwa anmäld, att wid förefallande ledighet af censorsembetet, till samma embete blifwa befordrad, samt att emedlertid, cancellieråds heder och tour såsom en skälig uprättelse i nåder honom måtte tillagd warda, jemte säte och stämma i cancelliecollegio enär sådane saker förefalla, som hans embete angå kunna.

Hwilket med de öfrige respective stånden hörsam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.

8 §. H:r probsten magister Ziebet upläste dess skrifteliga dictamen angående kongl:e secreteraren Silfverstolpes befordran till kammarråd, hwilket blef af ståndet bifallit, och formerades däraf ett extractum protocollii så lydande:

S.d. Sedan så mångfaldige tjenande och embetsmän wunnit riksens ständers ynnest och befordran, trodde presteståndet sig äga full rättighet, att hos de öfrige respective stånden äfwen anmäla kongl. secreteraren Lars Silfverstolpe till förtjent hugkomst.

De skiäl ståndet därtill äger, äro, att han efter 11 års academiska studier, år 1743 blef extraordinarie cancellist uti Kongl. Maj:ttss och riksens archivo, 1747 ordinarie cancellist med lön wid kongl. cancelliecollegii-expeditionen, förrättat registrators-, protonotarii- samt secreteraresystemen därstädes i flera år, 1756 ärhållit Kongl. Maj:ttss nådiga fullmagt på protonotarius, sidstledne riksdag hos riksens ständer anmäld såsom præjudicerad, och i anledning af då företedde skiäl hos Hans Kongl. Maj:tt anmäld till kongl. secreterare och werkelig befordran wid första förefallande vacance. I början af år 1759 erhållit Kongl. Maj:ttss nådiga tillstånd, att genom utrikes

resor göra sig än vidare förtjent, till följe hwaraf han genomrest större delen af fäderneslandet och sedermera sig begifwit till Ryssland, och lär man innan kortt genom en af honom i concept redan författad resebeskrifning få intaga, det han både giordt sig förtjent och gagnat fäderneslandet. På sådane grunder, då han således werkeligen tjent riket i 18 års tid, och tillika genom tillsättjande af sin ägendom sökt med utrikes resor göra sig hugkomst wärdig, han äfwen flera gånger till lagmans- och kammarrådsembeten wid yppade ledigheter sig anmält, samt wid 2:ne riksdagar warit uti angelägna deputationer, dels såsom ordförande, dels såsom ledamot brukad, tror ståndet sig äga all anledning att tillstyrka, det kongl. secreteraren Silfverstolpe hos Hans Kongl. Maj:tt i underdånighet må anmälas till kammarrådsembete. Och när därtill kommer, att kl. kammarcollegium, i jembörelse med andra kl. collegier, ännu werkeligen saknar den förstärkning af ledamöter, som werkets widd, giöromåls myckenhet och deras skyndesamma afgörande kräfwa, så förmodar ståndet, att riksens ständer ej mindre än presteståndet detta så mycket häldre bifalla, som kongl. secreteraren Silfverstolpes altid å daga lagde nit för allmänt wäl, förknippad med dess förwärfwade insigt uti rikets hushållning och kammarwerk, lämnar allom ett säkert hopp, det han till alla delar uppfyller riksens ständers wäntan, att med wärdighet och drift detta embete bekläda. Presteståndets tanka är icke, att härigenom lagmännen Benzelstierna och Voltemat på något sätt skola præjudiceras, utan att kongl. secreteraren Silfverstolpe måtte näst efter dem niuta sin tour och säte uti kongl. kammarcollegio.

Hwilket med de öfrige respective ständen hörsam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.

9 §. Uplästes och bifölls bondeståndets extractum protocolli af d:n 29 sidstl. Augusti, angående tjenstebyte emellan auditeuren wid kongl. lifregementet, Jonas von Engeström och nu mera afledne häradshöfdingen Johan Wasell.⁸⁵⁹

10 §. Föredrogs å nyo bondeståndets extractum protocolli af d:n 17 Augusti, angående Gefleborgs landshöfdingedömes fördelning, och bergsrå-

⁸⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 88.

det Örnshölds förordnande till landshöfdingesyslan uti norra delen af detta höfdingedöme,⁸⁶⁰ som blef af ståndet bifallit och aflade h:r superintendenten doctor Körning härföre dess tacksäjelse, emedan denna delning ofelbart länder till mycken nytta för den landsorten. Hwarwid dock h:r kyrkoherden magister Wikman åberopade, hwad han sig öfwer denna sak förut yttrat.

11 §. Likaledes bifölls bondeståndets extractum protocollis af d:n 29 Augusti angående lagmannen i Wästernorrland Martin Ehrens van.⁸⁶¹

12 §. I anledning häraf erhindrade sig ståndet håfrättsrådets uti kongl. Swea håfrätt och riddaren baron Carl Ridderstolpe, som är känd af förtjenst och utmärkt skickelighet, samt öfwersten och riddaren Gust. Ad. Ramsai; och resolverades, att den förra hugnas med landshöfdingecharacter och -tour,⁸⁶² den sednare att komma på förslag till landshöfdingesysla wid militairt län.

13 §. Föredrogs borgareståndets protocollsutdrag af d:n 31 Augusti⁸⁶³ angående protocollssecreterarnes Wadenstiernas och Woltemats befordran till krigsråder, som blef af ståndet bifallit.

14 §. Likaledes föredrogs bemälte stånds protocollsutdrag af samma dato,⁸⁶⁴ angående statscontoirets förstärkning med en statscommissarius, hwartill föreslås protocollssecreteraren wid inrikes civilexpedition Jöran Adlerberg och efter honom cancellisten därstädes Lars Siberg, samt till cancellist, copisten Johan Elers.

Härjemte uplästes åtskillige memorialer, ingifne af cancellisterne wid bemälte expedition, baron Rebinder och Hermelin,⁸⁶⁵ samt å dess frånvarande sons copisten Erland von Lagerlöfs wägnar, superintendenten h.

⁸⁶⁰ Tryckt i *BdP* 8, bil. 43. Även 29 augusti 1761.

⁸⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 80.

⁸⁶² Prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 75.

⁸⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 117.

⁸⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 116.

⁸⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 178; R 911, nr 344.

doctor Lagerlöf och copisten Claren,⁸⁶⁶ som alla gemensamt protesterade emot det, att Elers, som är yngste copisten, skulle succedera Siberg och sålunda få tour så wäl för de 2:ne andre cancellister, som de äldre copister.

Då nu detta togs uti öfwerwägande, fant ståndet för godt, att bifalla, hwad för protocolssecreteraren Adlerberg och cancellisten Siberg är projecterat. Men hwad angår cancellistsyslan efter Siberg, resolverades, att kongl. cancelliecollegium har att besätta samma cancellistsysla och därwid låta hwars och ens skickelighet och förtjenst komma hos sig uti öfwerwägande.⁸⁶⁷

15 §. Uplästes secreta deputations betänkande⁸⁶⁸ öfwer ryttmästaren Rudolph Ahlbergs beswär, samt borgare- och bondeståndens extracta protocolli,⁸⁶⁹ angående denna sak.

H:r kyrkoherden Hofgardt förmälte, att orsaken hwarföre med förslagets uprättande af öfwersten kommit att dröijas, wore den, att stundom hade tidningar inlupit, det Rålamb wore död, stundom åter att han lefde. Men så snart tillförlitelig underrättelse ankommit om Rålambs död, så hade förslaget strax blifwit upsatt.

Efter någon öfwerläggning biföll ståndet deputations betänkande på sätt som borgareståndets extractum protocolli omförmäler.

16 §. Uplästes och bifölls borgareståndets extractum protocolli af d:n 20 Augusti,⁸⁷⁰ angående generalmajorsheder och -rang för äldste öfwersten i arméen, Gustaf Mannerheim.⁸⁷¹

I anledning däraf erhindrade sig ståndet öfwersten baron Fabian Löwens långliga tjenster samt wälförhållande, och fant för godt, att likaledes tillägga bemälte öfwerste generalmajors namn och heder.

17 §. Föredrogs secreta utskottets extractum protocolli af d:n 25 Aug.⁸⁷² angående tillökning i lönen för scholæbetjeningen i Uhleå och Wasa stä-

⁸⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 66, 236.

⁸⁶⁷ Protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 137.

⁸⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 77.

⁸⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 119 respektive R 922, nr 67.

⁸⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 107.

⁸⁷¹ Prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 73.

der, som blef icke allenast bifallit, utan ock wid tillfälle af deputation, jemte det förra extractum protocollii om Helsingfors och Randasalmi scholæ betjening, hos de öfrige stånden till bifall kommer att recommenderas.

18 §. Uplästes secreta deputations betänkande angående kammarherren Johan Ehrenpohls besvär,⁸⁷³ jemte berörde kammarherres memorial,⁸⁷⁴ som uppsköts till en annan gång.

19 §. Uplästes kammar-, oeconomic- och commercedeputations betänkande⁸⁷⁵ om 2:ne wid berörde deputation antagne secreterare, Pfeif och Schult, jemte bondeståndets extractum protocollii af d:n 20 Augusti rörande samma ärende,⁸⁷⁶ och bifölls efter någon öfverläggning deputations betänkande enligt berörde protocollsutdrag.

20 §. Föredrogs å nyo och bifölls borgareståndets protocollsutdrag af d:n 20 Augusti⁸⁷⁷ angående borgmästaren uti Raumå Johan Ek.

21 §. Uplästes och bifölls borgareståndets extractum protocollii af d:n 31 Augusti⁸⁷⁸ angående öfwerstlieutenantscharacter för lieutenant Martin Ludvig Örschöld.

22 §. Likaledes uplästes och bifölls bemälte stånds extractum protocollii angående assessoren Reinholt Antonsson.

23 §. Uplästes samma stånds extractum protocollii af d:n 20 Aug.⁸⁷⁹ angående rådmannens i Norrkiöping Sven Biörkmans befordran till borgmästaresyslan därstädes.

⁸⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 65.

⁸⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 58. Även 16 juni 1762.

⁸⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 79.

⁸⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 40.

⁸⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 85. Tryckt i *BdP* 8, bil. 41.

⁸⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 103. Jfr prot. ovan 29 augusti.

⁸⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 120.

⁸⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 98.

H:r probsten magister Lindblom anförde härwid, att hwad person angår, så kunde h:r probsten så mycket säkrare lämna rådman Biörkman alt wittnesbörd om en god character, som h:r probsten ifrån yngre åren honom kändt. Och hwad saken anginge, så borde h:r probsten icke förtiga, att sedan det hos Kongl. Majj:tt blifwit tillkännagifwit, det denna sak wore hos ständerne anhängig, hade Kongl. Majj:tt behagat i nåder förklara sig hafwa nåd för politieborgmästaren Hökerstedt, som jemte Biörkman är i underdånighet föreslagen, samt att Kongl. Majj:tt likaledes wille hafwa nåd för Biörkman wid succession efter Hökerstedt, hälst borgerskapet redan för Biörkman förklarad sitt förtroende; men så wille h:r probsten tillika gifwa wid handen, och kan, om så påfordras bestyrka, det Biörkman i anledning af denna Hans Kongl. Majj:tts nådigste utlåtelse, på ett bindande sätt förklarad sig wara färdig att straxt ingå byte med politieborgmästaren Hökerstedt, och i händelse ståndet nu behagar bifalla detta extractum protocoll, så upfylles icke allenast Kongl. Majj:tts allernådigste intention för Hökerstedt, utan förekommes ock den vidare omgång af ytterligare wal, med mera.

Uppå h:r kyrkoherden magister Wikmans begäran blef denna sak hwilande till en annan gång.

24 §. Deputerade från bondeståndet aflämnade ett ytterligare extractum protocoll angående augumentsböndernes klagan öfwer skatteköp,⁸⁸⁰ och recommenderades detta ärende till ståndets öma behiertande.

Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, huru ståndet allaredan i detta mål fogat sig efter bondeståndets önskan och lärer ej underlåta att ytterligare så i detta som andra mål, hwad möjligt wara kan och med billighet samt rättwisa är öfwerensstämmande, giöra bondeståndet till wiljes, men förklarade tillika, att presteståndet wäntar af bondeståndet en dylik willfarighet, i synnerhet uti sådana mål som något närmare röra presteståndet och dess privilegier. Hwarwid herr archibiskopen nämde prestemannen Wännerbergs ansökning om survivance på Åby pastorat i Lindköpings stift efter dess swärfader probsten Bagge, hwilket mål berättas wara af bondeståndet bifallit, ehuru presteståndet, genom en deputation afstyrkt, såsom icke allenast aldeles owanligit, utan ock medförande hwarjehanda

⁸⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 89.

olägenheter. Och låfwade deputerade hos sitt stånd denna omständigheten anmäla.

Sedan deputerade tagit afträde, anmälte domprobsten h. doctor Filenius ett och annat, som utmärkte probsten Bagges missnöije öfwer det att denne dess måg skall honom nu påtvingas, med mera, och resolverades, att detta ärende genom någon deputation hos borgare- och bondeståndet än ytterligare kommer att anmälas.

25 §. H:r kyrkoherden Hofgardt anmälte, att sedan ryttmästaren Kronackers hos Kongl. Maj:tt giorda ansökning, angående jus patronatus wid Hör och Munkarps⁸⁸¹ församlingar blifwit remitterad till landshöfdingens och consistorii utlåtande, och consistorium samma ansökning i underdånighet afstyrkt, och kongl. kammarcollegium äfwen däröfwer skall höras, så wore till befruktande, det bemälte collegium stadnar i sådant slut angående hemmans inköp och byte, som understödier bemälte ryttmästares ansökning om jus patronatus.

Ståndet fant angelägit, att bruka wid denna sak all upmärksamhet, och resolverades, att underdånig skrifwelse därom kommer att afgå till Kongl. Maj:tt.

26 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁸⁸² angående landssecreteraren Bergii beswär, samt borgmästaren Hans Ungers memorial⁸⁸³ jemte borgareståndets extractum protocoll af d:n 8 Junii,⁸⁸⁴ och bifölls deputations betänkande på sätt som nyssnämde extractum protocoll omförmäler.

27 §. Af denna anledning, såsom ock emedan åtskillige andre landssecreterare, jemte flere, dels redan undfått, dels igenom andre stånds extracta protocoll torde få assessorsfullmagt, anmälte h:r probsten magister Bolmstedt härads höfdingen på Åland, Samuel Ehrenmalm, till samma förmån, som wunnit så wäl presterskapets som menige allmogens förtroende och agtning, genom ett utmärkt wälförhållande uti embetet.

⁸⁸¹ Rättat efter konc.; i prot: *Sör- och Munktorps*.

⁸⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 26.

⁸⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 433.

⁸⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 92.

Ståndet fant för godt att bifalla till assessorsfullmägt och -tour för bemälte häradshöfdinge, hwarom utdrag af protocollet kommer att meddelas.⁸⁸⁵

28 §. H:r probsten magister Meurling anmälte tillika, att som de öfrige stånden gifwit ömno anledning till åtskillige personers befördran, dem ock h:r probsten wil tro wara wälförtjente, och därföre af ståndet wunnit bifall, så gåfwe h:r probsten sig frihet att nämna en man, som likaledes wore wälförtjent, men torde ej hafwa tillfälle att sig annorstädes till åtanka recommendera. Det wore h:r probstens måg, vice häradshöfdingen ⁸⁸⁶ Köster, och biföll ståndet, det må bemälte Köster till häradshöfdingesysla i underdånighet anmälas, som genom utdrag af protocollet skulle communiceras.⁸⁸⁷

29 §. Likaledes anmälte h:r probsten doctor Wahlborg, huruledes borgmästaren uti Fahlkiöping Abraham Junbeck nu uti 3:ne års tid warit behäftad med slag, så att han oaktadt alla använde botemedel ej kunnat sin sysla förestå, och är icke heller för honom hopp att komma till sin förra hälsa, hwarföre bemälte borgmästare förklarar sin åstundan, att få afträda sin sysla till någon annan, som winner borgerskapets förtroende. Och aldenstund h:r probsten af hwarjehanda omständigheter hade anledning att hoppas, det dess son, auscultanten i Götha håfrätt Eric Wahlborg, wid behörig anmälan skall winna detta sednare; så hemställte h:r doctor Wahlborg, om icke förenämde dess son må lämnas tillstånd, att med borgmästaren Junbeck under sådant wilkor accordera, hwartill han ock skall hafwa giordt sig förtjent, sedan han, jemte studier och disputerande i juridiquen wid academien, nu på 7:de året ausculterat i Götha håfrätt, och under samma tid wid åtskillige domstolar öfwat sig i lagfarenheten, samt därjemte år 1757 blifwit brukad till protocollet och expeditionerne wid riksens ständers Trollhättedeputation, och nu wid denna riksdag såsom secreterare betjenar den öfwer fiskerierne förordnade deputation.

⁸⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 79.

⁸⁸⁶ Tomrum lämnat i prot.

⁸⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 76.

Ståndet biföll denna af h:r probsten gjorda anmälan, och kommer sådant genom utdrag af protocollet med de öfriga stånden att communiceras.⁸⁸⁸

30 §. Härjemte erhindrade sig ståndet, uppå h:r doctor Gadolins hemställande, den besynnerliga och för riket utmärkta förtjenst hwarigenom vice präsidenten uti kongl. Åbo håfrätt, Johan Lagerflycht gjordt sig, så uti Finland, som på flera orter älskansvärd och namnkunnog; hwaraf ej tydeligare bewis behöfwer anföras, än att wälbemälte herre icke allenast af ständerne blifwit till det wigtiga rådsemetet i underdånighet föreslagen, utan ock af Kongl. Majj:tt i nåder utnämnd, ehuru han samma heder i underdånighet sig undanbedt, hwilken tacksäjelseskraft, då den på Kongl. Majj:tts nådiga befallning af statssecreteraren baron von Duben i ståndet uplästes, upväckte hos samtliga ståndets ledamöter mycket bekymmer.

I anseende hwartill ståndet fant sig föränlåtitt, så till belöning för bemälte h:r vice präsident, som till förmån för Finland, att för sin del besluta, det må vice präsidenten Lagerflycht nu straxt undfå präsident namn och tour, samt werkelig befordran då präsidentssyslan wid Åbo håfrätt blifwer ledig.

31 §. Uplästes bondeståndets extractum protocollit af d:n 29 Augusti angående auditeuren Törneros befordran till härardshöfdingesyslan efter Jacob Ekbon,⁸⁸⁹ som blef af ståndet bifallitt.

32 §. H:r superintendenten doctor Lütkekan anmälte, huruledes wid kejserserlige kammarrätten uti Wetslar, assessoren von Nettelblad wore äfwenwäl ett ämne för riksens ständers wälwilja. Bemälte assessor hade först uti 23 års tid warit professor juris och director consistorii regii uti Gripwald. När sedermera ingen, hwarken innom eller utom fäderneslandet wille åtaga sig beskickningen till Wetslar, war han den som geck åstad, ehuru med dryg känning af sin förwärfda och ärfda ägendoms förlust, och under kraftigaste försäkran, att framdeles få ett uti Sverige emot samma sysla swarande embete. Samfälte 17 år har h:r von Nettelblad förwaltat denna assessorssysla, så med utmärkt heder för swenska nation, som nytta för tyska

⁸⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 77.

⁸⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 83.

riket. I afseende på det sednare har romerska keijsaren uphögt honom till adelsståndet och benådat honom med keijsarl. råds namn och heder. Af den gifna försäkran från dess fädernesland, har han ej vidare niutit frukt, än att riksens höglofl. ständer tillagt honom årligen 600 rd:r banco under namn af räntepeningar, tills han i Sverige blefwe befördrad, hwilka penningar på pomerska staten äro anslagne. Efter en så lång tids förlopp, och sedan assessor von Nettelblad kommit till någon ålder, synes dess befördran här i Sverige blifwa mera owiss.

Men på det icke desto mindre den gifna försäkran på något sätt må komma honom till godo, och han erfara något bewis af riksens ständers ynnest och attention för en så gammal och utom riket stadd rikets embetsman, såsom ock att andre måtte encourageras, att wid von Nettelblads dödeliga frånfälle åtaga sig samma i mångahanda afseende mödosamma sysla, så hölt ståndet för sin del billigt wara, det må assessor von Nettelblads fru, i fall hon skulle öfwerlefwa sin man, benådas med de 600 riksdal. årlig pension som han i lifstiden niuter på pommerska staten, hwilket förden-skull med riksens ständers secrete utskott till benägen willfarighet genom utdrag af protocollat wänligen skulle communiceras.

33 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, huruledes landtmarschalken och talemännen uti sidsta sammanträde, i anseende till de mångfaldiga ärender om tjenster, som hos riksens ständer blifwit anmälte, för sin del funnit för godt, det kongl. förordningen af år 1756 måtte något närmare förklaras,⁸⁹⁰ så att ständerne för dylika ansökningar måtte förskonas, och hade herr grefwen och landtmarschalken låfwat, att ett protocolls-utdrag skulle häröfwer ankomma ifrån ridderskapet och adelen till de öfrige ståndens ytterligare fastställande.

Därjemte förenade sig ståndet om det, att icke vidare immediate uptaga sådane ansökningar, såsom ock högwördigste herr archibiskopen förklarade sig icke wilja däröfwer giöra proposition; hwarwid dock h:r biskopen

⁸⁹⁰ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theas besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theas underdånige härhos fogade skrifwelser.*

doctor Beronius gjorde något förbehåll angående sin son;⁸⁹¹ och h:r biskopen doctor Lamberg för landssecreteraren Tegneus i händelse något till deras förmån skulle blifwa projecterat. Såsom äfwen kyrkoherden h:r magister Alm gjorde förbehåll, att få nämna någon, som kunde blifwa lidande genom de från de öfrige stånden projecterade befordringsmål. Och kommer sedermera samtelige ståndens secreterare, att hos herr grefwen och landtmarschalken och herrar talemän upgifwa förteckning på alla de befordringsmål, som uti hwarje stånd äro uptagne och anmälte.

34 §. Förenade sig ståndet om project till resolution på den § i dess allmänna besvär, som handlar om prestegårdsbygnad, hwarå genom utdrag af protocollet de öfriga ståndens bifall skulle begäras. Vid. acta.⁸⁹²

⁸⁹¹ Jfr protokollsutdrag dat. samma dag och justerat 14 september 1761 i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 65.

⁸⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 195.

1761 den 7 Septemb.

1 §. Justerades protocollet af d:n 4 hujus.

Wid 10 § erhindrade h:r kyrkoherden magister Wikman, det secreta utskottet till plenorum fastställande lærer skola upgifwa hwad som kommer att anslås i stat wid det nya landshöfdingedömet.

Wid 12 § erhindrades, att åtskilliga äldre håfrättsråder uti Swea håfrätt än baron Ridderstolpe, förtjena ständers åtankar, som dock till en annan gång upsköts. I anledning af 24 § talades än ytterligare om prestmannen Wännerberg, och anmodades högwördigste herr archibiskopen, att uti nästa sammanträde, hos herrar talemän giöra därom behörig föreställning.

Wid 26 § begärte herrar probstarne Alin och Ziebet, det secreta deputations betänkande⁸⁹³ om academiæsecreteraren Junbecks beswär måtte förredragas, på det ej han, som är en gammal embetsman, genom yngre må åter blifwa præjudicerad.

2 §. H:r biskopen doctor Halenius anmälte, huru nödigt det wore i hwarjehanda afseende, att en juris publici, præsertim Svecani, profession blefwe inrättad wid Upsala academie, och föreslog därtill secreteraren wid bemälte academie, magister Nils Risell.

Ståndet tog detta i öfwerwägande och gaf därtill sitt bifall, enligt extractum protocolli af detta dato.⁸⁹⁴

3 §. H:r kyrkoherden doctor Celsius gaf wid handen, att landssecreteraren i Westerås Tegnæus betyगत sin wördsammaste erkänsla för den ynnestfulla ihugkomst, hwarmed han fådt höra att ståndet behagat honom behedra, men som han för denna gången ej får tillfälle att nyttja samma godhet, så har han trodt sin skyldighet wara, att gifwa sådant tillkänna, och jemte ödmjuk tacksäjelse, utbedia sig den förmån, att få wara uti ståndets ynnest innesluten.

Ståndet betygade sitt nöije öfwer denna af Tegnæus giorda förklaring, och wil wid förefallande tillfällen framdeles hafwa honom uti minne.

⁸⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 92.

⁸⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 64. Se bilaga 10.

4 §. Genom memorial, som uplästes, anhöلت, i anseende till anförda skiäl, h:r probsten doctor Carl Schröder, det landssecreteraren Thure Wennberg må tillåtas, att fritt när och till hvilken han behagar, få afstå sin landssecreteraresysla, utan att sådant må wara honom hinderligt wid sökande befordran till assessorat efter dess erhållna tour och competence, eller till häradshöfdingesysla efter dess meriter och många tjensteår.⁸⁹⁵

Ståndet tog detta uti öfwerwägande och biföll den för landssecreteraren Wennberg giorda ansökning, hwarom utdrag af protocollet kommer att afgå.⁸⁹⁶

5 §. Protocollet af d:n 4 Septemb. justerades till slut, och uppå giord proposition af högwördigste herr archibiskopen, faststälte ståndet att icke vidare uptaga något befordringsmål, utan will allenast ståndet sig yttra, öfwer de från de andra stånden anmälte ärender.

6 §. Uplästes justitiædeputations betänkande,⁸⁹⁷ angående rättegångssaken emellan generaladjutanten Löwen och capitain Dankquart Lilljeströms arfwingar, som blef af ståndet bifallit.

7 §. Uplästes öfwerstlieutenanten och riddaren Anders Rudolph Duries memorial,⁸⁹⁸ angående reparation för det lidande honom därigenom skal öfwergådt, att baron Wrangel blifwit befordrad till öfwerste wid husareregementet.

H:r probsten magister Ziebet upgaf förteckning på öfwerstlieutenanten Duries förtjenster, hwaraf wille intagas, det han war äldre i tjensten än baron Wrangel, såsom ock i öfrigit giordt sig till befordran wärdig, såsom ock flere ståndets ledamöter instämde uti det samma.

Men erhindrades därwid af h. biskopen doctor Benzelstierna och flere, att som sådant lidande ej så beqwämligen kunde in plenis afmätas, så torde säkrast wara, att denna sak antingen till secreta deputation remitterades, eller ock att man afbidade bemälte deputations utlåtande öfwer de beswär, som Duries hos riksens ständer andragit och ännu oafgiorde äro.

⁸⁹⁵ Bilaga till protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 78.

⁸⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 78.

⁸⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 914, nr 30.

⁸⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 910, nr 73.

Efter vidare öfwerläggning blef denna sak hwilande, att nästa gång ytterligare företagas.

8 §. Uplästes assessorn Friedrich von Posts memorial,⁸⁹⁹ om dess tour wid kongl. håfrätten.

Ståndet instämde med ridderskapet och adelen, som resolverat, att assessor von Post, wid dess nu ägande ställe innom håfrätten, utan att någon därwid honom föredrages, må bibehållas.

9 §. Genom memorial, som uplästes,⁹⁰⁰ anmälte h:r probsten Åkerman åtskillige omständigheter, som föranlåt it honom att anhålla, det ståndet behagade gifwa bifall till dess hemresa ifrån riksdagen. Ståndet beklagade mistningen af en så wärd ledamot, men förklarade sig ej wilja förwägra denna h:r probsten Åkermans begäran, hwaröfwer utdrag af protocollet kommer att meddelas.

10 §. Uplästes secreta deputations betänkande öfwer de af secreteraren wid Lunds academie Erland Junbeck anförda beswär.⁹⁰¹

H:r probsten magister Ziebet hölt före, att aldenstund secreteraren Junbeck wore en gammal och wälförtjent man, så borde han bibehållas wid tour framför åtskillige yngre, som nu wid riksdagen till assessorer blifwit befordrade.

H:r biskopen doctor Engström erhindrade, att secreterarelönen tages ifrån academien, under den tid Junbeck ej får lön wid håfrätten.

Ståndet stadnade i det slut, att deputations betänkande bifalles.

11 §. Föredrogs åter bondeståndets extractum protocoll i angående prototarien Johan Wilhelm von Schaji.

Anfördes härwid å ena sidan af h:r probsten Manquer och h:r kyrkoherden Wikman, att det wäl säges det Schaji blifwit præjudicerad, men ej af hwem. Att hans ålder och kortta tjenstetid ej synes medgifwa något synnerligt lidande, som dock af secreta deputation bordt utrönas. Att uti justi-

⁸⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 315.

⁹⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 102.

⁹⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 92.

tiædeputation anmärkning blifwit giord wid dess domareembete, som icke ännu blifwit till fullo afgjordt.

Hwaremot biskoparne h:r doctor Halenius och h:r doctor Lamberg, h:r superintendenten doctor Körning och h:r kyrkoherden Linderot förklarade att von Schaji flere gånger warit på förslag men ej blifwit utnämnd; att han är äldsta betjenten uti kongl. håfrätten och warit uti flera år håfrätten såsom ledamot adjungerad; att den af justitiædeputation giorda anmärkning icke så mycket rörer honom, när saken blir utredd, och mera sådant.

Ståndet biföll sålunda bondeståndets extractum protocolli det må von Schaji blifwa extraordinarie assessor uti Götha håfrätt med säte och stämma, samt efter honom Hummelhielm till protonotarius; men hwad touren angår, den von Schaji sig förbehållit, så kommer den ytterligare att jämkas, hwarföre ock expedition tills widare hwilar. Nämdes äfwen af h:r probsten doctor Serenius det må extranotarien Odenocrants⁹⁰² till notarius befordras efter Hummelhielm, som likaledes blef uppskutit.

12 §. Föredrogs bondeståndets extractum protocolli af d:n 17 Aug.⁹⁰³ angående härads höfdingen Lostboms befordran till assessor uti Götha håfrätt, hwarwid äfwen uplästes assessor Linnerhielms och härads höfdingen von Nackreis memorialer, angående att de, i anseende till den dryga kännning wid deras ingångne och af ständerne bewiljade accorder, må wid deras ärhållne tour bibehållas.

H:r probsten Palmerus upläste dess skrifteligen författade tankar⁹⁰⁴ hwaruti han med anförda skiäl styrker till det, att Lostbom må få dess tour framför Linnerhielm och Nackreji, såsom äldre härads höfdinge. Men erhindrades å andra sidan, att desse härads höfdingar, med dryg kostnad bidragit till någon belöning för de afgående håfrättsråder, hwartill ock det kommer, att ståndet redan sig yttrat om touren för Nackreji.

Efter ytterligare öfwerläggning stadnade fördenskull ståndet i det slut, att härads höfdingen Lostbom nu straxt tillägges assessors namn och heder, samt att han, då han innom eller utom håfrätten skulle sig till befordran anmäla, må hafwa assessorstour näst efter härads höfdingen von Nackreji, som blifwit till assessor föreslagen.

⁹⁰² Rättat efter konc.; i prot.: *Nordenocrants*.

⁹⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 79. Jfr prot. ovan 29 augusti.

⁹⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 103.

1761 den 7 september

697

13 §. Uplästes secreta deputationens betänkande öfwer de af capitain Jägerhielm anförda beswär, som blef af ståndet bifallit.⁹⁰⁵

⁹⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 79.

År 1761 den 11 Septemb.

1 §. Lyckönskades för detta domprobsten i Linköping h:r doctor Filenius till biskopsembetet där sammastädes, hwartill han nyligen i rådet blifwit utnämnd; hwaremot h:r biskopen betygade dess tacksäjelse, och intog det säte i ståndet, som detta embete är tillhörigt.

2 §. Justerades extracta protocolli för öfwerste Ramsai, häradshöfdingarne Ehrenmalm och Köster, notarien Wahlborg, samt angående juris publici professions inrättande wid Upsala academie.⁹⁰⁶

Wid detta sidstnämde anförde h:r professorn doctor Hydrén följande till protocollet, hwarmed h:r doctorn förklarade sig, sidsta plenum icke welat hindra sakens sluteliga afgjörande i ståndet, utan allenast nu hafwa anmält, hwad wid noga öfwerwägande h:r doctorn funnit sin skyldighet wara att påminna:⁹⁰⁷ Hwad den nya profession wid Upsala academie widkommer, som in jure publico eller till föreläsning öfwer riksens grundlagar skulle inrättas, lärer icke frågan blifwa så mycket om dess gagn och nytta, som icke mer om dess nödwändighet. Det wet iag och kan i sanning in för det högwördiga ståndet betyga, att genom illustrissimi cancellarii anordnande, professor juris patrii därstädes hållit föreläsningar öfwer grundlagarne, och att, af den academieske ungdomen, alle de som gådt till collegierne i riket, som uti åtskilliga faculteter sökt honores academicos, ja äfwen candidati s. ministerii, hafwa uti jure publico blifwit underwiste eller examinerade, så att underwisning uti riksens grundlagar wid Upsala academie icke blifwit saknade. Men skulle, detta aktadt, det högwördige ståndet och de öfrige riksens höglofl. ständer wisligen pröfwa och finna, det en sådan särskild profession wore nödwändig, så skulle iag för min del intet hafwa att påminna, att ju academiesecretären Risell må komma i consideration såsom en wärdig och skickelig man, hwilken nu i sin bästa vigeur kunde giöra därwid behörig nytta och upbyggelse. Men som påfölgden häraf will blifwa, att till denna nya inrättade profession fordras lön, såsom wid andra professionerne, så måste iag bekänna mig icke därtill finna fond eller tillgång, så mycket mindre som 1:o innom 40 år, ansenliga utgifter och penningsummor åtgådt till academiens publike bygnader och outhärliga in-

⁹⁰⁶ Extraktprotokoll 7 september 1761. Se bilaga 10.

⁹⁰⁷ Ett skrifvet anförande ligger löst i konceptprotokollet.

rättningar, såsom wid academiehusets och kongl. bibliothequets förnyande, horti academici och de därtill hörande husens anläggande, consistoriihuset, nosocomii, laboratorii chemici, och många andra byggnader och werks inrättande, att förtiga, hwad årligen åtgår till dylika byggnaders och inrättningars uprätt- och wid magt hållande. 2:o. Academien har de förra åren måst ingå uti nya inrättningar af professioner, såsom chemices och physices. Professor kalsenianus bär ännu lönen up, som till professor logices och metaphysices hörer. En del ordinarii professorer hafwa måst lönlöse tjäna på en förhoppning många år borttåt. Staten har blifwit förökt med ny adjunctus laboratorii, adjunctus oeconomiae, observator horti botanices, ny bokhållare, ombudsman, cancellist, notarius, med mera. Somlige af de sednare nämde, så wäl som vice bibliothecarien och amanuensis bibliothecæ hafwa måst tjena utan någon lön flera år. Cancellierådet Klingentstierna åtniuter professorslönen wid academien. Informationscapitainen h:r professor Meldercreuts saknar ännu full lön wid academien, som, om iag icke bedrar mig, bör tillträda den lön framledne professor juris practici doctor Fick upburit, efter samma profession war personele. Och ehuru någon professor jemte sin adjunctilön, fått någon fyllnad som personele, så graveras dock ærarium ansenligen därigenom. Jag får ock tillägga, att staten wid academien och fölgakteligen utgifterne äro inom 20 års förlopp dubbelt förökta. Därjemte bör academien wara omtänkt hafwa någon besparing uti alla oförmodade tillfällen. När alt detta kommer i betraktande och behörigt öfwerwägande, hwarom iag ödmjukeligen anhåller, lärer liusligen kunna slutas, huru omöjeligen staten skall bära sig, om ännu en ny profession med lön skall inrättas, hwarigenom ærarium betungas icke allenast, utan ock andre betjenter äfwen torde komma att wara längre lönlösa. Underställer altså det högwördige ståndet, om i händelse den oftanämde profession änteligen skall inrättas, den samma må blifwa personele, och att den som profession företräder, måtte komma att åtnöija sig med sin förr innehafda lön. Jag såsom den som har den äran att wara ledamot uti detta högwördige ståndet och tillika tjenande, samt tilltror mig bäst känna dess hushållning och nödtorfter, utber mig ej illa blifwa ansedd, då iag tager mig frihet, att efter min skyldighet tala, icke för något enskilt, utan för academiens wäl.

I anledning härutaf yttrade äfwen h:r doctor Celsius, att, ehuru han för sin del gådt in i ståndets beslut härutinnan i betraktande af den föreslagne

professionens nytta och nödwändighet; kunde dock h:r doctorn icke annat, än till alla delar bestyrka, hwad h:r doctor Hydrén andragit, att jus publicum icke wid academien warit en så aldeles förgäten wettenskap, skönt den icke blifwit wårdad såsom en särskild och ensam profession. Altsedan hans excellence academiæcancelleren sidsta riksdag gjorde ärinran, att ungdomen borde handledas till ärhållande af redig och grundelig insigt i svenska regeringssättet, hafwa historiarum, politices och juris professorerne delat denna omsorg sins emellan, och i sina föreläsningar sökt sig tillfällen att widröra detta ämnet; men att afhandla det samma så som det förtienar, kan omöjneligen wäntas af dem, som i öfrigit hafwa så widsträckt wettenskaper att drifwa, hwilka egenteligen deras professioner tillhöra. Dessutom är skilnad emellan jus publicum, sådant som det i anseende till vårt regeringssätt, bibringas ungdomen wid alla så högre som lägre lärosäten, och emellan denna wettenskapen uti hela dess widd och fullständighet, sådan som den bör idkas af dem som däruti åstunda fullkomlig insigt; hwartill wid academien wisseligen är godt att tillfälle gifwes hos en särskild professor, som icke måste dela sig till flera wettenskaper. H:r doctorn önskade fördenskull, att ståndets beslut i sielfwa denna hufwudsaken måtte blifwa ståndande. Hwad åter lönen beträffar till denna nya profession, så emedan h:r doctorn af egen ärfarenhet noggsamt hade sig bekant, huru swårt det will falla, att wid ett dylikt embete tjäna utan lön; biföll h:r doctorn så mycket häldre h:r doctor Hydréns förslag, att academiæsecreteraren Risell tillträder professionen med den secreterarelön han nu innehafwer, som nyssnämde h:r doctor och professor lärer hafwa tillförlitelig kundskap om academiens nu warande wilkor, och huru wida dess stat nu skulle kunna tåla att med nya löningar graveras. H:r doctorn är för sin del icke okunnog, huru denna staten i de sednare åren blifwit mycket chargerad; men h:r doctorn wil därjemte föreställa sig, att med tiden, och då academiens ærarium fådt hwila sig i några år, utwägar icke skola felas till lön wid den nu påtänkta nya professionen. Imedlertid trodde h:r doctorn det wara öfwerensstämmande med den omwårdnad, som presteståndet närmast tillkommer öfwer rikets lärosäten, att snarare som en rar jouvel bewara, än gifwa för mycken anledning att tillgripa nyssnämde academiska ærarium, såsom i sitt slag den enda tillgång i vårt fädernesland, hwaruppå man kan hafwa att räkna, då omkostningar skola göras till studiers förmån och flor. Och förmodade h:r doctorn, att som jus publicum är en wettenskap, den

alla de behöfwa winlägga sig om, hwilkas syftemål är, att giöra sig skickliga till att på något betydande sätt tjena det allmänna; så skulle den som en sådan profession wäl förestår, winna sådant tillopp af lärgirig ungdom, att honom därigenom skulle kunna tillflyta någon till dess underhåll bidragande upmuntran.

Högwördigste herr archibiskopen förklarade likaledes såsom academiens procanceller, att så nödwändig som herr archibiskopen finner professionen wara i anseende till den kundskap, som studerande ungdomen bör inhämta icke allenast om vårt eget, utan äfwen främmandes, i synnerhet allierades regeringssätt, så betänkeligit anser tillika h:r archibiskopen, att nu straxt tillägga syslan egen och full professorslön; börande så med ærario förhållas, att det goda tillstånd, hwaruti det sig kan befinna, och som dessa sednare åren gifwit anledning, att på dess omkostnad widtaga åtskilliga wackra författningar, äfwen i längden må hafwa bestånd. H:r archibiskopen håller därför rådeligast, att secreteraren Risell behåller wid juris publici professionen dess secreterarelön och tillika af ærario bekommer fyllnaden i full professorslön; och må consistorii academiæ notarius magister Boudrie, hwilken hittills hållit collegia i jure publico och äfwen esomoftast förrättat secreteraresyslan, succedera Risell därutinnan, med sin notariilön, då cancellisten efter honom kan komma i åtanka och tjäna på recommendation.

H:r kyrkoherden Wikman sade sig intet hafwa att påminna mot magister Boudrie; men finner sig icke så aldeles däruti, att adjuncten Wall, som hos riksens ständer ordenteligen sig beswärat däröfwer, att han wid academiæsecreteraresyslans sidsta besättande blifwit, utan sitt förwållande på förslaget förbigången, nu äfwen skall ärfara, att samma sysla besättes, utan att det först blifwer utrönt, huruwida han är lidande och förtjenar att wid detta tillfälle därför soulageras. Han är nu redan en man till åren, som dessutan, i anseende till fattigdom icke skulle wara hulpen med professorsfullmagt och -tour; utan tror h:r kyrkoherden, att wid secreteraresyslan falla sådane sportler, som ännu skulle kunna giöra den samma begiärlig för meranämde adjunct.

Högwördigste herr archibiskopen medgaf, att adjuncten Wall är förtjent; men trodde att han nu är så litet hulpen med den trälsamma secreteraresysla, som syslan med honom; utan lærer han fast mera nu wända sina tan-

kar på juris professionen, hwilken, i anseende till professor Solanders ålder och siuklighet, snart nog torde blifwa ledig.

H:r doctor Celsius ärkände Boudrie för en af de käckaste magistrar redan den tiden h:r doctorn war wid academien; men så kunde dock h:r doctorn icke annat än öma adjuncten Walls omständigheter, som sedan år 1747 varit adjunctus juris, och wid sidsta secreterarevacancen icke en gång fick tillfälle att föredraga sin ansökningsrätt, innan syslan blef bortgifwen. H:r doctorn är öfvertygad, att academien skedt werkeligit gagn, om han kommit till secreteraresyslan; och torde det äfwen falla honom swårt om han wid den vacance, som nu kommer att ske, icke heller skulle komma i consideration. Med en profession wore han nu mindre belåten, sedan han under sin adjunctur nogsammt hunnit tröttna wid academiska lectioner. Dessutom är professor Solander icke ännu så till åren eller uti aftagande, att en medelålders man tyckes böra uppehålla sig med hopp, att honom succedera. Ändteligen beklagade h:r doctorn, att denne mannen icke kommit att nämnas i ståndet, medan förtjente embetsmäns befordringar varit ämne för dess öfwerläggningar, aldenstund det då varit alt skäl, att på något fördelaktigt sätt låta honom komma i åtanka.

H:r biskop Benzelstierna anmärkte, såsom medförande någon betänkelighet att academiesecreteraresyslan icke är ny eller nu först inrättas och att följakteligen förslagsrättighet wid dess besättande synes böra till godo niutas.

H:r doctor Serenius samtyckte till den föreslagne befordran både för Rissell och Boudrie, med förbehåll, att hwarken adjuncterne wid academien eller någon annan därmed sker för när.

Sedan högwördigste herr archibiskopen gifwit någon anledning, att adjuncten Wall skulle ännu komma förhielpas till någon förmån, enär secreta deputations betänkande⁹⁰⁸ uti dess sak förekommer; hwartill h:r archibiskopen föreslog succession, antingen efter häradshöfdingen Gråsten eller Brase, hwilka bägge för ålder och siuklighets skull snart torde wilja afstå sina jurisdictioner; förenade sig ståndet att fastställa det beslut, som extractum protocollii innehåller.

3 §. Företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, anförd af h:r borgmästaren Finerus som gaf tillkänna, huruledes borgareståndet, i an-

⁹⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 120.

ledning af de många ansökningar om befordran, som de nyligen förflutna plenidagar inkommit, utan att passera de vägar, hwilka lagen angående sådana mål föreskrifwer, när de hos riksens ständer skola blifwa anhängiga, sedt sig föranlåtut, att för sin del besluta, det intet sådant mål skall hädanefter där i ståndet omedelbarligen uptagas, eller därifrån komma till de öfriga stånden; till hwilken ända ståndet enligit öfwerenskommelsen wid herrar talemännens sammanträde, låtit författa förteckning på alla dylika mål som hittills där uti ståndet förekommit; förwäntande borgareståndet, att ifrån preteståndet erhålla communication af lika beskaffenhet.

Sedan deputation afträdt, anmälte notarien magister Stenbeck, att han, till följe af nyssnämde författning, haft wid talemännens sidsta sammanträde en förteckning färdig på de befordringsmål, som i preteståndet först blifwit wäckte och därifrån kommit till de öfrige stånden, hwilken förteckning äfwen nu upwistes.

4 §. Justerades protocollet af d:n 7 Septemb.

Wid ⁹⁰⁹ § om assessorerne Linnerhielm och Nackrei påminte h. probsten Alin, det kongl. secreteraren Osander måtte tilläggas lika tour med dem, så wida han på lika sätt som de accorderat sig till sin sysla.

5 §. Uppå h:r doctor Celsii och fleras hemställande fant ståndet godt, att genom en deputation notificera de öfrige respective stånden det alfwarlige b[e]slut, hwaruti preteståndet stadnat angående tjensteansökningar, hwarwid uttryckeligen skulle nämnas både om det band, som herr archibiskopen och talemannen sielf behagat sig pålägga, som ock den olägenhet hwar ledamot af ståndet i detta fall sig underkastat.

Denna deputation afgick anförd af herr doctor Celsius.

6 §. Föredrogs secreta handels- och manufacturdeputations betänkande⁹¹⁰ angående åtskillige såpebruksägares sökta befrielse från den i 1756 års taxa⁹¹¹ å inkommande olja lagde manufacturfond, samt ärsättning för hwad

⁹⁰⁹ Tomrum lämnat i prot.

⁹¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 15.

⁹¹¹ Tryckt taxa 4 oktober 1756: *Taxa, Hwarefter Ifrån then 1. Januarii 1757, the på thenna Förteckning upförde Inkommande och Utgående Waror Komma at betala Afgiften Til Manufactur Fonden.*

i förflutna åren däraf betalt blifwit; hwarjemte äfwen uplästes ett bifogat särskilt votum af 2:ne ledamöter i deputationen.

H:r probsten Ziebeth anförde härwid, huru swårt och tryckande det förekommer såpebruksidkare, att sedan de anlagt sina werk på egen bekåstnad, och af den grunden, att de efter särskilta privilegier, skulle i anseende till sina rudimaterier wara fria för all afgift, undantagen 1/8 recognition, de likwål alt sedan sidstledne riksdag måste betala 20 d:r silf:mt för hwarje åm olja. Och ehuru de i sin ansökning begärat ärsättning för alt detta; dock, som deputation funnit skiälligt att hädanefter föreslå till denna afgift 5 d:r silf:mt; wilja de nu åtnöijas att återbekomma hwarje 15 d:r som de dessa 3:ne åren utbetalt, hwilken ärsättning, på det den så mycket lättare må kunna låta sig giöra, de önska äntå genom afdragning uppå den 5 d:rs afgift, som hädanefter måste ärläggas för utrikes olja.

H:r kyrkoherden Wikman ansåg det af inrikes oljoqwarnar tagna skålet såsom ägande mycket liten grund, så wida de icke kunna förses med tillräckeligit quantum af frön, hwaruppå riket ännu till en stor del lider brist, så att de utifrån måste införskrifwas. För öfrigit är såpan en nödwändighets- och icke öfwerflödswhara; i anseende hwartill, och emedan åtskilliga af detta sednare slaget blifwit mycket lindrigt antecknade i manufacturfondstaxan, det icke wore skiälligt att belägga linolja, hwaraf såpa giöres, med vidare afgift än 1/8 recognition, i synnerhet som privilegier strida däremot.

H:r probsten Bolmstedt fant mycket skiäl i bägge förenämde ledamöters yttrande; anseende i synnerhet h:r probsten inrikes oljeslagerierne af så liten betydelighet, att de icke kunna fournera halfwa Skåne med dess nödwändigaste behof.

H:r kyrkoherden Werander såsom fullmächtig i manufacturcontoiret önskade att såpebruksinteressenterne härutinnan kunde förnöijas, men förklarade sig så mycket mera wara öfwerlygad om omöijeligheten, att kunna återställa, hwad till manufacturfonden blifwit upburit, som manufacturcontoiret tydeligen wisat detta uti dess underdåniga utlåtande till Hans Kongl. Maj:tt öfwer denna interessenternas ansökning.

H:r biskop Benzelstierna medgaf det wara nyttigt, att för framtiden antingen moderera eller aldeles innehålla med denna afgift, eftersom rådeligast kan bepröfwat, men hwad ärsättningen angår, finner h:r biskopen den samma så mycket mindre kunna äga rum, som riksens ständer sielfwa,

uppå secrete utskottets project sidstledne riksdag förordnade denna afgift; warande det ganska betänkeligit, att lämna præjudicat uppå, det man af riksens ständer äfwen kan få ärsättning för hwad man tror sig genom deras författningar hafwa lidit och wara skedt privilegier förnär. Dessutom kan h:r biskopen icke annat föreställa sig, än att hwar och en, som ärlagt de öfwerklagade 20 d:r s:mt, nogsamt wetat, att i oljans eller såpans försälgning göra sig skadeslös.

H:r kyrkoherden Laihiander hölt före, att såpebruksidkarne i detta mål icke kunna sägas hafwa lidit mot sina privilegier, alldenstund hampolja ej är rudimateria, utan sielfwa frön, hwilka wid införslen med ingen pålaga äro graverade. Orsaken till afgiften på oljan är upmuntran för inrikes qwarnar och stampar uppå hwilka mycket linfrö kunde nyttjas, som nu går förlorat, emedan det till utsäde är mindre dugeligit. Mången nödwändig-hetswara får äfwen widkännas afgift att därmed upmuntra dess anskaffande innom riket, till exempel spannemål. H:r kyrkoherden trodde för-denskull, att sökanderne borde åtnöijjas med afslaget på afgiften till 5 d:r silf:mt, så mycket mera, som den samma redan hos riksens ständer blifwit faststæld, i anledning af manufacturdeputations project. Och conformerade sig i öfrigit h:r kyrkoherden tillika med h:r probsten Hiortsberg och h:r kyrkoherden Kloth angående den sökta ärsättningen, med h:r biskop Benzeltierna.

H:r probsten Matthesius fant äfwen swårighet att bewilja ärsättning, men hölt tillika nödigt, att noga tillse det fides publica icke rubbas. Imedlertid, som olje- och såp-tillverkningar icke mindre än andra fabriquer i fäderneslandet böra upmuntras, önskade h:r probsten, att olja till införsel aldeles kunde förbiudas; men som det ännu icke kan låta sig göra, är bäst att förblifwa wid 1/8 recognition, som ifrån början blifwit ärlagd och med privilegierna kan hafwa bestånd.

H:r kyrkoherden Wikman anmärkte, att om all afgift hädanefter uphäfwes, så förfaller ärsättningen, så wida den sökes af den afgift som kommer att ärläggas.

H:r superintendenten Lütkekan instämde med h:r kyrkoherden Laihiander, tilläggande, att manufacturfondens nödwändighet och mångfaldiga användande icke tål någon vidare minskning, än hos riksens ständer redan blifwit bewiljad.

H:r probsten Ziebeth åtog sig, att igenom de handlande här i staden intyga, det såpbruken såldt sin wara till lika pris efter som för sidsta riksdag, endast i förhoppning att nu winna ärsättning; och till swar uppå hwad h:r kyrkoherden Laihiander anfört om odugeligit linfrö, anmärkte h:r probsten, att sådant till äfwentyrs i Finland kunde existera, men i Skåne wiste man icke därutaf. Anhållande sluteligen h. probsten, att fides publica i anseende till dessa werk och deras anläggande på privilegier måtte conserveras.

Omsider förenade sig ståndet, att, uppå högwördigste herr archibiskopens proposition, bifalla deputations betänkande.

7 §. Under föregående öfwerläggning ankom en deputation från höglofl. ridderskapet och adelen, anförd af kammarherren baron Reuterholm, som androg, huruledes ridderskapet och adelen icke kunnat wara insensibles öfwer den warsamhet och wänlighet, som preteståndet låtit förmärka, i anseende till ridderskapets och adelens rättigheter, uti det beslut, hwaruti ståndet stadnat öfwer några inkomna memorialer rörande saken emellan öfwersten baron Pechlin och öfwerstlieutenant Boije, hwaruti ridderskapet och adelen nu yttrat sig till de öfrige respective stånden, genom ett extractum protocoll, som öfwerlämnades. För öfrigit påmintes om det sammandrag af befodringsmål, som ståndens secreterare hafwa att författa.

8 §. Likaledes anfördes af Otto Olsson en deputation ifrån ärbara bondeståndet, som gaf tillkänna, att det ståndet för twänne plenidagar sedan beslutit icke befatta sig med något befodringsmål, som icke ordinaria via inkomma. Till hwilken ända ståndets secreterare skulle häröfwer aflämna sådan förteckning som af herrar talemännen blifwit anbefallt.

9 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande om landtullsafgift för inrikes tillwerkat tåppsåcker och tobak,⁹¹² hwilket uppå h:r kyrkoherden Wikmans och fleres begäran blef liggande på bordet.

10 §. Upkom i ståndet någon öfwerläggning angående ärhållande af skyn-desamt slut uppå riksdagen, hwarwid samtelige ståndets ledamöter både kommo öfwerens om angelägenheten och nyttan därutaf, att sådant ju förr

⁹¹² Präteståndets arkiv, vol. R 921, nr 36. Behandlas även 14 september.

dess häldre måtte winnas, som ock gemensamt önskade i afseende på embetens och enskilt wälfärdsbewakande, att snart och lyckeligen få åtskiljas. Angående medlen till detta ändamål förmärktes allenast någon skiljaktighet uti åtskilliges yttrade tankar, i det h.h.:rar kyrkoherdarne Wikman och Hoffgardt, h:r probsten Manquer och h:r doctor Serenius förmente det wara nödigt, att ståndet än widare genom en deputation yrkar den påminnelse, som redan för 2 månader sedan afgådt till de öfrige stånden, och i anledning därutaf utsätter såsom wiss termin till riksdagens slut d:n 20 nästkommande Octobris, hwilket om riksens ständer wille antaga, ofelbart skulle hafwa den werkan, att med de angelägnaste och ännu återstående arbeten skulle skyndas, så att en sådan termin när tiden dessförinnan rätt användes, icke torde behöfwa öfwerskridas.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunerus tillika med herrar biskoparne Beronius, Benzeltierna, Körning och Lütke man samt h:r probsten Hiortzberg trodde, det rätta wägen att komma till riksdagens slut wore att med flit, alfware och eftertryck, under å sido sättande af mindre och privata saker, företaga sig de många rikswårdande angelägenheter som ännu äro oafgjorda, men dock hos riksens ständer till utarbetande under händer, rörande allmänna hushållningen, bewillningen, beswären, justitiæ- och financeverket, med mera. På sådant sätt skulle hwar riksdagsman aldrabäst kunna förekomma och stilla missnöijen hos sina committenter, och rikets samskyldiga wälfärd ses till godo; då äfwen riksdagen af sig sielf skulle med skyndsamhet lida till ett önskeligit slut. H:r superintendenten Körning hölt i synnerhet före, att secrete utskottet, såsom uppå hwars giöromål rikets säkerhet enkannerligen beror, kunde gifwa säkraste anledningen till detta slutet; och h:r superintendenten Lütke man ansåg alla wederbörande deputationer genom påskyndande af deras arbeten, kunna därtill bidraga.

H:r doctor Celsius förmente sådant förnämligast ankomma uppå plena sielfwa, emedan deputationerne nu merendels upgifwit hwad de haft om händer; till bewis hwarå herr doctorn nämde justitiædeputation, förmodande likaledes, att både den och de öfriga deputationerne innan kortt skulle kunna wara färdiga med hwad ännu ifrån dem förwäntas. Det mästa hinder föreställer sig h:r doctorn wid bewillningsverket förefalla, hwilket i anseende till alla medborgares dryga känning, icke utan mycken omtanka och blödande hierta lærer af de därtill utsedde deputerade kunna regleras. Men så fordrar dock rikets trängande behof, att äfwen detta med det första

blifwer afgjordt. H:r doctorn förenade sig fördenskull med åtskillige ledamöter, som redan uti saken talat, att tro, det icke wara uti wägen, genom en deputation låta hos de öfrige stånden märka presteståndets önskan, att riksdagen icke länge öfwer året måtte utdragas, och i synnerhet, att med bewillningens utarbetande måtte fortskyndas. Och utbad sig h:r doctorn sluteligen, att åtminstone innom ståndet få erinra angelägenheten, att på alt möjligt sätt undanrödja sådana mål, som förtaga tiden till riksens ständers egenteliga deliberationer, och göra riksdagen plågsam, då genom dess utdrägt tillfällen till debater aldrig uphöra.

H:r biskop Filenius trodde, att mycket mera än hittills skedt, borde till de publica sakerne åtgöras innan riksdagens slut; men hölt tillika betänkeligit, att widare påminna om någon wiss dag hos de öfrige stånden, så wida h:r biskopen förde sig till minnes, huruledes presteståndet wid 1747 års riksdag, förmedelst beskickning i ett dylikt ärende, ådragit sig af de öfrige stånden en starck förwitelse.

H:r probsten Manquer påminte, hurusom förra riksdagar, till sakernas skyndesamma afgörande, både mårgonstunder och eftermiddagar af ståndet till dess talemans nöije blifwit använde. Den föreställning som år 1747 skedde till ståndet i detta ämne utaf de öfriga stånden, påminner sig h:r probsten hafwa med sådant swar blifwit bemött, att ståndet därutaf icke någonsin behöfwer taga sig någon farhåga. Och hwad bewillningsdeputation beträffar, ansåg h:r probsten hela dess arbete af den beskaffenhet, att det efter 4 eller 5 sessioner kan till plenorum egen åtgjörd öfwerlämnas.

Ändteligen och sedan häröfwer tillräckeligen blifwit discourerat, biföll ståndet högwördigste herr archibiskopens proposition, att igenom en deputation hos de öfriga stånden skulle andragas, huruledes presteståndet förmodar och högeligen önskar, det de återstående riksdagsärender med sådan drift må kunna skötas, att riksens ständer, kortt efter årets förlopp af deras sammankomst, måtte se sig i stånd att den samma ordenteligen sluta; hwarförutan ståndet fant godt för sin del antaga herr archibiskopens förslag, att hädanefter icke öfwer en half tima hwarje plenum sysselsätta sig med tienstesaker och befordringsmål; äfwen som h:r biskop Halenius, hwilken i h:r archibiskopens ställe biwistat herrar talemännens sidsta sammanträde, gaf wid handen, att herr grefwen och landtmarschalken förklarar sig sinnad utsätta 2:ne plenidagar å rad till dessa måls afgörande på

riddarhuset, hwarest de till största delen ännu icke förekommit. Och afgick häruppå förenämde deputation, anförd utaf h:r doctor Celsius.

11 §. Uppå h:r probsten Manquers hemställande resolverades, det skulle ifrån allmänna beswärs-deputation återtagas den § af presterskapets beswär, som angår förbättring i scholæstatens wilkor, emedan ståndet wid närmare eftersinnande häraf, i anseende till de af h:r probsten nu anförda skiäl, hölt betänkeligt att vidare beswära riksens ständer med hwad uti 1747 års resolution på presterskapets beswär tydeligen i detta mål blifwit afgjordt,⁹¹³ utan hafwer hwarje consistorium att med sitt förslag härom anlita Kongl. Maj:tt på sätt som af Upsala, Stockholms, Strengnäs och Hernösands consistorium äfwen redan skedt.

12 §. Föredrogs och bifölls riksdagsmannens Michel Nilssons Spikbackas memorial och bondeståndets däröfwer afgifna extractum protocollii af d:n 29 sidstledne Augusti⁹¹⁴ angående wederbörande arfwingars återställande uti de skatterättigheter i Österbottn, som under kriget i Finland ifrån 1714 till 1721 deras förfäder frångådt.

13 §. Uplästes secreta deputations betänkande⁹¹⁵ öfwer lagmannen Henric Julius Voltemats och kammereraren i kongl. kammarcollegio Marcus Enbergs beswär öfwer præjudice, hwilket betänkande ståndet, efter någon öfwerläggning fant skäligt att bifalla, jemte tillägning för kammereraren Enberg att äga säte och stämman i kongl. kammarcollegio näst efter kongl. secreteraren Silfwerstolpe, så ofta dess kammereraresysla honom tillåter att collegii sessioner biwista.

14 §. I anledning härutaf föredrogs jemwäl borgareståndets extractum protocollii af d:n 7 hujus,⁹¹⁶ hwaruti det ståndet finner rättwist, icke allenast att

⁹¹³ Tryckt resolution 23 december 1747: *Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution Och Förklaring Uppå the Almänna Beswär Och ansökningar, som Thez trogne Underståtare af Prästerskapet i Swerige och Finland wid then nyligen öfwerståndne Riksdagen andragit.*

⁹¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 104, med bilaga.

⁹¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 90.

⁹¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 126.

lagman Woltemat bör till först ledigt blifwande kammarrådsembete befordras, utan äfwen att cavallieren hos Hans Kongl. Höghet h:r grefwe Gustaf Friedrich Gyllenborg och secreteraren i riksens ständers contoïr Carl Stierngranat måga, på samma sätt som kongl. secreteraren Silfverstolpe, till extraordinarie kammarråder förordnas, med säten i collegio och befordran till ordinarie löner, efter dem emellan nu warande tour, näst efter lagmännen Benzelstierna och Woltemat.

Häröfwer yttrade h:r doctor Celsius, att äfwen som ingen fråga i preteståndet borde blifwa om kongl. secreteraren Silfverstolpe, såsom hwilken ifrån detta ståndet blifwit hos de öfrige till befordran anmäld; så hade ock grefwe Gyllenborg, både såsom rector illustris wid kongl. academien i Lund, och under dess öfriga emploi här i Stockholm och wid kongl. håfwet, giordt sig på bästa sättet känd för ett ibland de wackraste genier och wäl cultiverade naturs förmåner, så att h. doctorn wäl will föreställa sig, att han med wärdighet skulle bekläda det embete, hwartill befordran för honom nu blifwit projecterad. Men hwad secreteraren Stierngranat beträffar, wille h:r doctorn till en annan gång betänka sig, emedan h:r doctorn icke kan undgå att anmärka, det han icke så länge sedan börjat sina tjensteår, och det skulle förefalla gamla embetsmän och betjente nog tungt, att se flera unga män på en gång blifwa dem föredragne.

Häruppå yttrade en och annan af ståndets ledamöter, att om saken för secreteraren Stierngranat skal blifwa liggande på bordet, så må ock det samma ske för grefwe Gyllenborg.

15 §. Företogs till afgörande öfwerstlieutenanten och riddaren Durietz sidsta plenum uplästa memorial.⁹¹⁷

H. h:rar biskoparne Benzelstierna och Lutkeman förklarade sig icke kunna anse bemälte öfwerstlieutenant præjudicerad i anseende till baron Wrangel wid husareregementets upsättande, medan wid sådane tillfällen den alltid anses för mäst berättigad, som ärbiuder de för kronan fördelaktigaste wilkor. Åtminstone borde i h:r biskop Benzelstiernas tanka en sådan præjudice quæstion först utredas i wederbörande deputation. Och som af förteckningen på krigsbefälet finnes, att öfwer 30 öfwerstlieutanter äro äldre än Durietz, så skulle äfwen de med större skäl än han kunna på-

⁹¹⁷ Präteståndets arkiv, vol. R 910, nr 73.

stå ärsättning för förment lidande, hwilket icke lærer blifwa rimeligit. För öfrigit ansåg h. superintendenten Lütke man detta mål såsom rörande militairen, utaf den beskaffenhet, att presteståndet därwid borde wisa ridderskapet och adelen den wänskapen och afbida deras utlåtande, innan slut här tages.

Häremot anförde h.h:rar doctorene Celsius och Serenius, det öfwerstlieutenant Durietz förtjenar att af riksens ständer med någon förmån hugnas, om icke i afseende på lidande wid jemförelse med andras befordingar, dock för dess tappra förhållande wid nu warande fälttåg i Pommern, hwarest han wid flere tillfällen signaliserat sig på ett sätt, hwilket gör honom wärdig sådant encouragement, som af riksens ständer allena kan åstadkommas.

H:r kyrkoherden Wikman påminte, huruledes ofta tillförene i ståndet händt, att igenom någons befördran flere äldre blifwit förbigångne, och att h:r kyrkoherden äfwen förgäfwes ärinrat, det wissa saker först bordt på riddarehuset afgjöras.

H:r probsten Ziebet anmärkte, att icke allenast Durietz jemte Wrangel under lika wilkor anmält sig till husareregementet, utan äfwen sedermera igenom nu warande öfwersten Wrangels befördran därtill blifwit præjudicerad.

H:r öfwerhäfpredikanten Grunerus anhölt, att ståndet måtte taga i ömt öfwerwälgande öfwerstlieutenant Durietz ostridiga meriter, och i afseende däruppå tillägga honom öfwerstefullmagt wid arméen af samma dato som baron Wrangels, jemte rättighet att blifwa föreslagen till något regemente, hwartill han sig anmäler.

Hwilket äfwen ståndet, efter något vidare öfwerläggande fant skäligen att bifalla.⁹¹⁸

16 §. Likaledes samtyckte ståndet, att öfwerstlieutenanten och riddaren von Rosen, i anseende till de uti dess memorial⁹¹⁹ andragne omständigheter må ärhålla transport till den efter öfwersten och riddaren grefwe Lieven lediga öfwerstlieutenantsbeställningen wid Dalregementet.

Ståndet åtskildes.

⁹¹⁸ Jfr extraktprotokoll i Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 63.

⁹¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 347.

År 1761 den 14 Septemb.

1 §. Justerades protoccollet af d:n 11 hujus.

Wid 4 § erhindrades af h. probsten magister Alin, att aldenstund ståndet lämnat assessor Linnerhielm och häradshöfdingen von Nackreij tour framför häradshöfdingen Lostbom af den orsak, att de genom dryga penninge-accorder kommit till att blifwa assessorer, så wore äfwen samma skiäl för kongl. secreteraren Osander att få tour för Lostbom, så wida Osander äfwen accorderat. Och stadnade ståndet efter någon öfwerläggning i det slut, att häradshöfdingen Lostbom behåller touren näst efter Nackrei, Osander näst efter Lostbom, hwaraf äfwen följer, att till dess Lostbom inträder uti häf-rätten, behåller Osander dess rum näst efter von Nackrei, så att ingen må komma däremellan.

Wid 13 § erhindrades af probsten h:r magister Manquer, att sedan i anledning af secreta deputations betänkande om lagman Woltemat, dess tour blifwit fästad ifrån d:n 31 Aug. 1756, då han undfick lagmansfullmagt, och enahanda omständigheter sig förete med lagmannen, nu mera kammarrådet Benzelstierna, som har lagmansfullmagt af samma dato med lagman Woltemat;⁹²⁰ altså och till undwikande af twifwelsmål i framtiden, må äfwen kammarrådet Benzelstiernas tour utsättas från d:n 31 Aug. 1756, då han ärhölt dess lagmansfullmagt; som af ståndet bewiljades.

Hwarjemte kongl. öfwerhåfpredikanten h:r magister Grunnerus tillade, att lagman Woltemat bör behålla sin förra lön, till dess någon lön wid kongl. kammarcollegium kan blifwa ledig.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hölt före, att kammereraren Enberg, som äfwen blifwit af ståndet med kammarråds namn ihogkommen, samt säte och stämma uti collegio, wore en gammal och wälförtjent embetsman, den där icke borde postponeras andre, som äro yngre och från ett annat werk tillkomma; hwarmed h. kyrkoherden magister Wikman instämde.

Ståndet stadnade ändteligen i det slut att Woltemat gör kammarråds-sysla med dess förr innehafwande lön, och Enberg får dess säte näst efter Silfverstolpe; som genom utdrag af protoccollet, med de öfrige stånden hör-sam-, tjenst- och wänligen skulle communiceras.

Wid 15 § justerades extractum protoccolli om öfwerstlieutenant Durietz.⁹²¹

⁹²⁰ *Wollemat* i prot.

⁹²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 63.

Wid 16 § erindrades, att öfwersten Fr. Ulr. Wrangel med memorial inkommit,⁹²² å dess broders öfwerstlieutenanten Anders Reinholt Wrangels wägnar, angående öfwerstlieutenantsbeställningen wid Wässmanlands regemente. Detta memorial uplästes. Och förblef wäl ståndet efter någon öfwerläggning wid dess om öfwerstlieutenanten Rosen fattade slut; men fant tillika billigt wara, att ihogkomma öfwerstlieutenanten Wrangel, i anseende till dess wid flere tillfällen wista mandom och tappra wälförhållande, som till nästa gång uppsköts.

2 §. Uplästes ridderskapet och adelens extractum protocollum af d:n 7 Septemb.⁹²³ om öfwerstlieutenant Bojes dictamen ad protocollum på riddarhuset, och fleres angående riksdagsmannarätten afgifne och under d:n 29 Aug. uplästa memorialer.

3 §. Justerades extractum protocollum angående lön för Joh. Beronius, för dess betjening wid Hans Kongl. Höghets Kronprintsens bibliotheque.⁹²⁴

Justerades äfwen ännu ytterligare extractum protocollum angående juris publici profession i Upsala.⁹²⁵

4 §. Jemte den deputation, som förledne session afgick angående riksdagens slut, fant ståndet för godt att utfärda ett extractum protocollum, som straxt upsattes och expedierades.

5 §. Deputerade ankommo från bondeståndet och gåfwo wid handen att bondeståndet förehaft de ifrån riddarhuset ankomna memorialer angående saken emellan öfwerstlieutenant Boije och öfwerste Pechlin, samt stadnat i det slut, att ståndet ej will sig därmed befatta. Att bondeståndet nu äfwen afgjordt saken angående de förbudna waror, och ändteligen, att bondeståndet för sin del bifallit, det må herrar riksråden gref Bielke och gref Bonde till deras rådsemeten återkallas.

⁹²² Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 461.

⁹²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 22.

⁹²⁴ Ibid., nr 65.

⁹²⁵ Ibid., nr 64.

6 §. Föredrogs å nyo secreta handels- och manufactur- samt tulldeputationernes betänkande angående landtullsafgift för inrikes tillverkat toppsäckar och tobak,⁹²⁶ som blef af ståndet bifallit.

7 §. Uplästes riksrådernes friherrar Palmstiernas och Scheffers skrifteligen afgifna swar,⁹²⁷ angående deras återträde till rådsemetet, af hwilka den förre, i anseende till anförda skiäl undanbedt sig denna heder, men den sednare förklarar sig wilja åtlyda riksens ständers förordnande och anmodan.

8 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocoll,⁹²⁸ angående riksrådet, med mera, grefwe Tessins afskied ifrån rådsemetet och pension.

Samtelige ståndets ledamöter beklagade å den ena sidan saknaden af en så bepröfwad och med så lysande egenskaper begåfwad rådsherre, samt tillika å den andra sidan, det rikets nu warande statsbrist ej tillåto, att efter önskan belöna denne herrens till rikets förmån giorda mångfaldiga tjenster.

Och ehuruwål herr riksrådet allaredan genom herr grefwen och landtmarschalken samt herrar talemän blifwit sonderad, att ännu förblifwa wid det wigtiga rådsemetet, dock att ännu ytterligare å daga lägga ständers agtning för h:r riksrådet och önskan, fant ståndet för godt att resolvera, det må genom en deputation från ständerne h:r riksrådet än ytterligare därom anmodas, och i händelse han låter sig därtill öfwertalas, torde riksens ständer finna utwäg, att på något sätt lätta de omsorger som föranlåt it h:r riksrådet till denna resolution.

Och afgick straxt en deputation att gifwa de öfrige stånden detta wid handen.

9 §. Föredrogs secreta handels- och manufacturdeputations betänkande om afgiften på inkommande papper, och förblef ståndet wid dess öfwer denna sak, genom extractum protocoll ytrade tanka.

10 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande om en handelsintendent.⁹²⁹

⁹²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 36. Jfr prot. ovan 11 september.

⁹²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 67–68.

⁹²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 69. Se även prot. nedan 17 och 30 sept.

Sedan h:r kyrkoherden doctor Celsius yttrat sig om denna syslas nödvändighet, samt den nu föreslagne persons skickelighet, och ståndet sålunda bifallit betänkandet tillika med den för denna handels intendent projecterade instruction, kom ytterligare i anledning h:r doctor Celsii hemställande uti öfwerwägande, på hwad sätt denna sysla framdeles kommer att besättas. Och aldenstund bemälte sysla, om den skal så bestridas, som kan swara emot ständernes afsigt med dess inrättande, fordrar besynnerliga egenskaper och kundskap om utrikes handel, pris, smak, m. m. och denna inrättning hufwudsakeligast syftar på utrikes export, hwarom manufacturcontoiret egenteligen har att besörja, så resolverades, att denna sysla af manufacturcontoiret⁹³⁰ kommer att besättas, som genom protocollsutdrag med de öfrige stånden skulle communiceras.⁹³¹

11 §. Uplästes borgareståndets extractum protocoll⁹³² angående en bewisning till Säters stadskyrka å 1 öre silf:mt uti twänne år, som af ståndet bifölls.

Hwarjemte äfwen ståndet, uppå h:r kyrkoherden doctor Celsii ansökan biföll en lika bewillning för S:t Johannis bofälliga kyrka här i Stockholm, som genom utdrag af protocoll hos de öfrige stånden recommenderas.

12 §. Företogs å nyo fiskeriedeputations betänkande om salt till fiskerierna,⁹³³ och uplästes därwid extractum protocoll från ridderskapet och adelen af d:n 30 Augusti sidstledne.⁹³⁴

Hwad hufwudsaken angår, förblef ståndet wid dess under d:n 31 Julii tagne beslut, nämligen: att bifalla betänkandet på sätt som bondeståndets protocollsutdrag af d:n 25 Julii omförmäler. Hwarjemte ståndet nu biföll de af ridderskapet och adelen wid 1, 2 och 4:de puncterne gjorde anmärkingar.

⁹²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 33.

⁹³⁰ Läs: *manufacturcontoiret*.

⁹³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 81.

⁹³² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 131.

⁹³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, fiskerideputationens akter nr 4. Jfr prot. ovan 27 och 31 juli 1761.

⁹³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 24.

År 1761 den 17 Septemb.

1 §. Justerades protocollet af d:n 14⁹³⁵ Septemb.

2 §. Högwördigste herr archibiskopen gaf wid handen, att enligt de flästa ståndens beslut, hade h:r grefwen och landtmarschalken, i går eftermiddagen, å ståndens wagnar warit hos herr riksrådet grefwe Tessin och på hwarjehanda sätt sökt förmå honom att förblifwa wid dess embete, men att bemälte herr riksråd förklarar så wäl dess ärkäntsla för det af riksens ständer honom bewisade förtroende, som ock hwarjehanda orsaker som föranlåta honom att förblifwa wid dess tagne resolution, hwaröfwer herr riksrådet låfwat aflämna dess skrifteliga yttrande, som ock nu i dag torde ankomma.

3 §. Uplästes secreta handels- och manufacturedeputations betänkande om hielp till den i Upsala började globe- och geographiska chartæ-tillverkningens befrämjande.⁹³⁶

Ståndet inhämtade med särdeles nöije, så wäl af detta betänkande såsom ock af det åtskillige ståndets ledamöter intygade, de där närwarande besedt Åkermans i Upsala inrättade fabrique, huruledes en sådan inrättning ej annat kan än lända riket till nytta, och att Åkerman, hwilken därmed giordt en sådan början, som låfwar önskelig fortgång, förtjenar all upmuntran.

I hwilket afseende ståndet för sin del beslöt, det må honom på sätt som deputation omförmäler, bewiljas ett öfwerskott af 12 000 d:r kopp:mt, hwilket genom utdrag af protocollet hos de öfrige stånden skulle recommenderas.

⁹³⁵ Rättat efter konc.; 17 i prot.

⁹³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 35.

4 §. Föredrogs kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁹³⁷ angående öfverkrigscommissarien och landtränthemästaren Joachim Hyphofs ansökning om ärsättning för det han och dess medinteressenter icke fådt upbära och disponera Stockholms barnhus 10:de-spannemål i Skåne, som dem genom contract af d:n 15 Apr. 1742 med Kongl. Majj:tts nådigste tillstånd under arrende blifwit uplåten.

Då denna sak togs under öfverwägande, anfördes å ena sidan af h:r kyrkoherden Hoffgardt och flere ståndets ledamöter, att ehuru detta contract torde å barnhusets sida hafwa varit förhastat, och det sålunda wil wara nödigt, att för framtiden en för barnhuset nyttigare disposition giöres angående tijondespannemålen, så wore dock detta med arrendatorerne ingångne contract, med Kongl. Majj:tts nådiga tillstånd, af laga personer uprättat, och synas de sålunda böra det samma till godo niuta. Och alldenstund de, enligt contractet varit innehafware af all barnhusets rätt, hwad spannemålens disposition angår; så synas de äfwen hafwa rättighet till ersättning då denna disposition i någor måtto dem blifwit betagen; med flera uti deputations betänkande anförde skiäl.

Häremot anfördes af h:r biskopen doctor Filenius, kyrkoherden h:r doctor Celsius och flere, att om arrendatorerne trodt sig hafwa skiäl till klagomål, har sådant bordt ske innom laga tid, hälst den öfverklagade disposition med spannemålen allaredan skedt 1742 och de följande åren; att contractet som nu åberopas, alltid præsupperar det wilkor, om kronan sielf behöfwer spannemålen, hwilket ock af arrendatorerne medgifwes, ehuru de wilja sielfwa döma öfwer detta behofwets nödwändighet; att de tillfällen varit besynnerliga då kronan disponerat spannemålen; att arrendatorerne år 1751 redan åtniutit någon ersättning; att detta contract för arrendatorerne varit så fördelaktigt, det de hafwa därwid så mycket mindre haft förlust, som de bewisligen haft mycken winning, med mera, som äfwen i denna sak af kongl. kammarcollegium blifwit anfördt.

Och i anseende till alt detta kunde ej ståndet bifalla deputations betänkande, utan förblifwer denna sak wid Kongl. Majj:tts, i anledning af kongl. kammarcollegii underdåniga tillstyrkande, häröfwer fälte nådiga utslag.

⁹³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 13.

5 §. Deputation ankom från borgareståndet, och aflämnade 2:ne protocolsutdrag, det ena angående Bungencronska accordet, det andra angående tiden till fri införsel af de i 1756 års förordning⁹³⁸ förbudna, men nu af riksens ständer lösgifna wahrer. Deputerade berättade tillika, att borgareståndet bifallit riksrådet gref Tessins afsked och pension, samt att riksrådet friherre Scheffer i det ställe nu må träda in uti rådet. Recommenderade äfwen borgareståndets extractum protocoll, rörande justitiæ- samt kammar-, oeconomic- och commercedeputationernes betänkande om kronorusthåll.

6 §. Uplästes och bifölls secrete utskottets extractum protocoll,⁹³⁹ angående ombudsmanstour wid Upsala academie.

7 §. Uplästes bondeståndets extractum protocoll angående håfmarschalcken baron Hamilton, att få accordera om någon landshöfdingesysla wid ett civilt län; såsom ock borgareståndets protocolsutdrag, angående lagmannen grefwe Renstiernas accord med landshöfdingen Lagerfelt, och härads-höfdingen baron Wrangels befordran till lagman.

H:r probsten Hiortsberg förmälte härwid, att aldenstund åtskilliga befordringsmål nu wore hos ståndet inkomne, hwaröfwer ock behörige förteckningar ifrån de andre stånden blifwit aflämnade, så wille h:r probsten önska, att öfwer altsammans blefwe en generele förteckning, och så inrättad, att alla de som höra till ett collegium blefwe tillsammans tagne, på det någon ordning wid dessa befordringar må kunna erhållas. Hwarjemte h:r probsten hölt före, det de ifrån secreta deputation inkomna præjudicemål måtte först afgiöras, på det ståndet må undgå, att 2:ne gånger med sakerna sig befatta. Och aldenstund det gemenligen händer, att de närwarande bewaka sin förmån, men de frånwarande ej weta däraf och kunna lätteligen blifwa förfördelade, så trodde h:r probsten säkrast wara, om en förteckning på alla hos ständerne uptagne befordringsmål, blefwe af trycket utgifwen, så att en hwar däraf finge anledning att bewaka sin förmenta rätt.

H:r superintendenten doctor Körning och kyrkoherden h:r doctor Celsius instämde med h:r probsten Hiortzberg uti dessa reflectioner.

⁹³⁸ Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrers förbiudande til införsel i Riket.*

⁹³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 64.

H:r kongl. öfwerhåfpredikanten Grunnerus yrkade dock, att de nu uplästa ärender måtte afgjöras, hwartill äfwen ståndet, uppå högwördigste herr archibiskopens hemställande samtyckte.

Och sedan h:r kyrkoherden doctor Celsius sig yttrat öfwer gref Renstiernas och baron Wrangels goda egenskaper och förtjenster, biföll ståndet, uppå giord proposition, borgareståndets extractum protocolli, angående landshöfdingen Lagerfelts accord med gref Renstierna och så vidare.

Då bondeståndets extractum protocolli om baron Hamilton togs under öfwerwägande, förmälte h:r kyrkoherden doctor Celsius, att baron Hamilton wäl wore en wärdig man, hwars characterer låfwade mycket godt, men torde ännu i anseende till dess ålder behöfwa hämta någon mognad, som fordras till det wigtiga landshöfdingeembetet.

H:r doctorn erhindrade, huru åtskillige gamle och wälförtjente män ömat ståndet, när quæstion war om håfrättsrådet Ridderstolpe, och skulle wisserligen desse fast mer præjudiceras, om en så ung man blefwe dem föredragen. Och om man wid tienstesaker i gemen har någon fruktan för præjudice, så må man åtminstone hålla tilbakars, när man därtill har så tydeliga bewis.

Härmed instämde h:r probsten Hiortzberg, med tilläggnig, att baron Hamilton, som tjent wid militairen, ej kunde befordras till civilt län, som för honom uti bondeståndets extracto protocolli är projecterat.

H:r biskopen doctor Lamberg yrkade det samma, förmälandes tillika, att de characterer af kammarherre och håfmarschalk, hwarmed baron Hamilton blifwit benådad, och hwarwid han icke giordt någon tienst, icke förändrade dess rätta tienstgörning, som warit wid militairen; och wore det nog owanligit steg, att gå ifrån cornett till landshöfdinge.

H:r probsten magister Bolmstedt medgaf, att baron Hamilton wore ung, men hade goda egenskaper och hade äfwen åtskillige andre, som woro till åren unga, blifwit till landshöfdingar befordrade. Han wore en bemedlad man, som wid dess embete skulle wara owäldug. Utom dess taltes här om accord, och wore det ännu owist, huru snart han till denna sysla blefwe befordrad.

H:r kyrkoherden magister Wikman förmälte sig icke wilja utlåta sig i hufwudsaken, men borde dock jemte h:r probsten Bolmstedt giöra den anmärkning, att äfwen så unga personer blifwit till landshöfdingesyslor befordrade, då de i öfrigit befunnits hafwa goda egenskaper, så wida man

här mera måste se på tjensteåren, än lifsåldren. Utom dess hade bergsrådet Örnshöld, som äfwen är ung, den förmån, att han utan någon afgift fick gå till en landshöfdingesysla; men för Hamilton projecteras accord.

Superintendenten h:r doctor Körning hölt före, att emellan Örnshöld och Hamilton ej gerna kan göras jemförelse, emedan den förra allaredan 1746 varit så mogen, att han med heder besörjt expeditionerne uti bergsdeputation, och ifrån den tiden under ett träget och distinguerat tjenstgörande tjent sig up uti ett rikets collegio till den grad, att han till landshöfdingesysla kan competera. Och för öfrigit conformerade sig h:r superintendenten med det af h:r doctor Celsius war anfördt.

Sedan flere ståndets ledamöter yttrat sina tankar, och h:r probsten doctor Serenius nämt lagmannen i Södermanland gref Gyllenstierna såsom en hederlig och wälförtjent embetsman, incaminerad i bondeståndet, samt att med unge landshöfdingar wore mindre fara, då de af mogna landssecretärer och landskammererare handledas, än när oförfarne personer sättas wid bordet uti de collegier där rikets drätsel handteras. Giordes af högwördigste herr archibiskopen proposition: om ståndet bifaller bondeståndets extractum protocollum om håfmarschalken baron Hamilton, som med Ja och Nej beswarades, och då uppå begäran votering anstältes, befunnos 32 röster för Ja och 24 för Nej.

8 §. Någon öfwerläggning upkom öfwer borgareståndet[s] extractum protocollum angående gref Gyllenborgs och secreteraren Stierngranats befordran till kammarråder.⁹⁴⁰

En del ståndets ledamöter förklarade sig benägne för gref Gyllenborg, men hade något betänkande wid secreteraren Stierngranat; och påstodo fördenskull, att om hwardera särskilt må afgöras; andre åter höllo före, det om bägge på en gång må afgöras, så wida de uti ett extracto protocollum woro inbegripne.

9 §. Under dess ankom löparen af secreta handels- och manufacturdeputationens extractum protocollum,⁹⁴¹ angående tiden till de uti 1756 års förord-

⁹⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 126.

⁹⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 48.

ning⁹⁴² förbudna warors lösgifwande, jemte borgareståndets extractum protocolli af detta dato⁹⁴³ rörande denna sak, som straxt föredrogs, och biföll ståndet deputations utlåtande på sätt som borgareståndets extractum protocolli omförmäler.

10 §. En deputation ankom från bondeståndet, med berättelse, att sedan bondeståndet, genom dess taleman blifwit underrättadt, att h:r riksrådet gref Tessin ej låtit sig öfwertalas att blifwa qwar wid dess rådsembete, så hade ståndet bewiljat dess afsked, och simpliciter bifallit secrete utskottets extractum protocolli angående dess pension. Hwarjemte bondeståndet för sin del beslutat, det må riksrådet friherre Scheffer intaga det efter grefwe Tessin lediga rum uti Kongl. Maj:ts rådkammare. Deputerade aflämnade tillika bondeståndets swar genom extractum protocolli angående riksdagens slut, och recommenderade saken angående Elfcarleby laxfiske, uppå hwilket sidsta straxt swarades, att den saken wore afgjord och expedition afgången till borgareståndet.

11 §. Emedlertid hade ock nu ankommit samt uplästes riksrådet gref Tessins skrifteliga swar uppå den af ständerne genom herrar talemän honom giorda beskickning.⁹⁴⁴

Ståndet företog sig fördenskull till afgjörande secrete utskottets extractum protocolli angående pension för wälbemälte herr riksråd, som å nyo uplästes.⁹⁴⁵

H:r probsten doctor Serenius förmälte härwid, att om h:r riksrådet gref Tessin låtit sig öfwertalas, att blifwa qwar wid rådsemetet, det h:r doctorn för sin del så mycket häldre önskat, som h:r riksrådet är en så bepröfwad man, och h:r doctorn haft tillfälle att se dess mogna votum angående det nu började kriget, så skulle h:r doctorn gärna bifallit hwad till dess wilkors förbättrande kunde blifwa föreslagit; men som sådant ej låtit sig giöra, så

⁹⁴² Tryckt förordning 4 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Wisze öfwerflöds Wahrors förbiudande til införsel i Riket.*

⁹⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 134.

⁹⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 69.

⁹⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 69. Jfr prot. ovan 14 sept. och nedan 30 sept.

kunde h:r doctorn i anseende till rikets nu warande trångmål ej bewilja mer än hwad ständerne förut honom tillagt.

H:r kyrkoherden Hofgardt instämde häruti, med tillägning, att ehuru gref Tessins förtjenster äro utmärkte, så hade ock riket honom hederligen belönt, och synes det wara tillräckeligit, om han nu uti pension får behålla hela rådslönen.

H:r biskopen doctor Benzelstierna anförde, att han nogsamnt känner statswerkets tillstånd; men trodde, att gref Tessins förtjenst och öfriga omständigheter dock fordrade ständers behiertande, i synnerhet som han för en del syslor ej tillförene fädt någon belöning. Hwad den föreslagne anticipation angår, så graverar den icke staten, emedan allenast statscontoirets förskrifningar utgifwas, som dock sedermera wid förfallotiden antingen afskrifwas eller ock om dödsfall emellankommer skola återbäras. Och utom alt detta så wore saken redan i 3:ne stånd bifallen, så att ståndets beslut ej därwid kan werka någon ändring.

Uppå giord proposition biföll ståndet den af secrete utskottet föreslagne pension.

H:r kyrkoherden doctor Celsius anmälte, att sedan gref Tessin nu äfwen lämnat dess præsidium uti kongl. lagcommission, så torde ständerne böra wara omtänkte, att den wigtiga syslan blifwer anförtrodd åt någon pålitelig man af revisionsriksråden; hwarwid af högwördigste h:r archibiskopen erhindrades, att detta præsidium besättes i kongl. rådkammaren då altid den äldsta af revisionsråderne därtill utnämnes, om han will sig det åtaga, och torde lotten denna gången falla på baron Löwenhielm, uti hwars händer den syslan ej är illa placerad.

12 §. Högwördigste h:r archibiskopen hemställte vidare till ståndets afgörande, om icke riksrådet friherre Scheffer nu må intaga det rum uti kongl. rådkammaren, som efter gref Tessin blifwit ledigt.

H:r kyrkoherden doctor Celsius tillika med flere ståndets ledamöter begärte häröfwer någon betänketid och att saken till en annan gång måtte hwila.

Högwördigste herr archibiskopen förmälte, att ehuru det annars är med riksdagsordningen enligit, att saker må hwila när de för första gången uti stånden förehafwas, och sådant af ledamöter begäres, så lærer dock denna sak icke kunna hwila, emedan den förut warit uti ståndet omrörd, och blef

af herr archibiskopen tydeliga tillkännagifwit, att jemte det ståndet upsköt ärendet om gref Tessins pension, så upsköts tillika och blef liggande på bordet om friherre Scheffers werkelige intagande uti dess ställe, ehuru wid efterfrågan sådant ej blifwit uti protocollet observerat, hwaröfwer herr archibiskopen äfwen gjorde notarien föreställning.

H:r biskopen doctor Filenius, superintendenten h:r doctor Lutkeman och flere ståndets ledamöter intygade, att förloppet wore aldeles sådant, som af h:r archibiskopen berättades, hwartill anledning blifwit gifwen af riksråderne friherrar Palmstiernas och Scheffers swar, som uplästes innan om gref Tessins pension blef någon öfwerläggning, och påstodo fördenskull, det saken nu i dag måtte afgöras.

H:r kyrkoherden doctor Celsius, kyrkoherden h:r magister Wikman, h:r öfwerhåfpredikanten magister Grunerus och h:r kyrkoherden Klot erhindrade, att ehuru sådant af högwördigste herr archibiskopen warit proponerat, hwarom de ej nu wille wäcka twifwelsmål, så lærer dock ej någon sak kunna säijas ligga på bordet förr än den uti ståndet warit åtminstone proponerad, och ståndet gifwit bifall till dess hwilande. Och utom dess kunde om friherre Scheffer ej ännu göras en sådan proposition, emedan ståndet då hade hopp, att få riksrådet Tessin qwar wid dess rådsembete och följakteligen icke någon vacance uti rådet ännu existerade. Men nu mera och sedan gref Tessin sig sluteligen yttrat och dess rum är ledigt, så är ock rätta tiden att göra proposition om återbesättjandet, och skulle annars ståndet synts hafwa nog liten mening med dess beskickning till gref Tessin, då man i och med det samma gjorde proposition om dess successor. Och hemställte för öfrigit h:r doctor Celsius, om icke ståndet skulle behaga uti en sak af så mycken betydelse lämna någon betänketid, hälst det wore att förmoda, det samtelige ståndets ledamöter därwid förenade sig om ett sådant slut, som på alla sidor blefwe både nyttigt och angenämt.

H:r superintendenten doctor Körning bestyrkte äfwen hwad h:r archibiskopen om förloppet wid denna sak sig yttrat; men hemställte tillika, hwarutinnan äfwen probstarne Hiortsberg och Alin instämde, huruwida ståndet nu mera kan sätta i twifwelsmål, om riksrådet Scheffer skall intaga det nu efter gref Tessin lediga rum uti kongl. rådkammaren, sedan ståndet allaredan icke allenast resolverat, utan ock genom skrifwelse af d:n 8 Aug. låtit expediera, det riksrådet Scheffer af ständerne enhälligt anmodas, att wid först infallande ledighet intaga dess rådsembete, hwaröfwer h:r doctor

Körning upläste hwad uti riksdagstidningen är intagit, och aldenstund casus nu wore af ledighet, så trodde förenämde ledamöter, att deliberation ej vidare hade rum öfwer ett mål, som allaredan wore af ständer enhälligt deciderat.

Under det en del ståndets ledamöter yrkade att ståndet häröfwer i dag wille sig yttra, andre åter påstodo att saken måtte upskiutas till en annan gång, hemstälte högwördigste herr archibiskopen, att ehuru saken ej kan upskiutas på den grund, att den ju icke tillförene i ståndet blifwit proponerad, hwilket sednare nu af flere ståndets ledamöter blifwit fulltygat och h:r archibiskopen sanningen till ära ej annat kan än påstå, så torde dock ståndet i annat afseende och till att ännu mera mogna tankarne, finna för godt att låta saken hwila, i synnerhet som herr grefwen och landtmarschalken genom nu ankommen beskickning, gifwit tillkänna, det ridderskapet och adelen i mårgon åstundar plenum.

Herr archibiskopen gjorde fördenskull proposition, om saken skall i dag afgjöras eller hwila tills i mårgon, i hwilken sednare händelse ståndet torde finna för godt att hålla plenum.

Denna proposition beswarades med Ja och Nej samt begärtes votering, som äfwen anstältes, sedan förut war tillkänna gifwit, att om Ja winner, så afgjöras saken i dag, men om Nej winner, upskiutes tills i mårgon.

Wid rösternas sammanräknande befunnos 28 för Ja och 27 för Nej.

H:r biskopen doctor Beronius och h:r kyrkoherden magister Kollinius woro frånwarande.

Då nu denna sak kom under ytterligare öfwerläggning, förmälte h:r kyrkoherden doctor Celsius, att ehuru h:r doctorn så mycket mindre will, kan eller bör wara h:r riksrådet Scheffer hinderlig wid dess återträde till råds-embetet, som h:r doctorn har för dess wärda egenskaper all aktning, och gerna bifallit hwad om förtroendets återfäende och återkallandet till råds-embetet blifwit projecterat, samt uppå sådan grund gärna skulle se honom ju förr dess häldre på dess rådsstol, så wore dock något, som h:r doctorn härwid ej kunde förbigå att nämna och trodde wara på sitt rätta ställe anfördt. H:r doctorn påminte, huru åtminstone 3:ne stånd samtyckt, det må herrar riksråden gref Bonde och gref Bielke äfwen återkallas till deras för detta innehafwande rådsebeten, och det på den grund att desse herrar wore lika wärdige och af riket förtjente personer, såsom ock att sinnens lugn måtte winnas bland medborgare, och den ena så wäl som den andra

niuta ständers förtroende och rättwisa. Man wet icke af hwad orsak det händt, att borgareståndet öfwer detta ärende sig ej ännu yttrat. Åtminstone har icke ständers expedition så skyndesamt afgådt till desse herrar som de öfrige. Det wore ej underligt, om de häröfwer fattade någon sådan tanka som hos dem förminskar den sötma de eljest haft af den ihogkommelse, som hos ständer förmärkts. Om nu detta kommer därtill, att riksrådet Scheffer går in uti rådet, utan att gref Bielke och gref Bonde på något sätt nämnes, så skulle sådant wisseliga öka deras bekymmer. Det wore bekant, att riksrådet gref Bonde wore en gammal man, och om det sålunda på tiden utdrages, torde han antingen alt för sent, då han ej mera förmår, eller ock aldrig komma att niuta den heder, som ständer behagat honom tillägga. H:r doctorn hölt före wara troligit, att om riksrådet Scheffer wore i staden närwarande, så skulle han hafwa den agtning för gref Bonde, som är en så gammal man och dessutom riksrådinnan Scheffers morbror, att han, hwad uppå honom ankomme, skulle gerna se att gref Bonde nu förut ginge in uti rådet. Men som sådant i anseende till friherre Scheffers frånwaro ej kan försökas, så wille h:r doctorn ej wara emot det, att riksrådet Scheffer nu går in uti rådet och tillträder lönen. Men hemställte tillika, om icke ståndet wille wisa de bägge ålders- och hedersmän den ynnest och bifalla, det måge äfwen de träda in uti rådet, med deras pensioner, till dess de wid existerande ledighet hwar efter annan kunna bekomma full lön.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig wid denna sak, som nu egenteligen wore under öfwerläggning, lägga till grund hwad af h:r superintendenten doctor Körning wore anfördt. Här wore ett af ständer tydeligen tagit beslut; vacance wore nu för handen. Och altså kunde ej annat följa, än att riksrådet friherre Scheffer genom dess inträde i rådet fyller samma vacance. Wid det af h:r doctor Celsius giorda hemställande funne h:r biskopen hwarjehanda omständigheter mot och med, öfwer hwilket h:r biskopen wille sig betänka, och begärte fördenskull att det måtte hwila till en annan gång.

H:r probsten magister Bolmstedt och h. kyrkoherden Hoffgardt instämde med h:r doctor Celsius och begärte att altsammans nu på en gång måtte afgiöras.

H:r superintendenten doctor Lutkeman tillika med flere begärte äfwen att få betänka sig öfwer det, som angående riksråden gref Bonde och Bielke war projecterat; och efter ytterligare öfwerläggning biföll ståndet uppå

giord proposition, att riksrådet baron Scheffer, enligt hwad ständerne förut förklarar, intager det efter riksrådet gref Tessin lediga rum uti kongl. rådkammaren, hwarjemte resolverades, att ståndet i mårgon kl. 11 förmiddagen in pleno sammanträder, då till afgörande kommer att företagas hwad om herrar riksråden gref Bonde och gref Bielke blifwit projecterat.

År 1761 den 18 Septemb.

1 §. Justerades expedition om capellanernes rättigheter i Södermanland.⁹⁴⁶

Äfwen justerades expedition om håfrättsrådet Ridderstolpe, hwarwid h:r probsten doctor Serenius nämde håfrättsrådet Hagelberg såsom en gammal och wälförtjent embetsman i kongl. håfrätten.

2 §. Justerades 11 § af protocollet under d:n 29 Augusti, hwarwid uplästes präsidenten Liljenbergs hos riksens ständer ingifne memorial,⁹⁴⁷ och stadnade ståndet efter någon öfwerläggning uti det slut, att håfcancelleren Carleson ärhåller präsidentfullmagt af samma dato med präsidenten Liljenberg, samt befordran till präsidentssysla, hälst wid commercecollegium.

3 §. Föredrogs å nyo borgareståndets extractum protocollum af d:n 7 Sept.⁹⁴⁸ angående gref Gyllenborgs och secreteraren Stierngranats befordran till kammarråder.

Härwid förmälte h:r kyrkoherden magister Wikman, att ehuru han icke will bestrida den skickelighet och hederliga conduite, hwaraf grefwe Gyllenborg af många blifwit berömd, så fruktade dock herr kyrkoherden, att bemälte grefwe icke wore så wan wid de wigtiga ärender, som uti detta collegio förekomma, warandes otwifwelaktigt, att werket lider, om oförfarne därwid komma att lägga handen. Utom dess wore till befarande, att betjeningen, uppå hwilkas flit ärendernas utarbetning ganska mycket ankommer, skulle aldeles decourageras, när främmande personer sättas wid bordet och alt hopp om befordran för betjeningen förswinner. H:r kyrkoherden tillade ändteligen, att uti detta collegio förekomma som oftast ären-

⁹⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 71.

⁹⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 260.

⁹⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 126. Jfr prot. ovan 11 september.

der, wid hwilka frälse och ofrälsemans rätt stöter tillsammans, och synes wara mindre rådeligit, att låta sådant endast ankomma på frälsemäns urskillning, då däremot proportion mera i agt tages, om hälften wore af hwardera slaget.

H:r probsten magister Mathesius förklarade sig icke hafwa något att påminna emot personerne; trodde dock wara nog med den allaredan skedda tillökning af ledamöter i collegio, hälst betjäningen ej tillika blefwe ökad, så att man kunde hoppas någon sakernes fortare gång. För öfrigit instämde h:r probsten uti den af h:r kyrkoherden Wikman giorda reflection angående proportionerat antal af frälse och ofrälse, hälst h:r probsten af egen erfarenhet hade därtill anledning.

Herrar biskoparne, doctor Filenius, doctor Halenius och doctor Benzeltierna, h:r superintendenten doctor Lutkeman, öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder och h:r probsten Alin, med flere, anförde hwarjehanda om gref Gyllenborgs goda character, flit och skickelighet, om dess studier och wid academien i Lund förda rectorat; om dess tjenstetid uti kongl. justitiæ-revisionen, hwarest han tjent sig up till regulator; om dess hos Hans Kongl. Höghet Kronprintsen med sorgfällig möda giorda upwaktning, igenom hwilket alt han giordt sig förtjent ständers åtanka. Likaledes att Stierngranat, som eljest tjenaar wid ett ständers werk, och wid denna riksdag förer protocollet uti secrete utskottet, har därwid wisat prof af besynnerlig flit och insigt; samt att det från flera riksdagar tillbakars warit wanligit, att secrete utskottssecreterarne giort hederliga steg, hwarpå Wulfvenstiernor, den äldre och yngre, Groth och Benzeltierna till exempel anfördes, såsom äfwen dess företrädare wid secreteriatet uti ständernas contoir till dylik sysla blifwit befordrad.

Härmed instämde herrar probstarne Palmerus, Arfvidson och Wahlborg med tilläggning, att Stierngranat under mycken fattigdom genom flit och arbete dragit sig fram.

H:r probsten Meurling förmälte sig gerna wilja instämma uti dessa mäns befordran, hälst de af alla hafwa så godt wittnesbörd, men kunde dock ej annat än öma wid de innom werket under flere år arbetande kammererare.

Erhindrades härwid af högwördigste herr archibiskopen, att det för detta har warit långt swårare för betjeningen wid kongl. kammarcollegium, men sedan ständerne wid förflutne riksdag förordnade, att kammererarne woro

competente sökande till kammarråder, så hade ifrån den tiden fyra af betjeningen blifwit befordrade.

H:r probsten magister Manquer förklarade sig wara försäkrad, det alla ständernes författningar syftade på rikets nytta. Om personernes wärdighet wille h:r probsten ej wäcka twifwelsmål, såsom icke heller giöra emellan dem någon skilnad. Men om rikets wäl skal observeras, så twiflade h:r probsten, det sådant sker med det att bordet fylles med kammarråder, hälst icke allenast antalet är uti regeringsformen utsatt, utan ock erfarenheten torde wittna, att ju flera ledamöter äro wid ett werk, ju flera contradictioner förefalla, och ju långsammare gå sakerne. Men om contoiren tillika kunde ökas, och den därwid nödige betjening, så att collegium kunde arbeta på 2:ne divisioner; så wore det så mycket önskeligare, som det i allmänhet klagas öfwer utdrägt på tiden med sakernas afgjörande uti kammarcollegio, och det icke utan skiäl, då 60 à 70 års gamla saker befinnas ligga oafgiorda. H:r probsten anförde hwad nytta det år 1747 inrättade bytescontoiret åstadkommit, i det kronan bekommit en god del af dess utestående fordringar, så ränta in natura som penningar, och därtill med åtskilliga ärender utredde, hwarutinnan kronan och undersåtarne med hwarannan haft någon del. Dock som detta i anseende till statsbristen torde finna någon swårighet, så wille h:r probsten önska, det författningen blefwe sådan, att de nu wid riksdagen förordnade kammarråder, som äro unge till åren, och böra räkna för en förmån att så tidigt blifwa konungens tromän, blefwo förbundne att arbeta med lika drift och trohet, som ordinarie kammarråder, så att collegium ändock kunde sitta på 2:ne divisioner; men om detta icke sker, så funno h:r probsten icke, huru det allmänna kan wara hulpit med flere kammarrådars förordnande.

H:r probsten Hiortsberg instämde häruti med h:r probsten Manquer, men trodde, att kammar-, oeconomie- och commercedeputation kunde med något utarbetat förslag häröfwer inkomma, hwarjemte h:r probsten yrkade, hwad han tillförene påmint om listornas tryckande öfwer befodringsmålen.

H:r professorn doctor Gadolin hölt före, att innan man fastställte något om betjeningens förökande, så borde man först af tabellverket giöra sig underrättad om folckmängden i riket, och noga tillse, att ej embetsmäns antal öfwerstiger proportion af de öfrige rikets inwånare.

H:r superintendenten doctor Körning yttrade sig först öfwer personernes wärdighet och tillade sedermera, det man äfwen af kammarrådernes talri-

kare antal har att wänta mera skyndsamhet wid sakerne, hälst det är till att förmoda, det desse herrar, på samma sätt, som h:r doctorn sig erhindre hafwa händt 1746, taga till sig saker ifrån contoiren och dem utarbete, hwarigenom de äfwen lära så mycket bättre känna de ärender, som sedermera i collegio förekomma.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förklarade mycken benägenhet för gref Gyllenborg, så i anseende till dess egna egenskaper och upwaktning hos Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, som dess herr faders, framledne riksrådet gref Johan Gyllenborgs förtjenster; och hwad anginge secreteraren Stierngranat, så wore han wäl en ung man, som kunde ännu något dröjja innan han till sådan sysla blefwe befördrad. Men som åtskilliga omständigheter äfwen tala för honom så wil h:r doctorn icke heller wara honom emot, i synnerhet om härigenom kunde uträttas, att kammarcollegium finge sitta på 2:ne divisioner; dock önskade h:r doctorn sig hädanefters kunna undgå att samtycka till så unga personers befördran till så angelägna syslor.

H:r probsten doctor Serenius förmälte sig äfwen wilja härtill samtycka, allenast han hade något att swara de äldre och wälförtjente män innom collegium, som klaga att de blifwa præjudicerade. Det går icke heller an, att lägga privatorum wälfärd i deras händer, som knapt förstå en skattläggning. Utom dess bör proportion observeras emellan frälse och ofrälse, så att när twister upkomma, det ej må ske kronan eller undersåtare för när. H:r kyrkoherden Klot tillade, att om collegii ledamöter till betjeningens förfång ökas, så är till befarande, att betjeningen blir kallsinnigare, och med ärendernas utarbetning går långsamt.

Ändteligen giordes af högwördigste herr archibiskopen proposition, om borgareståndets extractum protocolli angående gref Gyllenborg och secreteraren Stierngranat bifalles, hwarpå Ja och Nej swarades.

H:r probsten doctor Serenius och h:r kyrkoherden Wikman begärte votering, hwarwid 39 röster woro för Ja och 17 för Nej.

Resolverades sålunda, att gref Gyllenborg och secreteraren Stierngranat befördras till extraordinarie kammarråder med tour näst efter secreteraren Silfverstolpe, dock så att kammereraren Enberg har dess rum emellan Silfverstolpe och Gyllenborg.

3 §.⁹⁴⁹ Högwördigste herr archibiskopen proponerade nu det ärende till afgörande, hwarföre ståndet i dag egenteligen kommit tillsammans, näml:n om herrar riksråden gref Bondes och gref Bielkes inträde i kongl. rådkammaren.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte härwid, att h:r biskopen för sin del wille gerna bifalla alt, som contribuerar till sinnens lugn, och att åstadkomma enighet bland medborgare, men h:r biskopen wille wara öfwerlygad, att detta borde winnas, änskönt man icke ginge in uti det nu gifna project, som medförde åtskilliga betänkeligheter.

Här hafwa redan 3:ne stånd resolverat, det bemälte herrar skola gå in uti rådet när ledighet existerar; härigenom hafwa ständerne nogsamt å daga lagt deras förtroende för desse herrar; men att öka riksens råds antal öfwer den i regeringslagarne föreskrifna numer, hwilket onekeligen sker, om de nu straxt och utan existerande vacance skola gå in i rådet, torde hafwa led samma påföljder. Det wore bekant, att ständerne wid 1727 års riksdag förökad riksens råds antal, men fingo innan kortt se olägenheten däraf, hwarföre ock sådant wid 1731 års riksdag blef ändrat, och antalet utsatt till 16. Uti rådet äro nu åtskillige gamle män, som snart nog genom afsked eller döden torde afgå och winnes då ändamålet och lagen följes tillika.

H:r professorn och kyrkoherden doctor Celsius erhindrade, att denna quæstion wore delicat, dels i anseende till sina öfriga omständigheter, dels i det afseende, att herrar riksråden gref Bondes och gref Bielkes personer ej må sättas under någon critique. Här wore nu fråga om 2:ne personer, som warit riksråder, men uti 23 års tid sagnats uti kongl. rådkammaren. De hade återwunnit ständers förtroende och kallelse att åter tillträda rådsemetet; icke i den mening att de nu skulle giöra riket någon mödosam tjenst, hwilket deras höga ålder ej synes wilja medgifwa, utan att ständers för dem fattade benägenhet må gå i verkställighet. Wore simpliciter frågan, om förökandet af riksens råds antal och hur den § skulle expliceras, som utsätter samma antal, så wille h:r doctorn annorlunda yttra sig, men efter h:r doctorns tanka wore samma § mindre lämpelig, då quæstion wore, huru 2:ne åldersmän skulle soulageras och enighet återbringas emellan familier, med mera. Härtill komme och det, att 2:ne andre riksens råd nyligen haft den olyckan att genom sina rådslag misshaga ständer; de hafwa återwunnit

⁹⁴⁹ Dubbelnumrerat.

stånders förtroende och blifwit straxt retablerade. Här äro 23 år förflutne under hwilken tid desse åldersmän måst wänta på ständers godhet. Och i anseende till alt detta trodde h:r doctorn sig med godt samwete och utan att bryta emot regeringslagen kunna tillstyrka, det må förenämde herrar riksråder nu straxt gå in uti kongl. rådkammaren och med sina innehafwande pensioner giöra tjenst så ofta deras ålder och omständigheter medgifwa, samt tillträda full lön när ledighet existerar hwarföre ock med nya riksrådernas tillsättande så länge dröijes, till dess antalet efter regeringsformen åter kommer i jämn gång; och wore detta icke ett nytt beslut af ständer, utan allenast sätta ständernes förra beslut i en tidigare werkställighet.

Med denna h:r doctor Celsii tanka conformerade sig h:r superintendenten doctor Lagerlöf, kongl. öfwerhåfpredikanten h:r doctor Schröder, h:r probsten Ziebet och flere af ståndets ledamöter.

H:r superintendenten doctor Lutkeman hölt före, att man här borde stricte hålla sig wid regeringsformen och det så mycket mer, som ständerne genom ett sednare förordnande ytterligare fastställt, att det föreskrifna antalet icke får öfwerskridas.

Utom dess hade redan 3:ne stånd resolverat, det desse herrar riksens råd wid framdeles existerande ledighet må tillträda deras rådsebeten. Det wore ett ständers beslut, hwar[e]mot h:r doctorn funne betänkeligit att emotsäijja, och påstå, att de nu straxt, utan existerande vacance, skola gå in i rådet. Hwartill ock det komme, att oftanämde herrar riksråder ännu sig icke yttrat, om de efter ständers åstundan och kallelse wilja gå in i rådet eller icke och wore det efter h:r doctorns tanka förhastat och i wist afseende ständer mindre wärdigt, om något ytterligare steg nu skulle giöras, innan herrar riksråden sig utlåtut, om de wilja gå in i rådet eller icke, på sätt som tillförene med de andre riksråden är procederat. Och i anseende härtill styrkte h:r doctorn till det, att borgareståndet genom en deputation må anmodas yttra sig öfwer den förra quæstion, på det expedition må kunna ske från ständerne. Och i händelse herrar riksråden skulle mottaga ständers kallelse, så kunna ständerne om tiden och sättet sig närmare utlåta.

H:r probsten Hiortsberg instämde härmed, så wida frågan nu wore, icke om desse excellencers wärdighet och rättighet att sittja på rådsstolarne, då ledighet blifwer, utan om tiden skall anticiperas förr än ledighet blir, och de sålunda blifwa surnuméraires. Utom det som redan wore anfördt, trodde h:r probsten en sådan anticipation äfwen wara stridande emot den agt-

ning, som ständer äro hwarannan inbördes skyldiga. Det wore bekant, att borgareståndet ännu icke sagt sin tanka, i hufwudsaken, men icke desto mindre skulle man utan expedition och utan swar skrida till execution. H:r probsten förmälte sig undra, huru det skulle behaga presteståndet, om de andre stånden skulle besluta och verkställa så wigtiga riksdagsärender, utan att fråga efter dess yttrande? Sådant giör icke god blod, upväcker missnöije, kallsinnighet och repressalier.

Flere af ståndets ledamöter hade sig anmält att säija sina tankar, men begärte proposition och afstodo från sitt anmälände.

Högwördigste herr archibiskopen gjorde fördenskull proposition om ståndet bifaller, det må herrar riksråden gref Bonde och gref Bielke anmodas, att nu straxt gå in uti kongl. rådkammaren med deras innehafwande pensioner, till dess ledighet existerar, då de träda till full lön, på hwilken proposition största delen af ståndets ledamöter swarade Ja några Nej. Och begärtes af h:r biskopen doctor Benzelstierna och h:r superintendenten doctor Lutkeman votering, hwarifrån de dock sig begåfwo, och biföll sålunda ståndet berörde proposition.

Ståndet fant också för godt, att låta en deputation afgå och gifwa ståndets beslut hos de öfriga stånden tillkänna.

H:r kyrkoherden doctor Celsius hemstälte, om icke äfwen påminnelse kunde göras om rådsförslag som längesedan warit uprättat och är af ständerne fastställt; men erhindrades af högwördigste herr archibiskopen, att dess presenterande dependerar af Kongl. Maj:tts närwaro här i staden och lærer wäl h:r grefwen och landtmarschalken genom öfwerstemarschalken giöra sig därom underrättad.

4 §. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti secreta handels- och manufacturdeputation angående läder och papp.⁹⁵⁰

H:r probsten doctor Serenius gaf wid handen, att det omförmälte betänkandet woro nu färdigt och med första förwäntades ifrån deputation, och blef sålunda detta extractum protocollu hwilande.

⁹⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 50. Behandlas även 25 september.

5 §. Ståndets deputerade återkommo med berättelse, att samma sak wore på riddarhuset under ventilation, men att borgare- och bondeståndet warit åtskildt.

År 1761 den 22 Septemb.

1 §. Justerades protocollet af d:n 17 och 18 Septemb.

Wid 11 § under d:n 17 anmälte högwördigste herr archibiskopen att ehuruwäl ståndet nu bifallit secrete utskottets extractum protocoll, angående pension för riksrådet Tessin, så torde dock ståndet närmare taga uti öfwerwägande hwad anticipation angår, samt återbärandet af dess fru greffwinna, i händelse h:r riksrådet skulle med döden afgå, innan de anticiperade åren wore förbi, hwilka omständigheter till en annan gång blefwo upskutne.

I anledning af 2 § under d:n 18 fant ståndet för godt att låta protocollstrag afgå, angående håfcancelleren Carleson.⁹⁵¹

2 §. Sedan h:r probsten Åkerman, med ståndets tillstånd nu rest härifrån, erhindrade sig ståndet, huruledes h:r probsten magister Bolmstedt för detta blifwit utnämnd, att wara ledamot uti kammar-, oeconomie- och commercedeputation, ehuru mellankomne omständigheter sådant hitintills hindrat, men rum nu är ledigt efter h:r probsten Åkerman. Altså resolverades att h. probsten Bolmstedt uti Åkermans ställe blifwer ledamot uti bemälte deputation och därunder hörande utskott, som genom utdrag af protocollet skulle expedieras. H:r superintendenten doctor Lütkekan nämde härwid, det han genom bref till consistorium i Wisby föranstaltat om en annan fullmäktig från stiftet, men wet icke om eller huru snart den samma kan ankomma.

3 §. Landshöfdingen på Gottland greff Taube erhöft uppå anmälan företräde och aflämnade ett memorial om dess deltagande uti arméens pensionscassa.

⁹⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 908, nr 72.

4 §. En deputation från ridderskapet och adelen gaf tillkänna det ridderskapet och adelen stadnat uti samma slut som presteståndet genom deputerade gifwit tillkänna, angående herrar riksråden gref Bondes och gref Bielkes inträde uti rådet. Hwarjemte deputerade anhöllo, det ståndet wille låta sig föredragas, det ifrån ridderskapet och adelen ankomne extractum protocoll⁹⁵² angående expedition om lykthållningen här i staden.

5 §. Uplästes 2:ne ridderskapets och adelens extracta protocoll⁹⁵³, det ena angående riksrådet friherre Scheffers inträde uti kongl. rådkammaren i gref Tessins ställe,⁹⁵³ det andra angående riksråden gref Bonde och gref Bielke,⁹⁵⁴ att nu straxt tillträda deras rådsemeten; hwarå tecknades ståndets öfwer dessa ärender under d:n 17 och 18 gifna bifall och afsändes till borgareståndet.

6 §. Uplästes och bifölls bondeståndets extractum protocoll⁹⁵⁵ af d. [7 Septemb.] angående lörens fördelning emellan kammererarne och kammarförwandterne uti kongl. kammarcollegii första och andra provincecontoir.

7 §. Ståndets ledamöter uti expeditionsdeputation gåfwo tillkänna, att 2:ne stånd stadnat emot 2:ne angående prestmannen Wännerbergs ansökning, och hemställte hwar utwäg kunde tagas att förekomma det Wännerberg ej må få survivance på dess swärfaders pastorat, som af adelen och bondeståndet blifwit bewiljat.

Ståndet ärhindrade sig härwid, huruledes den praxis wid expedition altid blifwit brukad, att då 2:ne stånd stadna uti lika mening emot 2:ne, så blir ej någon expedition, utan förblifwer målet antingen wid Kongl. Maj:tt utslag, eller ock anses det, som hade det icke hos ständerne warit anhängigt, undantagande då ärendet är rikswärdande, och kommer sålunda de simplice et plano Kongl. Maj:tt att öfwerlämnas. Men som denna rubrique ingalunda kan sättas på Wännerbergs ansökning, så fant ståndet bäst wara, att denna sak i deputation företages och genom behörig påskrift, utan ex-

⁹⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 23.

⁹⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 26.

⁹⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 25.

⁹⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 91.

pedition lägges ad acta, på det ej någon ändring må därwid sedermera kunna ske.

8 §. Föredrogs secreta deputations betänkande angående secreteraren wid Götha håfrätt Elias Wettrings besvär, som på h:r doctor Celsii begäran blef⁹⁵⁶ liggande på bordet.⁹⁵⁷

9 §. Som borgare- och bondestånden warit åtskilda, när ståndet förledne session genom deputerade wille gifwa tillkänna dess beslut om riksråden gref Bonde och gref Bielke, så fant ståndet för godt, att i samma ärende låta en deputation till bemälte stånd afgå, och därjemte hos adelen och borgareståndet påminna om ståndets extractum protocollii angående riksdagens slut, samt hos bondeståndet recommendera saken om Fornåsa prestegårds ägotwist.

10 §. Föredrogs kammar-, oeconomic- och commercedeputations betänkande⁹⁵⁸ angående Liljeska bytet, jemte bondeståndets extractum protocolli af d:n [24]⁹⁵⁹ Julii. Och biföll ståndet deputations betänkande med den tillägning, som berörde extractum protocollii innehåller.

11 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁹⁶⁰ öfwer de af öfwerste-lieutenanten [C. G.]⁹⁶¹ Jernfeldt anförda besvär, i anseende till någre i utrikes tjenst warande öfwerstar jemte åtföljande vota dissentientia.

H:r kyrkoherden magister Wikman förmälte, det de särskilta vota hafwa mycken grund; ty om utrikes undfångna fullmagter skulle gälla här hemma, och icke förtjenster mätas efter inrikes giord tjenst, så skulle inrikes-tjensten till dess wärde förfalla och de hemmawarande officerare alt för mycket blifwa lidande, om wid befordringar utrikes fullmagter skulle ligga dem i vägen, då de likwäl annars hafwa flere tjensteår, än de som innehafwa sådane utrikes fullmagter.

⁹⁵⁶ *blif* i prot.

⁹⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 96. Även 30 september.

⁹⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 19.

⁹⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 47.

⁹⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 93. Även 8 mars 1762.

⁹⁶¹ Tomrum lämnat i prot. Utfyllt betänkandet.

H:r kyrkoherden doctor Celsius tillade, att detta erhindras med så mycket större skiäl, som annars öppen wäg lämnas för ungdom, att resa ut på några få år och skaffa sig en sådan fullmagt, samt sedermera wid hemkomsten præjudicera äldre och wälförtjente män, hwarigenom ej annat kan, än existera missnöije wid militairen, som i alla tider blifwit ansedt att wara af yttersta consequence.

Uti tillämpningen till närwarande casus wille h:r doctorn dock icke påstå att desse nu omförmälte öfwerstar skola återgifwa sina confirmationsfullmagter, utan må det blifwa wid det som regeringen denna gången förordnat;⁹⁶² men så trodde dock herr doctorn wara angelägit, att ständerne för framtiden stadga, det regeringen wid answar till giörandes ej må låta utfärda sådane fullmagter, utan låta de i es tjenst warande officerare niuta den förtjenst till godo, som tjenstebetänkandet, eller de härom utkomne kongl. förordningar innehålla.

H:r biskopen doctor Filenius anförde, huru nödig en bepröfwad skickelighet är wid alla embeten, men i synnerhet wid militairen. Samma skickelighet winnes ej utan att officerare lägga handen wid militairiska operationer. Till dessa operationer gifwes ej alltid, ja man önskar att det aldrig gåfwes, tillfälle inom riket. Sådane operationer medföra äfwen, icke allenast mycken fatigue utan ock lifsfara. Hwad kan då wara billigare och rättmätigare, än att sådane personer, som i utrikes tjenst sig evertuera, då de ej behöfwes i fäderneslandets tjenst, blifwa med befördran ihogkomne. Om ej denna utwäg wore till exercice för militairen, skulle man hafwa ondt efter skickelige officerare, då rikets tjenst dem fordrar. På sådane grunder hafwa ock riksens ständer widtagit deras författningar om belöningar för utrikes giord krigstjenst. Herr biskopen anförde hwarjehanda om desse öfwerstars personliga egenskaper och militairiska bravour, hwarigenom de giordt sig förtjente till den nåd som Kongl. Maj:tt för dem haft, och styrkte till det, att de wid deras undfångna fullmagter må bibehållas.

Härmed instämde h:r biskopen doctor Halenius samt probstarne Palmerus, Lidius och Hiortsberg.

H:r biskopen doctor Benzelstierna förmälte sig nu wilja gå förbi den allmänna quæstion om utrikes tjenst, såsom ock hwad uti sådant afseende i tjenstebetänkandet kan wara twifwelsmål underkastat, emedan deputation

⁹⁶² *förförordnat* i prot.

förmäler sig därom wilja till ständerne afgifwa dess ytterligare betänkande; utan wore nu här allenast frågan om de fyra öfwerstar och öfwerstlieutenanten Jernfeldts beswär därwid, som tror sig wara därigenom præjudicerad. Då dessa beswär skola afgiöras, bör man gå till tjenstebetänkandet, och i anledning däraf urskilja, hwilka framför annan hafwa rättighet och tour. Och om det då befinnes, att öfwerstarne hafwa tjensteår framför Jernfeldt, så hafwa riksens råd ej giordt⁹⁶³ annat, än hwad riksens ständer tydeligen sagt böra giöras; men om det befinnes annorlunda, så må Jernfeldt få den rätt som han förmenar sig äga. Herr biskopen upläste af 1756 års tjenstebetänkande,⁹⁶⁴ hwad till detta ämnet är lämpeligit eller handlar om utrikes krigstjenst, och tillade sedermera, huruledes deputation tydeligen detaillerat, att desse fyra öfwerstar, i stöd af den grund, som ständerne sielfwa utstakat, äga företräde framför Jernfeldt, och att de sålunda icke utan orättwisa kunna sättas ifrån sina rättigheter, så wida här icke wore frågan om fullmagterne allena, utan huru meriter och tjensteår skola räknas i anledning af wissa och fastställda grunder.

H:r probsten Meurling förklarade sig ej annat finna, än att desse öfwerstar böra bibehållas wid den förmån, som Kongl. Maj:tt dem tillagt. Och ehuruwäl deputation ej kunnat anse Jernfeldts beswär såsom betydande, alldestund de fransyska öfwerstar werkeligen hafwa tjensteår framför honom, så torde ändock Jernfeldt, som är den äldsta öfwerstlieutenanten wid cavalleriet kunna äfwen få öfwerstefullmagt, hwartill han synes hafwa giordt sig därigenom förtjent, att han utom annan tjenstgiöring biwistat campagne.

H:r öfwerhåfpredikanten magist. Grunnerus förmälte sig i synnerhet känna en af desse öfwerstar baron Friedrich Horn, som är en käck och förtjent officerare, hwilket ock skal säjas om de öfrige, och synes de sålunda böra conserveras wid sina undfångna fullmagter.

H:r kyrkoherden magister Wikman erhindrade å nyo, att man icke kunde neka den calcul, som anställes öfwer desse öfwerstars förtjenster, men att samma förtjenster böra räknas dem till godo i den tour, som de stå

⁹⁶³ giord i prot.

⁹⁶⁴ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theas besättande, med mera, i följe af Rikens Ständers yttrande therom uti 2:ne theas underdånige härhos fogade skrifwelser.*

här hemma, på det sättet nämligen, att fendrich får avancera till lieutenant; denne till capitain; capitain till major och så vidare. Men efter h:r kyrkoherdens tanka går det icke an, att ryttmästare eller majorer i svensk tjenst, som hafwa fådt utrikes öfwerstefullmagter, skola immediate avanceras till öfwerstar, förbi alla majorer och öfwerstlieutenanter.

H:r probsten magister Manquer anförde, det han egenteligen fäst sin tankar wid votum dissentiens. När denna sak uti rådet afgjordes hade därom, efter h:r probstens tanka, ansökning bordt ske, som dock finnes icke hafwa skedt. Då utrikes gjord tjenst skall komma i consideration, bör sådant ske, när jemförelse skall anställas med dem som tjänt här hemma. Sådant har icke heller skedt, utan har rådet af egen godtycko tillstyrkt öfwerstefullmagter för desse officerare. Det woro ock till märkandes, att de så kallade franske öfwerstar få sina fullmagter ej af konungen sielf, utan af generalerne eller fältmarschalkarne och synes sålunda wara af mindre betydelse, än att de skulle kunna wärka en dylik wärdighet här hemma. För öfrigit conformerade h:r probsten sig med det, som af h:r kyrkoherden Wikman wore anfördt.

H:r probsten magister Bolmstedt instämde i det samma med tilläggning, att tjenstebetänkandet förordnar, att wid befordringar skall afseende hafwas på sidsta fullmagten, hwilket här icke finnes wara observerat. Det torde icke wara så stor swårighet att utomlands bekomma en fullmagt, och utom dess torde äfwen något kunna påminnas wid de omförmälte campagner.

H:r kyrkoherden doctor Celsius förmälte åter, att ehuru gerna herr doctorn för sin del wille samtycka till det, att desse herrar officerare blifwa wid deras innehafwande öfwerstefullmagter bibehållne, så önskade dock h:r doctorn, att sådant icke skedde på fundament af rättighet, eller att samma principe för framtiden blefwe etablerad, hwilket skulle medföra åtskilliga swårigheter af hwilka en del äro nämde och flera kunna ännu tilläggas. H:r doctorn trodde fördenskull bäst wara, att ej så mycket discourera om desse officerares rättighet, utan att man simpliciter bifaller deras fullmagter, dock så att det tillika marqueras, det öfwerstlieutenant Jernfeldt haft någon grund till sina beswär, eller ock att bemälte öfwerstlieutenant efter h:r probsten Meurlings förslag till öfwerste befordras.

H:r probsten doctor Serenius anförde, huruledes konung Carl den XII ansedt utrikes tjenst föga betydande, så att öfwerstar jemfördes med

swenska capitainer, men erhindrades därwid af h:r superintendenten doctor Körning, att den franska tjensten är rätt swår, och utom dess har hwar särskilt tid sina särskilda författningar. Anmärktes äfwen, att desse officerare allenast haft öfwerstecaracterer, men ej giordt tjenst såsom öfwerstar.

Ändteligen giordes af högwördigste herr archibiskopen, uppå fleras begäran, denna proposition om ståndet bifaller, att de uti betänkandet omrörde fyra öfwerstar niuta deras confirmationsfullmagter till godo. Hwar uppå Ja och Nej swarades, och yrkades på votering, hwilken så utföll, att 25 röster woro för Ja och 27 för Nej.

12 §. Uplästes majoren baron Posses memorial angående Ålbrunna heman, som remitterades till kammar-, oeconomie, och commercedeputation.

13 §. Uplästes secreta deputations betänkande,⁹⁶⁵ angående de af capitain Gierta anförda beswär, jemte bondeståndets extractum protocolli af d:n [7 Sept.]⁹⁶⁶ samt borgareståndets resolution i denna sak af d:n .⁹⁶⁷

Efter något öfwerläggande biföll ståndet deputations betänkande på det sätt, att capitain Gierta niuter tour för de capitainer som woro yngre än han och blefwo år 1757 till secondmajorer förordnade.

14 §. Uplästes och bifölls borgareståndets extractum protocolli af d:n [7 Sept.]⁹⁶⁸ angående character af kongl. räntemästare för räntemästaren uti Örebro Broström.

15 §. Uplästes bondeståndets extractum protocolli af d:n [4 Sept.]⁹⁶⁹ angående capitain Otto Ernst Boije, som blef hwilande till en annan gång.

16 §. Likaledes uplästes och uppskötts borgareståndets extractum protocolli,⁹⁷⁰ angående vice häradshöfdingen Leopolds befordran till borgmästare-syslan i Wasa efter Zollin.

⁹⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 85.

⁹⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 153.

⁹⁶⁷ Tomrum lämnat i prot.

⁹⁶⁸ Tomrum lämnat i prot. Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 128.

⁹⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 95. Se prot. nedan 30 september.

⁹⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 113.

I anledning häraf förestälte h:r kyrkoherden doctor Celsius wara nödigt, att ståndet widtager någon författning angående de befodringsmål, som uti ståndet ifrån de öfrige stånden äro anmälte och än ytterligare kunna anmälas, på det ståndets ledamöter utan samwetets kränkande och många människors förfördelande må slippa ifrån dessa tienstesaker.

Notarien gaf wid handen, att han i följe af de discourser, som uti ståndet förewarit, gådt igenom alla befodringsmålen och classifierat dem efter behörige collegier och stater; men kan ännu icke aldeles afsluta samma classification, aldenstund icke alla protocollsutdragen från de andre stånden ännu inkommit, som äro på förteckningen uptagne.

Ståndet uppsköt till en annan gång att härom närmare öfwerlägga.

År 1761 den 25 Septemb.

1 §. Justerades det extractum protocoll, som ifrån ståndet skulle afgå, angående handelsintendentsyslan.

2 §. Upwistes ståndets påskrift på löparena så i denna, som landshöfdingen Posses, grefwinnan Liljes, capitain Giertas och protonotarien Schajis sak.

3 §. Wid en dylik justering af extractum protocoll för h:r probsten Bolmstedt, att intaga h:r probsten Åkermans ställe i kammar-, oeconomie- och commercedeputation, begärade h:r kyrkoherden Kloth, att h:r probsten äfwenwäl måtte utnämnas, att uti fiskeriedeputation succedera h:r probsten Åkerman.

4 §. Förehades å nyo thet tillförene uplästa kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande⁹⁷¹ angående trögårdsmästaresocietetens här i staden giorda ansökning; och uplästes nu tillika the ifrån deputationen komna särskilta vota, jemte wällofl. borgareståndets extractum protocoll⁹⁷² uti saken.

⁹⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 917, nr 11. Även 19 juni 1762.

⁹⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 918, nr 87.

I anledning af hwad i sidstnämnda⁹⁷³ document finnes anfördt angående privilegier, som borgareståndet förmenar kränkas, om deputationens betänkande winner bifall, och i hwilket fall wälbemälte stånd skulle mot dess wilja finna för sig nog anledning, till att hysa en mindre aktning för de öfrige ståndens privilegier; anmärktes af h. doctor Celsius och h:r biskop Benzelstierna den åtskillnad, som nödwändigt bör äga rum, emellan oeconomiciska författningar och privilegier, i synnerhet dem, som för ridderskapet och adelen samt presteståndet blifwit utfärdade och utgiöra en del af rikets grundlagar. När dessa aldrig kunna rubbas utan alla 4 ståndens gemensamma öfwerenskommelse, så fordrar den allmänna wälfärden, att hushållsförfattningar, som fordom blifwit widtagne, regleras och jämkas efter omständigheterna, och att följakteligen en och annans sig däruppå grundande rättigheter icke anses för aldeles oföränderliga; hälst dylika mål eljest förgäfwes skulle vara ämne för regeringens omsorg, i anseende hwartill h:r doctor Celsius ansåg detta borgareståndets yttrande i nog owanliga ord vara författadt. Hwad förewarande sak egenteligen beträffar, trodde h:r biskopen det vara fullt skäl uti den ändring som Hans Kongl. Maj:tt förledit år i nåder funnit godt att giöra uti den förra författningen med trädgårdssakers försäljande, och borde således detta regeringens giöromål af ständerne fastställas. H:r doctor Celsius förmente dock wid detta tillfälle icke vara utur vägen, att hafwa afseende uppå hämmandet af den myckna tobaksplantering, hwartill en stor del af stadsens trädgårdsjord nu användes, sedan man funnit, att winsten därwid är så ansenlig i jämförelse med det som andra jordfrukter kunna af sig kasta. H:r doctorn medgaf att tobaksplantager tillhöra städerne, emedan landtmannens åkerjord därutaf skulle magras och för mycket borttagas. Men därtill böra icke trädgårdarne utan annan jord användas, hwarmed både Stockholm och ännu mera andra städer i riket äro försedde, och som icke bör bära säd, utan färgegräs, tobak och dylika plantager. H:r doctorn anser jämwäl trädgårdsskötsel såsom en stadsmannanäring, hwilken, om den till någon högd skall kunna updrifwas, bör i städerna upmuntras genom det att förfarne trädgårdsmästare läckas af inrättningar, att där sätta sig under. Och gäller sådant i synnerhet om kongl. residencet, hwarest, utom nödwändiga och allmänna jordfrukter, äfwen bör vara tillgång till läckrare, och sådane som

⁹⁷³ *sidstnäm* i prot.

till ministrers och förnämare herrskapers bord pläga requireras. Att förden-skull icke förqwäffa all håg hos trögårdsmästaresocieteten för dylika pro-ducter, utan fast mera förmå dem till nedläggande af sina tobaksplante-ringar i trögårdarne, hwilka eljest icke utan någon hårdhet skulle kunna twärt af förbiudas, hölt h:r doctorn det för skäligt, att landtmannen lämnas fri afsättning för sina trögårdswaror, alla dagar i weckan, så länge och intill dess ingen tobak mera befinnes i trögårdarne.

H:r probsten Bolmstedt conformerade sig härmed, tilläggande, att det wore stridande mot riksens ständers författningar om trögårdsmästare på landet, till att förmena dem fri afsättning i städerna på hwad de kunna præstera öfwer egit behof, helst hinder därutinnan dessutom skulle föda af sig idel brist och dyrhet.

H:r probsten Mathesius gaf wid handen, att 2:ne omständigheter i syn-nerhet styrkt kammaroeconomiedeputationen till dess i detta mål afgifna betänkande. 1:o att ej dyrheten på trädgårdssaker i städerna måtte blifwa altför stor och tryckande, särdeles för fattiga och arbetsfolck, hwarå dessa sednare åren nogsamt gifwits exempel, utan att wäxelcoursens högd därtill kan wara enda orsaken, så wida, innan den ännu upstigit, en sådan dyrhet feck öfwerhanden. 2:o har deputationen trodt sig böra hafwa för ögna-märke, att nationen efter hand måtte wänjas att hämta föda af gröna saker och jordfrukter, hwartill både den efter infallande brist på andra matwaror och Rysslands exempel, bör gifwa oss påminnelse; warande detta så mycket nödwändigare att nu påtänkas, som glorwördigste i åminnelse konungarne Carl den IX:des och Gustaf Adolphs hälsosamma inrättningar i detta mål, synbart börja allt mer och mer förtwina. För öfrigit kan h:r probsten icke anse landtmannen för nog hulpen med 2:ne afsättningsdagar i weckan, när det eftersinnas, att största delen af landtfrukter införas siöledes både ifrån Mälaren och Roslagskanten, då wäder och wind icke alltid lærer tillåta dem, att på utsatta dagar sig infinna.

H:r öfwerhåfpredikanten Grunnerus förklarade, att, ehuru han i kammar-oeconomiedeputationen fogat sig efter pluraliteten, så förtjenade dock i h:r öfwerhåfpredikantens tanka att öfwerwägas, hurusom trögårdsmästare, utom sina borgeliga onera, använda mycken kostnad att fullgiöra sin skyl-dighet och bruka sina trögårdar till allmänhetens tjenst; i anseende hwartill det synes wara billigt, att förunna dem 4 dagar i weckan till afsalu, och landtmannen 2, hwilken dessutan i partie kan afsätta warorna, när de till

bryggorne anlända, då däremot de förra skulle äfwen wara förbundne att nyttja sin jord till trädgårdsfrukter och icke till tobak.

H:r kyrkoherden Wikman instämde med h:r probsten Mathesius och förmente, att trädgårdsskötsel icke så aldeles bör anses för stadsmannanäring, och att gröna saker skulle med större förmån ärhållas ifrån landet än inom staden frambringas.

H:r kyrkoherden Kloth erhindrade, att trädgårdsmästarens så kallade privilegier i detta mål icke böra kränka bondens rättighet, att sälja sina waror hwarest han finner sig bäst belåten. Landtbruket kan så mycket mindre sägas wara trädgårdsskötseln på landet i vägen, som det kan giöra landtmannen och det allmänna lika mycket hwartill jorden brukas, allenast det sker till menniskiornas upphälle. H:r kyrkoherden bifaller fördenskull i den delen deputations betänkande; men fant för öfrigit den medelwäg billig, som h:r doctor Celsius projecterat. Dock trodde h:r kyrkoherden, att tobaksplanteringen borde förblifwa wid städerna, hwarest mera tillgång finnes till erforderligit folck och gödsel.

H:r superintendenten Körning samt h.h:rar probstarne Meurling, Hiortsberg och Alin conformerade sig med h:r probsten Mathesius tilläggande h:r superintendenten, att trädgårdsmästarekonsten icke kan sägas dö ut, fast än städerna icke blifwa de enda ställen hwarest lärningar däruti upammas; bewis därå gifwes hos alla de herrskaper å landet, hwilka med mycken kostnad införskrifwit trädgårdsmästare ifrån utrikes orter. Dock ömade h:r superintendenten mäst nationens märkeliga behof af allmänna jordfrukter. De som komma under namn af delicatesser kunna lämnas stadsträdgårdsmästarne att däraf ärhålla någon winning.

H:r probsten Troilius ärkände nyttan af tobaksplantering i städerna, men anmärkte, att presterskapet därigenom något afgår uti deras inkomster af den jord som eljest kunde besås med sådant, som kastar af sig tijonde. H:r probsten wille för sin del icke finnas obenägen att upoffra något af en sådan rättighet för rikshushållningens bästa, men lämnade dock till ståndets eftersinnande, om icke någon inkomst för presterskapet skäligen kunde förwäntas af de nu så mycket tilltagande och för ägarne så indrägtiga tobaksplantager.

H:r superintendenten Lutkeman hölt betänkeligit, att simpliciter bifalla deputations betänkande, så wida trädgårdsmästarne därigenom för mycket skulle discourageras.

H:r doctor Serenius ansåg däremot detta så mycket rådeligare, som det alltid bör undvikas, att melera regeringens åtgärd i de oeconomiska författningar, som widtagas utaf riksens ständer; hwilket dock nödwändigt måste ske, om allenast 2:ne torgdagar då först bewiljas landtmannen, när det befinnes, att ingen trögårdsjord till tobak användes.

H:r comministern Diurman förmente, att landtmannen utom dess hade nog encouragement, när öppen marknad honom är lämnad ifrån Michelsmässo till allhelgonatiden.

Af de i dessa saker således tillräckeligen förda discourser, formerade högwördigste h:r archibiskopen proposition: om ståndet bifaller deputations betänkande; då Nej betecknade bifall till den af herr doctor Celsius gjorda tilläggning, att landtmannen må lämnas afsättningsfrihet alla dagar i weckan, så länge och intill dess det befinnes att all stadsens trögårdsjord blifwit upodlad att bära frukter och icke tobak, då Hans Maj:tt i nåder lærer med denna oeconomiska författning taga de mått som pröfwat skiälligast.

Som denna proposition beswarades med Ja och Nej, anstältes däröfwer votering, då 37 röster woro för Ja och 17 för Nej.

5 §. Under öfwerläggningen om förenämde ämne, ankom en deputation ifrån bondeståndet, anford af Joseph Hansson, som gaf tillkänna, att bondeståndet uti saken angående deras excellencer grefwar Bondes och Bielkes intagande uti rådet, stadnat i samma slut som ridderskapet och adelen samt presteståndet, dock med kraftigaste förbehåll, att sådant ej må lända till præjudicat, hwarken nu eller i framtiden.

6 §. Kortt däruppå mottogs en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som genom ordföranden grefwe Gyllenstolpe, notificerade, att uppå riddarehuset samma slut blifwit fattat i nyssnämde sak, som uti presteståndet; och som bondeståndet gifwit tillkänna det samma, wille ridderskapet och adelen hafwa presteståndet anmodat, att, på sätt som de äfwen tänka göra, genom deputation påminna borgareståndet, att afgöra saken, på det 3 stånds beslut icke länge må blifwa utan werkan.

7 §. I anledning härutaf afsände ståndet en sådan deputation af 6 personer, för hwilka h:r doctor Celsius förde ordet. Sedan förut 8 § ståndet låtit sig

föredragas ridderskapets och adelens extractum protocollis af d:n 11 hujus⁹⁷⁴ af det innehåll, att, som något twifwelsmål blifwit anmält, huruwida i expeditionsdeputation rätta meningens blifwit träffad af ståndens påskrifter å borgareståndets extractum protocollis angående lykttändningen här i staden, så har ridderskapet och adelen häröfwer welat höra expeditionsdeputation.

Härwid anfördes af ståndets ledamöter i nyssnämnda deputation hurusom deputation icke sedt sig härutinnan annorlunda kunna förhålla, än expediera saken, enligt 2:ne ståndens gemensamma slut, när det befunnits någon olikhet uti de 2:ne öfrigas. Enligt sielfwa löparen med alla påskrifterna, som nu upwistes, hade bondeståndet simpliciter bifallit borgareståndets extractum protocollis; men i stället för option wid dagtingan och öfwerenskommelse om wilkoren, som presteståndet lämnat capitain Groth, hade ridderskapet och adelen bewiljat honom det samma, om han wid auction will åtaga sig entreprenaden under så lindriga wilkor som någon annan. Desse bägge sidstnämnda stånden kommo således öfwerens däruti, att capitaine Groth skulle hafwa lykttändningen under sin disposition, med förbehåll att han ingår de lindrigaste wilkor, men uti sättet och methoden att utröna detta, hade skiljaktighet sig wisat. Deputation hade fördenskull rättat sig efter de bägge ståndens beslut, hwaruti ingen sådan skiljaktighet befunnits, hwilket deputationen trodt så mycket mera wara dess skyldighet, som ståndets ledamöter därstädes, i synnerhet h:r probsten Meurling nu beklagade, att ingen ordentelig instruction för den deputation kunnat framwisas; påminnande tillika h:r probsten, att påskrifterna måtte så tydeligen författas, att ingen osäkerhet om rätta meningens därwid må kunna äga rum.

H:r superintendenten Lutkeman approberade alldeles detta giöromål.

H:r biskop Benzeltierna äfwenså, med anmärkning, att, om än ridderskapet och adelen till alla delar warit ense uti deras påskrifter, men dock gådt ifrån de öfriga bägge ståndens tanka, hade 2:ne stånd stadnat emot 2:ne, och således capitain Groth förblifwit i possession af lykttändningen, som Kongl. Maj:tts nådiga utslag honom tillägger.

H:r probsten Mathesius trodde, att expeditionsdeputation handlat dess skyldighet likmätigt; men att dock denna casus tydeligen wisade, huru an-

⁹⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 23.

gelägit det är, både att ledamöterna i denna deputation påläggas, att wid yppande minsta twetydighet eller owisshet om ståndets mening i deras påskrifter förfråga sig däröfwer hos sina stånd, innan expedition afgår, såsom ock, att deputationen förses med instruction. Och begärade h:r probsten, att ståndet nu genast wille fastställa det förra, och i denna dag communicate sitt beslut däröfwer med de öfrige stånden, samt att för öfrigit 2 à 3 expeditionsdeputationer måtte sättas, på det riksdagen desto förr må kunna slutas, och dock allt under riksens ständers sammanwaro blifwa expedierat.

H:r doctor Serenius yrkade äfwen nödwändigheten af förfrågningar i stånden wid disputer öfwer påskrifterna.

H:r kyrkoherden Kloth utredde, att sedan fråga nu egenteligen bordt blifwa, om ridderskapet och adelen förstådt det samma med auction, som preteståndet med accord, eller om någon werkelig skiljaktighet därutinnan legat, så hade däröfwer egenteligen ståndens egen förklaring wid detta tillfälle bordt inhämtas.

Häremot anfördes af h:r doctor Celsius, att som ståndens intention i sig sielf är enahanda, antingen entreprenaden uplåtes genom auction eller dagtingan, så wore det ännu tillfälle för stånden att sådant uttryckeligare förklara, och således jemka den expedition, som härutinnan afgådt till Hans Kongl. Maj:tt enär den icke warit grundad på rätta meningen af ståndens yttrande. Hwarjemte h:r doctorn anhöllt, att ståndet af ömhet för samtelige stadsens inwånare, wille nyttja denna anledningen, att åstadkomma en sådan jemkning, hwarigenom de icke blifwa twungne, att owilkorligen betala till capitaine Groth för sina lycktor, så mycket han behagar fordra, hälst obilligheten därutinnan redan börjat skönjas, och det som hos riksens ständer hittills passerat i denna saken, haft den influence, att för hwarje lyckta 27 d:r k:mt blifwit projecterade; hwilken summa ännu högre skulle kunna utsättas, och af stadsens inwånare såsom en oundwikelig pålaga utfordras, om den endast af capitaine Groths godtycko skall böra bero. Härmed instämde äfwen h:r probsten Bolmstedt.

Högwördigste herr archibiskopen yttrade, att som detta sidst anförda hörde till hufwudsaken, hwilken redan i ståndet blifwit afgjord, och denna ventilationen endast borde ske öfwer det som ridderskapet och adelen i dess extracto protocollis upgifwit; så hade herr archibiskopen fådt anledning af hwad härutinnan nu blifwit talat, att göra proposition: om ståndet

bifaller nyssnämde extractum protocollii, då de som swara Nej förklara sig nöjde med den uplysning, som expeditionsdeputations ledamöter redan i ståndet häröfwer lämnat.

Som swaret häruppå blef skiljaktigt, resolverades till votering, men innan den anställes blef i ståndet öfwerenskommit, att ståndets ledamöter i expeditionsdeputation böra förfråga sig hos ståndet, så snart någon twetydighet sig yppar wid jemförelse af ståndens påskrifter.

Sedan rösterna efter förenämde votering blifwit sammanräknade, befunnos 31 wara för Ja och 20 för Nej.

9 §. Upwistes af högwördigste herr archibiskopen förra delen af ett compendium theologicum, som cadetternes informator i Carlsrona magister Gottmarck till deras tjenst på swenska sammanfattat, och nu ståndets censure underställes.

Detta arbete mottogs till igenomseende af h:r doctor Hydren.

10 §. Föredrogs landt- och siömilitiæoeconomiedeputations betänkande⁹⁷⁵ öfwer 35 soldaters wid Wessmanlands regemente och bergscompagnie gjorda ansökning, angående deras lön af rotarne; hwarjemte uplästes bondeståndets extractum protocollii af d:n 9 Junii,⁹⁷⁶ som af anförda skiäl är stäldt emot detta betänkande, och går ut uppå stadfästelse af Kongl. Maj:ttts nådiga förordnande af d:n 18 Augusti 1756.

H:r kyrkoherden Wikman och h:r probsten Bolmstedt förklarade wäl, att betänkandet i deras tanka war grundat, emedan indelningscontracter böra äga bestånd och deras rubbning kan wara af mycken consequence i anseende till contracter i gemen; warande för öfrigit icke owanligt, att igenom dylika contracter på flera ställen förorsakas olikhet i soldaternes löningar. Men samtelige öfrige ståndets ledamöter förenade sig att bifalla bondeståndets extractum protocollii.

11 §. Uplästes vice ammiralens och landshöfdingens h:r grefwe Taubes memorial,⁹⁷⁷ angående deltagande i arméens pensionscassa, eller accord om dess sysla.

⁹⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 3.

⁹⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 922, nr 40. Tryckt i *BdP* 8, bil. 29.

⁹⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 911, nr 420.

Resolverades: hwad angår deltagandet i pensionscassan, så remitteras det till secreta utskottet, som äfwen härwid har att höra direction af cassan. Och i händelse detta deltagande skulle icke blifwa bewiljat, så tillåtes h:r grefwen och landshöfdingen att afstå dess sysla på sätt som uti memorialet omförmäles.

12 §. Uplästes secreta handels- och manufacturdeputations betänkande af d:n 18 Septemb. om sålläder och papp,⁹⁷⁸ hwilket till nästa plenum skulle hwila och notarien imedlertid efterse, hwad uti ståndet wid detta mål redan blifwit åtgjordt.

13 §. Uplästes och bifölls project till förordning, angående straff för coopvaerdiesiöman, hwilka efter antagen tjenst uppå något skepp, therifrån utomlands bortrymma, men efter tagen flyckt grepne och i riket åter införde warda; hwilket project genom extractum protocollii från kongl. rådkammarren af d:n 5 Augusti med riksens ständer blifwit communicerat.

14 §. Likaledes lämnade ståndet sitt bifall till secreta handels- och manufacturdeputations betänkande⁹⁷⁹ öfwer manufacturisten Sabins ansökning, om någon anticipation af tillverkningsproemier.

15 §. Uplästes och bifölls nyssnämde deputations betänkande angående manufacturfond på utifrån inkommande raffinerad camphert.⁹⁸⁰

16 §. Föredrogs secreta deputations betänkande⁹⁸¹ öfwer capitaine Magn. Gardemeins beswär angående dess lön, som want ståndets bifall.

17 §. Uplästes secreta utskottets extractum protocollii af d:n 10 Sept. angående pension för hans excellence h:r riksrådet Strömberg, hwilket uppå h:r doctor Serenii, h:r kyrkoherden Wikmans och fleras begäran blef liggande på bordet.

⁹⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 50. Jfr prot. ovan 18 september. Behandlas på nytt 16 oktober.

⁹⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 10.

⁹⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 921, nr 16.

⁹⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 912, nr 91.

18 §. Föredrogs och bifölls secrete utskottets extractum protocolli af d:n 2 Septemb.⁹⁸² angående professor Harmens i Lund ansökning om wederlag af academiens cassa för det han intet præbendehemman wid sin profession kommit att tillträda, icke heller præbendepastoratet Stäffe och Lackelänge.

Som secrete utskottet tillstyrker riksens ständer, att af ynnest och ömt behiertande tillägga professor Harmens det första præbendehemman som ledigt blifwer, förklarade i synnerhet academiens procancellor h:r biskop Engeström, hurusom han ej mera i ståndet, än i secrete utskottet och mindre secreta deputation will wara emot, att professor Harmens tillägges denna förmån, hwartill han dock icke kan sägas äga någon rättighet. Det allenast wille h:r biskopen hafwa anmärkt, att om oeconomie professorn Troze-lius winner dess i mindre secreta deputation nu mera anhängiga ansökning om Stäffe och Lackelänge præbendepastorat, så blifwer riksens ständers ynnest för Harmens utan werkan.

19 §. Föredrogs extractum protocolli ifrån rådkammaren af d:n 17 Junii, hwarmedelst till riksens ständer remitteras kongl. bergs- och commerce-collegiernes underdåniga yttrande öfwer det förslag och betänkande angående metaller och mineralier, som riksens ständer wid 1752 års riksdag till Kongl. Maj:tt upgifwit.

Detta fant ståndet för godt att remittera till secreta handels- och manufacturdeputation.

20 §. Uplästes bondeståndets extractum protocolli af d:n 4 Sept. angående befordran för kammarherren h:r baron Carl Gustaf Löwenhielm;⁹⁸³ hwilket uppå h:r biskop Benzeltiernas begäran skulle ligga på bordet.

Ståndet åtskildes.

⁹⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 909, nr 67.

⁹⁸³ Tryckt i *BdP* 8, bil. 47. Även 30 september 1761.

